GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2024

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 17 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2021/52881 10.12.2024
SAFA SOĞANCI

002 2021/55273 10.12.2024
SAVAŞ ARSLAN

003 2021/55466 10.12.2024
SİNAN AKARSLAN VE DİĞERLERİ

004 2021/56120 10.12.2024
MEHMET KÜÇÜK

005 2021/58415 10.12.2024
ABDULKERİM ATAMAN

006 2021/61481 10.12.2024
KAMURAN İPEKYÜZ

007 2021/61788 10.12.2024
AND GAZETECİLİK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

008 2021/64199 10.12.2024
BÜNYAMİN ÇEVİK

009 2022/18862 10.12.2024
AYŞE KAHYAOĞLU

010 2022/21157 10.12.2024
HASAN OKUR

011 2022/21895 10.12.2024
AYŞE ÖZDEMİR VE TUNCAY ÖZDEMİR

012 2022/26866 10.12.2024
MUSTAFA TAŞCI

013 2022/31114 10.12.2024
O.A.

014 2022/32636 10.12.2024
ERDAL ÖNER

015 2022/36423 10.12.2024
HAMDİ DENİZ

016 2022/45178 10.12.2024
ALİ İHSAN TOY VE DİĞERLERİ

017 2022/50105 10.12.2024
İSMİ NUR YETİŞTİ VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

018 2022/52491 10.12.2024
LOKMAN YİĞİT VE DİĞERLERİ

019 2022/58392 10.12.2024
A.Ö. VE DİĞERLERİ

020 2022/58736 10.12.2024
EMRAH AKSU

021 2022/58748 10.12.2024
ŞÖHRET SELVİ İMRE VE DİĞERLERİ

022 2022/59800 10.12.2024
FATMA TÜRK VE DİĞERLERİ

023 2022/73287 10.12.2024
YUSUF TOLTAR VE DİĞERLERİ

024 2022/89631 10.12.2024
VEYSEL BALKAN

025 2022/97523 10.12.2024
SAVAŞ ÇİFTÇİ

026 2022/100748 10.12.2024
YAKUP KELEŞ VE DİĞERLERİ

027 2022/102592 10.12.2024
İSKENDER SÖYLEMEZ

028 2019/15522 11.12.2024
SELMAN İRTEGÜN

029 2019/20812 11.12.2024
KESKİN KALEM YAYINCILIK VE TİCARET A.Ş. VE ALİ ERGİN DEMİRHAN

030 2019/23084 11.12.2024
ADNAN ATAÇ

031 2019/24893 11.12.2024
ENGİN BARAN

032 2019/26743 11.12.2024
HÜSEYİN CİHAN TAŞKIRAN

033 2019/29504 11.12.2024
MUHAMMED FERİT KARABULUT

034 2019/33495 11.12.2024
Y.M.C.F. VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

035 2019/40070 11.12.2024
ÖMER SARIÇELİK

036 2019/42799 11.12.2024
JTI TÜTÜN ÜRÜNLERİ SANAYİ A.Ş.

037 2020/6458 11.12.2024
FADİME SARIDAĞ

038 2020/18929 11.12.2024
ALİ İHSAN DOST

039 2020/19132 11.12.2024
HASAN ÖZLÜOĞLU

040 2020/21825 11.12.2024
ROMETA KODZOKOVA

041 2020/27274 11.12.2024
TARIK GÜNDÜZ

042 2020/29877 11.12.2024
BİLAL IŞIK

043 2020/30146 11.12.2024
ERDEM YAVUZ

044 2020/30986 11.12.2024
YILDIRIM UNLU MAMÜLLERİ GIDA İNŞAAT TURİZM TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

045 2020/31479 11.12.2024
MEHMET EMİN AKGÜN

046 2020/33426 11.12.2024
A.Ç. VE DİĞERLERİ

047 2020/36158 11.12.2024
MUSTAFA COŞAR

048 2020/37084 11.12.2024
BETOUL FAIKOGLU

049 2020/39725 11.12.2024
MERVE BERRİN BOSTAN

050 2020/40248 11.12.2024
KEREM DOĞAN

051 2021/850 11.12.2024
FEVZİ KAYACAN (5)

İçindekiler - devam

052 2021/2616 11.12.2024
NECMETTİN DEMİR

053 2021/4722 11.12.2024
HAKAN İNCİ

054 2021/5238 11.12.2024
FATİH DAYI

055 2021/14057 11.12.2024
ALİ ŞANLI

056 2021/19333 11.12.2024
MURAT KANDİL

057 2021/28430 11.12.2024
HALİL İBRAHİM CİVELEK VE SEVİM CİVELEK

058 2021/28432 11.12.2024
İBRAHİM GÖĞENUR

059 2021/32820 11.12.2024
FADİME ÖZBAĞ

060 2021/34082 11.12.2024
CELAL ERKAÇ

061 2021/35464 11.12.2024
HACER ÇEVİK

062 2021/36052 11.12.2024
İSMAİL SARI VE NERMİN SARI

063 2021/39404 11.12.2024
GÖKBEN ŞAHİN

064 2021/50889 11.12.2024
TAHSİN AKKAYA

065 2021/53093 11.12.2024
DİLEK OYARKILIÇGİL VE DİĞERLERİ

066 2021/57715 11.12.2024
FATMA PASİNLİOĞLU VE DİĞERLERİ

067 2021/58850 11.12.2024
AHMET BUCAK VE DİĞERLERİ

068 2021/60615 11.12.2024
ÜMİT KARTAL

İçindekiler - devam

069 2022/18932 11.12.2024
HALİT USLUER

070 2022/31554 11.12.2024
HALİT BÜYÜK

071 2022/31883 11.12.2024
ZEKİ UĞUZ

072 2022/31895 11.12.2024
ASIM ÖZSARAÇ

073 2022/36179 11.12.2024
ALİ VARÇİN

074 2022/49086 11.12.2024
YILDIRIM ERZENGİN

075 2022/74726 11.12.2024
FATMA FIRAT VE DİĞERLERİ

076 2022/81166 11.12.2024
FERUDUN ÇELİK

077 2022/100618 11.12.2024
ERGÜN ÇİFTÇİOĞLU VE ORHAN GENÇ

078 2022/106362 11.12.2024
RECEP BALTACI

079 2022/108785 11.12.2024
HÜSEYİN ASLAN

080 2016/5615 12.12.2024
ABBAS YALÇIN VE CAN DÜNDAR

081 2019/2675 12.12.2024
AHMET ATA UZUNER

082 2019/29273 12.12.2024
A.H.C. TURİZM İTHALAT İHRACAT SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

083 2020/2697 12.12.2024
FYA TURİZM İNŞAAT İTHALAT İHRACAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

084 2020/3067 12.12.2024
METİN İYİDİL (2)

085 2020/17359 12.12.2024
BARIŞ PEHLİVAN

İçindekiler - devam

086 2022/19376 12.12.2024
SAİT GÖRMÜŞ

087 2019/31778 17.12.2024
YENİ GÜN HABER AJANSI BASIN VE YAYINCILIK A.Ş. VE ALİCAN ULUDAĞ

088 2019/33061 17.12.2024
HASAN KÖSE

089 2020/712 17.12.2024
RIZA AYDEMİR

090 2020/3061 17.12.2024
E.M.İ.

091 2020/8577 17.12.2024
MARİKA MADELENİ VE MEMET ERGÜL

092 2020/20982 17.12.2024
SÜLEYMAN MENGİ

093 2020/22166 17.12.2024
SATILMIŞ OKAN METİN

094 2020/22950 17.12.2024
ELİF ÇINAR VE DİĞERLERİ

095 2020/26192 17.12.2024
ENGİN GÖKOĞLU

096 2020/27926 17.12.2024
ALİ ÖNDER KARATANA

097 2020/30060 17.12.2024
JİYAN YAĞMUR

098 2020/31305 17.12.2024
EMRAH UBİÇ VE DİĞERLERİ

099 2020/31562 17.12.2024
İBRAHİM YAĞIZ

100 2020/32077 17.12.2024
MEHMET SARI

SAFA SOĞANCI

B. No: 2021/52881 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/52881

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAFA SOĞANCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/52881)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Safa SOĞANCI

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Komisyonca, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilemez olduğuna, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik hususunun Bölüm tarafından incelenmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler [...]"

3. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

4. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir. Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerinden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 20-23).

5. Bu doğrultuda kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

6. Başvuru konusu olayda Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 14/4/2021 tarihli nihai kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, ilgili kararın başvurucunun vekili tarafından ilk kez 29/4/2021 tarihinde okunduğu, başvurucunun bu tarihten itibaren otuz gün içinde ve en geç 31/5/2021 tarihine kadar bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 8/6/2021 tarihinde başvuru yaptığı anlaşılmıştır. Başvuru süresinin son gününün resmî tatil gününe denk gelmediği ve herhangi bir mazeret de bildirilmediği görülmüştür.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAVAŞ ARSLAN

B. No: 2021/55273 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/55273

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAVAŞ ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/55273)

Karar Tarihi: 10/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 21/8/2025 - 32993

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL Selahaddin MENTEŞ Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Savaş ARSLAN

Vekili : Av. Semra TÜRKÖZMEN GÖKÇE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

Başvuru, mirasın reddinin iptali davası açma süresinin başlangıç tarihinin hatalı belirlenmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Mirasın Reddi Davasına İlişkin Yargılama Süreci

2. Başvurucunun alacaklı olduğu borçlu vefat etmiş, borçlunun mirasçılarından olan A.S. Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesinde 30/3/2017 tarihinde mirasın reddi davası açmıştır.

3. Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesi 25/5/2017 tarihinde uyuşmazlıkta görevli ve yetkili mahkemenin Ankara Sulh Hukuk Mahkemesi olduğuna, talep hâlinde dosyanın görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; mirasın reddi talebinin mirasın açıldığı yerin sulh hukuk mahkemesinde mirasçı tarafından sözlü veya yazılı beyanla yapılabileceğini, kesin nitelikteki yetki kuralı gereğince miras bırakanın son yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesinin görevli ve yetkili mahkeme olduğunu belirtmiştir. Miras bırakanın vefat etmeden önceki en son ikametgâhının " ... Mah. ... Cad.

No:... İç Kapı No:... Yenimahalle/Ankara" adresi olduğu ifade edilmiştir.

4. Bunun üzerine A.S.nin vekili 30/5/2017 tarihli dilekçeyle Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesi kararına karşı istinaf kanun yolu başvurusundan feragat etmiş ve dosyanın sulh hukuk mahkemesine gönderilmesini talep etmiştir.

5. Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesinin 10/7/2017 tarihli yazısı ekinde kesinleşen yetkisizlik kararı uyarınca dosya ilgili birime tevzi edilmek üzere gönderilmiş, Ankara 7. Sulh Hukuk Mahkemesi esasına 18/7/2017 tarihinde kaydedilmiştir.

6. Ankara 7. Sulh Hukuk Mahkemesi 28/9/2017 tarihinde davanın kabulüne, mirasın A.S. tarafından kayıtsız şartsız reddedildiğinin tespit ve tesciline karar vermiştir. Ayrıca ret beyanının özel kütüğe işlenmesine hükmetmiştir. Bu karar istinaf kanun yolu başvurusundan feragat edilmesi nedeniyle 12/10/2017 tarihinde kesinleşmiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Yargılama Süreci

7. Başvurucu, yargı kararına istinaden A.S.nin mirası reddetmesi nedeniyle Ankara 18. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) 5/1/2018 tarihinde mirasın reddinin iptali davası açmıştır.

8. Mahkeme 12/4/2018 tarihinde davanın kabulüne, A.S.nin mirası reddinin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; davalı A.S.nin mirası reddi talebinin 28/9/2017 tarihinde kabul edildiğini, söz konusu tarihten itibaren altı aylık süre içinde mirasın reddinin iptali davasının açıldığını belirtmiştir. Mirasın reddine ilişkin kararın icra dairesine 28/12/2017 tarihli dilekçe ile bildirildiğini ve başvurucunun bu tarihte mirasın reddinden haberdar olduğunu ifade etmiştir. Davalının miras bırakanına ait taşınmazların niteliği, sayısı ve özellikleri gözönüne alındığında davalının hiçbir gerekçe göstermeden mirasın reddi yoluna gitmesinin alacaklılarına zarar verme amacıyla hareket ettiğini gösterdiği değerlendirmesinde bulunmuştur. Başvurucuya herhangi bir güvence verildiğinin kanıtlanamadığı, dolayısıyla mirasın reddinin iptali şartlarının oluştuğu neticesine varmıştır.

9. Davalının istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) davalının istinaf başvurusunun kabulüne, mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; davalının miras bırakanının 1/1/2017 tarihinde vefat ettiğini, davalının 30/3/2017 tarihinde Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesine müracaat ederek mirası kayıtsız şartsız reddettiğine dair beyanda bulunduğunu ve 28/9/2017 tarihinde mirasın reddine karar verildiğini belirtmiştir. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 617. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca mirasın reddedildiği tarih ile mirasın reddinin iptali davasının açıldığı tarih arasında altı aylık hak düşürücü sürenin geçtiğini ifade etmiştir. Bu itibarla hak düşürücü süre geçtikten sonra açılan davanın reddi yönünde hüküm kurmuştur.

10. Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı başvurucunun temyiz kanun yoluna başvurması üzerine Yargıtay 7. Hukuk Dairesi (Daire) anılan kararın onanmasına karar vermiştir.

11. Başvurucu, nihai hükmü 2/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 2/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; mirasın reddinin tesciline ilişkin kararın icra dosyasına ibrazı neticesinde mirasın reddedildiğini öğrendiğini, mirasın reddi talebiyle yetkisiz mahkemeye başvuru tarihinin mirasın reddinin iptali dava açma tarihinin başlangıcına esas alınamayacağını iddia etmiştir. Ankara 7. Sulh Hukuk Mahkemesi kararında yetkisiz mahkemeye başvuru tarihine yer verilmediğini, bilemeyeceği bir durum nedeniyle kendisine kusur atfedilemeyeceğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

17. Mirasın reddinin iptali davasının hak düşürücü süre nedeniyle reddedilerek uyuşmazlığın esasının incelenmemesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmektedir. Hak arama özgürlüğüne yapılan bu müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddi kararı 4721 sayılı Kanun'un 617. maddesinin (1) numaralı fıkrasına dayanılarak verildiğinden müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünün karşılandığı görülmüştür. Fıkrada mal varlığı borcuna yetmeyen mirasçı, alacaklılarına zarar vermek amacıyla mirası reddederse alacaklılarının veya iflas idaresinin kendilerine yeterli bir güvence verilmediği takdirde ret tarihinden başlayarak altı ay içinde reddin iptali hakkında dava açabileceği kurala bağlanmıştır. Diğer yandan bir mirasçının şahsi durumu yüzünden hakların uzun süre askıda kalmasının önlenmesi ve terekenin bir an önce hak sahiplerine ulaşması için mirasın reddinin iptali dava açma süresinin sınırlandırılmasının meşru bir amacı olduğu da açıktır. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususları değerlendirilmelidir.

18. Başvurucu, mirasın reddinin iptali davasını hak düşürücü süre içinde açtığını ve Bölge Adliye Mahkemesinin yorumunun öngörülemez olduğunu iddia etmiştir.

19. Bölge Adliye Mahkemesi, yetkisizlik kararı veren Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesinde mirasın reddi davasının açıldığı 30/3/2017 tarihini ret tarihi olarak kabul etmiş; 5/1/2018 tarihinde açılan mirasın reddinin iptali davasını altı aylık dava açma süresinin geçtiğinden hareketle hak düşürücü süre nedeniyle reddetmiştir.

20. 4721 sayılı Kanun'un 617. maddesinin (1) numaralı fıkrasında alacaklılarına zarar vermek amacıyla mirası reddeden mirasçının alacaklılarına reddin iptali davası açabilme hakkı tanınmış olup bu davanın mirasın reddinden itibaren altı ay içinde açılabileceği düzenlenmiştir. Bu süre, hak düşürücü süre niteliğinde olduğundan kanunun belirlediği

sürede dava açılmaması hâlinde dava açma hakkı sona erecek, dava açılması durumunda ise davaya bakan hâkim bu süreyi kendiliğinden gözönünde bulundurarak davanın reddine karar verecektir (AYM, E.2013/148, K.2014/62, 27/3/2014).

21. Eldeki başvurudaki temel mesele mirasın reddinin iptali dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılacağıyla ilgilidir. Anayasa Mahkemesi anılan kararında 4721 sayılı Kanun'un 617. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan ret tarihinden başlayarak altı ay içinde ibaresinin iptali talebine ilişkin yaptığı inceleme neticesinde ret tarihinin, mirası ret beyanının sulh hâkimine ulaştığı tarih olduğunu belirtmiş, 4721 sayılı Kanun'un öngördüğü sistemin reddin alacaklılar tarafından derhâl öğrenilebilmesine imkân tanıdığını ifade etmiştir. Zira miras bırakanın yerleşim yeri sulh mahkemesine yöneltilen ret beyanının hâkim tarafından tutanakla tespit edilmek suretiyle ret özel kütüğüne tescil edileceği vurgulanmıştır. Anılan kararda, mirasçının alacaklılarının mirasın reddedilip reddedilmediğini miras bırakanın yerleşim yeri sulh mahkemesi nezdinde yapacakları girişim ile öğrenme imkânına her zaman sahip olduklarına işaret edilmiştir. Mirasın reddinin iptali davasının süresinin başlangıcının ret tarihi olarak belirlenmesinin borçlu dışındaki diğer mirasçıların terekeye bir an önce kavuşmasını ve uzun süre dava tehdidi altında kalmasını önlemeye, reddeden mirasçının alacaklılarının korunmasını sağlamaya elverişli ve gerekli olduğu değerlendirmesinde bulunulmuştur (AYM, E.2013/148, K.2014/62, 27/3/2014).

22. Anayasa Mahkemesi ilgili ibarenin iptali talebinin reddine yönelik kararında, altı aylık reddin iptali dava açma süresinin ne zaman başlayacağına ilişkin şartları açıklamıştır. Buna göre ret beyanının miras bırakanın yerleşim yeri sulh mahkemesine yöneltilmesi ve bu beyanın sulh hâkimine ulaşmasıyla tutanakla tespit edilip özel kütüğe tescil edilmesi gerekmektedir. Oysa Bölge Adliye Mahkemesi, söz konusu şartların varlığını değerlendirmeden Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesinde mirasın reddi davasının açıldığı 30/3/2017 tarihini esas alarak hak düşürücü süre nedeniyle mirasın reddinin iptali davasını reddetmiştir. Başka bir deyişle Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesinin yetkisizlik kararı üzerine 18/7/2017 tarihinde miras bırakanın son yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi olan Ankara 7. Sulh Hukuk Mahkemesine yapılan ret beyanı ve bu beyanın özel kütüğe işlenmesine yönelik karar dikkate alınmadan dava süreden reddedilmiştir.

23. Öte yandan Gölbaşı (Ankara) Sulh Hukuk Mahkemesi, mirasın reddi talebi yönünden herhangi bir hüküm kurmamış; 4721 sayılı Kanun'un 609. maddesi çerçevesinde yetkisizlik kararı vermiştir. Anılan maddede reddin şekli düzenlenmiş, süresi içinde yapılmış olan ret beyanının mirasın açıldığı yerin sulh mahkemesince özel kütüğüne yazılacağı ve reddeden mirasçının isterse kendisine reddi gösteren bir belge verileceği kurala bağlanmıştır. Bu kapsamda miras bırakanın yerleşim yeri sulh mahkemesine yöneltilmiş geçerli bir ret beyanı olmadığı için ret beyanının tutanakla tespiti ile özel kütüğe tescil edilmesi dolayısıyla başvurucunun ret beyanını öğrenilebilme imkânı olduğu söylenemez.

24. Tüm bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde 4721 sayılı Kanun'un 617. maddesinde öngörülen mirasın reddinin iptali dava açma süresinin başlangıç tarihine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesinin kararında aşırı şekilci bir yaklaşım sergilediği anlaşılmıştır. Bu itibarla miras bırakanın yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesine yapılan ret beyan tarihi yerine yetkisiz sulh hukuk mahkemesine yapılan beyan tarihi esas alınarak hak düşürücü süre nedeniyle mirasın reddinin iptali davasının reddedilmesinin başvurucuya ağır külfet yüklediği ve bu suretle başvurucunun katlanmak zorunda olduğu külfetin hedeflenen meşru

amaçla karşılaştırıldığında ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

26. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

27. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 200.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun maddi ve manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan

kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesine (E.2018/1446, K.2019/632) iletilmek üzere Ankara 18. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2018/13, K.2018/158) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN AKARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/55466 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/55466

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN AKARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/55466)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Furkan Samet ESER

Başvurucular : Sinan AKARSLAN ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanan ceza yargılaması süreçlerinde haklarında uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama gibi koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında tazminat davası açan başvuruculların söz konusu davalarda yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculların

başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

5. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/55466 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama şeklindeki haksız koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucuların bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş; başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

8. Somut başvurularda da Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olduğundan başvurularda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

9. Ağır ceza mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

10. Bunun yanında Anayasa Mahkemesince manevi tazminat miktarının yeterli olup

olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş şekli, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

11. Maddi zarar, zarara uğrayanın mevcut mal varlığı ile uygulanan koruma tedbiriolmasaydı bumal varlığının olacağı durum arasındaki farktan ibarettir.Maddi zarar, mal varlığında meydana gelen fiilî azalma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi yoksun kalınan kâr şeklinde de oluşabilir. Öte yandan ihlal ile zarar arasında nedensellik bağı bulunması gerekir. İhlal ile zarar arasındaki illiyet bağının açık olmaması, illiyet bağının belirsiz veya spekülatif olduğu hâllerde maddi tazminata hükmedilmeyecektir. Hükmedilecek tazminat miktarının her zaman maddi zarara eşit olması gerekmez. Başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilebilmesi de yeterli olabilir. Maddi tazminatın belirlenmesinde ağır ceza mahkemelerinin daha iyi konumda oldukları açıktır. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olduğu anlaşılmadıkça yetkili mahkemelerin maddi tazminat konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz.

12. Somut olayda ağır ceza mahkemelerinin yaptığı değerlendirmeler sonucunda bazı başvuruculaın maddi tazminat taleplerini reddetmesinin keyfî olduğu, açık ve bariz takdir hatası içerdiği söylenemeyecektir. Bazı başvuruculara ödenen maddi tazminat miktarının ise somut olayın koşullarında orantısız olmadığı görülmektedir.

13. Mahkemelerce hükmedilen manevi tazminat miktarının ise Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine hükmettiği ya da hükmedebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda hükmedeceği tazminat miktarları için bkz. aşağıdaki tablo).

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Bazı başvurucular ayrıca tazminat davalarının uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

18. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara ait iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

20. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihi, şayet manevi tazminat miktarı bölge adliye mahkemesi kararıyla değiştirilmişse istinaf mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine vereceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılarak uygun tazminatın belirlenmesi gerekir (bkz. aşağıdaki tablo).

21. Kararın, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi ile yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvuruculara ait adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemenlerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

2016 yılı için -Bir gün gözaltı için asgari 300 TL -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 15.000TL, Ortalama: 40.000, Azami: 100.000 TL

2017 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 360 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 18.000TL, Ortalama: 48.000 TL, Azami: 120.000 TL

2018 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 400 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 20.000TL, Ortalama: 54.000 TL, Azami: 135.000 TL

2019 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 29.700TL, Ortalama: 79.200 TL, Azami: 198.000 TL

2020 -2021 yılları için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 30.000TL, Ortalama: 80.000 TL, Azami: 200.000 TL

2022 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.350 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 67.500TL, Ortalama: 180.000 TL, Azami: 450.000 TL

2023 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.800 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 90.000TL, Ortalama: 240.000 TL, Azami: 600.000 TL

2024 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 2.970 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 148.500TL, Ortalama: 396.000 TL, Azami: 990.000 TL

MEHMET KÜÇÜK

B. No: 2021/56120 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/56120

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET KÜÇÜK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/56120)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Mehmet KÜÇÜK

Vekili : Av. Ahmet BIYIKLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, 30/8/2016 tarihi itibarıyla mezun olacak askerî öğrencinin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi gereğince nasbının yapılmaması üzerine açılan davanın Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, gerekçeli karar hakkının ve eğitim hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun, Silahlı Kuvvetler Bando Okullar Komutanlığı Meslek Yüksekokulunda eğitim aldığı ve 30/8/2016 tarihinde astsubay olarak nasbedilmeyi beklediği anlaşılmaktadır.

3. 15/7/2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün ardından çıkarılan 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin (669 sayılı KHK) 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağı düzenlenmiştir. Mezkûr KHK'nın 105. maddesinde ise 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının

yapılmayacağı ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksekokullarca diploma verileceği kuralına yer verilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun nasbı yapılmamıştır.

4. Başvurucu 669 sayılı KHK gereğince eğitim aldığı okulun kapatılması, okulla ilişiğinin kesilmesi ve astsubaylığa nasbedilmeyeceğini öğrenmesi üzerine bu işlemin iptali talebiyle Ankara 3. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

5. Mahkeme davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun kanun niteliğini taşıyan hukuki bir düzenleme olan 669 sayılı KHK uyarınca askerî öğrenci statüsünden çıkarıldığı, bu konuda idareye herhangi bir değerlendirme yapma ya da başka bir yönde işlem kurma imkânının tanınmaması sebebiyle idari davaya konu olabilecek bir işlemin varlığından söz edilmesine imkân bulunmadığı belirtilmiştir.

6. Başvurucu tarafından bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir. Söz konusu karara yönelik olarak başvurucu temyiz kanun yoluna başvurmuş, Danıştay Beşinci Dairesi temyiz talebini reddederek anılan kararı kesin olarak onamıştır.

7. Başvurucu vekili nihai hükmü 4/10/2021 tarihinde öğrendikten sonra 4/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler [...]"

10. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

11. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda; tebligatın elektronik tebliğ yöntemiyle yapıldığı hâllerde ilgili mevzuat uyarınca gönderinin muhatabın hesabına ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayıldığını, bununla birlikte elektronik tebligatın Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden elektronik ortamda açıldığı tarihte başvurucuların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

12. Somut olayda nihai karar başvurucunun vekiline elektronik tebligat yoluyla tebliğ edilmiştir. İlgili mevzuat uyarınca elektronik tebligatla gönderilerin muhatabın hesabına ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayıldığı gözönüne alındığında tebliğ mazbatasında "Tebligat, alıcının hesabına iletilmesini müteakip mevzuat gereği

belirlenen süre sonunda otomatik olarak okundu sayıldı." şeklindeki delil kaydının oluşturulduğu 4/10/2021 tebliğ tarihidir.

13. Bu itibarla bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 4/10/2021 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun bu tarihten itibaren otuz gün içinde ve en geç 3/11/2021 tarihine kadar bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 4/11/2021 tarihinde başvuru yaptığı anlaşılmıştır. Başvuru süresinin son gününün resmî tatil gününe denk gelmediği ve herhangi bir mazeret de bildirilmediği görülmüştür.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKERİM ATAMAN

B. No: 2021/58415 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/58415

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKERİM ATAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/58415)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Abdulkerim ATAMAN

Vekili : Av. Samet ATAMAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idareye bildirimde bulunulmadan düzenlenen bir toplantıya katılma gerekçesiyle mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 7/11/2014 tarihinde başvurucunun da aralarında bulunduğu yedi kişi hakkında 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası uyarınca kanuna aykırı toplantı düzenleme veya yönetme ya da bunların hareketlerine katılma suçunu işledikleri gerekçesiyle kamu davası açılmıştır. Cumhuriyet Savcılığı, Nusaybin ilçesi ile Suriye sınırına duvar inşası nedeniyle yapılan protesto faaliyetinin Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Beytüşşebap İlçe Başkanı olan başvurucunun liderliğinde gerçekleştiğini belirtmiştir. İddianameye göre idareye bildirimde bulunulmadığı için kanuna aykırı hâle gelen etkinlikte bir grup, Beytüşşebap Belediyesi binası önünde toplanarak yürüyüş yapmış; bu esnada bazı katılımcılar terör örgütü lideri lehine slogan atmıştır. Cumhuriyet Savcılığı, terör örgütü propagandası suçunu işleyen kişilerin kimliğinin belirlenmesi için anılan suç yönünden soruşturma dosyasının tefrik edildiğini açıklamıştır.

3. Başvurucu, yargılama aşamasındaki sözlü savunmasında Suriye'deki savaşı protesto etmek ve çözüm süreci ile ilgili düşüncelerini bildirmek amacıyla BDP İlçe Başkanlığı olarak yürüyüş ve basın açıklaması düzenlediklerini ifade etmiştir. Ayrıca bu etkinliği Suriye sınırına yapılan duvarı protesto etmek ve bir belediye başkanının yaptığı açlık grevine destek olmak amacıyla gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Başvurucu, daha önce verilen bildirimlere idarece cevap verilmemesi nedeniyle başvuruya konu etkinlik için bildirimde bulunmadıklarını açıklamıştır.

4. Beytüşşebap Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvurucunun da aralarında olduğu sanıkların idareye bildirimde bulunmadan düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmaları nedeniyle 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin birinci fıkrası kapsamında suç işlediklerini kabul etmiştir. Mahkeme, anılan suç kapsamında başvurucunun 1 yıl 3 ay hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve cezanın ertelenmesine karar vermiştir. Mahkeme mahkûmiyet kararında, aralarında başvurucunun da olduğu sanıkların "olay tarihinde düzenleyicileri tespit edilemeyen toplantı ve gösteri yürüyüşüne katıldıklarının kendi ikrarları ve diğer deliller ile sabit olduğu" ve "Beytüşşebap Kaymakamlığı'na herhangi bir bildirimde bulunulmadığı, sanıkların bu hususu bildikleri ve Beytüşşebap ilçesinin yapısı, sosyo-ekonomik durumu ve küçük bir ilçe olması münasebetiyle bilebilecek durumda oldukları" gerekçesine dayanmıştır. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 26/5/2021 tarihinde hükmün onanmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 5/11/2011 tarihinde öğrendikten sonra 2/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; Suriye'deki savaşı protesto etmek ve çözüm süreci hakkında düşüncelerini bildirmek için basın açıklamasına katıldığını, herhangi bir taşkınlık olmaksızın göstericilerin dağıldığını belirterek sırf bildirimde bulunulmayan bir etkinliğe katılması nedeniyle cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğinden yakınmıştır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sınırlama sebeplerinden kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır.

10. Anayasa Mahkemesi birçok kararında toplantı hakkının bildirim usulüne bağlanabileceğini kabul etmiştir (birçok karar arasından bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 121). İdareye önceden bildirimin amacının toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin etkin şekilde kullanımını güvence altına almak için

yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânının sağlanması olduğunu açıklamıştır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 39; Rıza Gökçen Erus ve diğerleri, B. No: 2014/17391, 19/4/2018, § 50; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 52). Ayrıca Anayasa Mahkemesi bireyin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının korunması ihtiyacı nedeniyle önceden bildirim yükümlülüğüne uyulmaması hâlinde idare ve mahkemelerce gözetilmesi gereken ilkeleri Selma Elma (B. No: 2017/24902, 4/7/2019) kararında açıklamıştır (bildirim usulü ve uygulanmasının amacı ile sınırlamanın niteliği ve bu yükümlülüğe aykırılık hâlinde sorumluluğa yönelik ilkeler için bkz. Selma Elma, §§ 41-47;Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§ 57, 58; Dilan Ögüz Canan, § 39; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 122; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 52; kanunda öngörülen koşullar tümüyle karşılanmadan yapılan toplantının tek başına toplantının barışçıllığını ortadan kaldırmadığına vemüdahale için yeterli olmadığına ilişkin kararlar için bkz. Dilan Ögüz Canan, § 41; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 69; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 57; barışçıl toplantıya devletin sabır ve hoşgörü göstermesine yönelik kararlar için bkz. Osman Erbil, § 54; Dilan Ögüz Canan, § 38; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, [GK], B. No:2014/920, 25/5/2017 § 81; Sevinç Hocaoğulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018, § 43).

11. Anayasa Mahkemesi anılan kararda bildirim usulüne uyulmaması hâlinde yalnızca bu yükümlülüğü yerine getirmekle -organize edenlere ya da yönetenlere- mükellef olanlara ölçülü bir yaptırım uygulanabileceğini önemle vurgulanmıştır (Selma Elma, § 47/i). Ayrıca Anayasa Mahkemesi birçok kararında temel bir hakka müdahaleyi gerekli kılan zorunlu bir ihtiyacın varlığının ve bu doğrultuda yarışan değerler arasında adil bir denge kurulduğunun ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerektiğini açıklamıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, B. No: 2016/23696, 8/6/2021, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§ 40, 48; kınanabilir bir olaya karışmadıkları sürece toplantıya katılan kişilereen hafif kabul edilecek cezanın dahi uygulanmaması gerektiğine ve müdahalenin caydırıcı etkisine dair değerlendirmeler için bkz. Osman Erbil, §§ 51, 71; Ömer Faruk Akyüz, § 60).

12. Somut olayda, idareye bildirim verilmediği için kanuna aykırı olan bir etkinliği yönetmesi nedeniyle başvurucu hakkında 2911 sayılı Kanun'un 28. maddesi uyarınca kamu davası açılmıştır (bkz. § 2). Ancak yapılan yargılama sonucu ilk derece mahkemesi, başvurucunun ikrarına rağmen, etkinliğin düzenleyicisinin tespit edilemediğini belirterek başvurucuyu sadece kanuna aykırı olduğunu bildiği bir etkinliğe katılması nedeniyle cezalandırmıştır (bkz. §§ 3,4). Buna göre başvurucunun toplantıyı organize eden veya yöneten sıfatıyla değil toplantıya katılması nedeniyle cezalandırıldığı anlaşılmıştır. O hâlde Anayasa Mahkemesi önündeki mesele, bildirim verilmeden yapıldığı için kanuna aykırı olan etkinliğe katılması nedeniyle başvurucunun -ertelenen- 1 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasının demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesinden ibarettir.

13. İddianame ve mahkeme kararında yapılmak istenen etkinliğin bütünüyle barışçıl olmaktan çıktığı değerlendirilmediği gibi anılan toplantı nedeniyle kamu düzeninin bozulduğu veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin zedelendiği yönünde bir tespit de mevcut değildir. İlk derece mahkemesi sadece 2911 sayılı Kanun'un kamu düzenini korumak için öngördüğü hükümleri şeklî olarak değerlendirerek başvurucunun kanuna aykırı toplantıya katılmakla anılan hükümlere aykırı davrandığını tespit etmekle yetinmiştir.

14. Öte yandan başvurucunun müdahale öncesi veya sonrasında herhangi bir kamu düzenini bozucu nitelikte bir eylemi olduğuna ilişkin bir tespit olmadığı gibi derece mahkemesinin başvurucunun sadece toplantının katılımcılarından olduğu yönündeki kabulüne göre başvurucunun bildirim yükümlülüğünde bulunması gereken kişi statüsünde de olmadığı anlaşılmaktadır (bildirim yükümlülüğünün ihlali nedeniyle toplantı düzenleyicisine uygulanan yaptırımın değerlendirildiği karar için bkz. Ali Orak ve İrfan Gül, B. No: 2014/10626, 18/4/2018, §§ 39-67).

15. Yukarıdaki ilkeler bir bütün olarak ele alındığında derece mahkemesinin somut olayda başvurucuyu ertelenmiş bile olsa 1 yıl 3 ay gibi bir hapis cezasıyla cezalandırılmasını gerekli kılan zorunlu bir toplumsal ihtiyacın varlığını ve bu doğrultuda yarışan değerler arasında adil bir denge kurulduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koymadığı sonucuna ulaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 100.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

19. Başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Beytüşşebap Asliye Ceza Mahkemesine (E.2014/59, K.2015/6) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KAMURAN İPEKYÜZ

B. No: 2021/61481 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/61481

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KAMURAN İPEKYÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/61481)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Kamuran İPEKYÜZ

Vekili : Av. Mehmet IŞIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu; Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş (DEDAŞ) tarafından tarlasını sularken kaçak elektrik enerjisi kullandığı gerekçesiyle 7.343 TL borç tahakkuk ettirildiği, daha sonra bu borca dayanarak bankadaki 2014 ve 2015 yıllarına ilişkin doğrudan gelir desteklemelerinin tamamına bloke konulduğunu iddia ederek Bismil 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) haksız eylemden kaynaklanan menfi tespit davası açmıştır.

3. Mahkeme 3/7/2019 tarihinde dava konusuz kaldığından davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına, 2.725 TL vekâlet ücretinin başvurucudan alınarak DEDAŞ'a verilmesine karar vermiştir. Karar gerekçesinde dava açılmadan önce DEDAŞ tarafından davalıya 7.343 TL borç bildirimi yapıldığı hâlde DEDAŞ'tan gelen müzekkere cevabından davaya konu borcun görülmediğinin bildirildiği bu durumda borç bilgisine rastlanılamadığından davanın konusuz kaldığı ifade edilmiştir. Yargılama giderleri yönünden

mahallinde yapılan keşif sonucunda alınan bilirkişi raporunda başvurucunun tarımsal üretim yapmak için elektrik enerjisi kullanmış olabileceğinin belirtildiği, bu durumda davanın açıldığı tarihte davalı kurumun haklı olduğu kanaatine varılarak yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılması gerektiği belirtilmiştir.

4. Başvurucu, yargılama giderleri yönünden istinaf talebinde bulunmuş; Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi 17/9/2021 tarihli kararla talebin usulden reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde 2019 yılı için istinaf kanun yoluna başvuru parasal sınırının 4.400 TL olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu tarafından Mahkemece verilen kararın yalnızca vekâlet ücreti ve yargılama giderine ilişkin kısmının istinaf edildiği bu durumda istinafa konu uyuşmazlığın değerinin (1.104,69 TL yargılama gideri, 2.725,00 TL vekâlet ücreti) 3.829,69 TL olduğunu, karar tarihi itibarıyla istinaf kanun yoluna başvuru sınırının altında kaldığını belirtmiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 18/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 17/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; olmayan borcu nedeniyle 14.000 TL tutarında parasına bloke konulduğunu ve dava açmak zorunda kaldığını, açılan dava sonucunda da haksız olarak yargılama gideri ve vekâlet ücreti ödemek zorunda kaldığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa Mahkemesi, anayasal ve kişisel önem kriterini daha önce K.V. ([GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016) kararında incelemiş; temel ilkelerini belirlemiştir. Buna göre kanunda anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların kabul edilemez bulunabilmesi için iki şart öngörülmüştür: Anayasal önem olarak adlandırılabilecek olan birinci şart başvurunun Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımaması, kişisel önem olarak adlandırılabilecek olan ikinci şart ise başvurucunun önemli bir zarara uğramamasıdır.

9. Kişisel önem şartı, başvurucunun önemli bir zarara uğramamış olmasını ifade eder (K.V., § 66). Bu çerçevede her başvuru kendine özgü şartları çerçevesinde değerlendirilmeli ve inceleme yapılırken ihtilaf konusu maddi bir zarar söz konusu ise objektif anlamda miktarın az olup olmadığı, belirlenen miktar az veya çok olsa dahi başvurucu açısından bu miktarın önemi (başvurucunun işi/mesleği, davanın kendisi açısından önemi ve gelir durumuna göre kıyaslanması), başvurunun önemli ilkesel sorunlarla ilgili olup olmadığı ve başvurucunun olaydaki tutum ve davranışları dikkate alınmalıdır.

10. Bunun yanında kişisel önem şartı çerçevesinde objektif anlamda maddi zararın tespiti bakımından paranın zaman içinde enflasyon karşısında değer kaybedebileceği dikkate alındığında başvuru tarihindeki takvim yılına göre değerlendirme yapılması gerektiği kuşkusuzdur. Diğer bir ifadeyle bireysel başvurular, eğer başvuruda bir maddi zararın varlığı söz konusu ise kişisel önem şartı değerlendirilirken başvurunun yapıldığı tarihteki takvim yılı itibarıyla incelenecektir. Özellikle bu durum, başvurunun yapıldığı yıldan sonraki bir takvim yılında karara bağlanan başvurular için önem arz etmektedir. Son olarak belirtmek gerekir ki kişisel önem şartı uygulanırken gözetilmesi gereken diğer bir husus ise objektif anlamda yapılacak değerlendirmenin sonuca varılması bakımından tek başına bir

önem taşımamasıdır. Yukarıda değinilen unsurlar birlikte değerlendirilerek başvurunun kişisel anlamda bir önem taşıyıp taşımadığı belirlenecektir (bazı değişikliklerle birlikte Ahmet Baş [GK], B. No: 2019/42746, 17/5/2023, § 45).

11. Başvuruya konu olayda başvurucu aleyhine hükmedilen yargılama giderlerinin ve vekâlet ücretinin toplamının 3.829,69 TL olduğu anlaşılmaktadır. Başvuru tarihi (2021 yılı) itibarıyla şikâyet edilen toplam değerin objektif anlamda önemli bir miktar olarak görülemeyeceği değerlendirilmiştir. Başvurucunun ekonomik durumu, davanın niteliği ve yargılama süreci ile başvuruya konu müdahalenin kapsamı dikkate alındığında başvurunun anayasal ve kişisel bir öneminin olmadığı sonucuna varılmıştır.

12. Açıklanan nedenlerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AND GAZETECİLİK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2021/61788 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/61788

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AND GAZETECİLİK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/61788)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : AND GAZETECİLİK YAYINCILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Vekili : Av. Yağızcan VELİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, internet haber sitesinde yayımlanan bir haber içeriğine erişimin engellenmesi kararı verilmesinin başvurucunun ifade ve basın özgürlükleri ile ifade ve basın özgürlükleriyle bağlantılı etkili başvuru hakkını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu And Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Gazeteduvar (www.gazeteduvar.com) isimli internet haber sitesinin sahibidir. 8/8/2016 tarihinde yayın hayatına başlayan haber sitesinde, Türkiye'den ve dünyadan güncel haberlere yer verilmekte ve köşe yazıları yayımlanmaktadır.

3. İki yaşında olan M.Y. 10/11/2021 tarihinde Mersin'in Gülnar ilçesinde kaybolmasının ardından 19/11/2021 tarihinde açık arazide ölü olarak bulunmuştur. Olayla ilgili olarak Gülnar Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü soruşturma kapsamında talebi üzerine Gülnar Sulh Ceza Hâkimliği 22/11/2021 tarihinde yayın yasağı kararı vermiştir. Bu karar

22/11/2021 tarihinde saat 18.01'de Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun resmî sitesinde yayımlanmıştır.

4. 26/11/2021 tarihinde başvurucuya ait Gazeteduvar isimli internet haber sitesinde "M.Y.nin Dedesi Biyolojik Babası Çıktı" başlıklı haber yayımlanmıştır.

5. Silifke Cumhuriyet Başsavcılığı yayın yasağına rağmen ulusal ve yerel ölçekli yazılı ve görsel basında kişilik haklarını ihlal eden ve soruşturmanın gizliliği sınırlarını aşarak soruşturmaya zarar veren birtakım haberlerin yapıldığının görüldüğünü veyayın yapan kuruluşların sorumluları hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 285. maddesinde düzenlenen "Gizliliğin ihlali" suçu kapsamında soruşturma başlattığını belirterek Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinden aralarında başvurucunun haber sitesinde yayımladığı ilgili haberin de yer aldığı URL adreslerine yer verilen haber içeriklerine erişimin engellenmesi kararı verilmesini talep etmiştir.

6. Silifke Sulh Ceza Hâkimliği 30/11/2021 tarihli kararıyla Silifke Cumhuriyet Başsavcılığının talebi doğrultusunda 4/5/2007 tarihli ve 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesi kapsamında başvurucunun haber sitesinde yayımladığı haberin de yer aldığı içeriklere erişimin engellenmesine karar vermiştir. Hâkimlik gerekçeli kararda; yayın yasağına rağmen ulusal ve yerel ölçekli yazılı ve görsel basında kişilik haklarını ihlal eden ve soruşturmanın gizliliği sınırlarını aşarak soruşturmaya zarar veren birtakım haberlerin yapıldığını, ilgili haberlerin soruşturma evresine ilişkin yapılan işlemlerin içeriğinin açıklanması suretiyle suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkını veya haberleşmenin ve özel hayatın gizliliğini ihlal edebileceğini ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olduğunu belirtmiştir.

7. 30/11/2021 tarihli kararın Silifke Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kuruluna (BTK) bildirilmesi üzerine, BTK başvurucuya, habere ilişkin URL adresini de ekleyerek, Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinin30/11/2021 tarihli ve 2021/3811 D. iş sayılı kararı ile ilgili içeriğin çıkartılması yahut bu içeriğe erişimin engellenmesi gerektiğine dair bildirim gönderilmiştir.

8. Başvurucu, bu bildirim üzerine Mersin 4. Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde 30/11/2021 tarihli karara itiraz etmiştir. Başvurucu itiraz dilekçesinde; Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinin 30/11/2021 tarihli kararının kendisine tebliğ edilmediğini, kararın tebliğ edilmesi talebini Hâkimliğe iletmiş olmasına rağmen bu istemin Hâkimlik tarafından değerlendirmeye alınmadığını belirtmiştir. Kararın kendisine tebliğ edilmemesi sebebiyle erişimin engellenmesini talep eden kişi ya da kurumun böyle bir yetkisi olup olmadığını, verilen kararın bir soruşturma kapsamında mı yoksa idari önleme tedbiri niteliğinde mi verildiğini bilemediğini iddia etmiştir. Kararın gerekçesine ve içeriğine ilişkin bilgi sahibi olmaması sebebiyle söz konusu itirazını da etkili bir şekilde yapamadığını belirten başvurucu savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek mahkemeye erişim hakkı, silahların eşitliği ve yetkili merciye başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca 30/11/2021 tarihli karar ile ifade ve basın özgürlüklerine gerçekleşen müdahalenin meşru amacının bulunmadığını demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığını ileri sürmüştür.

9. Mersin 4. Sulh Ceza Hâkimliği 8/12/2021 tarihli kararı ile Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinin 26/11/2021 tarihli kararında isabetsizlik görülmediği gerekçesiyle başvurucunun itirazının kesin olarak reddine karar vermiştir. Bu karar başvurucuya 9/12/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 23/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun

kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; ilgili haberin kamuoyunu yakından alâkadar eder elim bir olaya ilişkin olduğunu, haberde olgusal bir gerçeğin paylaşıldığını ve müdahalenin meşru amacının bulunmadığını ileri sürmektedir. Yine, basın özgürlüğüne yapılan bu müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği hususunun da ortaya konulamadığını belirten başvurucu ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia etmektedir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinde, internet ortamında yapılan ve içeriği aralarında çocukların cinsel istismarı da sayılan suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verileceğinin düzenlendiği belirtilmiştir. Söz konusu madde kapsamında verilen erişimin engellenmesi kararının koruma tedbiri niteliği arz ettiği ifade edilerek yerel mahkemelerin önlerindeki bir ceza veya hukuk yargılaması çerçevesinde maddi davada ortaya çıkabilecek telafisi güç zarar riskini önlemek için bu koruma tedbirine başvurabilecekleri ifade edilmiştir. 30/11/2021 tarihli kararda, soruşturma evresinde yapılan işlemlerin içeriğinin açıklanması suretiyle masumiyet karinesinin, haberleşmenin gizliliğinin, özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği ve haberler nedeniyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının engellenmesine elverişli ortama zemin hazırlanmaması gerekçesiyle erişimin engellenmesine karar verildiği ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, Bakanlık'ın görüşünde başvuru konusu koruma tedbirinin 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi kapsamında verildiğine ilişkin değerlendirmelerde bulunduğuna dikkat çekmekle birlikte başvuru konusu erişim engelinin ilgili maddede öngörülen katalog suçlar kapsamında kalmadığını ileri sürmektedir. Yine Bakanlık görüşünde başvuru konusu müdahalenin meşru amacının bulunmadığını ve müdahalenin demokratik toplumda gerekliliğinin ve ölçülülüğünün de gösterilemediğini ileri sürmektedir.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu doğrultuda başvurucunun tüm iddiaları, Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde yer alan ifade ve basın özgürlükleri kapsamında incelenmiştir (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, § 76).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Başvurucunun sahibi olduğu internet haber sitesinde yayımlanan habere erişimin engellenmesine karar verilmesiyle başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmiştir. Bu müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

16. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez temel hak ve özgürlüklerin

sınırlandırılmasında kanunilik ölçütünün ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kıldığını belirtmiştir (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 96; Fikriye Aytin ve diğerleri, B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 34). Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklere müdahale eden şeklî anlamda bir kanunun varlığını şart koşmasının sebebi bunu biçimsel anlamda hukuk devletinin hem aracı hem de öncülü olarak görmesi nedeniyledir. Gerçekten de bir yasama işlemi olarak kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) iradesinin ürünüdür ve TBMM tarafından Anayasa'da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılan işlemlerdir. Bu anlayış temel hak ve özgürlükler alanında önemli bir güvence sağlar (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 54; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 36). Bu sayede yürütme ve yargı organlarının yasamanın çizdiği ilke ve sınırlara bağlı kalması, hukuk düzeninde Anayasa'nın öngördüğü usule uygun olarak çıkarılan kanunların alt kademelerinde yer alan düzenlemelerle temel hak ve özgürlüklerin kolaylıkla sınırlandırılabilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Anayasa Mahkemesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında şeklî anlamda bir kanunun yokluğunu Anayasa'ya aykırılığın ağır bir biçimi olarak kabul etmektedir (Tuğba Arslan, § 98; Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, § 74).

17. 30/11/2021 tarihli Hâkimlik kararından M.Y.nin ölümü hakkında yürütülen soruşturma yönünden savcılığın talebi üzerine Gülnar Sulh Ceza Hâkimliğinin 22/11/2021 tarihli kararı ile yayın yasağı kararı verildiği anlaşılmaktadır. Silifke Cumhuriyet Başsavcılığı yayın yasağı kararına rağmen ulusal ve yerel ölçekli yazılı ve görsel basında kişilik haklarını ihlal eden ve soruşturmanın gizliliği sınırlarını aşarak soruşturmaya zarar veren birtakım haberlerin yapıldığının görüldüğünü veyayın yapan kuruluşların sorumluları hakkında5237 sayılı Kanunu'nun 285. maddesinde düzenlenen "Gizliliğin ihlali" suçu kapsamında soruşturma başlattığını belirterek Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinden aralarında başvurucunun haber sitesinde yayımladığı ilgili haberin de yer aldığı URL adreslerinde yer verilen haber içeriklerine erişimin engellenmesine karar verilmesini talep etmiştir. Bu bağlamda erişim engeli kararının savcılığın talebi doğrultusunda gizliliğin ihlali suçu kapsamında 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi uyarınca verildiği anlaşılmaktadır. 5237 sayılı Kanun'un 285. maddesinde düzenlenen soruşturmanın gizliliği suçunun 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinde yer verilen katalog suçlar arasında yer almadığı ise açıktır. Öte yandan Silifke Sulh Ceza Hâkimliği kararı gerekçesinde anılan maddede sayılan katalog suçlardan hangisi kapsamında erişim engeli kararı verildiği de açıklanmamış, sadece söz konusu maddeye atıf yapılmakla yetinilmiştir.

18. Bu açıklamalar ışığında 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinde sayılan katalog suçlar arasında yer almayan soruşturmanın gizliliği suçu kapsamında erişim engeli kararı verilmesi şeklindeki müdahalenin kanuni bir dayanağı bulunduğundan ve kanunilik ölçütünü sağladığından bahsedilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun sahibi olduğu internet sitelerine erişimin engellenmesi şeklindeki başvuru konusu müdahale nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. İfade ve Basın Özgürlüğü ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinin 30/11/2021 tarihli kararının kendisine tebliğ

edilmediğine ilişkin itiraz dilekçesinde ileri sürdüğü iddialarını bireysel başvuru formunda da yineleyerek gerekçeli karara vâkıf olamaması sebebiyle mahkemeye erişim hakkının, silahların eşitliği ilkesinin ve etkili başvuruda bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Karar kendisine tebliğ edilmediği için verilen kararın bir soruşturma kapsamında mı yahut önleyici tedbir mahiyetinde mi olduğundan haberdar olmadığını belirten başvurucu ayrıca kararın kanunda yer alan nedenlerden herhangi birine dayanıp dayanmadığını da bilemediğini dile getirmektedir. Tüm bu hususlara vâkıf olmadan itirazda bulunması sebebiyle etkili bir karşı görüş sunamadığından şikayet eden başvurucu itiraz dilekçesinde yer verdiği iddiaların da Mersin 4. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 8/12/2021 tarihli itirazın reddi kararında değerlendirmeye alınmadığını belirterek etkili başvuruda bulunma hakkının ihlal edildiğini belirtmektedir.

21. Başvurucunun yukarıdaki şikâyetleri ifade ve basın özgürlükleriyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade ve basın özgürlükleriyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

23. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

24. Başvurucunun Anayasa'nın 40. maddesi altında düzenlenen etkili başvuru haklarının ihlal edildiği yönündeki şikâyetleri kapsamında yapılması gereken inceleme, Anayasa'nın 26. maddesinde öngörülen ifade özgürlüğüne yönelik şikâyet kapsamında yukarıda yapılan inceleme ile aynı olgulara dayanmaktadır ve somut başvuru kapsamında hem Anayasa'nın 26. maddesi hem de 40. maddesi, çelişmeli yargılamaya imkân verecek şekilde karardan etkilenen tarafların dinlenebilecekleri ve karara itiraz edebilecekleri bir mahkemenin varlığını gerekli kılmaktadır (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, § 143).

25. Doğrudan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimi ile ilgili olan bu tür bir muhakemenin yokluğu, müdahalenin dayanağı kuralın yargılama hukukunun usule ilişkin güvencelerini sağlayamaması anlamına geleceğinden maddi hakkın ihlaline yol açacaktır. Öte yandan mahkemenin yokluğu aynı zamanda kamusal makamların başvurucunun müdahale edilen hakkına hukuki çare arayabileceği etkili bir başvuru yolu sunmadığı anlamına gelecektir (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, § 144).

26. Somut olayda erişimin engellenmesi kararına karşı itiraz yoluna başvurma imkânının 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinde yer alması tek başına yeterli değildir. Bu yolun etkili sayılabilmesi için itiraz makamının gerekçeli kararında başvurucunun iddialarını ve sunduğu delilleri ele alması, çatışan menfaatleri dengelemeye yönelik bir çaba içinde olması, internet içeriklerine erişimin engellenmesi şeklindeki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunu ve müdahalenin orantılı olup olmadığını değerlendirmesi gerekmektedir.

27. Başvurucu 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi ile erişimin engellenmesi kararlarına karşı olağan başvuru yolu olarak belirlenen itiraz makamına başvuruda bulunabilmiş olsa da itiraz makamınınçatışan menfaatleri dengelemeye yönelik bir çaba içinde bulunmadığı, ilgili habere erişimin engellenmesi şeklindeki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunu ve müdahalenin orantılı olup olmadığını kararda değerlendirmediği görülmektedir. Buna göre somut başvuru koşulunda itiraz kanun yolunun etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

28. Tüm bu tespitlerin yanı sıra somut olayda gerekçeli kararbaşvurucuya tebliğ de edilmemiştir. Böylece başvurucu, gerek usul gerekse esas yönünden karara yönelik itirazlarını gerektiği gibi dile getirme bakımından da dezavantajlı konumda kalmış, karara bu şartlar altında itiraz edebilmiştir. Gerçekten de kanun yoluna başvuru süresi öğrenme ile başlayan başvurucunun gerekçesini bilmediği bir hükme karşı itiraz kanun yoluna başvuru hakkını gereği gibi kullandığından söz edilemez. Zira başvurucunun erişim engellenmesi kararının kaldırılmasına yönelik argümanlarını ileri sürebilmesi için hangi gerekçe ile bu kararın verildiğini bilmesi gerekir. Dolayısıyla yargılamanın esaslı belgelerinden olan ve başvuru konusu koruma tedbir kararının olgusal ve hukuksal temelini oluşturan gerekçeli kararın başvurucuya tebliğ edilmemesi, buna dair yapılan şikâyetin de itiraz makamınca değerlendirilmemesi başlı başına başvurucunun yargılama makamları tarafından dezavantajlı bir konuma düşürülmesi sonucunu doğurmaktadır. Tüm bu değerlendirmeler ışığında başvurucunun ifade ve basın özgürlükleriyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve hakkında 50.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) , B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Somut olaya konu kararda, başvurucuların internet siteleri dışında başka birçok adrese daha erişimin engellendiği görülmektedir. Yeniden yargılama işlemleri başlatılırken başvurucular hakkında verilen ihlal kararında, yalnızca itiraz ve bireysel başvuru konusu yaptıkları kendi internet adresleri yönünden bir giderim yükümlülüğü getirdiği hatırda tutulmalıdır.

31. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNAOYBİRLİĞİYLE,

2. İfade ve basın özgürlükleriyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine

ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNAOYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin İHLAL EDİLDİĞİNE, Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlükleriyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE, Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin ifade ve basın özgürlüğü ve bu özgürlüklerle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Silifke Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş No: 2021/3811) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç bedeli ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 10/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, internet haber sitesinde yayımlanan bir habere erişimin engellenmesine karar verilmesinin ifade ve basın özgürlükleri ile etkili başvuru hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, 5651 sayılı Kanun’un 8. maddesinde sayılan katalog suçlar arasında yer almayan soruşturmanın gizliliği suçu kapsamında erişim engeli kararı verilmiş olmasının ifade ve basın özgürlüğünün ihlal edildiği, itiraz merciinin müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunu ve müdahalenin orantılı olup olmadığını kararında değerlendirilmediği nedeniyle de etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Somut olayda Mersin'in Gülnar ilçesinde iki yaşında olan M.Y. kaybolmuş, aramalar sonucunda açık arazide ölü olarak bulunmuş, olayla ilgili Gülnar Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma başlatılmış ve Gülnar Sulh Ceza Hâkimliğinden soruşturma hakkında yayın yasağı talebinde bulunulmuş, hakimlikçe talep doğrultusunda yayın yasağı kararı verilmiş, anılan karar 22/11/2021 tarihinde saat 18.01'de Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun resmî sitesinde yayımlanmıştır. 26/11/2021 tarihinde ise anılan yasağa rağmen Gazeteduvar isimli internet haber sitesinde “M.Y.nin Dedesi Biyolojik Babası Çıktı” başlıklı haber yayımlanmıştır.

3. Silifke Cumhuriyet Başsavcılığı, yayın yasağına rağmen basında kişilik haklarını ihlal eden ve soruşturmanın gizliliği sınırlarını aşarak soruşturmaya zarar veren haberlerin yapıldığı gerekçesiyle yayın yapan kuruluşların sorumluları hakkında Türk Ceza Kanunu’nun 285. maddesinde düzenlenen “Gizliliğin ihlali” suçu kapsamında soruşturma başlatıldığını belirterek Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinden aralarında başvurucunun haber sitesinde yayımladığı ilgili haberin de yer aldığı URL adreslerine yer verilen haber içeriklerine

erişimin engellenmesi kararı verilmesini talep etmiştir. Başsavcılığın talebini yerinde gören Sulh Ceza hakimliği, 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesi kapsamında başvurucunun haber sitesinde yayımladığı haberin de yer aldığı içeriklere erişimin engellenmesine karar vermiş, anılan karar Silifke Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kuruluna (BTK) bildirilmesi üzerine, BTK başvurucuya, habere ilişkin URL adresini de ekleyerek, Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinin kararında belirtilen içeriğin çıkartılması yahut bu içeriğe erişimin engellenmesi gerektiğine dair bildirim göndermiş, başvurucunun bu karara itirazı, Mersin 4. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilerek karar kesinleşmiştir.

4. İfade özgürlüğü; kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Basın özgürlüğünü kapsayan ifade özgürlüğü, çeşitli araçlar ile düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama; bilgi, haber ve eleştirilerin yayın ve dağıtım haklarını kapsar. Aynı zamanda düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini de sağlar. Muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve bu konuda başkalarını ikna etmek için çaba gösterilmesi çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 34). Haber ve fikirlerin iletilmesinde ve alınmasında önemli bir işlev gören internet de Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünün güvencesi altındadır (Youtube LLC Corporation Service Company ve diğerleri [GK], B. No: 2014/4705, 29/5/2014). Bununla birlikte ifade özgürlüğü, sınırsız bir hak niteliği taşımamakta olup, Anayasada belirtilen meşru amaçlarla sınırlandırılabilecektir. Bu durum, ifade özgürlüğünün mutlak bir hak niteliği taşımadığını ve sayılan durumların varlığı halinde bu hakka müdahale edilerek sınırlandırılabileceğini göstermektedir.

5. Belirtmek gerekir ki haberin yayınlanmasının hemen öncesinde Gülnar Cumhuriyet Başsavcılığınca yayın yasağı getirilmiş, söz konusu yayın yasağı Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun resmî internet sitesinde yayımlanmış, bu yasağa rağmen Gazeteduvar isimli internet haber sitesinde "M.Y.nin Dedesi Biyolojik Babası Çıktı" başlıklı haber yayımlanmıştır. Basın yayın işleriyle uğraşan başvurucunun yasağın varlığından haberdar olmadığı düşünülemez. Silifke Cumhuriyet Başsavcılığı, yayın yasağının ihlal edilmesi üzerine ilgililer hakkında "Gizliliğin ihlali" suçundan soruşturma başlatmış, ayrıca Silifke Sulh Ceza Hâkimliğinden başvurucunun haber sitesinde yayımladığı ilgili haberin de yer aldığı URL adreslerine yer verilen haber içeriklerine erişimin engellenmesi kararı verilmesini talep etmiş, Hâkimlik gerekçeli kararda; yayın yasağına rağmen ulusal ve yerel ölçekli yazılı ve görsel basında kişilik haklarını ihlal eden ve soruşturmanın gizliliği sınırlarını aşarak soruşturmaya zarar veren birtakım haberlerin yapıldığını, ilgili haberlerin soruşturma evresine ilişkin yapılan işlemlerin içeriğinin açıklanması suretiyle suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkını veya haberleşmenin ve özel hayatın gizliliğini ihlal edebileceğini ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olduğunu belirterek erişim engeli kararı vermiştir.

6. 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinde hangi suçlar hakkında erişim engeli kararı verilebileceği tek tek belirtilmiş, çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik ve fuhuş gibi suçların bu kapsamda katalog suç listesi içerisinde yer aldığı, yayın yasağı getirilen olayın

da bu maddede belirtilen suçlardan birisi kapsamında olduğu anlaşılmaktadır. Silifke Sulh Ceza Hâkimliğince erişimin engeli kararı verilen suçun yayın yasağının ihlali nedeniyle yürütülen “Gizliliğin ihlali” suçu olmadığı, hakkında yayın yasağı kararı verilen Mersin'in Gülnar ilçesinde iki yaşında olan M.Y.’nin kaybolduğu, sonrasında açık arazide ölü olarak bulunduğu ve olayla ilgili kişilerin gözaltına alındığı soruşturma doyası hakkında olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinde sayılan katalog suçlar arasında yer alan bir suç kapsamında erişim engeli kararı verildiğinden müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunduğu ve kanunilik şartını karşıladığı açıktır.

7. Öte yandan Silifke Sulh ceza hakimliği, Gazeteduvar isimli internet sitesinde yapılan haberde yayımlanan habere yönelik erişimin engellenmesine ve çıkarılmasına karar vermiştir. İtiraz merci olan Mersin 4. Sulh Ceza Hakimliği, Silifke Sulh Ceza Hakimliğinin 26/11/2021 tarihli ve 2021/3811 değişik iş sayılı kararın gerekçelerine atıfla başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir. Hakimliğin kararlarının somut olay özelinde demokratik toplum düzeni bakımından ilgili ve yeterli gerekçeyi içermediği söylenemeyecektir. Bu çerçevede erişimin çıkarılması kararı, demokratik toplum düzeni bakımından gereklilik koşulunu da karşılamaktadır.

8. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin, bu haklarla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

BÜNYAMİN ÇEVİK

B. No: 2021/64199 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/64199

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜNYAMİN ÇEVİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/64199)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Bünyamin ÇEVİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; mahkûmiyete esas olarak suç oluşturmayan bazı eylemlere dayanılması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı itirazların karşılanmaması nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuru Süreci

2. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

3. Başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olma suçundan yapılan yargılama sonucunda Eskişehir 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 20/6/2017 tarihli kararıyla başvurucunun bu suçtan 7 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

4. Anılan karara yönelik istinaf kanun yoluna başvuru talepleri Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin (İstinaf Dairesi) 17/2/2020 tarihinde esastan reddedilmiştir. Başvurucu, Daire kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş; Yargıtay kapatılan 16. Ceza Dairesi 16/6/2020 tarihli kararıyla, Mahkemenin mahkûmiyet kararına yönelik istinaf

başvurusunun esastan reddine ilişkin İstinaf Dairesinin kararını onamıştır.

5. Başvurucu, Yargıtay kararını 29/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 25/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon 14/4/2023 tarihinde başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesi dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hak ve ilkeye ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

7. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 308. maddesi uyarınca başvurucu hakkındaki onama kararına 28/5/2023 tarihinde itiraz etmiştir. Anılan itiraznamede, başvurucunun FETÖ/PDY üyesi olma suçundan mahkûmiyetine yeterli delil olmadığı gerekçesiyle onama kararının kaldırılması ve İstinaf Dairesinin kararının bozulması talep edilmiştir. Dosyanın devredildiği Yargıtay 3. Ceza Dairesi 19/10/2023 tarihinde itirazın kabulüne ve İstinaf Dairesinin kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Örgüt sempatizanı olduğunda kuşku bulunmayan sanığın anılan örgütün nihai amacının kamu oyunca da bilinebilir hale gelmesinden sonra örgütün hiyerarşik yapısına organik bağla katıldığını gösteren yeterli faaliyet ve olguların ortaya konamamış olması karşısında, sanığın hukuki durumunun 5237 sayılı Kanun'un 30/1 maddesi kapsamında değerlendirilerek beraati yerine, müsnet suç yönünden delil ya da örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilemeyecek olay ve olgulara hukuki değer atfedilmek sureti ile delillerin hatalı değerlendirilmesi neticesinde yazılı şekilde mahkumiyet hükmü tesisi hukuka aykırıdır."

8. Bozma kararı üzerine Mahkemenin E.2024/7 sayılı dosyası üzerinden devam eden yargılama sırasında 19/1/2024 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 13/2/2024 tarihinde yapılmasına, başvurucu ile müdafiine bozma kararını içeren ve duruşma gününü bildiren davetiye gönderilmesine karar verilmiştir. Anılan davetiye başvurucu müdafiine 22/1/2024 tarihinde tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucu hakkındaki yargılama 13/2/2024 tarihinde yapılan tek celsede tamamlanmıştır. Başvurucu ve müdafiinin hazır bulunduğu bu celsede Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 19/10/2023 tarihli bozma kararı okunmuş, yargılama sonucunda başvurucunun atılı suçtan beraatine karar verilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Dosyamız sanığı hakkındaki tanık beyanlarının 17-25 Aralık 2013 tarihinden öncesine ait olduğu ve tanık anlatımlarından sanığın örgütle ilişkisinin terör örgütüne üye olduğunu gösterir nitelik ve boyutta olmadığı ve sanık hakkındaki diğer delillerin örgüt üyeliği için aranan yoğunluk, süreklilik ve çeşitlilik unsurlarını sağlamadığı kanaatine varılarak örgüt sempatizanı olduğu hususunda şüphe bulunmayan sanık hakkında TCK'nın 30/1 inci maddesinde düzenlenen hata hükümlerinin uygulanması gerektiği kannatine varılarak, sanığın üzerine atılı Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçunu işlediğine dair başkaca kesin, somut ve şüpheden uzak delil elde edilemediğinden atılı suçtan 5271 Sayılı CMK'nın 223/2-c maddesi gereğince beraatine karar verilmiştir."

10. Mahkemenin düzenlediği 26/2/2024 tarihli kesinleşme şerhine göre, başvurucu hakkındaki beraat kararı temyiz edilmeksizin 21/2/2024 tarihinde kesinleşmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; üzerine atılı suçun sübutu ve hukukî nitelendirmesi açısından aşamalarda dile getirdiği esasa etkili itirazların Mahkemece ve kanun yolu incelemesi yapan makamlarca karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının, mahkûm olduğu suç açısından kendisine isnat edilen eylemlerin yasal faaliyetler olup gerçekleştirildiği zamanda bunların suç olmadığını belirterek bu eylemlere dayanmak suretiyle mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle de suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; konuyla ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi kararlarına değinildikten sonra anılan hak ve ilkeye ilişkin yapılacak incelemede söz konusu hükümler ve kararlar ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31; S.Ö.[2. B.], B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

14. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (Mehmet Güven Ulusoy, § 32; S.Ö., § 29).

15. Somut olayda başvurucu hakkındaki bireysel başvuruya esas olan Yargıtay kapatılan 16. Ceza Dairesinin kararı -nihaî karar- bireysel başvuruda bulunulmasından sonra Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı üzerine dosyanın devredildiği Yargıtay 3. Ceza Dairesince kaldırılmış ve İstinaf Dairesinin kararı bozulmuştur (bkz. § 7). Bozma kararı başvurucu müdafiine 22/1/2024 tarihinde tebliğ edildiği gibi bozma kararı doğrultusunda başvurucunun da hazır bulunduğu 13/2/2024 tarihli celsede anılan karar başvurucuya da okunmuştur. Bu celsede başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş ve söz konusu karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir (bkz. §§ 8-10). Ancak başvurucu mahkûm olduğu suça dair nihaî karar olan ve bireysel başvuruya konu ettiği onama kararının kaldırılarak İstinaf Dairesinin kararının bozulduğu, bozma üzerine yapılan yargılamaya ilişkin celsede bu kararın kendisine okunduğu, aynı celsede bu suçtan hakkında beraat kararı verildiği ve bu kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiği hususlarında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemiştir.

16. Bireysel başvurunun yapılmasından sonraki süreçte onama ilamının kaldırılarak İstinaf Dairesinin kararının bozulması ve bozma üzerine yapılan yargılama sonucunda başvurucu

hakkında beraat kararı verilip bu kararın kesinleşmesi, başvurucunun mağdur statüsünün değerlendirilmesine veya mahkûmiyet kararıyla ilgili diğer ihlal iddialarına yönelik kabul edilebilirlik ve esas incelemesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Buna karşılık başvurucu, İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde yukarıda ifade edilen olgulara ilişkin olarak herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun başvurusunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE KAHYAOĞLU

B. No: 2022/18862 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/18862

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE KAHYAOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/18862)

Karar Tarihi:10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Ayşe KAHYAOĞLU

Vekili : Av. Erden TİLKİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Komisyon, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna, adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik hususunun karara bağlanması Bölüm kararını gerektirdiğinden başvurunun Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024

tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkiniddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN OKUR

B. No: 2022/21157 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/21157

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN OKUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/21157)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Hasan OKUR

Vekili : Av. Ahmet DİLFİRUZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 18/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 11/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan

mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için teorik düzeyde etkili bir yol olduğu tespit edilen dava yolu, yapılan kanuni düzenleme nedeniyle pratikte başarı sunma kapasitesini yitirmiştir. Bu itibarla başvurucunun iddialarının esasının değerlendirilmesi ancak yeniden yargılama ile mümkün olduğundan yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 2. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2020/255, K.2020/256) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE ÖZDEMİR VE TUNCAY ÖZDEMİR

B. No: 2022/21895 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/21895

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE ÖZDEMİR VE TUNCAY ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/21895

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Ayşe ÖZDEMİR

2. Tuncay ÖZDEMİR

Vekili : Av. Yıldız İMREK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucular, nihai hükmü 18/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 17/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama

sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri İle Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasınınbaşvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak

Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 2. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2020/12, K.2020/313) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA TAŞCI

B. No: 2022/26866 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/26866

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA TAŞCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/26866

Karar Tarihi:10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Mustafa TAŞCI

Vekili : Av. Zafer ÜNAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 25/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 21/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için teorik düzeyde etkili bir yol olduğu tespit edilen dava yolu, yapılan kanuni düzenleme nedeniyle pratikte başarı sunma kapasitesini yitirmiştir. Bu itibarla başvurucunun iddialarının esasının değerlendirilmesi ancak yeniden yargılama ile mümkün olduğundan yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2020/422, K.2020/1643) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

O.A.

B. No: 2022/31114 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/31114

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

O.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/31114)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : O.A.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; mahkûmiyet kararının hukuka aykırı olması nedeniyle çeşitli anayasal hakların, hükmün infazı kapsamında verilen yakalama kararının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, yakalama esnasındaki uygulamalar ve tutma koşullarının kötü olması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 18/2/2021 tarihli kararıyla başvurucunun resmî belgede sahtecilik suçundan 3 yıl 1 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

3. Yargıtay 11. Ceza Dairesi 24/11/2021 tarihinde mahkumiyet kararını onamıştır.

4. Başvurucu 7/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurucu, müdafii aracılığıyla 22/11/2021 tarihli dilekçesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 308. maddesi uyarınca itiraz yoluna başvurmak üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına müracaatta bulunmuş, Başsavcılık 24/1/2022 tarihinde talebin reddine karar vermiştir.

6. 4/2/2022 tarihinde Savcılık tarafından başvurucu hakkında kesinleşen cezasının infazını sağlamak amacıyla yakalama emri düzenlenmiştir.

7. Başvurucu 7/2/2022 tarihinde COVID-19 testi yaptırarak Antalya Adliyesine teslim olmak amacıyla gittiğini, ilgili birim tarafından kendisine 8/2/2022 tarihinde işlemlerinin yapılacağının ve COVID-19 testi yaptırıp gelmesinin söylendiğini, buna rağmen aynı gün gece yarısı evine gelen kolluk görevlilerince yakalandığını, önce polis merkezinde geceyi geçirdiğini, 8/2/2022 tarihinde Antalya Ceza İnfaz Kurumuna gönderildiğini belirtmiştir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kesinleşen Mahkûmiyet Kararı Kapsamında Bazı Anayasal Hakların İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu üzerine atılı suçu işlemediğini, davanın zamanaşımına uğrayacağı sırada dosyasının öncelikli olarak incelenerek usul ve yasaya aykırı bir şekilde onandığını, eksik incelemeyle gerekli ve yeterli inceleme yapılmadan karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, davanın zamanaşımına uğramaması için hızlı bir şekilde incelendiğini, Yargıtayın etkili bir inceleme yapmadığını belirterek etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca emsal nitelikteki dosyaların temyiz incelemesi çok uzun sürerken kendi dosyasında temyiz incelemesinin kısa sürede sonuçlandırılması nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

11. Ceza yargılamasında tüketilmesi gereken son başvuru yolu temyiz olup temyiz incelemesinden geçen kararlara karşı itiraz, 5271 sayılı Kanun'un 308. maddesi gereğince Yargıtay Cumhuriyet başsavcısına tanınmıştır. Dolayısıyla başvurucunun itiraz yoluna gidilmesi istemi, sadece anılan mercinin takdirini harekete geçirmeye yöneliktir. Bu kapsamda yapılan taleplerin bireysel başvuru süresi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır (Rafet Ünal, B. No: 2013/1610, 13/6/2013, § 16).

12. Somut olayda olağan kanun yolu, kararın onanması ile tamamlanmıştır. Nihai kararın başvurucuya tebliğ tarihi dosya kapsamından anlaşılmamakla birlikte başvurucunun en geç itiraz kanun yoluna gidilmesi istemiyle başvuru yaptığı 22/11/2021 tarihinde nihai karardan haberdar olduğu, bu tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 7/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; hakkında çıkarılan yakalama kararının hukuka aykırı olduğunu, kendi isteğiyle teslim olmaya hazır şekilde adliyeye gitmesine rağmen hakkında verilen yakalama

kararının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunu, kaçak olmamasına rağmen evine gelinerek teslim alınmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Somut olaya ilişkin sürecin aktarıldığı Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, değerlendirme yapılırken konuya ilişkin içtihadın ve somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formunda yer alan iddialarını yinelemiştir.

15. Başvurucunun bu bölümdeki şikâyetlerinin özü, kesinleşen mahkûmiyet hükmünün infazı kapsamında verilen yakalama kararının hukuka aykırı olması nedeniyle temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine yöneliktir. Bu itibarla bu kısımdaki iddiaların Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

16. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği tutulma hâlinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında bir suç isnadına bağlı tutma niteliğinde değil aynı maddenin ikinci fıkrası kapsamında mahkûmiyete bağlı tutma, bir diğer ifadeyle mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu nitelikteki bir tutmayla ilgili olarak yapılan bireysel başvuruda suç isnadına bağlı tutmaya ilişkin güvencelerin uygulanması mümkün değildir. Bu açıdan başvurucu kendi iradesiyle teslim olmak üzere adliyeye gitmesine rağmen buradaki görevlilerce teslim alınmadığını, daha sonra hakkında verilen yakalama kararı kapsamında evine gelinerek teslim alınmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucunun kendi isteğiyle teslim olmak istemesi kaçma şüphesinin bulunmadığını gösteren bir olgu olarak görülebilir. Ancak kaçma şüphesinin bulunmamasının mahkûmiyete bağlı tutmanın hukukiliği üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Bu husus suç isnadına bağlı tutuklama açısından önem taşımaktadır.

17. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" ile bağlantılı bir ihlal iddiası söz konusu ise Anayasa Mahkemesinin görevi kişinin hürriyetten yoksun bırakılmasının kısmen ya da tamamen bu koşullarda gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle sınırlıdır (Kadri Enis Berberoğlu, B. No: 2017/27793, 18/7/2018, § 55). Bu kapsamda yapılan incelemede başvurucunun mahkûmiyet hükmünü ve mahkûmiyete bağlı tutulma kararını veren mercinin bir mahkeme olmadığı, kararın hürriyeti kısıtlayıcı bir niteliğinin bulunmadığı veya hürriyetten yoksun bırakılmanın mahkemece verilen hürriyeti kısıtlayıcı ceza veya tedbirin kapsamını aştığı ya da tutulmasının hukukiliğini etkileyen yeni bir durum bulunduğu şeklinde bir iddiasının olmadığı görülmektedir. Ayrıca Anayasa Mahkemesince bu yönde herhangi bir tespit de yapılmamıştır.

18. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer nitelikteki çok sayıda başvuruda, hükümle birlikte verilen tutuklama veya tutuklamaya yönelik yakalama kararı uyarınca hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarını, tutulmanın Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların yerine getirilmesi niteliğinde olduğunu belirterek açıkça dayanaktan yoksun bulmuş ve kabul edilemezlik kararı vermiştir (Nail İlbey, B. No: 2012/958, 16/7/2014, §§ 21, 22; Turgut Ketken, B. No: 2012/1006, 16/7/2014, §§ 21, 22; Ökkeş Alp Kırıkkanat, B. No: 2012/1011, 16/7/2014, §§ 21, 22; Gürkan Yıldız, B. No: 2012/1100, 16/7/2014, §§ 21, 22). Anayasa Mahkemesi ayrıca hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilen başvuruculların hüküm sonrasındaki tutulmalarına ilişkin benzer yöndeki iddialarını da aynı nedenle kabul edilemez bulmuştur (Murat Dağ, B. No: 2014/125,

4/2/2016, §§ 45-48; Güven Ersoy, B. No: 2014/126, 4/2/2016, §§ 45-48).

19. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kesinleşen mahkûmiyet hükmü kapsamında tutulması yönünden bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu; gece yarısı evine baskın yapılarak eşi ve çocuğu önünde, şeref ve haysiyeti rencide edilmek suretiyle yakalandığını, yakalama kararı kapsamında polis merkezinde ve ceza infaz kurumunda kötü koşullarda yaşamak zorunda kaldığını, ceza infaz kurumunda koronavirüse yakalandığını ileri sürmüştür.

21. Başvurucunun iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

22. Başvurucunun polis merkezindeki tutulma koşullarına ilişkin iddiasının Nebahat Baysal Gül (B. No: 2016/14634, 28/5/2019) kararındaki gibi, ceza infaz kurumundaki tutulma koşullarına ilişkin iddiasının Didem Tütenk (B. No: 2013/7525, 10/6/2015) kararındaki gibi, ailesinin gözü önünde, şeref ve itibarı rencide edilerek yakalanmasına ilişkin iddiasının ise Ömer Aktaş (B. No: 2014/14915, 21/9/2016) kararındaki gibi başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kesinleşen mahkûmiyet kararı kapsamında ileri sürülen iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin diğer iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDAL ÖNER

B. No: 2022/32636 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/32636

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDAL ÖNER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/32636)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hüseyin Ozan ADIYAMAN

Başvurucu : Erdal ÖNER

Vekili : Av. Dursun Ali HATİPOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sosyal medyada paylaşılan bir haberle ilgili olarak yapılan yorumdan dolayı adli para cezasına hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Türkiye'de uzun süredir devam eden, terör örgütlerinin neden olduğu şiddetin ve terör olaylarını sona erdirmek ve sınır güvenliğini sağlamak amacıyla Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Suriye'nin kuzeybatısında yer alan Afrin bölgesinde, PKK/KCK/PYD-YPG ve DEAŞ'a mensup teröristleri etkisiz hâle getirmek üzere 20/1/2018 tarihinde saat 17.00'den itibaren kamuoyunda Zeytin Dalı Harekâtı olarak bilinen operasyonlar başlatmıştır (İhsan Yaşar ve Engin Basın Yayın Sanayi Ticaret Ltd. Şti, B. No: 2018/17768, 16/11/2023, § 5). Yaklaşık iki ay devam eden harekât sırasında çok sayıda güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır (Leyla Güven [GK], B. No: 2018/26689, 7/4/2022, § 14). Bu kapsamda 3/2/2018 tarihinde, operasyonda görevli bir tankı hedef alarak gerçekleştirilen saldırı neticesinde beş güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiştir. Bunun yanında operasyonlar kapsamında 11/2/2018 tarihinde on iki Türk askeri daha şehit olmuştur.

3. S.K.P. 2018 ile 2023 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Halkların Demokratik Partisi (HDP) grubunda milletvekili olarak görev yapmıştır. HDP 11/2/2018 tarihinde 3. Olağan Kongresi'ni gerçekleştirmiştir. Bu Kongrede partinin eş genel başkanı sıfatıyla konuşan S.K.P. ülke gündemine ilişkin değerlendirmelerde bulunurken Zeytin Dalı Harekâtı ile ilgili görüşlerini de açıklamıştır. S.K.P.nin anılan hususlaki değerlendirmelerinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Değerli arkadaşlar Afrin'de büyük bir direniş gerçekleşiyor. Neden? Çünkü siz bir halkın ordusuyla savaşabilirsiniz. Fakat halklara karşı savaş açarsanız işte orada kaybedersiniz, direnişle karşılaşırsınız. Çünkü Afrin halkı kendi evini koruyor, kendi bedenini koruyor, kendi yaşamını koruyor..."

4. S.K.P.ninaçıklamaları kongrenin yapıldığı tarihte Akit gazetesinin internet sayfasında "HDP kongresinde skandal ihanet sözleri!" başlığıyla haberleştirilmiştir. Haberde S.K.P.nin Zeytin Dalı Harekâtında hedef alınan terör unsurlarına sahip çıktığı ve halk olarak tanımladığı teröristlerin kendilerini koruduğunu söylediği belirtilmiştir. İnternette yayın yapan birçokhaber sitesinde yer alan Akit gazetesinin bu haberi aynı tarihte Facebook adlı sosyal medya ortamında "Bordo bereliler–PÖH&JÖH" isimli kullanıcı tarafından “HDP'den ihanet, HDP kongresinde skandal ihanet sözleri...” yorumuyla paylaşılmıştır. Başvurucu 14/2/2018 tarihinde bu paylaşımın altına "Şerefsizler!!!" şeklinde yorum yazmıştır.

5. Başvurucunun yazdığı yorumla kendisine hakaret ettiğini ileri süren S.K.P., Urla Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) hitaben yazdığı 28/7/2020 havale tarihli dilekçeyle şikâyetçi olmuştur. S.K.P. şikâyet dilekçesinde vurgu yaptığı siyasi kimliğinin gereğine uygun davranmasına rağmen başvurucunun sosyal medyada paylaştığı yorumla kendisine hakaret ettiğini belirtmiştir. Başvurucu, hakaret suçunu işlediğinden bahisle hazırlanan iddianame kapsamında Urla 2. Asliye Ceza Mahkemesinde (Asliye Ceza Mahkemesi) yargılanmıştır. Yargılamadaki savunmasında başvurucu; daha önceden tanımadığı müştekiye hakaret etme kastıyla hareket etmediğini, ihtilaflı yorumu olay tarihinden üç gün önce gelen şehit haberlerinden duyduğu üzüntüyle ve eleştiri amacıyla paylaştığını ifade etmiştir.

6. Asliye Ceza Mahkemesi, hakaret suçunu işlediğini kabul ettiği başvurucunun 1.740 TL adli para cezası ile mahkûmiyetine kesin olarak karar vermiştir. Mahkeme, gerekçesinde hakaret suçunun unsurları itibariyle oluştuğunu kabul etmiş; başvurucunun savunmasında belirttiği hususların suçun oluşmasına engel teşkil etmediğini belirtmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Her ne kadar sanık Erdal ÖNER talimat mahkemesince alınan beyan ve savunmalarında, esasen o tarihten üç gön önce şehit haberi geldiğini, terör örgütlerine ve terör örgütü yandaşlarına tepkisini belli etmek amacıyla yazdığını, müştekiyi daha önceden tanımadığını, müştekiye yönelik hakaret etme kastı olmadığını beyan etmişse de, sanık savunmasındaki hususların sanığın ika etmiş olduğu eylemden doğan hukuki sorumluluğunu kaldırmada makul ve hukuki gerekçe olarak kabul edilemeyeceği anlaşıl...[mıştır.]"

7. Mahkûmiyet kararı 3/2/2022 tarihinde başvurucunun huzurunda verilmiştir. Başvurucu, gerekçeli kararı 18/2/2022 tarihinde tebliğ almış; 4/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, ihtilaf konusu ifadenin müştekiyi değil terör örgütleriyle ilişkisinden dolayı kapatılması için dava açılan bir siyasi partinin kongresindeki açıklamalarını hedef aldığını belirtmiştir. Buna ek olarak terör olaylarını eleştirmek amacıyla şehit haberlerinden duyduğu üzüntünün etkisiyle yaptığı yorum nedeniyle cezalandırıldığını açıklayan başvurucu, ifade özgürlüğünün ve masûmiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca karara itiraz edememesi nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

10. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin dayanağı olan 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü bakımından incelenmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir ihtiyacı karşılayan orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Somut olayda başvurucunun ifade özgürlüğü ile bu özgürlüğe yapılan müdahalenin meşru amacı olan müştekinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir denge kurulmalıdır. Çatışan bu haklar arasında dengeleme yapılırken kullanılabilecek ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 59),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük önceki davranışları yanında katlanması gereken bir eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 82; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 128, 129; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 57; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59-61)

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamu ile diğer kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir

Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32)

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28; Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44)

v. Müştekinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme imkânı olup olmadığı(Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39)

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2), B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık, B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24)

vii. Cezalandırmaya konu edilen ifadelerin kullanıldığı bağlamdan koparılıp koparılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36)

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46)

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48, 49; Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50)

14. Anayasa Mahkemesi; somut olayın koşullarında başvurucunun paylaştığı yorumda kullandığı ifade nedeniyle adli para cezasıyla cezalandırılmasının zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini, meşru amaçla orantılı olup olmadığını, bunu haklı göstermek için ortaya konan gerekçenin Anayasa Mahkemesince ortaya konulan ve yukarıda açıklanan ölçütleri karşılayan, ilgili ve yeterli bir gerekçe olarak görünüp görünmediğini davanın bütününe bakarak değerlendirecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120).

15. Müşteki S.K.P., Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) 27. dönem milletvekili ve bu dönemde TBMM'de en çok üyesi bulunan üçüncü parti konumundaki HDP'nin eş genel başkanıdır. Müştekinin siyaset yaptığı parti içindeki yönetici sıfatı, söylemlerinin kişisel görüşünden ziyade partinin kolektif fikri olarak kabul edilmesine neden olabilir. Bu bakımdan müştekinin açıklamalarıyla toplumsal ve bireysel düşünce ve davranışları kuvvetli şekilde etkileyebileceği açıktır.

16. Kamuoyunu yakından ilgilendiren herhangi bir iddia hangi oranda kesin, katı ve dolaysız ise iddia sahibine yöneltilen eleştirilere de aynı oranda katlanma yükümlülüğü olmalıdır. Söz konusu tahammül ve tolerans gösterme yükümlülüğü demokratik müzakere süreçlerinin doğasından kaynaklanır. Zira aksinin kabulü hâlinde bir konuda olabilecek tüm yorum çeşitlerinin yok sayılması, belirli bir yorumun tek geçerli yorum olduğu iddiasının dayatılması tehlikesine yol açabilir (Orhan Gökdemir, B. No: 2017/38377, 30/9/2020, § 44). Müşteki, HDP'nin 3. Olağan Kongresi'nde yaptığı açıklamayla Zeytin Dalı Harekâtı kapsamında mücadele edilen terör unsurlarını meşru savunma haklarını kullanarak işgale direnen yerel halk olarak tanımlamış; bu insanların evlerini ve yaşamlarını korumak için hareket ettiğini iddia etmiştir. Bu kabul ile açıklama yapan müşteki, harekâta katılan TSK'ya mensup askerlerin de işgalci konumunda olduğunu ima etmiştir. Müşteki, açıklamalarıyla devletin ve TSK'nın savaş suçu işlediğini iddia etmiştir. Bu iddia mahiyeti ve sonuçları

itibarıyla çok güçlü ve sarsıcıdır. Ayrıca müşteki, bu açıklamayı her gün gelen şehit haberlerinin kamuoyu tarafından en üst seviyede dikkat ve üzüntüyle takip edildiği bir dönemde kesin bir dil kullanarak yapmıştır (bkz. § 3). Müştekinin bu nitelikteki son derece katı açıklamalarının bireysel ve toplumsal düşünce ve davranışları etkileyebilecek olması da dikkate alındığında söylemlerine karşı yapılan eleştirilere katlanma yükümlülüğünün de aynı oranda arttığı kabul edilmelidir.

17. Ceza davası kapsamında yaptığı savunmada müştekinin açıklamalarına yer verilerek paylaşılan haberin altına "Şerefsizler!!!" yazdığını kabul eden başvurucu, Zeytin Dalı Harekâtı kapsamındaki şehit haberlerinden duyduğu üzüntü ile hareket ettiğini belirtmiştir. "Şerefsizler!!!" şeklindeki ifadenin değer yargısı içeren incitici ve sert bir ifade olduğu noktasında kuşku bulunmamaktadır. Bununla birlikte ifade özgürlüğü, ifadenin gerçek veya duygusal olup olmadığına, başkalarının onu yararlı veya zararlı, değerli veya değersiz olarak değerlendirmesine bakılmaksızın ifadeyi korur. İfadenin polemik içermesi veya kırıcı olması bile onu koruma kapsamından mahrum etmez (Orhan Gökdemir, § 42). Bu aşamada başvuru konusu ifadenin bağlamı ve niteliği, hedef alınan kişinin kimliği, bu kişinin katlanması gereken eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı incelenmelidir.

18. İfadesini çoğul kullanan başvurucunun somut bir kişiye hitap etmediği, yorumunun tepki niteliğinde olduğu ve doğrudan müştekiyi hedef almadığı açıktır. Resmî organların açıklamalarını esas alan başvurucu, ülkesini korumak için hareket eden askerlerin terör örgütleri tarafından şehit edildiğini, müştekinin ise askerleri şehit eden silahlı terör örgütü üyelerini evini savunmak isteyen yerel halk olarak tanıttığını kabul etmektedir. Bu kapsamda başvurucunun, ihtilaflı ifadeyi müştekinin HDP'nin eş başkanı sıfatıyla yaptığı konuşmayla ilgili paylaşılan habere karşılık kullanması, ifadesinin bağlamını oluşturan olgunun niteliği ve savunmasındaki eleştiri vurgusu dikkate alındığında esasen müştekiyi değil açıklamasındaki yorum ve değerlendirmeyi hedef aldığı anlaşılmaktadır. O hâlde başvurucunun kullandığı dava konusu değer yargısı içeren ifadenin yeterli bir olgusal temele sahip olmadığı söylenemez.

19. Ayrıca müşteki, TBMM 27. dönem milletvekili ve bu dönemde TBMM'de en çok üyesi bulunan üçüncü parti konumundaki HDP'nin eş başkanıdır. Siyasetçilere yönelik eleştirilerin kabul edilebilir sınırları, diğer kişilere yönelik eleştiri sınırına göre daha geniştir. Bir siyasetçi diğer kişilerden farklı olarak, her sözünü ve eylemini bilerek halkın ve aynı zamanda diğer siyasetçilerin denetimine açar; bu nedenle de daha geniş hoşgörü göstermek zorundadır (Bekir Coşkun, § 67). Buna göre müştekinin de kendisine yönelik eleştirilere diğer vatandaşlara göre daha fazla hoşgörü göstermesi gerekir. Müştekinin siyasi konumu dikkate alındığında başvurucunun yorumuna karşı çok sayıda mecradan cevap verme olanağına sahip olduğu da gözönünde bulundurulmalıdır (Kemal Kılıçdaroğlu, § 65).

20. Öte yandan ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin orantılılığı değerlendirilirken verilen cezanın niteliği ve ağırlığı dikkate alınmalıdır. Somut olayda kullandığı ifade nedeniyle başvurucu hakkında cezai yaptırım uygulanmıştır. "Şerefsizler!!!" şeklindeki ifadenin rahatsız edici ve kaba olduğu kabul edilmekle birlikte her kaba ve kırıcı sözün suç oluşturduğunun kabul edilmesi ve bu kapsamda sözün sahibine adli bir ceza ile müdahale edilmesi beklenmemelidir. Aksi hâlde kaba yahut kırıcı olduğu değerlendirilen ifadeleri kullanan herkes hakkında otomatik olarak ceza mahkûmiyetine karar verilmesi gerekir ki bu durumun demokratik bir toplumun vazgeçilmez unsuru olan ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etki doğuracağı şüphesizdir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kerim

Karabıçak, B. No: 2021/61944, 20/12/2023, § 13).

21. Başvurucunun kullandığı ifadeyle müştekiye hakaret ettiği sonucuna ulaşan Asliye Ceza Mahkemesi, Anayasa Mahkemesinin dikkate aldığı yukarıda açıklanan ölçütleri somut olay özelinde değerlendirmemiştir. Mahkûmiyet kararının gerekçesinde başvurucunun savunmasına yer veren Mahkeme, anılan savunmadaki ölçütlerin suçun oluşmasına engel olmayacağını kabul etmiş; dava konusu ifadenin niteliğini, bağlamını ve sebepsiz bir saldırı niteliğinde olup olmadığını değerlendirmemiştir. Müştekinin siyasi konumunu, kendisine yönelen eleştirilerin kabul edilebilir sınırlarının diğer kişilere yönelik eleştiri sınırına göre daha geniş olup olmadığını, bu eleştirilere cevap verme olanağı bulunup bulunmadığını yeterince tartışmadan sosyal medya ortamında yapılan yorumdaki ifade nedeniyle başvurucunun adli para cezasına mahkûmiyetine karar vermiştir.

22. Sonuç olarak ilk derece mahkemesinin ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurduğundan bahsedilemeyeceği, Mahkemenin gerekçesinin başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale yönünden ilgili ve yeterli olmadığı değerlendirilmiştir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi ve 5.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucunun talebine bağlı kalınarak manevi zararları karşılığında net 5.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Urla 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2021/377, K.2022/100) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMDİ DENİZ

B. No: 2022/36423 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/36423

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMDİ DENİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/36423)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Hamdi DENİZ

Vekili : Av. Cemal DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; terörle mücadele kapsamında meydana gelen zararın ödenmesi istemiyle yapılan başvurunun reddine dair işlemin mahkeme kararıyla iptal edilmesine rağmen mahkeme kararının geç uygulanması nedeniyle adilyargılanma ve mülkiyet hakkınınihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu; Hakkâri'nin Çukurca ilçesi Uzundere köyünde ikamet ederken terör olayları ve terörle mücadele faaliyetleri nedeniyle 1995 yılında köyünü terk ettiğini, mal varlığına ulaşamadığından bahisle uğradığını iddia ettiği zararların 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında karşılanması istemiyle Hakkâri Valiliği Zarar Tespit Komisyonu Başkanlığına (Tazminat Komisyonu) başvurmuştur. Tazminat Komisyonu, başvuruyu anılan köyde başvurucunun mal varlığı olmadığı gerekçesiyle 21/5/2008 tarihinde reddetmiştir.

3. Başvurucu, ret işleminin iptaliistemiyle Van 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde dava açmıştır. Mahkeme 16/12/2013 tarihli kararıyla dava konusu işlemi iptal etmiştir.

Mahkeme kararı, süresinde kanun yoluna başvurulmadığından 20/3/2014 tarihinde kesinleşmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü hangi tarihte öğrendiğini başvuru formunda beyan etmemiş, 17/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucu; mahkeme kararının on bir yıl sonra uygulandığını, bu sebeple mülkiyet hakkı ile makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, Hakkâri İl Özel İdaresinin 9/3/2023 tarihli yazısına atıfta bulunularak Tazminat Komisyonunun 8/9/2020 tarihli kararına istinaden başvurucu ve Hakkâri Valiliği arasında 29.409,60 TL bedel üzerinden sulhname imzalandığı belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

9. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri otuz günlük süre kuralıdır. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınmalıdır (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

10. Somut olayda başvurucu, bireysel başvuru formunda ihlalin öğrenme tarihi konusunda bilgi vermemiş; açıklama yapmamıştır. Başvurucu, başvuru formunda iptal kararının geç uygulanmasından yakınmış ancak net bir tarih de belirtmemiştir. Bakanlık, başvurucu ile Hakkâri Valiliği arasında 8/9/2020 tarihinde sulhname imzalandığını beyan etmiştir. Başvurucunun sulhnameye, sulhnamenin tarihine yönelik beyanı ve itirazı olmamıştır. Bu durumda başvurucunun ileri sürdüğü ihlalden en geç 8/9/2020 tarihinde haberdar olduğu kabul edilmelidir. Bu doğrultuda en geç 8/10/2020 Perşembe günü yapılması gerekirken 17/3/2022 tarihinde yapılan başvurunun süre aşımı gerekçesiyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2)

numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ İHSAN TOY VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/45178 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/45178

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ İHSAN TOY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/45178

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Ali İhsan TOY

2. Ali YILDIRIM

3. Halil Hilmi AYGÜN

Vekili : Av. Emre KARAÇAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddisına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 2022/62674 ve 2022/51046 numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/45178 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç

(B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (F) sütununda belirtilen harçların başvuruculara tabloda gösterildiği şekliyle ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMİ NUR YETİŞTİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/50105 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/50105

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMİ NUR YETİŞTİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/50105

Karar Tarihi:10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. İsmi Nur YETİŞTİ

2. Güldane EMEKLİ

3. Müjgan DEMİR

4. Suna ÖZBEK

Vekili : Av. Hüseyin MUTLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 2022/57957, 2022/57134, 2022/57944 numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/50105 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkınınihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

6. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (E) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (H) sütununda belirtilen harçların başvuruculara tabloda gösterildiği şekliyle ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LOKMAN YİĞİT VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/52491 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/52491

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

LOKMAN YİĞİT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/52491)

Karar Tarihi:10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Lokman YİĞİT

2. Hüseyin YİĞİT

3. Cemile YİĞİT

4. Muharrem YİĞİT

Vekili : Av. Seçkin ATAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 2022/57906 ve 2022/54123 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarınınkonu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/52491 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

5. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkınınihlal edildiği iddiasınınbaşvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

6. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (E) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (G) sütununda belirtilen harçların başvuruculara tabloda gösterildiği şekliyle ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.Ö. VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/58392 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/58392

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.Ö. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/58392)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Furkan Samet ESER

Başvurucular : A.Ö. ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanan ceza yargılaması süreçlerinde haklarında uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama gibi koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında tazminat davası açan başvuruculların söz konusu davalarda yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculların

başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

5. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle Bölüm tarafından 2022/58392 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama şeklindeki haksız koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucuların bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş; başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

8. Somut başvurularda da Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olduğundan başvurularda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

9. Ağır ceza mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

10. Bunun yanında Anayasa Mahkemesince manevi tazminat miktarının yeterli olup

olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş şekli, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

11. Maddi zarar, zarara uğrayanın mevcut mal varlığı ile uygulanan koruma tedbiriolmasaydı bumal varlığının olacağı durum arasındaki farktan ibarettir.Maddi zarar, mal varlığında meydana gelen fiilî azalma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi yoksun kalınan kâr şeklinde de oluşabilir. Öte yandan ihlal ile zarar arasında nedensellik bağı bulunması gerekir. İhlal ile zarar arasındaki illiyet bağının açık olmaması, illiyet bağının belirsiz veya spekülatif olduğu hâllerde maddi tazminata hükmedilmeyecektir. Hükmedilecek tazminat miktarının her zaman maddi zarara eşit olması gerekmez. Başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilebilmesi de yeterli olabilir. Maddi tazminatın belirlenmesinde ağır cezamahkemelerinin daha iyi konumda oldukları açıktır. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olduğu anlaşılmadıkça yetkili mahkemelerin maddi tazminat konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz.

12. Somut olayda ağır ceza mahkemelerinin yaptığı değerlendirmeler sonucunda bazı başvuruculaın maddi tazminat taleplerini reddetmesinin keyfî olduğu, açık ve bariz takdir hatası içerdiği söylenemeyecektir. Bazı başvuruculara ödenen maddi tazminat miktarının ise somut olayın koşullarında orantısız olmadığı görülmektedir.

13. Mahkemelerce hükmedilen manevi tazminat miktarının ise Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine hükmettiği ya da hükmedebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda hükmedeceği tazminat miktarları için bkz. aşağıdaki tablo).

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Bazı başvurucular ayrıca tazminat davalarının uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

16. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

18. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara ait iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

20. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihi, şayet manevi tazminat miktarı bölge adliye mahkemesi kararıyla değiştirilmişse istinaf mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine vereceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılarak uygun tazminatın belirlenmesi gerekir (bkz. aşağıdaki tablo).

21. Kararın, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi ile yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvuruculara ait adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

2016 yılı için -Bir gün gözaltı için asgari 300 TL -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 15.000TL, Ortalama: 40.000, Azami: 100.000 TL

2017 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 360 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 18.000TL, Ortalama: 48.000 TL, Azami: 120.000 TL

2018 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 400 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 20.000TL, Ortalama: 54.000 TL, Azami: 135.000 TL

2019 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 29.700TL, Ortalama: 79.200 TL, Azami: 198.000 TL

2020 -2021 yılları için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 30.000TL, Ortalama: 80.000 TL, Azami: 200.000 TL

2022 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.350 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 67.500TL, Ortalama: 180.000 TL, Azami: 450.000 TL

2023 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.800 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 90.000TL, Ortalama: 240.000 TL, Azami: 600.000 TL

2024 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 2.970 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 148.500TL, Ortalama: 396.000 TL, Azami: 990.000 TL

EMRAH AKSU

B. No: 2022/58736 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/58736

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRAH AKSU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/58736)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Emrah AKSU

Vekili : Av. Salih ŞENGÖNÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hapis cezasının kanuna aykırı olarak mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine karar verilmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Giresun 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/12/2021 tarihli kararıyla kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan 3 yıl 11 ay 27 gün hapis ve 20.820 TL adli para cezalarıyla cezalandırılmıştır. Giresun 2. Ağır Ceza Mahkemesi hüküm fıkrasında başvurucuya verilen hapis cezasının 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 58. maddesinin (9) numaralı fıkrası gereğince mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirileceğini ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacağını belirtmiştir.

3. Başvurucu, mahkûmiyet kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

4. Trabzon Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesi 16/3/2022 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 27/4/2022 tarihinde öğrenmiş; 27/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon tarafından, adli yardım talebinin kabulüne, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin şikâyet haricindeki iddiaların kabul edilemez olduğuna, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, mahkûmiyet kararında hakkında verilen hapis cezasının mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirileceğinin ifade edildiğini, ancak tekerrüre esas alınan suçun tarihinin dikkate alınmadığını, dolayısıyla kanunda öngörülen şartlar oluşmadan böyle bir karar verildiğini belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

8. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle ilk derece mahkemesi ve kanun yolu mercileri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

9. Somut olayda başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği şikâyetini istinaf kanun yolu aşamasında ileri sürmediği görülmüştür. Dolayısıyla anılan ihlal iddiasına ilişkin olarak başvurucunun kanunda öngörülmüş yargısal başvuru yolunu usulüne uygun tüketmeden yaptığı bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

10. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞÖHRET SELVİ İMRE VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/58748 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/58748

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞÖHRET SELVİ İMRE VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/58748)

Karar Tarihi:10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Furkan Samet ESER

Başvurucular : Şöhret SELVİ İMRE ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanan ceza yargılaması süreçlerinde haklarında uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama gibi koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında tazminat davası açan başvuruculaların söz konusu davalarda yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4 Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculaların

başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

5. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/58748 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama şeklindeki haksız koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucuların bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş; başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

8. Somut başvurularda da Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olduğundan başvurularda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

9. Ağır ceza mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

10. Bunun yanında Anayasa Mahkemesince manevi tazminat miktarının yeterli olup

olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş şekli, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

11. Maddi zarar, zarara uğrayanın mevcut mal varlığı ile uygulanan koruma tedbiriolmasaydı bumal varlığının olacağı durum arasındaki farktan ibarettir.Maddi zarar, mal varlığında meydana gelen fiilî azalma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi yoksun kalınan kâr şeklinde de oluşabilir. Öte yandan ihlal ile zarar arasında nedensellik bağı bulunması gerekir. İhlal ile zarar arasındaki illiyet bağının açık olmaması, illiyet bağının belirsiz veya spekülatif olduğu hâllerde maddi tazminata hükmedilmeyecektir. Hükmedilecek tazminat miktarının her zaman maddi zarara eşit olması gerekmez. Başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilebilmesi de yeterli olabilir. Maddi tazminatın belirlenmesinde ağır cezamahkemelerinin daha iyi konumda oldukları açıktır. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olduğu anlaşılmadıkça yetkili mahkemelerin maddi tazminat konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz.

12. Somut olayda ağır ceza mahkemelerinin yaptığı değerlendirmeler sonucunda bazı başvuruculaın maddi tazminat taleplerini reddetmesinin keyfî olduğu, açık ve bariz takdir hatası içerdiği söylenemeyecektir. Bazı başvuruculara ödenen maddi tazminat miktarının ise somut olayın koşullarında orantısız olmadığı görülmektedir.

13. Mahkemelerce hükmedilen manevi tazminat miktarının ise Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine hükmettiği ya da hükmedebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda hükmedeceği tazminat miktarları için bkz. aşağıdaki tablo).

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Bazı başvurucular ayrıca tazminat davalarının uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

16. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

18. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

20. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihi, şayet manevi tazminat miktarı bölge adliye mahkemesi kararıyla değiştirilmişse istinaf mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine vereceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılarak uygun tazminatın belirlenmesi gerekir (bkz. aşağıdaki tablo).

21. Kararın ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi ile yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

2016 yılı için -Bir gün gözaltı için asgari 300 TL -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 15.000TL, Ortalama: 40.000, Azami: 100.000 TL

2017 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 360 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 18.000TL, Ortalama: 48.000 TL, Azami: 120.000 TL

2018 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 400 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 20.000TL, Ortalama: 54.000 TL, Azami: 135.000 TL

2019 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 29.700TL, Ortalama: 79.200 TL, Azami: 198.000 TL

2020 -2021 yılları için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 30.000TL, Ortalama: 80.000 TL, Azami: 200.000 TL

2022 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.350 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 67.500TL, Ortalama: 180.000 TL, Azami: 450.000 TL

2023 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.800 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 90.000TL, Ortalama: 240.000 TL, Azami: 600.000 TL

2024 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 2.970 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 148.500TL, Ortalama: 396.000 TL, Azami: 990.000 TL

FATMA TÜRK VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/59800 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/59800

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA TÜRK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/59800

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Fatma TÜRK

2. Furkan TÜRK

3. Salih TÜRK

4. Semih TÜRK

Vekili : Av. Semra ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular nihai hükmü 25/4/2022 tarihinde öğrendikten sonra 13/5/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu

çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2020/99, K.2020/1608) GÖNDERİLMESİNE,

D. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinde oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF TOLTAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/73287 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/73287

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF TOLTAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/73287)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Furkan Samet ESER

Başvurucular : Yusuf TOLTAR ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanan ceza yargılaması süreçlerinde haklarında uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama gibi koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında tazminat davası açan başvuruculların söz konusu davalarda yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculların

başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

5. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/73287 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama şeklindeki haksız koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucuların bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş; başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme, tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

8. Somut başvurularda da Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olduğundan başvurularda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

9. Ağır ceza mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat, Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte, hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

10. Bunun yanında Anayasa Mahkemesince manevi tazminat miktarının yeterli olup

olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş şekli, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

11. Maddi zarar, zarara uğrayanın mevcut mal varlığı ile uygulanan koruma tedbiriolmasaydı bumal varlığının olacağı durum arasındaki farktan ibarettir. Maddi zarar, mal varlığında meydana gelen fiilî azalma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi yoksun kalınan kâr şeklinde de oluşabilir. Öte yandan ihlal ile zarar arasında nedensellik bağı bulunması gerekir. İhlal ile zarar arasındaki illiyet bağının açık olmaması, illiyet bağının belirsiz veya spekülatif olduğu hâllerde maddi tazminata hükmedilmeyecektir. Hükmedilecek tazminat miktarının her zaman maddi zarara eşit olması gerekmez. Başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilebilmesi de yeterli olabilir. Maddi tazminatın belirlenmesinde ağır ceza mahkemelerinin daha iyi konumda oldukları açıktır. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olduğu anlaşılmadıkça yetkili mahkemelerin maddi tazminat konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz.

12. Somut olayda, ağır ceza mahkemelerinin yaptığı değerlendirmeler sonucunda bazı başvuruculaın maddi tazminat taleplerini reddetmesinin keyfî olduğu, açık ve bariz takdir hatası içerdiği söylenemeyecektir. Bazı başvuruculara ödenen maddi tazminat miktarının ise somut olayın koşullarında orantısız olmadığı görülmektedir.

13. Mahkemelerce hükmedilen manevi tazminat miktarının ise Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine hükmettiği ya da hükmedebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda hükmedeceği tazminat miktarları için bkz. aşağıdaki tablo).

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Bazı başvurucular ayrıca tazminat davalarının uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

16. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

18. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara ait iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

20. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihi, şayet manevi tazminat miktarı bölge adliye mahkemesi kararıyla değiştirilmişse istinaf mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine vereceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılarak uygun tazminatın belirlenmesi gerekir (bkz. aşağıdaki tablo).

21. Kararın, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi ile yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvuruculara ait adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

2016 yılı için -Bir gün gözaltı için asgari 300 TL -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 15.000TL, Ortalama: 40.000, Azami: 100.000 TL

2017 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 360 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 18.000TL, Ortalama: 48.000 TL, Azami: 120.000 TL

2018 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 400 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 20.000TL, Ortalama: 54.000 TL, Azami: 135.000 TL

2019 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 29.700TL, Ortalama: 79.200 TL, Azami: 198.000 TL

2020 -2021 yılları için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 30.000TL, Ortalama: 80.000 TL, Azami: 200.000 TL

2022 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.350 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 67.500TL, Ortalama: 180.000 TL, Azami: 450.000 TL

2023 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.800 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 90.000TL, Ortalama: 240.000 TL, Azami: 600.000 TL

2024 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 2.970 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 148.500TL, Ortalama: 396.000 TL, Azami: 990.000 TL

VEYSEL BALKAN

B. No: 2022/89631 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/89631

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSEL BALKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/89631)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Veysel BALKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahsup talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, değişik tarihlerde hakkında verilen kesinleşmiş mahkûmiyet kararlarının infazı kapsamında cezaevinde bulunmaktadır. Başvurucu hakkında verilen cezalar 203 yıl 425 ay 3658 gün olarak toplanmıştır.

3. Başvurucu, İskenderun 1. Ağır Ceza Mahkemesinin bir dosyasına konu yargılama nedeniyle 1/03/2000-22/11/2001 tarihleri arasında tutuklu kaldığı sürenin infaz etmekte olduğu cezasından mahsup edilmesini talep etmiştir.

4. Elmalı İnfaz Hâkimliği talebe konu sürelerin daha önce mahsup işlemine konu olup olmadığının tespitinin zorunlu olduğunu, her ne kadar talebe konu tutukluluk süreleri infaz görmüşse de tutukluluk tarihinin eski tarihli olması, tutuklu kalınan tarih itibari ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) dışında işlem yapılmış olabileceği ihtimali, buna dair evrakların temin edilememesi ve tutuklu kalınan dosyanın arşivi su basması nedeniyle imha olmuş olması nazara alındığında mahsuba ilişkin yasal koşulların oluşup oluşmadığı

hususunda kesin ve net bir tespit yapılamadığını belirterek mahsup talebini reddetmiştir.

5. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı itiraz Elmalı Ağır Ceza Mahkemesince 9/9/2022 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucu 19/9/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvurudan sonra Elmalı İnfaz Hâkimliği 24/4/2024 tarihinde başvurucunun bireysel başvuruya konu mahsup talebinin 30/7/2000 ila 22/11/2001 tarihleri arasında süre yönünden kabul etmiştir. Kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Her ne kadar hükümlü tarafından 1/3/2000 - 22/11/2001 tarihleri arasındaki sürenin tamamının mahsubuna yönelik karar verilmesi talep edilmiş ise de hükümlünün, 1/3/2000 - 6/3/2000 tarihleri arasında (Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 1999/41 esas sayılı dosyasına konu olduğu anlaşılan) Adana 1. Sulh Ceza Mahkemesinin1/3/2000 tarihli tevkif müzekkeresini, 6/3/2000 - 30/7/2000 tarihleri arasında da İstanbul 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 16/11/1998 tarihli ilamı ile verilen 1 yıl hapis cezasını infaz ettiği gözetildiğinde hükümlünün talebine konu dosya kapsamında geçirilmeyen 1/3/2000-6/3/2000 tarihleri arasındaki süre ve başkaca hapis cezasının infazında geçen 6/3/2000-30/7/2000 tarihleri arasındaki süre yönünden hükümlünün talebinin reddinin gerektiği,

Hakimliğimizce yapılan yazışmalar neticesinde İskenderun 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2008/65 Esas sayılı dosyasının fiziki olarak bulunamaması nedeniyle mahsup talebine konu (ilgili dosyanın gerekçeli kararı itibariyle Adana DGM'nin 1/3/2000 tarihli tutuklama müzekkeresi şeklinde 1/3/2000-22/11/2001 tarihleri arasında geçerliliğini koruyan ve 30/7/2000-22/11/2001 tarihleri arasında infaz gören tutuklama müzekkeresine istinaden) talep edilen tutukluluk süresinin başkaca bir dosyadan mahsup edilip edilmediği hakkında esas mahkemesi ile yapılan yazışmalar neticesinde bir bilgiye ulaşılamamış ise de; ilgili Mahkemece, 24/3/2022 tarihli yazı ile hükümlü hakkındaki 2008/65 esas sayılı dosyanın arşivin su basması sonucunda imha olduğunun bildirilmiş olması ve yine 23/2/2024 tarihli yazı ile bu sefer adliyenin bodrum katında bulunan arşivdeki 2019 ve daha öncesine ait tüm dosyaların birbirine girmiş vaziyette olduğunun, hükümlü hakkındaki dosyanın aramasının devam ettiğinin ve arşiv düzenlenmesi sonrasında gönderileceğinin bildirilmiş olması nazara alındığında dosyanın imha olup olmadığı hususunda tereddüt oluştuğu, hükümlünün tutuklulukta geçirdiği sürelerin mahsup edilebilmesi için halen infazı yapılan suçun suç tarihinin mahsup talep edilen dosyanın kesinleşmesinden önce olması gerektiği, bu kapsamda yapılan değerlendirmede; hükümlünün halihazırda infaz etmekte olduğu ilamların suç işleme tarihlerinin mahsup talebine konu İskenderun 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2008/65 esas sayılı dosyasının kesinleşme tarihinden önce olduğu, hükümlü hakkında tutulan fiziki infaz dosyasında da Adana Devlet Güvenlik Mahkemesinin 1/3/2000 tarihli tutuklama müzekkeresinin başkaca bir cezanın infazı kapsamında mahsup ettirildiğine ilişkin bir bilginin bulunmadığı, hem UYAP sistemi üzerindeki mahsup bilgilerinin sorgulanması ekranı üzerinden yapılan incelemede, hem de hükümlü hakkında daha önceden düzenlenen müddetnamelerin tetkiki neticesinde anılan sürenin mahsubuna engel başkaca bir hal de belirlenmemiş olmakla mahsuba ilişkin yasal koşulların oluştuğu ve nihai olarak anılan tüm delil durumu itibariyle dosyanın imha olup olmadığına dair tereddüttün hükümlünün lehine değerlendirilmesinin gerektiği de gözetildiğinde hükümlünün 30/07/2000 - 22/11/2001 tarihleri arasında talebine konu dosya kapsamında tutuklu kaldığı özgürlüğü bağlayıcı süre süre yönünden isteminin kabulü ile nihai olarakmahsup talebinin

kısmen kabulüne ve kısmen reddine dair … karar verilmesi gerekmiştir."

8. Bu karar başvurucuya tebliğ edilmiştir. Karar itiraz edilmeksizin 16/5/2024 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu mahsup talebinin kabul edilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesine göre istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarla bireysel başvuru hakkının açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin iki bin Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilebilir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

13. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılmasıyla söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32).

14. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra başvurucunun mahsup talebiyle ilgili karar verildiği görülmektedir. Söz konusu karar, başvurucunun mağdur statüsünün değerlendirilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Mahsup talebinin kabul edilmesi neticesinde başvurucunun mağdur statüsünün sona erdiği sonucuna ulaşılabilecek ve başvurunun düşmesine karar verilebilecektir. Başvurucu, bireysel başvuru formunda başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Anayasa Mahkemesine bildireceğini beyan etmesine rağmen Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde, yukarıda belirtilen olguya ilişkin olarak herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermediği, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmelerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat

oluşturulmasını engellediği anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

16. Başvurunun kapsamı dikkate alınarak 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca başvurucu aleyhine disiplin para cezasına hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun "başvuru hakkının kötüye kullanılması" nedeniyle REDDİNE,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebinin kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAVAŞ ÇİFTÇİ

B. No: 2022/97523 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/97523

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAVAŞ ÇİFTÇİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/97523)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Savaş ÇİFTÇİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutukluluğun makul süreyi aşması ve tutukluluk incelemelerinde alınan savcılık görüşünün tebliğ edilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Olaylar sırasında er olan başvurucu, 15 Temmuz darbe girişimi kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi binasının ele geçirilmesine yönelik eylemler kapsamında 16/7/2016 tarihinde tutuklanmıştır.

3. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi 25/5/2018 tarihinde başvurucunun anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçundan müebbet hapis, bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla kasten öldürme suçundan 14 kez müebbet hapis, öldürmeye teşebbüs suçundan ise (182 kez) 13 yıl 4 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

4. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 9/7/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

5. Yargıtay 3. Ceza Dairesi 7/3/2022 tarihinde mahkûmiyet hükümleri yönünden bozma

kararı vermiştir.

6. Bozma sonrası yapılan yargılamada İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi 5/10/2022 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesince 13/10/2022 tarihinde reddedilmiştir.

7. Başvurucu 10/11/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. 27/9/2023 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir.

9. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi 10/5/2024 tarihinde başvurucunun anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçundan müebbet hapis, bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla kasten öldürme suçundan 14 kez müebbet hapis, öldürmeye teşebbüs suçundan ise 181 kez13 yıl 4 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme, aynı duruşmada başvurucunun hükmen tutuklanmasına yönelik yakalama emri çıkarılmasına da karar vermiştir. Başvurucu 6/6/2024 tarihinde tutuklanmıştır.

10. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla temyiz incelemesi devam etmektedir.

11. Komisyon, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

13. Başvurucu, tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddiasının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 26/9/2023 tarihinde suç isnadına bağlı tutukluluğu sona eren ve 10/5/2024 tarihinde mahkûmiyetine karar verilen başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluk İncelemelerinde Alınan Savcılık Görüşünün Bildirilmediğine İlişkin İddia

17. Başvurucu; soruşturma, kovuşturma, istinaf ve temyiz aşamasında tutukluluğun devamı kararlarında alınan savcılık görüşlerinin kendisine tebliğ edilmediğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda, başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri sunmak suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün kendilerine göre ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde başvurucu, kamu gücünün ihlale neden olduğunu iddia ettiği işlem, eylem ya da ihmale dair olayların tarih sırasına göre özetini yapmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini, buna ilişkin gerekçeler ve delilleri açıklamalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19).

19. Somut olayda başvurucu, tutukluluğun devamı kararlarında alınan Cumhuriyet savcılığı görüşünün kendisine bildirilmediğini ileri sürmüştür. Ancak başvurucu bu iddiasını soyut bir şekilde ileri sürmüş, hangi tarih ya da tarihlerde savcılık görüşü alındığına ve bu görüşün içeriğine dair hiçbir kanıtlayıcı bilgi ya da belgeyi bireysel başvuru dosyasına eklememiştir. Bu itibarla başvuruya konu ihlal iddialarıyla ilgili deliller sunarak olaya ilişkin iddialarını kanıtlamak ve hangi Anayasa hükmünün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak suretiyle hukuki iddialarını ortaya koymak yükümlülüğü başvurucuya ait olmasına rağmen başvurucu bu yükümlülüğü yerine getirmemiştir.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının temellendirilmediği anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1.Tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluk incelemelerinde alınan savcılık görüşünün bildirilmediğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAKUP KELEŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/100748 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/100748

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAKUP KELEŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/100748)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1.Yakup KELEŞ

2. Kemal COŞKUN

3. Bilge DOĞRU

Vekili : Av. Bilge DOĞRU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 2022/107124 numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/100748 numaralı bireysel başvuru dosyası birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Başvurucu Bilge Doğru'nun İhlal İddiaları

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

4. Somut olayda başvurucunun ihlal iddialarına konu dava dosyalarına taraf olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlemden kişisel olarak etkilenmediği ve mağdur sıfatının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvuruculların İhlal İddiaları

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

7. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmuş olmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvuruculların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

9. Başvurucular ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi

tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Başvurucu Bilge Doğru'nun ihlal iddialarının kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Kemal Coşkun ve Yakup Keleş'in makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucular Kemal Coşkun ve Yakup Keleş'in mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Başvurucular Kemal Coşkun ve Yakup Keleş'in Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara maddi ve manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (G) sütununda belirtilen harçların başvurucu Bilge Doğru dışındaki başvuruculara tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE, 30.000 TL vekâlet ücretinin başvurucu Bilge Doğru dışındaki başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSKENDER SÖYLEMEZ

B. No: 2022/102592 | Karar tarihi: 10.12.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/102592

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSKENDER SÖYLEMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/102592)

Karar Tarihi: 10/12/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : İskender SÖYLEMEZ

Vekili : Av. Gani Cengiz ALTUNTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsili imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 8/11/2022 tarihinde öğrendikten sonra 18/11/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2020/1192, K.2021/2044) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinde oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELMAN İRTEGÜN

B. No: 2019/15522 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/15522

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELMAN İRTEGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/15522)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Selman İRTEGÜN

Vekili : Av. Beyhan UÇAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların sanık tarafından sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 25/2/2016 tarihinde M. otel önünde meydana gelen olayda, gerçekleştirilen silahla saldırıda askerî personel olan ve adı geçen otelde konaklayan Ö.K. vurularak öldürülmüştür.

3. Anılan ölümlü olay sonrası Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başlatılan soruşturmada görgü tanıklarından olan K.B.nin beyanı alınmıştır. Tanık K.B. olay günü otelde konakladığını, maktulün yanında birkaç kişi daha olduğunu, saat 19.00'da televizyon izledikleri sırada 23-25 yaşlarında, 1.70-1.75 cm boylarında, 65-70 kilo ağırlığında, kumral tenli, siyah saçlı, kirli sakallı, yeşil renkli kısa montlu şahsın içeri girerek orada bulunanlara elindeki tabancayı doğrultarak "Dışarı çık!" diye bağırdığını, herkesin ayağa kalktığını, bu kez şahsın "Siz bu işe karışmayın, karışan olursa onu da vururum." diye bağırdığını, silahlı şahıs "Dışarı çık!" diye bağırınca karşısındaki koltukta oturan birinin şahsın yanına

geldiğini, silahlı şahsın silahını bu kişiye doğrultarak kapıdan dışarı çıkardığını ve çıkar çıkmaz dört beş kez silah sesi duyduğunu, kendisinin bu sırada odasına kaçtığını ancak saldırıyı gerçekleştiren kişiyi görmesi hâlinde tanıyabileceğini, olay sırasında otel sahibi S.nin de orada olduğunu ifade etmiştir.

4. Öldürme olayı failinin tespiti amacıyla tanık tarafından verilen eşkâl bilgilerine göre ceza infaz kurumunda bulunan başvurucuyla benzer fiziksel özelliklere sahip kişiler, teşhis için hazır edilmiştir. Buna göre tanık K.B.nin 15/2/2017 tarihli canlı teşhis tutanağında otel içerisine girerek olayı gerçekleştiren kişinin başvurucu olduğunu kesin olarak teşhis ettiği, silah sıkma eylemi ise dışarıda olduğundan görmediği belirtilmiştir.

5. Otelde gerçekleşen olay sırasında orada bulunduğu kesin olarak tespit edilen otel sahibi olan S.Ç.ye de aynı tarihte canlı teşhis işlemi yaptırılmıştır. Bu tutanak içeriğine göre ise S.Ç.nin teşhis için hazır edilen kişilerden başvurucuyu uzun yıllardır tanıdığı ancak olayı gerçekleştiren kişiler arasında başvurucunun olmadığı ifade edilmiştir. Tanık S.Ç. 26/2/2016 tarihli Başsavcılık ifadesinde ise olayın faillerini tanımadığını, iki kişinin maktulü kolundan tutup otelin dışına çıkarmaya çalıştıklarını gördüğünü, "Yapmayın." dediğinde içlerinden birinin Kürtçe "Sus konuşma." dediğini, sonra dışarı çıkartıp kendisine konuşma diyen şahsın maktulün kafasına ateş ettiğini, yere düştüğünde iki el daha ateş ettiğini ve kaçmaya başladıklarını, içlerinden birini gördüğünü, bu kişinin 1.75 cm boylarında zayıf, kirli sakallı, esmer bir şahıs olduğunu, ambulans gittikten sonra işyerinin önünü yıkadığını kovanlara dokunmadığını beyan etmiştir.

6. Tanıklardan V.İ.ye 9/3/2016, A.Y.ye4/6/2017 ve S.İ.ye 27/6/2016 tarihlerinde fotoğraf teşhis tutanağı başlığı altında PKK/KCK terör örgütü içerisinde faaliyet gösteren şahıslara ve eylemlere yönelik teşhis işleminde başvurucunun fotoğrafı gösterilmiştir. Tanıklar; fotoğraftan teşhis ettikleri başvurucunun Bahçelievler Mahallesi'nde örgüt mensuplarının yanında çok kez görüldüğünü, Hacı kod ismini kullandığını, güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada ölen A.İ.nin öz kardeşi olduğunu, Yeşilyurt Mahallesi'nde silahlı olarak mevzi ve barikatlarda nöbet tuttuğunu, barikat ve çukur yapımına yardım ettiğini ve son zamanlarda örgütün silahını aldığınıbeyan etmişlerdir.

7. Diğer olayda, müşteki M.U. 13/12/2016 tarihinde Şırnak il merkezi Ömer Kabak Meydanı'ndan kaçırılarak alıkonulduğunu, cep telefonunun ve bir miktar parasının çalındığını, kendisini kaçıran kişileri görse tanıyabileceğini belirterek şikâyetçi olmuştur.

8. Olayla ilgili Başsavcılık soruşturma başlatmış ve müşteki M.U.nun beyanına başvurmuştur. M.U. ilkokulda hizmetli olarak görev yaptığını ve aynı zamanda gönüllü olarak geçici köy koruyucusu olduğunu 15/12/2016 tarihinde Şırnak merkezde içinde bulunduğu aracın önünün silahlı dört kişi tarafından kesildiğini beyan etmiştir. Burada kimliğine bakıldıktan sonra "Seni bekliyorduk, in aşağı bizimle geleceksin." diyerek araçtan indirildiğini, sonra görse hatırlayabileceği yakındaki bir evin bodrum katına yürüyerek götürüldüğünü, burada 10-15 kişi olduklarını ve bodrum katta yüzlerinin açık olduğunu ifade etmiştir. Kendisine "Sen AK partiye oy verdin askeriyeye evrak getirip götürüyorsun, Cumhurbaşkanı'na sempati duyuyorsun bu işleri bırakacaksın." gibi sözler söylediklerini, cüzdanındaki silahına ait zimmet evrakını görünce "Bu silah sende ne arıyor, aldığın yere silahı geri ver?" dediklerini, cüzdanındaki Cumhurbaşkanı'na ait fotoğrafı aldıklarını, kendisine yumruk attıklarını ve biraz hırpaladıklarını, sonrasında cep telefonu ve 500 TL parasını aldıklarını, ellerini kelepçeyle bağladıklarını ve tehdit ettiklerini belirtmiştir. Bir gece alıkoyduktan sonra ertesi gün "Bu sana son ikazımız silahını aldığın yere bırak."

diyerek gözleri bağlı şekilde şehir merkezindeki aynı meydana bıraktıklarını beyan etmiştir. Eylemi yapan kişilerin bölücü örgüt mensubu şahıslar olduğunu ve götürdükleri yerde yüzleri açık olduğundan görse tanıyabileceğini ifade etmiştir.

9. Müşteki M.U.ya Şırnak Emniyet Müdürlüğünde 20/6/2016 tarihinde fotoğraflar üzerinden teşhis işlemi yaptırılmıştır. M.U. yapılan teşhiste başvurucunun kendisini kaçıran ve yüzü kapalı olan şahıslardan biri olup götürüldüğü yerde yüzünü açtığını, elinde Kalaşnikof marka silah bulunduğunu, kendisini darbettiğini, telefonunu ve parasını aldığını beyan etmiş ve bunlar tutanağa bağlanmıştır. Ayrıca kendisine gösterilen fotoğraflardan olayın faillerinden olduğunu belirttiği M.B., V.İ. ve Z.İ.yi de teşhis etmiştir. Olayların gerçekleştiği yerlerde PKK/KCK terör örgütü mensupları tarafından silahlı, roketatarlı ve mayınlı saldırıların meydana gelmesi nedeniyle teşhis edilen kişilerle ilgili belirtilen yerlerde araştırma yapılamadığına dair 22/6/2016 tarihli tutanak düzenlenmiştir.

10. Devam eden soruşturmalar neticesinde her iki olayla ilgili olarak Başsavcılık; başvurucunun cebir, tehdit ve hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, kamu görevini usulsüz üstlenme, nitelikli yağma ve tasarlayarak öldürme suçlarından cezalandırılması talebiyle 23/2/2017 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede yukarıda anlatılan iki ayrı olayla ilgili olarak başvurucunun PKK terör örgütünün şehir yapılanmasında faaliyet gösterdiği, Şırnak şehir merkezinde hendek ve barikat yapımına katılıp buralarda silahla ve silahsız nöbet tuttuğu, örgüt adına kimlik kontrolü yaptığı, örgütün kırsal alanından gelen elemanları ile sürekli görüştüğü, kod adı kullandığı, müşteki M.U.yu kaçıran örgüt mensuplarının arasında olduğu, müştekinin cep telefonunu ve 500 TL parasını yağmaladığı, M. Otel'de maktul Ö.K.yı silahla şehit ettiğine ilişkin tutarlı ve somut beyanlar içeren teşhis tutanakları ve canlı teşhis işleminde sabit olduğu belirtilerek üzerine atılı suçları işlediği iddia edilmiştir.

11. İddianamenin kabulü ile açılan kamu davası, Şırnak 1. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Mahkemece 28/2/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda Mahkemenin yargı çevresi dışında ikamet eden müşteki M.U. ve tanık K.B.nin istinabe yoluyla beyanlarının alınması için yazı/müzekkere yazılmış, diğer tanıkların dinlenilmeleri için hazır edilmelerine karar verilmiştir.

12. Duruşma, altı celsede bitirilmiştir. İlk celsede başvurucunun savunması alınmış, teşhis tutanakları kendisine okunmuştur. Başvurucu savunmasında suçlamaları kabul etmemiş, terör örgütüyle ve iddia edilen olaylarla bir ilgisinin olmadığını savunmuş, teşhis tutanak içeriklerini ve aleyhindeki beyanları kabul etmemiştir. Teşhis tanıkları V.İ., S.İ. ve A.Y. tutanaklardaki imzaların kendilerine ait olduğunu ancak içeriklerini kabul etmediklerini, hür iradeleriyle verdikleri beyanlar olmadığını, baskı altında belirtilen ifadelerin yazıldığını beyan etmiştir. Yine teşhis tanığı olan S.Ç. de hazırlık beyanını tekrar etmiş ve başvurucunun öldürme olayını gerçekleştiren şahıslardan biri olmadığını ifade etmiştir. Dinlenen diğer tanıklar H.A. ve A.K. öldürme olayının faillerini görmediklerini beyan etmiştir. Talimatla beyanı alınan mağdur F.K. ise olaya ilişkin görgüye dayalı bilgisinin olmadığını, eşinin öldürülmesi nedeniyle şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir. İstinabe yoluyla beyanları alınan tanıklar A.B. ve R.B. de otelde meydana gelen olayı görmediklerini beyan etmiştir.

13. İkinci celse hazır olan tanıklar L.T. ve B.D.nin beyanları alınmıştır. Anılan tanıklar, öldürme olayını görmediklerine ilişkin beyanda bulunmuştur. Aynı celse istinabe yoluyla beyanları tespit edilen müşteki M.U. ile tanıklar K.B., B.N. ve N.D.nin beyanları

başvurucuya okunmuştur. Müşteki soruşturma aşamasında verdiği beyanı tekrar etmiştir. Talimat duruşmasında müştekiye başvurucunun fotoğrafı gösterilmiş ve müşteki kendisini kaçıran, elinde silah olan, cep telefonu ve parasını alarak kendisini darp eden şahsın ismini emniyette teşhiste öğrendiği başvurucu olduğunu beyan etmiştir. Tanıklar B.N. ve N.D. olayın failine ilişkin görgüye dayalı beyanlarının olmadığını ifade etmiştir. Tanık K.B. ise beyanında hazırlıkta verdiği beyanı tekrar etmiş ve fotoğraf teşhis tutanağından gösterilen şahsın eli silahlı olarak oteldeki olayı gerçekleştiren şahıslardan biri olduğunu ancak silahı kimin ateşlediğini görmediğini ifade etmiştir.

14. 12/9/2017 tarihli üçüncü celsede istinabe yoluyla beyanları alınan tanıklar F.A, A.M., A.P. ve M.A.nın beyanları başvurucuya okunmuştur. Anılan tanıklar beyanlarında özetle silah sesini duyduklarını ancak faili görmediklerini beyan etmişlerdir. Aynı celse gizli tanık Berfin'in dinlenilmek için hazır edilmesine karar verilmiştir.

15. Celse arası 9/10/2017 tarihinde gizli tanık Berfin'in hazır edilmesi üzerine Mahkemece resen celse açılmış ve tanık beyanı alınmıştır. Tanık beyanında başvurucunun Yeşilyurt Mahallesi'nden olduğunu, hendek ve barikatlarda tutulan nöbet değişimlerinden sorumlu olduğunu, Yeşilyurt Mahallesi'ndeki kanalizasyonda bulunan Kalaşnikof marka silahları içinde gübre bulunan küçük varilleri çıkarırken gördüğünü, evinin Yeşilyurt Mahallesi'nde olduğunu, bu işlerin içinde olan V.İ. ile arkadaş olduğunu ve birlikte hareket ettiklerini, teşhis tutanağı içeriğinin doğru olduğunu ifade etmiştir.

16. Mahkemece beşinci celse hazır olan başvurucuya celse arası alınan gizli tanık Berfin'in beyanı okunmuş ve hazır olan tanık H.E.nin beyanı alınmıştır. Tanık H.E. emniyette gösterilen fotoğraftaki kişiyle ilgili emin olmamak üzere bilgi verdiğini, başvurucunun ismini daha önce duymadığını, gösterilen fotoğraf üzerinde beyanda bulunduğunu ve biraz benzediğini söylediğini, ekranda net olarak gördüğü başvurucuyu hendek ve barikatlarda görüp görmediğinden emin olmadığını beyan etmiştir. Ayrıca beyanları talimatla alınan tanıklar A.P. ve M.P.nin beyanları da başvurucuya okunmuştur. Anılan tanıklar da silah sesi duyduklarını ancak faili görmediklerine ilişkin beyanda bulunmuşlardır. Aynı celse Cumhuriyet savcısı başvurucunun iddia edilen suçlardan cezalandırılması yönünde esas hakkındaki mütalaasını da bildirmiştir.

17. 19/12/2017 tarihli son celsede iddia makamı önceki celse verdiği esas hakkında mütalaasını tekrar etmiştir. Mahkeme, aynı celse başvurucu ve müdafiinin esas hakkındaki mütalaaya karşı beyanlarını aldıktan sonra başvurucunun devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan müebbet hapis, yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle kasten öldürme suçundan müebbet hapis, var olan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten faydalanarak silahla yol kesmek suretiyle birden fazla kişiyle yağma suçundan 15 yıl hapis, cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan 10 yıl hapis cezalarıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararda, istinabe yoluyla dinlenen müşteki M.U., tanık K.B. ve gizli tanık Berfin'in beyanları ile Mahkemece bizzat dinlenilen tanıklar V.İ., S.İ., A.Y. ve H.E.nin soruşturma aşamasında verdikleri beyanları, canlı ve fotoğraftan yapılan teşhislere ilişkin tutanaklar birlikte değerlendirilerek Mahkemece delil olarak hükme esas alınmıştır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Soruşturma aşamasında [S.İ.] sanıkla ilgili olarak yasadışı sokak olaylarında güvenlik güçlerine havayı fişek, molotof kokteyli ve EYB atmak suretiyle saldırılar gerçekleştirdiğine dair teşhiste bulunduğu, [A.Y.nin] sanıkla ilgili olarak Bahçelievler Mahallesinde örgüt mensuplarının yanında çok kez gördüğünü, Ömer Kabak Meydanı tarafında oturduğunu

bildiğini, kırsal alandan gelen örgüt mensuplarıyla görüştüğünü ifade ettiği,[V.İ.nin] sanıkla ilgili olarak Yeşilyurt Mahallesinde kaleşnikof marka silahla YPS içerisinde faaliyet gösterdiğini, barikat ve çukur yapımında görev alıp nöbet tuttuğunu, son zamanlarda örgütün silahını aldığını ifade ettiği,[H.E.] sanıkla ilgili olarak terör örgütü içerisinde silahlı olarak faaliyet göstermekte iken YPS içerisinde yaptığı faaliyetler esnasında gördüğünü, örgüt mensuplarına hendek barikat kurma sırasında yardım ettiğini ifade ettiği, gizli tanık Berfin'in sanıkla ilgili olarak Yeşilyurt Mahallesinde YDGH içerisinde faaliyet gösterdiğini, kaleşnikof marka silahının bulunduğunu, barikat ve hendeklerde nöbet tuttuğunu, kardeşi [A.İ.nin] çatışmada güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğünü, kardeşinin intikamını almak istediğini ifade ettiği görülmektedir. Buna göre tanıklar[S.İ.],[A.Y.],[V.İ.] ve[H.E.] ile gizli tanık Berfin'e sanıkla ilgili usulüne uygun olarak teşhis işlemleri yaptırıldığı, tanıkların sanığı teşhis ettikleri, gizli tanık Berfin'in mahkememizdeki beyanında soruşturma aşamasındaki beyanlarını teyit ettiği, ancak diğer tanıklar [S.İ.],[A.Y.],[V.İ.] ve [H.E.nin] soruşturma aşamasındaki beyanlarından döndükleri, adı geçen tanıkların şüpheli sıfatıyla Sulh Ceza Hakimliğinde ve Cumhuriyet Başsavcılığında beyanlarının alındığı, kollukta alınan beyanlarını teyit ettikleri, bu nedenle mahkememiz huzurunda vermiş olduğu beyanlarına itibar etme olanağının bulunmadığı, buna göre tanıkların soruşturma aşamasında vermiş oldukları bilgilerin hükme esas alınması gerektiği değerlendirilmiştir. Neticeten sanığın çeşitlilik, süreklilik, zaman ve mekan bakımından yoğunluk taşıyan eylemleri nedeniyle PKK Silahlı Terör Örgütünün hiyerarşik yapısına dahil olduğu kanaatine varılmıştır.

...

Mağdur [M.U.nun] aracıyla Şırnak İl Merkezinde bulunan Ömer Kabak Meydanında giderken 13/2/2016 tarihinde yüzleri maskeli, ellerinde kaleşnikof silahlar bulunan terör örgütü mensuplarınca önünün kesildiği, mağdurun kimliğinin kontrol edildiği, daha sonra bir evin bodrumuna götürüldüğü, mağdurun devlet yanlısı olduğu iddiasıyla hırpalanarak birkaç yumruk darbesine maruz kaldığı, ayrıca tehdit edildiği, daha sonra telefonu ile 500 TL parasına el konulduğu, mağdurun bir süre sonra serbest bırakıldığı, söz konusu olaya katılanların kimliklerinin tespiti bakımından mağdura usulüne uygun bir şekilde teşhis işlemi yaptırıldığı, mağdurun sanık aleyhine teşhiste bulunan dava dışı [V.İ.] ile sanık Selman İrtegün'ü teşhis ettiği görülmektedir. Mağdur [M.U.] soruşturma aşamasındaki bu beyanlarını yargılama aşamasında da istikrarlı bir şekilde devam ettirdiği, sanıkla mağdur arasında önceye dayalı bir husumetin varlığına ilişkin tespitin yapılamadığı, sanığın da bu noktada bir iddiasının bulunmadığı anlaşılmakla, mağdurun tanımadığı kişilere iftira atmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu, ayrıca yukarıda belirtilen gizli tanık ile diğer tanıkların anlatımlarından hareketle sanığın örgüt üyesi olması nedeniyle buna benzer eylemler içerisinde de bulunduğu gözetildiğinde sanığın mağdur [M.U.nun] aracıyla seyir halindeyken diğer örgüt mensuplarıyla birlikte önünün kesildiği, belirli bir süre bir evde alıkonulduğu ve son olarak cep telefonu ile 500 TL'sine el konulduğu olayda iştirak iradesiyle hareket ettiği kabul edilmiştir...

...

Maktulün [M.] Otelin lobisinde oturmakta iken sanık Selman İrtegün ile birlikte iki kişinin otelin içerisine elleri kaleşnikof silahlarla birlikte girdikleri, bu esnada lobide [M.] Otelin sahibi [S.C.] ile [K.B.] isimli otel müşterisinin bulunduğu, sanık ve diğer örgüt mensubunun maktul [Ö.K.yı] otelin dışına çıkardıkları, daha sonra maktule ateş edilmek suretiyle maktulün şehit edildiği anlaşılmaktadır. Tanık [S.C.] ile [K.B.nin] otele giren örgüt

mensuplarının eşgalleri ile ilgili verdikleri bilgilerin birbiriyle örtüştüğü, ayrıca olayın gerçekleniş şekli hakkındaki beyanlarının da birbiriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Bunun dışında tanıklar [S.C.] ile [K.B.] olay esnasında birbirlerinin olay yerinde bulunduklarını da teyit ettikleri hususunda bir şüphe bulunmamaktadır. Buna göre her iki tanığın da ayrıntılarıyla şahit oldukları olayla ve olayın failleri hakkında bilgi vermeleri hayatın olağan akışına uygun kabul edilmelidir. Başka bir anlatımla tanıklar [S.C.] ile [K.B.nin] anlatımlarının her yönüyle birbiriyle uyumlu olması gerekmektedir. Soruşturma aşamasında tanık [K.B.] ayrıntılı beyanda bulunduğu gibi olayı gerçekleştiren kişilerden sanık Selman İrtegün'ü teşhis etmiştir. Tanık [S.C.] ise tanık [K.B.] gibi yine ayrıntılı beyanda bulunmasına rağmen olayı gerçekleştiren kişiler arasında sanık Selman İrtegün'ün bulunmadığını belirtmiştir. Tanık [S.C.nin] [M.] Otelinin sahibi olması ve Şırnak Merkezde ikamet etmesi dikkate alındığında hendek ve barikatların yoğun olduğu bir dönemde PKK Silahlı Terör Örgütü mensuplarının eylemleri ile bu yapıya müzahir olan kesimin korkutucu gücü nedeniyle sanık Selman İrtegün hakkında yaptırılan teşhis işleminin gerçeğe uygun olmadığı yönünde mahkememizde olumsuz bir kanaat oluşmuştur. Tanık [K.B.] tüm bunlara rağmen soruşturma aşamasında ayrıntılı beyanı ile yapmış olduğu teşhisi Uludere Asliye Ceza Mahkemesinde alınan beyanında da istikrarlı bir şekilde devam ettirmiştir. Tanık [S.C.] ise yargılama aşamasında olayı gerçekleştiren örgüt mensuplarını daha önceden hiç görmediğini, sanık Selman İrtegün'ün olay esnasında bulunmadığını, lobide kendisi ve maktul dışında soy ismi [B.] olan Uludere'nin köyünden başka bir müşterinin daha bulunduğunu ifade etmiştir. Buna göre savunmanın aksine tanık [K.B.nin] olayın gerçekleştiği esnada [M.] Otelde bulunduğu açıktır. Diğer taraftan Şırnak İl Merkezinde kurulan hendek ve barikatlardan sonra örgüt mensuplarıyla yaşanan çatışmalar sonucunda hasar alan [M.] Otelin bulunduğu binanın yıkıldığı, bu nedenle olaya ilişkin kamera kayıtlarının tespit edilemediği bilinmektedir. Ayrıca sanık Selman İrtegün hakkındaki örgüt üyeliğine ilişkin teşhis beyanları maktul [Ö.K.nın] şehit edilmesi olaylıyla birlikte değerlendirilmelidir. Buna göre maktul [Ö.K.nın] şehit edilmesi olayında sanık Selman İrtegün'ün olaya karışan diğer örgüt mensubuyla birlikte iştirak iradesiyle hareket ettiği kabul edilmiştir. Ancak eylemin tasarlamak suretiyle gerçekleştiğini ortaya koyan deliller bulunmamaktadır. Bunun dışında maktulün üstlendiği kamu görevi nedeniyle öldürme eyleminin gerçekleştiği hususunda da bir tereddüt yoktur.

Sanık Selman İrtegün'ün 25/02/2016 tarihinde maktul [Ö.K.nın] şehit edilmesi ile 13/2/2016 tarihinde mağdur [M.U.nun] alıkonulması ve yağmaya maruz kalması şeklinde vehamet arz eden eylemi nedeniyle devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçunun da sübuta erdiği açıktır..."

18. Başvurucu, istinaf ve temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- hükümlere gerekçe yapılan tanıkların mahkeme huzurunda dinlenmediğini ve soru sorma hakkının kullandırılmadığını ileri sürmüştür. Hükümler, kanun yolu denetiminden geçerek 4/2/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

19. Başvurucu, nihai hükmü 29/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra yasal başvuru süresi içerisinde 3/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasının gerekmesi nedeniyle kabul edilebilirlik hususu karara bağlanmadan, şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına 16/4/2024 tarihinde karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

21. Başvurucu, beyanları mahkûmiyet hükmüne belirleyici ölçüde esas alınan tanıkların duruşmada dinlenmemesi nedeniyle tanığa soru sorma imkânı elde edemediğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle başvuruda kabul edilebilirlik şartlarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi gerektiği, kabul edilebilirlik şartlarının karşılandığının değerlendirilmesi hâlinde Anayasa Mahkemesince de belirtildiği üzere başvurucunun iddialarıyla ilgili olarak öncelikle adil yargılanma hakkının bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetleme imkânı verdiği ve başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir.

23. Bakanlık görüşü, başvurucu vekiline tebliğ edilmiş olup bu görüşe karşı herhangi bir beyanda bulunulmamıştır.

24. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

27. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz.

Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

28. Somut olayda Mahkemece müşteki M.U. ile tanık K.B. ve gizlik tanık Berfin'in başvurucu aleyhindeki istinabe yoluyla alınan beyanları başvurucu ve müdafiine okunmuş ancak tanıkların duruşmada dinlenilmesine ilişkin herhangi bir çaba gösterilmemiştir. İlgili duruşma tutanakları ve gerekçeli kararda da tanıkların Mahkemede hazır edilememesinin veya aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenilmemesinin geçerli nedene dayandığına ilişkin yeterli bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmaması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık/tanıklar tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

29. Testin ikinci aşaması uygulanırken delilin tekliğinden o delilin sanık aleyhine yegâne delil olması, delilin belirleyiciliğinden ise davanın sonucunu ağırlıklı olarak etkileme eğilimi olan delil anlaşılmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Baran Karadağ, § 65).

30. Duruşmada sorgulanmayan tanığın ifadesinin tek veya belirleyici delil olup olmadığı hususu öncelikle mahkûmiyet gerekçesine bakılarak tespit edilir. Bu açıdan mahkemenin sorgulanmamış tanığın ifadesinin ağırlık derecesini gerekçeli kararda tartışmış olması beklenir. Ancak gerekçeli kararında bu tartışmanın yapılmadığı veya mahkemenin yaptığı değerlendirmenin bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içerdiği hâllerde Anayasa Mahkemesinin kendisi bu değerlendirmeyi yapacaktır. Başvurucu hakkındaki gerekçeli karar incelendiğinde istinabe yoluyla dinlenen tanıklarla beraber bu tanıklarca yapılan teşhis işlemlerine ve ayrıca duruşmada dinlenen ancak soruşturma evresindeki beyanlarından dönen tanıklar S.İ., A.Y., V.İ. ile H.E.nin soruşturma aşamasında verdikleri beyanlara ve teşhis işlemlerine dayanılarak karar verilmiştir.

31. Mahkemenin gerekçeli kararında başvurucu aleyhine olan tanık beyanlarının belirleyici olduğuna ilişkin yaptığı açık vurgu ve duruşmada dinlenen tanıkların aleyhe beyanlardan dönmüş olması karşısında, yargılamayı yürüten Mahkemece yapılan duruşmada dinlenilmeyen müşteki M.U. ile tanık K.B. ve gizlik tanık Berfin'in beyanlarının başvurucunun devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle kasten öldürme, var olan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten faydalanarak silahla yol kesmek suretiyle birden fazla kişiyle yağma ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarını işlediği yönündeki kanaatin oluşmasında dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanıkların anlatımlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil

olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

32. Son olarak yargılama sürecinde başvurucuya olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Dosyada tanık beyanlarını destekleyen başka deliller de bulunmaktadır. Ancak Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkları, başvurucunun da onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuşsa da başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanıkların gösterdiği tepkiler konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiş, böylelikle tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken gösterdiği tepkilerle ilgili olarak izlenim edinememiştir. Hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanıkların beyanları dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanıkları sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanıkların beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda istinabe yoluyla beyanları alınan tanıkların duruşmada ya da ses veya görüntü nakli yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

34. Somut olayda başvurucunun atılı suçları işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

35. Başvurucu ayrıca bir kısım tanıkların beyanlarına neden itibar edilmediği ve yine bir kısım görgü tanıklarının da dinlenmemelerine ilişkin kararda yeterli gerekçelendirme yapılmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini, hukuka aykırı delillerle mahkûm edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden kararda varılan sonuca ve uygun görülen giderime göre, ileri sürdüğü diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına bu aşamada gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Başvurucu ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile türünü belirtmeksizin tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa

Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Bu konuda önemle belirtilmelidir ki suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67). Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten yargı mercilerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun atılı suçları işleyip işlemediği yönünde karar vermek, Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

39. Bunun yanında tanık sorgulama hakkı tanığın yargılama evrelerindeki beyanlarının delil değeriyle ilgili bir derecelendirme yapılmasını güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hak, tanığın duruşmadaki beyanlarına üstünlük tanınması gerektiği yönünde bir güvence içermemektedir. Savunmaya duruşmada tanığı sorgulama fırsatı tanındığı ve sanığın diğer haklarına saygı gösterildiği sürece tanığın aşamalardaki beyanlarının hangisine itibar edileceği meselesi karar veren mahkemenin takdirindedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Musa Yılmaz Acar, B. No: 2013/1664, 16/7/2014,§ 53).

40. Başvurucu maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir. Ayrıca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Diğer ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA GEREK OLMADIĞINA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Şırnak 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/38, K.2017/583) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 364,60 TL ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KESKİN KALEM YAYINCILIK VE TİCARET A.Ş. VE ALİ ERGİN DEMİRHAN

B. No: 2019/20812 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20812

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KESKİN KALEM YAYINCILIK VE TİCARET A.Ş. VE ALİ ERGİN DEMİRHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20812)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucular : 1. Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş.

2. Ali Ergin DEMİRHAN

Başvurucular Vekili : Av. Ali Deniz CEYLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, internet siteleriyle ilgili erişimin engellenmesi kararı verilmesi nedeniyle başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Birinci başvurucunun sahibi olduğu "www.diken.com.tr" adresi, internet üzerinden yayın yapan bir haber sitesidir. Anılan sitede İstanbul, Küçükçekmece ilçesinde 22/4/2019 tarihinde beş yaşında bir çocuğun cinsel istismara uğramasıyla ilgili bir haber yayımlanmıştır. 24/4/2019 tarihinde yayımlanan haber şöyledir:

" Küçükçekmece'de istismar edilen beş yaşındaki çocuk hala hastanede

İstanbul'un Küçükçekmece ilçesinde dün gece cinsel istismara uğrayan ve halen yoğun bakımda bulunan beş yaşındaki çocuğun hala hastanede olduğu ve güvenlik önlemi altında

tutulduğu belirtildi.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından yapılan açıklamada şu ifadeler yer aldı:

'Basına ve sosyal medyaya yansıyan Küçükçekmece ilçesindeki çocuk cinsel istismar vakasıyla ilgili olarak Küçükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığı ile görüşülmüştür.

Çocuk henüz hastanede ve taburcu olmamıştır. Ailesi yanındadır. 23.04.2019 tarihinde çocuğun, çocuk izlem merkezinde avukat eşliğinde beyanı alınmıştır. Dosyada gizlilik kararı vardır. Savcılık tarafından, soruşturmanın etkin bir şekilde yapıldığı, çocuğun üstün yararı ve korunması amacıyla gizlilik kararı alındığı belirtilmiştir. Hastanede de güvenlik önlemi altındadır.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi olarak sürecin sonuna kadar takipçisi olacağımızı kamuoyuna bildiririz.'

Kamuoyuna Duyuru

Basına ve sosyal medyaya yansıyan Küçükcekmece ilçesindeki çocuk cinsel istismar vakasıyla ilgili olarak Küçükçekmece Cumhuriyet Savcılığı ve aile ile görüşülmüştür.

Çocuk henüz hastanede ve taburcu olmamıştır. Ailesi yanındadır. 23.04.2019 tarihinde çocuğun, çocuk izlem merkezinde avukat eşliğinde beyanı alınmıştır. Dosyada gizlilik kararı vardır. Savcılık tarafından soruşturmanın etkin bir şekilde yapıldığı, çocuğun üstün yararı ve korunması amacıyla gizlilik kararı alındığı belirtilmiştir. Hastanede de güvenlik önlemi altındadır.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi olarak sürecin sonuna kadar takipçisi olacağımızı kamuoyuna bildiririz.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi

DHA'nın haberine göre henüz kimliği belirlenemeyen bir kişi, evinin önünde oyun oynayan kız çocuğunu karşıda bulunan apartman boşluğuna götürerek cinsel istismarda bulundu. Ailesi, çocuğu kanlar içinde kapının önünde bularak hemen hastaneye götürdü.

Kanarya Mahallesi sakinleri gece sokağa döküldü, karakol önünde toplanıp saldırganın bulunmasını istedi.

Soruşturma sürerken Emniyet Genel Müdürlüğü'nden ise şu açıklama geldi: 'Küçükçekmece'de beş yaşındaki kız evladımız hastanede gözetim altındadır. Süreç, Emniyet Teşkilatımız tarafından titizlikle takip edilmektedir. Resmi olmayan açıklamalara lütfen itibar etmeyiniz.'

Bir mahalle sakini bildiklerini şöyle aktardı: 'Dün öğle sıralarında oldu. İnşaatta çalışanların öğle yemeğine gittiği sırada olmuş. Kızı alıp götürmüş hatta yanında beş yaşında başka bir çocuk da varmış, ona para vermiş. Çocuk da koşmuş komşulara söylemiş 'orada pislik yapıyorlar' diye. Onlar artık bu şekil kaçmışlar. Biz bir kişi biliyoruz ama çocuk annesine iki kişi demiş. Çocuk kendisi kalkmış annesine gitmiş. Şu anda durumu kritik, babası felç oldu diye duydum. Annesi de yeni doğum yapmış durumu iyi değil. Bildiklerimiz bu kadar' dedi.

Çocuklardan birinin dayısı şunları söyledi: 'Üç çocuklardı, kız beş yaşında, erkek çocukların biri beş, biri altı yaşında. Üç çocuk burada oyun oynuyor. Şahıs geliyor 'Size para vereceğim' diyerek çocukları arka tarafa götürüyor. Zaten çocuklar korkudan kaçıyor. Kız çocuğunu da bildiğim kadarıyla görünmeyecek bir şekilde duvarın arkasına götürüyor.

Çocuklar da çığlık atıyor. Şahıs da yukarıya doğru kaçmış.' "

3. İkinci başvurucunun sahibi olduğu "www.sendika63.org" adresi de internet üzerinden yayın yapan bir haber sitesidir. Anılan sitede de yukarıda yer verilen olayla ilgili 23/4/2019 tarihinde bir haber yayımlanmıştır. Haber şöyledir:

"İstanbul'da 5 yaşındaki bir çocuk cinsel istismara maruz bırakıldı, mahalle halkı sokağa döküldü

İstanbul Küçükçekmece'de 5 yaşındaki bir çocuk cinsel istismara maruz bırakıldı. Ailesi tarafından kanlar içinde bulunan çocuğun ameliyata alındığı ve hayati tehlikesinin bulunduğu öğrenildi. Bir kişinin gözaltına alındığı öğrenen mahalle halkı 'Susma sustukça sıra sana gelecek' sloganlarıyla karakol önünde toplandı

İstanbul Küçükçekmece'de bulunan Kanarya Mahallesi'nde dün öğlen saatlerinde henüz kimliği belirlenemeyen kişi veya kişiler, evinin önünde oynayan 5 yaşındaki bir kiz çocuğunu apartman boşluğuna götürerek cinsel istismarda bulundu.

DHA'nın aktardığına göre, bir mahalle sakini, olayın inşaatta çalışanların öğle yemeğine gittiği sırada olduğunu belirterek 'Kızı alıp götürmüş hatta yanında 5 yaşında başka bir çocuk da varmış, ona para vermiş. Çocuk da koşmuş komşulara söylemiş 'Orada pislik yapıyorlar' diye. Onlar bu şekil kaçmışlar. Biz bir kişi biliyoruz ama çocuk annesine iki kişi demiş. Çocuk kendisi kalkmış annesine gitmiş' dedi.

Çocuğun iki arkadaşıyla beraber oynadığını ve çocuklardan birisinin dayısı olduğunu belirten [B.S.], 'Şahıs geliyor 'Size para vereceğim' diyerek çocukları arka tarafa götürüyor. Zaten çocuklar korkudan kaçıyor. Kız çocuğunu da bildiğim kadarıyla görünmeyecek bir şekilde duvarın arkasına götürüyor. Çocuklar da çığlık atıyor. Şahıs da yukarıya doğru kaçmış' ifadelerini kullandı.

Ailesi, çocuğu kanlar içinde kapının önünde bularak hastaneye götürdü. Sendika.Org'un edindiği bilgiye göre polis bir kişiyi gözaltına aldı fakat gözaltındaki kişinin fail olup olmadığı bilinmiyor.

Olayı öğrenen mahalle halkı karakolun önünde toplandı. Mahalleli 'Susma sustukça sıra sana gelecek' ve 'Çocuğa uzanan eller kırılsın' sloganlarıyla olaya tepki gösterdi.

Soruşturmaya gizlilik kararı

Olayla ilgili soruşturmaya gizlilik kararı getirildiği belirtildi. Öte yandan ailenin avukatları çocuğun sağlık durumu ve faile dair sosyal medyada yanlış bilgilerin paylaşıldığını belirterek bu durumdan rahatsızlık duyduklarını dile getirdi.

feminist avukatlar / feminist Lawyers

şu an feminist avukatlar olarak küçükçekmece'deyiz. Çocuğun sağlığı yerinde. asılsız haberlere inanmayalım lütfen. #ÇocukBayramındaİstismar

feminist avukatlar / feminist lawyers

cinsel istismara uğrayan çocuğun sağlığı iyi. yarın taburcu olacak. savcının talimatı sebebiyle ne hastane ne de polis herhangi bir bilgi veriyor. Fail/failler yakalandı mı herhangi bir bilgi yok. ancak o sırada sokakta olan çocuklara teşhis yaptırılmış. #ÇocukBayramındaİstismar"

4. Aile; Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Aile Bakanlığı) 25/4/2019 tarihinde,

Küçükçekmece'de gerçekleşen çocuğa cinsel saldırı olayını haberleştiren ve yukarıda alıntılanan haberlerin de aralarında olduğu, dilekçe ekinde belirttikleri internet sitelerine erişimin engellenmesini, ayrıca bu konuda yayım yasağı getirilmesini talep etmiştir. Aile Bakanlığı, dilekçeleri ekinde sundukları internet uzantılarında yer verilen haberlerde küçüğün gelecekteki yaşantısını olumsuz etkileyebilecek, kişilik haklarına zarar verebilecek ve ailenin yaşadığı travmayı atlatmasını zorlaştıracak paylaşımlara yer verildiğini belirtmiştir. Dilekçede, gelişme çağında bulunan küçüğün ve ailelerin yasal sürece odaklanmalarının kolaylaşması, ayrıca oluşturulmaya çalışılan olumsuz intibadan uzak tutulmalarının sağlanması gerekçeleriyle küçüğün üstün yararı dikkate alınarak erişimin engellenmesi ve yayım yasağı talep edildiği ifade edilmiştir.

5. Küçükçekmece 3. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 26/4/2019 tarihinde talebi kabul etmiştir. Hâkimlik; yürütülen soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmemesi ve sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, toplum sağlığı ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması hususları gözönüne alınarak yayım yasağı talebinin kabulüne karar vermek gerektiğini belirtmiştir. Erişimin engellenmesi talebi ile ilgili olarak ise yürütülen soruşturmada olaya ilişkin yazılı ve görsel medya organlarında yapılan yayınlarda mağdur küçüğün gelecekteki yaşantısını olumsuz etkileyebilecek, kişilik haklarına zarar verebilecek ve ailenin yaşadığı travmayı atlatmasını zorlaştıracak paylaşımlara yer verildiği, küçüğün hayatının geri kalanında unutmak isteyeceği bu eylem ile anılmasının kendisine ve ailesine zarar vereceği ayrıca kamu tarafından infiale sebebiyet verme olasılığının gözönüne alındığı ifade edilmiştir.

6. Bahsedilen gerekçelerle başvuruculara ait, yukarıda yer verilen internet adreslerinin de arasında bulunduğu yaklaşık 50 adet siteye erişimin engellenmesine karar verilmiştir. Hâkimlik söz konusu kararında, sitelere erişimin engellenmesi şeklindeki müdahaleyi hangi kanun hükmü uyarınca gerçekleştirdiği konusunda bir bilgi vermemiştir.

7. Başvurucular, erişimin engellenmesine dair kararın kendilerine tebliğ edilmediğini belirtmiş; karardan kendi imkânlarıyla haberdar olduklarını ifade etmiştir. Başvurucular kararı öğrenmeleri üzerine itiraz etmiştir. İtiraz dilekçelerinde öncelikle 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9. maddesinin, Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik koşulunu sağlamadığını belirtmiş; anılan hükmün somut norm denetimi yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne götürülmesini talep etmiştir. Başvurucular ayrıca 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca Aile Bakanlığının somut olaya konu haberle ilgili olarak kişilik hakkı ihlalinden bahisle erişim engelleme talep etme yetkisinin de bulunmadığını ileri sürmüştür.

8. Başvurucular daha sonra kendi sitelerinde konuyla ilgili yayımlanan haberlerin "ilk bakışta ihlal" doktrini çerçevesinde basın özgürlüğü içerisinde kaldığının açık olduğunu, erişimin engellenmesine dair kararın bu nedenle de hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir. Dilekçede mağdur çocuğun ya da ailesinin ismi, fotoğrafı ya da tanınmalarını sağlayabilecek başka herhangi bir bilginin paylaşılmadığı, erişime engellenen diğer bazı sitelerde bu konularda çocuğun tanınmasını sağlayabilecek bazı bilgilere yer verilmişse de kendi haberlerinde konunun kamu yararına katkısı ve çocuğun üstün yararının dengelendiği ve duyarlı bir gazetecilik davranışı sergilendiği belirtilmiştir.

9. Küçükçekmece 1. Sulh Ceza Hâkimliği 23/5/2019 tarihinde, erişimin engellenmesine dair kararda usul ve kanuna aykırı bir yön bulunmadığı gerekçesiyle başvuruculara itirazlarını

reddetmiştir.

10. 2019/20933 sayılı bireysel başvurunun konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/20812 sayılı bireysel başvuru dosyası üzerinde birleştirilmesine karar verilmiştir. Başvurucular 14/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular bireysel başvuru formlarında, erişimin engellenmesi kararına itiraz dilekçelerinde ileri sürdükleri iddiaları yinelemiştir. Başvurucular; bunun yanında erişimin engellenmesine dair kararda somut bir gerekçe bulunmadığını, hangi kanun hükmü uyarınca karar verildiğinin dahi açıkça belirtilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca bu şekilde kesinleşen kararlar ile içeriklere erişimin süresiz olarak engellenmesinin ifade özgürlüklerine yönelik orantısız müdahale teşkil ettiğini de öne sürmüşlerdir. Bu nedenlerle; gerekçeli karar hakları, silahların eşitliği ilkesi, hak arama özgürlükleri ile ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu doğrultuda başvurucuların tüm iddiaları, Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde yer alan ifade ve basın özgürlükleri kapsamında incelenmiştir (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, § 76).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvuruculaın sahibi oldukları internet haber sitelerinde yayımlanan haberlere erişimin engellenmesine karar verilmesiyle başvurucuların ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmiştir. Bu müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

A. Kanunilik

15. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kanunilik ölçütünün ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kıldığını belirtmiştir (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 96; Fikriye Aytin ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 34). Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklere müdahale eden şeklî anlamda bir kanunun varlığını şart koşmasının sebebi bunu biçimsel anlamda hukuk devletinin hem aracı hem de öncülü olarak görmesi nedeniyledir. Gerçekten de bir yasama işlemi olarak kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) iradesinin ürünüdür ve TBMM tarafından Anayasa'da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılan işlemlerdir. Bu anlayış temel hak ve özgürlükler alanında önemli

bir güvence sağlar (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 54; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 36). Bu sayede yürütme ve yargı organlarının yasamanın çizdiği ilke ve sınırlara bağlı kalması, hukuk düzeninde Anayasa'nın öngördüğü usule uygun olarak çıkarılan kanunların alt kademelerinde yer alan düzenlemelerle temel hak ve özgürlüklerin kolaylıkla sınırlandırılabilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Anayasa Mahkemesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında şeklî anlamda bir kanunun yokluğunu Anayasa'ya aykırılığın ağır bir biçimi olarak kabul etmektedir (Tuğba Arslan, § 98; Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, § 74).

16. Erişimin engellenmesine dair Hâkimlik kararında hangi kanun hükmü uyarınca erişim engeli getirildiğine dair açık bir bilgi verilmemiştir. Erişim engeli kararı verilmesinin gerekçesi, cinsel istismar mağduru çocuk ve ailesinin kişilik haklarının korunması olarak belirlenmiştir. 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, internet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşların doğrudan sulh ceza hâkimine başvurarak içeriğin çıkarılmasını ve/veya erişimin engellenmesini isteyebileceği öngörülmüştür. Bu doğrultuda başvuru konusu müdahalenin, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

17. Anayasa Mahkemesi Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri kararında; 5651 sayılı Kanun'un, kişilik haklarının korunması amacıyla bir tedbir olarak erişim engeli getirilmesini öngören 9. maddesinin ifade ve basın özgürlüklerinin korunmasına ilişkin temel güvencelere sahip olmadığını değerlendirmiş ve bu hükme dayanılarak gerçekleştirilen müdahalelerin ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiğine karar vererek bu ihlalin kanundan kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, §§ 120-133). 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (1) numaralı fıkrası, yapılan norm denetimi incelemesi sonucunda Anayasa'nın 13., 26. ve 28. maddelerine aykırı görülerek Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş, iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür (AYM, E.2020/76, K.2023/172, 11/10/2023, §§ 97-107, 113). Daha sonra 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca verilen erişimin engellenmesine dair kararların ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiği iddiasıyla yapılan çok sayıda bireysel başvurunun birleştirilerek incelendiği Abdullah Kaya ve diğerleri kararında da anılan maddenin kanunilik ölçütünü sağlamaması nedeniyle başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine hükmedilmiştir (Abdullah Kaya ve diğerleri [2. B.], B. No: 2016/1430, 22/11/2023).

18. Somut başvuruda, Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvuruculların sahibi olduğu internet sitelerine erişimin engellenmesi şeklindeki başvuru konusu müdahalenin kanunilik ölçütünü sağlamaması nedeniyle başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Öte yandan başvuru konusu olay, bir çocuğun cinsel istismara uğraması hakkında haber yapılması ve bu esnada çocuğun ve yakınlarının kişilik haklarının korunması hususuyla ilgilidir. Bu doğrultuda eldeki başvuruda sadece kanunilik ölçütünün değerlendirilmesi ile yetinilmesinin, başvuru konusunun hassasiyeti dikkate alındığında tek başına yeterli

olmayabileceği değerlendirilmiş ve somut olayda özellikle çocuğun kişilik hakları ile basın özgürlüğü arasında kurulması gereken adil dengeye ilişkin olarak incelemeye devam edilmesine ihtiyaç bulunduğu sonucuna varılmıştır.

B. Meşru Amaç

20. Başvuruya konu erişimin engellenmesine dair kararın, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen başkalarının şöhret veya haklarının korunması amacıyla verildiği ve meşru bir amaç taşıdığı değerlendirilmiştir.

C. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

21. Basın özgürlüğü herkes için geçerli ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Basın özgürlüğünün kamuya çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi ile bunlara ilişkin bir kanaat oluşturması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2) [1. B.], B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 63). Bununla birlikte Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalara uyma yükümlülüğü, ifade özgürlüğünün kullanımına basın için de geçerli olan bazı görev ve sorumluluklar getirmektedir (Orhan Pala [2. B.], B. No: 2014/2983, 15/2/2017, § 46; Önder Balıkçı [2. B.], B. No: 2014/5552, 26/10/2017, § 43).

22. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, §§ 104-105; bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ali Kıdık [2. B.], B. No: 2014/5552, 26/10/2017, §§ 41-42).

23. Anayasa Mahkemesi Ali Kıdık kararında 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinde öngörülen erişimin engellenmesi tedbiri hakkında bazı tespitlerde bulunmuştur. Buna göre başvuruya konu internet yayınına erişimin engellenmesi tedbirinin alınmasının haklılığı, ancak bir görünüşte haklılık veya "ilk bakışta" (prima facia) haklılık olarak nitelendirilebilir. Başka bir deyişle 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinde öngörülen sulh ceza hâkiminin yirmi dört saat içinde duruşma yapmaksızın, karşı tarafı dinlemeksizin, delil toplamaksızın, talepte bulunan tarafından kendisine sunulan delillerle sınırlı bir inceleme sonunda erişimin engellenmesine karar vermesi usulünün istisnai olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bu usul ancak internet yayınının kişilik haklarını apaçık bir şekilde ihlal ettiğinin daha ilk bakışta anlaşıldığı durumlarda işletilebilir.

24. İlk bakışta ihlal doktrini, yargı makamlarının verecekleri internete erişimin yasaklanmasına ilişkin karara itirazda da uygulanır. Nitekim 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinde bir internet sayfasına erişimin kısıtlanmasına ilişkin bir tedbire itiraz yöntemlerine dair özel bazı hükümler bulunmakla birlikte itiraz incelemesi sonucunda verilen karar, çelişmeli yargılama sonucu verilen ve uyuşmazlığı esastan çözen bir karar değil sulh ceza hâkiminin erişimin engellenmesi kararının "prima facie" gerekliliği ile sınırlıdır. Böyle durumlarda "ilk bakışta ihlal doktrini" internet ortamında yapılan yayınlara karşı kişilik haklarının hızlı bir şekilde korunması ihtiyacıyla ifade özgürlüğü arasında adil bir denge sağlayacaktır (Ali Kıdık, §§ 62-63).

25. Kişilik haklarının hızlı bir şekilde korunması ihtiyacıyla ifade ve basın özgürlüğü

arasında adil bir denge sağlanması gerekliliğinin en bariz biçimde ortaya çıktığı alanlardan birisi ise somut başvuruda olduğu gibi suç mağduru çocuklarla ilgili haber yapılması meselesidir. Bu konuda basının sorumlu davranması elzem olduğu gibi devletin de çocuğun haklarına halel gelmemesi adına önlem alma yükümlülüğü vardır.

26. Devletin suç mağduru olması nedeniyle korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik önlem alma yükümlülüğünün kaynağı, devletin temel amaç ve ödevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesi ile çocuk haklarını düzenleyen 41. maddeleridir. Buna göre devlet kişilerin "maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" ve "çocukların korunması ... için gerekli tedbirleri al[mak]" yükümlülüğü altındadır. Bizim de tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelerde genel olarak çocuklarla, özel olarak suç mağduru çocuklarla ve onların haklarının korunması, yararlarının gözetilmesiyle ilgili taraf devletler yönünden birçok yükümlülük öngörülmüştür (detaylı bilgi için bkz. İ.A. [1. B.], B. No: 2017/16849, 19/10/2023, §§ 36-43). Aynı doğrultuda Türk hukukunda da hem genel olarak çocukların hem de özel olarak suç mağduru çocukların korunması konusunda ilgili kanunlarda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (detaylı bilgi için bkz. İ.A., §§ 14-19, 26-30).

27. Başvuru konusu olayda İstanbul, Küçükçekmece ilçesinde bir mahallede bir çocuğun cinsel istismara uğraması olayı haber yapılmıştır. Haberlerde Cumhuriyet savcılığı ve İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi gibi kurumların açıklamalarına, ayrıca oluş biçimine ilişkin bilgisi bulunan bazı kişilerin beyanlarına yer verilmiştir. Bir çocuğun yaşadığı mahallede cinsel istismara uğraması olayının haberleştirilmesinin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağladığı, kamuyu bilgilendirme değerinin bulunduğu ve toplumun ilgisini çekecek nitelikte olduğu açıktır. Nitekim somut olayın haberleştirilmesinde toplumun diğer bireylerini uyarma işlevi bulunduğu gibi böyle bir haberin çocuk istismarının sebepleri, nasıl engellenebileceği ya da istismara uğrayan çocuklarla ilgili yapılması gerekenler ve alınması gereken önlemler bağlamında kamuoyunda bir tartışma başlatma ya da var olan bir tartışmaya katkı sunma etkisi de bulunmaktadır. Bunun yanında haber konusu olayın güncel olduğu, ayrıca toplumsal adaletin sağlanıp sağlanmadığının takibi ile kamu vicdanını rahatlatmak gibi işlevleri de bulunduğu anlaşılmaktadır (benzer değerlendirme için bkz. İ.A,§ 60).

28. Öte yandan böyle bir haber yapılırken cinsel istismar mağduru çocuğun kişilik hakları yönünden, haberin basın özgürlüğü değeri karşısında ağır basacak bir zarar yaratılmaması gerekir. Bu bağlamda cinsel istismar mağduru çocuklarla ilgili haber yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli meselelerden biri çocuğun kimliğinin açığa çıkmaması için önlem alınması gerekliliğidir. Türk hukukunda suç mağduru çocuğun kimliğinin açıklanmasını önleyen bazı düzenlemelere yer verilmiştir. 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nda mağdur çocukların tanıtılması, kimliklerinin açıklanması veya kimliklerinin belli olmasını sağlayacak şekilde haber yapılması başlı başına bir suç olarak düzenlenmiştir. Ceza muhakemesi mevzuatımızda da cinsel saldırı ve cinsel istismar suçu mağdurlarının örselenmelerinin engellenmesi ve korunması amacıyla özel usuller benimsenmiş, kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirme ve yayma suçunun konusunun, mağdur çocuğun bu kapsamda kayda alınan ifadeleri olması durumu, cezayı ağırlaştıran bir sebep olarak belirlenmiştir. Söz konusu düzenlemelerle kanun koyucu, yaşadığı travmayı atlatmak, maddi ve manevi bütünlüğünü yeniden sağlamak konusunda dezavantajlı durumda bulunan cinsel suç mağduru çocukların bir yandan yaşadıklarını defalarca dile getirmek zorunda bırakılmasını önlemeye çalışmış; öte yandan gizliliğin yeterince sağlanamaması hâlinde kimliklerinin ve görüntülerinin yayılmasıyla tekrar mağdur

edilmelerini engellemek istemiştir (İ.A., § 62).

29. Cinsel istismar mağduru çocuklarla ilgili haber yapılırken kimliklerinin açığa çıkmasını engellemeye yönelik önlem alma yükümlülüğü, internet haberciliği söz konusu olduğunda daha da önemli hâle gelir. Nitekim gerekli hassasiyetin gösterilmemesi hâlinde çocuğun kimliğine ilişkin bilgilerin -geleneksel basına nazaran çok daha hızlı yayılacağı dikkate alındığında- internet ortamında zaman kavramından bağımsız olarak varlığını sürdürmesi ve küçüğün tanınır olmasını engelleme çabalarını anlamsız kılma tehlikesi yaratılmaktadır.

30. Başvuru konusu haberlerde ise çocuğun ya da ailesinin ismine, adresine, fotoğrafına, görüntülerine veya tanınmalarını sağlayacak başka bir bilgiye yer verilmediği anlaşılmaktadır. Haberlerde kullanılan dil veya haberin veriliş biçimine bakıldığında da başka herhangi bir şekilde cinsel istismar mağduru çocuğun kişilik haklarına, ilk bakışta ihlal doktrini bağlamında hızlı bir şekilde önlem alma ihtiyacı doğuracak bir zarar verildiğinden bahsetmek mümkün görünmemektedir.

31. Öte yandan başvuru konusu olayın hassasiyeti, mağdur çocuğun haklarını koruma gayreti içerisinde olmayan başka haberler yayımlanması ve sulh ceza hâkimliklerinin yirmi dört saat gibi kısa bir süre içerisinde karar verme yükümlülükleri bulunması nedeniyle ilk aşamada başvuru konusu haberlere erişimin engellenmesine karar verilmesi mazur görülebilirse de başvuruculaların itirazı üzerine inceleme yapan merciin de itiraz edilen hususlar konusunda -çocuğun kimliğini ortaya çıkarmayan haberler yönünden bir ayrıma gitme de dâhil olmak üzere- hiçbir inceleme ve değerlendirme yapmaksızın itirazı reddettiği anlaşılmaktadır (erişimin engellenmesine dair kararlara itiraz yolunun etkili olmadığına dair değerlendirmeler için bkz. Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, §§ 141-146; Abdullah Kaya ve diğerleri, §§ 21-28).

32. Bu doğrultuda başvuru konusu haberlere erişimin engellenmesi ve yapılan itirazın da reddedilmesi şeklindeki müdahalenin zorunlu bir sosyal ihtiyacı karşıladığından bahsedilemez.

33. Açıklanan gerekçelerle demokratik toplum düzenine uygun olmadığı değerlendirilen başvuru konusu müdahale nedeniyle başvuruculaların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

34. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini ve lehlerine ayrı ayrı 50.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

35. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK] , B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Somut olaya konu kararda, başvuruculaların internet siteleri dışında başka birçok adrese daha erişimin engellendiği görülmektedir. Yeniden yargılama işlemleri başlatılırken başvurucular hakkında verilen ihlal kararında, yalnızca itiraz ve bireysel başvuru konusu yaptıkları kendi internet adresleri yönünden bir giderim yükümlülüğü getirildiği hatırda tutulmalıdır.

36. Başvuruculara ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade ve basın özgürlükleri ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Küçükçekmece 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş No: 2019/2135) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç bedelinin başvuruculara AYRI AYRI, 30.000 TL vekâlet ücreti giderinin ise başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADNAN ATAÇ

B. No: 2019/23084 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23084

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADNAN ATAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23084)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Adnan ATAÇ

Vekili : Av. İkbal Özlem GÜRAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tam yargı davasında yargılamanın sonucuna etkili belgelerin tebliğ edilmemesi nedeniyle ıslah imkânının kullandırılmamasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği, bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu kapsamında emekli olarak emekli aylığı almaya hak kazanmıştır.

7. Anayasa Mahkemesinin 25/12/2014 tarihli ve E.2013/111, K.2014/195 sayılı kararı ile 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan emekli ikramiyesinin hesabında otuz fiili hizmet yılından fazla geçen sürelerin dikkate alınmayacağına ilişkin düzenleme iptal edilmiştir.

8. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı üzerine otuz hizmet yılından fazla geçen süreler için emekli ikramiyesi ödenmesi istemiyle Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) başvuruda bulunmuştur. SGK tarafından başvurucunun talebi reddedilmiştir. SGK'nın ret gerekçesinde; emekli ikramiyesinin hesabında otuz fiili hizmet yılından fazla sürelerin dikkate alınmayacağına ilişkin düzenlemenin Anayasa Mahkemesince iptal edildiği ancak iptal kararlarının geriye yürümeyeceği, anılan karar 7/1/2015 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlandığından bu tarihten itibaren geçerli olduğu, başvurucuya 7/1/2015 tarihinden önce aylık bağlandığından otuz yıldan fazla geçen hizmet sürelerine emeklilik ikramiyesi ödenme imkânı olmadığı ifade edilmiştir.

9. Başvurucu tarafından talebinin reddedilmesi üzerine Ankara 15. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası ve otuz hizmet yılından fazla geçen süreler için 35.000 TL emekli ikramiyesi ödenmesi talebiyle tam yargı davası açılmıştır.

10. Mahkeme 30/9/2015 tarihli ara kararıyla başvurucuyla ilgili SGK'dan şu belgeleri istemiştir;

- Başvurucunun hangi tarihte emekli olduğunu ve toplam hizmet yılı süresi,

- Emekli olduğu tarih itibarıyla otuz yılı aşan hizmet süresine isabet eden ikramiye tutarını,

- İdareye başvuruda bulunduğu tarihteki kat sayılar esas alındığında otuz hizmet yılından fazla olan hizmetine karşılık ödenmesi gereken ikramiye tutarı.

11. SGK 19/11/2015 tarihli yazıyla ilgili belgeleri Mahkemeye sunmuştur. Başvurucunun emekli olduğu tarih itibarıyla otuz yılı aşan hizmetine karşılık hak ettiği emekli ikramiyesi tutarının 48.973,35 TL olduğu ilgili yazıda belirtilmiştir. Anılan belge başvurucuya tebliğ edilmemiştir.

12. Mahkeme 30/11/2015 tarihli kararla dava konusu işlemin iptaline ve otuz yılı aşan hizmetine karşılık 35.000 TL ikramiyenin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Karar gerekçesinde;

- Başvurucunun Anayasa Mahkemesinin iptal kararıyla yeni bir hak kazanmadığı aksine önceki mevzuat ile elinden alınmış olan hakkına iptal kararı ile tekrar kavuştuğu vurgulanmıştır. Bu sebeple de başvurucunun Anayasa Mahkemesi kararı ile geçmişte elde edemediği bu hakkı talep etme imkânının sağlandığı aksi yorumla Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen eşitlik ilkesinin, bu kez Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümez kuralı karşısında önceden emekli olanlar ile bu karardan sonra emekli olanlar arasında yeniden ihlal edilmiş olacağı ve bunun da sosyal güvenlik hakkına ve hukuk devleti ilkesine aykırılık oluşturacağı ifade edilmiştir.

- Başvurucunun otuz yılın üzerindeki hizmeti için emekli ikramiyesi ödenmemesine ilişkin işlemin dayanağını oluşturan 5434 sayılı Kanun'un 17/1/2012 tarihli ve 6270 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair

Kanun’un 1. maddesiyle değiştirilen 89. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan; "…verilecek emekli ikramiyesinin hesabında 30 fiili hizmet yılından fazla süreler..."ibaresinin Anayasa Mahkemesinin 25/12/2014 tarihli ve E.2013/111, K.2014/195 sayılı kararı ile iptal edilmesi nedeniyle 5434 sayılı Kanun'a tabi görev yapmış kişilerin emekli ikramiyesinin hesaplanmasında yer alan otuz yıllık süre sınırlamasının yasal dayanağının ortadan kalktığı belirtilmiştir. Bu durumda başvurucuya otuz yılın üzerindeki hizmetleri için de emekli ikramiyesi ödemesi yapılması ve bunun için tahsis dosyasının incelenerek otuz yıldan fazla çalışma süresinin tespit edilip, bu sürenin karşılığı ikramiye tutarının emekli olduğu tarihteki değerler dikkate alınarak hesaplanması gerekirken aksi yönde verilen kararın hukuka uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

- 30/9/2015 tarihli yazıyla başvurucunun emekli olduğu tarih itibarıyla otuz yılı aşan hizmetine karşılık hak ettiği emekli ikramiyesi tutarının SGK'ya sorulduğu, 19/11/2015 tarihinde Mahkemeye gönderilen SGK yazısında, başvurucunun emekli olduğu tarihteki katsayılar dikkate alınarak hesaplanan emekli ikramiyesi tutarının 48.973,35 TL olduğunun belirtildiği ancak taleple bağlılık kuralı gereği başvurucuya 35.000 TL tutarın başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle ödenmesine karar verildiği ifade edilmiştir.

13. Mahkemenin karar gerekçesiyle emekli ikramiyesi toplam tutarını öğrenen başvurucu vekili 4/12/2015 tarihli ıslah dilekçesiyle dava değerini arttırmış ve 48.973,35 TL talep ettiklerini beyan etmiştir.

14. Mahkeme kararına karşı temyiz isteminde bulunulmuştur. Başvurucu vekili temyiz dilekçesinde başvurucunun otuz yıldan fazla ikramiyesine esas olan on sekiz tam hizmet yılına karşılık alacağın 48.973.35 TL olduğunu gösterir 19/11/2015 tarihli SGK yazısının Mahkemece taraflarına tebliğ edilmediğini, bu yazıyı 4/12/2015 tarihinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminden (UYAP) öğrendiklerini ve aynı gün ıslah talebinde bulunduklarını ifade etmiştir. Mahkemenin anılan yazıyı tebliğ etmeden karar vermesi nedeniyle ıslah imkânlarının ellerinden alındığını belirtmiştir.

15. Danıştay Onbirinci Dairesi 6/6/2017 tarihinde onama kararı vermiş, Onikinci Daire 16/1/2019 tarihinde karar düzeltme istemini reddetmiştir.

16. Başvurucu 9/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"... tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."

18. 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Hizmet sürelerinin tamamı bu Kanun ve/veya 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi kapsamında geçenlerden emekli, adi malullük veya vazife malullüğü aylığı bağlanan veyahut toptan ödeme yapılan asker ve sivil tüm iştirakçilere, her tam fiili hizmet yılı için aylık bağlamaya

esas tutarın bir aylığı emekli ikramiyesi olarak verilir.

Birinci fıkra kapsamına girmemekle birlikte, bu Kanun ve/veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında hizmeti bulunanlardan mülga 2829 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden emeklilik, yaşlılık ya da malullük aylığı bağlananlara ise; bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen çalışmalarının, 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 14 üncü maddesinde belirtilen kıdem tazminatına hak kazanma şartlarına uygun olarak sona ermiş olması şartıyla emekli ikramiyesi ödenir.

İkinci fıkra uyarınca ödenecek emekli ikramiyesi, bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamına giren görevlerde geçen her tam fiili hizmet yılı ile sınırlı olarak bu görevlerden ayrıldıkları tarihteki emeklilik keseneğine esas aylık tutarı üzerinden ve aylığın başlangıç tarihindeki katsayılar dikkate alınarak ödenir. Mülga 2829 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile üçüncü fıkrasının son cümlesinin bu maddeye aykırı hükümleri uygulanmaz.

Yukarıdaki fıkralara göre (...)(1) mülga 2829 sayılı Kanunun 8 inci maddesi uyarınca birleştirilen hizmet süreleri üzerinden aylık bağlananlara ödenecek emeklilik ikramiyesinin hesabında bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi hükümlerine tabi olarak bu Kanuna tabi daire, kuruluş ve ortaklıklarda geçen ve 1475 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine göre kıdem tazminatı ödenmesini gerektirmeyecek şekilde sona eren geçmiş hizmet süreleri ve her ne suretle olursa olsun evvelce iş sonu tazminatı veya bu mahiyette olmakla birlikte başka bir adla tazminat ödenen süreleri ile kıdem tazminatı ya da emekli ikramiyesi ödenmiş olan süreleri dikkate alınmaz. Ancak, mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri uygulanmış olmakla birlikte, bu Kanun veya 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamında hizmetleri arasında başka bir sigortalılık hali kapsamında çalışması bulunmayanların emekli ikramiyesine esas fiili hizmet sürelerinin hesabında, 1475 sayılı Kanunun 14 üncü maddesindeki şartlar aranmaz.(1)

..."

B. Yargı Kararları

19. Anayasa Mahkemesinin 25/12/2014 tarihli ve E.2013/111, K.2014/195 sayılı norm denetimine ilişkin kararının ilgili kısmı şöyledir;

"İTİRAZIN KONUSU : 8.6.1949 günlü, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun, 17.1.2012 günlü, 6270 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 89. maddesinin dördüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan ".verilecek emekli ikramiyesinin hesabında 30 fiili hizmet yılından fazla süreler dikkate alınmaz." ibarelerinin Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi istemidir.

....

İtiraz konusu ibare ile 5434 sayılı Kanun'un 89. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarına göre verilecek emekli ikramiyesinin hesaplanmasında 30 fiili hizmet yılından fazla sürelerin dikkate alınmayacağı öngörülmüştür. İtiraz konusu ibareye tabi olan iştirakçilerin hukuki durum ve statüleri aynıdır. Aralarındaki yegane fark 30 yıldan fazla

çalışıp çalışmama bakımındandır. Durumlarındaki özdeşlik nedeniyle her iki grubun kanunun öngördüğü haklardan aynı esaslara göre yararlanmaları gerekmektedir. Buna rağmen, 30 yıl ve daha az çalışanların emekli ikramiyesinin hesabında çalıştıkları süre kadar yararlanmalarına olanak tanındığı hâlde 30 yıldan fazla çalışan iştirakçilerin belirtilen süreden fazla olan fiili hizmet süreleri için emekli ikramiyesinden yararlandırılmadığı, ikramiye hesabının 30 yıl ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Oysa nitelikleri ve durumları özdeş olan iştirakçiler aynı konumdadırlar. Ancak itiraz konusu ibareyle, 30 yıl ve daha az çalışanlar ile fazla çalışanlar arasında anlaşılabilir, amaçla ilgili ya da makul, adil ve haklı bir nedene dayanmayan bir ayrım öngörülmüştür. Bu durum Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen kanun önünde eşitlik ilkesini ihlal etmektedir.

Öte yandan, emeklilik için gerekli yaş sınırı yükseltilmesi nedeniyle iştirakçiler emekli olabilmek için daha fazla çalışmak zorunda kalmaktadırlar. 30 yıldan fazla çalışmalarına rağmen bu süreler için emekli ikramiyesi ödenmemesi belirtilen iştirakçiler yönünden hak kaybına neden olmaktadır. Dolayısıyla iştirakçilerin çalıştığı hâlde bu sürelere ilişkin emekli ikramiyesi ödenmemesi adalet ve hakkaniyete uygun olmadığından itiraz konusu ibare, sosyal güvenlik hakkına ve hukuk devleti ilkesine de aykırılık oluşturmaktadır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu, davalı idare tarafından dosya kapsamında sunulan otuz fiili hizmet yılından fazla geçen sürelere ilişkin fark tutarını gösteren yazının kendisine tebliğ edilmemesi nedeniyle ıslah imkânını kullanamadıklarını ve dava dilekçesinde gösterilen meblağ üzerinden karar verildiğini bu nedenle de alacaklarına eksik olarak karar verildiğini belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

22. Bakanlık görüş yazısında; konuya ilişkin SGK'dan bilgi istendiğine yer verilmiş ve 23/12/2022 tarihli gelen cevabi yazıyı gönderilmiştir. Anılan yazıda bireysel başvuru kapsamında dosyanın yeniden incelendiği ve başvurucunun fazlaya ilişkin hakkını talep ettiği30 yıl üstü 18 yıl hizmetine karşılık ödenmesi gereken 48.973,35 TL tutarın Mahkeme kararına göre ödenmesi gereken 35.000 TL'lik kısmı düşüldüğünde kalan 13.973,35 TL'nin yasal faizi olan 9.902,30 TL ile 20/12/2022 tarihli işlemle başvurucunun hesabına ödendiği belirtilmiştir. Bakanlık, başvurucuya ödeme yapıldığını belirterek mağdur statüsünün bu hususlar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu her ne kadar ara kararı tebliğ edilmediği için ıslah imkânını kullanamaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de hükmedilen miktar ile ıslah edilen miktar arasında kayda değer fahiş bir fark bulunmadığını, bu yönden de uyuşmazlık konusu kararın başvurucu üzerinde öngörülemez ağır bir yük oluşturduğunun söylenemeyeceğini belirterek başvuru incelenirken Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

23. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı

veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, SGK tarafından Mahkemeye sunulan otuz hizmet yılından fazla geçen sürelere ilişkin fark tutarını gösteren yazının kendisine tebliğ edilmeden hükme esas alınması nedeniyle ıslah hakkını kullanılamamasıdır. Bu itibarla başvuruculların iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı yönünden değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Başvurucunun talep ettiği otuz hizmet yılından fazla geçen çalışma sürelerine ilişkin alacakların SGK tarafından ödendiği anlaşılmakla başvurucunun mağdur statüsünün devam edip etmediğinin değerlendirilmesi gerekir.

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön şart birlikte bulunmalıdır. Bu ön şartlar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmesi, bunların sonucunda da mağdur olduğunu ileri sürmesidir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 42).

27. Bireysel başvuruda bir hakkın ihlaline karar verilebilmesi için, mağdurluk statüsünün ve/veya başvuruya konu olan kamu gücü kullanımına dayalı temel nedenlerin başvurunun yapıldığı anda mevcut olması ve başvuru hakkında karar verileceği zamana kadar devam etmesi gerekir. Mağdurluk statüsünün varlığı konusunda değerlendirme yapılırken başvurucunun şikâyet ettiği hususların gerçekleşip gerçekleşmediği, hâlâ mevcut olup olmadığı ve muhtemel hak ihlalinin etkilerinin giderilip giderilmediği incelenmelidir (Zübeyit Kaya, B. No: 2013/7674, 21/5/2015, § 36).

28. Somut olaya ilişkin başvurucunun açtığı davada Mahkeme, başvurucu lehine 35.000 TL ödenmesine karar vermiştir. Anılan karar kesinleşmiştir. Başvurucu alacağı miktarın toplam tutarını Mahkeme karar gerekçesiyle öğrenmiştir. Bakanlık görüşü sorulmasından sonra SGK tarafından başvurucuya kalan miktarın ödemesi yapılmışsa da anılan ödeme başvurucu hakkında verilen nihai Mahkeme kararını değiştirmemektedir. Dolayısıyla başvurucuya yapılan ödeme ancak Anayasa Mahkemesince verilecek olan kararın gideriminde dikkate alınabilir. Bu durumda başvurucunun mağdur sıfatının hâlen devam ettiği değerlendirilmiştir.

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.,

B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

31. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

32. Anayasa Mahkemesi, somut başvuruya benzer nitelikteki iddiaları Kombassan Kağıt Matbaa Gıda ve Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. kararında (B. No: 2019/30300, 18/7/2024) incelemiştir.

33. Anayasa Mahkemesi anılan kararında özetle, kanuni dayanağın mevcut olduğu konusunda tereddüt bulunmakla birlikte somut olayın ölçülülük unsuru yönünden tartışılmasının uygun olacağını, davadaki talep miktarının artırılmasının usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi şeklinde meşru bir amaca yönelik olduğunu belirtmiştir. Mahkemenin miktar artırımı talebine esas alınabilecek bilgileri içeren ara karar cevabını başvurucuya tebliğ etmeden, taleple bağlılık ilkesi gereği davanın kabulüne karar vermesinin ve başvurucunun dava değerini artırım talebinin reddedilmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varmıştır.

34. Somut olayda başvurucu dava açtığı tarihte alacağın tamamını belirleyemediğinden 35.000 TL talepli davasını açmış, Mahkemece gerçek alacak miktarı ara kararla öğrenilmiş ancak başvurucu haberdar olmadığı için ıslah imkanını kullanamamıştır. Mahkeme kararının temel dayanaklarından birini teşkil eden belgelerin başvurucuya tebliğ edilmemiş olmasının başvurucunun ıslah hakkını kısıtladığı açıktır. Nitekim, başvurucu da ilgili bilgilere vâkıf olmadığı için yargılama sırasında ıslah talebinde bulunamamıştır. Mahkeme davayı kabul etmesine rağmen ancak dava dilekçesinde belirtilen miktarla sınırlı meblağın ödenmesine karar vermiştir.

35. Bu hâliyle Mahkemenin yargılamanın sonucuna etkili belgeleri başvurucuya tebliğ etmemesi nedeniyle başvurucunun ıslah imkânını kullanamadan karar verilmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varılmıştır. Netice itibarıyla daha önceden verilen karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır.

36. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

37. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

38. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

39. İncelenen başvuruda başvurucunun kalan alacak miktarına ilişkin SGK tarafından ödeme yapıldığı anlaşıldığından yeniden yargılama yapılmasında bu hususun dikkate alınması ve mükerrer ödeme yapılmasına yol açılmayacak şekilde giderimin sağlanması gerekmektedir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 15. İdare Mahkemesine (E.2015/342, K.2015/2046) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENGİN BARAN

B. No: 2019/24893 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24893

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENGİN BARAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24893)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Engin BARAN

Vekili : Av. Birsen BARAN ÖTER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; polis eğitim merkezine kayıt yapılmamasına ilişkin işleme karşı açılan davada uyuşmazlığın esasına ilişkin iddialar karşılanmadan karar verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun da içinde bulunduğu başkasına ait aracın polis ekiplerince durdurulmak istenmesi üzerine araç camından dışarıya -daha sonra içinde Hint keneviri bitkisi olduğu anlaşılan- çeşitli kâğıtlar atılmıştır. Bunun üzerine araçtaki diğer üç kişi ile başvurucu hakkında kullanmak için uyuşturucu ve uyarıcı madde satın alma suçundan ceza davası açılmıştır. Şefaatli Sulh Ceza Mahkemesi 23/9/2010 tarihli ve E.2010/39, K.2010/132 sayılı kararıyla, yüklenen suçun başvurucu tarafından işlendiğinin sabit olmaması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin ikinci fıkrasının (e) bendi uyarınca başvurucunun beraatine hükmetmiştir. Bu karar temyiz edilmeden 26/10/2010 tarihinde kesinleşmiştir.

3. Başvurucu, İstanbul Adile Sadullah Mermerci Polis Meslek Eğitim Merkezine (Polis Eğitim Merkezi) kayıt yaptırmaya hak kazanmıştır. Ancak idarece yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda başvurucu hakkında derdest kamu davası olduğu, bu davanın 7/5/2008 tarihli ve 26869 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Meslek Eğitim Merkezleri Giriş Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde yer alan "uyuşturucu veya uyarıcı madde nedeni ile hakkında herhangi bir adlî veya idarî soruşturma veya kovuşturma devam ediyor olmamak," ibaresi ile (f) bendinin (3) numaralı alt bendinde yer alan "Devam etmekte olan bir kovuşturma bulunmamak" şartına aykırı olduğu gerekçesiyle başvurucunun kaydı yapılmamıştır.

4. Başvurucu, kaydının yapılmamasına ilişkin 13/8/2010 tarihli işlemin ve dayanağı olan Yönetmelik kurallarının iptali talebiyle 27/9/2010 tarihinde dava açmıştır. Ankara 5. İdare Mahkemesi 29/9/2010 tarihli kararıyla davanın görev yönünden reddine ve dosyasının Danıştaya gönderilmesine karar vermiştir.

5. Danıştay Sekizinci Dairesi (Daire) 19/3/2014 tarihli kararıyla düzenleyici işlemler yönünden davanın reddine, bireysel işlem yönünden dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, her ne kadar dava konusu işlemin tesis edildiği tarihte başvurucu hakkında devam eden bir yargılama bulunmakta ise de devamında verilen beraat kararıyla başvurucunun Polis Eğitim Merkezine kayıt yaptıramamasına gerekçe olabilecek bir nedenin kalmadığını belirtmiştir.

6. Bu karar üzerine başvurucunun Polis Eğitim Merkezine kaydının yapıldığı anlaşılmıştır.

7. Daire kararının iptale ilişkin kısmı davalı idare tarafından temyiz edilmiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) bireysel işlemin hukuka aykırı olmadığı gerekçesiyle kararı bozmuştur. İDDK'nın 8/11/2017 tarihli bozma gerekçesi şöyledir:

"...her ne kadar yapılan yargılama sonucunda davacının beraatine karar verilmiş ise de, Adile Sadullah Mermerci Polis Meslek Eğitim Merkezine kayıt yaptırmak üzere başvurduğu dönemde, "kullanmak için uyuşturucu madde satın almak, kabul etmek, bulundurmak" suçundan dolayı ceza kovuşturması geçirdiği ve yargılanmakta olduğu sabit olan ve bu konumu itibarıyla Polis Meslek Eğitim Merkezine kayıt için gerekli şartları taşımayan davacı hakkında tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

8. Bu karar üzerine başvurucunun 13/6/2018 tarihinde mesleğiyle ilişiği kesilmiştir.

9. Başvurucu bu karara karşı karar düzeltme başvurusunda bulunmuştur. Karar düzeltme dilekçesinde; mahkeme kararı üzerine mesleki eğitimine başladığını, üç yıldır polis olarak görev yaptığını, bozma kararının kamu yararına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. İDDK24/4/2019 tarihli kararıyla başvurucunun karar düzeltme talebini reddetmiştir. Başvurucu bu kararı 21/6/2019 tarihinde öğrenmiş ve 18/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Sonraki süreçte Danıştay Sekizinci Dairesinin bozma kararına uyduğu ve bireysel işlem yönünden de davayı reddettiği, bu karara karşı yapılan temyiz başvurusunun İDDK'nın 3/11/2021 tarihli kararıyla reddedildiği görülmüştür. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme başvurusu da İDDK'nın 2/6/2022 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; 2014 yılında Danıştayın 19/3/2014 tarihli iptal kararı üzerine Polis Eğitim Merkezine kaydının yapıldığını, eğitimini başarıyla tamamladıktan sonra atamasının yapılmasıyla polis olarak görev yapmaya başladığını, asaletinin tasdik olduğunu, doğu görevini yaptığını, İDDK'nın 8/11/2017 tarihinde verdiği bozma kararına kadar yaklaşık 4 yıl görevine devam ettiğini, bozma kararı üzerine memuriyetten atıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca birbirine tamamen zıt yargı kararları nedeniyle hayatında oluşan hukuki belirsizlikten dolayı mağdur olduğunu, 35 yaşına girmesi nedeniyle memuriyet yaşının geçtiğini, eğitim fakültesi mezunu olduğunu, bu süreç nedeniyle ücretli öğretmenlerin kadroya geçirilmesi hakkından yararlanamadığını iddia etmiştir. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ve hukuk devleti ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun açtığı davada yargılama mercilerinin ilgili mevzuat hükümlerini ve başvurucunun istemini gözönünde bulundurarak bir değerlendirme yaptığı belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap vermemiştir.

13. Başvurucunun bu iddiaları gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkını da güvence altına almaktadır. Bu sebeple gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biridir (Hilmi Kocabey ve diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

16. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri, ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

17. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

18. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve

yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul ya da esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

19. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus, istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, mahkemenin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz mercilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

20. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak mahkemelerin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin açıkça keyfî olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece gerekçeyi denetleme şeklinde görevi olmadığı gibi kararlardaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

21. Somut başvuruya konu dava, başvurucunun Polis Eğitim Merkezine kaydının yapılmamasına ilişkindir. Başvuruya konu davada Danıştay Sekizinci Dairesinin verdiği 19/3/2014 tarihli karar üzerine başvurucunun söz konusu merkezde eğitim aldığı, polis olarak atamasının yapıldığı ve üç yıla yakın bu meslekte çalıştığı anlaşılmaktadır. İDDK'nın bozma kararı üzerine başvurucunun 13/6/2018 tarihinde mesleğiyle ilişiği kesilmiştir.

22. Başvurucu, -başvuru formunda ve yargılama mercileri önünde- mahkeme kararı uyarınca başladığı memuriyetten aradan uzun bir süre geçtikten sonra başka bir mahkeme kararı uyarınca çıkarılmasının mesleki ve özel hayatı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ileri sürerek bazı haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Nitekim başvurucu İDDK'nın bozma kararı sonrasında sunduğu dilekçelerinde; işlemediği bir suçtan dolayı hakkında açılan dava nedeniyle Polis Eğitim Merkezine kaydının yapılmayarak mağdur edildiğini, Danıştay Sekizinci Dairesinin beraat kararını dikkate alarak lehine karar verdiğini, bu karar üzerine mesleğe başladığının ve 4 yıla yakın çalıştığının dikkate alınmaması nedeniyle kazanılmış hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucu ayrıca, birebir aynı durumda olduğu kişiler lehine kararlar verilirken kendisi aleyhine karar verilmesinin hukuki güvenlik ilkesini zedelediğini, İDDK'nın sadece şekli açıdan bir inceleme yaptığını, Polis Eğitim Merkezine kaydının yapılmasına engel olan suçu işlemediği hususunun değerlendirilmemesinin hakkaniyete uygun olmadığını iddia etmektedir. Başvurucunun özel hayata saygı hakkı kapsamındaki mesleki yaşamıyla ilgili ileri sürdüğü esaslı nitelikteki iddia ve itirazlarına ilişkin olarak -olumlu ya da olumsuz- herhangi bir cevap verilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucu tarafından açılan davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara yargılama sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu iddialarla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken

kararı vermek yargı mercilerinin takdirindedir.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

25. Başvurucu, yargılama süresinin dokuz yılı aşması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasına ilişkin olarak yapılacak incelemede başvurucunun tutumunun, davanın karmaşıklığının, olağanüstü hâl koşullarının ve COVID-19 salgının gözönünde bulundurulmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca yargılama sürecinin İDDK'nın 3/11/2021 tarihli kararıyla sona erdiği ve 11 yıl 1 ay sürdüğü belirtilmiştir.

26. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu, masumiyet karinesinin ve eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Gerekçeli karar hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurunun diğer şikâyetleri yönünden kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılamaya karar verilmesi, yeniden yargılama talebi kabul görmezse 500.000 TL maddi ve manevi tazminat talep etmemiştir.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Danıştay İdari Dava Daireleri Kuruluna (E.2018/1553, K.2019/1983) iletilmek üzere Danıştay Sekizinci Dairesine (E.2010/9095, K.2014/2189) GÖNDERİLMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN CİHAN TAŞKIRAN

B. No: 2019/26743 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26743

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN CİHAN TAŞKIRAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/26743)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : Hüseyin Cihan TAŞKIRAN

Vekili : Av. Edip YİĞİT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; icra şikâyetiyle ilgili davada dava dilekçesinin tebliğ edilmemesi sebebiyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkının, duruşma açılmadan karar verilmesi sebebiyle sözlü yargılanma hakkının, onama ilâmında açık gerekçeye yer verilmemesi sebebiyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/7/2019 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 4/4/2013 tarihinde Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinde davalı Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) aleyhine eser sözleşmesine dayalı alacak davası açmıştır. Yapılan yargılama sonucunda 20/9/2016 tarihinde davanın kabulüne 1.750.000 TL miktarındaki alacağın davalıdan alınıp başvurucuya ödenmesine karar verilmiştir.

9. Başvurucu, Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinin 20/9/2016 tarihli kararının ardından Diyarbakır 2. İcra Müdürlüğünde ilamlı icra takibi başlatmıştır.

10. Davalı 20/9/2016 tarihli karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesi tarafından yapılan istinaf incelemesi sonucunda 14/6/2017 tarihinde davalının istinaf talebinin kısmen kabulüne, Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinin 20/9/2016 tarihli kararının kaldırılmasına, davanın kısmen kabulü ile 718.110,94 TL alacağın davalıdan alınarak davacıya ödenmesine karar verilmiştir. İstinaf kararı 22/3/2017 tarihinde temyiz denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

11. TOKİ 9/5/2018 tarihinde Diyarbakır 2. İcra Hukuk Mahkemesine (Mahkeme) icra şikâyetinde bulunmuştur. Şikâyet dilekçesinde; yürütülmekte olan ilamlı takip sonucu düzenlenen 26/4/2018 tarihli icra emrinde 718.110,94 TL olan asıl alacağa işletilen yasal faizin ilama aykırı şekilde hesaplandığını ileri sürmüştür. Mahkeme, dosya üzerinden yaptığı inceleme neticesinde 18/5/2018 tarihli kararla şikâyet kabulüne ve icra emrinde 718.110,94 TL asıl alacağın 103.053,84 TL olarak hesaplanan işlemiş faizinin 55.953,63 TL, takip çıkışının 837.606,93 TL olarak düzeltilmesine karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında; ilamlı icraya konu edilen kararda faize hükmedilmediğini ancak bu durumda dahi karar tarihinden itibaren faiz talep edilebileceğini, bununla birlikte şikâyete konu icra emrinde Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinin 20/9/2016 tarihli kararından itibaren faiz işletilmesinin hatalı olduğunu, bu kararın Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesinin 14/6/2017 tarihli kararı ile ortadan kaldırılmış ve yeni karar tesis edilmiş olması karşısında faizin istinaf merciinin karar tarihinden başlatılması gerektiğini belirtmiştir. Karar, başvurucuya 6/6/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Anılan karar başvurucu tarafından istinaf edilmiştir. Başvurucu istinaf dilekçesinde; Mahkemenin dava dilekçesini kendisine tebliğ etmeden karar verdiğini, davadan haberdar edilmediğinden hukuki dinlenilme hakkının, silahların eşitliği ilkesinin ve savunma hakkının ihlal edildiğini belirtmiş; esasa yönelik olarak ise dilekçesinin ekinde sunduğu Yargıtayın üç farklı kararına atfen ilgili kararlarda da işaret edildiği şekilde ilk derece mahkemesi tarafından tesis edilen ilk hükümle temerrüt olgusunun gerçekleştiğini, bu sebeple faiz başlangıcı yönünden ilk karar tarihinin esas alınması gerekirken hatalı şekilde istinaf mahkemesinin karar tarihinin dikkate alınmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

13. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi (İstinaf Mercii) tarafından yapılan istinaf incelemesi neticesinde 22/10/2018 tarihli kararla istinaf talebini reddetmiştir. Gerekçeli kararda; hüküm fıkrasında faizinbaşlatılacağı tarihe ilişkin bir tespit bulunmayan hâllerde faizin karar tarihinden itibaren başlayacağı kuralının bulunduğuna işaret etmiş; Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinin 20/9/2016 tarihli kararının Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesinin 14/6/2017 tarihli kararı ile kaldırılarak davanın bu tarih itibarıyla ilk elden karara bağlanmış olması karşısında faizin, kaldırılan kararın tarihi olan

20/9/2016 tarihinden başlatılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

14. Başvurucunun istinaf dilekçesinde belirttiği aynı sebeplerle yaptığı temyiz başvurusu da Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 23/5/2019 tarihli kararıyla reddedilmiş, İstinaf Mercii kararı onanmıştır.

15. Başvurucu nihai kararı Ulusal Yargı Ağı üzerinden 17/6/2019 tarihinde öğrendiğini beyan etmiş, 17/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

16. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Duruşma yapılması ve karar verilmesi" kenar başlıklı 356. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) Duruşma sonunda bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmek veya ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurmak dâhil gerekli kararları verir."

17. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun;

i. "Şikâyet ve şartlar" kenar başlıklı 16. maddesinin 2. fıkrası şöyledir:

"Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir."

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 5/4/2000 tarihli ve E.2000/11-745; K.2000/734 sayılı kararında boşanmanın reddine karar verilen yargılamada dava tarihinden itibaren tahsiline karar verilen tedbir nafakasına ilişkin faiz başlangıcının karar tarihi olduğu belirtilmiştir.

19. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 4/7/1993 tarihli ve E.1993/8782; K.1993/12780 sayılı kararında itirazın iptaline ilişkin yargılamada icra inkâr tazminatına hükmedildiği, kararda faiz hakkında hüküm bulunmasa dahi ilâmda yazılı alacak karar tarihinde muaccel olacağından karar tarihi itibarıyla temerrüt faizi işletilmesi gerektiği belirtilmiştir.

20. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 6/3/1990 tarihli ve E.1989/10476; K.1990/2143 sayılı kararında takip konusu ilamın bozulmuş olduğu hâller de dâhil olmak üzere temerrütün ilk ilâm tarihinde başladığı belirtilmiştir.

21. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 25/3/2002 tarihli ve E.2002/4939; K.2002/6118 sayılı kararında takip konusu ilamın bozulmasının ardından borçluya yeniden icra emri tebliğ edilmeden eski takibe devam edilebileceği belirtilerek borçluya ikinci bir icra emri tebliğ edilmeden hesap tablosunun ve yenileme emrinin tebliği suretiyle takibe devam edilmesinin kanuna aykırılık teşkil etmediği belirtilmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Sözlü Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, bireysel başvuruya konu edilen icra şikâyeti davasında duruşma yapılmadan

karar verildiğini belirterek hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

24. Başvurucunun iddiası adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

25. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte yani idari ve yargısal tüm başvuru yollarının tüketilmesinden sonra müracaat edilebilecek anayasal bir hak arama yoludur.

26. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin yargılama mercilerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun bu niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17; Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 19).

27. Başvurucunun ilk derece mahkemesi tarafından duruşma yapılmadan karar verilmesine ilişkin şikâyetini gerek istinaf gerekse temyiz aşamalarında sunduğu dilekçelerde dile getirmediği görülmektedir. Dolayısıyla yargılamanın hiçbir aşamasında somut olarak dile getirilmeyen ihlal iddiasına ilişkin olarak olağan kanun yollarının usulünce tüketildiğinden söz edilemez. Bu sebeple başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiği İddiası

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu, dava dilekçesinin kendine tebliğ edilmeden hakkında karar verildiğini belirterek hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

29. Başvurunun bu kısmı adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesi çerçevesinde incelenmiştir.

30. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara iddialarını sunma hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır. Taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma ve inceletme noktasında da uygun imkânların tanınması gerekir. Bu anlamda delillere ilişkin dengesizlik veya hakkaniyetsizlik iddialarının da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmesi gerekir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27).

31. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma

düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32). Bu usul güvencesi gereğince uyuşmazlığın her iki tarafına da savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunma imkânı tanınmasını kapsamaktadır (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18).

32. Silahların eşitliği ilkesi kapsamında yapılacak inceleme, başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığının değerlendirilmesidir (Yüksel Hançer, § 19).

33. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi, kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir. Bu çerçevede başvuranların bilirkişi raporunun sonucuna itiraz edememesi ya da delillerle ilgili görüş bildirmelerine fırsat verilmemesi çelişmeli yargılama ilkesinin ihlali olarak değerlendirilebilmektedir (Hüseyin Sezen, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38).

34. Hakkaniyete uygun yargılanmanın temel unsurları, yargılamanın çelişmeli olması ve taraflar arasında silahların eşitliğinin sağlanmasıdır. Anılan ilkelere uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması olanaklı değildir. Ancak silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uyarınca taraflara delillerini sunma ve inceletme noktasında uygun imkânların tanınıp tanınmadığı yargılamanın bütünü nazara alınarak değerlendirilecektir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, somut olayın usul kurallarına uygunluğunu denetlemek değil adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini yargılamanın bütünü ışığında denetlemektir (Fazlı Celep, B. No: 2015/1025, 21/3/2018, § 25).

35. Yargılama safahatı dikkate alındığında; bireysel başvuruya konu davanın 9/5/2018 tarihinde açıldığı ve Diyarbakır 1. İcra Hukuk Mahkemesi tarafından dava dilekçesi başvurucuya tebliğ edilmeksizin 18/5/2018 tarihinde karara bağlandığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile ilk derece mahkemesi tarafından yürütülen yargılamada başvurucunun bilgisi olmadan karar tesis edilmiştir. Bununla birlikte yargılama usulüne ilişkin bir güvencenin sağlanmaması yahut usul kurallarının yanlış uygulanması doğrudan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkının ihlali sonucunu doğurmaz. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görevi, somut olayın usul kurallarına uygunluğunu denetlemek değil adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin somut olayda ihlal edilip edilmediğini yargılamanın bütünü ışığında denetlemektir (Fazlı Celep, § 25).

36. Yargılamanın bütününe bakıldığında; ilk derece mahkemesi tarafından tesis edilen gerekçeli kararın başvurucuya tebliğ edildiği, başvurucunun karara karşı istinaf isteminde bulunduğu, istinaf mercii tarafından yapılan değerlendirme sonucunda verilen istinaf isteminin reddine ilişkin kararın da tebliğ edilerek başvurucunun istinaf kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurduğu görülmektedir. Bu durum dikkate alındığında; yargılamanın ilk derece mahkemesinden sonraki aşamalarında başvurucuya dava dilekçesine ve karara karşı itirazlarını ileri sürebilme imkânı tanındığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle başvurucuya davacı karşısında usule ilişkin haklar bakımından istinaf ve temyiz aşamasında eşit imkânlar sağlanmış ve başvurucunun savunma hakkında meydana gelen kısıtlama telafi edilmiştir.

37. Silahların eşitliği ilkesi uyarınca davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme

fırsatına sahip olması gerekir (bkz. benzer yönde bir değerlendirme için; Yaşasın Aslan, § 32). Bu itibarla yargılama makamlarınca başvurucunun dezavantajlı durumunun giderildiği, başvurucunun usul kurallarında öngörülen dengeleyici imkânlardan yararlandırıldığı anlaşılmakla başvurucunun silahların eşitliği ilkesinin bir unsuru olan usule ilişkin haklarda davacı karşısında zayıf duruma düşürülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası

1. Başvurucunun İddiaları

39. Başvurucu, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi tarafından tesis edilen 23/5/2019 tarihli onama kararında içtihat farklılığına yönelik olarak ileri sürdüğü temyiz itirazlarına yönelik açık gerekçeye yer verilmediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

40. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamakta; tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gerekli olmaktadır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

41. Anayasa’nın 36. ve 141. maddeleri gereği mahkemelerin her türlü kararının gerekçeli olması gerekir. Ancak bu hak, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

42. Başvurucu; icra emrine konu edilen Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinin 20/9/2016 tarihli kararı ile temerrüt olgusunun oluştuğunu, bu sebeple faizin başlangıcında 20/9/2016 tarihli kararın esas alınması gerektiğini belirtmiş; Yargıtayın faiz başlangıcına ilişkin istikrarlı uygulamasının bu yönde olduğunu belirterek kararı temyiz ettiğini ancak Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucunda tesis ettiği onama kararın da bu iddiasına yönelik bir değerlendirmede bulunmadığını ileri sürerek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bununla birliktebaşvurucunun bu iddiası istinaf aşamasında Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinin kararının Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesi tarafından kaldırıldığı, Daire tarafından yeniden hüküm kurulduğu, ortadan kaldırılan karara dayanılarak faiz hesabı yapılamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

43. Somut olayda, yargı mercileri tarafından başvurucunun esaslı iddialarının ele alındığı ve temerrüt faizinin hesaplanmasında Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesi tarafından verilen karar tarihinin dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Yargıtay tarafından da yargı mercilerince verilen kararların gerekçelerine atıf yapılarak ve bu gerekçeler kabul edilerek hüküm onanmıştır. Dolayısıyla Mahkeme ve Yargıtay kararlarının

gerekçesiz olduğundan da söz edilemez.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları

45. Başvurucunun; icra emrine konu edilen Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesinin 20/9/2016 tarihli kararı ile temerrüt olgusunun oluştuğu, bu sebeple faizin başlangıcında 20/9/2016 tarihli kararın esas alınması gerektiği; Yargıtayın faiz başlangıcına ilişkin istikrarlı uygulamasının bu yönde olduğu halde mevcut yargılamada bu uygulamadan vazgeçmesinin hukuki öngörülemezliğe sebep olduğu iddiasının Ahmet Sağlam (B. No: 2013/3351, 18/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Sözlü yargılama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMED FERİT KARABULUT

B. No: 2019/29504 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29504

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMED FERİT KARABULUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29504)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : Muhammed Ferit KARABULUT

Vekili : Av. Nadide Nur GÖNÜLLÜ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, aynı maddi olaya dayanılmak suretiyle açılan başka davalarda verilen kararlardan aksi bir sonuca ulaşılarak davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun davalı T.C. Ziraat Bankası (Banka) nezdindeki mevduat hesabında bulunan 3.565 TL'ye bloke konulmuştur. Başvurucu, ilgili bloke işleminin hukuka aykırı olduğunu belirterek hesabına konulan blokenin kaldırılması ve bloke konulan paranın faizi ile birlikte tahsili talebiyle Banka aleyhine dava açmıştır.

3. Batman 4. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) tarafından yapılan yargılama sonucunda 24/1/2017 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiştir. Mahkeme gerekçeli kararında; davalı Banka ile başvurucu arasındaki hukuki ilişkinin yerleşik Yargıtay kararlarına göre ödünç akdi ile usulsüz tevdi akdinin unsurlarını içinde barındıran karma ve kendine özgü bir sözleşme olduğunu belirtmiştir. Karz sözleşmelerinde ödünç alanın takas hakkı bulunduğuna, bununla birlikte usulsüz tevdi akdinde ise tevdi alanın takas hakkının

bulunmadığına dikkat çeken Mahkeme; vadesiz mevduat durumunda taraflar arasındaki sözleşmede özel bir hüküm bulunmadığı müddetçe takas yetkisinin olmadığını ifade etmiştir. Davalı Bankanın kanunen takas yetkisi bulunmadığını, davalının davacı ile arasında takas yetkisi içeren bir sözleşme bulunduğuna ilişkin bir iddiasının da olmadığını belirten Mahkeme, dava dışı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığıile Banka arasındaki protokolün veya başvurucu ile İnpınar Tarımsal Sulama Kooperatifi (Kooperatif) arasındaki sözleşmenin başvurucu ile davalı arasındaki ilişkiye uygulanmasının hukuken mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

4. Karar, davalı tarafça istinaf edilmiştir. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi (istinaf mercii)28/6/2017 tarihindeBatman 4. Asliye Hukuk Mahkemesinin kararının kaldırılmasına, Mahkemenin yetersiz araştırma ve incelemeye dayalı olarak hüküm kurduğunu belirterek dosyanın yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. İstinaf mercii gerekçeli kararında; blokenin başvurucunun hesabına başvurucunun da üyesi olduğu Kooperatifin ve üyelerinin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına olan borçlarından dolayı konulduğunu ifade etmiştir. Kooperatif ana sözleşmesinin ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Kooperatif arasındaki protokolün dosyada bulunmadığına dikkat çeken istinaf mercii, ilgili sözleşmelerin getirtilerek sözleşme hükümlerinin uzman bilirkişilerden teşekkül ettirilecek bir heyet tarafından incelenmesi sonucunda düzenlenecek rapor kapsamında karara varılması gerektiğini belirtmiştir.

5. Mahkeme, istinaf mercii tarafından tespit edilen eksiklikleri tamamlamış ve5/3/2019 tarihli kararla davayı reddetmiştir. Mahkeme gerekçeli kararında; denetime elverişli, hukuka ve somut olaya uygun bilirkişi raporunu dikkate alarak ret kararı tesis ettiğini belirtmiştir. Raporda 26/4/2014 tarihinde davalı Banka ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı arasında protokol imzalandığı, ilgili protokolle Kooperatif ve üyelerinin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına olan borçları sebebiyle icra takip ve tahsil işlemlerini yürütme yetkisinin davalı Bankaya verildiği, bu kapsamda Bankanın Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından kendisine gönderilen 13/8/2015 tarihli yazıya istinaden muaccelliyet durumunu dikkate alarak bloke işlemi gerçekleştirdiği ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, karara karşı istinafkanun yoluna başvurmuştur. İstinaf mercii 2019 yılı için kesinlik sınırının 4.400 TL olarak belirlendiğini ve istinaf konusu edilen kararın hüküm tarihi itibarıyla miktar yönünden kesin nitelikte olduğunu belirterek 25/6/2019 tarihli kararla istinaf talebini usulden reddetmiştir.

7. Nihai karar, başvurucuya elektronik tebligat yoluyla tebliğ edilmiş; tebligat 10/7/2019 tarihinde alıcısı tarafından açılmıştır. Başvurucu 9/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; kendisi ile benzer durumda olan A.K. nın açtığı dava yönünden Beşiri Asliye Hukuk Mahkemesinin 14/7/2011 tarihinde kabul kararı verdiğini, kararın Yargıtay 13. Hukuk Dairesince 20/5/2013 tarihinde onanarak kesinleştiğini, Batman 3. Asliye Hukuk Mahkemesi 12/4/2017 tarihli kararının da benzer şekilde olduğunu belirtmektedir.

Başvurucu, işaret ettiği bu örnekler ışığında aynı konuya ilişkin olarak birbirinden farklı ve çelişkili kararlar verilmesinin hukuk devleti ilkesini ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmektedir.

11. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özü benzer nitelikteki davalarda farklı yönde kararlar verilmesi hususuna ilişkin olduğundan belirtilen ihlal iddiaları mahiyeti itibarıylaadil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

13. Somut olayda başvurucunun davalı Bankada bulunan mevduat hesabındaki 3.565 TL'ye başvurucunun üyesi olduğu Kooperatifin ve üyelerinin Bakanlığa olan borçlarından dolayı Banka tarafından bloke konulmuş ve başvurucubloke işleminin hukuka aykırı olduğunu belirterek blokenin kaldırılması ve bloke konulan miktarın faiziyle birlikte tahsili talebiyle Banka aleyhine dava açmıştır. Başvurucunun açtığı dava, davalı Banka ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı arasındaki protokol hükümleri uyarınca Bankaya icra takip ve tahsil işlemleri yürütme yetkisi tanındığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bununla birlikte başvurucu, Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 20/5/2013 tarihli onama kararıyla kesinleşen Beşiri Asliye Hukuk Mahkemesinin 14/7/2011 tarihli kararı ile Batman 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 12/4/2017 tarihli kararının aksi yönde olduğunu belirterek bu davaların kabul edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Batman 3. Asliye Hukuk Mahkemesi kararına ilişkin kanun yolu bilgisi sunmamıştır.

14. Anayasa Mahkemesi Ahmet Sağlam kararında aynı derecedeki bağımsız yargı mercileri arasındaki yorum ve içtihat farklılıklarının tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde olduğunun kabul edilemeyeceğini değerlendirmiş olup; temyiz mercilerinin, uyuşmazlıklara ilişkin olarak tarafların talepleri ve delilleri arasındaki yorum farklılıklarının da tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.

15. Başvurucu, yerleşik içtihada aykırı karar verildiğini ileri sürmekte ise de başvurucunun sunduğu kararların ikisinin aynı derecedeki bağımsız yargı mercine ait olduğu ve bu iki karar haricinde sadece bir onama kararı sunduğu görülmekle bu kararların verildiği yargılamaların derecesi ve sunulan kararların sayısı gözetilerek başvurucunun yerleşik yargısal içtihata aykırı karar verildiği iddiasını ortaya koyamadığı değerlendirilmiştir.

16. Anayasa Mahkemesinin kural olarak somut davadaki kanıtları değerlendirme ve hukuk kurallarını yorumlama gibi bir görevi yoktur. Ancak mahkemelerin yargılama sırasında taraflarca ileri sürülen argümanların gerçekliğinin tespitine yönelik gerekli ve etkili incelemeleri yapması, elde edilen deliller çerçevesinde ilgili ve yeterli bir gerekçeyle değerlendirme yaparak ulaştığı sonucun makul ve öngörülebilir sınırlar içinde olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir.

17. Başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı, mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan durum bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Y.M.C.F. VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/33495 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33495

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y.M.C.F. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33495)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucular : Y.M.C.F. ve Diğerleri

[bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekilleri : [bkz. ekli tablonun (E) sütunu]

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının, sınır dışı etme davasında bazı usul güvencelerine aykırı davranılması nedeniyle adil yargılanma hakkının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/10/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Konularının aynı olması nedeniyle ekli listede numaraları belirtilen başvuruların 2019/33495 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölümler, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca başvuruların tamamında sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar vermiştir.

5. Başvurulardaki belgelerin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık bazı dosyalarda görüşünü bildirmiştir. Başvuruculardan bir kısmı Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Irak Cumhuriyeti vatandaşı olan başvurucular hakkında farklı tarihlerde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca sınır dışı etme kararı alınmıştır. Ayrıca başvuruculardan bir kısmı idari gözetim altına alınarak geri gönderme merkezlerinde tutulmaya başlanmıştır.

8. Başvurucular, haklarında alınan sınır dışı etme kararlarına karşı yetkili idare mahkemelerinde iptal davası açmıştır. Arap veya Türkmen olan başvurucular dava dilekçelerinde genel olarak Irak'ta iç karışıklığın ve şiddet hareketlerinin devam ettiğini, etnik kökenleri ve mezhepleri nedeniyle özellikle Haşdi Şabi güçlerinin tehdidi altında olduklarını, ülkelerine gönderilmeleri durumunda hayatlarının tehlikede olacağını veya kötü muameleye maruz kalacaklarını iddia etmiştir. 2020/20708 numaralı dosyada başvurucu, mezhebinden dolayı tehdit aldığına ilişkin olarak tercüme edilmiş bir mektup sunmuştur. Bazı başvurucular, haklarında DAEŞ terör örgütü kapsamında adli işlem yapılmasının döndüklerinde Irak'ta sorun yaşamalarına neden olacağını ileri sürmüş; bazıları ise pandemi şartlarında geri gönderilmekten şikâyet etmiştir. 2020/21712 numaralı dosyada adı yer alan başvurucu ise ayrıca hamile olması nedeniyle seyahat edemeyecek durumda olduğunun dikkate alınmadığını dile getirmiştir. Diğer taraftan ekli listede adları yer alan başvurucular ayrıca sınır dışı edilmeleri hâlinde aile bütünlüklerinin bozulacağını öne sürmüştür. İlgili idare mahkemeleri farklı tarihlerde açılan davaların tamamının kesin olarak reddine karar vermiştir. İdare mahkemeleri gerekçeli kararlarında menşe ülkesine gönderilmelerinin başvurucular için bir risk oluşturmayacağını değerlendirmiştir.

9. DAEŞ soruşturmasına dâhil edildiklerini belirten başvuruculardan haklarında adli soruşturma açılmadığı, polise verdikleri beyanlarının da şüpheli sıfatıyla alınmadığı görülmüştür.

10. Tüm başvurucular tutuldukları geri gönderme merkezlerinden salıverilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. İlgili ulusal ve uluslararası mevzuat, içtihat ve belgeler için bkz. N.S.M.M., B. No: 2020/18122, 17/7/2024, §§ 12-20.

12. Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA) tarafından 29/6/2022 tarihinde yayımlanan Irak Ülke Rehberi'nin ilgili kısmı şöyledir:

" 2.15.1. Türkmenler

Türkmenler, Araplar ve Kürtlerden sonra Irak'taki en büyük üçüncü etnik grup ve Kürt bölgesindeki en büyük ikinci gruptur. Türkmenler hem Sünni hem de Şii ve küçük bir Hıristiyan Türkmen grubundan oluşmaktadır.

...

Risk Analizi

...

Bu profildeki tüm bireyler haklı nedenlere dayanan bir zulüm korkusu oluşturmak için gereken risk düzeyiyle karşı karşıya kalmayacaktır. Başvuru sahibinin zulümle karşılaşma ihtimalinin makul bir düzeyde olup olmadığına ilişkin bireysel değerlendirme, menşe bölgesi (örneğin DAEŞ'in faaliyet göstermeye devam ettiği bölgelerdeki Şii Türkmenler), DAEŞ ile algılanan bağlantı (özellikle Sünni Türkmenler için), din, cinsiyet vb. gibi riski etkileyen koşulları dikkate almalıdır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

14. Talebi olan ve ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir (yabancıların adli yardım talebinin değerlendirilmesi hususunda bkz. Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

B. Sınır Dışı Etme Kararı Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

15. Başvurucular, sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle ülkelerine geri gönderildikleri takdirde yaşamlarının tehlikeye gireceğini, kötü muameleye maruz kalacaklarını iddia etmiştir. 2020/21709 numaralı dosyada adı yer alan başvurucu, başvuru formu ekinde bağlı olduğu aşiretin Haşdi Şabi güçlerine kendisiyle ilgili yazdığını iddia ettiği bir mektubun tercümesini sunmuştur. Başvurucu, bu mektubu ne zaman ve nasıl ele geçirdiğini, İdare Mahkemesindeki yargılamada neden ibraz etmediğini açıklamamıştır.

16. Bakanlık görüşünde başvurucular hakkında düzenlenen sınır dışı etme kararları ve bunlara ilişkin iptal davaları sürecinden bahsedilerek Anayasa Mahkemesinin daha önce benzer olaylarda belirlediği kriterlerin dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

17. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında genel olarak bireysel başvuru formlarındaki iddialarını tekrarlamışlardır.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

19. Kötü muameleye uğrama riski bulunan ülkeye sınır dışı etme konusunda benimsenen genel ilkeler A.A. ve A.A. ([GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 54-72) kararında yer

almaktadır. Bu ilkeler kısaca şöyledir:

i. Sınır dışı edilecek kişiye, ülkesinde karşılaşabileceği risklere ilişkin olarak etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla hakkında sınır dışı kararı verilen yabancının iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerine sahip olduğu kuşkusuzdur. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğine ilişkin iddianın tartışılabilir/araştırmaya değer ve belirli bir ciddilik seviyesinde olması, varsa sözü edilen iddiayı destekleyen bilgi ve belgelerin sunulması durumunda idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir.

ii. Sınır dışı etme kararının uygulanması hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edilebileceğine karar verilebilmesi için geri gönderilen ülkedeki riskin varlığının bir olasılığın ötesinde gerçek bir risk seviyesinde olduğunun ispatlanması gerekir. Bu konudaki ispat külfeti iddianın niteliğine göre kamu makamlarına ve/veya başvurucuya ait olabilir.

iii. Gerçek riskin varlığına ilişkin maddi olguların olup olmadığı araştırılırken kural olarak sınır dışı kararının verildiği tarihteki şartlar dikkate alınmalı ancak yapılacak değerlendirmenin sonucunu doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler olması hâlinde yeni durum da gözönünde tutulmalıdır.

iv. Sınır dışı etme kararıyla ilgili bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin öncelikli rolü, geri gönderilen ülkede kötü muamele riskinin varlığına ilişkin savunulabilir bir iddianın bulunduğu durumlarda idari ve yargısal makamlar tarafından anılan yasak kapsamındaki usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını denetlemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesi, usul güvencelerinin sağlanmadığını değerlendirdiğinde ikincillik ilkesi gereği kural olarak yeniden yargılama yapılması amacıyla ihlal kararı verir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda ise geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski olup olmadığı ayrıca değerlendirilir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel şartları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski olup olmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir. Böyle bir durumda Anayasa Mahkemesi, sınır dışı işleminin gerçekleşmesi hâlinde kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilip edilmeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapabilir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

20. Başvuruculların sınır dışı edilmeleri hâlinde Irak'ta gerçek bir riskle karşı karşıya kalacaklarına inanmak için esaslı gerekçeler sunup sunmadıkları değerlendirilmelidir. Anayasa Mahkemesi N.S.M.M. başvurusunda henüz sınır dışı edilmeyen başvurucu için yapılacak değerlendirmede menşe ülkesindeki güncel gelişmelerin dikkate alınacağını belirtmiş; Irak'ın genel güvenlik durumunun tek başına, geri gönderilmesi hâlinde bir kişi için kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir risk oluşturacak seviyede olmadığını, riskin gerçekliğinden bahsedilebilmesi için yabancının kişisel durumunun incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 33). Söz konusu başvuruda ayrıca Irak'ın bazı

bölgelerinde Sünni Arap bir kişinin DAEŞ ile bağlantılı olmasının veya olduğunun düşünülmesinin -birtakım etkenlerin varlığı hâlinde- kötü muameleye maruz kalması için gerçek bir risk oluşturacağı belirtilmiştir (aynı kararda bkz. § 34). Uluslararası kuruluşların raporlarına bakıldığında Irak'taki Türkmenlerin gerçek bir riskle karşı karşıya olduklarından bahsedilebilmesi için kökenlerine başkaca unsurların da eşlik etmesi gerektiği anlaşılmaktadır (bkz. § 12).

21. Irak'ın genel güvenlik durumu nedeniyle başvuruculların ülkelerine gönderilmesinin tek başına gerçek bir risk oluşturmadığı şeklinde olan N.S.M.M. kararındaki değerlendirmeden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır. Ayrıca somut başvurularda Sünni Arap olan başvuruculların menşe bölgeleri, ülkelerinden ayrılma zamanları dahil kişisel durumlarına bakıldığında ileri sürdükleri iddialar ve ortaya konulan bilgi ve belgeler gerçek bir kötü muamele riskine maruz kalacaklarına inanmak için yetersizdir. Bazı başvurucular, haklarındaki adli soruşturmanın ülkelerine gönderildiklerinde kendileri için sorun oluşturacağını iddia etmişlerse de idari veya adli makamların kararlarında başvuruculların DAEŞ kapsamında bir suçtan sorumlu olduklarına yahut aleyhlerinde bir suç delili olduğuna dair bir kabule rastlanmamıştır. Zaten bu kişiler haklarında adli soruşturma dahi açılmamıştır. Dolayısıyla bu nedenle başvuruculların kötü muameleye maruz kalacağından söz edilemez.

22. Diğer taraftan çoğu Sünni olduğunu belirten Türkmen başvuruculların kişisel durumlarına bakıldığında DAEŞ'le bağlantılı olarak algılanma, menşe bölgesi gibi diğer ek etkenler nedeniyle Irak'ta gerçek bir riske maruz kalacaklarına inanmak için yeterli bilgi/belge bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

23. Bazı başvurucular, pandemi nedeniyle bulaş riskini dile getirseler de sağlık durumlarına veya sınır dışı etme işlemi kapsamında pandeminin kendileri için ne gibi bir soruna yol açacağına ilişkin açıklama yapmamıştır. Söz konusu iddianın ayrıntılı inceleme yapmayı gerektiren nitelikte olmadığı değerlendirilmiştir. Öte yandan 2020/21712 numaralı dosyada adı yer alan başvurucunun seyahat edemediğine ilişkin iddiasının hamileliğinin üzerinden uzun zaman geçmesi ve sınır dışı işleminin tedbir kararıyla geçici olarak durdurulması nedeniyle ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

24. Sonuç olarak başvuruculların geri gönderilmeleri hâlinde Irak'ta gerçek bir riske maruz kalacaklarına inanmak için esaslı gerekçeler bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

26. Ekli listede adları yer alan başvurucular sınır dışı edildikleri takdirde aile bütünlüklerinin bozulacağını iddia etmiştir.

27. Aile hayatına saygı hakkının yalnızca vatandaşlar tarafından değil hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancılar tarafından oluşturulan aile birliklerini de koruduğunun kabulü gerekir. Ancak göç kontrolü ve kamu düzeninin korunması için söz konusu olan gereklilikler nedeniyle aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında devletin geniş takdir yetkisi vardır. Bu bakımdan aile yaşamının gelişim gösterdiği şartlar, aile hayatındaki ilişkilerin ne ölçüde kesildiği ya da kesileceği, ülkedeki bağların ne ölçüde olduğu, başka bir yerde aile yaşamını sürdürmek için aşılamaz nesnel engeller olup olmadığı, göç kontrolünün gereklerinin veya sınır dışı edilmenin ağır bastığı kamu düzenine ilişkin değerlendirmelerin

olup olmadığı gibi kriterler dikkate alınarak inceleme yapılmaktadır (Peri Kırık, B. No: 2015/19795, 9/1/2019, § 26).

28. Başvuruculaın Irak'a gönderilmeleri hâlinde kötü muamele yasağı kapsamında bir riskle karşı karşıya kalmayacakları değerlendirilmiştir (bkz. § 25). Başvurucular, kötü muamele riski dışında aile birlikteliklerini ülkelerinde sürdüremeyeceklerini iddia etmemiştir. Ailelerinde de kendileri ile birlikte Irak'a dönmesinde önemli engeller bulunduğu anlaşılamayan başvuruculaın iddialarını temellendiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Adil Yargılama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

30. Ekli listede belirtilen başvurucular, sınır dışı etme işlemine ilişkin davada verilen kararın kesin olduğunu, iki dereceli yargılama hakkından ve bazı usul güvencelerinden faydalanamadıklarını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) veya Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

32. Devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54). Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yabancıların ülkeye girişine, ülkede kalışına veya ülkeden çıkarılmasına ilişkin işlemlerin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında kalmadığını kabul etmektedir. Bir başka ifadeyle söz konusu işlemlere ilişkin davalar medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili görülmemektedir (Aigul Mavlianova, B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27). Dolayısıyla sınır dışı etme işlemini konu alan uyuşmazlıkları içeren yargılamaların Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence atına alınan adil yargılama hakkının ortak koruma alanı kapsamında kalmadığının kabulü gerekir (Aigul Mavlianova, § 28).

33. Başvuruculaın adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşılmaktadır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. İdari Gözetim Altında Tutma Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

35. Ekli tabloda belirtilen başvurucular hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Anayasa Mahkemesi B.T. (B. No: 2014/15769, 30/11/2017) başvurusunda idari gözetim altında tutulma yerlerinin yönetim, denetim ve işletilmesinin İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen bir kamu hizmeti olduğunu, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesine göre idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakkı doğrudan etkilenenlerin idari yargıda tam yargı davası açabileceğini, teorik düzeyde mevcudiyeti tespit edilen bu yolun -sırf bilgi eksikliği nedeniyle- fiiliyatta hiç işletilmemesinin etkisiz olduğu biçiminde yorumlanamayacağını belirtmiş ve yabancının salıverilmesi hâlinde etkili hukuk mekanizmasının tam yargı davası olduğunu ifade etmiştir (B.T., §§ 45-58).

37. Anayasa Mahkemesi aynı başvuruda idari gözetimi sona erdirilen başvurucuların hukuka aykırı olarak idari bir kararla özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle uğradıklarını öne sürdükleri maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvuruların incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37).

38. Anayasa Mahkemesi R.M. ve diğerleri (B. No: 2015/19133, 17/4/2019) başvurusunda bir kez daha yukarıda yer verilen ilkelere bağlı kaldığını vurgulamıştır (aynı kararda bkz. § 31). Başvurucular geri gönderme merkezlerinden salıverilmiştir. Başvurucuların geri gönderme merkezinde tutulmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiası bakımından açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Talebi olan başvurucuların kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE, talebi olmayanların ise kimliklerinin başvurunun niteliği gereği RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

C. 1. İdari gözetim altında tutma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Sınır dışı etme kararı nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

E. Sınır dışı etme işlemlerine ilişkin verilen tedbir kararlarının SONLANDIRILMASINA,

F. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2)

numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

G. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

H. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMER SARIÇELİK

B. No: 2019/40070 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40070

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMER SARIÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40070)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : Ömer SARIÇELİK

Vekili : Av. Oğuzhan YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, menfi tespit talebiyle açılan davanın dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, oğlu F.B.S.yi Ö.F.B. Ortaokuluna kaydettirmiştir. Kayıt sırasında başvurucudan, okulun sahibi konumunda olan F. Eğitim Ticaret ve Sanayi A.Ş. (Şirket) adına 4.820 TL bedelli bono alınmıştır. Okul, Fetullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, bu örgütle iltisakı veya irtibatı belirlenerek millî güvenliğe tehdit oluşturduğu gerekçesiyle 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) ile kapatılmıştır. Okulun maliki konumunda olan Şirketin ise faaliyetlerine 17/8/2016 tarihli ve 29804 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 5. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca son verilmiş ve Şirket ticaret sicilinden terkin edilmiştir.

10. Okulun kapatılmasının ve Şirketin ticaret sicilinden terkininin ardından başvurucu adına Maliye Hazinesinin talebi doğrultusunda kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip başlatılmıştır. Başvurucuya 5.841,81 TL tutarında 14/11/2018 tarihli ödeme emri gönderilmiştir.

11. Başvurucu, hakkında başlatılan ilgili takibi müteakip Samsun 2. Tüketici Mahkemesinde (Mahkeme) Maliye Hazinesi aleyhine menfi tespit davası açmıştır. Başvurucu; takibe dayanak bononun özel okul sözleşmesi nedeniyle alındığını, tüketiciden alınan emre yazılı senet mahiyetindeki bononun 7/11/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca geçersiz olduğunu belirterek borçlu olmadığının tespitine, takip konusu bononun ve icra takibinin iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

12. Mahkeme 11/7/2019 tarihli kararıyla davanın dava şartı bulunmaması sebebiyle kesin olarak reddine karar vermiştir. Mahkeme, gerekçesinde 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 16. maddesinin üçüncü fıkrasını dayanak aldığını belirtmiştir. Gerekçeli kararında Mahkeme ayrıca 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin dördüncü fıkrasında yer verilen "borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlar" yönünden getirilen altmış günlük hak düşürücü sürenin hak iddiasında bulunanlara yönelik olduğunu belirtmiş, ilgili ifadenin borçlu olmadığı iddiasında bulunanları kapsamadığına işaret etmiştir. Referans alınan norm ışığında mevcut menfi tespit davası yönünden davanın usulden reddine karar verilmesinin zorunlu olduğuna vurgu yapan Mahkeme, bununla birlikte Anayasa'nın 125. maddesi kapsamında öngörülen istisnalar haricinde başvurucunun ilgili KHK hükümlerine göre olmasa da genel hükümlere göre idareye ve gerekirse idari yargı yoluna başvurma hakkının bulunduğunu belirtmiştir.

13. Başvurucu 11/7/2019 tarihli karara karşı istinaf isteminde bulunmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi tarafından yapılan inceleme neticesinde 14/11/2019 tarihli kararla istinaf talebinin esastan reddine kesin olarak karar verilmiştir.

14. Nihai karar elektronik tebligat yolu ile 25/11/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş

sayılmıştır. Başvurucu 5/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun "Menfi tesbit ve istirdat davaları" kenar başlıklı 72. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Borçlu, icra takibinden önce veya takip sırasında borçlu bulunmadığını ispat için menfi tesbit davası açabilir."

16. 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun olarak kanunlaşan 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık);her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

...

(3) Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır. Bu durumda şirketlere daha önce atanmış kayyımlar tasfiye memuru

olarak görevlendirilebilir veya bu şirketlere tasfiye memuru atanabilir. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye ve birinci fıkrada yer alan hususları bu şekilde devralınan varlıklar için de uygulamaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar..."

17. Aynı KHK'nın "Yürürlük" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer."

18. 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun olarak kanunlaşan ve Anayasa Mahkemesinin 31/5/2023 tarihli ve E.2018/77; K.2023/105 sayılı kararı ile 4. fıkrasının son cümlesi iptal edilen 675 sayılı KHK'nın "Dava ve takip usulü" kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(3)20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları ile bunların sahibi gerçek veya tüzel kişiler veya kapatılma ya da resen terkin üzerine Maliye Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü aleyhine 17/8/2016 tarihi dahil bu tarihten sonra açılan davalar ile icra ve iflas takipleri hakkında 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesi gereğince dava veya takip şartının bulunmaması nedeniyle davanın reddine veya takibin düşmesine karar verilir.

...

(4) Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca verilen kararlarda davacı veya alacaklının 670 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5 inci maddesinde belirtilen usule uygun olarak ilgili idari makama, tebliğ tarihinden itibaren otuz günlük hak düşürücü süre içinde başvurabileceği belirtilir. İdari başvuru üzerine idari merci tarafından verilecek karar aleyhine idari yargıda dava açılabilir. İdari yargının verdiği karar kesin olup, uyuşmazlık adli yargıda hiçbir şekilde dava konusu yapılamaz. (İptal cümle: Anayasa Mahkemesinin 31/5/2023 tarihli ve E.: 2018/77; K.:2023/105 sayılı Kararı ile)"

19. Aynı KHK'nın "Yürürlük" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

(1) Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin 13 üncü maddesi hükümleri 15/10/2016 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde, diğer hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

20. 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun olarak kanunlaşan 667 sayılı KHK'nın "Kapatılan kurum ve kuruluşlara ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen;

...

b) Ekli (II) sayılı listede yer alan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları,,

...

kapatılmıştır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

22. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu, özel okul hizmet sözleşmesi sebebiyle keşide ettiği bonoya dayalı olarak hakkında yürütülen takibe karşı açtığı menfi tespit davasının, davanın nevi itibarıyla alacak davası olmadığı gözetilmeksizin 670 ve 675 sayılı KHK'lar uyarınca dava şartı yokluğundan reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmektedir. İlk derece mahkemesi tarafından davanın usulden reddine karar verilmesinin hakkaniyete aykırılık teşkil ettiğini, tüketiciden bono alınmasının mümkün olmadığını, bu sebeple alınan bononun geçersiz olduğunu belirten başvurucu, kararın açıkça taktir hatası içerdiğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde; başvurucunun 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca idari makamlara başvurabileceği yahut idare mahkemelerinde dava açabileceği belirtilerek başvurucunun anılan yargısal ve idari yolları tükettiğine ilişkin doküman sunmadan doğrudan bireysel başvuruda bulunmasının bireysel başvurunun ikincilliği ilkesine aykırılık teşkil ettiği, bu sebeple başvurunun kabul edilemez bulunmasına karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

26. Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun yargılama yapılmak suretiyle toplanacak deliller çerçevesinde davanın esası hakkında bir sonuca varılmamasına yönelik bir şikâyeti olduğundan başvurunun mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

28. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

29. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olamaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

30. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

31. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda adil yargılanma hakkı, şartları bulunduğu takdirde kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığın esasının incelenmesini isteme güvencesini de sağlar.

32. Somut olayda davanın esası hakkında bir inceleme yapılmadan verilen ret kararı nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

33. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

34. Anayasa'nın ''Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması'' kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde

belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu nedenle öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

36. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

37. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

38. Başvuru konusu uyuşmazlık ele alındığında Mahkeme tarafından davanın, dava şartının sağlanmaması sebebiyle usulden reddedildiği görülmektedir. Mahkeme 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin dördüncü fıkrası ile borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiaları yönünden getirilen, altmış gün içinde kapatılan kurumun devredildiği kamu idaresine başvurma yükümlülüğünü başvurucunun yerine getirmediğinden bahisle 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin üçüncü fıkrası ile öngörülen dava şartını ifa etmediği gerekçesiyle davanın usulden reddine karar vermiştir.

39. Diğer bir deyişle Mahkeme, 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin dördüncü fıkrasıyla öngörülen ve 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin üçüncü fıkrasıyla dava şartına dönüştürülen, hak ve alacaklar yönünden kamu idaresine başvuru zorunluluğunu başvurucunun borçlu olmadığının tespiti için açtığı menfi tespit davasına da uygulamıştır. Elbette bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği ilgili mevzuatı yorumlamak yargı mercilerinin görevi olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda incelediği husus, yargı mercilerinin gerekçelerine esas yorumun ölçülü olup olmadığı ve buna göre Anayasa'da güvence altına temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğidir (Şeyma Kayaoğlu, B. No: 2014/5491, 5/7/2017, § 53). Özellikle mahkemeye erişim hakkı olmak üzere hak ve özgürlüklere getirilen sınırlayıcı hükümlerin geniş yoruma tabi tutularak kanun koyucu tarafından amaçlananın ötesinde sınırlandırılmaması gerekir. Eldeki uyuşmazlıkta da bu ilke çerçevesinde hareket edilecektir.

40. 675 sayılı KHK'nın 16. maddesinin üçüncü fıkrası ile getirilen dava şartının 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında ele alınması gerektiği açıktır. Bu bağlamda maddenin lafzından idareye başvuru yükümlülüğünün sadece hak iddiasında bulunanlar yönünden getirildiği görülmektedir. Başvurucu ise kendisi hakkında başlatılan icra takibine karşı menfi tespit davası açmış borçlu konumundadır. Bununla birlikte Mahkeme, borçlu olmadığını tespit ettirmek için dava açan başvurucunun hakkında da söz

konusu dava şartını mahkemeye erişim hakkı yönünden getirilen sınırlandırıcı normu genişleterek uygulamış ve davanın usulden reddine karar vermiştir.

41. Esasen 670 sayılı KHK ile öngörülen altmış gün içinde idareye başvuru zorunluluğunun eldeki uyuşmazlık yönünden tatbiki dahi mümkün değildir. Zira hak talebi yönünden getirilen altmış günlük başvuru süresi 670 sayılı KHK'nın yürürlük tarihinden başlamakta olup 670 sayılı KHK 17/8/2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Oysa ki başvurucuya dava konusu icra takibine ilişkin ödeme emri 14/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu, kendine yönelik olarak idarenin hak talebinden bu tarihte haberdar olmuştur. Diğer bir ifadeyle başvurucunun borçtan haberdar olduğu tarih itibarıyla hakkında tatbik edilen dava şartını gerçekleştirme ihtimali bulunmamaktadır.

42. Tüm bu açıklamaların yanı sıra başvurucu hakkındaki icra takibi bizzat alacaklı olduğunu iddia eden idare tarafından başlatılmış olup idare tarafından tercih edilen alacak tahsil yöntemine karşı başvurucu yine 2004 sayılı Kanun ile öngörülen menfi tespit davası açmıştır. Bu manada icra sürecini başlatmakla idare bir tercihte bulunmuştur. Bu tercih sonucunda başvurucunun menfi tespit davası açma hakkı doğmuştur.

43. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında alacak davası niteliği taşımadığı açık olan bir davada Mahkemenin 675 sayılı KHK ile öngörülen dava şartı şeklindeki sınırlandırıcı kuralı 670 sayılı KHK ışığında belirtildiği gibi yorumlamadan yargılamaya tatbiki başvurucunun mahkemeye erişim hakkına kanuni dayanağı bulunmayan bir müdahale yaratmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. GİDERİM

45. Başvurucu, ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuştur.

46. Başvuruda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

47. Yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğinden tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki

mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 2. Tüketici Mahkemesine (E.2018/332, K.2019/357) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

JTI TÜTÜN ÜRÜNLERİ SANAYİ A.Ş.

B. No: 2019/42799 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42799

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

JTI TÜTÜN ÜRÜNLERİ SANAYİ A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42799)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : JTI Tütün Ürünleri Sanayi A.Ş.

Vekili : Av. Aslı Ezgi TÜRKMEN YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, röyalti bedelinin gümrük kıymetine ilave edilmemesi talebine ilişkin ihtirazi kaydın reddi üzerine açılan davada verilen karar nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru13/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Başvuru Konusu Olayın Arka Planı

7. Başvurucu Şirket, tütün mamulleri imalat ve satışıyla iştigal etmektedir. Başvurucu Şirket, JTI Internatıonal S.A. (JTI SA) isimli şirketle yaptığı anlaşmalar kapsamında anılan Şirkete ait markalardaki sigara çeşitlerini Türkiye'de üretme ve satma yetkisine sahiptir. Bu çerçevede başvurucu Şirket ile JTI SA arasında 1/1/2009 tarihli Marka ve Teknik Bilgi Alt Lisans Anlaşması ile 1/1/2011 tarihli Ticari Marka ve Teknik Bilgi Lisans Anlaşması yapılmıştır.

8. Lisans anlaşmaları kapsamında üretilen sigaranın bir kısmı ihraç edilip kalan kısmı yurt içinde satılmaktadır. Yurt içi satıştan elde edilen net satış hasılatının %5,5 oranında lisans veren JTI SA'ya röyalti ödemesi yapılmaktadır. İlgili mevzuata göre kimi şartların varlığı hâlinde röyalti ödemesinin gümrük kıymetine dâhil edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir.

9. Başvurucu Şirketin 2013-2015 dönemi işlemleri üzerinde röyalti ödemeleriyle ilgili olarak gümrük ve ticaret başmüfettişi tarafından 10/5/2016 tarihli ve 080-B/05 sayılı Sonradan Kontrol Raporu düzenlenmiştir. Bu raporda, ödenen röyalti bedelinin sigara üretiminde kullanılmak üzere ithal edilen tütünün gümrük kıymetine dâhil edilemeyeceği sonuç ve kanaatine ulaşılmış ancak konunun ilgili birimlerde değerlendirilmesinin uygun ve yerinde olacağı bildirilmiştir.

10. Gümrükler Genel Müdürlüğü tarafından anılan raporun değerlendirilmesi neticesinde söz konusu röyalti ödemelerinin gümrük kıymetine dâhil edilmesi gerektiği sonucuna varılmış ve geçmişe dönük olarak (2013-2015 yılları için) ek tahakkuk kararları tanzim edilerek başvurucu Şirkete tebliğ edilmiştir. Başvurucu Şirket cezalı tahakkuklar için İzmir Vergi Mahkemelerinde 2017 ve 2018 yıllarında davalar açmıştır.

11. Bu davalarda bir çok ilk derece mahkemesi -oy çokluğu ile de olsa- röyalti bedelinin ithal edilen tütünün gümrük kıymetine dâhil edilmemesi yönünde başvurucu Şirket lehine karar vermiştir.

12. Davalı idarenin istinaf talebi üzerine İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3. Vergi Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi / İstinaf Dairesi) istinaf istemini kabul ederek davaların esastan reddine karar vermiştir.

13. Bu kararlardan temyize tabi olanlarından birçoğu hakkında Danıştay Yedinci Dairesince yürütmenin durdurulmasına ve nihayetinde kararın bozulmasına karar verildiği görülmüştür. Danıştay Yedinci Dairesinin yürütmenin durdurulmasına dair tespit edilen ilk kararı 1/11/2018 tarihli ve E.2018/4199 sayılı kararı olup oyçokluğu ile verilmiştir. Davanın esasına ilişkin olarak ise Danıştay Yedinci Dairesinin E.2018/4199 sayılı dosyasında İstinaf kararının bozulmasına karar verilmiştir (kararın gerekçesi için bakınız aşağıda§ 27).

14. Danıştay Yedinci Dairesinin bozma kararına karşı Bölge İdare Mahkemesi kararında ısrar etmiştir. Israr kararının temyizi üzerine dosyayı inceleyen Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu (VDDK) oyçokluğuyla ısrar kararını bozmuştur. Kararın gerekçesinde Danıştay Yedinci Dairesinin bozma kararına atıf yapmıştır (Danıştay VDDK'nın bu konuda tespit edilen ilk bozma kararı 29/3/2023 tarihli olup ısrar kararının ve VDDK kararının

gerekçesinin ilgili kısmı için bakınız aşağıda§ 28).

15. Danıştay VDDK'nın 29/3/2023 tarihli kararından sonra Bölge İdare Mahkemesinin Danıştay VDDK ile aynı yönde karar verdiği anlaşılmıştır.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olay ve Olgular

16. Başvurucu yukarıda belirtilen ek tahakkuklar üzerine yeniden cezalı ek tahakkuklarla karşılaşmamak adına 2017 yılı Temmuz ayından itibaren röyalti bedelini gümrük kıymetine ekleyerek gümrük beyannamelerini ihtirazi kayıtla vermeye başlamış ve katma değer vergisi (KDV) ve gümrük vergisi gibi yükümlülükler buna göre hesaplanmıştır.

17. Başvurucu Şirketin çeşitli beyannameleri için yaptığı ihtirazi kayıtlı başvurusunun kabul edilmemesi üzerine idari itiraz süreci işletilmiş ardından Ege Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğünce verilen 17/12/2018 tarihli ve 18350000IT000299 sayılıkararın iptali istemiyle 28/1/2019 tarihinde İzmir 1. Vergi Mahkemesinde (Vergi Mahkemesi) başvurucu dava açmıştır.

18. Başvurucu dava dilekçesinde şu iddiaları ileri sürmüştür:

i. Sonradan kontrol raporunda Şirketle ilgili olumsuz bir durum tespit edilmemiştir.

ii. Röyalti bedelinin gümrük kıymetine dâhil edilip edilmemesiyle ilgili olarak yaklaşık 18 yıl önce (2000-2001 yıllarında) de ihtilaf oluşmuş ancak uyuşmazlık başvurucu Şirket lehine sonuçlanmıştır. Anılan dönemden sonra uygulamada ve ilgili mevzuatta değişiklik yapılmamıştır.

iii. 2017 yılında yapılan cezalı ek tahakkuklara karşı açılan davalarda vergi mahkemeleri lehe karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak aleyhe karar vermişse de Danıştay Yedinci Dairesi 15/11/2018 tarihinde aleyhe olan istinaf kararının yürütmesini durdurmuştur.

iv. Huzurdaki dava gibi itirazi kayıtla verilen beyannameler üzerine açılan davalarda da vergi mahkemeleri lehe karar vermiştir.

v. İlgili mevzuata göre röyalti bedelinin ithal edilen eşyanın bedeline yansıtılması mümkün değildir.

19. Davalı idare savunmasında şu iddiaları savunmuştur:

i. Ticaret Bakanlığı müfettişince net bir fikir edinilememesi ve konunun yeniden değerlendirilmesi gerektiğinin belirtilmesi üzerine Gümrükler Genel Müdürlüğünce konu yeniden değerlendirilmiş ve röyalti bedelinin matraha ilave edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

ii. İthal edilen ürünlerden elde edilen sigara röyalti / lisans ücreti ödenen markalar adı altında pazarlanmakta ve başka herhangi bir şekilde satışı yapılmamaktadır. Lisans sahibi, ticari markalar ve teknik bilginin kullanılması karşılığında tüm ticari sırlar, know how, ürün ve icatların üretim ya da pazarlanmasına dair yöntem ve özellikleri lisans alana devretmekte; lisans sözleşmesi uyarınca lisans alanın bu hakları almaksızın ve kullanmaksızın üretim ve satış yapması fiilen mümkün olmadığından lisans sözleşmeleri kapsamında devredilen hakların ithal konusu eşyada cisim bulduğu ve eşyanın lisans ücreti ödenen marka ile bağlantısı olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun lisans ücretini ödememesi durumunda bu malları üretemeyeceği ve satamayacağı, dolayısıyla eşyanın satış koşulu

olduğundan röyalti bedelinin matraha dâhil edilmesi gerekir. Nitekim bu yönde verilen mahkeme kararları da vardır.

iii. Başvurucu firmanın tedarikten satışa kadar neredeyse hiçbir alanda karar verme serbestîsi yoktur. Tütünün tamamının, tütün dışı malzemelerin ise çoğunun yurt dışı tedariki JTI ve ilişkili şirketlerden yapılmakta ve firmanın bu konudaki tedariki global ölçekte JTI SA bünyesindeki tedarik zinciri tarafından sağlanmaktadır. Başvurucunun üretim planlaması dahi JTI SA tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu hususlar dikkate alındığında lisans verenin lisans sahibi üzerindeki standart kalite tutturma sorumluluğunun ötesinde durum ortaya çıkmıştır. Başvurucunun tütün tedariki ile röyalti/lisans anlaşmaları iç içe geçmiş olup başvurucu röyalti/lisans anlaşması bulunan firmadan temin ettiği tütünü sigara hâline getirmekte ve sigaraların üretiminde kullanılan tütün belirleyici unsur olduğundan röyalti bedeli gümrük kıymetine dâhil edilmelidir.

20. Vergi Mahkemesi, oyçokluğuyla verdiği 26/6/2019 tarihli ve E.2019/119, K.2019/862 sayılı kararıyla işlemin iptaline karar vermiştir. Somut başvuruya konu Mahkeme kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Söz konusu şartlar altında, lisans sözleşmesi kapsamında davacı şirketin sadece lisans verenden tütün alma zorunluluğu bulunmadığı, aksine gerekli kalite ve standartlara uygun olmak şartıyla farklı kaynaklardan temin serbestisinin bulunduğu, yardımcı malzemelerin de hem lisans verenden hem de farklı kaynaklardan temin edilmekte olduğu, ayrıca gümrük kıymeti belirlenecek ithal ürün, homojenize veya yeniden tertiplenmiş tütün iken royalti ödemesinin tütünle birlikteçok sayıda farklı girdinin önemsiz işlemlerin ötesinde birlikte işlenmesine dayalı bir üretim süreci sonucunda elde edilen sigaralardan bölge (Türkiye) içinde yapılan net satışlara ilişkin olmasının yanısıra bölge dışına yapılan satışlar için lisans ücreti ödenmeyecek olması dolasıyla royalti ödemesinin gümrük kıymeti belirlenecek eşya ile ilgili olmadığı anlaşıldığından, davacı şirket hakkında lisans ücretinin bedele ilave edilmesiyle bulunan tutar üzerinden tahakkuk yapılmasında yasaya uyarlık görülmemiştir."

21. Anılan kararın karşıoyu şöyledir:

"Olayda davacı şirketin, JTI SA ile yaptığı sözleşme uyarınca yurtdışından temin ettiği tütünün diğer girdilerle birlikte harmanlanıp işleme tabi tutarak sigara haline getirmekte olduğu, lisans ve royalti ücretini ise, satışını yaptığı sigaraların net satışının %5,5 oranında ödediği, sözkonusu sigaraların üretiminde kullanılan ve ithal edilen tütünün, diğer malzemelerle birlikte işlenmesi sonucu elde edildiği, dolayısıyla sözkonusu tütünün, üretilen sigara ile bağlantılı olduğu ve sigara üretiminde belirleyici unsur olması nedeniyle eşyanın kıymetine eklenmesi için gerekli eşya ile ilgili olma koşulunu sağladığı, lisans alan ürünlerin üretim konusunda kalite ve görüntü standartlarının hiçbir şekilde lisans verenin öngördüğü veya gerekli minimum kalitenin altında olmamasını sağlayacağı ve JTI dışındaki herhangi bir kaynaktan tedarik edilen ana malzemelerin her anlamda JTI tarafından onaylanması gerektiği, tütünün tatmin edici bulunması kaydıyla alt lisans sahibinin ana malzemeleri JTI'dan satın alma yükümlülüğünün bulunmadığı, ancak bu gibi durumlarda, alt lisans sahibinin sair kaynaklardan alınması teklif edilen ana malzemelerin örneklerini JTI'ya sunacağı ve bu malzemeleri kullanmadan önce JTI'dan yazılı onay alacağının belirtilmesine ilişkin hükümler nedeniyle de 01.01.2009 tarihinden itibaren satış koşulunun mevcut olduğu anlaşıldığından, davaya konu işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı görüşüyle Mahkememizce verilen çoğunluk kararına katılmıyorum."

22. Davalı idarenin istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Bölge İdare Mahkemesi

6/11/2019 tarihinde istinaf istemini kabul ederek ilk derece mahkemesinin kararını kaldırmış ve davanın reddine oyçokluğuyla kesin olarak karar vermiştir. Karşıoyda ayrı bir gerekçe belirtilmeksizin istinaf talebinin reddi gerektiği savunulmuştur. İstinaf Dairesinin eldeki başvuruya konu yargılamadaki gerekçesi şöyledir:

"Uyuşmalığın çözümü için davacı şirket tarafından ödenen royalti bedelinin ithalat konusu tütünün gümrük kıymetine eklenip eklenmeyeceğinin belirlenmesi zorunludur.

...

Olayda, davacı şirketin, JTI SA ile yaptığı sözleşme uyarınca yurtdışından temin ettiği tütünün diğer girdilerle birlikte harmanlanıp işleme tabi tutarak sigara haline getirmekte olduğu, lisans ve royalti ücretini ise, satışını yaptığı sigaraların net satışının %5,5 oranında ödediği, sözkonusu sigaraların üretiminde kullanılan ve ithal edilen tütünün, diğer malzemelerle birlikte işlenmesi sonucu elde edildiği, dolayısıyla sözkonusu tütünün, üretilen sigara ile bağlantılı olduğu ve sigara üretiminde belirleyici unsur olması nedeniyle eşyanın kıymetine eklenmesi için gerekli eşya ile ilgili olma koşulunu sağladığı, lisans alan ürünlerin üretim konusunda kalite ve görüntü standartlarının hiçbir şekilde lisans verenin öngördüğü veya gerekli minumum kalitenin altında olmamasını sağlayacağı ve JTI dışındaki herhangi bir kaynaktan tedarik edilen ana malzemelerin her anlamda JTI tarafından onaylanması gerektiği, tütünün tatmin edici bulunması kaydıyla alt lisans sahibinin ana malzemeleri JTI'dan satın alma yükümlülüğünün bulunmadığı, ancak bu gibi durumlarda, alt lisans sahibinin sair kaynaklardan alınması teklif edilen ana malzemelerin örneklerini JTI'ya sunacağı ve bu malzemeleri kullanmadan önce JTI'dan yazılı onay alacağının belirtilmesine ilişkin hükümler nedeniyle de 01.01.2009 tarihinden itibaren satış koşulunun mevcut olduğu, ayrıca ithal edilen tütünün ürün içindeki oranı ve ödenen royalti bedelinin ithalatların gerçekleştiği son tarih itibariyle de bilinebilir durumda olması nedeniyle Gümrük Yönetmeliği'nin 56'ncı maddesinde yer alan nesnel ve ölçülebilir verilere dayalı olarak belirlenebilir olma koşulunun da sağlandığı anlaşılmıştır.

Bu durumda, uyuşmazlık konusu olayda royalti ödemesinin eşyanın gümrük kıymetine ilave edilmesi için Gümrük Kanunu, Gümrük Yönetmeliği ve 2 Seri Nolu Gümrük Genel Tebliği'nde belirlenen koşulların oluştuğu sonucuna varıldığından, ihtirazı kayıtla verilen beyannameye istinaden yapılan tahakkuklarda ve bu tahakkuklara yapılan itirazın reddine ilişkin Gümrük Bölge Müdürlüğü kararında hukuka aykırılık görülmemiştir."

23. Başvurucu, İstinaf Dairesinin kesin kararını 13/11/2019 tarihinde öğrendikten sonra 13/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

24. 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 24. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"İthal eşyasının gümrük kıymeti, eşyanın satış bedelidir. Satış bedeli, Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta 27 ve 28'nci maddelere göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı, fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır.

..."

25. 4458 sayılı Kanun'un 27. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. 24 üncü madde hükümlerine göre gümrük kıymeti belirlenirken, ithal eşyasının fiilen ödenen veya ödenecek fiyatına aşağıdaki ilaveler yapılır:

...

(c) Kıymeti belirlenecek eşyanın satış koşulu gereği, alıcının doğrudan veya dolaylı olarak ödemesi gereken, fiilen ödenen veya ödenecek fiyata dahil edilmemiş olan royalti ve lisans ücretleri;"

26. 7/10/2009 tarihli ve 27369 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gümrük Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) “Röyalti ve lisans ücretleri” kenar başlıklı 56. maddesi şöyledir:

"(1) Kanunun 27 nci maddesinin beşinci fıkrası hükmü saklı kalmak kaydıyla, ithal eşyasının gümrük kıymeti satış bedeli yöntemine göre belirlenirken, royalti veya lisans ücreti ödemeleri fiilen ödenen veya ödenecek fiyata aşağıdaki koşullarla ilave edilir.

a) Ödeme kıymeti belirlenecek eşya ile ilgili olmalıdır.

b) Ödeme bu eşyanın satış koşulu olarak yapılmalıdır.

(2) İthal eşyasının sadece Türkiye’de imal edilen eşyanın karışımındaki maddelerden biri veya bir parçası olması durumunda, ithal edilen eşya için fiilen ödenen veya ödenecek fiyatta düzeltme sadece royalti veya lisans ücreti bu eşya ile ilgili ise yapılabilir. Eşyanın monte edilmemiş bir şekilde ithal edilmesi ya da yeniden satılmadan önce sulandırma ya da paketleme gibi önemsiz işlemlerden geçmesi durumunda, bu, bir royalti veya lisans ücretinin ithal edilen eşya ile ilgili kabul edilmesini engellemez. Eğer royalti veya lisans ücretleri kısmen ithal edilen eşya ile kısmen de ithal edilmelerinden sonra eşyaya eklenen unsur ya da parçalarla veya ithalat sonrası faaliyetler veya hizmetler ile ilgiliyse, uygun bir paylaştırma sadece nesnel ve ölçülebilir verilere dayalı olarak ve ek-8’de yer alan açıklayıcı notlar çerçevesinde yapılır.

(3) Bir markanın kullanılmasına ilişkin bir royalti veya lisans hakkı, ithal edilen eşya için fiilen ödenen veya ödenecek fiyata sadece aşağıdaki durumlarda ilave edilir.

a) Royalti veya lisans ücreti, aynı durumda yeniden satılan veya ithal edildikten sonra sadece önemsiz işlemden geçen eşyaya ilişkin ise,

b) Eşya, ithalattan önce veya sonra yapıştırılan ve royalti veya lisans ücretinin ödendiği marka altında pazarlanıyorsa,

c) Alıcı, bu tür eşyayı satıcı ile ilişkisi olmayan diğer satıcılardan temin etme özgürlüğüne sahip değilse.

(4) Alıcının bir üçüncü kişiye royalti veya lisans ücreti ödemesi durumunda, birinci fıkrada öngörülen koşullar, satıcı veya satıcı ile ilişkili olan bir kişinin alıcıdan bu ödemeyi yapmasını istememesi durumunda yerine getirilmiş sayılmaz.

(5) Bir royalti veya lisans ücretinin miktarı ithal edilen eşyanın fiyatına bağlı olarak belirleniyor ise, aksi yönde bir kanıt bulunmadığı sürece, bu royalti veya lisans ücretinin ödenmesinin kıymeti belirlenecek eşya ile ilgili olduğu varsayılır. Ancak, bir royalti veya lisans ücretinin miktarı ithal edilen eşyanın fiyatına bakılmaksızın belirleniyor ise, bu royalti veya lisans ücreti ödenmesinin de kıymeti belirlenecek eşya ile ilgili olduğu kabul edilebilir.

(6) Kanunun 27 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin uygulanmasında, royalti ve

lisans ücretini alacak olan kişinin yerleşik olduğu ülke dikkate alınmaz."

B. Danıştay İçtihadı

27. Danıştay Yedinci Dairesinin 4/11/2021 tarihli ve E. 2018/4199, K. 2021/4459 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Söz konusu şartlar altında, lisans sözleşmesi kapsamında davacı şirketin sadece lisans verenden tütün alma zorunluluğunun bulunmadığı, aksine gerekli kalite ve standartlara uygun olmak şartıyla farklı kaynaklardan temin serbestisine sahip olduğu, yardımcı malzemelerin de hem lisans verenden hem de farklı kaynaklardan temin edildiği, ayrıca gümrük kıymeti belirlenecek ithal ürün homojenize veya yeniden tertiplenmiş tütün iken, royalti ödemesinin tütünle birlikte çok sayıda farklı girdinin önemsiz işlemlerin ötesinde birlikte işlenmesine dayalı bir üretim süreci sonucunda elde edilen sigaraya ilişkin olduğu, dolasıyla royalti ödemesinin kıymeti belirlenecek eşya ile ilgili olmadığı anlaşılmış olup, davacı şirket hakkında tesis edilen işlemde hukuka uyarlık görülmediğinden temyize konu kararın bozulması gerekmektedir."

28. Danıştay VDDK'nın 29/3/2023 tarihli E.2022/598 ve K.2023/320 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"Davalının istinaf istemini inceleyen İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3. Vergi Dava Dairesinin 28/06/2018 tarih ve E:2018/2070, K:2018/1918 sayılı kararı:

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 24, 27 ve 28. maddelerinde ithal eşyasının gümrük kıymetinin belirlenmesine dair hükümler yer almaktadır.

Öte yandan 07/10/2009 tarihli ve 27369 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gümrük Yönetmeliği'nin 56. maddesinde şu hükümlere yer verilmiştir.

...

Yukarıda yer verilen düzenlemelerden ithal edilen ürünün bitmiş mamul olması durumunda (1) numaralı fıkradaki koşulların her ikisini bir arada taşıyan ve bir ayrıcalık veya hak karşılığında yapılan royalti veya lisans ödemelerinin ithal edilen eşyanın gümrük kıymetine ekleneceği, ham madde olması durumunda ise (2) numaralı fıkra uyarınca royalti veya lisans ücretinin bu eşya ile ilgili olması ve sadece nesnel ve ölçülebilir verilere dayalı olarak uygun bir paylaştırmanın yapılabileceği hususları anlaşılmaktadır.

Olayda davacı şirket, JTI International S.A. ile yapmış olduğu ticari marka ve teknik bilgi lisans anlaşması kapsamında lisans veren firmaya ait markalardaki sigara çeşitlerini Türkiye'de üretme yetkisine sahiptir. Üretilen sigaranın bir kısmı ihraç edilmekte olup kalan kısmı da yurt içinde satılmaktadır. Yurt içi net satış hasılatının %5,5'i oranında lisans verene royalti ödemesi yapılmıştır. Davacı şirket hakkında hazırlanan 10/05/2016 tarih ve 080-B/05 sayılı sonradan kontrol raporu ile ödenen royalti bedelinin sigara üretiminde kullanılmak üzere ithal edilen tütünün gümrük kıymetine dahil edilemeyeceği sonuç ve kanaatine ulaşılmış ise de konunun ilgili birimlerde değerlendirilmesinin uygun ve yerinde olacağı bildirilmiştir.

Bunun üzerine davalı idare tarafından royalti bedellerinin ithal tütünün gümrük kıymetine eklenmesi gerekirken serbest dolaşıma giriş beyannamelerinde bildirilmediğinden eksik matrah beyan edildiği gerekçesiyle davacı adına gümrük ve katma değer vergileri, kaynak kullanımını destekleme fonu payı tahakkukları ile bu vergiler ve fon payı üzerinden kesilen

para cezalarına vaki itirazın reddi üzerine görülmekte olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu anlaşma kapsamı ithalatlarda beyanı gereken royalti ücreti ile ilgili ihtilaflar nedeniyle düzenlenen sonradan kontrol raporuna göre JTI İnternational S.A ile davacı JTI Tütün Ürünleri Sanayi Anonim Şirketi (alt lisans sahibi) arasında düzenlenen 01/01/2009 tarihli ve 01/01/2011 tarihli marka ve teknik bilgi alt lisans antlaşmasında şu hususlara yer verilmiştir.

...

İnceleme raporuna göre inceleme elemanınca lisans sahibi olan davacıdan 2013, 2014 ve 2015 yılları için ayrı ayrı ve ABD doları bazında olmak üzere yapılan royalti ve lisans ödemeleri, bu ödemelere baz alınan net satış tutarlarının her türlü tütün (ham, yarı mamul, damar, döküntü vb.) tütün mamulleri ve üretimde kullanılan diğer ithal girdilere (kağıt, filtre, soslar, tatlandırıcılar vb.) ödenen miktarlar ile anılan ithal girdilerin ithalatları sırasında belirlenen istatistiki kıymetleri ve söz konusu girdilerin (toplam ve girdi bazında olmak üzere) yıllar itibariyle net satış oranının bildirilmesi istenilmiştir.

Gönderilen cevabi yazıya göre 2013 ila 2015 döneminde fiilen yurt dışına yapılmış royalti ve lisans ödemeleri ile yurt içi net satışlara Ek 1 de yer verilmiş olup royalti lisans faturaları Türk Lirası olarak düzenlenmiş ve yurt dışına da Türk Lirası olarak ödenmiştir.

Öte yandan ekli tabloda yer alan ABD doları bazında royalti lisans bedelleri her bir faturanın ödendiği günün T.C. Merkez Bankası döviz alış kuru üzerinden ABD dolarına çevrilerek hesaplanmıştır. Yapılan tüm yurt içi satışları Türk Lirası olarak gerçekleşmiş ise de talep edildiği üzere aynı yöntemle ABD dolarına çevrilmiştir.

İlgili yıllara ait ithal edilen tütünlerin tutarlarına çeşit bazında tablo Ek 2 de yer verilmiş olup mezkûr tabloda belirtilen miktarların yurt içine satılan sigaraların bünyesinde kullanılan tütünlere ilişkin olduğu, ilgili yıllarda 4000 ya da 4071 rejim kodları ile serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulan tütünleri ifade ettiği belirtilmiştir.

Olayda davacı, JTI S.A ile yaptığı sözleşme uyarınca yurt dışından temin ettiği tütünü diğer girdilerle birlikte harmanlayıp işleme tabi tutularak sigara haline getirmektedir. Lisans ve royalti ücretini ise satışını yaptığı sigaraların net satışının % 5,5'i oranında ödemiştir. Söz konusu sigaralar üretiminde kullanılan ve ithal edilen tütünün diğer malzemelerle birlikte işlenmesi sonucu elde edilmiştir. Dolayısıyla tütün, üretilen sigara ile bağlantılı ve sigara üretiminde belirleyici unsur olması nedeniyle eşyanın kıymetine eklenmesi için gerekli eşya ile ilgili olma koşulunu sağlamaktadır.

Lisans sahibi, ürünlerin lisans verenin öngördüğü gerekli minimum kalitenin altına düşmemesini sağlayacaktır. JTI S.A Şirketi tarafından her anlamda tatmin edici bulunması kaydıyla lisans sahibi ana malzemeleri herhangi bir kaynaktan da tedarik edebilir. Bu gibi durumlarda lisans sahibi sair kaynaklardan alınması teklif edilen ana malzemelerin örneklerini JTI S.A Şirketine sunacak ve bu malzemeleri kullanmadan önce yazılı onay alacaktır.

Bu durumda, 01/01/2009 tarihinden itibaren satış koşulu mevcut olup ayrıca ithal edilen tütünün ürün içindeki oranı ve ödenen royalti bedelinin ithalatların gerçekleştiği tarih itibarıyla da bilinebilir durumda olması nedeniyle Gümrük Yönetmeliği'nin 56. maddesinde yer alan nesnel ve ölçülebilir verilere dayalı olarak belirlenebilir olma koşulunun da sağlandığı anlaşılmıştır.

Anılan nedenle uyuşmazlık konusu olayda royalti ödemesinin eşyanın gümrük kıymetine ilave edilmesi için mevzuatta belirlenen koşulların oluştuğu sonucuna varıldığından dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

Vergi Dava Dairesi, bu gerekçeyle davalının istinaf istemini kabul ederek Mahkeme kararını kaldırdıktan sonra davanın reddine karar vermiştir.

Davacının temyiz istemini inceleyen Danıştay Yedinci Dairesinin 04/11/2021 tarih ve E:2018/4199, K:2021/4459 sayılı kararı:

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 24. maddesinde ithal eşyasının kıymetinin eşyanın satış bedeli olduğu, satış bedelinin Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta 27 ve 28. maddelere göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı fiilen ödenen veya ödenecek fiyat olduğu düzenlemesine yer verilmiştir.

4458 sayılı Kanun'un 27. maddesinin 1. numaralı fıkrasının (c) işaretli bendinde, kıymeti belirlenecek eşyanın satış koşulu gereği, alıcının doğrudan veya dolaylı olarak ödemesi gereken, fiilen ödenen veya ödenecek fiyata dahil edilmemiş olan royalti ve lisans ücretlerinin, 24. madde hükümlerine göre gümrük kıymeti belirlenirken, ithal eşyasının fiilen ödenen veya ödenecek fiyatına ilave edileceği belirtilmiştir.

07/10/2009 tarihli ve 27369 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gümrük Yönetmeliği'nin "Tanımlar" başlıklı 43. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ğ) işaretli bendinde royalti ve lisans ücreti "İthal eşyasının imalatı, ihraç edilmek üzere satışı veya kullanımı ya da yeniden satışı ile ilgili hakların kullanımı nedeniyle patent, dizayn, know-how, model, marka, tescilli tasarım, telif hakkı ve imalat prosesleri gibi adlar adı altında yapılan ödemeleri," olarak tanımlanmıştır. Yönetmelik'in "Fiilen ödenen veya ödenecek olan fiyata ilave edilecek unsurlar" başlıklı 51. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da "Fiilen ödenen veya ödenecek olan fiyata Kanunun 27. maddesine göre ilaveler yapılır." hükmüne yer verilmiştir.

Yönetmelik'in 56. maddesinde de aşağıdaki kurallara yer verilmiştir:

...

Öte yandan 27/08/1993 tarih ve 21681 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının VII. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma'nın 14. maddesinde bu Anlaşma'nın I. ekinde yer alan notların Anlaşma'nın ayrılmaz bir parçası olduğu, Anlaşma maddelerinin bu notlarla birlikte mütalaa edileceği ve uygulanacağı belirtilmiştir.

Belirtilen Anlaşma'nın 8. maddesinin (1) numaralı paragrafının (c) işaretli bendinde yer alan kıymeti belirlenecek eşyanın satış koşulu olarak alıcının doğrudan veya dolaylı olarak ödemesi gereken, gerçekte ödenen veya ödenecek fiyata dahil edilmemiş olan royalti ve lisans ücretlerinin eşyanın kıymetine ilave edileceği düzenlenmiş; (3) numaralı paragrafında ise bu maddeye göre gerçekte ödenen veya ödenecek fiyata yapılacak ilaveler için objektif ve ölçülebilir verilerin esas alınacağı belirtilmiştir. Anlaşma'nın I No’lu ekinde bulunan yorum notlarında 8. maddenin (3) numaralı paragrafına ilişkin olarak şu hususlara yer verilmiştir:

...

Uyuşmazlığın çözümü davacı şirket tarafından ödenen royalti bedelinin ithalat konusu

tütünün gümrük kıymetine eklenip eklenmeyeceğinin belirlenmesine ilişkindir.

İthal eşyasının gümrük kıymeti belirlenirken royalti veya lisans ücreti ödemelerinin gümrük kıymetine ilave edilebilmesi için ödemenin kıymeti belirlenecek eşya ile ilgili olması ve ödemenin bu eşyanın satış koşulu olarak yapılması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir.

Davacı hakkında hazırlanan 10/05/2016 tarih ve 080-B/05 sayılı sonradan kontrol raporuna göre davacı şirket tütün alımının tamamını, tütün dışı malzemelerin ise büyük kısmını lisans verenin farklı ülkelerdeki ilişkili şirketlerinden gerçekleştirmiştir. Rapordasigara ürününün, seyreltme, sınıflandırma, basit montaj gibi önemsiz bir işçiliğin ötesinde tütün dışında çok sayıda girdi kullanılmak suretiyle yoğun bir teknoloji ve bilgi birikimi gerektiren üretim süreçlerinden geçtikten sonra üretildiği ve üretilen ürünlerin ise kullanılan girdilerden farklı GTİP'te ve tamamen yeni bir ürün olduğu açıklanmıştır.

Söz konusu şartlar altında lisans sözleşmesi kapsamında davacının sadece lisans verenden tütün alma zorunluluğu bulunmamaktadır. Aksine gerekli kalite ve standartlara uygun olmak şartıyla farklı kaynaklardan temin serbestisine sahiptir. Yardımcı malzemeler de hem lisans verenden hem de farklı kaynaklardan temin edilmektedir.

Ayrıca gümrük kıymeti belirlenecek ithal ürün homojenize veya yeniden tertiplenmiş tütün iken, royalti ödemesi ise tütünle birlikte çok sayıda farklı girdinin önemsiz işçiliğin ötesinde birlikte işlenmesine dayalı bir üretim süreci sonucunda elde edilen sigaraya ilişkindir.

Dolasıyla royalti ödemesi kıymeti belirlenecek eşya ile ilgili bulunmamaktadır.

Anılan nedenle aksi yöndeki Vergi Dava Dairesi kararında hukuka uygunluk bulunmamaktadır.

Daire bu gerekçeyle kararı bozmuştur.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3. Vergi Dava Dairesinin 15/03/2022 tarih ve E:2022/483, K:2022/335 sayılı ısrar kararı:

Vergi Dava Dairesi, aynı hukuksal nedenler ve gerekçeyle ilk kararında ısrar etmiştir. ...

Karar veren Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunca, dosya tekemmül ettiğinden yürütmenin durdurulması istemi hakkında bir karar verilmeksizin ve duruşma yapılmasına gerek görülmeyerek Tetkik Hâkiminin açıklamaları dinlendikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüşüldü:

HUKUKİ DEĞERLENDİRME :

Danıştay Yedinci Dairesinin yukarıda yer verilen kararının dayandığı aynı hukuksal nedenler ve gerekçeyle ısrar kararının bozulması gerekmektedir. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu, lisans anlaşması kapsamında ödediği röyalti bedelinin ithal edilen eşyanın gümrük matrahına ilave edilmesi yönündeki uygulamanın mülkiyet hakkını ihlal ettiğini zira

uygulamanın öngörülebilirlik ve belirlilik ilkelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucuya göre röyalti ödemesi standart bir tarım ürünü olan tütünün ithali için değil yüksek teknoloji gerektiren ve komplike bir üretim sürecinden geçirilen sigaraların Türkiye'deki üretimi, satışı ve dağıtım hakkı için net satış hasılatı üzerinden yapılmaktadır. Bu nedenle röyalti ödemesi, ithal eşyası olan tütünle ilgili olma şartı gerçekleşmediğinden ithal edilen tütün bedeline ilave edilmemelidir.

31. Başvurucu; on altı yıl önce lehine kesinleşen yargı kararı bulunduğu gibi gümrük müfettişince 2013-2015 dönemi işlemlerinin incelendiğini, düzenlenen sonradan kontrol raporunda Şirketle ilgili olumsuz durum tespit edilmediğini, buna rağmen gümrük idaresince ek tahakkuklar yapılmasının öngörülebilirlik ilkesine aykırı oluğunu iddia etmiştir. Başvurucu; ek tahakkuklara karşı açılan davalarda da ilk derece mahkemelerinin lehe karar verdiğini, yalnızca Bölge İdare Mahkemesi kararının aleyhe olduğunu, söz konusu aleyhe kararın yürütmesinin Danıştay Yedinci Dairesi tarafından durdurulduğunu, eldeki başvuruya konu olayda ise istinaf kararının kesin olması nedeniyle sürecin aleyhe sonuçlandığını belirterek bundan şikâyet etmiştir.

32. Bakanlık görüşünde, kabul edilebilirlik yönünden öncelikle başvurucunun farklı içtihatlar nedeniyle içtihat aykırılığının giderilmesi için ilgili mahkemeden talepte bulunabileceği hâlde böyle bir talebi bulunmadığından başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği hususunun dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kabul edilebilirlik yönünden Bölge İdare Mahkemesinin çok teknik ve ayrıntılı inceleme gerektiren konuyla ilgili olarak ayrıntılı ve gerekçeli bir karar verdiği ve hükmün bu şekilde kesinleştiği, başvurucunun kesinleşen bu kararın hatalı olduğuna dair iddiasının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olup olmadığının da dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır.

33. Bakanlık görüşünde esas yönünden ise Ticaret Bakanlığından gönderilen görüşe dikkat çekilerek başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda ilgili mevzuat ve somut olayın koşullarının dikkate alınmasının faydalı olacağının değerlendirildiği ifade edilmiştir.

34. Bakanlık görüşü ekinde sunulan Ticaret Bakanlığı görüşünde ise 4458 sayılı Kanun'un 27. maddesinin ilgili kısmı ile Yönetmelik'in 56. maddesinin ilgili kısmına ve konuyla ilgili olarak yayımlanan 2 seri numaralı Gümrük Genel Tebliği'ne yer verilmiş; bu mevzuata göre röyalti bedelinin ithal edilen malla ilgili olması, lisans/röyalti sözleşmesi kapsamında devredilen haklar kullanılarak ithal konusu eşyada cisim bulması durumunda röyalti/lisans ücretinin ithal eşyası ile ilgili olduğunun kabul edileceği belirtilmiştir. Sonradan kontrol raporunda değinilen hususların Ticaret Bakanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı ile Gümrükler Genel Müdürlüğü tarafından değerlendirilmesi neticesinde başvurucuyla JTI SA arasında imzalanan 1/1/2011 tarihli Ticari Marka ve Teknik Bilgi Lisans Anlaşması ile 1/1/2009 tarihli Marka ve Teknik Bilgi Alt Lisans Anlaşması kapsamında ödenen röyalti lisans ücretlerinin gümrük kıymetine dâhil edilmesi gerektiğinin tespit edildiği ifade edilmiştir. Görüşte özellikle başvurucunun tedarikten satışa kadar neredeyse hiçbir alanda karar verme serbestîsinin olmadığı dikkate alındığında ilişkili firmalardan yapılan ithalatlar sonucunda elde edilen sigara için net satışlar üzerinden ödenen %5,5 oranındaki lisans ücretinin eşyanın satış koşulu olduğu, lisans ücretinin ödenmemesi durumunda firmanın bu malları üretemeyeceği ve satamayacağı hususlarına dikkat çekilmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur. Başvurucu beyanında öncelikle içtihat farklılığının yalnızca Bölge İdare Mahkemesinin kararından

kaynaklandığını, diğer kararların lehine olduğunu belirtmiş; ayrıca Bakanlıkça tüketilmesi gerektiği belirtilen yolun olağan bir kanun yolu olmadığına ve başvuru konusu kararın kesin niteliğine dikkat çekerek başvuru yollarının usulüne göre tüketildiğini ifade etmiştir. Ayrıca başvurusunun kanun yolu şikâyeti niteliğinde olmadığını, temyiz sınırının altında kalan uyuşmazlıkların Danıştay Yedinci Dairesi içtihadından farklı şekilde kesinleşmesinin belirsizlik ve öngörülmezliğe neden olduğunu böylece mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

36. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

37. Anayasa'nın "Vergi ödevi" kenar başlıklı 73. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır."

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında aynı gerekçelerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvurucunun şikâyetinin özünün mülkiyet hakkının ihlaline yönelik olduğu dikkate alındığında ihlal iddialarının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

39. Başvuru konusu olayda gümrük idaresinin başvurucu Şirket adına ek tahakkuklar yapması üzerine başvurucu Şirket, süresinde verdiği gümrük beyannamelerine röyalti bedelini dâhil ederek beyannameleri ihtirazi kayıtla vermiştir. İhtirazi kaydın reddedilmesi sonucu ilgili dönem için tahakkuk işlemleri röyalti bedeli dâhil edilmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Başvuruya konu yapılan husus anılan ihtirazi kaydın kabul görmemesi üzerine başlatılan yargılama sürecine ilişkin olup başvurucu Şirket adına uygulanan cezalı tahakkuklar bu başvurunun konusu değildir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Bakanlık tarafından, farklı içtihatlar nedeniyle başvurucu Şirketin aykırılığın giderilmesi için ilgili mahkemeden talepte bulunabileceği hâlde böyle bir talebi bulunmadığından başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği hususunun incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. İçtihat aykırılığının giderilmesi yolu, kararın tüm yönleriyle yeni bir incelemeden geçirildiği bir kanun yolu olmadığı gibi somut uyuşmazlığa uygulanma kabiliyeti olmadığından ve ileriye dönük benzer uyuşmazlıklara yönelik içtihadın belirlenmesi için kullanılabilecek istisnai bir yol olarak düzenlendiğinden eldeki olay yönünden tüketilmesi gerekli bir kanun yolu değildir (Erkan Tufan, B. No: 2020/33856, 30/3/2023, § 31).

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka neden bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

42. Somut olayda başvurucu, üretip satışını yaptığı sigara için ithal ettiği eşyaya ilişkin gümrük beyannamesini röyalti bedelini dâhil ederek verdiğinden daha yüksek bir vergi yükü ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla kendisi yönünden Anayasa'nın 35. maddesi anlamında korunmaya değer ekonomik bir menfaatin mevcut olduğu hususunda tereddüt yoktur.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

43. Başvurucu, ithal ettiği eşyaya ilişkin gümrük beyannamelerini röyalti bedelini dâhil ederek ihtirazi kayıtla vermiş, bu beyannamelere istinaden gümrük vergisi ve KDV tahakkuk ettirilmiştir. Tahakkuk tutarlarının bir kısmı röyalti bedelinin matraha ilave edilmesinden kaynaklanmakta olup röyalti bedeli gümrük kıymetine dâhil edilerek daha yüksek tutarda oluşan vergilendirme işleminin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususunda tereddüt yoktur.

44. Anayasa Mahkemesi kararlarında; vergi ve benzeri yükümlülükler ile sosyal güvenlik prim ve katkılarını belirlemeye, değiştirmeye ve bunların ödenmesini güvence altına almaya yönelik müdahalelerin -taşıdığı amaçlar dikkate alındığında- devletin mülkiyetin kamu yararına kullanımını kontrol veya düzenleme yetkisi kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilmiştir (Ahmet Uğur Balkaner [GK], B. No: 2014/15237, 25/7/2017, § 49; Arif Sarıgül, B. No: 2013/8324, 23/2/2016, § 50; Narsan Plastik San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/6842, 20/4/2016, § 71).

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

45. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahale edilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de gözönünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

(1) Kanunilik

(a)Genel İlkeler

47. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini temel bir ilke olarak benimsemiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

48. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

49. Hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkeleri hukuk devletinin ön koşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 5). Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını; ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade eder (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2010/80, K.2011/178, 29/12/2011).

50. Anayasa’da münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerekir (AYM, E.2016/150, K.2017/179, 28/12/2017, § 57).

51. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği yargı mercilerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda yargı mercilerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya yargı mercilerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

52. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Mülkiyet hakkına müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün olması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün olmaması mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

53. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının bireylerin davranışlarının sonucunu önceden öngörebilecekleri kadar hukuki belirlilik taşıması kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz eder (benzer yönde karar için bkz. Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Bu bağlamda müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

(b) Vergilendirme Yoluyla Yapılan Müdahaleler Bakımından Kanunilik

(i) Genel Olarak Vergilendirme

54. Vergilendirme yetkisi, devletin ülkesi üzerindeki egemenliğine bağlı olarak vergi alma konusunda sahip olduğu hukuksal ve fiilî güçten kaynaklanır. Kamu hizmetlerinin görülmesi için gereksinim duyulan mali kaynakların sağlanması amacıyla kullanılan vergilendirme yetkisi dar anlamda devletin kamu gelirlerinden sadece vergi koymaya ilişkin yetkisini, geniş anlamda ise çağdaş devletin güvenlik, adalet ve eğitim gibi geleneksel görevlerinin

yerine getirilmesinin yanında ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer alanlara katkısının gerektirdiği giderleri karşılamak için gerçek ve tüzel kişilere getirdiği her türlü mali yükümlülüğe ilişkin yetkiyi kapsar. Bu yetkiye dayanılarak kamu giderlerini karşılamak amacıyla alınan vergi Anayasa'nın 73. maddesine göre gerçek ve tüzel kişilerin -kanunlarla belirlenmek koşuluyla- mali güçlerine göre yerine getirmek zorunda olduğu bir yükümlülüktür. Devlet bu yolla kamu giderlerini karşılamak için veya mali politikasının gereği olarak piyasa ekonomisinden bütçeye gelir aktarır (AYM, E.1997/62, K.1998/52, 16/9/1998).

55. Devletin kamusal gereksinimlerin karşılanması için egemenlik gücüne dayanarak tek taraflı iradesiyle kişilere yüklediği kamu alacağı biçiminde tanımlanan verginin anayasal sınırlar içinde salınıp toplanması zorunluluğu açıktır (AYM, E.2003/33, K.2004/101, 15/7/2004; E.2010/62, K.2011/175, 29/12/2011). Verginin niteliklerini oluşturan yasal düzenlemelerde Anayasa'nın bu konudaki ilkelerinin özenle gözönünde tutulması gerekir (AYM, E.2003/33, K.2004/101, 15/7/2004).

56. Anayasa'nın 73. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiş; diğer fıkralarında da bu yükümlülüğün ilkeleri gösterilmiştir (AYM, E.2005/73, K.2008/59, 21/2/2008). Devletin vergilendirme yetkisi; Anayasa'nın 73. maddesinde yer alan verginin kanuniliği, mali güce göre ödenmesi, genelliği, vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı ilkeleri yanında Anayasa'nın genel ilkeleriyle sınırlandırılmıştır (AYM, E.2003/33, K.2004/101, 15/7/2004). Böylece Anayasa'nın 2. maddesinde nitelikleri belirtilen sosyal devlet ve hukuk devleti ilkeleri vergilendirme ilkeleri yönünden somut biçimde dile getirilmiştir (AYM, E.2014/72, K.2014/141, 11/9/2014; E.2010/62, K.2011/175, 29/12/2011; E.2012/158, K.2013/55, 10/4/2013).

(ii) Vergilerin Kanuniliği

57. Devletin vergilendirme yetkisine ilişkin temel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 73. maddesi, vergilendirme yoluyla mülkiyet hakkına yapılacak müdahalelerde kanunilik ilkesini özel olarak düzenlemiştir. Anılan maddenin üçüncü fıkrasına göre vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, kaldırılır ve değiştirilir. Vergilerin kanuniliği ilkesi olarak adlandırılan bu anayasal ilke "Temsilsiz vergi olmaz." ilkesine dayanır. 1215 tarihli Magna Carta Libertatum, 1628 tarihli Haklar Dilekçesi, 1689 tarihli Haklar Bildirisi ve 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde kullanılan genel onay, parlamentonun onayı, temsilcilerin onayı gibi kavramlar vergilerin ancak halkın temsilcilerinin rızasına dayanılarak alınabileceğini gösterir. Anayasa tarihimizdeyse vergilendirmeyle ilgili iradeyi sergileyecek organın bu iradesinin somutlaşma biçiminin ön plana çıktığı görülmüştür. 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin 96. maddesinde "Tekâlifi Devletin hiçbiri bir kanun ile tâyin olunmadıkça vaz ve tevzi ve istihsal olunamaz." kuralına, 1924 Anayasası'nın 85. maddesinin birinci fıkrasında da "Vergiler ancak bir kanun ile tarh ve cibayet olunabilir." kuralına yer verilmiştir. 1961 Anayasası'nın 61. maddesinin ikinci fıkrasında "Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur." kuralı, 1982 Anayasası'nın 73. maddesinin üçüncü fıkrasında ise "Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır." kuralı yer almıştır. Bu kurallarda ifade edilen vergilerin kanuniliği ilkesi "Temsilsiz vergi olmaz." ilkesi ile birlikte vergilendirme yetkisinin ancak kanunla konulma koşuluna uygun olduğu takdirde kullanılabileceğini öngörmektedir (İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. [GK], B. No: 2015/941, 25/10/2018, § 59).

58. Verginin kanuniliği ilkesi takdire dayalı keyfî uygulamaları önleyecek sınırlamaların kanunda yer almasını gerektirmekte ve vergi yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin konulması, değiştirilmesi veya kaldırılmasının kanunla yapılmasını zorunlu kılmaktadır (AYM, E.2001/36, K.2003/3, 16/1/2003; E.2003/33, K.2004/101, 15/7/2004; E.2004/14, K.2004/84, 23/6/2004; E.2005/73, K.2008/59, 21/2/2008; E.2009/63, K.2011/66, 14/4/2011; E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 6). Vergi ve mali yükümlülüklerin kanunla getirilmesini öngören Anayasa'nın 73. maddesi, mali yükümlülüğün yalnızca kanunla konulabileceği ve kanunun hiçbir şekilde bu konuda yürütme organını ve idareyi yetkili kılamayacağı anlamındadır (AYM, E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 7).

59. Ancak vergi, resim, harç veya benzeri mali yükümlülüklerle ilgili düzenleme yapılırken bu yükümlülüklere ilişkin tüm unsurların aynı kanun, madde veya fıkrada düzenlenmesi zorunlu değildir. Bu çerçevede kanunla belirlenmesi zorunlu olan unsurlar aynı kanunun farklı hükümlerinde düzenlenebileceği gibi farklı kanunlarda düzenlenebilir. Dolayısıyla bir kural, sırf kanunla düzenlenmesi gereken unsurların bir kısmını içermediği gerekçesiyle kanunilik ilkesine aykırı hâle gelmez (AYM, E.2011/16, K.2012/129, 27/9/2012).

60. Anayasa'nın 13., 35. ve 73. maddelerinin birlikte değerlendirilmesinden vergilendirme yoluyla mülkiyet hakkına müdahalede bulunulması durumunda takdire dayalı olma ve keyfîliği önlemek için müdahalenin vergiyi doğuran olay, yükümlü, sorumlu, matrah, miktar ve oranların yukarı ve aşağı sınırları, istisna ve muafiyet tutarları, tarh, tahakkuk ve tahsil usulü, yaptırım ve zamanaşımı gibi verginin belli başlı temel ögelerini ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir şekilde düzenlemiş bir kanun hükmüne dayanması gerektiği anlaşılmıştır (İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. § 67).

61. Öte yandan kanunla her konuyu bütün kapsam ve ayrıntılarıyla düzenlemenin mümkün bulunmadığı durumlarda çerçevesi çizilerek bu sınırlar içinde kalmak koşuluyla uygulamaya ilişkin konularda yürütme organına açıklayıcı ve tamamlayıcı nitelikte düzenleyici idari işlem yapma yetkisi verilebilir. Ancak yürütme organınca yapılacak düzenleme vergilendirmenin esaslı unsurlarının belirlenmesine yönelik olmamalıdır (AYM, E.2001/36, K.2003/3, 16/1/2003; E.2003/33, K.2004/101, 15/7/2004; E.2004/14, K.2004/84, 23/6/2004; E.2010/62, K.2011/175, 29/12/2011; E.2012/158, K.2013/55, 10/4/2013; E.2014/72, K.2014/141, 11/9/2014; E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 7).

62. Anayasa'nın 73. maddesinin üçüncü fıkrası hükmü ile vergi mükellefi bakımından vergi yükümlülüklerinin belirliliğinin ve öngörülebilirliğinin, bu bağlamda vergi mükelleflerinin hukuki güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Söz konusu ölçütler mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin kanunla yapılması zorunluluğunun alt ölçütleri olarak kabul edilir (Türkiye İş Bankası A.Ş., § 42).

63. Mülkiyet hakkına vergi yoluyla yapılan müdahalenin meşruiyetinin sorgulanabilmesi için kanun tarafından öngörülmüş olma ölçütünün alt ölçütleri olan ulaşılabilirlik ve öngörülebilirlik ölçütlerinin, bir diğer deyişle kanuni dayanağın mülkiyet hakkı sahibi bakımından ulaşılabilir, öngörülebilir olup olmadığının ve hak sahibinin hukuki güvenliğinin sağlanıp sağlanmadığının tespit edilmesi gerekir (Türkiye İş Bankası A.Ş., § 50).

64. Ulaşılabilirlik ilgili hukuki düzenlemenin aleni olması yani yayımlanmasını ifade etmekte, öngörülebilirlik ise hukuk kuralının uygulanması hâlinde doğabilecek sonuçların önceden tahmin edilebilmesi anlamına gelmektedir. Buna göre öngörülebilirlik koşulunun sağlandığından söz edebilmek için mülkiyet hakkı sahibi tarafından hangi koşulların gerçekleşmesi hâlinde mülkiyet hakkına müdahale edileceğinin önceden tahmin

edilebilmesi/bilinebilmesi gerekir (Türkiye İş Bankası A.Ş., §§ 51, 52).

65. Bu çerçevede verginin kanuniliği ilkesi gereği vergi yoluyla yapılacak müdahalelerin temel dayanağı olan kanunların ilgili kişinin davranışlarını belirlemesi amacıyla kolayca ulaşabileceği, gerektiğinde profesyonel yardım almak suretiyle de olsa anlayabileceği, açık, net ve yeterince belirgin nitelikte olması gerekir ancak her zaman kanunlarda mutlak açıklığın beklenemeyeceği ortadadır. Bu sebeple kanuni düzenlemelerde az veya çok belirsiz ifadeler bulunabileceği ve bu belirsizliğin uygulamadaki yorumlarla giderilebileceği kabul edilir (AYM, E.2009/9, K.2011/10. 16/6/2011; E.2013/64, K.2013/142, 28/11/2013). Bu durumda kanuni düzenlemenin içeriğinin ve kapsamının kanun altı düzenlemeler veya yargısal içtihatlarla açıklığa kavuşturulduğu, diğer bir deyişle birey açısından belirliliğin sağlandığı durumlarda öngörülebilirlik koşulunun karşılandığı söylenebilecektir (Türkiye İş Bankası A.Ş., § 53).

(c)İlkelerin Olaya Uygulanması

66. Somut olayda vergilendirme yoluyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin olduğu kuşkusuzdur (bkz. § 43). Vergilendirme yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin yukarıda değinildiği üzere öncelikle belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanuni temelinin bulunması gerekir. Diğer bir deyişle somut başvuru bakımından Anayasa Mahkemesi öncelikle mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden vergilendirmenin belirtilen şekilde kanuni bir dayanağının olup olmadığını tespit etmek durumundadır (benzer yöndeki karar için bkz. İskenderun Demir ve Çelik A.Ş., § 71).

67. Başvurucu, somut olayda röyalti bedelinin matraha dâhil edilmesi yönündeki uygulamanın öngörülebilir olmaması nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayanmadığını öne sürmüştür. İdari ve yargısal makamlar ise röyalti bedelinin eşyanın gümrük kıymetine ilave edilmesine dair müdahalede kanuni dayanak olarak 4458 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile aynı Kanun'un 27. maddesini gerekçe göstermiştir.

68. 4458 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ithal eşyasının gümrük kıymetinin eşyanın satış bedeli olduğu, satış bedelinin Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta 4458 sayılı Kanun'un 27. ve 28. maddelerine göre gerekli düzeltmelerin yapılarak fiilen ödenen veya ödenecek fiyat olduğu belirtilmiştir. Anılan Kanun'un 27. maddesinde ise gümrük kıymeti belirlenirken ithal eşyasının fiilen ödenen veya ödenecek fiyatına "kıymeti belirlenecek eşyanın satış koşulu gereği, alıcının doğrudan veya dolaylı olarak ödemesi gereken, fiilen ödenen veya ödenecek fiyata dahil edilmemiş olan royalti ve lisans ücretleri"nin dâhil edileceği belirtilmiştir (bkz. § 25).

69. Diğer taraftan4458 sayılı Kanun'un birçok maddesinde yapılan atfa dayanarak hazırlanan Yönetmelik'in "Royalti ve lisans ücretleri" kenar başlıklı 56. maddesinde röyalti ödemelerinin gümrük kıymetine dâhil edileceği durumlar ayrıntılı şekilde açıklanmıştır (bkz. § 26).

70. Görüldüğü üzere kural olarak röyalti bedelinin ithal konusu eşyanın gümrük kıymetine dâhil edileceği konusunda açık kanun hükmü vardır. Kanun koyucu röyalti bedelini gümrük kıymetine dâhil ederek gümrük vergisi mevzuatına tabi tutmuş ve aynı esaslar dâhilinde vergilendirilmesini amaçlamıştır. Dolayısıyla verginin belli başlı temel ögelerinin ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir şekilde düzenlemiş bir kanun hükmüne dayandığı noktasında bir tartışma bulanmamaktadır. Tartışma, yurt içine yapılan satışları üzerinden %5,5 oranında

röyalti bedelini yurt dışı firmaya ödeyen başvurucu Şirketin yürüttüğü faaliyet koşullarında röyalti bedelinin ithal konusu eşyanın gümrük kıymetine dâhil edilip edilmeyeceğinde yaşanmıştır. Zira yukarıda aktarılan olay ve olgulardan anlaşıldığı üzere başvurucu Şirket tarafından ithal konusu eşya (tütün) doğrudan satılmayıp birtakım prosedürden geçtikten sonra sigara olarak satılmaktadır. Gümrük idaresi bu röyalti ödemesinin tütün ithalatındaki gümrük kıymetine dâhil edilerek daha yüksek tutarda vergi ödenmesi gerektiğini ileri sürmekte iken başvurucu Şirket ithalat bedeline röyalti bedelinin ilave edilmemesi gerektiğini savunmuştur. Bir başka deyişle tartışma, genel anlamda röyalti bedelinin vergilendirilip vergilendirilmeyeceğinde değil başvurucu Şirketin somut faaliyetinde röyalti bedelinin ithal konusu eşyanın gümrük kıymetine dâhil edilip edilmeyeceğinde yaşanmıştır.

71. Anayasa Mahkemesinin görevi vergiyi doğuran olayın gerçekleşip gerçekleşmediği ve bu bağlamda röyalti bedelinin somut olayın koşullarında ithal konusu eşyanın gümrük kıymetine dâhil edilip edilmeyeceğini belirlemek değildir. Anayasa Mahkemesinin görevi, başvurucu Şirketin mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'daki güvencelere uygun şekilde yapılıp yapılmadığını tespit etmektir.

72. Yukarıda belirtildiği üzere verginin kanuniliği ilkesi gereği vergi yoluyla yapılacak müdahalelerin temel dayanağı olan kanunların da ilgili kişinin davranışlarını belirlemesi amacıyla kolayca ulaşabileceği, gerektiğinde profesyonel yardım almak suretiyle de olsa anlayabileceği, açık, net ve yeterince belirgin nitelikte olması gerekir ancak her zaman kanunlarda mutlak bir açıklığın beklenemeyeceği ortadadır. Bu sebeple kanuni düzenlemelerde az veya çok belirsiz ifadeler bulunabileceği, bu belirsizliğin uygulamadaki yorumlarla giderilebileceği; böyle bir durumda kanuni düzenlemenin içeriğinin ve kapsamının kanun altı düzenlemeler veya yargısal içtihatlarla açıklığa kavuşturulduğu, bir diğer deyişle birey açısından belirliliğin sağlandığı durumlarda öngörülebilirlik koşulunun karşılandığı söylenebilecektir (bkz. §§ 60, 61).

73. Başvuru konusu olayda başvurucu Şirket ile JTI SA isimli yurt dışı firma arasında 2009 ve 2010 yıllarında lisans anlaşmalarının yenilendiği görülmüştür. Yeni sözleşmeler kapsamında başvurucu Şirketin vergisel durumunun yeniden incelenmesi, gözden geçirilmesi hukuken mümkündür. Nitekim gümrük müfettişi, başvurucu Şirketin işlemlerini ve JTI SA ile yaptığı anılan sözleşmeleri ve JTI SA'ya yapılan röyalti ödemelerini incelemiştir. Her ne kadar gümrük müfettişi söz konusu ödemenin gümrük kıymetine dâhil edilmeyeceği kanaatine varmışsa da mevzunun yeniden değerlendirilmesinin uygun olacağını belirtmiş ve ardından Gümrük İdaresince mevzu yeniden değerlendirilmiş ve yapılan değerlendirmede röyalti ödemesinin gümrük kıymetine dâhil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

74. Konunun yargıya intikal etmesi üzerine ilk derece vergi mahkemelerince başvurucu haklı bulunurken Bölge İdare Mahkemesi ise özellikle başvurucu Şirket ile JTI SA arasındaki 1/1/2009 tarihli sözleşmeye atıf yaparak somut olayın koşullarında röyalti ödemesinin gümrük kıymetine dâhil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Temyize tabi kararlar yönünden meselenin Danıştaya intikal etmesi üzerine Danıştay Yedinci Dairesi ilki 15/11/2018 tarihinde olmak üzere Bölge İdare Mahkemesinin kararının yürütmesini başvurucu Şirket lehine durdurmuş ve sonrasında kararı bozmuştur. AncakBölge İdare Mahkemesi bozma kararına direnmiş ve konu Danıştay VDDK'ya intikal etmiştir. VDDK 29/3/2023 tarihinde somut olayın koşullarında başvurucu Şirketin röyalti ödemelerinin ithal konusu eşyanın gümrük kıymetine dâhil edilmeyeceğine karar vererek tartışmayı mevcut koşullar altında sonlandırmıştır. Bu itibarla genel olarak röyalti bedelinin ithal konusu eşyanın gümrük bedeline dâhil edilmesinin kanuni dayanağının varlığında tartışma

bulunmadığı; tartışmanın başvurucu şirketin faaliyetlerinin niteliği gereği röyalti ödemesi kapsamında olup olmadığının belirlenmesinde olduğu anlaşılmaktadır.

75. Üç dereceli bir yargılama sisteminde konu hakkındaki içtihadın şekillenmesine kadar farklı kararlar verilmesi işin tabiatı gereğidir. Bu durumun mahkemelere hukuk düzeni tarafından tanınan yetkinin kullanılmasının kaçınılmaz bir sonucu olduğu gözden kaçırılmamalıdır (benzer yöndeki karar için bkz. Selahattin Bayri, B. No: 2018/32374, 15/9/2021, § 51). Nitekim başvurucu Şirketin üretip yurt içinde satışını yaptığı sigara nedeniyle JTI SA'ya ödediği röyalti bedelinin başvurucu Şirketin ithalatına ilişkin gümrük kıymetine eklenip eklenmeyeceğiyle ilgili ihtilafta başvurucu Şirket aleyhine karar veren Bölge İdare Mahkemesinin çok teknik ve ayrıntılı inceleme gerektiren konu ile ilgili olarak yeterli gerekçesinin bulunduğu ve bu gerekçeyle Danıştay kararına karşı ısrar ettiği görülmüştür. Bu durumda -her ne kadar Danıştay tarafından bozulmuş ise de- Bölge İdare Mahkemesinin başvurucunun iddiasına cevap verme yükümlülüğünü ifa ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

76. Bir başka deyişle Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında belirtildiği üzere ilgili mevzuatın ilk defa yorumlanmasında bölgesel ve görevsel yetkilere sahip mahkemeler arasında farklılıklar oluşması doğaldır. Muhtelif yargı kademelerinde görev alan hâkimlerin tamamının ilk defa uygulanan bir kuralı aynı şekilde yorumlamaları mümkün olmayabilir. Ancak böyle bir durumda mahkemelerin uygulamaları arasındaki uyumu ve içtihat birliğini sağlamaya yönelik mekanizmalar önem taşır (İslam Şahin, B. No: 2014/7280, 21/1/2016, § 54; Uğur Çelik, B. No: 2015/20244, 15/6/2016, § 53). Yüksek mahkemelerin oynaması gereken rol tam da yargı kararlarında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir yasanın yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamanı gerektirdiği açıktır (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 56).

77. Sonuç olarak somut olayda başvurucu Şirketin JTI SA ile 2009 ve 2010 yıllarında lisans anlaşmalarının yenilendiği, röyalti ödemesinin ithal eşyasının matrahına ilave edilip edilmeyeceği hususunun yenilenen sözleşmeler kapsamında incelenmesinin tabi olduğu, gümrük idaresince yapılan değerlendirmeler neticesindevergiye tabi tutulduğu fakat nihayetinde Danıştay tarafından başvurucu Şirketin haklı bulunarak vergilerin kaldırıldığı görülmüştür. Sözkonusu yargısal süreçte Danıştayın içtihadını oluşturmasının belli bir süre aldığı ve süreçte istinafta kesinleşen kararların -başvuruya konu olayda olduğu gibi- başvurucu aleyhine kesinleştiği ve bu durumun üç dereceli yargılama sisteminin kaçınılmaz sonucu olduğu kaldı ki istinafın da Danıştay VDDK kararından sonra başvurucu Şirket aleyhine karar vermediği anlaşılmıştır. Bu itibarla röyalti bedelinin ithal konusu eşyanın gümrük bedeline dâhil edilmemesi yönündeki ihtirazi kaydın reddedilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin öngörülebilir bir kanuni dayanağının bulunduğu kanaatine varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

78. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde

getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29; Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56).

79. Anayasa'nın 73. maddesinde herkesin -kamu giderlerini karşılamak üzere- mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlü olduğu, vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımının maliye politikasının sosyal amacı olduğu, vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin kanunla konulması, değiştirilmesi veya kaldırılması gerektiği belirtilerek hem yükümlüler hem de devlet yönünden vergi ödevinin temel ilkeleri gösterilmiştir. Herkesin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olarak kabul edilen ve devletin kamusal gereksinimlerini karşılaması için egemenlik gücüne dayanarak tek taraflı iradesiyle kişilere yüklediği bir kamu alacağı şeklinde tanımlanan verginin anayasal sınırlar içinde salınıp toplanması zorunluluğu açıktır. Vergilendirmede genel kural, kanunla belirlenmiş konularda kişilerden vergi, resim ve harç alınmasıdır. Kanun koyucu, Anayasa'ya aykırı olmamak koşuluyla vergilendirilecek alanların seçiminde yetkili olduğu gibi bu vergilerin matrahlarına dâhil olan unsurları da belirleme yetkisine sahiptir (AYM, E.2013/48, K.2014/198, 25/12/2014).

80. Somut olay bağlamında başvurucu şirketin röyalti ödemelerinin gümrük kıymetine dahil edilmesi suretiyle vergi tahakkuk ettirilmesinin kamu hizmetleri için ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanmasına yönelik kamu yararına dayalı meşru bir amacı olduğu kuşkusuzdur.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

81. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

82. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

83. Somut olayda röyalti bedelinin gümrük kıymetine ilave edilmesi suretiyle yapılan vergilendirmenin kamu hizmetleri için ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanması amacına ulaşılması yönünden elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Buna göre asıl tartışılması gereken husus müdahalenin orantılılığıdır.

84. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir.

Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Anayasa Mahkemesi, müdahalenin orantılılığını değerlendirirken bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

85. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71). Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36).

86. Orantılılık yönünden öncelikle başvurucu şirketin röyalti bedelini dahil ederek ihtirazi kayıtla verdiği beyannameler için yapılan tahakkuklara karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının başvurucuya tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Başvurucu, ihtirazi kayıtla verdiği beyannamenin ardından ihtirazi kaydın kabul edilmemesi üzerine yapılan tahakkuklara dava açmıştır. Dava ilk derecede kabul edilerek tahakkuk iptal edilmişse de İdarenin istinaf yoluna başvurması üzerine dava aleyhine sonuçlanmıştır. Yukarıda anılan düzenleme çerçevesinde başvurucu Şirketin röyalti ödemelerinin gümrük kıymetine ilave edilip edilmeyeceğini tespit etmek ilgili kanun hükmünün belirlenen ölçütler çerçevesinde yorumlanmasını gerektirmektedir. Nitekim somut olayda iki aşamalı yargı yerlerince başvurucunun iddia ve itirazları ilgili hukuk kuralları yorumlanmak suretiyle makul bir biçimde karşılanmıştır. Özellikle kararlardaki karşı oylarla birlikte değerlendirildiğinde başvurucu şirketin ve davalı idarenin iddia ve savunmalarının yargılama makamlarınca incelenerek tartışıldığı anlaşılmaktadır.

87. Bu durumda müdahalenin meşru amacının dayandığı kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçülüdür.

88. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Hükmün Denetlenmesini Talep Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

89. Başvurucu; başvuruya konu kararın istinaf aşamasında kesinleşmiş olması, dolayısıyla Danıştayda temyiz edememesi nedeniyle sürecin aleyhine sonuçlandığına dikkat çekerek bu durumdan şikâyet etmiştir.

2. Değerlendirme

90. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin hükmün denetlenmesini talep etme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

91. Anayasa Mahkemesinin 13/10/2023 tarihli ve 32338 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan

26/7/2023 tarihli ve E.2023/36, K.2023/142 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"3. 2577 sayılı Kanun'un 45. maddesinde parasal tutar itibarıyla beş bin Türk lirasını geçmeyen davalar ile anılan Kanun'un 20/A ve 20/B maddelerinde belirtilen davalar dışındaki davalarda ilk derece mahkemesince verilen kararların istinaf incelemesine tabi olacağı hüküm altına alınmıştır.

4. İstinaf mercii tarafından verilen kararlardan temyiz incelemesine tabi olanlar ise Kanun'un 46. maddesinde sayma yoluyla belirlenmiş olup anılan maddenin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca konusu yüz bin Türk lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalarda verilen bölge idare mahkemelerinin kararları da temyize tabidir. Söz konusu bentte yer alan 'Konusu yüz bin Türk lirasını aşan...' ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

5. Kanun'un ek 1. maddesinde bu Kanun'da öngörülen parasal sınırların, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan parasal sınırların o yıl için 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesi hükmü uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilan edilen yeniden değerleme oranında artırılması suretiyle uygulanacağı belirtilmiştir. Bu itibarla istinaf ve temyiz kanun yoluna başvuru için davanın konusunun 2023 yılı için istinaf incelemesi yönünden yirmi bin Türk lirasından, temyiz incelemesi bakımından ise beş yüz seksen bir bin Türk lirasından aşağı olmaması gerekir.

...

16. Bu bağlamda temyize tabi kararların belirlenmesine ilişkin parasal sınırın her yıl güncellenmesi nedeniyle hangi tarihteki parasal sınıra göre temyiz kanun yoluna başvurulabileceğinin kanunda belirli bir açıklıkta ve öngörülebilir bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu itibarla kuralda temyiz kanun yoluna başvuru açısından hangi tarihteki parasal sınırın uygulanacağı hususunun açık, net ve tereddüde yer vermeyecek şekilde düzenlememiş olması nedeniyle kuralın kanunilik şartını taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

...

22. Usul ekonomisi ve makul sürede yargılama ilkeleri açısından önemsiz sayılabilecek bazı davalarda verilen kararların kesin olması hükmün denetlenmesini talep etme hakkına aykırılık teşkil etmez (AYM, E.2022/135, K.2023/30, 16/2/2023, § 35). Ayrıca ilk derece mahkemesi kararlarına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddine ilişkin kararlar da hükmün denetlenmesi hakkına aykırılık teşkil etmez. Ancak bölge idare mahkemesince istinaf başvurusu kabul edilerek ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması ve işin esası hakkında karar verilmesi hâlinde bölge idare mahkemesinin ilk elden verdiği bu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulamaması hükmün denetlenmesi hakkına aykırılık teşkil edebilir. Zira konusu istinaf sınırının üzerinde olup beş yüz seksen bir bin Türk lirasının altında kalan uyuşmazlıkların tamamının tutar açısından önemsiz olduğu söylenemez ve kural nedeniyle bölge idare mahkemesi kararlarına karşı temyiz kanun yoluna başvurulamamaktadır.

23. Bu kapsamda tutarı itibarıyla önemsiz olduğu kabul edilemeyecek vergi, tam yargı veya iptal davasında, ilk kez bölge idare mahkemesince davacı aleyhine bir hüküm kurulması durumunda, kural nedeniyle bu hükmün denetlenememesi kişilere aşırı külfet yüklemekte, Danıştayın iş yükünün azaltılması amacı ile davacıların hükmün denetlenmesini talep etme haklarını kullanmadaki menfaatleri arasındaki denge davacılar aleyhine bozulmaktadır. Bu

nedenle konusu beş yüz seksen bir bin Türk lirasının altında kalan tüm vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlerden kaynaklanan davalarda ilk kez davacılar aleyhine hüküm kuran bölge idare mahkemesi kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurulamaması hükmün denetlenmesini talep etme hakkına orantısız bir sınırlama getirmektedir.

24. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

...

28. 2577 sayılı Kanun'un 46. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür."

92. Bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücünün ihlal ettiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

93. Anayasa Mahkemesi; birçok kararında hükmün denetlenmesini talep etme hakkını Anayasa'da güvence altına almış olmakla birlikte Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokoller, medeni hak yükümlülüklere ilişkin yargılama süreçleri (hukuk yargısı ile idari yargı alanı) yönünden söz konusu hakka dair bir güvence içermediğini açıklamıştır. Söz konusu kararlarda medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar yönünden hükmün denetlenmesini talep etme hakkının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının dışında kaldığı belirtilmiş ve bu bağlamda anılan hakka dair bir ihlal iddiasının incelenebilmesi için yargılamanın ceza hukuku alanına ilişkin bulunmasının şart olduğu ifade edilmiştir (birçok karardan bkz. E.Ç., B. No: 2019/2490, 3/12/2020, § 38; Y. E, B. No: 2020/5373, 2/3/2023, §§ 19-25; Turgut Öztop, B. No: 2016/6023, 10/10/2019, §§ 47-54).

94. Başvurucu, başvuruya konu kararın istinaf aşamasında kesinleşmiş olması ve dolayısıyla Danıştayda temyiz edememesi nedeniyle sürecin aleyhine sonuçlanmış olmasından şikâyet etmiştir. Anayasa Mahkemesi; norm denetimi kapsamında verdiği 26/7/2023 tarihli ve E.2023/36, K.2023/142 sayılı kararında bölge idare mahkemesince istinaf başvurusu kabul edilerek ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması ve işin esası hakkında karar verilmesi hâlinde bölge idare mahkemesinin ilk elden verdiği karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulamamasını hükmün denetlenmesi hakkına aykırı bulmuştur. Anayasa Mahkemesi; tutarı itibarıyla önemsiz olduğu kabul edilemeyecek vergi, tam yargı veya iptal davasında ilk kez bölge idare mahkemesince davacı aleyhine bir hüküm kurulması durumunda kural nedeniyle bu hükmün denetlenememesinin kişilere aşırı külfet yüklediğini, Danıştayın iş yükünün azaltılması amacıyla davacıların hükmün denetlenmesini talep etme haklarını kullanmadaki menfaatleri arasındaki dengenin davacılar aleyhine bozulduğunu ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi, söz konusu 581 bin Türk lirasının altında kalan tüm vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlerden kaynaklanan davalarda ilk kez davacılar aleyhine hüküm kuran bölge idare mahkemesi kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurulamamasının hükmün denetlenmesini talep etme hakkına orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi kuralı iptal etmekle birlikte doğacak hukuksal boşluğu kamu yararını ihlal edecek nitelikte görerek iptal hükmünün kararın

Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. İptal kararı13/10/2023 tarihli ve 32338 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olup 13/7/2024 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir (bkz. § 80).

95. Bakılmakta olan başvuruda başvurucu Şirket tarafından süresinde verilen gümrük beyannamelerinde gümrük kıymetine röyalti bedeli dâhil edilerek hesaplama yapılmış, ihtirazi kayıtla verilmiştir. İhtirazi kaydın reddedilmesi sonucu ilgili dönem için tahakkuk işlemleri röyalti bedeli dâhil edilmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Başvuruya konu yapılan husus anılan ihtirazi kaydın kabul görmemesi üzerine başlatılan yargılama sürecine ilişkin olup başvurucu Şirket adına uygulanmış olan cezalı tahakkuklar bu başvurunun konusu değildir.

96. Anayasa Mahkemesi, norm denetiminde temyiz sınırına ilişkin kuralı hükmün denetlenmesi hakkına aykırı bulup iptal etmişse de bireysel başvuruda hükmün denetlenmesi hakkı -Anayasa'da güvence altına alınmış olmakla birlikte- Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollere göre medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin yargılama süreçleri (hukuk yargısı ile idari yargı alanı) yönünden bir güvence içermez.

97. Somut olayda da hükmün denetlenmesini talep hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetinin Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu protokollerde bu hakkın düzenlenmemiş olması nedeniyle incelenmesi mümkün değildir.

98. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FADİME SARIDAĞ

B. No: 2020/6458 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6458

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FADİME SARIDAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6458)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Fadime SARIDAĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kıymet takdirine itiraz davasının süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu aleyhine Adana 7. İcra Müdürlüğünde başlatılan icra takibi sonucu adına kayıtlı araç haczedilerek muhafaza altına alınmış ve haciz kapsamında aracın kıymet takdiri yapılarak 8/8/2019 tarihli raporla bedeli 34.000 TL olarak belirlenmiştir.

3. Başvurucu, haczedilen aracın gerçek değerinin 50.000 TL olduğunu belirterek 6/9/2019 tarihinde Adana 7. İcra Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kıymet takdirine itiraz davası açmıştır.

4. Mahkeme 13/9/2019 tarihli kararıyla davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine hükmetmiştir. Mahkeme gerekçesinde kıymet takdir raporunun başvurucuya 3/8/2019 tarihinde tebliğ edildiğini ancak başvurucunun 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 128/a maddesinde belirtilen yedi günlük hak düşürücü süre sona erdikten sonra 6/9/2019 havale tarihli dilekçeyle dava açtığını belirtmiştir. Karar, istinaf kanun yolu açık olmak üzere verilmiş, başvurucu tarafından istinaf kanun yoluna başvurulmuştur.

5. Başvurucunun istinaf talebi üzerine mahkeme 10/10/2019 tarihli ek kararıyla her ne kadar 13/9/2019 tarihli hükmün istinaf kanun yolu açık olmak üzere verildiği belirtilmişse de 2004 sayılı Kanun'un 128/a maddesi uyarınca kararın kesin olmak üzere verilmesi gerekirken sehven istinaf kanun yolu açık olmak üzere verildiğini belirterek istinaf talebini reddetmiştir.

6. Başvurucu, anılan ek karara karşı istinaf talebinde bulunmuş, Adana Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesinin (Bölge Adliye Mahkemesi) 24/12/2019 tarihli kararıyla kıymet takdirine ilişkin davada verilen kararın kesin nitelikte olduğu belirtilerek istinaf talebi reddedilmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 3/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 5/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; dava konusu kıymet takdiri raporunun kendisine 3/9/2019 tarihinde tebliğ edildiğini ancak posta memuru tarafından tebligat parçası üzerine tebliğ tarihinin sehven 3/8/2019 yazıldığını, bu durumun tebligat sorgulamada da görüldüğünü, süresinde dava açmasına karşın sehven yazılan tebliğ tarihi esas alınarak hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddedildiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

11. Başvuru konusu uyuşmazlık kıymet takdiri şikâyetine ilişkindir. 2004 sayılı Kanun'un 128/a maddesinin (1) numaralı fıkrasında kıymet takdirinin tebliğ edildiği ilgililerin, raporun tebliğinden itibaren yedi gün içinde raporu düzenleten icra dairesinin bulunduğu yerdeki icra mahkemesinde şikâyette bulunabilecekleri; aynı maddenin (5) numaralı fıkrasında ise madde gereğince icra mahkemesinin verdiği kararların kesin olduğu düzenlenmiştir.

12. Somut olayda mahkemenin 13/9/2019 tarihli hükmü istinaf kanun yolu açık olmak üzere verilmiştir. Bu kapsamda başvurucu istinaf talebinde bulunmuş, mahkeme 10/10/2019 tarihli ek kararıyla hükmün kesin olmak üzere verilmesi gerekirken sehven istinaf kanun yolu açık olmak üzere verildiğini belirterek istinaf talebini reddetmiştir. Başvurucu anılan ek karara karşı istinaf talebinde bulunmuş ancak Bölge Adliye Mahkemesi kararın kesin olduğu gerekçesiyle talebi esastan reddetmiştir.

13. Bu durumda mahkeme verdiği ilk kararda istinaf kanun yolunun açık olduğunu belirterek başvurucuyu yanıltmış gibi gözükse de 10/10/2019 tarihli ek kararıyla hükmün kesin olduğunu başvurucuya bildirmiştir. Netice olarak sehven yazıldığı belirtilen ifadenin ek kararla düzeltilmesinden itibaren artık bir kanun yolunda yanıltmadan söz edilemeyeceği, başvurucunun da en geç 10/10/2019 tarihli anılan ek kararla hükmün kesinleştiğinden haberdar olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle 2004 sayılı Kanun'un yukarıda yer verilen kıymet takdirine ilişkin şikâyetlerde icra mahkemesinin verdiği kararların kesin

olduğuna dair açık hükmü de dikkate alındığında başvurucunun nihai hükme karşı ikinci defa istinaf kanun yoluna gitmek yerine ek kararı öğrendiği tarihten itibaren süresinde bireysel başvuruda bulunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

14. Sonuç olarak mahkemenin 10/10/2019 tarihli ek kararının başvurucuya 23/10/2019 tarihinde tebliğ edildiği, en geç bu tarihten itibaren nihai hükümden haberdar olan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçirildikten sonra 5/2/2020 tarihinde yaptığı başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ İHSAN DOST

B. No: 2020/18929 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18929

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ İHSAN DOST BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18929)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Erdem Ender ÇINAR

Başvurucu : Ali İhsan DOST

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mektubun sakıncalı bulunarak alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuru tarihinde devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışmak suçundan Burhaniye T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) hükümlü olarak bulunmaktadır.

3. İnfaz Kurumu 4/3/2020 tarihinde başvurucunun Abdullah Öcalan'a göndermek istediği mektubun örgütsel nitelikte haberleşme ve fikir alışverişi içerdiği gerekçesiyle alıkonulmasına karar vermiştir. Mektubun Orta Doğu'da yaşanan olaylara, nevruz kutlamalarına ve dinî konulara ilişkin değerlendirmeler içerdiği görülmüştür.

4. Başvurucu; anılan karara karşı mektupta sakıncalı bir hususun bulunmadığı, Abdullah Öcalan'a hal ve hatır sorduğu iddiasıyla Burhaniye İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği 30/3/2020 tarihli kararı ile İnfaz Kurumu kararının usule ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle şikâyetin reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır

Ceza Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi, kararın usule ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle 4/6/2020 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 16/6/2020 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 29/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

8. Başvurucu, mektupta sakıncalı bir ifade bulunmadığını ve düşünce sormaya yönelik ifadelerin bulunduğunu, bu nedenle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; ceza infaz kurumlarının uygulamalarına karşı yargı yolunun açık olduğu, yargı kararlarına karşı idarenin müdahale imkanının bulunmadığı belirtilmiştir.

9. Başvuru, haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Mahpusların mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (bkz. Ahmet Temiz B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57).

12. Somut olayda, göndermek istediği mektubun alıkonulması nedeniyle başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (ayrıntılı açıklama için bkz. Ahmet Temiz, §§ 46, 55; Muhittin Pirinççioğlu (3), §§ 45, 47).

13. Bakılmakta olan başvuruda, başvurucunun göndermek istediği mektup sakıncalı görülerek alıkonulmuştur. Bununla beraber disiplin kurulunun ve yargı mercilerinin kararlarında mektubun neden sakıncalı olduğunun mektubun içerikleriyle ilişkilendirilerek gerekçelendirmediği görülmüştür. Ayrıca mektubun 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinde yer verilen sebeplerden en az birini içerdiğinin somut olarak ortaya konulamadığı, kısmen çizilerek gönderilmesinin mümkün olup olmadığının tartışılmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatine varılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle, haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu; ihlalin tespiti ve 9.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

16. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

17. Öte yandan yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Burhaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2020/443, K.2020/504) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN ÖZLÜOĞLU

B. No: 2020/19132 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19132

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN ÖZLÜOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19132)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Hasan ÖZLÜOĞLU

Vekili : Av. Mustafa Ulaş KOCADAYI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın husumet yokluğundan reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, maden işçisi olarak çalışmaktayken 30/3/2015 tarihinde emeklilik nedeniyle iş akdini feshetmiştir.

3. Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TTK) ile Enka İş Makinaları Maden Enerji İnşaat Gıda Orman Üretim Ticaret Limited Şirketi (Şirket) aleyhine Zonguldak 2. İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde işçilik alacaklarının tazmini talebiyle dava açan başvurucu, 23/2/2005 tarihinden bu yana TTK nezdinde ve en son davalı Şirket uhdesinde çalıştığını belirterek her iki davalının müştereken ve müteselsilen işçilik alacaklarından sorumlu olduğunu ileri sürmüştür.

4. Mahkeme 26/4/2018 tarihli kararı ile TTK yönünden davanın husumet yokluğu nedeniyle reddine ve aleyhe 2.180 TL vekâlet ücreti ödenmesine; Şirket yönünden ise davanın kabulüne hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı TTK Genel Müdürlüğü ve davalının çalıştığı zirve madencilik ve enka madencilik şirketleri arasında alt işveren asıl işveren hukuki ilişkisinin bulunup bulunmadığı noktasında; Davalı TTK Genel Müdürlüğü ile diğer davalı şirket [T.] şirketi arasında Rödövans sözleşmesinin olduğu, davalı şirket aleyhine açılmış mahkememiz yargı çevresinde devam edip sonuçlanan Rödövans sözleşmesi ile maden işleten işyerlerine karşı açılanbenzer nitelikteki dosyalarda alınan tanık beyanlarındadavacının çalıştığıişyeri olanyer altı maden ocağında davalı şirketler işçileriyle birlikte çalışan TTK işçisin bulunmaması , davalışirketler işçileri üzerindeki yönetim hakkının TTK tarafından kullanılmadığı, TTK tarafından yapılan denetimlerin sürekli olmadığı ve bu itibarla yapılan üretime yönelik bir denetim olmasının mümkün olmadığı tanınan yetkilerin denetim ve koordinasyon sınırlarını aşmadığı aşikardır. Sözleşmenin içeriğine ve uygulamasına bakılarak yapılan açıklamalar karşısında davalılar arasında rödovans sözleşmesi olduğu alt işveren asıl işveren hukuki ilişkisinin bulunmadığı anlaşıldığından ,TTK Genel Müdürlüğü' ne kaşı açılan davanı Yargıtay 22 Hukuk Dairesi'nin2017/42075 E. 2017/24363 K . 08.11.2017 tarihli emsal kararlarında da belirtildiği üzere husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmiştir."

5. Başvurucu istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu'na 10/6/2010 tarihli ve 5995 Sayılı Kanun'un 17. maddesi ile eklenen ek 7. maddesi gereği 10/6/2010 tarihi öncesi çalışmalarından TTK'nın da sorumlu tutulması gerektiğini hem Yargıtayın hem de Bölge Adliye Mahkemelerinin içtihadının bu yönde olduğunu, bu kapsamda davanın husumet yokluğundan reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

6. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 20/1/2020 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun esastan reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde davalı Şirket'in rödovans sözleşmesine istinaden işlettiği maden sahasında başvurucuyu çalıştırdığını, başvurucunun çalıştığı maden sahasında TTK Genel Müdürlüğünün işçisinin bulunmadığını, Şirket işçileri üzerindeki yönetim hakkının TTK Genel Müdürlüğü tarafından kullanılmadığını, üretime yönelik denetim yapılmadığını, taraflar arasındaki ilişkinin alt işveren-asıl işveren ilişkisi olmadığı gerekçesiyle TTK yönünden husumet yokluğu nedeniyle davanın reddine ilişkin verilen kararın usul ve kanuna uygun olduğunu belirtmiştir.

7. Nihai karar başvurucu vekiline 27/2/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 17/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu 10/6/2010 tarihinde 3213 sayılı Kanun'da değişiklik yapılana kadar işçilik alacaklarına ilişkin açılan davalarda TTK'nın da müştereken ve müteselsilen sorumlu olduğunu, Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin yerleşik içtihadına göre kanuni değişiklikten sonra dahi anılan tarihe kadar doğan alacaklar yönünden TTK'nın sorumluluğunun kabul edildiğini belirtmiştir. İlgili dosya türünün Yargıtay 22. Hukuk Dairesine devredilmesinden sonra bir müddet mevcut içtihadın devam ettirildiğini ancak sonrasında içtihat değişikliğine gidildiğini ve TTK yönünden açılan davaların husumet yokluğundan reddedildiğini ifade eden başvurucu, istinaf mahkemeleri açıldıktan sonra ise içtihadın tamamen karıştığını belirtmiştir. Başvuruya konu davayı yerleşik içtihada güvenerek açtığını ifade eden başvurucu, davanın reddi yönünde kurulan hüküm nedeniyle alacaklarına kavuşma imkânının yok edildiğini, zira özel şirketlerden alacakların tahsilinin mümkün olmadığını, ayrıca yerleşik içtihada güvenerek açtığı dava sonunda aleyhine vekâlet ücretine

hükmedildiğini, bu durumun hukuki güvenlik ilkesi ile adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özünün TTK yönünden davanın husumet yokluğu nedeniyle reddinin hukuka aykırı olduğu hususuna ilişkin olduğu değerlendirildiğinden başvuru mahkemeye erişim hakkı çerçevesinde incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

12. Başvurucunun muvazaa iddiasına dayalı olarak TTK ve Şirket'e karşı müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları iddiasıyla açtığı davanın TTK yönünden husumet nedeniyle reddinin mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

13. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmanın kanuna dayanması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

14. Başvurucunun davasının husumetten reddine dair kararın 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava şartları" kenar başlıklı 114. maddesi ile "Dava şartlarının incelenmesi" kenar başlıklı 115. maddelerine dayandığı görülmektedir. Buna göre tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları bir dava şartı olarak sayılmış ve dava şartı yokluğu halinde davanın usulden reddine karar verileceği düzenlenmiştir. Bu itibarla somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

15. Davanın husumetten reddine ilişkin kuralın amacı, davanın doğru hasıma açılmasını sağlamak ve bu suretle yargılamanın gereksiz yere sürüncemede kalmasını önlemektir. Davanın husumetten reddine ilişkin bu düzenlemenin yargılamanın makul süre içinde tamamlanmasını temine yönelik bir çare olduğu açıktır. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır (Halil Güler, B. No: 2015/11002, 3/7/2018, § 37).

16. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

17. Dava hakkının bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez (Ahmet Erdem, B. No: 2018/34944, 6/10/2021, § 63). Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

18. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği yargı mercilerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda yargı mercilerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya yargı mercilerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

19. 3213 sayılı Kanun'a 10/6/2010 tarihinde eklenen ek madde 7 ile "Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Genel Müdürlüğün iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur." hükmü getirilmiştir. 5995 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemenin taslaktaki hali ise şu şekildedir: "Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.”Bu düzenleme daha sonra 4/2/2015 tarihli ve 6592 sayılı Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 22. maddesi ile ek 7. maddenin dördüncü fıkrası olarak 3213 sayılı Kanun'a eklenmiştir.

20. Anılan kanuni düzenlenmenin yorumlanmasına ilişkin başvurucu, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 16/6/2018 tarihli ve E. 2017/14086, K. 2018/15806 sayılı kararı ile 20/12/2018 tarihli E.2017/21666, K.2018/27957 sayılı onama kararlarına işaret etmiştir. Anılan kararlarda Daire, ilk derece mahkemelerinin, 10/6/2010 tarihinde rödovans sözleşmesi ile işletilen madenlere yönelik yeni bir düzenleme getirilmiş ise de işçinin çalışma süresi değişiklik öncesi döneme denk geldiğinde TTK Genel Müdürlüğünün işcilik alacaklarından -rödovans sözleşmesindeki hükümler gereği kontrol yetkisi olduğundan- asıl işveren olarak sorumlu tutulması gerektiği yönündeki değerlendirmelerini isabetli bulmuştur. Öte yandan, Mahkeme ise yine Yargıtay 22. Hukuk Dairesine ait 19/6/2018 tarihli ve E. 2018/6969, K. 2018/15130 sayılı kararını gözeterek davanın TTK yönünden husumet yokluğu nedeniyle reddine karar vermiştir. Anılan kararda Daire, somut olayda imzalanan sözleşmenin hükümlerini incelemiş, bilirkişi incelemesi yaptırmış; bu kapsamda TTK tarafından şirket işçileri üzerinde yönetim hakkının kullanılmadığını, yapılan işte kullanılan araç gereçlerin TTK'ya ait olmadığını, TTK tarafından yapılan denetimlerin sürekli olmadığı gibi yapılan üretime yönelik bir denetim de olmadığını, TTK'ya tanınan yetkilerin denetim ve koordinasyon sınırlarını aşmadığını tespit ederek TTK ile şirket arasındaki sözleşmenin rödovans sözleşmesi olduğunu, dolayısıyla geçerli bir rödovans sözleşmesinin varlığı durumunda, 10/06/2010 tarihi öncesi ve sonrası şeklinde bir ayrım yapılmaksızın, ruhsat

sahibinin, rödovansçı işçilerinin işçilik alacaklarından sorumlu olmadığının kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

21. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2022 yılının Mayıs ayında önüne gelen pek çok uyuşmazlıkta, asıl işveren-alt işveren ilişkisi yönünden 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nda yer alan genel düzenlemelerin yanı sıra bu hükümlere istisna teşkil eder şekilde daha özel bir kanun hükmü bulunduğu takdirde bu ilişkinin koşulları ve kurulmuş sayılıp sayılmayacağı yönünden istisna teşkil eden özel kanun hükmünün uygulama önceliğine sahip olacağını belirtmiş; bu kapsamda 24/6/2010 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle 3213 sayılı Kanun'un ek 7. maddesi ile yürürlüğe giren rödovans sözleşmelerine değinmiştir. Kanunî bir altyapıya kavuşturulmuş ve maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, malî ve hukukî sorumlulukların rödovansçıya ait olduğunu, ancak bu durumun ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmayacağını belirtmiştir (çok sayıda karar arasından bkz. 31/5/2022 tarihli ve E.2022/439, K.2022/781 sayılı karar; 24/5/2022 tarihli ve E.2022/431, 2022/713 sayılı karar; 17/5/2022 tarihli ve E.2022/321, K.2022/650 sayılı kararı).

22. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu içtihadına göre geçerli bir rödovans sözleşmesi mevcut ise artık asıl işveren-alt işveren ilişkisinden bahsedilemeyecektir. Somut olayda da yargılama mercilerince başvurucunun uhdesinde çalıştığı Şirket ile TTK arasındaki ilişkinin rödovans sözleşmesine dayandığı belirtilmiştir. Mahkeme, gelen müzekkere cevaplarını, dinlenen tanık beyanlarını, bilirkişi raporu ve SGK kayıtları ile davalı TTK ile başvurucunun çalışmalarının geçtiği davalı ve dava dışı şirketler ile yapılan rödovans sözleşmelerini ve kapsamı sair taraf delillerini dosyaya getirerek belirtilen kanaate varmıştır. Başvurucunun aksi yönde ileri sürdüğü itirazlar, hem ilk derece mahkemesince hem de Bölge Adliye Mahkemesince ayrı ayrı incelenmiş veher bir iddiaya cevap verilmek suretiyle davanın husumet yokluğundan reddine karar verilmiştir (bkz. §§ 4-6). Başvurucunun bu kapsamdaki iddialarının somut olayın ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, gerekçeli kararlarda ise bariz takdir hatası yahut keyfilik teşkil eden bir durumun bulunmadığı görülmüştür.

23. Başvurucunun uhdesinde çalıştığı Şirket aleyhine dava açma imkânının olduğu, nitekim bu kapsamda açılan davaların da kabul edildiği, TTK yönünden husumet nedeniyle davanın reddine dair kararın ise katı ve şekilci bir değerlendirmeye dayanmadığı, öngörülebilirlik sınırları içinde olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla husumet yokluğundan davanın reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin elde edilmek istenen kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında başvurucuya orantısız bir külfet yüklemediği, bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Başvurucu, ayrıca aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle de mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Vekâlet ücreti bir yargılama gideri olup, kural olarak bu tür giderler mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder. Ancak gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir.

Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hale getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez. Dolayısıyla davayı kaybetmesi halinde başvurucuya yüklenecek olan vekâlet ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 39).

26. Somut olayda, başvurucunun açtığı dava neticesinde Şirket yönünden davanın kabulüne 22.598,61 TL kıdem tazminatı ile 9.734,63 TL yıllık izin ücreti alacağına ve lehe 3.879,99 TL vekâlet ücretine hükmedilmiş; TTK yönünde ise davanın reddine ve AAÜT uyarınca takdir ve tayin olunan 2.180 TL aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

27. Vekâlet ücreti, davaya hukuki katkıda bulunan ve davası kabul edilen lehine hükmedilen bir ücrettir. Dava aşamasında kimin leh ya da aleyhine olacağı önceden belli olmayan bu ücret yükümlülüğü bir usul kuralı olup mahkemeye erişim hakkı ile de ilişkilidir. Yükletilen ücretin, bu hakkın özünü zedeleyecek şekilde kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir (Serkan Acar, § 38).

28. Somut başvuru bu ilkeler kapsamında incelendiğinde, başvurucunun davasının reddedilmesi sonucunda davalı lehine vekâlet ücreti ödemekle yükümlü tutulmasında mahkemeye erişim hakkına yapılmış müdahalenin ölçülü olmadığının söylenemeyeceği değerlendirilmiştir.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ROMETA KODZOKOVA

B. No: 2020/21825 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/21825

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ROMETA KODZOKOVA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/21825)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Rometa KODZOKOVA

Vekili : Av. Ahmet Bersis KARABULUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza kovuşturması sonunda verilen müsadere kararının hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kesinleştirilmesiyle birlikte infazı nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Rusya Federasyonu vatandaşı olan başvurucunun olay tarihinde Atatürk Havalimanı (Havalimanı) dış hatlar terminalinden ülkeye giriş yaparken küçük bir paketi çantasına koymaya çalıştığı sırada Havalimanında görev yapan polis memurları tarafından fark edilmesi üzerine yapılan aramada 6.750 gr gümüş ve 4.210 gr altın bulundurduğu tespit edilmiştir. Başvurucu hakkında yapılan soruşturma sonucunda Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 25/5/2016 tarihli iddianamesiyle başvurucunun 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3. maddesinin birinci fıkrası uyarınca cezalandırılması, ayrıca 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesinin uygulanması talep edilmiştir.

3. Bakırköy 34. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 27/2/2020 tarihinde başvurucunun

kaçakçılık suçunu işlediği gerekçesiyle 5607 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birincifıkrası uyarınca 1 yıl 6 ay hapis ve 400 gün adli para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Ayrıca Mahkeme, başvurucunun sabıkasız olması ve kamu zararının da giderilmiş olmasını dikkate alarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi uyarınca Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına (HAGB), başvurucunun beş yıl süre ile denetime tabi tutulmasına hükmetmiştir. Mahkeme suça konu eşyaların 5607 sayılı Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrası ile 5237 sayılı Kanun'un 54. maddesinin birinci fıkrasına göre müsadere edilmesine de karar vermiştir.

4. Başvurucu 11/5/2020 tarihinde HAGB kararına itirazda bulunmuştur. Bakırköy 22. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 23/6/2020 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde HAGB kararının usul ve kanuna uygun olduğu, Mahkeme kararında isabetsizlik bulunmadığı belirtilmiştir.

5. Mahkemece 24/6/2020 tarihinde İstanbul Gümrük Ticaret Bölge Müdürlüğüne (Gümrük Müdürlüğü) suça konu eşyaların müsaderesine karar verildiği bildirilerek gereği için müzekkere yazılmıştır.

6. Başvuru 23/7/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, başvuru harç ve giderlerini ödeyecek gelirinin bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

8. Başvurucu; HAGB kararının itiraz incelemesinin şekli olarak yapılması nedeniyle haksız şekilde verilen müsadere kararının esasının denetlenmediğini, arama el koyma mevzuatının ihlal edildiğini,Mahkemenin karar tarihinden beş gün sonra 3/3/2020 tarihli 31057 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (Cumhurbaşkanı Kararı) ile en fazla 5 kg ağırlığında standart işlenmemiş altının yolcu beraberinde yurda getirilmesinin mümkün kılındığını, değişiklik kapsamında oluşan yeni hukuki durumun bir hukuka uygunluk sebebi doğurduğunu, lehine getirilen düzenlemeden yararlandırılması gerektiğini, itiraz incelemesi sonunda ise gerekçesiz şekilde itirazın reddine karar verildiğini, müsadere kararına itirazlarının özünün incelenmediğini, müsadere kararının ölçülü olmadığını belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı görüşünde mevcut başvuruda başvurucunun adil yargılanma ve mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırkenAnayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararları ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

10. Başvurucunun şikâyetlerinin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından, başvurucunun bütün şikâyetlerinin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Süleyman Başmeydan ([GK], B. No: 2015/6164, 20/6/2019) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkına müsadere yoluyla yapılan müdahalenin keyfî veya hukuka aykırı olup olmadığının ileri sürülebileceği bir yol olarak öngörülen temyiz kanun yoluna başvuru imkânının askıya alınarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile müsadere kararının infazına girişilmesinin -yol açılan belirsizlik ve yeterli güvencelerin sağlanmadığı dikkate alındığında- başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

15. Anayasa Mahkemesi müsadere tedbirine ilişkin yargısal süreç yönünden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği takdirde ortaya çıkan belirsizliğe işaret ederek söz konusu tedbirin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kesinleştirilmesiyle birlikte infazına girişilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin ilgili kanun hükmündeki belirsizlikten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının niteliği gözetildiğinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Zira yukarıda da değinildiği üzere hükmün açıklanması veya davanın düşmesine karar verilmesi durumlarında kanun yoluna başvurulabilecektir. Buna göre müsadere süreci henüz kesinleşmemiştir. Bu durumda müsadere kararının süreç kesinleştiğinde infazı yeterli bir giderim oluşturacaktır (Süleyman Başmeydan, § 72).

16. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin Atilla Yazar ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022) kararında temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle olağan yasa yolları ile çözüme kavuşturulması için (itiraz yolunun etkinleştirilmesi ya da istinaf/temyiz kanun yollarının açılması gibi) birtakım yasal düzenlemeler yapılması ve böylelikle HAGB kararlarının Anayasa Mahkemesince ilk elden incelenmesi ihtimalinin önüne geçilmesinin gerektiği belirterek bu konuda tespit edilen yapısal sorunun giderilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisine bilgi verilmiştir(Atilla Yazar ve diğerleri, § 177).

17. Anayasa Mahkemesi 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin beşinci fıkrasının iptaline ilişkinnorm denetimi kararında ise Atilla Yazar ve diğerleri kararında belirtilen eksikliklerin (Atilla Yazar ve diğerleri, §§ 123-173) bütünüyle giderilmesine yönelik kanun koyucu tarafından gerekli değişikliklerin yapılmadığı, HAGB kurumunun mevcut haliyle -bireysel başvuru kararlarında da işaret edildiği üzere- kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarını önlemekte yetersiz kaldığı ve temel hak ve özgürlükler üzerinde caydırıcı etki doğurduğunu belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında müsaderenin HAGB kararı verilmesi durumunda hangi aşamada infaz edileceğine ilişkin olarak ise açık bir kanun hükmünün bulunmadığını belirtmiş, Süleyman Başmeydan kararında kanun koyucunun müsadere

kararı için farklı bir usul veya kanun yolu düzenleyebileceği gibi HAGB kararları yönünden de müsadereye ilişkin farklı bir mekanizma da öngörebileceği yönündeki değerlendirmesine de değinmiştir (AYM, E.2022/120, K.2023/107, 01/06/2023).

18. Nitekim 2/3/2024 tarihli 7499 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 15. maddesi ile5271 sayılı Kanunun 231. maddesinin beşinci fıkrası değiştirilmiştir. Anılan düzenlemedehükmün açıklanmasının geri bırakılmasının, müsadereye ilişkin hükümler hariç, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade edeceği belirtilmiştir. Öte yandan kanun değişikliğinden önceki bir uyuşmazlığı ilgilendiren başvuru yönünden farklı bir değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığısonucuna varılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Bakırköy 34. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/389, K.2020/121) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TARIK GÜNDÜZ

B. No: 2020/27274 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27274

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TARIK GÜNDÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27274)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Tarık GÜNDÜZ

Vekili : Av. Süleyman UÇAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, adli tıp uzmanınca Cumhuriyet başsavcılığının talebi üzerine bilirkişi sıfatıyla gerçekleştirilen otopsiler karşılığında ödenen ücretin yetersiz görülmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğü (Üniversite) ile Adalet Bakanlığı (Bakanlık) arasında 2/11/2001 tarihinde Eskişehir Adli Tıp Şube Müdürlüğünün faaliyetleriyle ilgili otopsilerin Osmangazi Üniversitesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Hastanesi morgunda yapılmasını öngören bir protokol imzalanmıştır (Söz konusu protokole ilişkin detaylı bilgi için bkz. Yasemin Balcı [GK], B. No: 2014/8881, 25/7/2017, §§ 11, 12). Üniversitede adli tıp uzmanı ünvanıyla öğretim üyeliği yapan başvurucu, söz konusu protokol kapsamında 2/11/2001 ile 20/6/2003 tarihleri arasında Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talebi üzerine toplam doksan dört otopsi gerçekleştirmiştir.

3. Başvurucu 22/6/2006 tarihinde adli tıp uzmanı olarak katıldığı otopsi işlemlerinde harcadığı emek ve mesaiye karşılık bilirkişi ücreti ödenmesini talep etmiştir. Başsavcılığın

zımnen reddi üzerine başvurucu, söz konusu otopsi işlemleri için tespit edilecek ücretin yasal faiziyle birlikte ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Eskişehir 1. İdare Mahkemesi 31/12/2010 tarihinde davayı kabul ederek otopsi işlemleri için hesaplanacak bilirkişi ücretinin 22/6/2006 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir.

4. Eskişehir Defterdarlığı 20/4/2011 tarihinde başvurucuya 233,32 TL ödeme yapmıştır. Başvurucu 26/4/2011 tarihinde Başsavcılığa başvurmuş ve otopsi ücretlerine ilişkin olarak Türk Tabipler Birliğinden alınan veriler dikkate alınarak hesaplanan 28.200 TL'nin ödenmesini talep etmiştir. Bu talep üzerine Defterdarlık 5/5/2011 tarihinde 471,19 TL daha ödeme yapmıştır.

5. Başvurucu, katıldığı otopsi işlemlerinde harcadığı emek ve mesaiye karşılık 28.200 TL ödenmesi gerektiğini belirterek ödenen toplam 704,51 TL'nin mahsubu sonucu kalan 27.445 TL'nin talep tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte ödenmesi için dava açmıştır. Eskişehir 2. İdare Mahkemesi 14/12/2011 tarihinde Başsavcılık tarafından 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 72. maddesi uyarınca takdir edilen tutarın üzerinde ödeme yapılmasına imkân bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

6. Başvurucu, otopsi ücretinin düşük belirlendiğini belirterek kararı temyiz etmiştir. Danıştay Onikinci Dairesi 19/6/2019 tarihinde temyize konu kararı hukuka uygun bulduğunu belirterek oyçokluğuyla onamıştır. Karşıoy görüşünde ise başvurucuya ödenen ücretin otopsiler için sarf edilen emek ve mesaiye oranla düşük olduğu ve benzer bir uyuşmazlığa ilişkin Yasemin Balcı başvurusunda Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verdiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu, takdir edilen ücretin düşük olduğu iddiasının yanında ayrıca hukuki durumunun Yasemin Balcı başvurusu ile benzer olduğunu ileri sürerek karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Danıştay Onikinci Dairesi 4/2/2020 tarihinde düzeltmeyi gerektirir bir neden bulunmadığını belirterek karar düzeltme talebini reddetmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 30/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 21/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon 12/5/2023 tarihinde mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer iddiaların ise kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, gerçekleştirdiği otopsiler için takdir edilen bilirkişilik ücretinin yetersiz olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bakanlık görüşünde; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruya benzer iddiaları Yasemin Balcı kararında inceleyerek karara bağlamıştır. Anılan karara konu olayda da Üniversite ile Bakanlık arasında imzalanan protokol kapsamında 2/11/2001 ile 20/6/2003 tarihleri arasında yüz dört

otopsi gerçekleştiren adli tıp uzmanı olan başvurucuya toplam 765,14 TL ödeme yapılmış, başvurucu takdir edilen bilirkişilik ücretinin yetersiz olmasından yakınmıştır. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun emeğiyle orantılı bilirkişilik ücreti alacağı yolunda meşru beklentisinin bulunduğunu ve söz konusu bilirkişi ücretinin ödenmemesinin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına müdahale kapsamında incelenmesi gerektiğini açıklamıştır (Yasemin Balcı, §§ 87, 89).

13. Yasemin Balcı kararında, başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağı ve meşru amacı bulunduğu tespit edildikten sonra ölçülülük ilkesi kapsamında inceleme yapılmıştır. Bu kapsamda bilirkişiye ödenecek ücretin belirlenmesinde takdirin kamu makamlarına ait olmakla birlikte kamu makamlarının takdirinin bariz hata veya açık bir keyfîlik içermesi durumunda Anayasa Mahkemesinin denetim hakkının saklı olduğu ve belirlenen bilirkişi ücretinin emsallerine nazaran açıkça düşük olması hâlinde bariz takdir hatasının bulunduğu sonucuna ulaşabileceği belirtilmiştir (Yasemin Balcı, § 95). Adli Tıp Kurumunun 2011 yılı fiyat listesinden otopsi ücretinin 390 TL olduğuve başvurucunun 2011 yılında gerçekleştirdiği bazı otopsiler için Cumhuriyet savcısınca otopsi başına 150 TL takdir edildiği gözetildiğinde başvurucuya otopsi başına ödenen 7,36 TL'nin emsallerine nazaran oldukça düşük olduğu kanaatine varılmıştır (Yasemin Balcı, § 96).

14. Anayasa Mahkemesi, bilirkişi ücretinin hangi gerekçeye dayanılarak takdir edildiğinin anlaşılamadığını ve yaklaşık sekiz ila on yıl gecikmeli olarak ödenen ücretin 2001, 2002 ve 2003 yılı rayiçleri esas alınarak takdir edilmesinin adalet ve hakkaniyetle bağdaşmayacağını kaydetmiştir. Kamu kurumlarından olan alacakların geç ödenmesi nedeniyle alacakta meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde orantısız bir yük oluşturduğuna ilişkin içtihada dikkat çekmiştir. Bu bağlamda bilirkişi ücretinin fiilen ödendiği yılın rayici esas alınarak bir kıyaslama yapılmasının hakkaniyete uygun olacağını belirten Anayasa Mahkemesi, bariz bir şekilde düşük olduğu anlaşılan ücretin başvurucunun emek ve mesaisini karşılayacak mahiyette olmadığından yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmış ve başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Yasemin Balcı, §§ 96, 97).

15. Somut olayda da 2/11/2001 ile 20/6/2003 tarihleri arasında doksan dört otopsi gerçekleştiren adli tıp uzmanı olan başvurucuya bilirkişilik ücreti olarak toplam 704,51 TL ödeme yapılmıştır. Buna göre yukarıda anılan kararda açıklanan ilke ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 28.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60,

66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Eskişehir 2. İdare Mahkemesine (E.2011/1147, K.2011/1518) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİLAL IŞIK

B. No: 2020/29877 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29877

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLAL IŞIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29877)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Bilal IŞIK

Vekili : Av. Sevil ARACI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; atanmama işleminin iptali ve mahrum kalınan parasal hakların tazmini talebiyle açılan davada işlemin iptali yönünde verilen kararın incelenme yöntemi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, eşitlik ilkesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının; işlem iptal edilmesine rağmen parasal hakların tazminine dair talep hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi nedeniyle karar hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Sağlık Bakanlığı ve Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumunun sözleşmeli personel yerleştirme sonucuna göre Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesine hemşire olarak yerleştirilmiştir.

3. Başvurucu hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinin

birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir.

4. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali ve dava konusu işlem nedeniyle mahrum kaldığı özlük ve parasal haklarının yasal faiziyle ödenmesine karar verilmesi talebiyle 7/11/2017 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, hakkında açılan herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca adli sicil kaydının bulunmadığını ve mesleğinin kamu güvenliğini ilgilendiren bir yönünün olmadığını da ifade eden başvurucu güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına yol açacak herhangi bir durum olmamasına rağmen Kürt kökenli olması münasebetiyle tarafına ayrımcılık yapıldığını ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

5. Ankara 8. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 10/4/2019 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden, KPSS 2017/3 sonucuna göre Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesine hemşire olarak yerleşmeye hak kazanan davacı hakkında yapılan güvenlik soruşturmasında, davacı ve eşi hakkında "şahsın PKK/KCK terör örgütü içerisinde faaliyet yürüttüğü" şeklinde istihbari mahiyette bilgiler elde edildiği, bu tespite dayalı olarak güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak değerlendirilmesi sonucunda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesi 1. fıkrasının (A) bendindeki atama şartlarını taşımadığından bahisle atama işleminin yapılmamasına karar verilmesi üzerine bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

...

Olayda, güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasının kamu görevlisinin atanması için gerekli şartlardan birisi olduğu göz önüne alındığında, dosya içerisinde yer alan davacı hakkındaki 'şahsın PKK/KCK terör örgütü içerisinde faaliyet yürüttüğü' yönündeki istihbari bilginin değerlendirilmesi sonucu davacının güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu kanaatine varıldığından, güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğundan bahisle atamasının yapılmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

6. Başvurucu, davanın reddi kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde Mahkeme tarafından yapılan değerlendirmenin hatalı olduğunu, evli olmadığı hâlde eşi ve kendisi hakkında yapılan tespite istinaden davanın reddedildiğini, tamamen soyut nitelikli ve gerçeği yansıtmayan iddialar kapsamında işlem tesis edildiğini belirterek Anayasa'da güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi)31/12/2019 tarihli kararı ile dava konusu işlemin iptaline, işlem nedeniyle mahrum kalınan parasal hakların ödenmesine yönelik talep hakkında ise karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Kararda, dava konusu işlemin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bendi hükmüne dayanılarak tesis edildiği, Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararı ile anılan düzenlemenin iptal edilmiş olması karşısında bu düzenlemeye dayanılarak tesis edilen işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı belirtilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi ayrıca, dava konusu işlemin iptal edilmiş olmasının başvurucunun doğrudan atanması sonucunu doğurmayacağını, başvurucunun durumunun davalı idarece makul bir süre içinde yeniden

değerlendirmeye tabi tutulabileceğini ve bu değerlendirmenin sonucunda başvurucunun uyuşmazlığa konu kamu görevine atanıp atanamayacağına ilişkin yeniden bir işlem tesis edilebileceğini belirtmiştir. Son olarak Bölge İdare Mahkemesi, dava konusu işlem nedeniyle mahrum kalınan parasal hakların tazminine yönelik talep hakkında bu aşamada karar verilmesine imkân bulunmadığını ifade etmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 6/7/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 27/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; atanmama işlemine gerekçe olarak hem idare hem de mahkemelerce kendisi ve eşi hakkında örgüt içerisinde faaliyet yürüttükleri yönünde tespit yapıldığını, ancak bu tespitin gerçeğe aykırı olduğunu, zira evli dahi olmadığını, kaldı ki bu olaydan sonra tekrar atanma talebinde bulunduğunu ve güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenerek atamasının yapıldığını, halihazırda da çalışmaya devam ettiğini belirtmiştir. Bölge İdare Mahkemesinin, idari işlemin iptaline dair kararında işin esasına girmeksizin sadece Anayasa Mahkemesinin iptal kararını gerekçe gösterdiğini, bu şekliyle her ne kadar iptal kararı verilmişse de esasen etkili bir yargısal denetim yapılmadığını, zira dosya kapsamında toplanan tüm delillerin masumiyetini kanıtladığını ve atanmasının önünde herhangi bir engel olmadığını ortaya koyduğunu ileri sürmüştür. Mahkemenin davanın kabulü kararının, terör örgütleri ile ilişkisi varmış gibi bir sonuç doğurduğunu belirten başvurucu, Bölge İdare Mahkemesinin ise bu kararı sadece teknik olarak değiştirdiğini, sabıka kaydı vb. deliller araştırıldığı ve hiçbir aleyhe sonuç çıkmadığı hâlde Mahkemenin kararının hatalı olduğu yönünde bir değerlendirme yapmadığını belirtmiştir. Davalının kamu kurumu olması nedeniyle toplanan deliller ve sunulan mütalaalar hakkında bilgi sahibi olma hakkının sağlanmadığını ifade eden başvurucu, Bölge İdare Mahkemesinin kararının sadece teknik bir incelemeden ibaret olduğunu, masumiyetini zedeleyen Mahkeme kararını ortadan kaldırır nitelikte bir değerlendirme yapılmadığını iddia ederek masumiyet karinesinin, çelişmeli yargılanma hakkının, etkili başvuru hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvurucunun şikâyetlerinin özünün açtığı iptal davası sonucu verilen kararın adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olduğu görüldüğünden başvuru, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

12. Somut olayda başvurucu hakkında yürütülen güvenlik soruşturması olumsuz neticelenmiş ve başvurucunun ataması yapılmamıştır. Başvurucu, atanmama yönünde tesis

edilen idari işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. İlk derece mahkemesi tarafından yapılan incelemede, "başvurucu ve eşi hakkında PKK/KCK terör örgütü içerisinde faaliyet yürüttükleri" şeklinde istihbari mahiyette bilgiler elde edildiği ve bu tespite dayalı olarak güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak değerlendirildiği tespiti yapılmış; "şahsın PKK/KCK terör örgütü içerisinde faaliyet yürüttüğü" yönündeki istihbari bilginin değerlendirilmesi sonucu başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu kanaatine varıldığından atanmama yönündeki idari işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

13. Başvurucu; ilk derce mahkemesinin davanın reddi kararına itiraz etmiş, Bölge İdare Mahkemesince yapılan değerlendirmede idari işlemin dayanağı kanun hükmünün Anayasa Mahkemesince iptal edildiği tespiti yapılmış ve iptal kararının gerekçesine değinilmiş, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılması ve elde edilecek verilerin kullanılması hususuna ilişkin temel ilkeler belirlenmeksizin getirilen yasal düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeki Anayasa Mahkemesi kararı karşısında iptali talep edilen idari işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

14. Başvurucu, güvenlik soruşturması kapsamında yapılan tespitin gerçeğe aykırı olduğunu ileri sürmüşse de Bölge İdare Mahkemesi kişisel verilerin elde edilmesi ve korunmasına ilişkin Anayasal kriterler dikkate alınmadan güvenlik soruşturmasının yapılması nedeniyle atanmama işleminin iptali talebinin kabulüne karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı gözetilerek yapılan değerlendirmenin, hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasına yönelik olduğu, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir unsur içermediği anlaşılmıştır.

15. Bu itibarla başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu, Mahkemenin özlük ve parasal haklarına yönelik herhangi bir değerlendirme ve inceleme yapmadan karar verdiğini belirterek adil yargılanma, mülkiyet ve çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özünün, davaya konu ettiği talep hakkında verilen kararın uyuşmazlığın çözümüne dair bir değerlendirme içermemesine yönelik olduğu anlaşıldığından başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı yönünden incelenmiştir.

19. Anayasa’nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar. Öte yandan Avrupa

İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkeme hakkı şeklinde genel bir hakkı düzenlediğini kabul etmekte ve bu hakkın karar hakkını da içerdiğini ifade etmektedir (İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019 § 54).

20. Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak davanın sonunda bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 55).

21. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece karar hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, § 56).

22. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür.

23. Bununla birlikte öngörülen yükümlülüğün mutlak olmadığı da belirtilmelidir. Bu bağlamda karar hakkının görülmekte olan bir davanın yargılama usulü kuralları gereğince esasının incelenemeyeceği durumlara özgü olarak neticelenmiş olmasını da (düşme, açılmamış sayılma, karar verilmesine yer olmadığı, süre aşımı vb.) yasaklamadığı belirtilmelidir. Davanın usule ilişkin haklı bazı nedenlerle reddedilmesi, karar hakkı yönünden bir sorun oluşturmaz. Zira söz konusu hakkın sağladığı güvence bakımından önemli olan husus açıldığı sırada davanın -usule ilişkin sorunlar hariç- uyuşmazlığın esasını çözüme kavuşturma potansiyeline sahip olmasıdır (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 56).

24. Diğer yandan adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence

içermemektedir. Anılan hak yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı kapsamında karar hakkının gereği olarak mahkemelerin başvurucunun talepleri ile ilgili olarak etkili bir karar vermeleri zorunlu olup bireysel başvuru kapsamında bu husus irdelenecektir.

25. Başvuruya konu olayda Mahkeme, özlük ve parasal hak talebine yönelik olarak dava konusu işlemin iptali ile başvurucunun doğrudan atanması sonucunun doğmayacağı, İdarece başvurucu hakkında yeniden bir işlem tesis edilebileceğini belirterek dava konusu işlem nedeniyle mahrum kalınan parasal haklarının yasal faiziyle ödenmesine yönelik talep hakkında bu aşamada karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

26. Mahkemenin, gerekçeli kararında atıfta bulunduğu Anayasa Mahkemesinin yukarıda sözü edilen iptal kararında güvenlik soruşturmasının hiçbir şekilde yapılmayacağının değil, güvenlik soruşturması detaylarının kanunda gösterilmesi, kişisel verilerin güvenliğine ve özel hayatın gizliliğine ilişkin güvenceleri sağlayan kuralların kanunda yer alması koşuluyla güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının yapılabileceğinin ortaya konulduğu görülmektedir.

27. Bu durumda tazminat ödenmesi için gerekli şartların oluşup oluşmadığını somut olayın hukuksal koşulları çerçevesinde değerlendirerek söz konusu talep hakkında bir hükme ulaştığı görülen Mahkemenin, yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmediğinden söz edilemez. Bu itibarla adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı yönünden bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

29. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

31. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Eşitlik İlkesi ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkinİddia

32. Başvurucu; etnik kökeni, siyasi düşünce yapısı, üniversite eğitimi sırasında katıldığı kimi etkinlikler nedeniyle güvenlik soruşturmasının olumsuz neticelendiğini, bu nedenle ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiğini ve tarafına yönelik ayrımcılık yapıldığını ileri sürmüştür.

33. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri HakkındaKanun'un47. maddesinin (3),48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olaylarda bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır. İhlal iddiasına ilişkin delilleri sunma ve temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğün yerine getirilmediği, dolayısıyla iddiaların temellendirilmediği durumlarda kabul edilemezlik kararı verilebilir (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021.)

34. Başvurucu, hangi eylemleri veya mahkemece verilen hangi kararlar nedeniyle haklarının ihlal edildiğini ortaya koyamamış ve ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Bu nedenle söz konusu iddiaların temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

35. Açıklanan nedenlerle, başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

D. Eşitlik ilkesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

E. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, Sağlık Bakanlığı ve Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumunun sözleşmeli personel yerleştirme sonucuna göre Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesine hemşire olarak yerleştirilmiş, başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir.

2. Mahkememiz çoğunluğu başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Aşağıda açıklanan sebeplerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

3. Başvuruya konu uyuşmazlıkta Ankara Bölge İdare Mahkemesi Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sebebiyle davayı kabul ederek dava konusu işlemi iptal etmiştir. Bununla birlikte başvuruya konu davanın 7/11/2017 tarihinde açıldığı dikkate alındığında gerek idari işlemin gerekse bu işleme yönelik davanın açıldığı tarihlerde Anayasa Mahkemesinin iptal kararı bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi işlemin dayanağı olan kanun hükmünü 24/7/2019 tarihinde iptal etmiş olup bu karar ise 29/11/2019 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

4. Başvurucu başvuru formuna göre sadece karar verilmesine yer olmadığına karar verilen mali ve özlük hakları yönünden değil işlemin kendisinin Anayasa Mahkemesi kararı gerekçe gösterilerek incelenmemesinden de yakınmıştır. Başvurucunun iddiası şu şekildedir: "...Oysa müvekkilin atanmak için gereken şartları taşıdığı tüm dosya kapsamı ile sabittir. BAM'ın bu yönde bir değerlendirme yapma gereği duymaksızın sadece iptal kararını dikkate alarak verdiği karar müvekkilimizi mağdur eden, adil olmayan bir karardır. 3 yıllık dava süreci boyunca toplanan deliller müvekkilin aklanması ve atamasının yapılmasının önünde yasal bir engel bulunmadığının tespit edilmesi bakımından yeterli olmalıydı. Aksi yönde yapılan değerlendirme hem hukuka aykırıdır hem de hak ihlaline neden olmaktadır... Zira müvekkilimize terör örgütü ile iltisaklı damgası vurulmasına sebep olan sadece müvekkilimizin etnik kimliği ve siyasi düşünce yapısıdır. Müvekkilimizin yasadışı hiçbir yapılanma ile irtibatı ve ilgisi olmamasına rağmen bu şekilde damgalanması, masumiyet karinesini, eşitlik hakkını da ihlal etmiştir...". Görüldüğü üzere başvurucu Bölge Adliye Mahkemesinin dava tarihindeki şartlara göre değerlendirme yapmamasından açık bir biçimde yakınmıştır.

5. Anayasa’nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkeme hakkı şeklinde genel bir hakkı düzenlediğini kabul etmekte ve bu hakkın karar hakkını da içerdiğini ifade etmektedir (İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019 § 54).

6. Anayasa Mahkemesine göre adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Bununla birlikte karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir. Dolayısıyla ilgili yargı makamlarınca uyuşmazlık konusu edilen bir durum hakkında, başvuruculara atfedilebilecek herhangi bir kusur bulunmaksızın, olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi adil yargılama hakkı kapsamında karar hakkının ihlaline sebebiyet verebilir. Mahkemelerden beklenen, uyuşmazlığın esasına yönelik bir talep hakkında değerlendirme yapılmak suretiyle olumlu ya da olumsuz bir karar verilerek bu talebin bir sonuca bağlanmasıdır (çok sayıda karar arasından bkz. Burhanettin Yıldız, B. No: 2018/30046, 15/6/2021, §§ 22, 23, 27).

7. Bu başvuruda Bölge İdare Mahkemesince şekli anlamda bir karar verilmiş olup hatta dava konusu işlem iptal edilmiş olsa dahi aslında başvurucunun davaya konu işlemin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle açtığı dava yönünden bir karar verilmemiştir. Diğer bir deyişle Bölge İdare Mahkemesi işlemin hukuka aykırı olup olmadığını tespit etmekten kaçınmış,

böylelikle başvurucunun talebini esastan incelememiştir. Üstelik somut olay bakımından Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının geriye yürümeyeceğine dair Anayasa'nın 153. maddesinin beşinci fıkrasındaki kural da özel bir önem taşımaktadır.

8. Bölge İdare Mahkemesi davanın açıldığı tarihteki şartlara göre değerlendirme yapmakla yükümlü olup iptal kararının geriye yürümeyeceğini de gözetmek durumundaydı. Dolayısıyla kural olarak her davanın açıldığı tarihteki şartlara göre incelenmesi gerektiği ve dava tarihine göre yapılacak inceleme neticesine bağlı menfaatlerin bulunduğu da dikkate alındığında başvurucunun talebiyle ilgili olarak maddî anlamda verilmiş bir karar bulunmamaktadır.

9. Bu suretle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiği kanaati ile çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Kenan YAŞAR

ERDEM YAVUZ

B. No: 2020/30146 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30146

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDEM YAVUZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/30146)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Erdem YAVUZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun kapalı görüşlerin dinlenmesi ve kayda alınması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, yeni koronavirüs salgınına yönelik tedbirler kapsamında ceza infaz kurumundaki görüşlerin kısıtlanması nedeniyle aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Oltu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) bulunmaktayken kapalı görüşlerin kaydedilmesi şeklindeki uygulamanın ve koronavirüs COVID-19 tedbirleri kapsamında ceza infaz kurumundaki görüşlerin kısıtlanması uygulamasının hukuka aykırı olması nedeniyle kaldırılması gerektiği iddiasıyla İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığına (İdare ve Gözlem Kurulu) başvurmuştur. İdare ve Gözlem Kurulu 16/7/2020 tarihli kararıyla başvurucunun taleplerinin reddine karar vermiştir.

3. Kararın gerekçesinde 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Hükümlü ve Tutukluların Telefon Görüşme Hakkı" alt başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince telefon görüşmelerinin dinlenerek kayıt altına alındığı, yine kapalı görüşlerdeki uygulama bakımından da 5275 sayılı Kanun ile 17/6/2005

tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik kapsamında işlem yapıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün COVID-19 salgını nedeniyle tüm yurtta alınan sağlık tedbirleri kapsamında hem infaz kurumlarında bulunanların hem de toplumun sağlığının korunması amacıyla tüm infaz kurumlarında açık ve kapalı görüşlerin 1/8/2020 tarihine kadar ertelenmesi talimatı doğrultusunda uygulama yapıldığı belirtilerek İnfaz Kurumunun bu konuda herhangi bir yetkisinin bulunmadığı vurgulanmıştır.

4. Bunun üzerine başvurucu verilen ret kararının kaldırılması için Oltu İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Hâkimlik 7/8/2020 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; kapalı görüşlerde araya cam konularak telefonla görüşmenin sağlandığı, anılan görüşmenin aslında telefonla yapıldığı, telefon ile yapılan bu görüşmenin dış aramadan hiçbir farkının bulunmadığı, kapalı görüşlerde iletişimin telefon görüşmesi şeklinde gerçekleştiği belirtilerek kapalı görüşlerde kayıt alma işleminin gerçekleştirildiği kabul edilse bile hukuki dayanağının 5275 sayılı Kanun'un 66. maddesi olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında başvurucunun COVID-19 tedbirleri kapsamında ceza infaz kurumundaki görüşlerin kısıtlanması uygulamasına ilişkin şikâyetleri Hâkimlik kararında değerlendirilmemiştir.

5. Başvurucu, anılan karara karşı Oltu Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi, anılan kararın usule ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle 2/9/2020 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 3/9/2020 tarihinde öğrendikten sonra 21/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kapalı Görüşlerin Dinlenmesi ve Kayda Alınması Nedeniyle Özel Hayata Saygı Hakkı ile Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; kapalı görüşlerdeki konuşmalarının kaydedilmesine ilişkin infaz hâkimliğine yaptığı itirazın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde başvurucunun ihlal iddiaları konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Eşref Köse (B. No: 2017/38098, 3/6/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kapalı görüşlerde yapılan konuşmaların sistematik bir şekilde teknik araçla dinlenmesi ve kaydedilmesinin şartlarının kanunla düzenlenmediği gerekçesiyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine

karar verilmesi gerekir.

B. COVID-19 Salgınına Yönelik Tedbirler Kapsamında Ceza İnfaz Kurumundaki Görüşlerin Kısıtlanması Nedeniyle Aile Hayatına Saygı Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; COVID-19 salgınının başlamasından itibaren devam eden görüşlerin kısıtlanmasına ilişkin tedbirlerin kaldırılması talebinin Kurum tarafından reddedildiğini, bu ret kararına yönelik itirazlarının ise yargılama makamlarınca değerlendirilmediğini belirterek aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarındaki birtakım uygulamaların temel hak ve hürriyetlere müdahale teşkil ettiği ve kaldırılması gerektiği konusunda ileri sürülecek iddiaların esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olmasının ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanması bakımından bir gereklilik olduğunu Meral Danış Beştaş (3) kararında kabul etmiştir (Meral Danış Beştaş (3), B. No: 2017/34087, 13/10/2020, § 40). Dolayısıyla başvurucunun COVID-19 salgını döneminde uygulanan görüşlerin kısıtlanmasına ilişkin tedbirler konusunda ileri sürdüğü iddiaların da bu kapsamda ele alınması ve bir yargı merciince incelenmesi başvurucuya etkili bir başvuru yolunun sağlanması açısından önemlidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Meral Danış Beştaş (3), § 44).

13. Bu itibarla somut olayın koşullarında yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevinin ilgili mahkemelerce yerine getirilmediği, başvurucunun COVID-19 salgını döneminde uygulanan görüşlerin kısıtlanmasına ilişkin tedbirler bakımından şikâyet konusu ettiği hususların kabulüne ya da reddine ilişkin esasa yönelik herhangi bir karar verilmediği görülmektedir. Böylece başvurucunun Hâkimliğe yaptığı şikâyet başvurusunda verilen kararın bu yönüyle ilgili ve yeterli gerekçe içermediği, başvurucunun iddialarının incelenmesine ve uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. İtirazın yapıldığı Ağır Ceza Mahkemesi de bu eksikliği gidermeye yönelik bir gerekçeye yer vermemiştir. Neticede başvurucuya, aile hayatına saygı hakkı kapsamında olduğunu ileri sürdüğü müdahalenin ortadan kaldırılması talebiyle başvurabileceği ve asgari güvenceleri içeren, pratikte de işleyen etkili bir hukuk yolunun sunulmadığı sonucuna varılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu; ihlalin tespiti, ihlalin tüm sonuçlarıyla giderilmesi ile 15.000 TL maddi ve 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

16. Başvurucu her ne kadar 16/5/2022 tarihinde tahliye edilmiş olsa da başvuru formunda ileri sürülen iddialar kapsamında başvurucunun mevcut ihlalin tüm sonuçlarıyla giderilmesi ve kayıt altındaki verilerin silinmesine ilişkin taleplerde bulunduğu anlaşıldığından; kapalı görüşlerin dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran

nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

17. Öte yandan ihlallerin niteliği dikkate alınarak başvurucuya taleple bağlı kalınarak net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ve Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kapalı görüşlerin dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik tespit edilen özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Oltu İnfaz Hâkimliğine (E.2020/251, K.2020/259) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Oltu Ağır Ceza Mahkemesine (2020/335 D. İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILDIRIM UNLU MAMÜLLERİ GIDA İNŞAAT TURİZM TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/30986 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30986

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YILDIRIM UNLU MAMÜLLERİ GIDA İNŞAAT TURİZM TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/30986)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Yıldırım Unlu Mamülleri Gıda İnşaat Turizm Tekstil Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Doğuş KAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, müstakil ve ayrık nizamda bulunma şartını taşımayan ekmek fırını için verilen işyeri açma ve çalışma ruhsatının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/9/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuru Konusu Uyuşmazlığın Arka Planı

8. İstanbul'un Fatih ilçesi, Ayvansaray Mahallesi, Sultançeşme Caddesi No: 2 adresinde yer alan binanın alt katında bulunan ekmek fırını 2010 yılından itibaren V. Ekmek Gıda San. Tic. Ltd. Şti. tarafından işletilmektedir. Ekmek fırınının faaliyet gösterdiği bina müstakil olmayıp bodrum kat ve giriş kat fırın olarak kullanılırken fırın üst katı mesken olarak kullanılmaktadır.

9. V. Ekmek Gıda San. Tic. Ltd. Şti. anılan fırını 17/10/2016 tarihinde İstanbul 32. Noterliğinde yapılan sözleşmeyle başvurucu Şirkete devretmiştir. Devir sonrasında Fatih Belediyesince (Belediye) binada inceleme yapılmış, 24/2/2017 tarihli muayene raporuyla fırının mevcut hâliyle faaliyete uygun olduğu tespit edilmiş ve başvurucu Şirkete 7/3/2017 tarihinde "ekmek ve ekmek çeşitleri imalat ve satış yeri" faaliyet konulu gayrisıhhi işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmiştir.

B. Başvuruya Konu İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatının İptali İçin Açılan Dava

10. 26/12/2016 tarihinde İstanbul Ekmek Üreticileri Derneği; Belediyeye ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne başvurup yaptıkları araştırma sonucunda Fatih ilçesi, Ayvansaray Mahallesi, Sultançeşme Caddesi No: 2 adresinde yer alan ekmek fırınının satıldığını (el değiştirdiği), yeni işletmecinin mevcut fırını endüstriyel fırına dönüştürme çabasında olduğunu, şehir merkezinde böylesine yüksek kapasiteli endüstriyel fırınların yapılmasının binaya ve çevreye zarar vereceğini belirterek endüstriyel fırın inşaatının durdurulmasını ve gerekli cezai işlemlerin uygulanmasını talep etmiştir. Belediye 28/2/2017 tarihinde yapılan denetim sonucunda ekmek fırınının mevcut hâliyle faaliyette bulunmasının uygun olduğuna karar vermiştir.

11. 30/10/2017 tarihinde bu kez İstanbul Ekmek Fırıncıları Sanatkârları ve Ekmek Satıcıları Esnaf Odası (Fırıncılar Esnaf Odası) tarafından Belediyeye başvurulup el değiştiren fırının bulunduğu taşınmazda esaslı değişiklikler yapıldığı belirtilerek 7/3/2017 tarihli işyeri açma ve çalışma ruhsatının iptali talep edilmiştir. Belediye tarafından verilen 7/11/2017 tarihli yanıtta yapılan incelemelerde ekmek fırınına ait yapı kullanım izin belgesi bulunduğu, mimari tadilat projesinin uygun olduğu, mevcut hâliyle 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'na aykırı bir durumun bulunmadığı bildirilmiştir.

12. Bunun üzerine Fırıncılar Esnaf Odası tarafından başvurucu Şirkete verilen7/3/2017 tarihli işyeri açma ve çalışma ruhsatının iptali istemiyle İstanbul 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açılmıştır. Dava dilekçesinde 14/7/2005 tarihli ve 2005/9207 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulan İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'te (Yönetmelik) 29/6/2010 tarihinde yapılan değişiklik sonucu büyükşehir belediyesi ile nüfusu 100.000’i geçen belediye sınırları içinde açılacak ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılması şartının getirildiği, dava konusu fırının bulunduğu binanın bağımsız ve sadece fırın işletmesine tahsis edilmiş bir bina olmadığı, fırın işyerleri için belirlenen bu şartları taşımayan işyerlerinin çevrede yaşayan

insanların can ve mal güvenliğine karşı tehdit oluşturacağı, mahkemece belirlenecek bilirkişi ile birlikte keşif yapılarak işyerinin ekmek üretim faaliyetini sürdürmek için gerekli yasal şartları taşımadığının tespit edilmesi gerektiği, anılan işyerinde işyeri açma ve çalışma ruhsatı alındıktan sonra inşaat projesine ve imar mevzuatına aykırı olarak değişiklik yapıldığı açıklanmıştır.

13. Mahkeme 21/6/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme; gerekçeli kararında dava konusu işyerinin 7/3/2017 tarihinde ruhsatlandırıldığını, taşınmaza ilişkin 10/5/1999 tarihli yapı kullanma izin belgesinin bulunduğunu, ekmek fırınının 2010 yılında ayrıca ruhsatlandırıldığını, 24/2/2017 tarihli muayene raporuyla fırının mevcut hâliyle faaliyete uygun olduğunun tespit edildiğini, Yönetmelik'in geçici 3. maddesi uyarınca söz konusu maddenin yayın tarihinden önce alınan yapı kullanma izin belgesinde yapının kullanım amacının fırın olarak belirlendiğini ve bu hâliyle ayrık nizamda bulunma şartının dava konusu işyeri bakımından gerekli olmadığını, gerekli denetimlerin ve ruhsatlandırmanın belediye tarafından mevzuata uygun olarak yapıldığı hususları dikkate alındığında dava konusu işlemde hukuka aykırılık olmadığını belirtmiştir.

14. Fırıncılar Esnaf Odası, davanın reddine yönelik mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Altıncı İdare Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 7/5/2019 tarihinde mahkeme kararının kaldırılmasına ve dava konusu ruhsatın iptaline karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi; gerekçesinde fırının işletme hakkının 17/10/2016 tarihinde başvurucu Şirkete devredildiğini, 10/7/1996 tarihinden itibaren her mevzuatta fırın işyeri için bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmış olma koşulunun bulunduğunu, yapı kullanma izin belgesinde üst katı mesken olan bu hâliyle müstakil ve ayrık nizamda bulunma şartını taşımayan taşınmazın yapı kullanma izin belgesi değişikliğinin yapıldığı 1999 ve 2010 yılında da mevzuatta aranılan koşulları taşımadığını ifade etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi, 10/7/1996 tarihli ve 22692sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gıda Üretimi ve Satış Yerleri Hakkında Yönetmelik'in yayım tarihinden itibaren her mevzuatta bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmış olma koşulunun bulunduğuna, yapı kullanma izin belgesinde üst katı mesken olan bu hâliyle müstakil ve ayrık nizamda bulunma şartını taşımayan taşınmazın yapı kullanma izin belgesi değişikliğinin yapıldığı 1999 yılında da fırın işyeri açma ve çalışma ruhsatının verildiği 2010 yılında da mevzuatta aranılan koşulları taşımadığına vurgu yapmıştır.

15. Belediye 12/7/2019 tarihinde kararı temyiz etmiştir. Başvurucu da 26/12/2019 tarihinde hem müdahale isteminde bulunmuş hem Bölge İdare Mahkemesi kararını temyiz etmiştir. Başvurucu; fırının yirmi yıldan beri işletildiğini, yapı kullanım izin belgesinin olduğunu, Yönetmelik'in geçici 3. maddesi gereğince ayrık nizamda bulunma koşulunun aranmaması gerektiğini, işyeri açma ve çalışma ruhsatının Belediye tarafından usulüne uygun verildiğini, buna güvenerek yüklü miktarda yatırım yaptığını ve hukuki belirlilik ilkesinin ihlal edildiğini belirtmiştir.

16. Danıştay Onuncu Dairesi (Daire) 11/6/2020 tarihinde Bölge İdare Mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir.

17. Nihai karar başvurucu Şirket vekiline 4/9/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu Şirket 25/9/2020tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

19. 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Belediyenin yetkileri ve imtiyazları" kenar başlıklı 15. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

l) Gayrisıhhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek.

..."

20. 14/6/1989 tarihli ve 3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun'un 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatını vermeye aşağıdaki merciler yetkilidir:

...

b) Belediye hudutları ile mücavir alan içinde kalan tüm işyerleri ve işletmelere belediyeler,

21. 3572 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"3 üncü maddede belirtilen merciler, iznin verilmesi için yapılacak beyan ve incelemelerde aşağıda öngörülen genel kriterlere göre düzenlenecek yönetmeliği esas alırlar.

a) İnsan sağlığına zarar vermemek,

b) Çevre kirliliğine yol açmamak,

c) Yangın, patlama, genel güvenlik, iş güvenliği, işçi sağlığı, trafik ve karayolları, imar, kat mülkiyeti ve doğanın korunması ile ilgili düzenlemelere aykırı davranmamak."

22. Yönetmelik'in "İşyerlerinde aranacak genel şartlar" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İşyeri açma ve çalışma ruhsatı verilen işyerleri aşağıda belirtilen şartları taşımak zorundadır:

a) İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili olarak mevzuatta öngörülen tedbirlerin alınmış olması,

...

c) Özel yapı şeklini gerektiren sinema, tiyatro, düğün salonu, otel, hamam, sauna; ekmek fırını ile akaryakıt, sıvılaştırılmış petrol gazı, sıvılaştırılmış doğal gaz ve sıkıştırılmış doğal gaz istasyonu için yapı kullanma izin belgesinin alınmış olması

..."

23. 26/11/2014 tarihli ve 29187 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 1. maddesiyle değiştirilen Yönetmelik'in 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

...

m) Ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmış olması (Ancak, alışveriş merkezleri içinde bulunan 1000 m2 ve üstü alana sahip hipermarket, süpermarket, grossmarket ve megamarket gibi adlarla açılan işyerleri bünyesinde yer alan

fırınlarda ayrık nizamda müstakil bina şartı aranmaz.),

...

24. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in geçici 3. maddesi şöyledir:

"Bu maddenin yayımı tarihinden önce yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi özel yapı şekline uygun olarak düzenlenen ve bu haliyle tapu kütüğüne tescil edilen yapılarda açılacak fırınlarda ayrık nizamda müstakil bina şartı aranmaz. İşyeri açma ve çalışma ruhsatı bulunan ancak ayrık nizamda müstakil binada bulunmayan ekmek fırınları devredilemez."

..."

25. Yönetmelik'in "İşletmecinin değişmesi ve işyerinin nakli" başlıklı 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ruhsatta belirtilen faaliyet konusu, faaliyet alanı ve adresin değişmemesi kaydıyla iş yerinin devredilmesi halinde, devralan kişinin başvurusu üzerine dosyadaki bilgi ve belgeler esas alınmak suretiyle yeni işletmeci adına tekrar ruhsat düzenlenir. Ancak devredilmek istenen iş yerinin fiziki durumu ve ruhsat dosyasındaki bilgi ve belgelerin işletmecinin kusuru sebebiyle faaliyet konusuyla ilgili bu Yönetmelik kapsamında karşılanması gereken mevzuat hükümlerine aykırı olması halinde, söz konusu aykırılıklar ve noksanlıklar giderilmeden yeni işletmeci adına ruhsat düzenlenemez."

2. Danıştay Kararları

26. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun (İDDK) 23/12/2015 tarihli ve E.2014/3722, K.2015/5499 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yönetmeliğin, 'İşyerlerinde aranacak genel şartlar' başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrasına,25/07/2010 günlü, 27652 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelikle, dava konusu (m) bendi eklenmiş ve 'Büyükşehir belediyesi ile nüfusu 100.000'i geçen belediye sınırları içinde açılacak ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmış olması (Ancak, alışveriş merkezleri içinde bulunan 1000 m2 ve üstü alana sahip hipermarket, süpermarket, grossmarket ve megamarket gibi adlarla açılan işyerleri bünyesinde yer alan fırınlarda ayrık nizamda müstakil bina şartı aranmaz.)' düzenlemesi getirilmiştir.

Bu nedenle, kamu yararını gözetmek ve kamu düzenini korumakla görevli idarenin, ekmek ve ekmek çeşitlerinin üretiminden tüketicilere ulaşıncaya kadar, halk sağlığı ve güvenliğinin korunması amacıyla, sağlık ve çevre koşullarına göre bir standart oluşturulmasına yönelik olarak yaptığı düzenlemede hukuka aykırılık görülmemiştir. Dava konusu düzenleme ile getirilen standardın, büyükşehir belediyesi dışındaki belediyeler ile nüfusu 100.000'in altında kalan belediye sınırları içinde faaliyette bulunan fırınlar için öngörülmemiş olması ise, anılan düzenlemeyi hukuka aykırı hale getirmeyecektir.

Öte yandan, dava konusu düzenleme yürürlüğe girmeden önce, yürürlükte bulunan mevzuata göre davacılar tarafından alınmış işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı bulunmadığından, anılan taşınmazın işyeri olarak faaliyet göstermesi bakımından kazanılmış hakkın varlığından da söz edilemez. Bu nedenle, yapı kullanma izni belgesi ve tapu senedinde 'fırın' niteliği bulunan taşınmazlar yönünden, işyeri açma ve çalıştırma

ruhsatlarına ilişkin dava konusu Yönetmelik hükmünde geçiş düzenlemesinin yer almaması anılan işlemi hukuka aykırı hale getirmemektedir. Kat mülkiyeti mevzuatına göre tapuya fırın olarak tescil edilen bir taşınmazın, işyeri açma ve çalışma ruhsatlarına ilişkin mevzuat hükümlerinden muaf olduğu ya da tapuya tescil edilmekle kendiliğinden işyeri açma ve çalıştırma ruhsatını edindiği gibi bir sonuç doğar ki, bu durum işyeri açma ve çalıştırma ruhsatlarına ilişkin mevzuatın amacıyla bağdaşmaz..."

27. Dairenin 19/12/2016 tarihli ve E.2016/8011, K.2016/4576 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...fırınların özel yapı kullanma izin belgesinin olması koşuluyla konut bölgelerinde açılmasını yasaklayıcı bir düzenleme bulunmadığı; imar hukukuna uygun olarak ruhsatlandırılmış ayrık nizamda müstakil yapılarda faaliyet gösteren fırınlara, yapının niteliğine uygun işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilebileceği; önceden ruhsat almış işyerleriyle ilgili kazanılmış hakların korunarak yeniden ruhsat alınmasının istenilmeyeceği ve işyeri açma ve çalışma ruhsatı bulunan ancak ayrık nizamda müstakil binada bulunmayan ekmek fırınlarının devredilemeyeceği anlaşılmakta olup; davacı tarafından devralınan işyerinin devre esas ruhsatının tek kişi adına olduğu, davacının ortaklığına ilişkin bir ibarenin ruhsatta yer almadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda ilk ruhsat verildiği tarihte yürürlükteki mevzuata uygun olarak verilen işyeri ruhsatı esas alınarak, devir nedeniyle ruhsat düzenlenemeyeceği anlaşıldığından; işyeri açma ve çalışma ruhsatı bulunan ancak ayrık nizamda müstakil binada bulunmayan ekmek fırının devredildiğinden dolayı işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmemesine ilişkin işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir. ''

28. İDDK'nın 5/4/2021 tarihli ve E.2020/2989, K.2021/707 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Dava konusu Yönetmeliğin 5. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinin incelenmesinden;

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin dava konusu edilen 5. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi ile ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda olma şartı getirilmiş, bu konuda alışveriş merkezleri bünyesinde belli bir alana sahip marketlerde bulunan fırınlar ise düzenlemeden istisna tutulmuştur.

Yapılan düzenleme ile ülkemizde en çok tüketilen gıda maddelerinden biri olan ekmek ve ekmek çeşitlerinin üretiminden tüketicilere ulaşıncaya kadar halk sağlığının ve güvenliğinin korunması amacının gerçekleştirilmesi için sağlık ve çevre şartlarına göre belirli standartların sağlanabilmesine yönelik koşullar getirildiği anlaşılmaktadır.

Bu tür işyerlerine, kamu sağlığı ve güvenliği bakımından müstakil bina ve ayrık nizamda bulunma koşulu getirilerek kamu yararının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Tamamen ticari ünitelerden oluşan, belirli açılış ve kapanış saatleri doğrultusunda çalışan ve mesken niteliği taşımayarak insan barınmasına olanaklı olmayan alışveriş merkezlerinin, ayrık nizam ve müstakil binada bulunmayan ekmek fırınlarının doğurabileceği güvenlik ve sağlık olumsuzluklarına neden olmayacağı dikkate alındığında, iptali istenilen bu düzenlemenin, alışveriş merkezleri bünyesindeki marketler açısından getirilen istisna yönünden de hukuka aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öte yandan, gelişen kentleşme olgusunun şekillendirdiği alışveriş hayatının bir yansıması

olan alışveriş merkezleri bünyesinde kurulan büyük marketlerde, pek çok mal ve hizmetin bir arada tüketiciye sunulduğu, tüketicinin neredeyse her türlü ihtiyacını tek bir noktadan karşılamasına olanak sağlayan bu modern alışveriş sistemi içerisinde, taze ve uygun fiyatlı olarak sunulan ekmek ve ekmek ürünlerinin bulunmamasının düşünülemeyeceği dikkate alındığında, ekmek fırınlarının ayrık nizam ve müstakil binada açılması şartının, alışveriş merkezleri bünyesinde açılacak fırınlar için de aranmamasının kamu yararına aykırı olmadığı, bilakis, bu işletmelerin bünyesinde ekmek üretimi yapmasını engellemenin ve bu suretle tüketicilerin bu marketlerden yaptıkları alışverişte, taze ve uygun fiyatlı ekmek ve ekmek ürünlerine ulaşma imkanlarını ortadan kaldırmanın kamu yararına aykırılık teşkil edeceği açıktır.

Dava konusu Yönetmeliğin geçici 3. maddesinin incelenmesinden;

Dava konusu Yönetmeliğin geçici 3. maddesinde, 'Bu maddenin yayımı tarihinden önce yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi özel yapı şekline uygun olarak düzenlenen ve bu haliyle tapu kütüğüne tescil edilen yapılarda açılacak fırınlarda ayrık nizamda müstakil bina şartı aranmaz...' hükmü ile kazanılmış hakların gözetildiği, '...İşyeri açma ve çalışma ruhsatı bulunan ancak ayrık nizamda müstakil binada bulunmayan ekmek fırınları devredilemez.' hükmünün de bundan sonraki aşamalarda verilecek işyeri açma ve çalışma ruhsatları açısından, İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin 5. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde getirilen düzenleme çerçevesinde, kamu düzeninin ve eşitlik ilkesinin sağlanmasına yönelik olduğu anlaşıldığından, dava konusu Yönetmeliğin geçici 3. maddesinde yer alan düzenlemelerde de hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Melikgazi Belediye Başkanlığının 19/10/2016 tarih ve 2716942 sayılı işlemine gelince; Davacıya ait taşınmazın, fırın kullanımına özgü yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesinin bulunması, anılan işyerine her koşulda işyeri açma ve çalışma ruhsatı verileceği ya da işyerinin kazanılmış hakkı olduğu anlamına gelmemektedir. İşyeri açma ve çalışma ruhsatının verilebilmesi için, imar mevzuatının öngördüğü koşulların yanı sıra, işyerlerinin ruhsatlandırılmasına yönelik mevzuatın öngördüğü koşulların da sağlandığının ortaya konulması gerekmektedir. Uyuşmazlıkta, Kayseri İli, Melikgazi İlçesi, [....] adresinde faaliyet gösteren fırın faaliyet konulu işyerinin, ayrık nizamda ve müstakil bir yapıda yer almadığı anlaşıldığından, davacı tarafından yapılan, anılan adresteki fırına yönelik işyeri açma ve çalışma ruhsatının kendisine devrine izin verilmesine ilişkin başvurunun reddine yönelik Melikgazi Belediye Başkanlığının 19/10/2016 tarih ve 2716942 sayılı işleminde, dayanak mevzuat düzenlemelerine ve hukuka aykırılık bulunmamaktadır. Bu durumda, davanın reddi yolundaki Daire kararında sonucu itibarıyla hukuka aykırılık bulunmamaktadır..."

B. Uluslararası Hukuk

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında, mülkiyet hakkının kapsamı konusunda mevzuat hükümlerinden ve yargı mercilerinin bunlara ilişkin yorumundan bağımsız olarak özerk bir yorum esas alınmaktadır (Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010, § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124; Broniowski/Polonya [BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 129).

31. Bir işin yürütülmesi için verilen işyeri açma ve çalışma ruhsatları, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan mülkiyet hakkının konusunu oluşturur. AİHM'e göre verilen ruhsat ve izinlerin sona erdirilmesi, ilgili şirketin veya işyerlerinin ticari itibarını ve değerini olumsuz etkilediğinden mülkiyet hakkına müdahale niteliğindedir. Bununla birlikte AİHM; ruhsat veya izinlerin sona erdirilmesini, Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin birinci paragrafının ikinci cümlesi anlamında mülkiyetten yoksun bırakma kapsamında değil anılan maddenin ikinci paragrafı anlamında mülkiyetin kontrolü kapsamında bir müdahale olarak incelemektedir (Tre Traktörer Aktiebolag/İsveç, B. No: 10873/84, 7/7/1989, §§ 53, 55; Rosenzweig And Bonded Warehouses Ltd./Polonya, B. No: 51728/99, 28/7/2005, § 49; Capital Bank AD/Bulgaristan, B. No: 49429/99, 24/11/2005, §§ 130, 131; Bimer S.A./Moldova, B. No: 15084/03, 10/7/2007, §§ 49-51; Megadat.com SRL/Moldova, B. No: 21151/04, 8/4/2008, §§ 62, 63, 65).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesi'nin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu Şirket devir konusu fırının yirmi yıldan beri işletildiğini, Yönetmelik'in geçici 3. maddesi gereğince ayrık nizamda bulunma koşulunun aranmaması gerektiğini, Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde yer verdiği yönetmeliğin yürürlükten kaldırıldığını, işyeri açma ve çalışma ruhsatının Belediye tarafından usulüne uygun verildiğini buna güvenerek yüklü miktarda yatırım yaptığını ve aynı olaya ilişkin farklı yönde Danıştay kararları bulunduğunu belirtmiştir. Başvurucu Şirket; bu gerekçelerle mülkiyet hakkı, adil yargılanma hakkı ve hukuki belirlilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

34. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu Şirket, mülkiyet hakkı dışında adil yargılanma hakkı, hukuki belirlilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür ancak somut olayda başvurucu Şirketin asıl şikâyetinin işyeri açma ve çalışma ruhsatının iptaline yönelik olduğu anlaşıldığından başvurucu Şirketin bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

i. Genel İlkeler

37. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, §§ 49-54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin menfaatinin olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

38. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

39. Mülkiyet hakkının özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsamı olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, § 51).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda başvurucu Şirkete "ekmek ve ekmek çeşitleri imalat ve satış yeri" faaliyet konulu işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmiştir. Anılan ruhsat Bölge İdare Mahkemesi kararıyla iptal edilmiştir (bkz. § 14).

41. Başvurucu Şirket kendisine verilen işyeri açma ve çalışma ruhsatı kapsamında iki yıldan fazla süre ticari faaliyette bulunmuştur. Bu durumda müşteri çevresi ve ticari itibar sağladığı açık olan işyeri açma ve çalışma ruhsatının başvurucu Şirket için ekonomik bir değeri olduğu ve bu ekonomik değerin mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği hususunda tereddüt yoktur.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

42. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve üzerinde tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

43. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş, ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

44. Başvurucu Şirketin mülkiyetindeki ruhsatın iptal edilmesinin Anayasa’nın 35. maddesi anlamında mülkiyet hakkına müdahale oluşturduğunu belirtmek gerekir. Somut olayda gayrisıhhi işyerlerine ruhsat verilmesi ve denetimler sonucunda ruhsatların iptalinin kamu makamlarının kontrol ve düzenleme yetkisi kapsamında olduğu açıktır. Bu sebeple başvurunun mülkiyetin kullanımını düzenleme ve kontrole ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

45. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

46. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de gözönünde bulundurulmalı, dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahale kanuna dayanmalı, kamu yararı amacı taşımalı, ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılmalıdır(Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

47. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kuralların olmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

48. Somut olayda işyeri açma ve çalışma ruhsatı 3572 sayılı Kanun'a dayanılarak yürürlüğe giren İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'e göre iptal edilmiştir. Bu kapsamda müdahalenin kanuni dayanağının olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

49. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân vermekte ve bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Nusrat Külah,B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

50. Somut başvuruda başvurucu Şirkete verilen işyeri açma ve çalışma ruhsatının ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılması şartını sağlamadığı için iptal edildiği görülmüştür. Ekmek fırınlarının mesken niteliğindeki binaların altında faaliyet göstermesinin ortaya çıkaracağı muhtemel tehlikeler gözönüne alınarak bu tür işletmelerin bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmasının zorunlu tutulmasının halkın can ve mal güvenliğini korumak amacı taşıdığını belirtmek gerekir. Bu bağlamda ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmasının zorunlu kılınması nedeniyle gerçekleşen müdahalede kamu yararının bulunduğu kabul edilmelidir.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

51. Son olarak kamu makamlarınca başvurucu Şirketin mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaçla bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araç arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

52. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşur. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif müdahaleyle ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade eder (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

53. Ölçülülük ilkesi gereği, kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekir. Bu adil denge, başvurucunun aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Anayasa Mahkemesi; müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini ve diğer taraftan müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını da gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

54. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmez. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını

sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsar. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

55. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için yargı mercilerinin kararlarında konuyla ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır, ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli şekilde değerlendirilerek karşılanmalıdır (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

56. İlk olarak müdahalenin kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Bu değerlendirme yapılırken değişikliğe neden ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmalıdır. Ekmek fırınlarının mesken niteliğindeki binaların altında faaliyet göstermesinin ortaya çıkaracağı muhtemel tehlikeler (binaların yıkılması ve/veya yangın) gözönüne alınarak bu tür işletmelerin bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmasının zorunlu tutulması, bu şartı sağlamayan işyerlerinin ruhsatlarının iptal edilmesi şeklinde ortaya çıkan müdahalenin halkın can ve mal güvenliğini korumak amacına yönelik ve müdahalenin kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğu noktasında şüphe yoktur.

57. İkinci olarak başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin gerekli olup olmadığı incelenmelidir. Yönetmelik değişikliğiyle ekmek fırınlarının -olası bir deprem ya da yangında meydana gelecek zararlar nedeniyle- mesken niteliğindeki binaların altında faaliyet göstermesinin yasaklanması, halkın can ve mal güvenliği ile kamu güvenliğinin sağlanması açısından taşıdığı önem nedeniyle başvurucunun ruhsatının iptal edilmesi şeklinde ortaya çıkan müdahalenin gerekli olmadığı söylenemez.

58. Son olarak orantılılık yönünden değerlendirme yapılacaktır. Somut olayda başvurucunun ruhsatı iptal edilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi, buna gerekçe olarak 2005 yılından bu yana getirilen mevzuatta ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmasının zorunlu tutulmasını göstermiştir. Daire, Bölge İdare Mahkemesi kararını onamıştır (bkz. §§ 14, 16). Gerçekten başvurucunun devraldığı ekmek fırını bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binada yer almamaktadır. Başvurucu; yirmi yıldır aynı adreste işletilen fırını devralmasından sonra Belediyenin kendisine 7/3/2017 tarihinde ruhsat verdiğini, bu şekilde belirli süre çalışmasına müsaade edilmesine rağmen sonradan ruhsatın Bölge İdare Mahkemesi kararıyla iptal edilmesinden yakınmıştır. Başvurucuya göre ruhsatın iptal edilmesinde kendisinin kusuru bulunmamaktadır.

59. Yönetmelik değişikliği sonrası 26/11/2014 tarihinden sonra müstakil binada faaliyet göstermeyen ekmek fırınlarının devredilmesinin yasaklandığı görülmüştür (bkz. § 24). Bu kuralın uyuşmazlıktan önce yürürlüğe girdiği, önceden belirli ve öngörülebilir nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. 26/11/2014 tarihinden sonra ekmek fırınlarının ve ruhsatların devrinin geçersiz olduğu Danıştay içtihatlarıyla da ortaya koyulmuştur (bkz. Danıştay Onuncu Dairesi, 2/12/2019 tarihli ve E.2016/8858, K.2019/9041 sayılı kararı; Danıştay

Dördüncü Dairesi, 19/12/2023 tarihli ve E.2023/12217, K.2023/7106 sayılı kararı; Danıştay Dördüncü Dairesi, 15/11/2023tarihli ve E.2023/6618, K.2023/6299 sayılı kararı).

60. Anayasa Mahkemesi öncelikle başvurucunun ekmek fırınını 17/10/2016 tarihinde devraldığını gözlemlemiştir. Başvurucunun ekmek fırınını devraldığı tarihte müstakil binada bulunmayan ekmek fırınlarının devredilmesinin yasaklandığı, devir ve ruhsat taleplerinin geçersiz kabul edildiği gözden uzak tutulmamalıdır. Başvurucu, devir yasağı olmasına karşın ekmek fırınını 17/10/2016 tarihinde devralmış ve yaklaşık beş ay sonra kendi adına ruhsat düzenletmiştir. Başvurucunun devir yasağını bilmesine karşın bu kuralın aksine ekmek fırınını devralmasının ortaya çıkaracağı hukuki sonuçları öngörmesi beklenirdi.

61. Başvurucuya göre Bölge İdare Mahkemesinin karar gerekçesinde yer verdiği Yönetmelik eski tarihlidir ve uyuşmazlık konusu olayda uygulanma kabiliyeti yoktur ayrıca başvurucu iki farklı Danıştay kararından bahsetmiştir ve bu kararların kendi durumuyla aynı olan ekmek fırınları lehine sonuçlandığını açıklamıştır. Öncelikle belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında kural olarak delilleri değerlendirme veya hukuk kurallarını yorumlama gibi bir görevi yoktur. Üstelik mahkemeler bu bakımdan ilk elden delilleri değerlendirebilme imkânına sahip olduğundan daha avantajlı bir konumdadır. Bölge İdare Mahkemesi, kararının gerekçesinde ekmek fırınlarının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılmasının zorunlu tutulmasına yönelik kuralın 2005 yılından bu yana mevzuatta zorunlu olarak arandığını, farklı tarihlerde dava konusu edildiğini ancak gelinen aşamada somut uyuşmazlıkta başvurucunun devraldığı ekmek fırınının bu amaca tahsisli ayrık nizamda müstakil binalarda açılması koşulunu taşımadığını tespit etmiştir. Öte yandan başvurucunun formda zikrettiği Danıştay kararları incelendiğinde anılan kararların Yönetmelik'in iptaline yönelik ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay Sekizinci Daire kararına dayalı olduğu görülmüştür. Oysaki Sekizinci Dairenin anılan iptal kararları temyiz incelemesi sonrasında İDDK tarafından bozulmuş ve davaların reddine karar verilmiştir (bkz. §§ 26, 28).

62. Son olarak müdahalenin sebep olduğu sonuçlara bakılmalıdır. Başvurucu Belediyenin verdiği işyeri açma ve çalışma ruhsatına güvenerek yatırım yaptığını, ruhsatın Bölge İdare Mahkemesi kararıyla iptal edilmesiyle fırının kapandığını belirtmiştir. Öncelikle başvurucunun Belediyenin verdiği ruhsata güvenerek yaptığı harcamalar yönünden uğradığı zararın tazminine yönelik tam yargı davası açıp açmadığı noktasında formda herhangi bir açıklama yapmadığı görülmüştür. Bu sebeple Anayasa Mahkemesi bu yönden bir değerlendirme yapmayacaktır. Bu durumda müdahalenin taşıdığı kamu yararı amacıyla karşılaştırıldığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemediği, kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı sonucuna varılmıştır.

63. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET EMİN AKGÜN

B. No: 2020/31479 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31479

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET EMİN AKGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31479)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Mehmet Emin AKGÜN

Vekili : Av. Resul TEMUR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kolluk görevlilerince fiziksel şiddet uygulanması ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülen bir soruşturma kapsamında başvurucunun evinde arama yapılmasına karar verilmiş ve başvurucu 9/8/2019-13/8/2019 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur.

3. Polis memurları, arama işlemi nedeniyle 9/8/2019 tarihinde (saat 04.40) düzenledikleri tutanakta başvurucunun evinin kapısını usulüne uygun olarak çaldıklarını, defaatle uyarmalarına rağmen evin kapısını açan kimse olmadığından kapıyı kırarak içeri girdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca aralarında başvurucunun da olduğu üç kişinin ellerindeki silahları almaya teşebbüs ettiğini ve direndiği, bu nedenle bu kişilere karşı kademeli olarak güç kullandıklarını belirtmiştir. Kendilerine zararlarının olup olmadığı sorulan başvurucu ile diğer iki kişi, kapının kırılması haricinde zararlarının olmadığını söylemiştir. Tutanağın

altında başvurucunun imzası da bulunmaktadır.

4. Başvurucu, yakalanmasının akabinde ilk olarak Selahaddin Eyyubi Devlet Hastanesine götürülmüştür. Yapılan muayene sonucunda düzenlenen 9/8/2019 tarihli (saat 06.35) raporda; başvurucunun boynunun sağ tarafı ve sağ kolunun üst kısmında çizikler olduğu, göğüs ve sırt kısmının ise kızardığı, yaralanmanın etkisinin basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif olduğu ve başvurucunun yaşamının tehlikeye girmediği açıklanmıştır.

5. Aynı tarihte başvurucu müdafii, başvurucunun yakalanması esnasında görevli polis memurlarının orantısız müdahalede bulunması neticesinde kötü muameleye uğradığını belirterek polis memurları hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucu müdafii dilekçesinde başvurucunun evin kapısını açmasına fırsat verilmeden ve kapı çalınmadan kapının kırıldığını, başvurucunun sağ kolunda çok sayıda çizik olduğunu, göğüs ve sırt kısmının tamamen kızardığını, boynunun sağ kısmında belirgin kesikler olduğunu, konuşmakta ve yürümekte zorlandığını, Özel Harekât polislerinin başvurucuyu yere yatırıp üstünden geçtiğini ve üzerinde zıpladığını, şok tabancasına benzer bir aletle boynuna elektrik verdiklerini, üzerine köpek saldıklarını ve sürekli hakaret ederek dövdüklerini, bu hususların acil şekilde kayıt altına alınması gerektiğinden başvurucunun tam teşekküllü bir hastaneye sevk edilmesinin gerektiğini iddia edip Özel Harekât polislerinin kasklarındaki kameraların görüntülerinin alınmasını istemiş ve başvurucunun eşiyle evde bulunan üçüncü kişilerin olaya tanık olduğunu öne sürmüştür.

6. Suç duyurusu üzerine derhâl soruşturma başlatan Başsavcılık; Diyarbakır Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne gözaltında bulunan başvurucu hakkında tam teşekküllü devlet/üniversite hastanesinden (gözaltı girişi esnasında adli raporun aldırıldığı hastane dışında başka bir hastane) adli rapor aldırılması ve başvurucunun yakalanması esnasında ilgili kolluk kuvveti personeline mukavemet gösterip göstermediği konusunda tutanak varsa bu tutanağın bir örneğinin gönderilmesi yönünde talimat vermiştir.

7. Anılan talimat nedeniyle başvurucu, Sağlık Bakanlığı Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesinde 10/8/2019 tarihinde tekrar muayene edilmiştir. Muayene sonucunda düzenlenen raporda darp ve cebir izine rastlandığı, iki gün önce düzenlenen rapordaki hususların devam ettiği, yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği, hayati tehlikenin olmadığı ifade edilmiştir. Ertesi gün başvurucu bir kez daha Selahaddin Eyyubi Devlet Hastanesinde muayene edilmiş, sonucunda yeni darp ve cebir izine rastlanmadığına dair kati hekim raporu düzenlenmiştir. Başvurucu; devam eden süreçte 12/8/2019 tarihinde bir kez, 13/8/2019 tarihinde farklı saatlerde iki kez daha Selahaddin Eyyubi Devlet Hastanesinde muayene edilmiştir. Muayeneler sonucunda başvurucunun aktif şikâyeti olmadığı, darp ve cebir izine rastlanmadığına dair raporlar düzenlenmiştir.

8. Başsavcılık 13/11/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

"... Olayla ilgili dosya arasında celp edilen tahkikat dosyasında bulunan 09/08/2019 tarihli kolluk görevlilerince tutulan tutanağın incelenmesinde, polis memurlarınca kapının defaatle çalındığının, kapının açılmaması üzerine ikamet kapısının kırıldığının, ikamete girildiği esnada müştekilerin polis memurlarına direndiğinin, polis memurlarının müştekiye direnmemesi yönünde ikazda bulunmalarına rağmen direnmeye devam etmesi üzerine güç kullanarak etkisiz hale getirildiği yönünde tutanak düzenlendiği ve müştekinin söz konusu tutanağı imzaladığının tespit edildiği, yürütülen soruşturma sonucunda, PVSK'nın 16.

maddesinde 'Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartları gerçekleştiğinde silah kullanabilir' şeklinde düzenlemenin yer aldığı, müştekinin direnmesi sonucunda söz konusu olayda basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaralandığı, müştekiye ait raporda yer alan yaralanmanın direnme esnasında gerçekleşebilecek nitelikte olduğu, polis memurlarının zor kullanma yetkilerini aşarak müştekiyi darp ettiklerine dair şüpheliler hakkında kamu davası açılmasını gerektirir delil elde edilemediği anlaşılmakla; olay nedeniyle kolluk görevlileri hakkında kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına ... karar verildi."

9. Başvurucu; suç duyurusunda talep ettiği hususlar hakkında hiçbir işlem yapılmadan kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu, vücudundaki izler kayıt altına alınabilecekken Başsavcılığın etkili bir soruşturma yürütmemesinden dolayı bunun kayıt altına alınamadığını, beyanına başvurulmadığını, olay esnasında orada bulunan eşi ve misafirlerinin ifadesine ve tanıklığına müracaat edilmesi gerekirken bu yönde bir inceleme yapılmayıp görevli polislerin ifadesine de başvurulmadığını, kask kameralarının mevcut olup olmadığı ve olayın ne şekilde meydana geldiğine ilişkin bir araştırma yapılmadığını iddia ederek kovuşturmaya yer olmadığında dair karara itiraz etmiştir.

10. Başvurucunun itirazı, Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 25/7/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

11. Anılan karar 13/8/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 14/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; kolluk görevlilerinin fiziksel şiddet niteliğindeki fiillerine maruz kaldığını, bu kapsamda yürütülen soruşturmada yaralandığının tespit edildiği sağlık raporuna rağmen şüpheli kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanak içeriği dikkate alınarak eksik araştırmayla kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, suç duyurusunda delillerin ivedi olarak toplanması taleplerinin karşılanmadığını, sulh ceza hâkimliği kararının gerekçesiz olduğunu belirterek kötü muamele yasağının, etkili soruşturma yükümlülüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; kötü muamele yasağının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında polislerin silahlarını almaya çalışması ve aktif bir biçimde direnmesi sebebiyle açılmış bir soruşturma ve dava bulunmadığını, yargılandığı davada da böyle bir suçlama yöneltilmediğini, bunedenle polise direndiği iddiasının gerçeği yansıtmadığını, olay yeri dışında tutulmuş ve gerçeği yansıtmayan tutanaklar ile söz konusu kötü muamele fiillerinin karartılmaya çalışıldığını ileri sürmüştür.

13. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa’nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve

manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75).

16. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81).

17. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 83).

18. Kişinin gözaltı veya tutukluluk gibi devletin kontrolü altında bulunduğu sırada yaralanması hâlinde yetkili makamlar, bu olaya ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirmekle yükümlüdür (S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95) zira bu tür olayların gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

19. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bireyin bir devlet görevlisinin hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir iddiası hakkında etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı

sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar, kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

20. Başvurucu hakkında düzenlenen adli raporlardan, kolluk görevlilerince düzenlenen tutanaktan ve Başsavcılıkça verilen kovuşturmaya yer olmadığına karardan başvurucunun kolluk görevlilerinin güç kullanması sonucunda yaralandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmesi gereken husus; kullanılan gücün kesin olarak gerekli olup olmadığı ve şayet gerekli ise gücün aşırıya kaçmadan, başvurucunun tutumuyla da orantılı olarak kullanılıp kullanılmadığıdır.

21. Başvurucunun evinde yapılan arama işlemi nedeniyle düzenlenen 9/8/2019 tarihli tutanakta polis memurlarının elindeki silahları almaya teşebbüs edip görevlilere direnmesi nedeniyle başvurucu da dâhil üç kişiye karşı kademeli olarak güç kullanıldığı belirtilmiştir. Başvurucu, tutanağı imzalamış; tutanağı imzalaması konusunda kendisine baskı yapıldığını veya kendisine karşı cebir kullanıldığını da ileri sürmemiştir. Başvurucu; Özel Harekât polislerinin kendisini yere yatırıp üzerinde zıpladıklarını, şok tabancasına benzer bir aletle boynuna elektrik verdiklerini, üzerine köpek saldıklarını ve sürekli dövdüklerini ileri sürse de başvurucu hakkında düzenlenen adli raporlar iddiaları doğrulamamaktadır. Şüphesizanılan nitelikteki eylemler, başvurucunun vücudunda daha ciddi izler bırakacaktır. Ayrıca başvurucuda tespit edilen bulgular; polis memurlarının silahlarının alınmasına ve bu konuda direnç gösterilmesine karşı güç kullanmaları neticesinde meydana gelebilecek nitelikteki yaralardır. Bu sebeple başvurucuya karşı kullanılan gücün gereksiz ve/veya başvurucunun tutumuyla orantısız olduğu söylenemez.

22. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

23. Somut olayda Başsavcılık, başvurucunun müdafii tarafından yapılan suç duyurusu üzerine konuyla ilgili olarak derhâl bir soruşturma başlatmıştır. Bu soruşturma kapsamında Diyarbakır Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünden gerekli belgeler temin edilmiş ve başvurucunun yeniden adli muayeneden geçirilmesi sağlanmıştır. Yeniden yapılan muayene neticesinde Sağlık Bakanlığı Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesince düzenlenen adli rapor Selahaddin Eyyubi Devlet Hastanesince 9/8/2019 tarihinde düzenlenen raporla içerik olarak aynıdır ve başvurucunun Özel Harekât polislerinin kendisini yere yatırıp üzerinde zıpladıklarına, şok tabancasına benzer bir aletle boynuna elektrik verdiklerine, üzerine köpek saldıklarına ve sürekli dövdüklerine ilişkin iddialarını doğrulamamıştır. Bu nedenle Başsavcılık, özü itibarıyla başvurucunun da imzası bulunan kolluk tutanağının içeriğini ve başvurucu hakkında düzenlenen adli raporların kapsamını dikkate alarak kendi tutumu nedeniyle başvurucuya karşı kullanılan gücün gerekli ve orantılı olduğu sonucuna varmıştır. Başvurucuya karşı güç kullanan kolluk görevlilerinin ifadelerinin alınması dâhil bazı soruşturma işlemlerinin yapılmaması olayın gerçekleşme koşullarının tespit edilip suç teşkil eden eylemlerin saptanamamasından ileri gelmiştir. Unutulmaması gerekir ki Anayasa’nın 17. maddesi, etkili soruşturma yürütme yükümlülüğüne ait gerekliliklerin yerine getirilmesi pahasına kişilerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarının ihlal edilebileceği veya ihlal edilmesi gerektiği şeklinde yorumlanamaz (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Mahmut Alkan, B. No: 2018/7436, 20/10/2021, § 72). Dolayısıyla

Başsavcılığın olayı aydınlatma isteğinden ve vardığı sonuçtan şüphe edilmesini gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının usul boyutunun da ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru; kolluk görevlilerince fiziksel şiddet uygulanması, bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Mahkememiz çoğunluğu başvurucunun Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edilmediğine karar vermiştir. Aşağıda açıklanan sebeplerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

2. Başvurucu; kolluk görevlilerinin fiziksel şiddet niteliğindeki fiillerine maruz kaldığını, bu kapsamda yürütülen soruşturmada yaralandığının tespit edildiği sağlık raporunun varlığına rağmen şüpheli kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanak içeriği dikkate alınarak eksik araştırmayla kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, suç duyurusunda delillerin ivedi olarak toplanması taleplerinin karşılanmadığını, sulh ceza hâkimliği kararının gerekçesiz olduğunu belirterek kötü muamele yasağının, etkili soruşturma yükümlülüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

3. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan, maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle negatif yükümlülük olarak kamu otoritelerinin kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirdiği gibi ayrıca pozitif yükümlülük olarak devlete kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Sınırları belli bazı durumlarda, mevzuata uygun olarak ve sadece kaçınılmaz hâllerde aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilmektedir. Bununla beraber fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller prensip olarak kötü muamele yasağını ihlal edecektir. Devletin 17. madde kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin kötü muameleye ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde yürütülmesi gereken ceza soruşturmasının etkili kabul edilebilmesi için derhâl başlatılması, sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi, olayı çevreleyen tüm koşulları

aydınlatması, nesnel ve tarafsız analizlere dayanması, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması, özenle yürütülmesi ve suç tespit edildiği takdirde eylemle orantılı bir ceza ile sonuçlandırılması gerekir. Kontrol altındaki kişilerin vücutlarında bir yaralanma tespit edilmişse ve kötü muamele iddiaları da varsa yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü idari ve yargısal kurumlarıyla devlete aittir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015; Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013).

4. Somut olayda Başsavcılık, polisler tarafından düzenlenen tutanağa atıf yapılmakla yetinmiş, olayın tam olarak hangi koşullarda meydana geldiğini belirlemek için olaya karışan polislerin ifadesine başvurmamıştır. Savcı olayların doğruluğunu teyit etmeye veya başvurucunun olaya ilişkin anlattıkları ve polisler tarafından düzenlenen tutanaklardaki versiyon arasındaki çelişkilere inandırıcı bir açıklama getirmeye çalışmadan tutanak içeriklerini dikkate almıştır.Öte yandan Başsavcılık başvurucunun arama işlemi esnasında orada bulunan kişileri de dinleme taleplerini dikkate almamıştır. Başvurucu; suç duyurusunda, arama işlemine katılan polislerin kask kameralarının bulunup bulunmadığının tesptini, bulunuyorsa olaya ilişkin görüntülerin getirtilmesini istemiştir. Toplanması talep edilen deliller, olayın gerçekleşme koşullarının tespitine imkân verebilecek nitelikte olmasına rağmen Başsavcılık delillerin toplanması konusunda adım atmamıştır. Kuşkusuz bu hususlara ilişkin yapılacak bir soruşturma, olayların açıklığa kavuşturulmasına ve polis tarafından kullanılan gücün orantılı olup olmadığının tespit edilmesine yardımcı olabilecektir. Ancak Başsavcılık, kullanılan gücün orantılı olup olmadığı sorusuna cevap verebilecek nitelikte etkili bir soruşturma yürütmemiştir.

5. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği kanaati ile çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Kenan YAŞAR

A.Ç. VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/33426 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/33426

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.Ç. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/33426)

Karar Tarihi: 11/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 27/8/2025 - 32999

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Kenan YAŞAR Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : 1. A.Ç. 2. L.A. 3. M.Ç. 4. M,Ç. 5. T.Ç. 6. Z.G.

Vekili : Av. Vedat ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu tarafından hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular murisi hakkında silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme, terör örgütü propagandası yapma ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma kapsamında 12/11/2008 tarihinde gözaltına alınan başvurucular murisi, 15/11/2008-1/5/2009 tarihleri arasında tutuklu yargılanmış; Adana Cumhuriyet Başsavcılığının 1/12/2008 tarihli iddianamesi ile de hakkında kamu davası açılmıştır.

3. Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 2009/42 sayılı Esasına kayden açılan dava devredildiği Ceyhan Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/319 sayılı esası üzerinden görülmekte iken

başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başvuru 2015/16999 bireysel başvuru numarasına kaydedilmiştir. Anayasa Mahkemesi bu dosyanın 2015/1784 başvuru numaralı dosya ile birleştirilmesine, incelemenin 2015/5286 başvuru numaralı dosya üzerinden yapılmasına karar vermiştir.

4. Anayasa Mahkemesi, başvuruculara 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanunla kurulan İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna (Tazminat Komisyonu) başvurmaları gerektiğinden birleştirilen başvuruların tamamını 26/12/2018 tarihli kararla kabul edilemez bulmuştur.

5. Başvurucular murisi 7/6/2018 tarihinde vefat etmiştir. Bunun üzerine başvurucular makul sürede yargılanma hakkına ilişkin hak ettikleri tazminatların yasal faiziyle ödenmesi istemiyle 14/2/2019 tarihinde Tazminat Komisyonuna başvurmuştur. Tazminat Komisyonu 15/5/2020 tarihli kararla başvuruculara makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde seksen kişinin taraf olduğu iki dereceli yargılama sürecinin gözaltı tarihinden itibaren başvuruculara murisinin ölümüne kadar devam ettiğini belirten Tazminat Komisyonu, müracaat edenlere murislerine verilmesi icap eden tazminattan hisselerine düşen miktarın ödenmesi gerektiğini, müracaatta bulunanların aynı aile ekonomisi birliği içinde değerlendirilerek lehe tek tazminata hükmedilmesi gerektiğini ifade ederek başvuruculara başvuruya konu davada sanık olarak bulunan murislerinin vefat etmesi üzerine 9 yıl 8 ay 6 gün süren yargılamaya ilişkin olarak başvuruculara toplam 2.000 TL tazminat ödenmesine karar vermiştir.

6. Başvurucular, karara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesine (Bölge İdare Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Başvurucular, itiraz dilekçesinde Komisyonca takdir edilen tazminat tutarının çok düşük olduğunu iddia etmiş; ayrıca lehe yargılama gideri ve vekâlet ücretine hükmedilmesini talep etmiştir.

7. Bölge İdare Mahkemesi 10/9/2020 tarihli kararla başvuruculara itirazının reddine hükmetmiştir. Bölge İdare Mahkemesi; karar gerekçesinde, ödenmesine karar verilen tazminat miktarının davanın konusu, uyuşmazlığın niteliği ve şikâyete konu edilen yargılamanın süresini gözönünde bulundurulmak suretiyle makul sürenin aşımıyla orantılı olarak belirlendiğini, bu nedenle hakkaniyete ve Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarına uygun olduğunu belirtmiştir.

8. Başvurucular, nihai hükmü 14/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 15/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Vekâlet Ücreti ile Diğer Yargılama Giderlerine Hükmedilmemesi Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular, Komisyon tarafından lehe yargılama gideri ile vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvurucular, Komisyona yaptıkları başvuru nedeniyle lehe avukatlık ücreti ile lehe yargılama giderine hükmedilmesi gerektiğini ileri sürmekte ise de 6384 sayılı Kanun yalnızca makul sürede yargılama yapılmaması ile mahkeme kararlarının icra edilmemesi

iddialarıyla AİHM'e yapılan başvuruları incelemek üzere idari bir kurul olan Komisyonun kurulmasını öngörmektedir. Anılan Kanun gereği başvuruların incelenmesinde başvurucular dışında karşı taraf veya davalı sıfatıyla hiçbir kurum veya kişinin yer almadığı, Komisyonun başvurucunun iddialarını haklı gördüğü takdirde ancak Kanun'da öngörülen şekilde tazminata hükmedebileceği, bunun dışında vekâlet ücreti ile diğer yargılama giderine hükmetme yetkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır (Ahmet Doğan [2. B.], B. No: 2014/11359, 16/9/2015, § 46).

12. Başvuru konusu olayda başvurucuların Komisyona yaptığı başvuru üzerine makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilerek 6384 sayılı Kanun gereği başvuruculara yalnızca tazminat ödenmesine hükmedildiği, anılan Kanun ve Komisyonun yetkisi gereği başvurucular lehine vekâlet ücreti ile diğer yargılama giderine karar verilmemesinin başvurucuların adil yargılanma hakkına bir müdahale oluşturmadığı kabul edilmiş; başvurucuların Komisyon tarafından hüküm altına alınan tazminatın ödenmediğine yönelik herhangi bir iddiasının da bulunmadığı anlaşılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlal saptanmadığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkı ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucular, Komisyonca takdir edilen tazminat tutarının Anayasa Mahkemesine yapılan emsal başvurular yönünden hükmedilen tazminat miktarıyla kıyaslandığında çok düşük olduğunu ileri sürmüştür.

15. Somut olayda temel mesele, başvurucuların murisinin yargılandığı ceza davasının makul sürede tamamlanmaması olduğundan başvuruya konu şikâyetlerin makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

16. Makul sürede yargılanma hakkı ihlali iddiasıyla 31/7/2018 tarihine kadar Anayasa Mahkemesine yapılan başvurular yönünden bir kanun yolu oluşturulmuş olup eldeki başvuruda inceleme, söz konusu kanun yolu olan Tazminat Komisyonu kararı ve bu karara karşı itirazı inceleyen Bölge İdare Mahkemesi kararına ilişkin olacaktır.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç [1. B.], B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

19. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla

öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddialar bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmeli, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durum yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanmalıdır (İlhan Gökhan [2. B.], B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri [1. B.], B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52). Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

21. Somut olayda, anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar ile davanın niteliği ve uyuşmazlığın türü dikkate alındığında toplamda 9 yıl 8 ay 6 günü bulan yargılama süresinin makul olmadığı anlaşılmıştır. Nitekim Tazminat Komisyonu da yargılama süresinin makul olmadığını tespit etmiştir. Başvuruya konu mesele, yargılama süresine göre belirlenen tazminat miktarının anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlara göre yeterli olup olmadığı ile ilgilidir.

22. Buna göre Tazminat Komisyonu tarafından dokuz yılı aşkın yargılama süresine ilişkin olarak tazminat miktarının makul sürenin aşımıyla orantılı olarak belirlenmediği, tazminat miktarının yetersiz olduğu, Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihadına uygun olmadığı sonucuna varılmıştır (Haluk Ercan ve Mürsel Ünlü [2. B.], B. No: 2020/6129, 17/6/2020. Burhan Çiçek [2. B.], B. No: 2019/18325, 21/7/2020).

23. Uyuşmazlığın niteliği, taraf sayısı, yargılamanın süresi gözönünde bulundurulduğunda makul sürede yargılanma hakkı ihlal edilen başvurucular için Tazminat Komisyonunca öngörülen tazminat miktarının yeterli giderim sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. İncelenen başvuruda yargılamanın uzun sürmesi başvurucuların makul sürede yargılanma hakkını ihlal etmiştir. Uzun süren yargılamaya karşılık Tazminat Komisyonu yeterli tazminat miktarına hükmetmemiştir. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin Tazminat Komisyonu kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

26. Başvuruda tespit edilen makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. İhlalin giderilmesi için kararın Tazminat

Komisyonu kararlarının nihai denetimini yapan Bölge İdare Mahkemesine gönderilmesi gerekir. Bu kapsamda kararın gönderildiği Bölge İdare Mahkemesinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvuruculların kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Vekâlet ücreti ile diğer yargılama giderlerine hükmedilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin makul sürede yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesine (E.2020/308, K. 2020/2446) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin bilgi için Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığına (Karar No: 2020/1354) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA COŞAR

B. No: 2020/36158 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36158

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA COŞAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36158)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Mustafa COŞAR

Vekili : Av. Doğukan Tonguç CANKURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin toplumsal bir olaya müdahalesi sırasında kullandıkları gaz fişeğinin isabeti neticesinde yaralanma meydana gelmesi ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkili olmaması nedeniyle kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, kamuoyunda Gezi Parkı eylemleri olarak bilinen protestolara yönelik kolluk müdahalesi nedeniyle Ankara'da 3/6/2013 tarihinde gerçekleşen gösteri yürüyüşü yapmak ve basın açıklamasına destek vermek amacıyla çalıştığı belediye binası önüne çıkmış ve burada sol bacağına isabet eden gaz fişeği nedeniyle yaralanmıştır. Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesine (sağlık kurumu) kaldırılarak tedavi altına alınan başvurucu 11/6/2013 tarihinde taburcu edilmiştir. Başvurucu 1/8/2013 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) sunduğu dilekçeyle, bacağına isabet eden gaz fişeği sonucu yaralandığını ve kolluk görevlilerinin kontrolsüz güç kullandığını belirterek olayda sorumluluğu bulunan kamu görevlilerinden şikâyetçi olmuştur.

3. Başsavcılık 6/11/2013 tarihli yazısı ile Ankara İl Emniyet Müdürlüğünden 3/6/2013 tarihinde herhangi bir toplumsal olaya müdahale edilip edilmediği hususunda bilgi istemiş; varsa olay tutanaklarının, olayın gerçekleştiği yeri gören kameraların kayıtlarının, olay günü gaz fişeği kullanmakla görevli kolluk görevlilerinin listesinin gönderilmesini talep etmiştir. 5/3/2014 tarihli yazısı ile ilgili hastaneden başvurucuya ait tıbbi belgeleri talep eden Başsavcılık 20/2/2015 tarihinde de Adli Tıp Kurumundan başvurucunun yaralanmasının niteliğini tespit eder nitelikte tıbbi rapor düzenlenmesini istemiştir. 30/7/2013 tarihinde Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğü, MOBESE görüntülerinin 1 ay süreyle tutulması nedeniyle 6/7/2013 tarihinden öncesine ait görüntü elde edilemediğini bildirmiştir. Adli Tıp Kurumu sunduğu 24/2/2015 tarihli raporda başvurucunun yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokan bir durum oluşturmadığını ancak basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olmadığını, yaralanma sonucunda sol bacak grafisinde sol tibia üst bölümde diyafizde parçalı kırık oluştuğunu ve bu kemik kırıklarının yaşam fonksiyonlarını ağır derecede etkilediğini belirtmiştir. 6/9/2016 tarihinde Ankara İl Emniyet Müdürlüğü 15/7/2016 tarihinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) tarafından gerçekleştirilmek istenen darbe teşebbüsü sırasında Emniyet Müdürlüğüne uçaktan atılan bombanın ana su şebekesini patlatması sonrası arşivin tamamen su altında kalarak balçığa bulandığını, 2015 yılı ve öncesine ait arşiv kayıtlarının kullanılamaz hâle geldiğini Başsavcılığa iletmiştir.

4. Başvurucu 29/1/2014 tarihinde müşteki sıfatıyla verdiği ifadesinde özetle çalıştığı belediye binası önünde yaşanan olayları duyduğu gürültü nedeniyle farkedip dışarı çıktığını, bina önündeki topluluğa müdahale eden ve yüzünde kask ile gaz maskesi olması nedeniyle kimliğini teşhis edemeyeceği bir polis memurunun elindeki gaz tüfeği ile kendisine ateş etmesi üzerine bacağından yaralandığını, sol bacağının alt kısmına çarpan gaz tüfeği kapsülünün bacağını kırdığını, olay nedeniyle tedavi gördüğünü, yaşananlara ilişkin tanıkları olduğunu ifade ederek ilgililerden şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir.

5. Başsavcılık 6/6/2017 tarihinde başvurucunun tanıklarını dinlemiş ve Ankara Emniyet Müdürlüğüne gönderdiği 2/8/2016 tarihli yazı ile şüphelilerin araştırılmasını talep etmiştir. Başsavcılık 22/3/2019 tarihinde daimî arama kararı vermiş ve aynı tarihte dosyayı Zamanaşımı Bürosuna tevdi etmiş, 4/11/2021 tarihinde ise zamanaşımı nedeniyle faili meçhul şüpheli hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun karara yaptığı itiraz Sulh Ceza Hâkimliğince 8/3/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucu 4/11/2020 tarihinde etkili bir soruşturma yürütülmediği gerekçesiyle henüz soruşturma devam ederken, 21/4/2022 tarihinde ise Sulh Ceza Hâkimliği kararının öğrenmesinden sonra bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca 2022/53287 numaralı başvuru dosyasının 2020/36158 numaralı başvuru dosyasıyla birleştirilmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; kolluk kuvvetinin orantısız güç kullanımı nedeniyle ciddi şekilde yaralandığını, buna rağmen etkili bir soruşturma yürütülmediğini, delillerin toplanmasında özensizlik olduğunu, uzun süre hareketsiz kalındığını belirterek kötü muamele yasağının ve barışçıl bir biçimde katıldığı toplantının kolluk kuvvetince kullanılan orantısız güçle dağıtılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde, konuya ilişkin insan hakları yargısı içtihadı ve

mevzuat sunularak olay detaylı şekilde aktarılmış; değerlendirme yapılırken bu hususların dikkate alınması gerektiği beyan edilmiştir. Başvurucu, karşı beyanında formdaki iddiaları yinelemiştir.

9. Anayasa Mahkemesi kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleştiği ileri sürülen Anayasa'nın 17. maddesine yönelik ihlal iddialarını incelediği birçok başvuruda tüketilmesi gereken etkili hukuk yolunun ceza soruşturması olduğunu, tazminat davasının sürece etkisinin olmadığını açıkça belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, § 39).

10. Başvuru yollarının tüketilmesi kuralı, bir soruşturmanın etkili olup olmadığı yönünde inceleme yapılabilmesi için mutlak surette gerekli olmasa da yürütülen soruşturmanın -makul bir süreyi aşmaması şartıyla- ilgili kamu makamları tarafından nasıl sonlandırılacağının beklenmesi bireysel başvuruyla getirilen koruma mekanizmasının ikincil niteliğine uygun olacaktır. Bununla birlikte savunulabilir bir kötü muamele iddiası hakkında soruşturma başlatılmamışsa, başlatılan soruşturmada ilerleme yoksa veya soruşturma artık etkisiz bir hâl almışsa başvuruculardan soruşturmanın sonucunu beklemelerini istemek makul olmayacaktır. Böyle bir durumda başvurucular, gerekli özeni göstermeli ve şikâyetlerini çok uzun süre geçirmeden Anayasa Mahkemesine sunabilmelidir. Zira soruşturmanın etkililiğini sağlayacak bir başvuru yolu yoktur. O hâlde anılan ihlal iddiaları yönünden başvuru yollarının tüketilmesi gerekmemektedir. Böyle bir durumda başvurucular, etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına vardıkları veya varmaları gerektiği andan itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmalıdır. Doğal olarak başvurucuların etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ne zaman farkına varmaları gerektiği her davanın koşullarına bağlı olarak değerlendirilecektir. Soruşturmada ilerleme sağlanacağına dair umut verici gelişmeler ve gerçekçi varsayımlar bulunduğu ve soruşturmanın ilerlemesini sağlayıcı tedbirler alındığı sürece başvuruculardan başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuruda bulunmaları da beklenmemelidir [Yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının konu edildiği Adle Azizoğlu ve Sadat Azizoğlu (B. No: 2014/15732, 24/1/2018) başvurusunda yapılan aynı yöndeki değerlendirmelerin kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda da uygulanmasına ilişkin örnek için bkz. İbrahim Şen, B. No: 2015/19415, 8/5/2019].

11. Başvuruya konu sürece bakıldığında 3/6/2013 tarihinde meydana gelen olayla ilgili olarak 1/8/2013 tarihinde Başsavcılık tarafından soruşturma işlemlerine başlandığı, 6/11/2013 tarihli yazı ile Ankara İl Emniyet Müdürlüğünden olaya ilişkin bilgi ve belgelerin istendiği, başvurucunun ifadesinin alındığı, 5/3/2014 tarihli yazıyla ilgili hastaneden başvurucuya ait tıbbi belgelerin talep edildiği, 24/2/2015 tarihinde de Adli Tıp Kurumu tarafından rapor düzenlendiği, 2/8/2016 tarihli yazı ile Emniyet Müdürlüğünden şüphelilerin araştırılmasının talep edildiği, 6/6/2017 tarihinde başvurucunun tanıklarının dinlendiği görülmüştür. Başsavcılık22/3/2019 tarihinde daimî arama kararı verip dosyayı Zamanaşımı Bürosuna tevdi etmiştir. Bu bakımdan soruşturmada olayın gerçekleşme koşullarının, fail veya faillerin tespiti için etkili son işlem 6/6/2017 tarihinde başvurucunun gösterdiği tanıkların dinlenmesidir. Buna rağmen şikâyetini yetkili makamlara iletmede veya soruşturmanın etkisizliğiyle ilgili bireysel başvuru yapmada güçlük çektiği yönünde herhangi bir iddiası bulunmayan başvurucu, bireysel başvuru yapmak için 4/11/2020 tarihine kadar beklemiş; kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yaptığı itirazın üzerine yeni bir başvuru yapmıştır. Oysa başvurucunun somut olayın koşullarında soruşturmanın etkisiz olduğunu en geç daimî arama kararının verildiği 22/3/2019 tarihinde fark ederek

süresinde başvuru yapması gerekir. Bu nedenle başvurunun süresi içinde yapılmış bir başvuru olarak kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BETOUL FAIKOGLU

B. No: 2020/37084 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37084

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BETOUL FAIKOGLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37084)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yücel ARSLAN

Başvurucu : Betoul FAIKOGLU

Vekili : Av. Serkan ÜNLÜ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, uzun dönem ikamet izni uzatma başvurusunun reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

3. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar şöyledir:

4. Türk soylu Yunanistan uyruklu başvurucu 20/10/2017 tarihinde uzun dönem ikamet izni talebinde bulunmuştur. Başvurucunun talebi İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü (İdare)

tarafından 14/11/2018 tarihinde reddedilmiştir.

5. Başvurucu işlemin iptali talebiyle İstanbul 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 8/3/2019 tarihinde dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde, 2016 yılında Türk vatandaşı olan babasının 1980 yılında Türkiye'ye göç ettiğini, kendisinin 1992 yılında Türkiye'de doğduğunu, ilk, orta, lise ve üniversite eğitimini Türkiye'de tamamladığını, Türkiye'de doğup büyüyen bir Türk vatandaşı ile aynı sosyal ve kültürel değerleri benimsediğini, vatandaşı olduğu Yunanistan'ın dilini bilmediği gibi kültürüne ve yaşam tarzına da uzak olduğunu belirtmiştir. Başvurucu ayrıca aile bireyleriyle ortak yaşantısının Türkiye'de devam ettiğini, yasal ikamet iznini her yıl yenilediğini, hukuki durumunda herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen ikamet izni talebinin bu defa reddedildiğini, ikamet izni için gerekli olan evraklardan hangilerinin eksik olduğu hususunda idarece kendisine herhangi bir bildirimde bulunulmadığını ve söz konusu işlemin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

6. Mahkeme 25/2/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda başvurucunun uzun dönem ikamet izni uzatma başvurusunu değerlendiren İdarenin işleminde, Emniyet Genel Müdürlüğünün 31/2/2018 tarihli yazısında başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) finans kaynağı Bank Asyada hesabı bulunduğu istihbari bilgisine istinaden başvuru hakkında 24/8/2016 tarihinde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 43. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında olumsuz değerlendirmesine dayanıldığı ifadelerine yer verilmiştir.

7. Kararda ayrıca Göç-Net sisteminde yapılan incelemede başvurucu hakkında N-82 giriş yasağı tahdit koduna dair veri girişi olduğu, yapılan araştırma neticesinde başvurucunun FETÖ/PDY'nin finans kaynağı olan Bank Asyada 2013-2014 yıllarında açılmış birden fazla hesabının bulunduğu, bu hesaplara çeşitli tarihlerde 200.000 TL'ye kadar farklı miktarlarda nakit girişlerinin yapıldığı ve hesapların en son 2016 yılında kapatıldığının anlaşıldığı belirtilmiştir. Bu kapsamda 6458 sayılı Kanun'un uzun dönem ikamet izni verilmesi için kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturulmaması gerekliliğini kabul ettiği, devletin hükümranlık hakkı kapsamında başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisaklı olduğu tespiti ile kamu düzenine ve güvenliğine tehdit oluşturduğu değerlendirildiğinden başvurucu hakkında tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

8. Başvurucunun bu kararı istinaf etmesi üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdare Dava Dairesince (Bölge İdare Mahkemesi) 13/10/2020 tarihinde istinaf talebinin reddine karar verilmiştir. Kararda, idare mahkemesi kararında kanunda sayılan kaldırma nedenlerinin bulunmadığı ifade edilmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 19/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

10. 6458 sayılı Kanun’un “Uzun dönem ikamet izni” kenar başlıklı 42. maddesi şöyledir:

"(1) Türkiye’de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan ya da Bakanlığın belirlediği şartlara uyan yabancılara, Bakanlığın onayıyla valilikler tarafından süresiz ikamet izni verilir.

(2) Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri ile insani ikamet izni

sahiplerine ve geçici koruma sağlananlara, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanınmaz."

11. 6458 sayılı Kanun'un "Uzun dönem ikamet izninin şartları" kenar başlıklı 43. maddesi şöyledir:

"(1) Uzun dönem ikamet iznine geçişte aşağıdaki şartlar aranır:

a) Kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle Türkiye'de kalmış olmak

b) Son üç yıl içinde sosyal yardım almamış olmak

c) Kendisi veya varsa ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olmak

ç) Geçerli sağlık sigortasına sahip olmak

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamak

(2) Bakanlığın belirlediği şartlara sahip olması nedeniyle uzun dönem ikamet izni verilmesi uygun görülen yabancılar için birinci fıkranın (d) bendi dışındaki şartlar aranmaz."

12. 6458 sayılı Kanun'un "Uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklar" kenar başlıklı 44. maddesi şöyledir:

"(1) Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar;

a) Askerlik yapma yükümlülüğü,

b) Seçme ve seçilme,

c) Kamu görevlerine girme,

ç) Muaf olarak araç ithal etme,

ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanırlar.

(2) Birinci fıkradaki haklara kısmen veya tamamen kısıtlamalar getirmeye Cumhurbaşkanı yetkilidir."

13. 6458 sayılı Kanun'un "Uzun dönem ikamet izninin iptali" kenar başlıklı 45. maddesi şöyledir:

"(1) Uzun dönem ikamet izinleri;

a) Yabancının, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturması,

b) Sağlık, eğitim ve ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti dışında bir nedenle kesintisiz bir yıldan fazla süreyle Türkiye dışında bulunması,

hâllerinde iptal edilir.

(2) Birinci fıkranın (b) bendi kapsamında uzun dönem ikamet izni iptal edilen yabancıların, bu izni tekrar almak üzere yapacakları başvurular ve bunların sonuçlandırılmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir."

B. Uluslararası Hukuk

14. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

15. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), öncelikle yerleşik uluslararası hukuk çerçevesinde ve Sözleşme'ye dâhil diğer antlaşmalardan doğan yükümlülüklere dayalı olarak Sözleşmeci devletlerin yabancıların ülkeye giriş, ülkede ikamet ve ülkeden sınır dışı edilmelerini denetlemek hakkına sahip olduğunu teyit etmektedir (Vilvarajah ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 13163/87, 30/10/1991, § 102; Ahmut/Hollanda, B. No: 21702/93, 28/11/1996, § 67-b).

16. Sözleşme bir yabancının ülkeye giriş yapma veya orada ikamet etme hakkını yahut bir kişinin aile yaşamını belirli bir ülkede kurma şeklindeki bir hakkı güvence altına almamaktadır (Abdulaziz, Cabales and Balkandali/Birleşik Krallık [GK], B. No: 9214/80, 28/5/1985, § 68; Ahmut/Hollanda, § 67-c).

17. Sözleşme yabancıların ülkeye girişi veya orada yerleşmeleri hususundaki bir hakkı güvence altına almamakla birlikte kişinin yakın aile bireylerinin bulunduğu bir ülkeden ayrılmak zorunda olması, belirli koşullar altında aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmesine neden olabilir (Boultif/İsviçre, B. No: 54273/00, 2/8/2001, § 39).

18. AİHM tarafından sınır dışı etme ve ülkeye kabul ile Sözleşme'nin 8. maddesi bağlantısı kurularak değerlendirme yapılan davalarda aile kavramının çekirdek aile olarak yani çiftler arasındaki ilişkilerle ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkileri kapsayacak şekilde ele alındığı, yetişkin çocukların ise aileye bağımlı ve muhtaç olduklarının ispat edilebildiği ölçüde aile kavramına dâhil edildikleri ve bu suretle aile kavramının bu alanda oldukça dar yorumlanmasının tercih edildiği anlaşılmaktadır (Slivenko/Letonya, § 94; A.A/Birleşik Krallık, B. No: 8000/08, 20/9/2011, § 49; Bousarra/Fransa, B. No: 25672/07, 23/9/2010, §§ 38, 39).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; ailesinin Türk uyruklu Yunan vatandaşı olarak 1980 yılında Türkiye'ye göç ettiğini, kendisinin 1992 yılında Türkiye'de doğduğunu, tüm okul hayatının Türkiye'de geçtiğini, 2015 yılında üniversiteyi bitirdiğini, uzun dönem ikamet izni uzatma başvurusunun reddedilmesi nedeniyle 2018 yılından bu yana Türkiye'de bulunan ailesinden uzakta dilini dahi bilmediği ve benimsemediği bir kültürde yaşamak zorunda kaldığını, üniversite sonrası master programına devam edemediğini belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; başvurucunun Türkiye'de yaşamasını zorunlu kılan güçlü ailevi bağlara sahip olduğuna dair bir bilginin başvuru formunda yer almadığı, FETÖ/PDY finans kaynağı Bank Asyadaki hesabına sürekli olarak yüklü miktarda para akışının bulunması karşısında devletin kamu düzenini ve millî güvenliği korumak üzere yabancıların ülkeye girişini ve ikamet etmesini denetleme konusunda takdir yetkisi bulunduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun uzun süreli ikamet izni talebinin reddi işleminde başvurucunun aile ve özel hayatı ile kamusal menfaat arasında adil bir denge kurulduğu, başvurucu hakkında tesis edilen idari işlemin yargı mercilerince denetlendiği ve işlemde hukuka aykırılık görülmediği, ayrıca mevcut başvuruda Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

22. İddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”

23. Devletin kamu düzenini ve millî güvenliği korumak üzere yabancıların ülkeye girişini ve ikamet etmesini denetleme konusundaki takdir yetkisinin daha geniş olduğu kabul edilmelidir. Devletin egemenliğinden kaynaklanan yabancıların ülkeye girişi ve ikametini denetleme yetkisi bu konuyla ilgili konulmuş kanun hükümlerine aykırı davrananlara caydırıcı yaptırımlar uygulanmasını da doğal olarak içermektedir. Kamu düzeni ve millî güvenlik yönünden tehlikeli olduğu tespit edilen yabancılara uzun dönem ikamet izni verilmemesi, bu yaptırımlar arasında gelmektedir. Bununla birlikte ikamet izni uzatılmayan yabancının ülkede güçlü ailevi bağlara sahip olduğu durumlarda aile hayatı ile ikamet izni uzatma talebinin reddedilmesi kararı bağlamında gözetilen kamusal menfaat arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. A.G. [2. B], B. No: 2018/6143, 16/12/2020 §§ 50, 51; A.A.A.[1. B], B. No: 2018/36516, 15/3/2022 §§ 53, 54).

24. Uzun dönem ikamet izni uzatma başvurusunun reddedilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarını içeren başvuruların incelenmesinde öncelikle uzatma başvurusunun reddedildiği tarihte yabancı kişinin bulunduğu ülkede bir özel ve/veya aile hayatının mevcudiyeti ortaya konulmalıdır (Peri Kırık [2. B], B. No: 2015/19795, 9/1/2019, § 32). Sınır dışı etme ve ülkeye kabul ile ilgili başvurularda aile kavramının çekirdek aile olarak yani çiftler arasındaki ilişkiler ile ebeveyn ve küçük çocuklar arasındaki ilişkileri kapsayacak şekilde ele alınması gerekmektedir. Yetişkin çocukların ise aileye bağımlı ve muhtaç olduklarının ispat edilebildiği ölçüde aile kavramına dâhil edilebilmeleri mümkündür (Sherapat Yagmyrova [2. B], B. No: 2017/11905, 21/7/2020, § 39).

25. İncelenen başvuruda başvurucu; Türkiye'de doğduğunu, ailesiyle birlikte uzun süredir Türkiye'de bulunduğunu, tüm okul hayatının Türkiye'de geçtiğini, uzun dönem ikamet izni uzatma başvurusunun reddedilmesi nedeniyle 2018 yılından bu yana Türkiye'de bulunan ailesinden uzakta dilini dahi bilmediği ve benimsemediği bir kültürde yaşamak zorunda kaldığını ileri sürmüştür.

26. Başvurucunun uzun dönem ikamet izni başvurusunun reddedildiği tarihte, 6458 sayılı

Kanun'un 31. maddesi kapsamında o tarihe kadar kısa dönem ikamet izni verilmesi nedeniyle ülkede yasal olarak ikamet eden yabancı statüsünde bir yetişkin olduğu belirtilmelidir.

27. Bu bağlamda,devletin yabancılara uzun dönem ikamet izni vermesinde geniş takdir yetkisi bulunduğundan başvurucunun aile hayatının mevcudiyeti bakımından çekirdek ailesi dışındaki aile bireyleriyle -anne ve babası ile- sürekli yaşama gerekliliğini veya aileye bağımlı ve muhtaç olduğunu ortaya koyması gerekir. Bunu ortaya koyamadığı durumda ise başvurucunun uzun dönem ikamet izni verilmemesinin özel hayatı -mesleği, öğrenimi vb.- üzerindeoluşturduğu katlanılması zor olan külfeti yeterli ve somut bilgilerle ortaya koyması beklenir. Başvurucu tarafından bu hususlar ortaya konulduktan sonra yargı mercilerince ikamet izni uzatma talebinin reddedilmesi kararı bağlamında kişinin özelve aile hayatına saygı hakkı ile gözetilen kamusal menfaat arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı gözetilebilecektir.

28. Somut olayda uzun dönem ikamet izni uzatma başvurusunun reddedildiği tarihte başvurucu yirmi altı yaşındadır. Anne babasıyla ortak yaşantısının Türkiye'de devam ettiğini belirten başvurucu uzun dönem ikamet izni talebini, üniversite sonrası master programına devam edemediği ve anne-babasından süresiz uzak kaldığı şeklinde gerekçelendirmiştir. Başvurucunun uzak kaldığını iddia ettiği kişiler eşi ya da çocukları gibi alt soyundan oluşan çekirdek ailesi olmadığından aile hayatının varlığını ortaya koyması gerekir (bkz. § 18, 24).

29. Talep tarihinde yetişkin olan başvurucunun ise Türkiye'de aile hayatının varlığı bakımından anne ve babasıyla hangi nedenlerle sürekli ve birlikte yaşamak zorunda olduğunu veya onlara bağımlı ve muhtaç olduğunu somut bilgi ya da veriye dayalı olarak ortaya koyamadığı görülmektedir. Bu nedenle başvurucunun iddiaları özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmelidir (Sherapat Yagmyrova, § 39).

30. Özel hayata saygı hakkına ilişkin olarak ise başvurucunun iddiaları Türkiye'de master programına devam edemediğine ilişkindir. Bu hususta başvurucunun uzun dönem ikamet izni verilmemesine bağlı olan hangi zorlayıcı nedenlerle söz konusu programa devam edemediği konusunda herhangi bir bilgi vermediği ve mağduriyetini somutlaştıramadığı görülmektedir (benzer yönde Nodıra Mustafayeva [2. B], B. No: 2020/6545, 7/3/2024, § 35; Peri Kırık, § 51, 52).

31. Ayrıca dosyadaki bilgilerden başvurucu hakkında sınır dışı kararı verildiği ya da Türkiye'ye giremediği yönünde bir iddiası ya da bu konuda bir bilgi bulunmamaktadır. Yine başvurucunun N-82 tahdit kodu işlemine karşı dava açıp açmadığı da bilinmemektedir.

32. Sonuç olarak somut olayın şartları ve başvurucunun talebinin gerekçeleri birlikte değerlendirildiğinde; devletin geniş takdir yetkisi bulunan inceleme konusunda, özel hayata saygı hakkı ile gözetilen kamusal menfaat arasında adil bir denge kurulmadığı, yeterli bir temele sahip olan müdahalenin keyfîlik içerdiği ve ölçülü olmadığı söylenemez. Bu nedenle somut başvuruda açık bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkına yönelik açık bir ihlal bulunmadığından başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MERVE BERRİN BOSTAN

B. No: 2020/39725 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39725

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MERVE BERRİN BOSTAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39725)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Murat BAŞPINAR

Başvurucu : Merve Berrin BOSTAN

Vekilleri : 1. Av. Suat ARMER

2. Av. Vedat YALÇIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kasten öldürme suçundan verilen mahkûmiyet hükmüne karşı yapılan temyiz başvurusunda duruşmalı inceleme talebinin değerlendirilmemesi nedeniyle sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/12/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığının 7/6/2013 tarihli iddianamesinin kabulü ile başvurucu ile bazı şüpheliler hakkında kamu davası açılmıştır. Gaziantep 3. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamada 10 celse yapılmış ve2/10/2014 tarihinde başvurucunun kasten öldürmeye yardım etme suçundan beş kez 20 yıl hapis cezası ve kasten yaralamaya yardım suçundan da 1 yıl 8 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu, anılan karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz başvurusunu Yargıtay 1. Ceza Dairesi (Daire) 28/3/2018 tarihinde incelemiş ve başvurucuyla diğer tüm sanıklar yönünden verilen hükümlerin bozulmasına karar vermiştir.

8. Bozma sonrası yapılan yargılama ise üç celse yapılmış ve 23/11/2018 tarihli celsede başvurucunun bu kez kasten öldürmeye yardım etme suçundan beş kez 15 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucu ve müdafiinin yüzüne karşı verilen hükümlere yönelik başvurucu müdafii 26/11/2018 tarihinde kanun yoluna başvurmak üzere süre tutum dilekçesi vermiş ve gerekçeli kararın tebliğini talep etmiştir. Gerekçeli kararın tebliğ edilmesi üzerine başvurucu müdafiince 8/2/2019 tarihinde gerekçeli temyiz dilekçesi Mahkemeye sunulmuştur.

10. Ayrıca başvurucunun müdafii 4/7/2019 tarihinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminden (UYAP) gönderdiği ve yine UYAP'a kaydı yapılan ek temyiz dilekçesiyle temyiz incelemesinde duruşmalı inceleme talebinde bulunmuştur.

11. Dairece temyiz incelemesi 15/9/2020 tarihinde yapılmış ve başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet hükümleri onanmıştır. Dairece yapılan temyiz incelemesinin bireysel başvurusu bulunmayan diğer bir sanık M.D. yönünden duruşmalı, diğer sanıklar ve başvurucu yönünden ise duruşmasız olarak dosya üzerinden inceleme sonucu yapıldığı anlaşılmaktadır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Toplanan deliller karar yerinde incelenip, sanık [A.Ç.nin] maktuller [A.D.], [M.K.D.], [H.Ş.D.], [E.S.] ve [Z.E.Ö.yü] kasten öldürme ve sanıklar [M.D.], [M.N.Ç] ve Merve Berrin [Bostan'ın] maktuller [A.D.], [M.K.D], [H.Ş.D], [E.S.] ve [Z.E.Ö.yü] kasten öldürmeye yardım etme suçlarının sübutu kabul, oluşa ve soruşturma sonuçlarına uygun şekilde suçların niteliği tayin edilmiş, cezaları azaltıcı bir sebep bulunmadığı takdir kılınmış, savunmaları inandırıcı gerekçelerle reddedilmiş, incelenen dosyaya göre bozmaya uyularak verilen hükümlerde düzeltme nedenleri dışında bir isabetsizlik görülmediğinden, sanık Merve Berrin Bostan müdafiinin sübuta ve haksız tahrike, sanık [M.D.] müdafiinin temyiz dilekçesindeki ve duruşmalı incelemedeki sanık [M.nin] iştirak iradesi göstermediğine yönelen ve yerinde görülmeyen sair temyiz itirazlarının reddiyle,

A) Sanıklar [A.Ç.] ve Merve Berrin Bostan hakkında kurulan mahkumiyet hükümleri bakımından;

Sanık [A.Ç.] hakkında maktullere karşı kasten öldürme ve Sanık Merve Berrin Bostan hakkında maktullere karşı kasten öldürmeye yardım etme suçlarından kurulan re'sen de temyize tabi olan mahkumiyet hükümlerinin tebliğnamedeki düşünceye uygun olarak ONANMASINA,

...,15/09/2020 gününde oy birliği ile karar verildi.

15/09/2020 gününde verilen iş bu karar Yargıtay Cumhuriyet Savcısı [S.K.nın] huzurunda ve duruşmada savunmasını yapmış bulunan sanık [M.D.] müdafii Avukat [B.D.nin] yokluğunda 24/09/2020 gününde usulen ve açık olarak anlatıldı."

12. Başvurucu 17/11/2020 tarihinde nihai kararı UYAP'tan öğrendikten sonra 15/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Bireysel başvuru Komisyon aşamasında incelenirken 28/9/2022 tarihindeki yazıyla başvurucu ve/veya müdafii tarafından temyiz isteminin duruşmalı yapılmasının talep edilip edilmediği, duruşma açıldığının anlaşılması karşısında duruşma gün ve saatini bildirir tebligatın başvurucu ve/veya müdafiine tebliğ edilip edilmediği, edilmişse tebligat parçasının bir suretinin gönderilmesi Daireden istenilmiştir.

14. Daire anılan yazıya 6/10/2022 tarihli verdiği cevapta başvurucu ya da müdafii tarafından temyiz isteminin duruşmalı yapılmasının talep edilmediği, duruşmanın yalnızca sanık M.D. yönünden yapılması nedeniyle de başvurucu veya müdafiine duruşma tebligatı gönderilmediği belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 4/4/1929 tarihli ve mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun "Ağır ceza hükümlerinin tetkikinde duruşma" kenar başlıklı 318. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Ağır cezaya mütaallik hükümlerde Temyiz Mahkemesi tetkikatını maznunun temyiz istidasındaki talebi üzerine veya dilerse resen duruşma icrası suretiyle yapar. Duruşma gününden maznuna veya talebi üzerine müdafiine haber verilir. Maznun duruşmada hazır olabileceği gibi kendisini vekaletnameyi haiz bir müdafi ile de temsil ettirebilir."

16. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Duruşmalı inceleme" kenar başlıklı 299. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) On yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay, incelemelerini uygun görmesi halinde duruşma yoluyla yapabilir. Duruşma gününden sanığa, katılana, müdafi ve vekile haber verilir. Sanık, duruşmada hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir müdafi ile de temsil ettirebilir.

“(2) Sanık, tutuklu ise duruşmaya katılmak isteminde bulunamaz.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 11/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; kasten öldürme suçundan verilen mahkûmiyet hükmüne karşı yapılan temyiz başvurusunda duruşmalı inceleme talebinin değerlendirilmediğini, temyiz incelemesinin diğer bir sanık yönünden duruşmalı yapılmasına karşın kendilerine duruşma gününün bildirilmediğini, sözlü savunma ve duruşma taleplerinin değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde; başvuruda öncelikle 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve İçtüzük'te belirtilen kabul edilebilirlik şartlarının karşılanıp karşılanmadığının incelenmesi gerektiği, şikâyetin

esasına ilişkin olarak da adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir.

20. Başvurucu vekili, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddiaları, temyize ilişkin beyanlarını ve savunmasını duruşma sırasında dile getirme imkânının kendisine tanınmadığına ilişkin olduğundan başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir (Talet Şanlı [GK], B. No: 2017/20526, 17/1/2023, § 44).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de görülmediğinden sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri de yargılamanın kamuya açık olarak duruşmalı yapılması ilkesidir. Bunun yanında Anayasa’nın 141. maddesinde de yargılamanın kamuya açık olarak duruşmalı yapılması ilkesi açık olarak belirtilmiştir. Buna göre başvurucu; yargı mercileri önünde davanın dinlenmesi hakkına, bu bağlamda diğer hususların yanı sıra savunma yapma, aleyhindeki ifadeleri dinleme, tanıkları sorgulama veya sorgulatma imkânlarına sahip olmalıdır (Muhsin Hükümdar, B. No: 2016/15853, 7/11/2019, § 37).

25. Bununla birlikte duruşma yapma yükümlülüğü, mutlak bir yükümlülük değildir. Anayasa'nın 36. maddesinin suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklara dair boyutu geleneksel ceza hukuku kategorilerine dâhil olmayan idari yaptırıma veya vergi cezalarına ilişkin davaları da kapsayacak şekilde otonom bir biçimde yorumlanmaktadır. Bu sebeple ağırlıkları bakımından farklı nitelikte olan suç isnadına ilişkin uyuşmazlık kategorileri mevcuttur. Adil yargılanma hakkının güvenceleri, ceza hukukunun çekirdeğini oluşturan konularda daha katı bir biçimde uygulanması gerekmekte iken bu kategoriye girmeyen ve gerek koruduğu hukuki menfaat gerekse de öngördüğü yaptırım itibarıyla daha hafif nitelikteki dava kategorilerine mutlak surette en katı hâliyle uygulanmaz. Bu sebeple ceza alanındaki her davada duruşma yapılmasının gerekli olmayabileceği kabul edilmelidir (Muhsin Hükümdar, § 38)

26. Anayasa Mahkemesi Talet Şanlı kararında sözlü yargılanma hakkının kapsamını ve genel ilkelerini belirlemiştir (Talet Şanlı [GK], B. No: 2017/20526, 17/1/2023, §§ 50-56). Sözlü yargılanma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi,

iddia/savunmaları destekleyecek olgu ve delilleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkının tarafların yargılamaya etkili katılmaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Böylelikle taraflar gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olmakta ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânını elde etmektedir (Talet Şanlı, § 50). Öte yandan ilk derece mahkemeleri önünde duruşmalı yargılama yapılıp karar verildikten sonra kanun yolu incelemesinin duruşmasız yapılması hâlinde doğrudan adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olmaz (Nevruz Bozkurt, B. No: 2013/664, 17/9/2013, § 32; Feyyaz Bayram, B. No: 2014/7822, 16/11/2016, § 84-86). Adil yargılama hakkının diğer güvencelerine uyulmak kaydıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanmasının tek başına ihlale yol açmayacağı da kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi nihai olarak duruşma yapılmamasının bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedeleyip zedelemediğini gözönünde bulunduracaktır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Adnan Altın, B. No: 2013/9748, 7/1/2016; Mustafa Doğan, B. No: 2014/1836, 28/9/2016; Peyote Müzik Film Org. Tur. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/9345, 7/7/2015; Fatih Birol ve Remziye Birol, B. No: 2013/19, 7/3/2014; Talet Şanlı, §§ 50, 52).

27. Temyiz talebinin duruşmalı incelenmesi 1412 sayılı Kanun'un 318. maddesinde "Ağır cezaya mütaallik hükümlerde Temyiz Mahkemesi tetkikatını maznunun temyiz istidasındaki talebi üzerine veya dilerse resen duruşma icrası suretiyle yapar. Duruşma gününden maznuna veya talebi üzerine müdafiine haber verilir. Maznun duruşmada hazır olabileceği gibi kendisini vekaletnameyi haiz bir müdafi ile de temsil ettirebilir" şeklinde düzenlenmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 299. maddesinde ise on yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay'ın uygun görmesi halinde incelemelerini duruşma yoluyla yapabileceği belirtilmiştir (bkz. §§ 15-16). İstinaf mahkemelerinin faaliyete geçmelerinden önceki bir tarih olan 2/10/2014 tarihinde ilk mahkûmiyet hükmünün kurulmuş olması karşısında, temyize ilişkin usul hükümleri yönünden 23/3/2005 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 8. maddesi uyarınca 1412 sayılı Kanun hükümlerine göre temyiz incelemesi yapıldığı anlaşılmaktadır. Her iki Kanun hükümlerine göre de temyiz incelemesinde diğer koşullar mevcut olsa bile duruşmalı inceleme yapma yetkisinin Yargıtay Dairesinin takdirinde olduğu da açıktır.

28. Somut olayda, başvurucu yasal süresi içerisinde temyiz kanun yoluna başvurmak üzere süre tutum dilekçesi vermiştir. Gerekçeli kararın tebliği sonrasında da gerekçeli temyiz dilekçesini ibraz etmiştir. Dosya incelenmek üzere Yargıtaya gönderildikten sonra başvurucu müdafi 4/7/2019 tarihinde UYAP'tan gönderdiği ek temyiz dilekçesiyle duruşmalı inceleme talebinde bulunmuştur (bkz. § 10). Temyiz incelemesi yapan Daire anılan dilekçeyi değerlendirmeden, başvurucu müdafiinin verdiği süre tutum ve gerekçeli temyiz dilekçelerine göre incelemesini başvurucu yönünden duruşmasız ve dosya üzerinden tamamlamıştır. Hatta birden fazla sanık bulunan dosyada başka bir sanık yönünden temyiz duruşması yapılmasına karşın, başvurucuya belirtilen duruşmaya ilişkin herhangi bir tebligat ya da bildirim yapılmadığı Dairece ifade edilmiştir (bkz. § 14).

29. Başvurucu, ilk derece Mahkemesinde duruşmalı olarak yargılanmıştır. Yargıtay bozma kararı öncesi ve sonrasındaki bu aşamalarda yapılan toplam on üç celsede başvurucu söz konusu iddialarını dile getirebilecek birçok fırsat yakalamıştır. Başvuru formunda, temyiz aşamasında da duruşma açılmasını gerektiren hangi yeni veya değişen koşulların bulunduğu veya hangi gerekçelerle yeniden duruşma açılması gerektiği konusunda bir açıklama yapmamış, genel itibarıyla önceki savunmalarını tekrar etmiştir. Başvurucunun kendisine

iddialarını yazılı olarak sunma ve aleyhindeki delillere itiraz etme imkânı tanınmadığına ya da zorlaştırıldığına dair bir iddiası da bulunmamaktadır. Bu durumda temyiz mercii, her ne kadar duruşmalı inceleme talebini değerlendirmemişse de bunun tek başına ve otomatik olarak adil yargılanma hakkını ihlal etmeyeceği, bunun için yargılamanının bütününün adilliğinin zedelenip zedelenmediğine bakılacağı (bkz. § 26) açıktır.

30. Bu kapsamda hakkındaki ceza miktarı itibarıyla duruşma açılma imkânı bulunan başvurucu yönünden yapılan temyiz incelemesinde duruşmalı inceleme yapıp yapmamak hususunda takdir hakkına sahip olduğundan hiçbir şüphe bulunmayan Dairece dosya üzerinden yapılan inceleme sonucu dosya, başvurucu yönünden karara bağlanmıştır. Başvurucunun temyiz aşamasında duruşma açılmasının hangi gerekçelerle zorunluluk oluşturduğu, iddialarını ileri sürme ve savunma yapma noktasında yargılamada ne şekilde dezavantajlı duruma düşürüldüğü konusunda yeterli bir açıklama da yapmadığının anlaşılması karşısında, bu durumun tek başına -somut olayın özel koşullarında- bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEREM DOĞAN

B. No: 2020/40248 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/40248

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEREM DOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/40248)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Kerem DOĞAN

Vekili : Av. Cengiz ATAYILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; iş kazasından kaynaklanan tazminat davasında ıslah talebinin zamanaşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, işçi olarak çalışmaktayken 29/4/2000 tarihinde iş kazası geçirmiş ve yaralanmıştır.

3. Başvurucu, iş kazasının üzerinden dört yıl geçtikten sonra 28/6/2004 tarihinde iş kazası nedeniyle uğradığı zararların karşılanması amacıyla işverene karşı İstanbul Anadolu 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere tedavi ve ameliyat masrafları için 1.000 TL, çalışmadığı aylara ait kazanç kaybı için 1.000 TL, iş gücü kaybından ötürü 1.000 TL ve çektiği acılar sebebi ile manevi tazminat olarak 10.000 TL maddi ve manevi tazminat talepli dava açmıştır. 23/2/2011 tarihinde davasını ıslah eden başvurucu 71.585 TL'nin davalıdan tahsilini talep etmiştir.

4. Mahkeme 20/10/2011 tarihli kararla tazminat taleplerini kısmen kabul etmiş; 48.989 TL

maddi tazminat ile takdiren 5.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde olaya ilişkin düzenlenen 13/9/2010 tarihli rapor ile davacının %20, davalı işverenin %80 oranında kusurlu olduğunu, davacının maluliyetinin ise SGK raporuna göre %11,2 oranında olduğunu belirtmiştir. 21/1/2011 tarihli hesap bilirkişisinden alınan raporda ise davacının maddi zararının 90.021,95 TL olduğu, bu zarardan SGK tarafından ödenen son peşin sermaye değeri düşülmesi ve yine bu rakam üzerinden de davacının olayda %11,2 oranında maluliyetinin olması ve sonuç çıkan rakamdan %30 oranında hakkaniyet indirimine gidilerek ödenmesi gereken maddi tazminatın 48.989 TL olarak hesaplandığını ifade etmiştir. Son olarak davacının kaza nedeniyle duyduğu üzüntü nedeniyle 5.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğini aktarmıştır.

5. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 19/11/2012 tarihinde bozma kararı vermiştir. Kararda; davacı tarafından 23/2/2011 tarihinde maddi tazminattın ıslahen artırılmasına yönelik talebine, süresi içerisinde davalı tarafından ileri sürülen zamanaşımı definin kabul edilerek ıslahen istenilen miktarlara ilişkin tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, ıslahen istenilen miktarı da kapsar biçimde tazminat talebinin kabulüne karar verilmesinin usul ve kanuna aykırı olduğunu belirtmiştir.

6. Mahkeme 7/3/2013 tarihinde bozma kararına karşı direnerek 48.989 TL maddi tazminat ile takdiren 5.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine yeniden karar vermiştir. Kararda, insana verilen zararlarda zararı öğrenmenin manası üzerinde durulması gerekmesi nedeniyle davacının zarar verici olayı sonuçlarını ve kesinleşen durumu değerlendirebilecek bilgiye sahip olmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Bu sebeplerle zararın öğrenme tarihinin; iş göremezlik oranına ilişkin raporun düzenlendiğini ve bu raporun öğrenildiği tarihler, maluliyet oranını tespit eden sağlık kurulu raporu, kesin maluliyetin belirlendiği tarih olduğunu ifade etmiştir.

7. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 5/2/2019 tarihinde Mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararda, dava konusu iş kazasının gerçekleştiği 29/4/2000 tarihinde zarar ortaya çıkmış olup sonrasında değişen ve gelişen bir durum bulunmadığından zamanaşımı süresinin başlangıç tarihinin iş kazasının meydana geldiği 29/4/2000 tarihi olarak kabul edilmesi gerektiğini ve bu nedenle de davacı vekilinin 23/2/2011 tarihinde ıslah dilekçesiyle talep ettiği tazminat miktarı yönünden zamanaşımı gerçekleştiğinden bu talebinin reddine karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

8. Mahkeme, bozma kararına uyarak davayı kısmen kabul etmiştir. Kararda, dava dilekçesinde iş kazası sonucu uğranılan maddi zararın karşılığı olarak toplam 3.000 TL maddi tazminat talebinde bulunulduğunu, dava tarihi itibarıyla söz konusu maddi tazminat tutarının zamanaşımına uğramadığını belirtmiştir. Buradan hareketle maddi tazminat olarak 3.000 TL ve manevi tazminat olarak tayin ve takdir olunan5.000 TL'nin iş kazası tarihi olan 29/4/2000 tarihinden işleyecek ve hesaplanacak yasal faizi ile davalıdan alınarak davacıya verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

9. Başvurucunun temyiz istemi, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi tarafından 11/11/2020 tarihinde reddedilmiştir.

10. Başvurucuya 25/11/2020 tarihinde karar tebliğ edilmiş, başvurucu 9/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon tarafından 15/12/2023 tarihinde başvurucunun makul sürede yargılanma

hakkının ihlal edildiği iddiasını, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olarak değerlendirildikten sonra başvurunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

12. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; yaşanılan kazanın iş kazası olarak tespitinin olay tarihi itibarıyla mümkün olmadığını, dava açtığı tarihte dahi maluliyet ve iş kazasına ilişkin gerekli tespitlerin yapılmamış olduğunu, yargılama aşamasında alınan bilirkişi raporu ile olayın iş kazası olduğunun anlaşıldığını belirterek ıslah talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 34).

16. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

17. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

18. Somut olayda başvurucu 29/4/2000 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 28/6/2004 tarihinde 3.000 TL maddi tazminat talepli dava açmış ve 23/2/2011 tarihli dilekçe ile bu talebini ıslah etmiştir. Mahkeme, iş kazasının meydana geldiği tarihten itibaren başlayan zamanaşımının ıslah tarihinde dolmuş olduğu gerekçesiyle başvurucunun dava dilekçesindeki talebiyle bağlı kalarak 3.000 TL tazminat ödenmesine karar vermiştir.

19. Anayasa Mahkemesi, somut başvuruya benzer nitelikteki iddiaları Çetin Akboğa [GK] (B.

No: 2019/430, 23/3/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talepli dava açılmıştır. Bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiş ve 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebi bilirkişi raporundaki tutar kadar artırılmıştır. İlk derece mahkemesi de başvurucunun davasını kabul etmiş ise de Bölge Adliye Mahkemesi, iş kazasının meydana geldiği 5/1/2005 tarihinden itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde dolduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiştir.

20. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, davaya konu zararın tespit edilmesinin belli bir uzmanlık gerektirdiğine bu nedenle zararın boyutunun belirlenebilmesi için yargı mercilerince bilirkişi raporu alınmasına karar verildiğine dikkat çekmiş ve zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceğini, bu sebeple başvurucunun tüm zararı için tazminat talep edemediğini belirtmiştir (Çetin Akboğa § 68).

21. Anayasa Mahkemesi, anılan kararda yaptığı değerlendirmede zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden davanın açıldığı tarihte başvurucunun zararın miktarını bilebilmesinin mümkün olmadığı hususu dikkate alınmadan karar verilmesinin başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını talep edebilme imkânını ortadan kaldırdığı; başvurucunun bilirkişi raporundan sonra artırdığı alacak talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Çetin Akboğa §§ 73, 74).

22. Anılan kararda ayrıca, Türk hukukunda belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemenin kabulünden önceki döneme ilişkin olarak açılan kısmi davalarda başvuruculların zararın miktarını dava tarihi itibarıyla öğrenebilmelerinin kendilerinden beklenemeyeceğine dair AİHM'in ihlal kararlarına da dikkat çekilmiştir (Çetin Akboğa § 69).

23. Somut olay yukarıda yer verilen ilkeler bakımından değerlendirildiğinde başvurucunun iş kazası nedeniyle oluşan maluliyet durumunun ve uğradığı zararın davanın açıldığı tarihte belirli olmadığı, bu hususların yargılama sırasında olaya ilişkin alınan 13/9/2010 tarihli ve 21/1/2011 tarihli bilirkişi raporları neticesinde öğrenildiği anlaşılmaktadır. Nitekim başvurucu da zararın öğrenilmesinden sonra 23/2/2011 ıslah talebinde bulunmuştur.

24. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu olay değerlendirildiğinde başvurucunun ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 45.989 TL maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli bir giderim oluşturduğundan başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 2. İş Mahkemesine (E.2019/283, K.2019/339) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FEVZİ KAYACAN (5)

B. No: 2021/850 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/850

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FEVZİ KAYACAN BAŞVURUSU (5)

(Başvuru Numarası: 2021/850)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Fevzi KAYACAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bir odada temel ihtiyaçlar karşılanmaksızın uzun süreli tutulma ve bu nedenle açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturması kapsamında 22/7/2016 tarihinde tutuklanarak önce Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna, bir süre sonra da Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir.

3. Tutuklu olarak yargılanmasına Konya Ağır Ceza Mahkemesinde başlanan başvurucunun müdafii Konya'da gerçekleştirilen duruşmalarda hazır bulunmakta iken başvurucu bu duruşmalara Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile katılmıştır. Başvurucunun iddiasına göre 2/8/2017 tarihli duruşma sabah saatlerinde başlamış, son olarak saat 17.30'da Mahkeme Heyetince, Cumhuriyet savcısının mütalaasından sonra talepleri görüşmek üzere duruşmaya ara verilmiştir. Başvurucu; verilen bu aradan sonra Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesi ile iletişim kurulamadığını, yargılamayı yapan Mahkeme Heyetince İnfaz Kurumuna bilgilendirme yapılmaması nedeniyle bel ve boyun fıtığı olmasına rağmen

saat 21.15'e kadar plastik bir sandalye üzerinde bağlantının kurulması için bekletildiğini, bu süre boyunca bir infaz koruma memuruna ısrarla ihtiyaçlarını dile getirse de kendisine yemek ve su verilmediğini, tuvalet ihtiyacını gideremediğini, kronik rahatsızlıkları nedeniyle alması gereken ilaçları alamadığını, akşam namazını kılamadığını ve bu sebeplerle de diyabet rahatsızlığına bağlı titreme, yüksek tansiyona bağlı kulaklarında uğultu ve baş ağrısı, ayrıca bel ve boyun fıtığına bağlı ağrı yaşadığını iddia etmiş.

4. Başvurucu, bu olay nedeniyle manevi zarara uğradığını ileri sürerek 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Konya 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) tazminat davası açmıştır. Başvurucu dilekçesinde davanın 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (3) numaralı fıkrasına dayandığını açıkça ifade etmiştir. Anılan hüküm, yakalama ve tutuklama kararlarından bağımsız olarak suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdiği kararlar veya yaptığı işlemler nedeniyle açılacak tazminat davalarını hüküm altına almaktadır. Başvurucu, haksız ve gerekçesiz olarak dört saat kadar SEGBİS odasında bekletilmesi nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ve olaydan olumsuz etkilendiğini iddia etmiştir.

5. Davalı tarafın yanıt dilekçesinin ekinde yer alan Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 2/8/2017 tarihli Duruşma Tutanağı'ndan başvurucunun beyanda bulunmak üzere saat 10.41'de ve saat 15.15'te olmak üzere iki kez söz aldığı, duruşmada iki kez SEGBİS üzerinden sanıklara ses gitmediği için ara verildiği, tarafların beyanları alındıktan sonra saat 17.23 itibarıyla iddia makamına mütalaasının sorulduğu ve kayıt sisteminin kapatılarak saat 17.24'te verilen son aradan sonra saat 17.38 itibarıyla duruşmaya devam edildiği anlaşılmıştır.

6. Mahkeme 23/11/2017 tarihli kararıyla davayı reddetmiş ve bu karara gerekçe olarak başvurucunun tutuklu olarak yargılandığı esas davanın derdest olduğunu, henüz karar verilmediğini, başvurucunun özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine ilişkin manevi tazminat talebiyle ilgili olarak yasal şartların oluşmadığını göstermiştir. Başvurucunun anılan karara yaptığı istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesince 6/11/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Ret gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Davacının tazminat talebinin reddine karar verilirken, CMK'nın 141/3. maddesinde düzenlenen tazminat koşulunun oluşup oluşmadığının her somut olay dikkate alarak değerlendirilmesinin gerektiği, incelenen dosyada; davacı vekilinin, davacının tutuklu olarak ceza evinde bulunduğu sırada SEGBİS yolu ile savunmasının uzun süre alınamadığı, bu nedenle yaklaşık 4 saat boyunca ceza evindeki odada tutulduğu, özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasında davacı lehine 141. maddesinde gösterilen tazminat nedenlerinden hiçbiri oluşmadığından, tazminat koşullarının oluşup oluşmadığının tespiti yönünden davanın sonucunu beklemeye gerek bulunmadığı gözetildiğinde, davacı hakkındaki ceza dosyasının halen derdest olması şeklinde gösterilen gerekçedeki zaafiyet neticeye etkili olmadığından ve verilen hüküm sonucu itibariyle doğru görüldüğünden bu husus bozma ve yeniden yargılama nedeni yapılmamıştır..."

7. Başvurucu, nihai kararı 25/11/2020 tarihinde öğrenmesinin ardından 15/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu, Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesiyle irtibatın kesilmesine rağmen tutulduğu İnfaz Kurumuna bilgilendirme yapılmayarak SEGBİS odasında dört saat boyunca isteği dışında tutulduğunu ve böylece her ne kadar İnfaz Kurumunda da olsa mahpusların kendilerine ayrılan alanlarda dilediği şekilde hareket edebilme imkânından mahrum bırakıldığını, bu nedenle açtığı tazminat davasının da haksız yere reddedildiğini ileri sürerek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiası bakımından başvuru yollarının tüketilmediği belirtilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı açtığı tazminat davasıyla kötü muamele iddiasına ilişkin olarak başvuru yollarını tükettiğini beyan etmiştir.

11. Başvurucunun, öz itibarıyla fiziki hürriyetinden yoksun kılma sonucunu doğuracak şekilde hukuka aykırı olarak tutulmasından ve bu nedenle açtığı tazminat davasının reddedilmesinden yakındığı için buna ilişkin ihlal iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, devletin bireylerin özgürlüğüne keyfî olarak müdahale etmemesini güvence altına almaktadır (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62).

13. Anayasa’nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konmuş, ikinci ve üçüncü fıkralarında da şekil ve şartları kanunda gösterilmek kaydıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa’nın anılan maddesinde belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

14. Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının kişi hürriyetinin kısıtlanmasına imkân tanıdığı durumlardan biri de mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak kişilerin tutulmasıdır.

15. Anılan iki tutma hâli arasında tutmanın niteliği bakımından fark, mahkeme kararının gereği olarak tutma disipline edici bir nitelik de taşıyabilirken kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutmanın böyle bir niteliği olmayıp bu nedenle tutma hâli sadece yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesine kadar uygulanabilir (Mustafa Karaca [GK], B. No: 2020/15967, 20/5/2021, §§ 44, 45).

16. Adli sürecin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını temin etme amacıyla şüpheli ve sanıklara soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında hazır bulunma yükümlülükleri yükleyen normlar ihdas edilmek suretiyle kişi özgürlüğü ve güvenliğine yapılan müdahalelerin meşru bir amacı olduğu kabul edilmelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2022/145, K.2023/59, 22/3/2023, § 55).

17. Somut başvuruda olay tarihi itibarıyla tutuklu sıfatıyla İnfaz Kurumunda bulunan başvurucu, hakkında devam eden kovuşturmada duruşmaya katılması için SEGBİS odasına alınmış ve duruşmaya devam edilebilmesi amacıyla üç saatten biraz fazla bir süreyle İnfaz

Kurumu içinde bu amaçla düzenlenmiş olan SEGBİS odasında rızası alınmadan tutulmuştur. Bu bakımdan kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutulan başvurucunun özgürlüğüne kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden inceleme yapılmasına yetecek süre boyunca müdahalede bulunulduğu açıktır.

18. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

19. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralına yer verilmiştir. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi şeklindeki genel kural ve kanunda öngörülen bir yükümlülüğün ibaresi birlikte değerlendirildiğinde hem yükümlülüğün hem de bu yükümlülüğe uymamanın sonucu olarak gerçekleşen tutma hâlinin kanunla düzenlenmesi gerekir. Buradaki kanun şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir (Muhammed Neşet Girasun, B. No: 2017/22254, 2/6/2020, § 45).

20. Kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak kişinin tutulmasının hukuki olduğundan söz edilebilmesi için kanunda öngörülen yükümlülük somut ve belirli olmalı, genel mahiyette olmamalıdır. Kişinin kanunen yerine getirmesi gereken yükümlülük de ifa edilmemiş olmalıdır (Muhammed Neşet Girasun, § 46). Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının demokratik toplumlarda taşıdığı önem ve bu hakkın keyfî hürriyetinden yoksun bırakmaları önleme amacı dikkate alındığında kanuna dayalı uygulama öngörülebilir olmalı ve kanun keyfîliğe karşı kişilere yeterli güvenceler sağlamalıdır (kısmen benzer değerlendirme içeren karar için bkz. Mustafa Karaca [GK], B. No: 2020/15967, 20/5/2021, § 46).

21. Buna göre kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin tutulmasına ilişkin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur.

22. 5271 sayılı Kanun'un 193. maddesine göre kanunun ayrık tuttuğu hâller dışında hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılamaz. Duruşmada hazır bulunma yükümlülüğü kanunla düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün ihlali hâlinde sanık hakkında zorla getirme kararı verilebileceği de aynı kanun maddesi ile düzenlenmiştir. Bu hâlde başvurucunun tutulmasının kanuni dayanağı vardır.

23. Başvurucunun tutulmasına imkân veren 5271 sayılı Kanun'un 193. maddesi adli sürecin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesini ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını amaçladığı için başvurucunun tutulmasının meşru bir amacı da vardır.

24. Somut başvuruda yukarıda da ifade edildiği üzere olay tarihi itibarıyla hâlihazırda tutuklu sıfatıyla İnfaz Kurumunda bulunan başvurucu, hakkında devam eden kovuşturmada duruşmaya katılması için SEGBİS odasına alınmıştır. Duruşmada hazır bulunma

yükümlülüğü kapsamında SEGBİS odasına alınan başvurucunun bireysel başvuru formunda da ifade ettiği gibi henüz bitmemiş duruşmaya devam edilebilmesi amacıyla üç saatten biraz fazla bir süreyle mahkeme salonunu (İnfaz Kurumu içinde bu amaçla düzenlenmiş olan SEGBİS odasını) serbestçe terk edememesi şeklinde gerçekleşen olaydakanuni yükümlülüğün yerine getirilmesinin önemi ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının önemi arasındaki dengenin sağlanmadığı ve ilgili personelin keyfî şekilde başvurucuyu özgürlüğünden yoksun bıraktığı söylenemeyecektir.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

26. Başvurucu, Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesiyle irtibatın kesilmesine rağmen tutulduğu İnfaz Kurumuna bilgilendirme yapılmayarak (Bireysel başvuru formunda başvurucu, yaşadığını iddia ettiği durumu yargılamayı gerçekleştirmiş olan mahkeme heyetinin İnfaz Kurumu yetkililerini bilgilendirmemiş olmasına dayandırmıştır.)SEGBİS odasında dört saat boyunca yeme, içme, ibadet ve tuvalet ihtiyaçlarını giderme taleplerinin yerine getirilmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. İddiasına göre başvurucu şikâyet ettiği durumu nedeniyle diyabet rahatsızlığına bağlı titreme, yüksek tansiyona bağlı kulaklarında uğultu ve baş ağrısı, ayrıca bel ve boyun fıtığına bağlı ağrı yaşamıştır.

27. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa’nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa’nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75).

28. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 83).

29. İspat külfetinin devlete geçtiği durumların söz konusu olmadığı hâllerde kötü

muameleye uğramaları nedeniyle mağdur olduklarını ileri süren kişiler, kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delilleri -haklı bir gerekçeleri olmadığı sürece- zamanında yetkili makamlara sunma konusunda özenli davranmakla yükümlüdür. Olgulara dayanmayan yetersiz açıklamalar, iddiaların deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu veya kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeler gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddianın savunabilir olduğundan, dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemez. Kaldı ki iddialarını güçlü bir dayanakla birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirmemeleri hâlinde mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerinin söylenebilmesi mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45-47).

30. Başvurucu, duruşmaya verilen ara nedeniyle ve SEGBİS bağlantısı aracılığıyla duruşmaya katılabilmesi amacıyla belli bir süreyle -iddiaya göre dört saat- SEGBİS odasında tutulmuştur. Başvurucu; infaz koruma memurundan talep etmesine rağmen yeme, içme, ibadet ve tuvalet ihtiyaçlarının giderilmediğini iddia etmiştir ancak bu konuda başvuru dosyasında herhangi bir veri mevcut değildir. Ayrıca başvurucu, dört saat tutulma nedeniyle diyabet rahatsızlığına bağlı titreme, yüksek tansiyona bağlı kulaklarında uğultu ve baş ağrısı, ayrıca bel ve boyun fıtığına bağlı ağrı yaşadığını iddia etmiş fakat yaşadığını iddia ettiği sağlık sorunları nedeniyle revire gitmek zorunda kaldığını veya acil tedaviye ihtiyaç duyması nedeniyle hastaneye götürüldüğünü iddia etmemiştir. İnfaz koruma memuruna o an yaşadığı sağlık sorunlarını ilettiğini de öne sürmemiştir. Ayrıca başvurucunun hakkındaki yargılamaya katılması amacıyla SEGBİS odasında tutulduğu süre nispeten kısadır. Bu nedenlebaşvurucunun iddialarının savunulabilir nitelikte olduğu kabul edilse bile mevcut koşullardauğranıldığı iddia edilen muamelenin kötü muamele için aranan asgari ağırlık eşiğine ulaşmadığı değerlendirilmiştir.

31. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR'ın karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Engin YILDIRIM ve Kenan YAŞAR'ın karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bir odada temel ihtiyaçlar karşılanmaksızın uzun süreli tutulma ve bu nedenle açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Mahkememiz çoğunluğu başvuruyu kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelemiş ve başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Aşağıda açıklanan sebeplerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

3. Anayasa'nın 17. maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı güvence altına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı düzenlenmiştir. Anılan fıkrayla özel olarak insan onurunun korunması amaçlanmıştır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

4. Başvurucu, tutuklu olarak yargılandığı davaya ceza infaz kurumundan Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile katıldığını, mahkemenin duruşmaya ara verdiğini, verilen bu aradan sonra Ağır Ceza Mahkemesi ile iletişim kurulamadığını, yargılamayı yapan Mahkeme Heyetince İnfaz Kurumuna bilgilendirme yapılmaması nedeniyle bel ve boyun fıtığı olmasına rağmen 4 saat kadar plastik bir sandalye üzerinde bağlantının kurulması için bekletildiğini, bu süre boyunca bir infaz koruma memuruna ısrarla ihtiyaçlarını dile getirse de kendisine yemek ve su verilmediğini, tuvalet ihtiyacını gideremediğini, kronik rahatsızlıkları nedeniyle alması gereken ilaçları alamadığını ve akşam namazını kılamadığını iddia etmiş; açtığı manevi tazminat davasında da tam olarak deliller toplanmadan delillerinin dikkate alınmayarak ve tam olarak bukarar verildiğini ileri sürmüştür.

5. Başvurucu, bu olay nedeniyle manevi zarara uğradığını ileri sürerek 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca tazminat davası açmış, davası reddedilmiş ve kesinleşmiştir.

6. Başvurucu SEBGİS suretiyle ifadesinin alınması sürecinin dört saat sürdüğünü, bu süre boyunca akşam yemeği yiyemediği, su içemediği, kronik hastalıkları için kullandığı ilaçları alamadığı, ibadetini yerine getiremediği gibi yakınmalarda bulunmuştur.

7. Söz konusu yakınmaların mahiyeti itibarıyla başvurucunun bu iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında değil Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmesi gerekirdi.

8. Maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira mahkemeler tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

9. İlk derece mahkemesinin kararının gerekçesi; "Dosyanın incelenmesinde, davacı Fevzi Kayacan hakkındaki Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 2016/3 E., sayılı dava dosyasında tutuklu olarak yargılandığı, Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesinin cevabi yazısında belirtildiği

üzere ile Konya 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 2016/3 E., sayılı dosyasının halen derdest olduğu ve henüz karar verilmediği, davacının özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine ilişkin manevi tazminat istemi ile ilgili yasal şartların oluşmadığı anlaşıldığından, davacının manevi tazminat talebinin reddine karar vermek gerekmiştir." şeklindedir.

10. Bölge Adliye Mahkemesinin kararının gerekçesi de; "Davacının tazminat talebinin reddine karar verilirken, CMK'nın 141/3. maddesinde düzenlenen tazminat koşulunun oluşup oluşmadığının her somut olay dikkate alarak değerlendirilmesinin gerektiği, incelenen dosyada; davacı vekilinin, davacının tutuklu olarak ceza evinde bulunduğu sırada SEGBİS yolu ile savunmasının uzun süre alınamadığı, bu nedenle yaklaşık 4 saat boyunca ceza evindeki odada tutulduğu, özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasında davacı lehine 141. maddesinde gösterilen tazminat nedenlerinden hiçbiri oluşmadığından, tazminat koşullarının oluşup oluşmadığının tespiti yönünden davanın sonucunu beklemeye gerek bulunmadığı gözetildiğinde, davacı hakkındaki ceza dosyasının halen derdest olması şeklinde gösterilen gerekçedeki zafiyet neticeye etkili olmadığından ve verilen hüküm sonucu itibariyle doğru görüldüğünden bu husus bozma ve yeniden yargılama nedeni yapılmamıştır. Mahkemenin kararında eleştiri dışında usule ve esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı, delillerde ve işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığı, davanın reddi yönünde mahkemede oluşan kanaat ve takdirin dosya kapsamına uygun bulunduğu anlaşıldığından, davacı vekilinin, davacı lehine CMK'nın 141/3. maddesi uyarınca tazminata hükmedilmesi gerektiğine yönelen yerinde görülmeyen İSTİNAF BAŞVURUSUNUN CMK'nun 280/1-a ve HMK'nun 353/b-1 maddesi uyarınca ESASTAN REDDİNE” şeklindedir.

11. Başvurucu bu yakınmalarını başvuruya konu yargılama sırasında da dile getirmiş, Bölge Adliye Mahkemesi ilk derece mahkemesinin davanın sonucunun beklenmesi yönündeki kararın gerekçesini değiştirmekle birlikte sadece odada tutulmayla ilgili kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamındaki iddia ile ilgili bir değerlendirmede bulunarak tazminat koşullarının oluşmadığı sonucuna varmıştır.

12. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

13. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen şartlar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

14. Başvurucunun yukarıda değinilen yakınmaları ve talebi ile ilgili olarak ilk derece mahkemesi veya istinaf mercii herhangi bir değerlendirmede bulunmamış, bir gerekçe de göstermemiştir.

15. Bu durumda başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı ve bu hak ile bağlantılı olarak

Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı ihlal edildiği kanaati ile çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Kenan YAŞAR

NECMETTİN DEMİR

B. No: 2021/2616 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/2616

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NECMETTİN DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/2616)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Necmettin DEMİR

Vekili : Av. Mustafa Berk ULUÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, eş durumu mazeret kurasına dâhil edilmeyerek ataması yapılan başvurucunun aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Doktor olan başvurucu, uzmanlık eğitimini bitirdikten sonra zorunlu hizmet yükümlülüğü kapsamında atamaya tabi tutulmuştur. Bu atama döneminde başvurucu, devlet hizmeti yükümlülüğü mazeret durumu (eş ve sağlık) kurası ön başvuru formuyla eşinin sözleşmeli personel olduğunu bildirerek eş durumundan Kocaeli il merkezine ve ilçelerine tayin talebinde bulunmuştur.

3. Anılan talep, internet üzerinden yapılan ilan aracılığıyla reddedilmiştir. Akabinde başvurucunun ataması Mardin'e yapılmıştır.

4. Bunun üzerine başvurucu, eş durumu mazeret kurası başvurusunun reddi işleminin iptali için Kocaeli 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Dava dilekçesinde; başvurucunun eşinin 27/5/2019 tarihinden itibaren sözleşmeli personel olarak Kur'an kursu öğreticiliğine başladığı, Kocaeli'nin Kartepe ilçesinde görev yaptığı, mevzuatta sözleşmeli

personelin üç yıl süreyle başka bir yere atanamayacağının düzenlendiği, ayrıca başvurucunun eşinin il dışına naklen atanmasının mümkün olmadığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak başvurucu, aile birliğinin sağlanabilmesi için eş durumu mazeret kurasına dâhil edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

5. Mahkeme; başvurucunun eşinin sözleşmeli olarak çalıştığı ve üç yıllık çalışma süresini tamamlayamadığından başka bir ile atanamayacağı, bu nedenle başvurucunun eş durumu atama talebinin 26/3/2013 tarihli ve 28599 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 20. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir.

6. Anılan karara karşı Sağlık Bakanlığı, istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, Diyanet İşleri Başkanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında atamalara ilişkin bir protokol bulunmadığı vurgulanarak başvurucunun uzman doktor ve eşinin Kur'an kursu öğreticisi olarak çalışması karşısında sağlık hizmetinin niteliği gereği kamu menfaatinin ön planda tutulması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin içtihatlarında da belirtildiği üzere başvurucunun mesleğe girerken zorunlu hizmetten haberdar olduğu, kamu görevlisi olmanın kişiye birtakım külfetler yüklediği, zorunlu hizmet süresi boyunca aile birlikteliğinin sağlanamamasının hak ihlali oluşturmayacağı sonucuna ulaşıldığından davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

7. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdare Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 19/11/2020 tarihinde Sağlık Bakanlığının istinaf başvurusunun kabulüne karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararında zorunlu görev kapsamında, eş durumu mazeretine dayalı atanma talebinin reddi yönünde kurulan işlemin başvurucunun aile hayatına etkisi bakımından çekilmez bir ağırlık ve yoğunluk derecesine ulaşmadığı, zorunlu görev süresinin bitiminde aile birliğinin tekrar sağlanmasının mümkün olması karşısında görülmekte olan davaya konu işlemin mevzuata, kamu yararına ve hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Böylelikle hukuka uygun olmadığı kanaatine varılan mahkeme kararının kaldırılması suretiyle davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 8/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 6/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, eşinin 27/5/2019 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı Kartepe Müftülüğüne bağlı Kur’an kursu öğreticisi ünvanıyla işe başladığını ve üç yıllık görev süresi dolmadığından mevzuat gereği il dışına naklen atanmasının mümkün olmadığını belirterek eş mazeret kurasına dâhil edilmemesi nedeniyle ailenin korunması hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca konuları aynı olan davalar hakkında farklı kararların verilmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğinden de yakınmıştır.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruya konu idari işlemin hukuka uygunluğunun kapsamlı olarak değerlendirildiği, kanuni dayanağının bulunduğu, başvurucunun aile hayatına yönelik söz konusu müdahalenin kamu düzeninin korunması ve kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesinin sağlanması amacını taşıdığı, böylelikle meşru

amacının olduğu, stratejik personel olarak devlet hizmeti görevi kapsamında başvurucunun eş mazereti talebinin reddi ile yapılan atamanın başvurucunun aile yaşamına etkisi bakımından çekilmez bir ağırlık ve yoğunluk derecesine ulaşıp ulaşmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvuru aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Aile hayatına saygı hakkı, Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Anayasa’nın 41. maddesinin ise Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği, aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

15. Öte yandan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına kamu gücünün işlem, eylem veya ihmali nedeniyle bir müdahalenin varlığı tespit edilirse bu müdahalenin Anayasa’nın 13., 20. ve 41. maddelerinde öngörülen şartlara uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu çerçevede müdahalenin hukuki dayanağının ve meşru bir amacının olup olmadığı ile ölçülü ve demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı hususlarının tartışılarak ihlal iddiası hakkında bir sonuca varılması gerekir (Salih Karakoç, B. No: 2013/2954, 19/12/2013, § 38).

16. Başvurucunun eş mazeret kurası kapsamına alınmayıp eşi Kocaeli'nde yaşarken hakkında Mardin'e atama işlemi tesis edilmesiyle kamusal bir makam tarafından başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahalede bulunulduğu değerlendirilmektedir.

17. Somut olaya konu olan müdahalenin 7/5/1987 tarihli ve 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ile Yönetmelik'in stratejik personele ve devlet hizmeti yükümlülüğüne ilişkin hükümleri dayanak alınarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Dolayısıyla müdahalenin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

18. Bunun yanında başvurucunun aile hayatına söz konusu müdahalenin kamu düzeninin korunması ve kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesinin sağlanması amacını taşıdığı, bunun da Anayasa'nın 5. ve 20. maddeleri çerçevesinde meşru bir amaç olduğu sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Raziye Koçaş, B. No: 2014/16794, 12/1/2017, § 42).

19. Bundan sonra müdahalenin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Bu noktada kamu hizmetlerinin sürekliliği ve düzenliliği ilkesi ile kamu görevlilerinin özel hayatı ve aile hayatına saygı hakları arasında adil bir dengenin gözetilmesi gerekir (Z.K., B. No: 2015/1550, 26/12/2018, § 23; Raziye Koçaş, § 43).

20. Kişinin kamu görevlisi olması, kendisine sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında birtakım külfet ve sorumluluklara katlanmayı, diğer kişilerin tabi olmadığı birtakım sınırlamalara tabi olmayı gerektirmektedir. Kişi, kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılmakta olup kamu hizmetinin kendine has özellikleri, bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu

kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38).

21. Kamu hizmetlerinin sürekliliğini ve aksamadan yürütülmesini temin etmek idarenin anayasal yükümlülüklerindendir. İdarenin bu yükümlülüğünü ifa etmek amacıyla kamu görevlilerinin çalıştığı yer ve alanların değiştirilmesine ilişkin tasarruflarda bulunması tabiidir. Bu açıdan -kamu hizmetleri yürütülürken- bazı alanlarda ve yerlerde ortaya çıkan personel ihtiyacının giderilmesi veya hizmetin daha iyi yürütülmesinin sağlanması amacıyla kamu görevlilerinin görev yerinin değiştirilmesi hususunda idarenin takdir yetkisinin olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte kamu görevlilerinin görev yerlerinin değiştirilmesindeki takdir yetkisi kullanılırken Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler de dikkate alınmalı, görev yeri değişikliğine tabi tutulan kamu görevlisinin menfaatleri ile idarenin ihtiyaçları arasında makul bir denge gözetilmelidir. Bu dengenin kurulup kurulmadığının denetiminde yargılama makamlarının ortaya koyduğu gerekçeler büyük önem taşımaktadır (Nurbani Fikri, B. No: 2014/2502, 11/10/2018, § 53).

22. Bu bağlamda pozitif yükümlülükler kapsamında, kamu görevlilerinin atanması veya nakil işlemlerinde gözetilen kamusal yarar ile bireyin aile hayatına saygı hakkından yararlanmasındaki bireysel çıkar arasında makul bir dengenin kurulması gereklidir. Elbette ki her atama veya görevlendirme işleminde olayın kendine özgü koşullarının gözetilmesi gerekir. Ancak devletin söz konusu dengeyi sağlayamaması durumunda aile hayatına saygı hakkının özünün zedelenebileceği gözden kaçırılmamalıdır (Nurbani Fikri, § 48). Ancak atama işlemlerinde, aile birlikteliğini bozmayacak ya da birlikteliğin sürdürülebilmesi yönünde kişilere aşırı külfet yüklemeyecek şekilde hareket edilmesi gerekir (Ayşe Nortçu, B. No: 2019/39998, 8/12/2022, § 30).

23. Böylece yargılama makamlarınca yapılacak değerlendirmede öncelikle bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen kamu yararının gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Bu kapsamda somut olayda, eş durumundan mazeret kurasına dâhil edilmeme işleminin başvurucunun aile hayatı üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkiler ile kamu hizmetinin etkin sunulması bağlamında kamu düzeninin ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik genel yarar arasında adil bir bir dengenin gözetilip gözetilmediği değerlendirilmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Nurbani Fikri, § 55).

24. Başvuru konusu olayda uzmanlık eğitimini tamamlamış bir doktor olan başvurucunun zorunlu hizmet yükümlülüğünün bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu zorunlu hizmet yükümlülüğü kapsamındaki atamada başvurucu; eşinin başka ile naklen atanmasının süre şartı nedeniyle mümkün olmadığını gerekçe göstererek eş durumu mazeret kurasına dâhil edilmeyi talep etmiştir. Bu talebin reddedilmesi üzerine açılan iptal davasında İdare Mahkemesi başvurucunun eşinin sözleşmeli olarak çalıştığı ve süre şartı nedeniyle başka bir ile atanamayacağı gerekçesiyle işlemin iptaline karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi ise anılan işlemin iptali kararının hukuka uygun olmadığı kanaatine varmıştır. Bölge İdare Mahkemesinin kararında eş durumu mazeretine dayalı atanma talebinin reddi yönünde kurulan işlemin başvurucunun aile hayatına etkisi bakımından çekilmez bir ağırlık ve yoğunluk derecesine ulaşmadığı ve zorunlu görev süresinin bitiminde aile birliğinin tekrar sağlanmasının mümkün olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir.

25. Eş durumu mazeretine bağlı atama taleplerinde devletin bir yandan kamu hizmetinin

devamlılığını sağlama diğer yandan aile hayatına saygı gösterme yükümlülüğü olduğu söylenebilir. Bu bağlamda atama taleplerinde kamu hizmetinin devamlılığını sağlama yükümlülüğü/amacı kapsamında görevin öneminin ve niteliğinin gözetilmesi olağandır. Bununla birlikte devletin aile birlikteliğini sağlama şeklinde pozitif yükümlülüğü olduğu da gözetildiğinde karar makamlarının bu kapsamda kamusal yarar ile bireysel yarar arasında adil bir denge kurulduğunu yeterli gerekçeyle ortaya koymaları beklenir.

26. Somut olayda eş durumundan mazeret kurasına dâhil edilme talebinin reddinde doktorluk mesleğinin niteliği ile zorunlu hizmetin kamu hizmetinin devamlılığını sağlamadaki önemine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında kararlarda kamu hizmetlerinin sürekliliği öncülenirken başvurucunun eşinin tayin olabilmesi için gerekli şartları taşımadığı yönündeki mazeretine yönelik olarak hiçbir değerlendirme, açıklama ve tartışmada bulunulmadığı görülmektedir. Bu durumda başvurucunun talebinin reddine ilişkin kararlarda başvurucunun aile hayatına ilişkin iddiaları da gözetilerek kamusal yarar ile bireysel yarar arasında adil bir denge kurulduğunun ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya konulduğu söylenemez.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; ihlalin tespiti, ihlalin tüm sonuçlarıyla giderilmesi ile 500.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

30. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak, yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

31. Ayrıca başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine iletilmek üzere (E.2020/1267, K.2020/1558) Kocaeli 1. İdare Mahkemesine (E.2019/1207, K.2020/492) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvurucu, eş durumu mazeret kurasına dahil edilmeyerek atama yapılmamasının Anayasa’da güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile eşitlik ilkelerini ihlal ettiğini ileri sürmüş, Sayın Mahkemece, çoğunluk tarafından Başvurucunun hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşağıda belirttiğimiz gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Şöyle ki;

Başvurucu tıp doktoru olup, uzmanlığını bitirdikten sonra zorunlu atamaya tabi tutulmuştur. Başvurucu, eşinin Kocaeli Kartepe İlçesinde Kur’an Kursu öğreticisi olduğunu, üç yıllık sözleşme süresini bitirmediğini bu nedenle il dışına tayininin mümkün olmadığını belirterek Kocaeli sınırları içerisinde bir yere atama talebinde bulunmuş, ancak bu talebi yerinde görülmeyerek Mardin’e atanmıştır. Başvurucunun İdare Mahkemesinde açtığı dava yerinde görülerek işlem iptal edilmiş ise de istinaf incelemesi yapan Bölge İdare Mahkemesi tarafından yerel mahkeme kararı kaldırılarak davanın reddine karar verilmiştir. Bunun üzerine Başvurucu Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa’nın 20. maddesinde herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı düzenlenmiştir. Aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin Anayasa’ya uygun olup olmadığı belirlenirken, müdahalenin hukuki dayanağının ve meşru bir amacının olup olmadığı, yine ölçülü ve demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı hususlarının değerlendirilmesi gerekir. Başvurucu’ya ilişkin atama işleminin dayanağını 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Sağlık Bakanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği oluşturmaktadır. 3359 sayılı Kanunun ek 3. maddesinde ilgili mevzuata göre yurt içinde veya yurt dışında öğrenimlerini tamamlayarak tabip, uzman tabip ve yan dal uzmanlık eğitimini tamamlayarak uzman tabip unvanını kazananların her

eğitimleri için ayrı ayrı olmak kaydı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasında yer alan grup ilçelerde Kanunda belirtilen gün sayısı kadar, sağlık Bakanlığı veya Sağlık Bakanlığınca uygun görülen Milli Savunma Bakanlığı ve diğer kuruluşlarda Devlet memuru olarak Devlet hizmeti yapmakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Yine Kanunun ek-4. maddesinde tıp fakülteleri dekanlıkları ve eğitim hastaneleri baştabiplikleri mezun olan veya uzmanlık ve yan dal uzmanlık öğrenimini tamamlayan tabip ve uzman tabiplerin isim ve adreslerini onbeş gün içinde Sağlık Bakanlığına bildirmekle yükümlü olduğu, diploma ve uzmanlık belgelerinin Sağlık Bakanlığınca tescil işlemlerini müteakip en geç iki ay içerisinde, Devlet hizmeti yükümlülüğü olan personelin atama yerleri ve atama işlemine ilişkin süreç internet sayfasında ilân edileceği, bu ilânın tebligat yerine geçeceği, eş durumu ve sağlık mazereti nedeniyle yapılacak atamalar hariç personelin görev yerleri, tercih hakkı verilmek sureti ile kurayla belirleneceği, Kanunun ek-1. maddesinde ise,kuraya ilişkin usul ve esaslar ile bunların Sağlık Bakanlığındaki atamalarına ilişkin usul ve esasların Sağlık Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir.

Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 20. maddesinde aile birliği mazeretine dayalı yer değişikliği düzenlenmiş olup, söz konusu maddenin ikinci fıkrasında, eşlerin farklı kamu kurum ve kuruluşlarında kamu personeli olarak çalışması halinde varsa eşinin kurumuyla yapılan protokol hükümleri uygulanacağı belirtilmiş, ayrıca eşleri, mevzuatı uyarınca zorunlu yer değiştirmeye tâbi olan mülki idare amirliği, milli istihbarat, emniyet hizmetleri sınıflarından birinde görev yapanlar ile hâkim, savcı veya Türk Silahlı Kuvvetlerinde subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş veya uzman er olarak görev yapan personelin eşinin görev yaptığı yere atamasının yapılacağı düzenlenmiştir. Yine aynı fıkrada 2547 sayılı Kanun kapsamında kurulan Devlet üniversitelerinde öğretim üyesi ve öğretim görevlisi olanlar ile vakıf yükseköğretim kurumlarında tam zamanlı profesör ve doçent olarak görev yapanların ataması eşinin görev yaptığı yere yapılacağı, eşi milletvekili, belediye başkanı, muhtar veya noter olanların eşlerinin bulunduğu yere yer değiştirme suretiyle ataması yapılabileceği düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere tıpta uzmanlığını bitiren Başvurucunun devlet hizmet yükümlülüğü kapsamında aile birliği mazeretinin kabul edilmeyerek zorunlu hizmet süresince kura ile başka bir yere atanmasının yasal dayanağı mevcuttur. 3359 sayılı Kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelik'te Diyanet İşleri Başkanlığı personeli sayılmadığı gibi, söz konusu Kurum ile Sağlık Bakanlığı arasında protokolde mevcut değildir. Yönetmelik tıpta uzmanlığını bitiren personeli stratejik personel olarak tanımlamış olup, bu personel için, sağlık alanında kamu hizmetinin ülkenin her tarafına ulaşması amacı ile ilçe gruplarına göre değişen belirli sürelerde zorunlu hizmet öngörmüştür. Kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesi adına yapılan bu düzenlemenin meşru bir amacının olduğunun kabulü gerekir.

Kamu hizmetinin sağlıklı ve aksamadan yürütülmesi adına idarenin kamu görevlilerinin çalıştığı yer ve alanları değiştirmesi mümkün olup bu hususta İdarenin takdir hakkı vardır. Anayasa Mahkemesi Mürsel Uluçay başvurusunda (Başvuru Numarası: 2020/14045, K. Tarihi; 16.11.2023) "31. Bazı kamu görevlilerinin hizmetin niteliği gereği belirli aralıklarla başka yerlere atanmaları, bazılarının ise başka yer veya kurumlara atanmamaları zorunlu olabileceği, bu konuda idareye, belirli bir takdir alanı tanınması makul karşılanması gerektiği, kişilerin birtakım mazeretler çerçevesinde başka yere atanma konusunda talep hakları var ise de atamaya ilişkin mazeretlerini değerlendirip karara bağlayacak olan idarenin kendi mevzuatı çerçevesinde ifa edilen kamu hizmetinin gerekleri, insan

kaynaklarının verimli kullanılması, teşkilat yapısının elverişliliği ve benzeri faktörleri dikkate alması kaçınılmaz olduğu, zira kamu hizmetinin sağlıklı ve kesintisiz bir şekilde yerine getirilmesi için gerekli tedbirleri almak, ilgili idarenin öncelikli görevi ve sorumluluğunda olduğunu, (İhsan Asutay, § 39; Raziye Koçaş, § 45)" belirterek, idarenin kamu hizmetlerini yürütmek adına atama ve yer değiştirme hususunda sahip olduğu takdir hakkına vurgu yapmıştır.

İstinaf incelemesi yapan Bölge İdare Mahkemesi kararında da, atama talebinin reddine ilişkin işlemin Başvurucunun aile hayatına etki bakımından çekilmez olacak şekilde ağırlık ve yoğunluğa ulaşmadığı, zorunlu hizmet süresinin tamamlanması sonrasında aile birliğinin tekrar kurulabileceğine vurgu yapılmıştır. Buna göre, Başvurucunun, aile birliğinin sağlanmasına yönelik atama talebinin idare tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde reddedilmesinin idarenin üzerine düşen pozitif yükümlülüğü ihlal etmediği, aile birliğinin korunması ile kamu hizmetinin sağlanması arasında adil bir denge kurulduğu, Başvurucunun aile birliğinin korunması hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu ve demokratik toplum düzeninin gereklerini karşıladığının kabulü gerekir.

Başvurucunun talebi Anayasa'nın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddesi açısından değerlendirildiğinde eşitlik ilkesinin ihlal edilmediği kabul edilmelidir. Anayasa Mahkemesi çeşitli kararlarında Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörüldüğü, eşitlik ilkesinin amacının aynı durumda bulunan kişilerin kanunla aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanunlar karşısında ayrım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemek olduğunu, bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklandığını belirtmiştir. Yine Anayasa Mahkemesi, Kanun önünde eşitlik ilkesinin herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmediğini, durum ve konumlardaki özellikler nedeniyle kimi kişiler ya da toplulukların değişik kurallara bağlı tutulmasının Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesini ihlal etmeyeceğini ifade etmiştir. (Bkz. AYM, 2013/23 E., 2013/123 K., Tarih 31.10.2013, R.G.;15.03.2014-28942). Somut olayımızda da tıpta uzmanlığını tamamlayan herkese aynı kuralların uygulandığı, Yönetmelikte bazı meslek grupları için aile birliği mazereti kabul edilirken Başvurucunun eşinin bu mesleklerde olmaması nedeniyle mazeretinin kabul edilmemesinin durum ve konumlardaki özelliklerden kaynaklandığı, sonuç olarak eşitlik ilkesinin de ihlal edilmediğinin kabulü gerekmektedir.

Bu nedenlerle Başvurucunun eşitlik ilkesi ya da aile hayatına saygı hakkı ihlal edilmediğinden, aksi yöndeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye Ömer ÇINAR Üye Metin KIRATLI

HAKAN İNCİ

B. No: 2021/4722 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4722

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN İNCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4722)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Rıdvan DEMİR

Başvurucu : Hakan İNCİ

Vekili : Av. Seda ŞARALDI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutulan tutuklunun fiziksel saldırıya uğraması ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla Adana F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu iken tahliyesine karar verilmesi üzerine 19/7/2019 tarihinde adli bir suça ilişkin mahsup işlemlerinin yapılması amacıyla Adana E Tipi Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

3. Başvurucunun beyanlarına göre 20/7/2019 tarihinde, bulunduğu koğuşa gelen infaz ve koruma görevlilerinin ayağa kalkmasını istemesine karşı çıkmıştır. Bu sebeple fiziksel şiddete uğramış ve tek kişilik bir koğuşa götürülmüştür. Ayrıca 21/7/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu müdürünün gözetimi altında hücreye alınmış, hücrede elleri arkadan kelepçelenerek falakaya yatırılmış, copla ayaklarının altına vurulmuş, tuzlu suda zıplatılmış, bayılana kadar darbedilmiştir.

4. 20/7/2019 ve 21/7/2019 tarihlerinde Ceza İnfaz Kurumunda görevli infaz koruma memurları tarafından tutulan tutanaklara göre başvurucu, koğuşta ve koğuş dışında slogan atması sebebiyle tek kişilik rehabilitasyon koğuşuna nakledilmiş; sayıma katılmayacağını, siyasi mahpus olduğu gerekçesiyle görevlilere saygı duymayacağını, talimatlarına uymayacağını belirtmiştir. Bu sebeplerle başvurucu ile infaz koruma memurları arasında arbede yaşanmış, başvurucu, Ceza İnfaz Kurumu müdürünün telkinlerine rağmen tutumunu devam ettirmiş; Kurum personelinin üzerine yürümüş, davranışlarından dolayı etkisiz hâle getirilmeye çalışılmış, bu esnada kendisini yere bırakmış, kollarından tutularak koğuşuna götürülmüştür.

5. Başvurucunun anlatımına göre Ceza İnfaz Kurumunun ikinci müdürü başvurucuya işkence yapıldığını, olay yerinde bulunsaydı olayın gerçekleşmesini engelleyeceğini belirtmiştir.

6. Başvurucu 22/7/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu revirine başvurmuş, ayağında ağrı olduğunu belirtmiştir. Düzenlenen adli muayene raporunda; başvurucunun dirseğinde 1x1 ebadında bir abrazyon olduğu, başkaca herhangi bir ekimoza rastlanmadığı, ayaklarında ağrı şikâyeti olup herhangi bir lezyon bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucu, 22/7/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna girişi sırasında çıplak arama yapıldığına dair şikâyetle Ceza İnfaz Kurumuna başvurmuştur.

7. Başvurucu 25/7/2019 tarihinde tahliye edilmiştir.

8. Başvurucu, yaşadığını ileri sürdüğü olaylar sebebiyle 31/7/2019 tarihinde Türkiye İnsan Hakları Vakfı İzmir Temsilciliğine (Vakıf) başvurmuş; gördüğünü ileri sürdüğü işkence sebebiyle rapor hazırlanmasını istemiştir. Devletin denetiminde olan hastanelere güvenmediği için Vakfa başvurduğunu belirtmiş; başvurusunda yukarıdaki hususlara ek olarak (bkz. § 3) iki gün boyunca ayaklarının üzerine basamadığını ileri sürmüştür.

9. Başvurucu ile birlikte Ceza İnfaz Kurumunda kalan, başvurucuyla aynı suç kapsamında tutulan Ü.G.A., F.K., F.Ö.A., R.A. ve E.B. 7/8/2019 tarihinde başvurucunun anlatımlarıyla uyumlu olan ve kötü muameleye maruz kaldıklarını belirten dilekçelerle Adana Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur.

10. Başsavcılık, başvurucuya yönelik eylemler hakkında 2019/48290 numaralı dosya üzerinden soruşturma başlatmış; bu kapsamda kamera görüntülerini bağımsız bir bilirkişiye inceletmiş, Ceza İnfaz Kurumundan gerekli bilgi ve belgelerin gönderilmesini istemiş, başvurucunun müşteki olarak, Ceza İnfaz Kurumu müdürünün ise şüpheli olarak ifadesine başvurmuştur.

11. Bilirkişi tarafından düzenlenen Görüntü İzleme Tutanağı'nda, başvurucu ile ceza infaz koruma görevlileri arasında arbede yaşandığının, başvurucunun birkaç kez zorla koğuşuna götürüldüğünün tespit edildiği, 22/7/2019 tarihli görüntülere ilişkin olarak başvurucunun infaz koruma görevlileriyle birlikte yürüdüğünün anlaşıldığı hususlarına yer verilmiştir.

12. Başvurucu, Başsavcılık ifadesinde Ceza İnfaz Kurumu müdürünün tehdit ve hakaretine maruz kaldığını ve onun talimatıyla elleri arkadan kelepçelenerek yüzüstü falakaya yatırıldığını, bu esnada bayıldığını, tuzlu su üzerinde zıplatıldığını, bu olaylar sebebiyle üç gün boyunca ayaklarının üzerine basamadığını, Ceza İnfaz Kurumu müdürü ile diğer kamu görevlilerinden şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Ceza İnfaz Kurumu müdürü ifadesinde olayın başvurucunun tasarladığı bir kurgu olduğunu, sürekli olarak koğuşlarda slogan atarak düzen ve asayişi bozmaya çalıştığını, söz konusu eylemleri sebebiyle hakkında

disiplin cezalarının uygulandığını, başvurucunun baygınlık geçirmiş gibi davrandığını, kendisine başvurucunun epilepsi hastası olduğunun söylendiğini, görüntülerde sürüklendiğine ilişkin görüntülerin sebebinin bu olduğunu, başvurucuya yönelik olarak zor kullanma yetkisini aşacak ve başvurucunun da belirttiği şekilde bir işkence olayının yaşanmadığını belirtmiştir.

13. Soruşturma devam ederken başvurucu, Vakfa yaptığı başvuru sonucu düzenlenen raporu 17/4/2020 tarihinde Başsavcılığa ibraz etmiş ve şikâyetinin devam ettiğini bildirmiştir. Başvurucu hakkında Vakıf tarafından düzenlenen raporda; başvurucunun karnında, göğsünde, dirseğinde ve ayaklarında eski yaralar olduğu, sağ üst kol 1/3 alt arka dış yüzde, 5x6 cm'lik alanda birbiri ardına yukarıdan aşağıya doğru 1,2 cm, 6 cm, 4 cm ve 1,8 cm ebatlarında, sol ayak tabanı orta hatta birbirine paralel 8 cm, 3,5 cm ve 8 cm uzunluğunda görülen hafif ekimozlar olduğu belirtilmiştir.

14. Başsavcılık bu rapor üzerine başvurucunun Adli Tıp Kurumuna sevkine karar vermiştir. Anılan karara karşı başvurucu, bir ceza infaz kurumunda bulunduğunu, Adli Tıp Kurumuna gitmesi hâlinde döndüğünde karantinaya alınacağını, bu nedenle Adli Tıp Kurumuna karar üzerine değil de pandemiden sonra gideceğini 7/7/2020 tarihinde belirtmiştir.

15. Başsavcılık, toplanan deliller neticesinde 9/10/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

" ...[M]üştekinin Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü'ne 'Suç Örgütlerini Kullanarak Tehditte Bulunmak' suçundan hükümlü iken tutuklama kararından tahliye edilmesi ve infaz ettiği kesinleşmiş hapis cezasının adli olması nedeniyle 19/07/2019 tarihinde Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden nakil olarak geldiği,

Müştekinin barındırılmakta olduğu D-27 odasına 20/07/2019 tarihinde görevli memurlarca sabah sayımına girildiği esnada 'ben sayıma katılmam ben siyasi mahkumum TC' nin önünde ayağa kalkmam ben sayım felan vermiyorum' diyerek diğer tutuklu/hüükümlüleri galeyana getirmeye çalıştığı, görevli memurlarca oda dışına çıkartılmak istendiğinde memurlara direnerek slogan atmaya devam ettiği, sayımın güvenli bir şekilde alınması ve herhangi bir üzücü olay yaşanmaması amacıyla oda dışına alındığı, görevli memurlarca konuşulup sakinleştirilmeye çalışıldığı ancak müştekinin'Ben siyasi mahkumum ben sayı felan vermem, sayım almak işkenceye girer. Bize işkence edemezsiniz. Bu tür baskılar bizi yıldıramaz. Ben TC' ye saygı duymuyorum' şeklinde slogan atamaya devam ettiği, bir süre daha konuşulup sakinleştirilmeye çalışıldığı, tekrar aynı odaya verildiğinde odaya girdiği esnada 'Bize işkence ediyorlar, baskılar bizi yıldıramaz' şeklinde slogan atmaya devam ettiği, görevli memurlarca tekrar konuşulduğu,

21/07/2019 tarihinde müştekinin barındırıldığı Rehabilitasyon gözetim odasında saat 10:10 sularında 3 dakika süresince 'insanlık onuru işkenceyi yenecek, infaz şartları iyileştirilsin, direne direne kazanacağız, baskılar hücreler bizi yıldıramaz, baskıya hücreye son' şeklinde slogan atarak kapıya vurması üzerine görevli memurlar tarafından yaptığı bu eylemelerin yanlış olduğu konusunda uyarıda bulunulmasına rağmen 'ben siyasi mahkumum, burada kalmak istemiyorum, istediğim zamanda slogan atıp kapıya vururum' şeklinde sözler söylediği,

21/07/2019 günü 16:30 sularında Kurum Müdürünün rutin denetimi sırasında Vardiya Başmemurunun, Kurum Müdürüne müşteki Hakan İNCİ'nin yapmış olduğu slogan ve

eylemler hakkında bilgi vermesi üzerine, Kurum Müdürünün müşteki Hakan İNCİ'yi eylemlerinden vazgeçirmek ve görüşme yapmak üzere iç güvenlik birimine alınmasını istediği, yaptıklarının yanlış olduğunun anlatıldığı, bulunduğu yerin bir Cezaevi olduğu tek kişilik odalar bulunmadığı mecburen çoklu odalarda kalacağı bu yüzden diğer tutuklu hükümlüleri rahatsız etmemesi gerektiği, kendisinin de adli bir dosyadan geldiği anlatılmış olup akabinde tekrardan gözetim odasına alınmak istendiği,odaya gireceği esnada slogan ve eylemlerine devam edeceğini belirtmesi üzerine 2. defa içgüvenlik birimine alındığı ve yapılan uyarılara rağmen kendisini yere attığı, kalkması için uyarıldığı, kendisini kastığı ve yumruklarını sıkarak değişik hareketlerde bulunduğu, slogan atmaya devam ettiği bu sebeple de görevli memurlar nezaretinde müştekinin sakinleşmesi için C-Sağ blok havalandırma bahçesine çıkarıldığı, bir süre sonra burada rahatladığı görülen müştekinin tekrardan odasına alınmak için çağrıldığında kendisini yere atması üzerine memurların yardım ve nezaretinde bulunduğu odasına nasihat edilerek tekrardan konulduğu,

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük' ün 22/8. Maddesinde 'İnfaz ve koruma başmemuru ile infaz ve koruma memuru, kurumun güvenliğini bozan firara teşebbüs, isyan, rehin alma, saldırı, yasaya veya düzenlemelere dayalı bir emre karşı aktif veya pasif fiziki direnme gibi olaylar ile 5237 sayılı Kanunun 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk hâli ortaya çıktığında kurum en üst amirinin izni ile zor kullanabilir. Acil hâllerde tehlikenin ortadan kaldırılması amacıyla izin alınmaksızın da zor kullanılabilir. Durumu derhâl en üst amire iletir. Zor kullanan personel gerekenden fazla kuvvet kullanamaz.' şeklinde yer alan düzenleme uyarınca, görevli infaz koruma memurlarının görevin yerine getirilmesinin gerektirdiği ölçüde kuvvet kullanmasının TCK'nun 24/1,2 kapsamında meşru ve haklı sayılacağı, müştekinin yaralanmasının niteliği de dikkate alındığında, kendisine karşı TCK'nun 256. Maddesinde düzenlenen zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması sonucunda suç işlendiği yönünde, iddiasını destekler mahiyette kesin, inandırıcı ve somut delil bulunmadığı gibi atılı suçun yasal unsurlarının gerçekleşmediği,

Her ne kadar müşteki vekili tarafından dosyaya ibraz edilen Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tıbbi Değerlendirme Raporunda müştekinin darp edildiğine yönelik iddialar ileri sürülmüş ise de söz konusu raporun tanzim tarihinin 29/01/2020 başvuru tarihinin ise 31/07/2019 olduğu göz önünde bulundurulduğunda iddia edilen olayın üzerinden yaklaşık 10 gün sonra yapılan kontrol sonucunda tanzim edildiği, iddia edilen olayın hemen akabinde Adana E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Revir Birimi tarafından 22/07/2019 tarihli tanzim edilen rapor ile içerik itibari ile çeliştiği, müştekinin kesin raporunun aldırılmasına yönelik yazılan talimata müştekinin pandemi döneminin bitmesinden sonra ileri bir tarihte aldırmak istediğine ilişkin beyanını sunduğu, olayın üzerinden uzunca bir süre geçmiş olması nedeniyle Adli Tıp Kurumundan rapor aldırılmasının mevcut soruşturma dosyasında herhangi bir etkisinin olmayacağı anlaşılmakla... kovuşturmaya yer olmadığına... [karar verildi.]"

16. Karara karşı yapılan itiraz, Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiştir. Söz konusu ret kararı başvurucuya 23/12/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 19/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

18. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne

karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucu, ceza infaz kurumunda fiziksel saldırıya uğraması ve bu olay hakkında ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır. Adalet Bakanlığı görüşünde; başvurucunun bir kısım yaralarının zor kullanma yetkisi kapsamında ceza infaz kurumundaki düzeni sağlamaya yönelik çaba kapsamında gerçekleşmiş olabileceği, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda başvurucu hakkında düzenlenen adli raporların bir bütün olarak ele alındığı ve usul yükümlüğüne ait gereklerin özenle yerine getirildiği belirtilmiştir.

20. Başvuru, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

22. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

23. Somut olayda, başvurucunun dirseğinde meydana gelen abrazyonun infaz koruma memurlarının müdahalesi esnasında ortaya çıkmış olabileceği değerlendirilmiştir. İnfaz koruma memurları tarafından tanzim edilen tutanaklar ile başvurucunun anlatımlarından anlaşıldığı kadarıyla başvurucuya güç kullanılmasını gerektiren durumların ortaya çıktığı görülmüştür. Söz konusu abrazyonun meydana gelmesi, güç kullanılmasında sınırın aşıldığı veya orantılı davranılmadığı sonucuna ulaşılması için yeterli değildir. Diğer yandan başvurucu, 22/7/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu revirinde düzenlenen rapor içeriğine itiraz etmemiş; raporun yanlış veya eksik düzenlendiğine dair herhangi bir şikâyette bulunmamıştır. Başvurucu, kendisine tekrar işkence yapılmasından korktuğu için ilgililer hakkında hemen suç duyurusunda bulunmadığını belirtmesine rağmen Ceza İnfaz Kurumundaki iş ve işleyişi ve burada görev alanları 22/7/2019 tarihinde şikâyet etmiştir. Ancak uğradığını ileri sürdüğü işkence hakkında herhangi bir beyan veya başvuruda bulunmamıştır. Başvurucu, olaydan sonra uzun bir süre ayaklarının üstüne basamadığını belirtmişse de görüntü çözümlerinden olayın yaşandığının iddia edildiği günün ertesinde olağan bir şekilde yürüdüğü tespit edilmiştir. Başsavcılığın vardığı sonucun aksi bir sonuca varmak için Anayasa Mahkemesinin elinde inandırıcı deliller bulunmamaktadır. Dolayısıyla kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

24. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde

katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103; S.D., §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

25. Başvuruya konu olayda Başsavcılığın başvurucunun belirttiği tüm delillerle birlikte gerekli delilleri de toplayarak sonuca vardığı görülmüştür. Başsavcılık, hemen soruşturma işlemlerine başlayarak kamera görüntülerini temin etmiş; görüntülerin çözümü için bağımsız bir bilirkişi tayin etmiştir. Ceza İnfaz Kurumu müdürünün ifadesini şüpheli sıfatıyla ve doğrudan almıştır. Kati rapor düzenlenmesi için başvurucuyu Adli Tıp Kurumuna sevk etmiş ancak başvurucu, sevk işlemini yerine getirmeyeceğini belirtmiştir. Netice itibarıyla Başsavcılığın olayı aydınlatma isteğinden şüphe duyulmasını gerektirecek bir olgu olmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH DAYI

B. No: 2021/5238 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/5238

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH DAYI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/5238)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Fatih DAYI

Vekili : Av. Koray UCAÇELİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın tamamen ıslahı ile dava türünü değiştirme talebinin yargılama devam ederken değişen içtihat kapsamında reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, YDA İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi ile Yüksel İnşaat Anonim Şirketi bünyesinde 2/6/2015-10/5/2017 ve 18/7/2017-16/8/2018 tarihleri arasında soğuk demir ustası olarak çalışmaktayken iş akdi feshedilmiştir. Feshin hukuka uygun olmadığını ileri süren başvurucu, fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmak kaydıyla işçilik alacaklarının tahsili talebiyle 11/7/2019 tarihinde her bir alacak kalemi yönünden 10 TL değerinde dava açmıştır.

3. Yargılama devam ederken alacak kalemlerinin tespitine ilişkin bilirkişi raporu hazırlanmıştır. Başvurucu, bilirkişi raporunun akabinde 14/9/2020 tarihli dilekçesi ile davasını tamamen ıslah ettiğini; kıdem, ihbar ücreti ve yıllık izin alacağına ilişkin davasını kısmi alacak davası, fazla mesai, hafta tatili ile ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacağına

ilişkin davasını da belirsiz alacak davası olarak değiştirdiğini belirtmiştir. Bilirkişi raporunda fazla mesai ücreti 13.052,74 TL, hafta tatili ücreti 32.852,25 TL, ulusal bayram ve genel tatil ücreti ücreti 1.945,19 TL olarak belirlenmiştir.

4. Ankara 24. İş Mahkemesi (Mahkeme) 13/10/2020 tarihli kararı ile davanın kısmen kabul/kısmen reddine hükmetmiştir. Mahkeme, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 2020 yılı Eylül ayı içinde içtihat farklılıklarının giderilmesine ilişkin alınan kararına atıf yaparak dava türünün ıslah yolu ile değiştirilemeyeceğini belirtmiş ve dava dilekçesinde olduğu şekliyle davayı kısmi dava olarak kabul etmiştir. Bu kapsamda 1/9/2015 tarihinden önceki alacakların zamanaşımına uğradığını belirten Mahkeme, başvurucunun fazla mesai, hafta tatili ve ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacaklarını dava dilekçesinde talep edilen miktarı da dikkate almak suretiyle resen hesaplamış, hesaplanan miktar üzerinden de takdiren %30 indirim yapmıştır. Buna göre başvurucunun belirsiz alacak davasına dönüştürmek istediği fazla mesai ücreti yönünden 8.623,32 TL, ulusal bayram ve genel tatil ücreti ücreti yönünden 1.361,63 TL, hafta tatili ücreti yönünden 21.702,10 TL alacağa hükmedilmiş; işveren Şirketlerin müştereken ve müteselsilen alacaklardan sorumlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvurucu, dava açmadan önce alacaklar konusunda davalıları temerrüde düşürdüğünden faiz temerrüt tarihinden itibaren yürütülmüş ve sadece zamanaşımına uğrayan kısım yönüyle işverenler lehine 1.808,09 TL vekâlet ücretine hükmedilmiştir

5. Başvurucu, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin davanın tamamen ıslahı ile dava türünün değiştirilebileceği yönünde yerleşik içtihadının bulunduğunu, bu içtihada güvenerek açılan davanın yargılama devam ederken değişen Yargıtay kararına istinaden kısmen reddedildiğini, öte yandan Mahkeme tarafından atıf yapılan Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin kararının mevcut davada uygulanma imkânının da bulunmadığını, davanın tam ıslah edilmesi kurumunun Mahkeme tarafından hatalı değerlendirildiğini belirterek istinaf talebinde bulunmuştur.

6. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesinin 7/1/2021 tarihli kararı ile başvurucunun istinaf talebinin esastan reddine hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun itirazları tartışılmış, sonuç olarak Yargıtay iş dairelerinin birleşmesinden sonra yayınlanan ilke kararları doğrultusunda ıslah yolu ile dava türünün değiştirilemeyeceği, Mahkemenin bu konudaki gerekçesinin yerinde olduğu kanaatine varılmıştır. Öte yandan Bölge Adliye Mahkemesi işveren Şirketlerin istinaf taleplerini kabul ederek her iki davalının birlikte sorumluluğuna gidilerek hesaplama yapılmasının hatalı olduğunu, sorumlulukların ayrı ayrı belirlenmesi gerektiğini, başvurucunun da bu duruma bir itirazının olmadığını ifade etmek suretiyle istinaf talebini bu yönüyle kabul etmiştir. Yine alacak kalemlerinin tespitine ilişkin olarak ıslah dilekçesinde Yüksel İnşaat A.Ş. yönünden sınırlı yapılan ıslah dikkate alınmadan talep aşılarak hüküm kurulmasının hatalı olduğu belirtilmiş ve Mahkemenin kararı kaldırılarak Yüksel İnşaat A.Ş. yönünden ayrıca alacaklardan sorumlu olduğu miktar belirlenmek suretiyle hüküm kurulmuştur. Bu kapsamda başvurucu aleyhine hükmedilen vekâlet ücreti de 4.080 TL olarak belirlenmiştir.

7. Başvurucu vekili, nihai hükmü 11/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra 15/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; Yargıtay 9. ve 22. Hukuk Dairelerinin davanın tamamen ıslahı ile dava türünün değiştirilebileceği yönünde yerleşik içtihadının bulunduğunu, bu içtihada güvenerek açılan başvuruya konu yargılamada ise aksi yönde varılan sonucun gerekçesine dair hiçbir açıklama yapılmadığını, yapılan değerlendirmenin yasal bir dayanağının olmadığını, ilgili mevzuat ile getirilen davanın tamamen ıslahı imkânının yargısal kararlar ile ortadan kaldırıldığını belirtmiştir. Öte yandan yargı mercilerince atıf yapılan Yargıtay kararının gerekçesinde bu kararın yayın tarihinden önce açılan davalara uygulanmayacağının belirtildiğini ifade eden başvurucu, bu yönüyle de anılan içtihadın mevcut davada uygulanma imkânının olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu son olarak Yargıtay daireleri arasında süregelen derin içtihat farklılığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırılık oluşturduğunu belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun şikâyetlerinin delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvuruya konu yargılamada ise yargı mercilerince gerekçesi ayrıntılı bir şekilde açıklanmak suretiyle davanın kısmen kabulüne karar verildiği, bu kapsamda başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun Anayasa Mahkemesi içtihatları çerçevesinde incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta, bireysel başvuru dilekçesinde ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

11. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, kısmi dava olarak açılan davanın belirsiz alacak davasına dönüştürülme imkânının ortadan kaldırılması ve böylece belirsiz alacak davasının sunduğu imkânlardan yararlanamaması, yargı mercilerinin yaklaşımının değişmesi nedeniyle başvuruya konu yargılamanın hakkaniyetinin zedelendiği iddiasına ilişkindir.

12. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun İkinci Kısım Birinci Bölümde dava çeşitleri düzenlenmiş; bu kapsamda 105. maddede eda davasına, 107. maddede belirsiz alacak davasına, 109. maddede de kısmi davaya yer verilmiştir. Bu davalar arasında usule ilişkin farklar ise içtihat yoluyla belirlenmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 14/1/2020 tarihli ve E. 2016/7-1107, K. 2020/16 tarihli kararı ile belirsiz alacak davasında zamanaşımının, davanın açılmasıyla birlikte alacağın tümü için kesilirken, kısmi davada sadece dava edilen alacak yönünden kesildiğini; belirsiz alacak davasında, davalı daha önceden temerrüde düşürülmediyse faiz başlangıcının alacağın tamamı için dava tarihinden itibaren başlayacağını, kısmi davada ise ıslah edilen kısım için ıslah tarihinden itibaren faiz işleyeceğini belirtmiştir.

13. Kanun'un 180. maddesinde davanın tamamen ıslahı kurumuna yer verilmiş; bir hafta içinde yeni bir dava dilekçesi verilmek kaydıyla davanın tamamen ıslah edilebileceği belirtilmiştir. Kanun'un gerekçesinde ıslahın, davanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağının istisnası olduğu belirtilmiştir. Nitekim Yargıtay'da çeşitli kararlarında bu durumu vurgulamış, ıslah ile dava türünün değiştirilemeyeceğini, istisna-i dava türlerinden olan belirsiz alacak davası açılması hâlinde dava dilekçesinde açıkça dava türünün belirtilmesi ve davanın dayanağı olan 6100 sayılı Kanunu'nun 107. maddesine açıkça yer verilmesi gerektiğini, dava dilekçesinde "alacağın tamamını kesin olarak bilmemiz mümkün olmadığından" şeklinde yapılan bir açıklamanın belirsiz alacak davası olarak kabulünün mümkün olmadığını, bu kapsamda ıslah dilekçesindeki belirsiz alacak davası açıklamasının da sonucu değiştirmeyeceğini ifade etmiştir (bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 27/6/2019 tarihli ve E.2016/8495, K.2019/14490 sayılı kararı, 18/12/2019 tarihli ve E.2016/11584, K.2019/22760 sayılı kararı, 17/2/2020 tarihli ve E.2016/19724, K.2020/2254 sayılı kararı).

14. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 6/3/2013 tarihli ve E.2012/4-824, K.2013/305 sayılı kararında ıslah kurumu ile ilgili detaylı açıklamalara yer verilmiş ve davanın tamamen ıslahında bunun yeni bir dava anlamına gelmediği, tamamen ıslah edilen davanın ilk açılan davanın devamı niteliğinde olduğu, bunun doğal sonucu olarak da zamanaşımı ile hak düşürücü sürelerin tespitinde ilk davanın açıldığı tarihteki durumun dikkate alınacağı belirtilmiştir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu ise24/05/2019 tarihli ve E.2017/8, K.2019/3 sayılı kararında kısmi davada, davaya konu edilen alacak miktarının arttırılmasının "kısmi ıslah" olarak tanımlanması gerektiğini belirterek bunu yeni bir dava ya da ek dava olarak nitelendirmemiş ve bu kapsamda kısmi ıslahla faiz talebi belirtilmeksizin dava konusunun artırılması hâlinde, artırılan miktar bakımından dava dilekçesindeki faiz talebine bağlı olarak faize hükmedileceğini belirtmiştir.

15. Başvuruya konu olayda başvurucu; kısmı dava olarak açtığı davasını, davanın tamamen ıslahı ile bazı alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davasına dönüştürmek istemiş ve bu kapsamda Yargıtay kararlarını referans göstermiş ancak talebi Yargıtayın değişen içtihadı karşısında reddedilmiştir.

16. Bireylerce yargı mercileri nezdinde açılan davaların niteliğini belirlemek hukuk kurallarını öncelikle yorumlama yetkisine sahip olan yargı mercilerinin takdirindedir. Anayasa Mahkemesinin bu bağlamda görevi söz konusu yorumların açık bir keyfîlik veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemektir (Şevket Coroz ve diğerleri, B. No: 2019/35906, 16/6/2022, § 77).

17. Anayasa Mahkemesi İsmail Avcı (B. No: 2019/12190, 22/2/2022) kararında, şartları oluşmadan açılan belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurucunun mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesi nedeniyle gereklilik şartına uygun olmadığı için adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

18. Somut olayda ise başvurucu, ıslah yoluna başvurmadan alacak miktarını artırma imkânı sağlayan belirsiz alacak davası sürecine nazaran kısmi davada alacaklarına kavuşma imkânının kendisine sağlanmaması nedeniyle anayasal haklarının zedelendiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte somut davada başvurucunun, müddeabihin arttırılması talebinin kabul edildiği ve bilirkişi raporu doğrultusunda belirlenen alacak kalemlerinin bir kısmı üzerinden %30 takdiri indirim yapılarak davanın sonuçlandırıldığı görülmektedir. Bu durumda mahkemelerce bu şekilde açılan bir davanın kısmi dava olarak nitelenerek belirsiz alacak davasına özgü imkânlardan yararlandırılmaması anayasal bakımdan bir sorun teşkil etmemektedir (bkz. Şevket Coroz ve diğerleri, § 79). Buna göre belirsiz alacak davası açmak yerine kısmi dava açmayı tercih eden başvurucu yönünden kısmi dava yolunda da belli usuller çerçevesinde alacakları talep etme imkânının bulunduğu anlaşılmaktadır. Başvurucu kısmi dava açmama nedenini de başvuru formunda açıklamamıştır.

19. Öte yandan başvurucunun belirsiz alacak davasına çevirmek istediği ücretler yönünden ıslah dilekçesi ile talep ettiği miktarların mahkemece karşılandığı ancak bunlar üzerinde % 30 takdiri indirim yapıldığı, başvurucunun da söz konusu indirim oranı yönünden bir itirazının olmadığı görülmektedir (bkz. §§ 3-4). Ayrıca faizin temerrüt tarihinden itibaren işletilmeye başlandığı, bu kapsamda da belirsiz alacak davasından farklı bir durumun oluşmadığı anlaşılmıştır. Mahkemenin, davalılar lehine vekâlet ücretine hükmetmesi hususunda ise başvurucunun ayrıca ve açıkça bir şikâyeti bulunmamaktadır. Mahkemece başvurucunun 2/6/2015-1/9/2015 tarihleri arasındaki alacaklarının bir kısmının zaman

aşımına uğradığı belirtilmiştir. Başvurucu bu kapsamda Yargıtay içtihadına güvenerek kısmi dava açtığını belirtmişse de alacaklarının zaman aşımına uğrama ihtimalinin öngörülebilir nitelikte olduğu, bu kapsamda en baştan belirsiz alacak davası açma imkânının bulunduğu hâlde başvurucunun kısmi dava açmayı tercih ettiği görülmektedir.

20. Mahkemece tüm dosya kapsamında yapılan değerlendirmeye karşın başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, Mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ŞANLI

B. No: 2021/14057 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14057

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ŞANLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14057)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Ali ŞANLI

Vekili : Av. Hülya DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutukluluk kararına karşı yapılan itirazın süresinde incelenmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Hava Kuvvetlerinde astsubay kıdemli başçavuş olarak görev yapmaktayken Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında gözaltına alınmıştır. Başvurucu 21/1/2021 tarihinde İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması istemiyleİzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Sulh Ceza Hâkimliğine) sevk edilmiş ve aynı tarihte müsnet suçtan tutuklanmıştır.

3. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı 22/1/2021 tarihli yetkisizlik kararıyla soruşturma dosyasını Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Başvurucu vekili tarafından Sulh Ceza Hâkimliğine 27/1/2021 tarihinde tutuklama kararına itiraz edilmiş, Sulh Ceza Hâkimliği soruşturma dosyasında yetkisizlik kararı verilmesi nedeniyle itiraz dilekçesini ilgili yere gönderilmek üzere İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı da itiraz dilekçesini 1/2/2021 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına

iletmiştir.

4. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 1/2/2021 tarihinde yetkisizlik kararı vererek yetki uyuşmazlığını çözmek üzere soruşturma dosyasının Ankara Batı Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesi, 16/2/2021 tarihli kararıyla İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının yetkili olduğuna karar vermiştir. Bu sırada başvurucu vekili 1/3/2021 tarihinde başvurucunun 22/1/2021 tarihinde tutuklanmasına rağmen hâlen tutukluluğunun gözden geçirilmediği ve tutuklamaya itirazlarının değerlendirilip değerlendirilmediğinin başvurucuya bildirilmediğini belirtmiştir. Başvurucu 9/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinde yapılan incelemede, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 8/3/2021 tarihli iddianameyle başvurucu ve diğer şüphelilerin terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmaları istemiyle haklarında kamu davası açıldığı görülmüştür. İddianamede, başvurucunun ankesörlü telefonla arandığına ilişkin HTS kayıtlarına dayanılmıştır.

6. Ayrıca, Sulh Ceza Hâkimliği 8/3/2021 tarihinde başvurucunun tutukluluk durumunu gözden geçirerek suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, delillerin yeterince toplanmadığı gerekçeleriyle tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

7. İzmir 20. Ağır Ceza Mahkemesi 11/3/2021 tarihli tensip zaptıyla başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ve dosyanın Ankara Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesi 27/4/2021 tarihli tensip zaptıyla başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. 27/5/2021 tarihli ilk duruşmada başvurucunun savunmasının alınmış olması, mevcut delil durumu, toplanmamış deliller üzerinde etki etme ihtimalinin olmaması değerlendirilerek tahliyesine ve hakkında yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verilmiştir. Başvurucu hakkındaki yargılama derdesttir.

8. Komisyon, kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından birlikte yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; tutukluluk kararına karşı yapılan itirazın süresinde incelenmediğini, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 108. maddesinde öngörülentutukluluk hâlinin gözden geçirilmesi için öngörülen süreye riayet edilmeden tutukluluk hâlinin devam ettirildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, tahliye edilen başvurucunun 5271 sayılı Kanunun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası yoluna başvurmadığının başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinde gözetilmesi gerektiğini, ayrıca yetkili Cumhuriyet Başsavcılığının belirlenmesi süreci nedeniyle başvurucunun tutukluluk hâlinin 8/3/2021 tarihinde dosya üzerinden gözden geçirildiğini ve bu sırada tutukluluğa itirazının da değerlendirildiğini bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru sırasındaki iddialarını yinelemiştir.

10. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendi, yakalanan veya tutuklanan kişilere yakalama ve tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmamaları durumunda maddi ve manevi her türlü zararlarının tazminini isteyebilmelerine olanak sağlamaktadır. Anayasa Mahkemesi bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilen başvurucular yönünden anılan yolun

tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40).

11. Kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşsa mahkûmiyet tarihi itibarıyla kişinin tutukluluk hâli sona erer (Korcan Polatsü, B. No: 2012/726, 2/7/2013, § 33). Başvurucu hâlihazırda tahliye olmuş ya da hükümlü hâle gelmiş ise itirazların geç değerlendirilmesi nedeniyle Anayasa Mahkemesince verilecek bir ihlal kararı başvurucunun serbest kalması sonucunu doğurmayacak, ayrıca serbest bırakma talebine ilişkin başvuru hakkı bakımından da bir etki sağlamayacaktır. Bu durumda yalnızca hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinilecektir. Dolayısıyla bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali Efendi Peksak, B. No: 2017/29428, 17/7/2019, §§ 101-112).

12. Anayasa Mahkemesi; yukarıda atıf yapılan Ali Efendi Peksak, Cafer Yıldız ve Yaşar Saçlı kararlarında kişinin tahliye edilmesi ya da hükümlü hâle gelmesi durumunda asıl dava sonuçlanmamış da olsa bu şikâyetler bakımından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır. Somut olayda başvurucu, tahliye edilmiş ve 29/5/2024 tarihinde de mahkûmiyetine karar verilmiştir. Başvurucunun tutukluluk hâli sona erdiği için 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davasının bu durumda da etkili bir yol olduğu kabul edilmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ali Efendi Peksak, §§ 101-112; Emre Altındağ, B. No: 2017/7726, 10/3/2021, §§ 96-102; Mustafa Cengiz, B. No: 2016/77983, 3/11/2020, § 73-75; A.E.S., B. No: 2017/13568, 12/2/2020, § 73-76; Ali Efendi Peksak (2), B. No: 2017/37727, 12/9/2019, § 61-66).

13. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolu başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yoludur ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

MURAT KANDİL

B. No: 2021/19333 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19333

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT KANDİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19333

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Murat KANDİL

Vekili : Av. Erdoğan TOP

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu nihai hükmü 27/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 21/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasını ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak- dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek- üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2019/2650, K. 2020/1081) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinde oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL İBRAHİM CİVELEK VE SEVİM CİVELEK

B. No: 2021/28430 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28430

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL İBRAHİM CİVELEK VE SEVİM CİVELEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28430)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Halil İbrahim CİVELEK

2. Sevim CİVELEK

Vekili : Av. İlyas KARATAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucular, nihai kararı 11/5/2021 tarihinde öğrendikten sonra 3/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren

2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkınınihlal edildiği iddiasınınbaşvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasını ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak

Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması içinyeniden yargılama yapılmak üzere -dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek- Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2019/2657, K.2020/1054) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM GÖĞENUR

B. No: 2021/28432 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28432

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM GÖĞENUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28432)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : İbrahim GÖĞENUR

Vekili : Av. Özcan YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai kararı 30/5/2021 tarihinde öğrendikten sonra 1/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ilemaddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasını ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi vemanevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2019/2142, K.2020/1041) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FADİME ÖZBAĞ

B. No: 2021/32820 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/32820

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FADİME ÖZBAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/32820)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Fadime ÖZBAĞ

Vekili : Av. Ayşegül YEĞİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai kararı 18/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 9/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3.

maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucu, ihlalin tespiti ilemaddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyalarını ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için -dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek- yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E. 2019/1656 K.2020/813) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CELAL ERKAÇ

B. No: 2021/34082 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/34082

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CELAL ERKAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/34082)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Celal ERKAÇ

Vekili : Av. Tamer DEMİRCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai kararı 28/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 24/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyalarını ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için -dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek- yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2019/2802, K.2020/1111) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACER ÇEVİK

B. No: 2021/35464 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35464

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACER ÇEVİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/35464

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Hacer ÇEVİK

Vekili : Av. Ümit KOZAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai kararı 12/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 28/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru, süresinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, yeniden yargılama ve maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasını ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için -dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek- yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2019/1640, K.2020/834) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL SARI VE NERMİN SARI

B. No: 2021/36052 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/36052

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL SARI VE NERMİN SARI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/36052)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. İsmail SARI

2. Nermin SARI

Vekili : Av. Semra ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsili imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular, nihai kararı 29/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 18/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan

mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için -dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek- yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E. 2019/2292, K. 2020/910) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKBEN ŞAHİN

B. No: 2021/39404 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/39404

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖKBEN ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/39404)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucu : Gökben ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, özel bir hastane hakkında yetkili idari kuruma şikâyet dilekçeleri verilmesi sonrasında hakkın kötüye kullanıldığından bahisle başvurucu hakkında manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Edirne'de ikamet etmekte olup uzman eczacı araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Başvurucunun anneannesi kalp krizi şikâyeti nedeniyle gittiği Tekirdağ'ın Çorlu ilçesindeki özel bir hastanede (hastane) tedavi altına alınmış ve kalp ameliyatı olmuştur. Hastanede yatarak gördüğü yaklaşık iki aylık tedavi sonrası başvurucunun anneannesi 18/3/2017 tarihinde vefat etmiştir.

3. Başvurucu, anneannesinin tedavi süreciyle ilgili olarak hastane ve hastane personeli hakkında Başbakanlık İletişim Merkezine (BİMER) başvurularda (toplam beş kez) bulunmuştur.

4. Başvurucu 3/3/2017 tarihli BİMER başvurusunda, anneannesinin sağlık durumunu öğrenmek istediğinde hastene personeli A.K.ya yönlendirildiğini, sağlık personeli zannettiği bu kişinin idari personel olduğunu öğrendiğini belirtmiş ve bu kişinin kendisine saygısız bir

üslupla muamelede bulunduğundan şikâyet etmiştir. Başvurucu, A.K.nın kendisine sarf ettiği ifadelere dilekçesinde yer vermiştir. Bu başvuru üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından başvurucuya verilen cevapta ilgili idari personelin uyarıldığı belirtilmiştir.

5. Başvurucu 20/3/2017 tarihli BİMER başvurusunda, daha önce iki defa hastaneye gönderdiği e-postalar aracılığıyla anneannesinin epikriz raporunu talep ettiğini, bu konuda telefonla hastaneye ulaşma çabalarının hastanenin yoğun olduğu cevabıyla sonuçsuz kaldığını belirtmiş, buna rağmen epikriz raporunun kendisine gönderilmemesinden ve taleplerine de herhangi bir cevap verilmemesinden şikâyet etmiştir. Başvurucu anılan başvuruda, anneannesi vefat etmeden önce bir üniversite hastanesi uzmanıyla görüştüğünü ve sevk edilme ihtimalini sorduğunu, uzmanın kendisine sevk ihtimalini değerlendirmek için epikriz raporuna ihtiyaç olduğunu söylediğini belirtmiş; hastaneden epikriz raporu talep etmesinin sebebinin bu durum olduğunu ifade etmiştir.

6. Başvurucu 21/3/2017 tarihli BİMER başvurusunda hastane doktorlarından P.Ç. hakkında şikâyette bulunmuştur. Başvurucu anılan dilekçesinde, anneannesi hakkında bilgilendirme talep ederken P.Ç.nin kendisini azarlar nitelikteki saygısız ve agresif üslubu ile ailesi hakkındaki hakaret benzeri sözlerinden şikâyet etmiş, P.Ç.nin sarf ettiği sözleri şikâyet dilekçesinde açıkça belirtmiştir.

7. Başvurucunun 30/3/2017 ve 12/4/2017 tarihli BİMER başvuruları ise 3/3/2017 ve 20/3/2017 tarihli başvurularına karşı hastanenin Çorlu İlçe Sağlık Müdürlüğüne ilettiği cevaplarda yer verilen hususlara ilişkindir. Başvurucu 30/3/2017 tarihli başvurusunda, hastane personeli A.K.yı şikâyet ettiği olayla ilgili verdikleri cevaplarda hastanenin yalan beyanlarda bulunduğunu belirterek şikâyetçi olmuştur. Başvurucu 12/4/2017 tarihli başvurusunda ise 20/3/2017 tarihli başvurusuna ilişkin olarak İlçe Sağlık Müdürlüğüne verdikleri cevapta epikriz raporunu hasta yakınlarına e-posta yoluyla iletme gibi bir yükümlülükleri bulunmadığını belirten hastaneye karşı, kendisinin e-posta yoluyla epikriz raporu gönderilmesi gibi bir talebi bulunmadığını, epikriz raporunun herhangi bir yolla verilmesini istediğini, hastanenin ise bu talebine olumlu ya da olumsuz hiçbir cevap vermediğini belirtmiştir.

8. Hastane; başvurucunun 3/3/2017, 20/3/2017, 21/3/2017, 30/3/2017 ve 12/4/2017 tarihli BİMER başvurularını hasta yakını olarak ve hastanın vefatının üzerinden zaman geçtikten sonra yaptığını, bu başvuruları hak aramayla bağdaşmayan ve iyi niyeti ortadan kaldıran şekilde ve karalama yaparak devam ettirdiğini belirterek itibarının zedelendiğinden bahisle başvurucu aleyhine manevi tazminat davası açmıştır.

9. Çorlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi davayı reddetmiştir. Ret gerekçesi; her ne kadar davalının yakınına yapılan müdahalelerde doktorun ya da davacı hastanenin herhangi bir kusurunun bulunup bulunmadığı yönünde düzenlenen heyet raporunda davacı tarafın herhangi bir kusurunun olmadığına ilişkin rapor düzenlenmiş olsa da başvurucunun şikâyetlerinin içerikleri incelendiğinde haksız fiil oluşturacak herhangi bir söz veya beyanın bulunmadığı, şikâyet hakkının yasal sınırlar içinde kullanıldığı, A.K.nın Çorlu İlçe Sağlık Müdürlüğü tarafından uyarıldığı, hastanenin yapılan işlemlerde kusuru bulunmasa da başvurucunun yakınını kaybetmesi neticesindeki duygusal durumunun da etkisiyle şikâyet hakkını kullandığı, hastanenin bu tür durumlara katlanma sorumluluğunun bulunduğu şeklindedir.

10. Hastane ret kararına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi (Mahkeme), istinaf talebini kabul ederek ret kararını kaldırmış

ve davanın kısmen kabulüne kesin olarak karar vermiş, başvurucu aleyhine 2.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir. Mahkeme, başvurucunun davacı hastaneyi gerekli özeni göstermemesi ve zamanında müdahale yapmamasından bahisle beş kez şikâyet etmesi nazara alındığında davacıyı zarara uğratma kastıyla hareket ettiği ve şikâyet hakkını istismar ettiği anlaşıldığından, davacının kişilik haklarına saldırı niteliğindeki eylemin sabit olduğu sonucuna varmıştır.

11. Bu karar başvurucuya 21/4/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 29/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; BİMER başvurularında hakaret içeren hiçbir ifade kullanmadığını, her başvurusunun belli ve ayrı bir amacı olduğunu, şikâyetlerini düzgün bir üslupla dile getirdiğini, buna rağmen Mahkemenin hiçbir gerekçe göstermeksizin şikâyet hakkını kötüye kullandığına karar vermesinin ifade özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

14. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında dilekçe hakkı yönünden incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin dayanağı olan 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 58. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı incelenecektir.

17. Kişilerin kamu makamlarına seslerini duyurabilmeleri amacına hizmet eden dilekçe hakkı, hak arama özgürlüğünün en önemli araçlarından biridir. Bu anlamda kişilerin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme yollarından biri olarak hak arama özgürlüğünün işlerlik kazanması, korunması ve sağlanması bakımından önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla kişilerin haklarını aradıkları sırada bazı değerlendirmeleri veya yönelttikleri bazı isnatlar nedeniyle cezalandırılmaları ya da yaptırıma uğramaları ancak oldukça istisnai koşullarda mümkün olmalıdır (Hasan Ercan, B. No: 2015/54, 12/11/2019, § 41).

18. Bununla birlikte üçüncü kişilerin şeref ve itibarına müdahale, birçok ihtimalin yanında adli ve idari makamlara verilen dilekçeler veya mahkemeler önünde sarf edilen sözlerle de olabilmektedir. Bir kişi adli ve idari makamlara verilen dilekçelerde eleştirilmiş olsa dahi o kişinin şeref ve itibarı, manevi bütünlüğünün bir parçası olarak değerlendirilmelidir (Cem Mermut, B. No: 2013/7861, 16/4/2015, § 37). Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Kenan Gül, B. No: 2015/17892, 19/2/2019, § 53; Şeyma Fenercioğlu, B. No: 2015/12747, 7/11/2019, §44).

19. Devletin bireylerin maddi ve manevi varlığının korunmasıyla ilgili pozitif yükümlülükleri çerçevesinde şeref ve itibarın korunması hakkı ile diğer tarafın Anayasa’da güvence altına

alınmış olan iddia ve savunma dokunulmazlığı bağlamında ifade özgürlüğünden yararlanma hakkı arasında adil bir denge kurması gerekir (somut olaya benzer başvurularda yapılan değerlendirmeler için bkz. Hasan Ercan,§§ 38-47;F.E. (2), B. No: 2015/10184, 29/11/2018, §§ 68-77). Yarışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için mevcut olaya uygulanabilecek kriterlerden bazıları şöyledir:

i. İddia ve savunma dokunulmazlığının kullanılmasını haklı gösterecek emarelerin varlığı

ii. İddia ve savunma dokunulmazlığının sırf üçüncü kişilere zarar vermek amacıyla kullanılıp kullanılmadığı

iii. Hedef alınan kişiye yönelik isnatların taraflar arasındaki uyuşmazlık konusuyla -oldukça zayıf veya dolaylı da olsa- ilgisinin bulunup bulunmadığı ve uyuşmazlığın çözümüne katkısının olup olmadığı

iv. Sarf edilen ifadeler ve bunların hedef alınan kişinin yaşamına etkileri (Kenan Gül, §§ 54-56;Şeyma Fenercioğlu, §§ 45-47)

20. Sağlık hizmeti devletin sağlamakla yükümlü olduğu en önemli kamu hizmetlerinden biridir ve özel hastaneler aracılığıyla sunulan sağlık hizmeti yönünden devletin sıkı bir denetim yükümlülüğü bulunmaktadır. BİMER 2006 yılında, yurttaşların yönetime ilişkin şikâyet, talep, görüş ve önerilerini kolayca iletebilmelerine yönelik iyi işleyen, hızlı ve etkin bir sistemin kurulması, bu şikâyet, talep, görüş ve önerilerin derhâl işleme alınıp değerlendirilmesi, sonuçlandırılması ve ilgilisine süratle cevap verilmesi amaçlarıyla oluşturulmuş bir sistemdir (2018 yılından itibaren Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi sistemi ile birleştirilmiştir.). Bu doğrultuda başvuruya konu olaylar zamanında özel bir hastanenin sunduğu sağlık hizmetine ilişkin şikâyetlerin dile getirileceği başlıca kamu otoritelerinden birinin BİMER olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır.

21. Somut olayda da başvurucu, anneannesinin yaklaşık iki ay yatarak tedavi gördüğü ve hayatını kaybettiği özel bir hastane ve personeli hakkında, tedavi sürecinde hastanenin verdiği hizmete ilişkin olarak BİMER'e birtakım şikâyetlerde bulunmuştur. Başvurucunun BİMER'e yaptığı başvurulardan ikisi, anneannesinin durumuyla ilgili bilgi talep ettiği esnada iki hastane personelinin takındıkları tavır ve davranışlarına, biri hastaneye yaptığı talep başvurusuna cevap verilmemesine ilişkindir. Başvurucunun diğer iki başvurusunda ise anılan dilekçelerine hastane ve idari kurumlardan gelen cevaplara ilişkin beyanlar bulunmaktadır. Yani başvurucunun her bir dilekçesi, hastaneden aldığı sağlık hizmetinin farklı bir boyutuna ilişkindir ve aradaki uyuşmazlıkla ilgili olarak başvurucunun farklı iddia ve isnatlarını içermektedir. Mahkemenin davayı kabul gerekçesinde başvurucunun, gerekli özenin gösterilmediği ve zamanında müdahale yapılmadığından bahisle birden fazla kez (beş kez) şikâyette bulunduğu nazara alındığında hastaneyi zarara uğratma kastıyla hareket ettiği kabul edilmiştir. Bununla birlikte söz konusu şikâyet dilekçelerinin içeriğine ve konularına bakıldığında başvurucunun hastaneyi belirtilen sebeplerle şikâyet etmediği açıkça anlaşıldığı gibi başvurucunun kastının şikâyet dilekçeleriyle ilgili bir sonuç almaktan ziyade yalnızca hastanenin itibarına zarar vermek olduğu yönündeki değerlendirmeye katılmak da mümkün görünmemektedir.

22. Bunun yanında söz konusu dilekçelerde başvurucunun ileri sürdüğü iddia ve isnatların doğru olup olmadığına dair Mahkeme tarafından hiçbir inceleme yapılmamış, dilekçede kullandığı ifadelerin ve üslubun dilekçe hakkının sınırlarını aşıp aşmadığına ilişkin olarak da hiçbir değerlendirme yapılmamış, gerekçe sunulmamıştır. Mahkeme, asli görevi

vatandaşların idareye ve kamu hizmetlerine ilişkin şikâyet ve taleplerini toplayarak bunları çözüme kavuşturmak olan bir kuruma birden fazla kez (beş kez) başvuru yapıldığını belirterek ve başka hiçbir somut gerekçe sunmaksızın bu durumu dilekçe hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirdiğinden somut olayda yarışan haklar arasında adil bir denge kurulduğundan bahsedilmesi mümkün değildir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun dilekçe hakkını kötüye kullandığından bahisle başvurucu aleyhine hükmedilen manevi tazminat şeklindeki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığına ve başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 7.500 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. Ayrıca başvurucuya manevi zararları karşılığında talebiyle bağlı kalınarak net 7.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesine (E.2019/718, K.2021/789) iletilmesi için Çorlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2017/183, K.2018/455) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 7.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 487,60 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TAHSİN AKKAYA

B. No: 2021/50889 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/50889

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TAHSİN AKKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/50889)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Tahsin AKKAYA

Vekili : Av. Kalender KARADENİZOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, istinaf başvuru süresinin gerekçesi açıklanmayan kararın tefhim edildiği tarihten başlatılarak istinaf talebinin süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun icra hukuk mahkemesinde görülen ve taraf konumunda olduğu istihkak davasında verilen karara ilişkin olarak yaptığı istinaf başvurusu, kanun yolu süresinin ilk derece mahkemesinin kararının tefhim tarihinden başlatılarak hesaplanması nedeniyle süresinde olmadığı gerekçesiyle ek karar ile reddedilmiştir. Başvurucu, bu ek karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş; istinaf mahkemesi anılan kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

3. Başvurucu nihai hükmü 14/10/2021 tarihinde öğrendikten sonra 28/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Anayasa Mahkemesi, somut başvuru ile aynı nitelikteki ihlal iddialarını incelediği Rüstem Gül (B. No: 2021/26038, 22/11/2023) kararında, uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; gerekçesi açıklanmamış bir hükmün tefhim edilmiş bir hüküm olarak sayılmayacağını, gerekçeli karar tebliğ ya da tefhim edilmeden kanun yoluna başvurma süresinin başlamayacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi; başvurucunun kısa kararla birlikte kararın gerekçesini öğrenemediği, dolayısıyla karar gerekçesini bilmeyen başvurucudan kısa kararın tefhiminden itibaren istinaf kanun yoluna başvurmasını beklemenin başvurucuya ağır bir külfet yüklediği bu durumda kanun yolu merciinin somut olayın şartlarında istinaf süresini, ilk derece mahkemesinin kararının gerekçesi açıklanmadan tefhim tarihinden itibaren başlatmasına ilişkin yorumunun öngörülemez nitelikte olduğu, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla orantısız olduğu, müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (bkz. §§ 41,42).

6. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu itibarla başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

7. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 8. İcra Hukuk Mahkemesine (E.2015/172, K.2021/416) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİLEK OYARKILIÇGİL VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/53093 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/53093

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİLEK OYARKILIÇGİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/53093)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Dilek OYARKILIÇGİL

2. Mustafa TUNCER

3. Ömer Faruk TUNCER

Vekili : Av. Semra ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular nihai kararı 26/10/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama

sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum yoktur. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar vardır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması içinyeniden yargılama yapılmak üzere-dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek -Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E. 2019/2273, K.2020/896) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA PASİNLİOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/57715 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/57715

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA PASİNLİOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/57715

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : 1. Fatma PASİNLİOĞLU

2. Derya SCHURİNK

3. Elmas Letafet APAK

4. Fehamet Hava AVCI

5. Havva NAZİLLİ

6. Hayrettin BARBARUS

7. Jale BARBARUS

8. Mehmet BARBAROS

9. Mehmet ERDAĞ

Vekili : Av. Suat SERT

10. Ahmet AKYOL

11. Cemile FİLİS

12. Recep AKYOL

13. Sami AKYOL

Vekili : Av. Burak ÖZMEN

14. Ayşe DEMİR

15. Ayşenur ÖĞÜT

16. Beyza DEMİR

17. Fatma SARI

18. Mevlüt DEMİR

19. Rabiya SAĞLAM

20. Abdullah DURDU

21. Mustafa BOZKURT

Vekili : Av. Adil AKTAY

22. Tahsin ÖZDİL

Vekili : Av. Tuncay VURAL

23. Pekiş Otomotiv Yedek Parça Makina İmalat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Mustafa KAÇMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin/kamulaştırmasız el atma tazminatının değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucular Sami Akyol ve Ahmet Akyol'un İhlal İddiaları

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 51. maddesi ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesi gereği başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

3. Anılan düzenlemelerde genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28; Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31).

4. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun

değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması, söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; Mehmet Güven Ulusoy, § 32; Osman Sandıkçı, B. No: 2013/6297, 10/3/2016; Selman Kapan ve diğerleri, B. No: 2013/7302, 20/4/2016).

5. Başvuruculardan Sami Akyol 19/4/2022 tarihinde Ahmet Akyol ise 19/4/2019 tarihinde ölmüştür. Buna rağmen Av. Burak Özmen 20/4/2022 tarihinde Sami Akyol ve Ahmet Akyol'un anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuru yapmış, başvuru formunda da Sami Akyol ve Ahmet Akyol'un ölümlerinden bahsetmemiştir.

6. Kamu gücü tarafından hakkı ihlal edilen kişinin bireysel başvuru yapmadan önce ölmesi durumunda ölen kişi adına bir başkası tarafından bireysel başvuru yapma imkânı bulunmamaktadır (Abdurrehman Uray, B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 30).

7. Açıklanan gerekçelerle başvuru tarihinden önce vefat etmiş başvurucular adına vekâlet ilişkisi sona ermiş olan avukat tarafından yapılan bireysel başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

8. Bu durumda Av. Burak Özmen hakkında müvekkili Ahmet Akyol'un başvuru tarihinden 3 yıl önce ölmüş olmasına rağmen hayattaymış gibi müracaatta bulunarak Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapması nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca takdiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

B. Diğer Başvuruculaların İhlal İddiaları

1. Değer Kaybı Şikâyetleri Yönünden

9. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Mehmet Akdoğan ve diğerleri (B. No: 2013/817, 19/12/2013), Ali Şimşek ve diğerleri (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), Kadir Çakar (B. No: 2015/18908, 21/3/2018), Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz (B. No: 2015/19289, 17/7/2018) ve Türkan Poyraz (B. No: 2015/15388, 13/9/2018) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede davanın açıldığı tarih ile bedelin ödendiği tarih arasındaki enflasyon oranları karşısında kamulaştırma bedelinin hissedilir/önemli derecede değer kaybetmesi nedeniyle başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvurularda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Diğer İhlal İddiaları

10. Başvuruculardan bir kısmı, değer kaybı şikâyetlerinin yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal

edildiğine ilişkin iddiaların 6216 sayılı Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

11. Başvurucular, ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

A. Başvurunun başvurucular Sami Akyol ve Ahmet Akyol yönünden başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

1. Başvuruculardan Ahmet Akyol yönünden; 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca Avukat Burak Özmen'in 2.000 TL disiplin para cezası ile CEZALANDIRILMASINA,

2. Başvurucu Sami Akyol yönünden disiplin para cezasına hükmedilmesine GEREK BULUNMADIĞINA,

B. Diğer başvuruculaın;

1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tabloda gösterilen mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaın tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli tabloda yer alan harç ve vekâlet ücretlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE, başvurucular Ahmet Akyol ve Sami Akyol tarafından yapılan yargılama giderlerinin anılan başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET BUCAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/58850 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/58850

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET BUCAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/58850)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Furkan Samet ESER

Başvurucular : Ahmet Bucak ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanan ceza yargılaması süreçlerinde haklarında uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama gibi koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında tazminat davası açan başvuruculaların söz konusu davalarda yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibatı bulunması

nedeniyle 2021/58850 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmesine ve incelemenin bu başvuru üzerinden yürütülmesine karar verilmesi gerekir.

5. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculara başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama şeklindeki haksız koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvuruculardan bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş; başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

8. Somut başvurularda da Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olduğundan başvurularda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

9. Ağır ceza mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

10. Bunun yanında Anayasa Mahkemesince manevi tazminat miktarının yeterli olup

olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş şekli, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

11. Maddi zarar, zarara uğrayanın mevcut mal varlığı ile uygulanan koruma tedbiri olmasaydı bu mal varlığının olacağı durum arasındaki farktan ibarettir. Maddi zarar, mal varlığında meydana gelen fiilî azalma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi yoksun kalınan kâr şeklinde de oluşabilir. Öte yandan ihlal ile zarar arasında nedensellik bağı bulunması gerekir. İhlal ile zarar arasındaki illiyet bağının açık olmaması, illiyet bağının belirsiz veya spekülatif olduğu hâllerde maddi tazminata hükmedilmeyecektir. Hükmedilecek tazminat miktarının her zaman maddi zarara eşit olması gerekmez. Başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilebilmesi de yeterli olabilir. Maddi tazminatın belirlenmesinde ağır ceza mahkemelerinin daha iyi konumda oldukları açıktır. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olduğu anlaşılmadıkça yetkili mahkemelerin maddi tazminat konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz.

12. Somut olayda ağır ceza mahkemelerinin yaptığı değerlendirmeler sonucunda bazı başvuruculara maddi tazminat taleplerini reddetmesinin keyfî olduğu, açık ve bariz takdir hatası içerdiği söylenemeyecektir. Bazı başvuruculara ödenen maddi tazminat miktarının ise somut olayın koşullarında orantısız olmadığı görülmektedir.

13. Mahkemelerce hükmedilen manevi tazminat miktarının ise Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine hükmettiği ya da hükmedebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda hükmedeceği tazminat miktarları için bkz. aşağıdaki tablo).

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Bazı başvurucular ayrıca tazminat davalarının uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

18. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

20. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihi, şayet manevi tazminat miktarı bölge adliye mahkemesi kararıyla değiştirilmişse istinaf mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine vereceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılarak uygun tazminatın belirlenmesi gerekir (bkz. aşağıdaki tablo).

21. Kararın, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi ile yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir. (Yeniden yargılamanın Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından yapılması gereken başvurularda dava dosyalarının ilk derece mahkemelerinden temin edilmesi gerekmektedir.)

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

2016 yılı için -Bir gün gözaltı için asgari 300 TL -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 15.000TL, Ortalama: 40.000, Azami: 100.000 TL

2017 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 360 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 18.000TL, Ortalama: 48.000 TL, Azami: 120.000 TL

2018 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 400 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 20.000TL, Ortalama: 54.000 TL, Azami: 135.000 TL

2019 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 29.700TL, Ortalama: 79.200 TL, Azami: 198.000 TL

2020 -2021 yılları için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 30.000TL, Ortalama: 80.000 TL, Azami: 200.000 TL

2022 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.350 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 67.500TL, Ortalama: 180.000 TL, Azami: 450.000 TL

2023 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.800 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 90.000TL, Ortalama: 240.000 TL, Azami: 600.000 TL

2024 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 2.970 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 148.500TL, Ortalama: 396.000 TL, Azami: 990.000 TL

ÜMİT KARTAL

B. No: 2021/60615 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/60615

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMİT KARTAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/60615)

Karar Tarihi: 11/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 27/8/2025 - 32999

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Kenan YAŞAR Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : Burak GÜNGÖR

Başvurucu : Ümit KARTAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddiaya ayrı ve açık yanıt verilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Aydın Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçunu işlediği iddiası ile hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun anılan suçtan cezalandırılması talebiyle 18/1/2019 tarihli iddianame düzenlemiştir.

3. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Aydın 1. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Mahkemenin 28/11/2019 tarihli kararıyla başvurucunun uyuşturucu madde suçunu nitelikli olarak işlediği kabul edilerek cezalandırılmasına karar verilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"24.10.2018 tarihli olaya ilişkin olarak yapılan değerlendirmede... [T.] benzinlik civarında bazı şahıslara uyuşturucu madde vereceği yönünde alınan istihbari bilgi kapsamında, kolluk marifetiyle 13:10 sıralarında buluşma yerinde tertibat alındığı, 13:20 sıralarında sanığın kullanımında olan 34 FN ... plaka sayılı aracın içinde sanık, sanığın eşi ve çocuğununda

bulunduğunun tespit edildiği, sanığın [T.] benzinlik yan tarafında bulunan... 06 DT .. plaka sayılı aracının yanına yanaşarak durduğu, sanığın aracından inerek 06 plakalı aracın arka sağ yolcu bölümüne oturduğu, sanığın kısa bir süre oturduktan sonra araçtan çıkarak kendi aracının şoför bölümüne binerek olay mahallinden ayrıldığı, 06 plakalı aracın bir süre takibi sonrası durdurularak fiziki takibe son verildiği, araç içerisinde [A.M.] ve [F.Ş.] isimli şahısların tespit edildiği, [F.] isimli şahıs üzerinde 0,09 gr ağırlığında metamfetamin tipi uyuşturucu maddenin ele geçirildiği...

07.11.2018 tarihli olaya ilişkin olarak yapılan değerlendirmede... sanığın Çine ilçesinde bazı şahıslara uyuşturucu madde vereceği yönünde alınan istihbari bilgi ve sonrasında kolluk tarafından 22:40 sıralarında iletişimin tespiti kapsamında, sanığın il merkezi yeni dörtyol kavşağına yakın yerlerde olduğu bilgisinin alındığı, bu kapsamda yapılan araştırmada sanığın 09 FN ... plaka sayılı aracın şoför bölümünde ... seyir halinde olduğunun tespiti sonrası fiziki takibe alındığı ... [G.M.D.O.] isimli iş yeri önünde durduğu, sanığın bahse konu iş yerine girdiği, kısa bir süre sonra bir şahsın göründüğü ve 23:20 sıralarında sanığın olay mahallinden ayrılarak Aydın istikametine devam ettiği, iş yeri önünde bekleyen şahıs bir süre daha takip edildikten sonra müdahale edildiği, şahsın [A.G.] olduğu ve üzerinde 0,06 gr ağırlığında metamfetamin maddesinin tespit edildiği...

Uyuşturucu Madde (Metamfetamin) satma suçunu işlediği anlaşıldığından eylemine uyan TCK 188/3.maddesi gereğince olaylarda ele geçen uyuşturucu madde miktarı, suçun işleniş biçimi, suç konusunun önemi, sanığın kastı dikkate alınarak takdiren ve teşdiden asgari hadden cezalandırılmasına, sanık iddianamede 1. ve 2. Olay olarak anlatılan satış eylemlerini eğitim ve ibadet yerlerine 200 metreden yakın mesafede gerçekleştirdiğinden TCK 188/4-b maddesi gereğince cezasından yarı oranında artırım yapılmasına..."

4. Başvurucu, gerekçeli istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra bahse konu satışların umuma açık yerlerde yapılmadığı hâlde Mahkemenin bu durumu yeterli şekilde değerlendirmediğini belirterek istinaf talebinde bulunmuştur. Başvurucunun istinaf talebi, İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesince 6/3/2020 tarihinde esastan reddedilmiştir.

5. Başvurucu; gerekçeli temyiz dilekçesinde de diğerlerinin yanı sıra satışların umuma açık yerlerde yapılmadığını ileri sürmüşse de hüküm, Yargıtay 10. Ceza Dairesince (Daire) 31/3/2022 tarihinde onanmıştır. Onama kararında "eksik inceleme ve araştırma sonucu verilen mahkûmiyet hükmünün doğru olmadığı" gerekçesiyle iki üye, çoğunluk kararına muhalif kalmıştır. Karşıoy gerekçesinde aşağıdaki hususlara dikkat çekilmiştir:

"...Yerel mahkemece verilen anılan kararın gerekçe bölümünde sadece '..sanık iddianamede 1 ve 2. olay olarak anlatılan satış eylemlerini eğitim ve ibadet yerlerine 200 metreden yakın mesafede gerçekleştirildiğinden TCK 188/4-b maddesi gereğince cezasında yarı oranında artırım yapılmasına...' içeriğine havi yetersiz gerekçe ile sanık hakkında belirtilen ve cezasının 1/2 oranında artırılması sonucunu doğuran yasa maddesinin tatbik edilmesine hükmedilmiştir...

Sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nın 188/4-b maddesinin uygulanmasının hukuki nedeni olarak hükümde 'iddianamede belirtilen 1. ve 2. olay' olarak belirtilen olayların olduğu belirtilmiştir.

24.10.2018 tarihli 1. Olayda ... uyuşturucu madde alışverişinin hususi araç içerisinde gerçekleşmiş olduğu kabul edilmiştir.

07.11.2018 tarihli 2. Olayda ... [G.M.D.O.] isimli ... iş yerinde bulunduğu süre zarfında uyuşturucu madde alışverişini gerçekleştirmiş olduğu kabul edilmiştir.

5237 sayılı Yasanın 188/4-b maddesinin uygulanabilmesi için suçun anılan Yasa maddesindeki belirtilen yerlere ikiyüz metreden yakın mesafedeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi gerekmektedir.

5237 sayılı Yasanın 188/4-b maddesinin tatbikine esas alınan birinci olayda uyuşturucu madde alışverişinin özel araç içerisinde; ikinci olayda, belirtilen, maddede sayılmayan [G.M.D.O.] isimli iş yerinde gerçekleştiği kabul edilmiştir.

24.10.2008 tarihli eylemde Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 2020/20-27 Esas ve 2021/145 Karar sayılı kararlarında da belirtildiği üzere özel araç içerisinde yapılan satışın özel araç içinin umumi yer olmadığı için TCK'nın 188/4-b maddesi kapsamında olmadığı gibi 7.11.2018 tarihli eylemin gerçekleştiği G.M.D.O. isimli özel işyerinin de 'umumi ve umuma açık yer' olarak kabulü mümkün değildir..."

6. Başvurucu, nihai kararı öğrendikten sonra süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucunun yaptığı 2022/65783 numaralı başvurunun 2021/60615 numaralı başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir.

8. Komisyon, başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına ve iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinin (4) numaralı fıkrasının (b) bendinin koşulları oluşmadan ve buna ilişkin yeterli gerekçe bulunmadan cezalandırıldığını belirterek adil yargılanma hakkını ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de olmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

13. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun

kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması, bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya atıfla kararına yansıtması kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

14. 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (4) numaralı fıkrasının (b) bendi şöyledir:

"Üçüncü fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi, hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılır."

15. Başvurucu hakkındaki karar gerekçesi incelendiğinde birden çok olay üzerinden mahkûmiyet sonucuna ulaşıldığı ancak ilk iki olay olarak tarif edilen eylemlerin işlendiği yerler gözönüne alınarak ağırlaştırıcı nedenlerin uygulandığı anlaşılmaktadır (bkz. § 3). Başvurucu tarafından istinaf ve temyiz süreçlerinde ısrarla bahse konu olayların 5237 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (4) numaralı fıkrasının (b) bendinde belirtilen "umumi veya umuma açık" yerler kapsamına girmediği savunulmuştur. Nitekim Daire kararına katılmayan muhalif üyeler karşıoy yazılarında bu hususa ilişkin ilgili Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararlarına atıfta bulunarak duruma dikkat çekmişlerdir. Başvurucu, ilk eylemin gerçekleştiği kabul edilen araç içinin ve ikinci eylemin gerçekleştiği kabul edilen işyerinin yerleşik içtihatlar kapsamında umumi veya umuma açık yerler olarak kabul edilmediğini dile getirmişse de Mahkeme, başvurucunun davanın sonucunu ve özellikle ceza miktarını doğrudan etkileyecek nitelikteki iddiası hakkında herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

16. Diğer bir ifadeyle başvurucunun iddiası kararın sonucunu ve özellikle ceza miktarını değiştirebilecek nitelikte bir iddia olduğu hâlde Mahkemece bu iddia hakkında somut bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmüştür. Yine istinaf ve temyiz incelemesi sırasında da bu eksikliğin telafi edilmediği anlaşılmıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

18. Başvurucu, gerçekleştirdiği kabul edilen eylemlerin umumi veya umuma açık yerlerde meydana gelmediği yönündeki itirazının kabul edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının çeşitli güvencelerinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

19. Başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa

Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Aydın 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/59, K.2019/735) GÖNDERİLMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİT USLUER

B. No: 2022/18932 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/18932

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİT USLUER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/18932)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Halit USLUER

Vekili : Av. Ayşe CANSIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 22/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 11/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için teorik düzeyde etkili bir yol olduğu tespit edilen dava yolu, yapılan kanuni düzenleme nedeniyle pratikte başarı sunma kapasitesini yitirmiştir. Ne var ki Anayasa Mahkemesi yapılan kanun değişikliğini iptal etmiştir. Bu itibarla başvurucunun iddialarının esasının değerlendirilmesi ancak yeniden yargılama ile mümkün olduğundan yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasını ilk derece mahkemesinden temin ederek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere -dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek- Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E. 2020/106, K.2020/1615) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİT BÜYÜK

B. No: 2022/31554 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/31554

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİT BÜYÜK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/31554)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Halit BÜYÜK

Vekili : Av. Mürsel ÜNDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yetkili makamlardan izin alınmaksızın kamu alanına afiş asıldığı gerekçesiyle idari para cezası verilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun genel başkanı olduğu Posta Telefon ve Telekomünikasyon İşçileri Sendikası (PTT- Sen) 2019 yılında kurulmuş, PTT'ye bağlı alt-işveren işçilerinin üye olduğu bir işçi sendikasıdır. Başvurucu ve yanında bulunan bazı sendika üyeleri 8/3/2021 tarihinde İzmir'in Bayraklı ilçesindeki PTT binasının bahçe duvarı ve duvar üzerindeki demir korkuluklara "PTT-Sen" logolu "Sendikal hakların engellenmesi suçtur." ibareli 1x2 metre ebadında afiş asmıştır.

3. Emniyet görevlileri, afiş asma izinlerinin olmaması nedeniyle başvurucu ve diğer sendika üyelerinden afişi toplamalarını istemiştir. Bu talebi yerine getirilmemeleri üzerine Konak İlçe Emniyet Müdürlüğü 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 42. maddesi uyarınca izinsiz afiş asan başvurucu hakkında 1.000 TL idari para cezası uygulamıştır.

4. Başvurucu afiş asma şeklinde gerçekleştirdiği eylemin sendikal faaliyet kapsamında gerçekleşen bir eylem olduğunu, dolayısıyla anılan eylemin sendika hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirterek hakkında uygulanan idari para cezasına itiraz etmiştir.

5. İzmir 5. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucunun itirazını 8/2/2022 tarihinde kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesinde idari para cezasını gerektiren fiilin sübutunda, idari para cezasının belirlenmesinde ve tayin edilen idari para cezasının miktarında herhangi bir isabetsizliğin ve hukuka aykırılığın bulunmadığını değerlendirmiştir.

6. Karar başvurucuya 9/2/2022 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 2/3/2022 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. İlgili Mevzuat

7. 5326 sayılı Kanun'un "Afiş asma" kenar başlıklı 42. maddesi ve anılan düzenlemenin gerekçesi şöyledir:

"[42. madde]

(1) Meydanlara veya parklara, cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait duvar veya alanlara, rızası olmaksızın özel kişilere ait alanlara bez, kâğıt ve benzeri afiş ve ilân asan kişiye, yüz Türk Lirasından üçbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. Aynı içerikteki afiş ve ilânlar, tek fiil sayılır.

(2) Birinci fıkra hükmü, yetkili makamlardan alınan açık ve yazılı izne dayalı olarak asılan afiş ve ilânlar açısından uygulanmaz. Bu izinde, afiş ve ilânın asılacağı zaman dilimi açık bir şekilde gösterilir. Bu afiş ve ilânlar izin verilen gerçek veya tüzel kişi tarafından bu sürenin dolmasını müteakip derhal toplatılır. Toplatma yükümlülüğüne aykırı hareket edilmesi halinde birinci fıkra hükmüne göre idarî para cezası verilir.

(3) Bu afiş ve ilânların kaldırılmasına ilişkin masraflar da ilgili kişilerden ayrıca tahsil edilir.

(4) Bu kabahatler dolayısıyla idarî para cezasına, kolluk veya belediye zabıta görevlileri karar verir.

(5) Özel kanunlardaki hükümler saklıdır"

[42. maddenin gerekçesi]

Toplumun tüm bireylerinin kullanımına tahsis edilmiş bulunan meydan ve parklara, cadde veya sokak kenarlarındaki kamuya ait duvar veya alanlara; yetkili makamlardan açık ve yazılı bir izin alınmadıkça, bez, kağıt ve benzeri afiş veya ilân asılması, bu madde hükmü ile kabahat olarak tanımlanmıştır. Görüntü kirliliği oluşturan bu şeyler, özel kişilere ait alanlara da, ilgilisinin rızası bulunmadıkça asılamaz. Doğal olarak, bu tür afiş ve ilânlar tek nüsha olmayacağından, aynı içerikte olmak kaydıyla, sayısı ne kadar olursa olsun, bütün afiş ve ilânlar tek fiil olarak kabul edilmektedir. Böylece, birinci fıkra hükmünde özel bir içtima hükmüne yer verilmiştir.

Yetkili makamdan verilen izne dayalı olarak afiş ve ilân asılması durumunda, fiil hukuka uygun olacaktır. Ancak bunun sağlıklı kontrolü için izin yazısında afiş ve ilânın asılacağı zaman dilimi açıkça gösterilmelidir. İzinde gösterilen sürenin sonunda afiş ve ilânların, izin alan kişi tarafından derhal toplatılmaması, kabahat oluşturmaktadır. İlgilisi tarafından

toplanmadığı için, bu afiş ve ilânların kamu adına toplatılması halinde, ayrıca toplatma masrafı da tahsil edilir.

Seçim döneminde afiş ve ilân asılması hususu seçim mevzuatında özel olarak düzenlendiğinden, bu hüküm bakımından kapsam dışı bırakılmıştır."

B. Somut Olayın Değerlendirilmesi

8. Başvurucu kamu düzenini bozmayan ve sendikal faaliyet kapsamında astıkları afiş nedeniyle hakkında idari para cezası uygulanmasının sendika hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, adil yargılanma hakkı ve ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde, mevcut başvuruda başvurucunun sendika hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, mensubu olduğu sendikanın logosuyla sendikal faaliyetlere dikkat çeken bir afiş asmış ve bunun sonucunda idari para cezası ile cezalandırılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetlerinin bütün olarak sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (detaylı değerlendirmeler için bkz. Abdulvahap Can ve diğerleri, B. No: 2014/3793, 8/11/2017,§ 36-39). Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucuya izinsiz afiş asması nedeniyle idari para cezası verilmiştir. Söz konusu idari para cezası ile başvurucunun sendika hakkına müdahale edilmiştir. Anılan müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

12. Sendika hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sınırlama sebeplerinden kamu düzeni amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Bu belirlemenin ardından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden inceleme yapılacaktır.

13. Anayasa Mahkemesi, izinsiz afiş asılması nedeniyle idari para cezası uygulanmasının anayasal hakları ihlal edip etmediğini denetlediği önceki kararlarında afiş asma yoluyla yapılan düşünce açıklanmalarının anayasal güvencelerden yararlanmasının afiş asmanın bazı ön biçim koşullarına bağlanmasına engel teşkil etmeyeceğini ifade etmiştir (afiş asma nedeniyle gerçekleştirilen müdahalelere ilişkin farklı bağlamda değerlendirmeler için sendika hakkı kapsamında bkz. Abdulvahap Can ve diğerleri, § 53; toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında bkz. Sinan Cem Öztürk, B. No: 2016/13477, 9/1/2020, § 43; Burcu Bardakcı ve Erdem Yinanç, B. No: 2016/13475, 11/9/2019, § 44; ifade özgürlüğü kapsamında bkz. Gökçe Ekin Baran, B. No: 2016/13539, 9/1/2020, § 31). 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesinin gerekçesini gözönünde bulunduran Anayasa Mahkemesi, kamuya ait alanlarda afiş asmanın yetkili makamın iznine tabi kılınmasına ilişkin

düzenlemeyle görüntü kirliliğinin engellenmesinin amaçlandığını vurgulamıştır (birçok karar arasından bkz. Abdulvahap Can ve diğerleri, § 54; Halil Devrim Ulaş ve diğerleri, B. No: 2015/12590, 6/3/2019, § 21; Gökçe Ekin Baran, §§ 32,33).

14. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, izinsiz afiş asma nedeniyle uygulan idari para cezasını anayasal hak ekseninde değerlendirdiği birçok kararında tek başına izin koşulunun ihlal edilmiş olmasının yaptırım uygulanması bakımından yeterli görülmeyebileceğini, kamu düzeninin bozulup bozulmadığı veya çevre kirliliğine sebebiyet verip vermediğinin de değerlendirilmesi gerektiğini açıklamıştır (çevre kirliliğini önlemeye ilişkin hukuk normuna uyulmaması nedeniyle uygulanan yaptırımın demokratik toplumda gerekli olduğuna dair karar için bkz. Halil Devrim Ulaş ve diğerleri, §§ 37-45; kamu düzeninin bozulduğuna veya bu yönde bir tehlikeye neden olduğuna ilişkin tespit ve değerlendirme bulunmaması nedeniyle hakkın ihlal edildiğine dair kararlar için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, B. No: 2014/620, 25/5/2017 §§ 88, 89; Abdulvahap Can ve diğerleri, § 55; Ahmet Özdem, B. No: 2016/13541, 28/5/2019, § 33; Sinan Cem Öztürk, § 45, Burcu Bardakcı ve Erdem Yinanç, § 46; İbrahim Hallaç, B. No: 2016/9009, 7/11/2019, § 45; Zeynep Gülşah Aksoy, B. No: 2016/50678, 28/5/2019, § 45).

15. Bireysel başvuruya konu olayda kabahatin oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi, bu konudaki delil ve olgular ile hukuk kurallarının yorumlanması yargı mercilerinin takdirindedir. Anayasa Mahkemesinin yargı mercilerinin bu hususstaki takdirine müdahale etmesi bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz (Abdulvahap Can ve diğerleri, § 58). Bu nedenle Anayasa Mahkemesi başvurucunun 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesi uyarınca cezalandırılmasının demokratik bi toplum gereklerine uygun olup olmadığını denetleyecektir.

16. Eldeki başvuruda başvurucu, PTT binasının bahçe duvarına afiş astığı gerekçesiyle idari para cezasıyla cezalandırılmıştır. Ayrıca afişte yer alan düşünceler nedeniyle başvurucu hakkında kamu makamlarınca herhangi bir adli soruşturma açıldığına dair bir bilgi Anayasa Mahkemesine sunulmamıştır. Başvuruya konu idari para cezası tutanağının yalnızca izin koşuluna uyulmaması gerekçesiyle düzenlendiği, itirazı inceleyen hakimlik kararında da başka herhangi bir değerlendirme yapılmadan ret kararı verildiği görülmektedir. Dolayısıyla başkaca hiçbir değerlendirmeye yer verilmeksizin sadece afişlerin izinsiz asıldığı gerekçesi, 5326 sayılı Kanun'un 42. maddesi kapsamında ceza verilmesi için yeterli kabul edilemez (ifade özgürlüğünün yalnızca ifade edilen fikir ve bilgilerin içeriğini değil bunların ifade ediliş biçimlerini de koruma altına aldığına dair farklı bağlamdaki kararlar için bkz. Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 105; Meki Katar [GK], B. No: 2015/4916, 3/10/2019, § 58; İrfan Sancı (2), B. No: 2018/5652, 30/3/2022, § 58).

17. Öte yandan yaptırıma dayanak kuralda görüntü kirliliğinin önlenmesi gayesiyle kamuya ait alanlarda afiş asılmasını yetkili makamın, özel alanlarda ise malikinin iznine bağlı kılınmış ve izin koşulu yerine getirilmeden afiş asılmasını idari para cezası yaptırımına tabi tutmuştur. Gerçekten de düzenli, sağlıklı bir çevrede yaşanması ve görüntü kirliliğinin önlenmesi amacıyla kamuya ait alanlarda afiş asmanın izne bağlanmasının gerekli bir tedbir olmadığı da söylenemez. Ancak somut olayda idarenin ve Hâkimliğin yaptırım konusu afişin herhangi bir görüntü kirliliğine sebebiyet verdiğine dair bir tespiti ve değerlendirmesi bulunmamaktadır.

18. Yukarıdaki değerlendirmelere göre somut olayın koşullarında barışçıl bir düşünce açıklaması kapsamında asılan afiş ile ilgili olarak başvurucu hakkında idari para cezası

uygulanmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiğine ilişkin ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır (benzer değerlendirme için bkz. Gökçe Ekin Baran, §§ 32-34).

19. Açıklanan gerekçelerle sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti, sonuçlarının ortadan kaldırılmasını talep etmiştir. Ayrıca 100.000 TL manevi tazminat ile tarafınca ödenen 1.000 TL idari para cezasının ödenmesi talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda, tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 5. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/2503 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEKİ UĞUZ

B. No: 2022/31883 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/31883

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEKİ UĞUZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/31883)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Zeki UĞUZ

Vekili : Av. Burcu MÜVEYYEN ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai kararı 25/1/2022 tarihinde öğrendikten sonra 24/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru, süresinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, dava dosyasını ilk derece mahkemesinden temin edilerek yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere- dava dosyasının ilk derece mahkemesinden temin edilerek-Konya Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2020/45, K.2020/1595) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat talebinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ile 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ASIM ÖZSARAÇ

B. No: 2022/31895 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/31895

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ASIM ÖZSARAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/31895)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Asım ÖZSARAÇ

Vekili : Av. Levent VAROL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız gözaltı ve tutuklama dolayısıyla açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturması kapsamında anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme ve terör örgütüne üye olma suçlarından 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış, 19/7/2016 tarihinde tutuklanmıştır.

3. Samsun Cumhuriyet Başsavcılığınca 26/5/2017 tarihinde başvurucu hakkında anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs etme suçundan kovuşturmaya yer olmadığına ve bu suçtan resen tahliyesine karar vermiştir.

4. Bu kararın kesinleşmesi üzerine başvurucu, hakkında haksız olarak uygulanan yakalama, gözaltı ve tutuklama nedeniyle uğradığı zarara karşılık 150.000 TL maddi, 1.000.000 TL manevi tazminatın tarafına verilmesi talebiyle dava açmıştır.

5. Amasya Ağır Ceza Mahkemesi 21/9/2018 tarihinde başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan da tutuklandığını, bu suçtan mahkûm edildiğini ve tutukluk sürelerinin mahsup edildiğini belirterek tazminat talebini reddetmiştir.

6. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 22/2/2019 tarihinde başvurucunun yokluğunda karar verildiği için Ağır Ceza Mahkemesinin kararını bozmuştur.

7. Bozma üzerine Amasya Ağır Ceza Mahkemesi 14/6/2019 tarihinde aynı gerekçeyle davayı reddetmiştir.

8. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 2/6/2020 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine temyiz kanun yolu açık olmak üzere karar vermiştir.

9. Başvurucu 23/6/2020 tarihinde temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

10. Başvurucu, bireysel başvuru dilekçesinde Yargıtay 12. Ceza Dairesindeki dosyanın esas numarasını vererek temyiz başvurusunun Yargıtay 12. Ceza Dairesi tarafından reddedildiğini, Yargıtay ilamının 31/1/2022 tarihinde kendisine tebliğ edildiğini belirtmiştir.

11. Başvurucu 28/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına ve iddiaların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; haksız yakalama, gözaltı ve tutuklama dolayısıyla açtığı tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının, bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (Mehmet Güven Ulusoy, [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31; S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

15. Bu kapsamda özellikle mahkemeyi yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (Mehmet Güven Ulusoy, § 32; S.Ö., § 29).

16. Somut olayda başvurucu Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 2/6/2020 tarihli kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurduğunu, Yargıtay 12. Ceza Dairesince temyiz talebinin reddedildiğini ve bu kararın 31/1/2022 tarihinde kendisine tebliğ edildiğini belirtmiştir. Ancak Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) sisteminden yapılan incelemede Yargıtay 12. Ceza Dairesi tarafından verilmiş bir karar bulunmadığı, temyiz incelemesinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvurucu tarafından temyiz incelemesinin sonuçlandığına ilişkin yapılan beyanların Mahkemeyi yanıltıcı nitelikte olduğu, başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

17. Başvurunun kapsamı dikkate alınarak 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca başvurucu aleyhine disiplin para cezasına hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. Başvuru, başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedildiğinden ve başvurucunun adli yardım talebinde bulunduğu anlaşıldığından yatırılmayan 664,10 TL harcın başvurucudan TAHSİLİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ VARÇİN

B. No: 2022/36179 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/36179

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ VARÇİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/36179

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Ali VARÇİN

Vekili : Av. Muhammed Neşet GİRASUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 5/3/2022 tarihinde öğrendikten sonra 31/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Başvurucu, Mardin 1. İdare Mahkemesinin 6/4/2021 tarihli kararı sonrası temyiz yoluna başvurmamıştır.

II. DEĞERLENDİRME

3. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Anayasa Mahkemesi'nin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında

belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurunun hukuk sisteminde mevcut yargısal yollar tüketilmeksizin yapıldığı anlaşılmaktadır (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, §§ 20-24). Somut olayda da başvurucunun bozma ilamı sonrası verilen ilk derece mahkemesi kararına karşı temyiz yoluna başvurmadığı gözetildiğinde başvuru yollarını tüketmediği sonucuna varılmıştır.

6. Açıklanan gerekçelerle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ahmet Kartalkuş (B. No: 2019/39635, 19/3/2024) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

8. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YILDIRIM ERZENGİN

B. No: 2022/49086 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/49086

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YILDIRIM ERZENGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/49086)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Yıldırım ERZENGİN

Vekili : Av. Abdurrahim DEDE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 20/4/2022 tarihinde öğrendikten sonra 26/4/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 3. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2018/988, K.2020/84) GÖNDERİLMESİNE,

D. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinde oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA FIRAT VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/74726 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/74726

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA FIRAT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/74726)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Furkan Samet ESER

Başvurucular : Fatma FIRAT ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanan ceza yargılaması süreçlerinde haklarında uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama gibi koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında tazminat davası açan başvurucuların söz konusu davalarda yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

4. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyaların konu yönünden hukuki irtibatı bulunması

nedeniyle başvuruların 2022/74726 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmesine ve incelemenin bu başvuru üzerinden yürütülmesine karar verilmesi gerekir.

5. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculara başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama şeklindeki haksız koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvuruculardan bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş; başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

8. Somut başvurularda da Ağır Ceza Mahkemeleri tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar tazminata hükmedilmiş olduğundan başvurularda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

9. Ağır ceza mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

10. Bunun yanında Anayasa Mahkemesince manevi tazminat miktarının yeterli olup

olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş şekli, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

11. Maddi zarar, zarara uğrayanın mevcut mal varlığı ile uygulanan koruma tedbiri olmasaydı bumal varlığının olacağı durum arasındaki farktan ibarettir. Maddi zarar, mal varlığında meydana gelen fiilî azalma şeklinde ortaya çıkabileceği gibi yoksun kalınan kâr şeklinde de oluşabilir. Öte yandan ihlal ile zarar arasında nedensellik bağı bulunması gerekir. İhlal ile zarar arasındaki illiyet bağının açık olmaması, illiyet bağının belirsiz veya spekülatif olduğu hâllerde maddi tazminata hükmedilmeyecektir. Hükmedilecek tazminat miktarının her zaman maddi zarara eşit olması gerekmez. Başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedilebilmesi de yeterli olabilir. Maddi tazminatın belirlenmesinde ağır ceza mahkemelerinin daha iyi konumda oldukları açıktır. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olduğu anlaşılmadıkça yetkili mahkemelerin maddi tazminat konusundaki takdirine müdahalesi söz konusu olamaz.

12. Somut olayda ağır ceza mahkemelerinin yaptığı değerlendirmeler sonucunda bazı başvuruculaın maddi tazminat taleplerini reddetmesinin keyfî olduğu, açık ve bariz takdir hatası içerdiği söylenemeyecektir. Bazı başvuruculara ödenen maddi tazminat miktarının ise somut olayın koşullarında orantısız olmadığı görülmektedir.

13. Mahkemelerce hükmedilen manevi tazminat miktarının ise Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine hükmettiği ya da hükmedebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda hükmedeceği tazminat miktarları için bkz. aşağıdaki tablo).

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Bazı başvurucular ayrıca tazminat davalarının uzun sürdüğünü belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

16. 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Kanun'la 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır (Ahmet Kartalkuş, B. No: 2019/39635, 19/3/2024, § 41).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

18. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

20. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren ağır ceza mahkemesinin karar tarihi, şayet manevi tazminat miktarı bölge adliye mahkemesi kararıyla değiştirilmişse istinaf mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine vereceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılarak uygun tazminatın belirlenmesi gerekir (bkz. aşağıdaki tablo).

21. Kararın, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi ile yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir. (Yeniden yargılamanın Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından yapılması gereken başvurularda dava dosyalarının ilk derece mahkemelerinden temin edilmesi gerekmektedir.)

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

2016 yılı için -Bir gün gözaltı için asgari 300 TL -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 15.000TL, Ortalama: 40.000, Azami: 100.000 TL

2017 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 360 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 18.000TL, Ortalama: 48.000 TL, Azami: 120.000 TL

2018 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 400 TL - Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 20.000TL, Ortalama: 54.000 TL, Azami: 135.000 TL

2019 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 29.700TL, Ortalama: 79.200 TL, Azami: 198.000 TL

2020 -2021 yılları için - Bir gün gözaltı için asgari 600 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 30.000TL, Ortalama: 80.000 TL, Azami: 200.000 TL

2022 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.350 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 67.500TL, Ortalama: 180.000 TL, Azami: 450.000 TL

2023 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 1.800 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 90.000TL, Ortalama: 240.000 TL, Azami: 600.000 TL

2024 yılı için - Bir gün gözaltı için asgari 2.970 TL - -Tutuklama tedbiri için tutukluluk süresine göre Asgari: 148.500TL, Ortalama: 396.000 TL, Azami: 990.000 TL

FERUDUN ÇELİK

B. No: 2022/81166 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/81166

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERUDUN ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/81166)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Ferudun ÇELİK

Vekili : Av. Adem ÖLMEZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 2/8/2022 tarihinde öğrendikten sonra 3/8/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru

hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 3. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2018/131, K.2020/134) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinde oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERGÜN ÇİFTÇİOĞLU VE ORHAN GENÇ

B. No: 2022/100618 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/100618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERGÜN ÇİFTÇİOĞLU VE ORHAN GENÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/100618)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Ergün ÇİFTÇİOĞLU

2. Orhan GENÇ

Vekili : Av. Şevket ÜZER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 2022/100619 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasınınkonu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/100618 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ilebirleştirilmesine, incelemenin 2022/100618 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç

(B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (E) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (G) sütununda belirtilen harçların başvuruculara tabloda gösterildiği şekliyle ÖDENMESİNE,

G. 30.000 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/12/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RECEP BALTACI

B. No: 2022/106362 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/106362

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RECEP BALTACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/106362)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Hikmet Murat AKKAYA

Başvurucu : Recep BALTACI

Vekili : Av. Zeynep Sedef ÖZDOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları hükme esas alınan gizli tanıkların başvurucu (sanık) tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Aydın Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmış ve 17/7/2016 tarihinde gözaltı kararı vermiştir. Başvurucu daha sonra tutuklanmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, 27/4/2017 tarihli iddianameyle başvurucunun da aralarında olduğu altmış bir kişinin silahlı terör örgütüne üye olma, üç kişinin ise silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir. İddianamenin başvurucuyla ilgili kısmında, tanık anlatımları ile etkin pişmanlık kapsamında ifade veren şüphelilerin beyanlarına ve başvurucunun Bank Asyadaki hesabıyla ilişkili olarak alınan bilirkişi raporuna yer verilmiştir. Ayrıca başvurucunun hekim olduğu ve Aydın Devlet

Hastanesinde başhekim yardımcısı olarak bir süre görev yaptığı belirtilerek Küresel Doktorlar Aydın Sağlık Derneği ile Aydın Kalkındırma ve Eğitim Derneğinin kurucularından olduğu bilgisi verilmiştir. Bu kapsamda söz konusu derneklerin FETÖ/PDY'nin amaçları doğrultusunda kurulduğu, sağlık teşkilatı içerisinde yer alan mensuplarının derneğe üye olduğu iddia edilmiştir. Örgütün sağlık teşkilatı içerisindeki yapılanması ve faaliyetleri dikkate alındığında başvurucunun örgüte yeni eleman temini ve örgüte finans sağlanmasında aktif olarak yer aldığı iddia edilmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava Aydın 3. Ağır Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 17/5/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda -diğerlerinin yanı sıra- dosyada ismi geçen tanıkların dinlenilmesi için gerekli işlemlerin yapılmasına dair karar verilmiştir.

5. Müdafi eşliğinde başvurucunun savunmasının alındığı 7/8/2017 tarihli ikinci celsede başvurucu, otuz üç sayfa yazılı beyanda bulunduğunu belirterek sözlü beyanlarının zapta geçirilmesi talebinin olmadığını ifade etmiş ve suçlamaları reddetmiştir. Duruşmada hazır bulunan tüm sanıkların savunmalarının alınmasından sonra tanıkların dinlenilmesine geçilmiştir. Başvurucu hakkında beyanda bulunan ve gizli tanık olmayan kişilerin beyanları yine bu ikinci celsede alınmıştır. Söz konusu kişilerin dinlenilmesi sırasında başvurucu veya müdafi tarafından ilgili tanıklara bir soru yöneltilmemiştir.

6. Tanıklardan V.B., soruşturma aşamasındaki ifadelerini yinelemiştir. Bu kapsamda "Sanık ile birlikte toplantılara katıldığını, birçok kere sanığın burs, kurban, nafaka, zekat adı altında para istediğini, sanığın Atatürk Devlet Hastanesinde gülen cemaati mensubu olmayan hastane çalışanlarından dahi burs, kurban vs adı altında para topladığını, en aktif şekilde cemaatin faaliyetlerini organize eden kurban vs. adı altında para toplayan kişilerden olduğunu" belirtmiştir. Bir diğer tanık E.T.nin "Sanığın hastane içerisinde cemaatçi olduğuna ilişkin yaygın bir görüş olduğunu, sanığın da [H.Y.nin] başkanlığını yaptığı Aydın Sağlık Derneğinde aktif olarak çalıştığını, ayrıca bunun dışında sanığın burs, kurban, sadaka, himmet istediği yönünde hastane içerisinde duyumlar aldığını, bunlardan dolayı kendisinin Fethullahçı olduğunu düşündüğünü" ifade ettiği anlaşılmıştır. Yine başvurucunun hazır bulunduğu celsede başvurucu hakkında beyanda bulunan ve karı koca olan tanıklardan biri "Sanığın Aydın Sağlık Derneğinin üyesi olduğunu, cemaatle ilgisinin olduğunu" belirtirken eşi de "Sanıkla kendisinin katıldığı cemaat sohbetlerinde karşılaştıklarını" beyan etmiştir. Başvurucu hakkında etkin pişmanlık hükümleri kapsamında beyanda bulunan ve aynı dosyada sanık olarak yargılanan U.K.nın savunması da bu duruşmada alınmıştır. Bu kişinin soruşturma evresinde başvurucu hakkında "Doktorlardan Recep Baltacı'nın tüm Aydın'ın bildiği gibi mütevelli seviyesinde cemaatçi olduğunu biliyorum" şeklinde ifade verdiği anlaşılmıştır. Duruşmada önceki beyanlarını yinelemiştir.

7. Celse sonunda gizli tanıkların heyetçe bilahare dinlenmesine, Aydın ilinde ses ve görüntü değişikliği yapılabilecek teknik imkân bulunmaması, sanıklar ve müdafilerine soru sorma hakkının yazılı olarak tanınmış olması nazara alınarak tarafların hazır bulunduğu oturumda gizli tanıkların dinlenilmesi yönündeki taleplerin reddedilmesine dair ara kararı verilmiştir. Diğer taraftan gizli tanıklara sorulması istenen sorular ile ilgili yazılı olarak beyanda bulunmak üzere müdafilere ve sanıklara on günlük süre verilmiştir.

8. Mahkemece ayrıca, bilirkişiye tüm sanıkların 1/1/2011 tarihinden Bank Asyanın faaliyetini durdurduğu tarihe kadar ki hesap hareketlerinin dijital ortamda gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda sanıkların 1/1/2014 tarihinden itibaren kendi hesaplarına

yeni para girişi yapıp yapmadıkları, açmış oldukları katılım, döviz ve altın hesaplarının temdit (yenileme) hesabı mı olduğu yoksa yeni para girişi sonucu açılan hesap mı olduğu hususunda her bir sanık yönünden ayrı ayrı ek rapor düzenlenmesi Mahkeme tarafından talep edilmiştir.

9. Gizli tanıklardan Bayram 5/9/2017 tarihinde sanıklar hazır bulunmaksızın dinlenilmiştir. Bu kapsamda gizli tanık Bayram beyanında başvurucu ile ilgili olarak özetle; "Sanığın 10-15 senedir doktorlardan sorumlu imam olduğunu, doktorlardan her ay düzenli olarak para topladığını yine doktorlardan duyduğunu, 17-25 Aralık sürecinden sonra çalıştığı hastaneye her gün düzenli olarak 3 tane Zaman Gazetesi aldırdığını" belirtmiştir.

10. Başvurucu hakkında beyanda bulunan diğer gizli tanıklar ise 17/10/2017 tarihinde yapılan celselerde dinlenilmiştir. Bu kapsamda gizli tanık Cenk başvurucu ile ilgili olarak beyanında özetle; "Kendisinin doktor olarak görev yaptığını, FETÖ/PDY yapılanması ile sanığın vasıtası ile tanıştığını, sanıkla aynı sohbet grubunda olduğunu, sanığın düzenlediği sohbet toplantılarına katıldığını, gruplarının sorumlusunun sanık olduğunu, sanığın Atatürk Devlet Hastanesi'ndeki doktorlardan fitre, zekat adı altında para topladığını, Zaman Gazetesi ve Sızıntı Dergisi abonesi yaptığını, kendisine kurban parası verdiğini, sanığın geziler düzenlediğini ve kendisini de çağırdığını, sanığın telkinleri üzerine [A. T.] isimli şahsın dairesini öldükten sonra cemaate verilmek üzere bağışladığını, [Başhekim] [H. Y.] ve sanık sayesinde Atatürk Devlet Hastanesi'nde çalışan personelin bir çoğunun FETÖ/PDY'ye kurban, burs bağışında bulunduklarını, gazete, dergi abonesi olduklarını, sohbetlere katılmak zorunda kaldıklarını, aksi davranış sergileyenlerin geçici görevle il dışında görevlendirildiklerini, hastanede çalışanların korkularından sanık ve [H. Y.nin] taleplerine karşılık vermek zorunda kaldıklarını" beyan etmiştir. Diğer bir gizli tanık Erdal da beyanında başvurucu ile ilgili olarak özetle; "Sanığın üst mütevellilerin bir alt grubunda bulunan mütevellilerden olduğunu, mütevellilerin her yıl himmet ödediklerini, kurban, burs vb. maddi yardımlar topladıklarını, sanığın cemaat içerisinde halen etkin olduğunu, sohbet toplantılarına katıldığını" belirtmiştir. Başvurucu hakkında beyanda bulunan öteki gizli tanıklar da benzer beyanlarda bulunmuştur. Duruşma zabıtlarından başvurucunun veya başvurucu müdafiinin gizli tanıklara soru sormak için yazılı olarak beyanda bulunmadıkları anlaşılmaktadır.

11. Başvurucu 19/2/2018 tarihli celsede Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütaalasına karşı süre istemiştir.

12. 28/5/2018 tarihinde yapılan celse sonunda Aydın 3. Ağır Ceza Mahkemesi silahlı terör örgütü üyeliği kapsamında başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı vermiştir. Bu kapsamda takdiri indirim yönünden -azami oran olan- 1/6 yerine 1/9 şeklinde uygulama yapılmış ve neticeten başvurucunun 8 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

13. Başvurucunun istinaf istemi esastan reddedilmiştir. Temyiz incelemesi yapan Yargıtay (kapatılan) 16. Ceza Dairesi, 29/6/2021 tarihinde işin esasına ilişkin yaptığı değerlendirme sonucunda beş sanık yönünden hükmün onanması kararı verirken başvurucunun aralarında olduğu diğer sanıklar yönünden ise çeşitli sebeplerle hükmün bozulmasına karar vermiştir. Bu kapsamda Yargıtayın örgüte müzahir gazete aboneliğinin müsnet suç yönünden delil ya da örgütsel faaliyet olarak kabul edilmeyeceğini belirleyerek esastan inceleme yaptığı anlaşılmıştır. Esas inceleme sonucunda bozma sebeplerinden birisi, ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmeden genel uygulamadan da ayrılarak indirimin 1/9 oranında tatbik edilmesidir. Diğer bir bozma gerekçesi ise rutin bankacılık işlemleri yapıldığı tespit edilmesine rağmen

mahkeme kabulünde Bank Asya hesabındaki hareketlere yer verilmesine dayanmaktadır.

14. Bozmadan sonra yapılan celsede başvurucu ve müdafii hazır bulunmuştur. Başvurucu koronavirüs önlemleri çerçevesinde ceza infaz kurumundan ses ve görüntü bilişim sistemi (SEGBİS) yolu ile duruşmaya katılmıştır. Başvurucunun, diğer sanıkların ve Cumhuriyet savcısının görüşü alındıktan sonra Yargıtayın bozma kararına uyulmasına dair ara kararı tesis edilmiştir. Tek celsede yürütülen bu yargılamada başvurucu, Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaasına karşı süre istememiş ve beyanlarını sunmuş, ayrıca yapılan bu duruşmaya SEGBİS ile katılmasına dair muvafakatini bildirmiştir. Duruşmada başvurucu, dosyada aleyhine olarak sadece etkin pişmanlıkta bulunan kişilerin ifadeleri bulunduğunu belirtmiştir. Celse sonunda Mahkemece takdiri indirim oranı 1/6 şeklinde uygulanmak suretiyle başvurucuya alt sınırdan uzaklaşılmak suretiyle neticeten 7 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir.

15. Gerekçeli kararda öncelikle Yargıtay bozma ilamı doğrultusunda başvurucunun örgüte ait finans kuruluşu olan Bank Asyadaki hesap hareketlerinin rutin bankacılık işlemleri olarak değerlendirildiğinden hükme esas alınmadığı belirtilmiştir. Daha sonra çeşitli aşamalarda başvurucu hakkında beyanda bulunan kişilerin, aynı dosyada yargılanan ve etkin pişmanlık kapsamında ifade veren sanık U. K.nın beyanlarına yer verilmiştir. Ayrıca örgüte iltisaklı derneklere üye olmanın tek başına mahkûmiyete esas olarak değerlendirilemeyeceği ifade edilse de diğer delillerle birlikte gözönüne alındığında başvurucunun örgütle organik bağı yönünde kanaat oluşturduğuna yer verilmiştir. Yine başvurucunun Afyon'da aynı suç kapsamında yargılanan sanıklarla birlikte 21/2/2014 tarihinde bir otelde bir araya gelmesinin de örgütsel bir toplantı olduğu yönünde kanaat oluşturduğu gerekçeli kararda belirtilmiştir. Bu kapsamda tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun; örgüt içerisinde doktorlarla ilgilenen kişilerden olduğu, örgütün toplantılarına katıldığı ve toplantılar düzenlediği, örgütsel faaliyetlerle ilgilendiği, örgüte finansal destek sağladığı ve destek sağlanmasına aracılık ettiği, örgütle arasında organik bağ bulunduğu, örgütün güvendiği kişilerden olduğu, eylemlerinin örgüt üyeliği için aranan çeşitlilik, süreklilik ve yoğunluk kriterlerine uyduğu kanaatine varılmıştır.

16. Temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay 3. Ceza Dairesi 10/10/2022 tarihinde hükmün onanmasına karar vermiştir.

17. Başvurucu, nihai hükmü 8/12/2022 tarihinde öğrendikten sonra 16/12/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Komisyon; tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

19. Başvurucu, gizli olmayan tanıkların somut bir anlatımda bulunmadığını ve bu tanıkların daha önce etkin pişmanlık kapsamında aynı suçtan yargılandığını ifade ederek menfaat temin ettiklerinin yok sayıldığını iddia etmiştir. Ayrıca gizli tanıklara soru sorma hakkının engellendiğini ve mahkûmiyet kararının gizli tanık beyanlarına dayandığını ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde, mahkûmiyet kararında dayanılan tanık beyanlarının başvurucu ile avukatının da bulunduğu duruşmalarda okunduğu ve mahkûmiyet kararında gizli tanık beyanlarının yanı sıra diğer delillere de dayanıldığı ifade edilerek bu durumun gözönünde tutulması gerektiği belirtilmiştir.

21. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; Az. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama ve sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (Az. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

23. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

24. 4/12/2004 tarihli 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 58. maddesinde, iki tür tanık koruma tedbiri öngörülmüştür. Bunlardan ilki tanığın kimliğinin gizli tutulması, diğeri ise tanığın hâkim tarafından hazır bulunma hakkına sahip kişiler olmaksızın dinlenmesidir. 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu’nun 5. maddesinde ise tanığın, kimlik ve adres bilgilerinin kayda alınarak gizli tutulması ve kendisine yapılacak tebligata ilişkin ayrı bir adres tespit edilmesi, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenmesi ya da ses veya görüntüsünün değiştirilerek özel ortamda dinlenmesi vb. gibi tedbirler de düzenlenmiştir (Baran Karadağ, § 61).

25. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanları delil olarak kabul edilen gizli tanıkların kimliklerinin neden gizlendiğinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Başvuruya konu dosya içeriğinden tanıkların kimliklerinin neden gizlendiği hususunda gerekçe gösterilmediği anlaşılmaktadır. Ancak tanıkların kimliklerinin gizlenme sebebine ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

26. Mahkemenin gerekçeli kararına bakıldığında; gizli tanıkların beyanları dışında, başvurucunun da bizzat hazır bulunduğu celsede dinlenen tanık beyanlarına ve diğer delillere göre örgüt içerisindeki toplantılara katıldığı, mütevelli seviyesinde olduğu, bir dönem başhekim yardımcısı olarak çalışan başvurucunun örgüte finansal destek sağlamak amacıyla burs, zekât, kurban adları altında hastane çalışanlarından para istediği beyanları başta olmak üzere pek çok farklı delile dayandığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda duruşmada sorgulanamayan gizli tanık beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulmadığı gizli tanık beyanlarının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN ASLAN

B. No: 2022/108785 | Karar tarihi: 11.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/108785

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/108785)

Karar Tarihi: 11/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Hüseyin ASLAN

Vekili : Av. Nuran AYDIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutukluluğun makul süreyi ve kanunda öngörülen azami süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, hakkında yürütülen bir soruşturma kapsamında 11/2/2020 tarihinde uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan tutuklanmıştır.

3. Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılamada 3/11/2022 tarihinde başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

4. Başvurucu tutukluluğun devamı kararına itiraz etmiştir. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi 15/11/2022 tarihli kararıyla itirazı kesin olarak reddetmiştir.

5. Bu karar 21/11/2022 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

6. Başvurucu 22/12/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun yargılanması Diyarbakır 2.

Ağır Ceza Mahkemesinde devam etmektedir ve başvurucu hâlen tutukludur.

8. Komisyon başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, ayrıca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu tutukluluğunun makul süreyi ve kanunda öngörülen azami süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümleri doğrultusunda somut olayın kendine özgü koşullarının gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında tutukluluğunun hâlen devam ettiğini belirtmiş; ihlal iddialarını yinelemiştir.

11. Bireysel başvuruların, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

12. Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukta geçen sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih; doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklama tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 66). Dolayısıyla suç isnadına bağlı şikâyetlere ilişkin iddiaların dile getirildiği bir bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra başvuru süresi içinde yapılması gerekir (Mehmet Emin Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28).

13. Bu bağlamda bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurunun tutukluluk hâlinin devamı kararı sonrasında yapılması durumunda söz konusu karara itiraz edilmiş ise itiraz merciince verilen kararın öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir (Hüseyin Yıldırım (2), B. No: 2016/32116, 19/11/2020, § 47).

14. Somut olayda Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 3/11/2022tarihinde verilen tutukluluk hâlinin devamına dair karara başvurucunun yaptığı itirazın Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 15/11/2022 tarihinde reddedildiği ve anılan kararın 21/11/2022 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle bireysel başvurunun nihai karar olan itirazın reddine dair kararın öğrenildiği 21/11/2022 tarihinden itibaren otuz gün içinde en geç 21/12/2022 tarihinde yapılması gerekmektedir. Buna göre nihai kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün geçtikten sonra 22/12/2022 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır (Benzer yönde bkz. Hüseyin Yıldırım (2), §§ 48-49; Ahmet Turan Alkan, B. No: 2018/9800, 4/11/2020, § § 32-33).

15. Hâlen tutukluluğu devam eden başvurucunun herhangi bir tutukluluğun devamı kararına yaptığı itirazın reddedilmesinden sonra otuz gün içinde tekrar bireysel başvuruda bulunması mümkündür.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar

verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA11/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABBAS YALÇIN VE CAN DÜNDAR

B. No: 2016/5615 | Karar tarihi: 12.12.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/5615

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ABBAS YALÇIN VE CAN DÜNDAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/5615)

Karar Tarihi:12/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 30/4/2025 - 32886

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucular : 1. Abbas YALÇIN

2. Can DÜNDAR

Vekili : Av. Tora PEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ulusal yayın yapan bir gazetede çıkan haberlere karşı cevap ve düzeltme talebinin mahkemece kabul edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/3/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

7. Birinci Bölüm tarafından başvurunun Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Abbas Yalçın, olay tarihinde Cumhuriyet gazetesinde (gazete) sorumlu müdürdür. Can Dündar ise Sorumlu Müdür Abbas Yalçın'ın bağlı olduğu yetkilidir.

10. 24/10/2015 tarihinde Cumhuriyet gazetesinin sürmanşetinde Cumhurbaşkanı başdanışmanı olarak görev yapan M.V. (müşteki) hakkında bir haber yayımlanmıştır (birinci haber). Haberde gizlice kayda alındığı iddia edilen bir görüntüden alıntılandığı anlaşılan bir fotoğraf kullanılmış ve fotoğrafta tarih ve yer bilgisine (2 Şubat 2015, TRT Stüdyosu), fotoğraf karesindeki gazetecilerin adlarına yer verilmiştir. Fotoğrafın altında ise "[A.B.], [M.V.] ve [H.K.] arasında geçen konuşma, 'Sayıştay'ın TÜRKSAT Yönetim Kurulu üyelerine 10'ar bin TL maaş verilmesini mevzuata aykırı bulmasını' haberleştiren televizyon kanallarını hedef alıyor" ifadeleri kullanılmıştır.

11. "Erdoğan'ın Danışmanı [M.V.], Türksat Sansürünü 8 Ay Önce Planlamış/SKANDAL KAYIT" başlıklı haber şöyledir:

"Cumhuriyet'in ele geçirdiği 'sansür skandalı' görüntülerinde [V.], planını gazetecilere anlatıyor / TRT Kameraları Kayıttaydı: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2 Şubat'ta TRT'de yayımlanan 'Özel Yayını' öncesi kayıtta olan kameralar sansür skandalını kaydetti. Erdoğan'ın danışmanı ve TÜRK-SAT Yönetim Kurulu üyesi "[M.V.], gazeteci [A.B.ye], beğenmediği kanalı kötülüyor ve 'Suç bizde ama' diyor. / Gazeteciden Destek Yorumu: Eski Ulaştırma Bakanı [L.E.] ile konuştuğunu söyleyen [V.], 'Dedim ki şunların kanalını TÜRKSAT'tan kaldıralım. O zaman Bakan dedi ki 'Ya çok laf olur'. Daha iyi olurdu' diye devam ediyor. Gazeteci [H.K.] da 'çok merhametli gidiliyor' yorumu yapıyor."

12. Cumhuriyet gazetesinin internet sitesinde de aynı haber 24/10/2015 tarihinde yayımlanmıştır. İnternet sitesindeki haberde gazete manşetindeki habere ek olarak M.V. ile ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

"Erdoğan’ın telefonunu taşıyor

17-25 Aralık sürecinde ismi çokça duyulan [V.], ilk olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Başbakanlığı döneminde danışmanlığını yaptı. Danışmanlığı Erdoğan Cumhurbaşkanı seçildikten sonra da devam etti. [V.] şu anda Erdoğan’ın İletişim ve Teknoloji danışmanlığını yapıyor. [V.], Erdoğan’ı iPad kullanmaya alıştıran isim olarak biliniyor ve Erdoğan’ın özel telefonunu taşıyor. Geçen günlerde AKP’ye yakınlığıyla bilinen ve 'Ak troll' olarak nitelendirilen hesapların ağ haritası çıkarıldığında merkezdeki ismin [V.] olduğu ortaya çıkmıştı."

13. Birinci haberin yayımlanmasından sonra M.V. yapılan haber hakkında görüşlerini kişisel Twitter hesabı üzerinden paylaşmıştır. M.V.nin açıklaması şöyledir:

"Yönetim kurulu üyesi olduğum şirkete, itibarına, yalanlarla saldıran paralel kanallarla mücadele ettiğim ortaya çıkmış. Gurur duydum."

"Yayın öncesi gizlice kayıt yapıp 8 ay saklayıp Cumhuriyet paçavrası üzerinden piyasaya sürüyorlar, sonra da paralel yapı yok diyorlar. Yersen!"

14. Gazetede, M.V.nin birinci habere ilişkin yorumlarının yer aldığı ikinci bir haber yapılmıştır. Gazetenin 25/10/2015 tarihli nüshasının ilk sayfasının sol alt köşesinde "Bu Nasıl Bir Pişkinlik" başlığı ile verilen haberde M.V.nin resmi kullanılmış, haberin devamına ise gazetenin 7. sayfasında "Pişkin Savunmalar" başlığı ile yer verilmiştir. Haber şöyledir:

" [M. V.]: Gurur Duydum [H.K.]: Ağzıma Sağlık

Cumhuriyet'in ulaştığı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Başdanışmanı [M.V.nin] 2 Şubat 2015'te TRT Haber kanalında yayımlanan 'Cumhurbaşkanı Özel Yayını' öncesinde cemaate yakın kanalların yönetim kurulunda olduğu TÜRKSAT'tan çıkartılmasıyla ilgili sözleri [V.] ve konuşmayı yaptığı [A.B] 'paralel' suçlamasıyla açıklamaya çalıştı. [V.], [A.B.] ile cemaate yakın kanalların yönetim kurulunda olduğu TÜRKSAT'tan atılmasıyla ilgili dönemin Ulaştırma Bakanı [L.E.yle] konuştuğunu belirtiyordu. [B.] kahkaha atarken, eski Yenişafak yazarı [H.K.] da 'Katılıyorum. Çok merhametli gidiliyor.' diyordu. Bu konuşmanın sadece 8 ay sonrasında Bugün TV ve Kanaltürk TÜRKSAT'tan çıkartılmıştı.

[V.] de Twitter'dan yaptığı açıklamada, 'Yönetim kurulu üyesi olduğum şirkete, itibarına, yalanlarla saldıran paralel kanallarla mücadele ettiğim ortaya çıkmış. Gurur duydum. Yayın öncesi gizlice kayıt yapıp 8 ay saklayıp Cumhuriyet paçavrası üzerinden piyasaya sürüyorlar, sonra da paralel yapı yok diyorlar. Yersen!' dedi. Sabah gazetesi yazarı [H.K.] da yine Twitter'da 'Paralelle mücadelede merhametli gidiliyor.' demişim. Haklılığımı göstermek için Beştepe'deki yayından kayıt sızdırmışlar. Ağzıma sağlık' dedi.

Görüşlerini sormak için ulaştığımız Hürriyet gazetesi yazarı [B.], 'Paralel hafiye teşkilatının sızdırdığı şeyleri yazan bir mecra oldunuz. Ayıplıyorum, kınıyorum sizi' diye yanıt verdi. "

15. M.V. ikinci haberin yayımlanmasından yaklaşık bir ay sonra 17/11/2015 tarihinde gazeteye bir düzeltme ve cevap metni göndermiş ancak söz konusu metin, gazetede yayımlanmamıştır. M.V. bu kez 3/12/2015 tarihinde İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğine başvurarak düzeltme ve cevap metninin gazetede yayımlanması talebinde bulunmuştur.

16. İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından yapılan değerlendirme sonucunda 4/12/2015 tarihinde düzeltme ve cevap metninin ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunda, metne müdahale edilmeksizin aynı puntolarla yayımlanmasına karar verilmiştir. Gerekçede;

haberin içeriği itibarıyla M.V.nin şöhret ve haklarına saldırı niteliğinde olduğu, eleştiri sınırını aştığı, M.V. tarafından yayımlanması istenen düzeltme ve cevap metninin karşı tarafın ve üçüncü kişilerin şöhret ve haklarını incitici mahiyette olmadığı, metnin uzunluk ve içerik bakımından haberle orantılı olduğu belirtilmiştir. Mahkeme tarafından yayımlanmasına karar verilen ve gazete tarafından yayımlanan düzeltme ve cevap metni şöyledir:

"Cumhurbaşkanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan'ın danışmanı ve TÜRKSAT Yönetim Kurulu Üyesi Müvekkil Sn. [M.V.nin] 8 ay önce TRT'de Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'a canlı yayında soru soracak gazeteciler ile yayın öncesi yapmış olduğu sohbet gizlice kayda alınarak 'Paralel Yapı'nın güdümündeki Cumhuriyet gazetesi ile paylaşılmış, gazete ise kayıtta geçen konuşmaları çarpıtarak hakaret ve iftira kastıyla Müvekkilimin kişilik haklarını ihlal edecek şekilde bir başlıkla kamuoyuna servis edilmiştir.

Ancak bu yayın gazetenin umduğu amaca hizmet etmenin aksine Müvekkilim Sn. [M.V.nin] Yönetim Kurulu üyesi olduğu özel bir şirkete ve itibarına, yalanlarla saldıran paralel kanallara karşı giriştiği orantılı mücadeleyi ortaya çıkarmıştır.

Gazetede yayımlanan video Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde yayın öncesi gizlice kayıt yapıp 8 ay saklayan ve bunu bir gazete üzerinden kamuoyuna servis eden yasadışı gruplar ile bir kısım medya organının kirli ittifakını da gözler önüne sermektedir.

Cumhuriyet gazetesi ve yazarlarının sistematik olarak Müvekkilim hakkında yürüttüğü algı operasyonu kamunun malumudur ve fakat ifade ve basın özgürlüğünü sınırlarını aşarak yayın yapan basın organları kamuoyunu, ortaya attıkları iddialarla yönlendirebilmekte ve bu anlamda hedef aldıkları kişilerin itibarlarına zarar verebilmektedirler. Gazete ile televizyonların propaganda ve algı yönetiminin en etkili enstrümanlarından olduğu gerçeği yadsınamaz. Bu anlamda hukuk dışı çıkarlara hizmet eden propaganda ve kamuoyu üzerindeki algı yönetiminin Cumhuriyet gazetesinde yer alan yazılar ile Müvekkilim Sn. [M.V.ye] karşı başlatıldığı görülmüştür.

Söz konusu hakaret içeren bu yazı ile ilgili yasal haklarımızı hızlı eksiksiz ve etkin bir şekilde kullanacağımızı da dikkatlerinize sunarız.

Kamuoyuna saygılarımızı sunarız."

17. Gazete, karara karşı itirazda bulunmuş; İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliği verilen kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle söz konusu itirazı reddetmiştir.

18. Nihai karar başvuruculara 15/2/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucular 16/3/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk bilgisi için bkz. Aydın Gelleci [GK], B. No: 2018/18910, 5/9/2024, §§ 14-27.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucular:

i. Gazetede yayımlanan haberin gerçekliği konusunda bir ihtilaf olmadığını hatta M.V.nin Twitter hesabından yaptığı 24/10/2015 tarihli açıklamaların da haberin içeriğini doğruladığını,

ii. Yayımlanmasına karar verilen metinde kullanılan "Paralel Yapı'nın güdümündeki Cumhuriyet gazetesi", "çarpıtarak hakaret ve iftira kastıyla", "yasadışı gruplar ile bir kısım medya organının kirli ittifakını", "Cumhuriyet gazetesi ve yazarlarının sistematik olarak Müvekkilim hakkında yürüttüğü algı operasyonu", "hukuk dışı çıkarlara hizmet eden propaganda ve kamuoyu üzerindeki algı yönetiminin" şeklindeki ifadelerin düzeltme ve cevap hakkından yararlanmak amacıyla değil gazetenin kendi sayfasında kendilerine hakaret etmek için kullanıldığını,

iii. Metinde cevap ve düzeltmeye ilişkin hiçbir sav veya gerekçeye yer verilmeyip metnin başlı başına hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunu, üstelik metnin yayımlanmasına karar veren Sulh Ceza Hâkimliğinin kararında ilgili ve yeterli gerekçeye yer vermediğini, ve dolayısıyla Anayasa’nın 17. maddesinde düzenlenen hakkın kötüye kullanılması yasağının, 26. ve 28. maddelerinde düzenlenen ifade ve basın özgürlüklerinin, 141. maddesinde düzenlenen gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde öncelikle başvuruculara ilgili metinde hakaret içeren hususların bulunduğu konusundaki iddiaları kapsamında muhatap M.V. aleyhine kişilik haklarının korunmasına yönelik hukuksal yollara başvurup başvurmadığının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Esasa ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ışığında basın özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin şikâyetin başvuruculara gazeteci olarak basın ve haber verme özgürlüğü yanında görev ve sorumluluklarına uygun davranma yükümlülüğü ile hakkında haber yapılan kişilerin özel hayatının korunması arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı yönünden değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Hakkında haber yapılan tarafa cevap ve düzeltme hakkı tanınması şeklinde gerçekleşen kamusal müdahalenin -özellikle haberin kamuoyunu fazlasıyla ilgilendiren içeriği ve bu doğrultuda yayımlanan metnin haber ve bilgi çoğulculuğuna sağladığı katkı da gözetildiğinde- orantılı olduğu, farklı çıkarları dengelerken yargı mercilerinin sahip oldukları takdir payları da dikkate alındığında yargı mercilerince tarafların haklarının değerlendirilmesinde açık bir dengesizlik bulunmadığı ve başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği bildirilmiştir.

24. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı başvuru dilekçesindeki iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucular, her ne kadar ifade ve basın özgürlükleri ile birlikte Anayasa'nın 141. maddesinde tanımlanan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de ihlal iddiasının özünün ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin bir müdahalenin varlığına yönelik olduğu anlaşıldığından somut olayın koşullarında şikâyetin bir bütün olarak Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri bağlamında incelenmesi uygun görülmüştür.

26. Anayasa’nın 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi

olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar…

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

…

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

27. Anayasa’nın 28. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Basın hürdür, sansür edilemez…

…

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

…”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

29. Sulh Ceza Hâkimliği, başvuruculların sorumluluğu bulunan bir ulusal gazetede yayımlanmış bir haber nedeniyle düzeltme ve cevap metni yayımlamasına karar vermiştir. Düzeltme ve cevap hakkı, ifade özgürlüğünü ve bu kapsamda özel olarak da basın özgürlüğünü sınırlayan haklardan biridir. Düzeltme ve cevap hakkını kullanmak basın organının ifade özgürlüğüne müdahale teşkil eder. Zira basın, istediğini yayımlamak ya da yayımlamamak konusunda kural olarak serbesttir. Fakat basının cevap metni karşısında serbestliği bulunmamakta, cevap metnini yayımlaması gerekmektedir (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik [GK], B. No: 2013/6237, 2/7/2015, § 52). Dolayısıyla söz konusu mahkeme kararı ile başvuruculların ifade özgürlüğüne ve basın özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulmuştur.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

31. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin ihlalini teşkil edecektir. Bu

sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedene dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

32. 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "Düzeltme ve cevap" başlıklı 14. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

33. Söz konusu gazetede cevap ve düzeltme metni yayımlanmasına karar verilmesinin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

(a) Demokratik Toplumda Basın Özgürlüğünün Önemi

34. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa'nın 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu daha önce pek çok kez ifade etmiştir. Bu bağlamda ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü herkes için geçerlidir ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Basın özgürlüğünün kamuoyuna çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi ile bunlara ilişkin bir kanaat oluşturulması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 63; Haci Boğatekin (2), B. No: 2014/12162, 21/11/2017, § 38).

(b) Müdahalenin Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olması

35. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Mehmet Ali Gündoğdu ve Mustafa Demirsoy, B. No: 2015/8147, 8/5/2019, § 41; Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan [GK], B.No: 2014/17354, 22/5/2019, § 89).

36. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Wikimedia Foundation Inc. ve diğerleri [GK], B. No: 2017/22355, 26/12/2019, § 65; Ferhat Üstündağ, § 46; Bekir Coşkun § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015,

§ 51).

37. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

(2) Başkalarının Şöhret veya Haklarının Korunması

38. Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (İlhan Cihaner (2),§ 44). Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33; Bekir Coşkun, § 45; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 44).

(3) Düzeltme ve Cevap Hakkı

39. Hukuk sistemleri, güçlü bir kamusal tartışmayı teşvik eden ifade özgürlüğünü koruma zorunluluğu ile bireylerin itibarlarına yönelik haksız saldırılardan koruma ihtiyacını uzlaştırarak taraflardan birinin ifade özgürlüğü ile diğerinin şeref ve itibar hakkı arasında adil bir denge kurabilmek için çeşitli mekanizmalar geliştirmiştir. Bu kapsamda haber alma özgürlüğünün kötü kullanımına karşı yayının muhataplarına, basına karşı haklarını savunma imkânı tanıyan ve basını şikâyet konusu yayını izleyen en kısa süre içinde bir cevap yayımlamaya zorlayan bir hak olan düzeltme ve cevap hakkının da basın özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında dengelemeyi sağlayan bir işlev üstlendiği söylenebilir. Nitekim Anayasa'nın 32. maddesinde güvence altına alınan düzeltme ve cevap hakkının düzenleniş biçimi ve lafzı dikkate alındığında da bu hakkın tanınması ve kullanım şartlarının belirlenmesi ile birbiriyle çatışan, Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan şeref ve itibar hakkı ile Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü arasındaki dengelemenin bizzat Anayasa koyucu tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır (Aydın Gelleci, § 46).

40. Düzeltme ve cevap hakkının kullanımıyla şikâyet konusu haberin ivedilikle düzeltilmesi, yanıtlanması ve etkilerinin azaltılması amaçlanmaktadır. Böylelikle muhatapları açısından yayının etkileri hafifletilebilecek, yol açtığı olumsuzlukların etkisi azaltılabilecektir. Türk hukuk sisteminde düzeltme ve cevap hakkı, düzeltme ve cevap unsurlarını kapsayan tek bir kavram olarak düzenlenmiştir. Anayasa’nın 32. maddesinin birinci fıkrasında "Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir." denilmiştir. Buna göre Anayasa koyucu bir yandan bir yayında kendisinden bahsedilen herkese, düzeltme ve cevap hakkını kullanarak aynı yayın organı aracılığıyla kendi bakış açısını yansıtma imkânı tanımış fakat aynı zamanda bu hakkın kullanımını, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kişilerle ilgili olarak gerçeğe aykırı yayınlar yapılması olmak

üzere iki şarttan en az birinin gerçekleşmesine özgülemiştir (Aydın Gelleci, § 47).

41. Anayasa'nın 32. maddesinin gerekçesinde de süreli haberleşme organının kamuya doğru haber ve bilgi sunmakla ve faaliyetlerinde kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlü olduğu açıklanmıştır. Gerekçede; maddenin birinci fıkrasıyla bu gereklerin yerine getirildiği, kişilerin haysiyet ve şereflerinin de korunarak gerçeğe aykırı yayınların düzeltilmesine veya cevaplanmasına olanak tanındığı belirtilmiştir (Aydın Gelleci, § 48).

(4) Düzeltme ve Cevap Hakkı ile Basının Editoryal Özgürlüğünün Dengelenmesi

42. Bir basın kuruluşunun sayfalarında ifade edilen görüş ve düşüncelere katılmayan herkese cevap hakkı tanıması olanaklı değildir. Görüş ve düşünceleri de kapsayan cevap hakkının kuralsız şekilde genişletilmesi bu yolun aşırı kullanımına yol açarak basının cevaplarla dolup taşmasına, çok kısa sürede güncelliğini yitirme tehlikesi bulunan birçok habere basılı eserde yer kalmamasına, kamuya haber ulaştırmak için basın kuruluşlarınca verilen çabanın ziyan olmasına neden olabilir. Böyle bir durum basının editoryal özgürlüğünün büyük ölçüde elinden alınmış olması ve asli görevini yerine getirememesi anlamına gelir. Üstelik düzeltme ve cevap hakkının aşırı kullanımı ile kamunun haber alma özgürlüğü de kısıtlanmış olacak, dahası bu durum okuyucu açısından basının sıkıcı ve daha fazla tercih edilmeyen bir medya aracına dönüşmesine yol açacaktır. Bu kapsamda Türk hukuk sisteminde gazete editörlerinin düzeltme ve cevap metnini yayımlamaması hâlinde adli para cezası tehdidi altında bulunduğu da gözetildiğinde sınırları belirlenmemiş düzeltme ve cevap hakkının basın üzerinde potansiyel bir caydırıcı etki yaratılmasına yol açacağı tehlikesi gözden kaçırılmamalıdır (Aydın Gelleci, § 51).

43. Anayasa'nın 32. maddesinin gerekçesinde, yayın organına dış çevreden gönderilen ve organca yayımı mecburi olan mütalaa yahut mülahazalar olarak tanımlanan zorunlu yayınların süreli yayınlarda basının istediğini yayımlamak ya da yayımlamamak konusundaki serbestîsini kısıtlayan unsurlardan olduğu ifade edilmiştir. Anayasa koyucu, zorunlu yayınlarla süreli yayının sınırlı hacminin doldurulması ile serbest yayına yer kalmadığını belirterek basın özgürlüğünün önündeki bu potansiyel tehlikeye dikkat çekmiştir. Buradan hareketle Anayasa koyucunun iradesinin düzeltme ve cevap hakkının alanını genişletmenin ifade özgürlüğünün önünde oluşturabileceği tehlikeyi dikkate alarak böyle bir yolun kullanımının dikkatli değerlendirme gerektirdiği yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de Anayasa'nın 32. maddesinin gerekçesinde kitle haberleşmesi faaliyetini yürüten organların bu faaliyetlerinde serbest kalmasının esas olduğu açıkça belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle Anayasa koyucu serbest yayımın kural, zorunlu yayımın istisna olması gerektiğini kesin olarak ortaya koymuştur. Bu itibarla Anayasa koyucunun bizzat kendisi düzeltme ve cevap hakkını, basında yer alan her görüş ve düşünceye karşı şeref ve itibarına müdahale edilen herkese tanınması gereken bir hak olarak kabul etmemiş; aksine kural olan serbest yayımın sınırlandırılabilmesi için şeref ve itibara yapılan müdahalenin belli bir ağırlık düzeyine gelmiş olması kaydını zaruri kılmıştır. Zira Anayasa koyucu, düzeltme ve cevap hakkının sınırsızlığa yol açacak şekilde şeref ve itibarla ilgili her durumda kullanılabileceğini öngörmemiş; bu hakkın ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hâllerinde tanınabileceğini hüküm altına alarak kullanımını anılan iki nedene hasretmiştir (Aydın Gelleci, § 52).

44. Serbest yayının kural zorunlu yayının ise istisna olması, düzeltme ve cevap hakkının gözardı edilmesini mazur kılmadığı gibi basının editoryal özerkliği karşısındadaha az değerli

olduğu anlamına da gelmez. Aksine medya kuruluşlarına getirilen yükümlülüklerin basın özgürlüğünü gereksiz yere ihlal etmemesi veya serbest bilgi akışını engellememesi için dikkatli şekilde dengelenmesi gerektiğini gösterir. Düzeltme ve cevap hakkı şeffaflık, hesap verebilirlik ve bireysel hakların desteklenmesinde önemli amaçlara hizmet ederken, medya kuruluşlarının ve gazetecilerin özerkliğine ve editoryal takdir yetkisine saygı gösterecek ve bunları koruyacak, böylece basın özgürlüğü ve demokrasiyi destekleyecek şekilde uygulanmalıdır. Bu dengenin sağlanabilmesi için belirlenecek makul ilke ve kriterler yargısal makamlara yol gösterici olacaktır (Aydın Gelleci, § 53).

(5) 5187 Sayılı Kanun'da Yer Alan Düzeltme ve Cevap Yoluna Başvurulması Hâlinde Sulh Ceza Hâkimliklerince Yapılması Gereken Değerlendirmeler

45. Bireyler yanlışlıkları düzeltme veya kendilerini ilgilendiren konularda bakış açılarını sunma hususunda meşru bir beklentiye sahip olsalar da yargısal makamlarca bu hak medya kuruluşlarının ve gazetecilerin özerkliğini ve editoryal takdir yetkisini koruma ihtiyacına karşı dengelenmelidir. 5187 sayılı Kanun'da yer alan düzeltme ve cevap yoluna başvurulması hâlinde çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için aşağıda izah edilen üç aşamalı testin somut olaya uygulanması gerekir. Test kademeli bir süreç öngördüğünden ilk aşamayı geçemeyen düzeltme ve cevap talebinin ikinci aşama yönünden, ikinciyi geçemeyen talebin de üçüncü aşama yönünden -kural olarak- ayrıca teste tabi tutulmasına ihtiyaç yoktur. Söz konusu test şöyledir:

i. Hâkimliğin düzeltme ve cevap metninin yayımlanmasına yönelik verdiği kararın Anayasa'nın 32. maddesine uygun olabilmesi için kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından en az birinin somut olayda bulunması gerekir. Hâkimliğin bukonuda karar verirken aşağıdaki hususları dikkate alması, vereceği kararın Anayasa'ya uygunluğu açısından önem taşımaktadır. Öncelikle Hâkimlik tarafından düzeltme ve cevap metninin yayımlatılmasına karar verilebilmesi için Anayasa'nın 32. maddesi uyarınca zaruri olan kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından en az birinin somut olayda bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Bu inceleme yapılırken şu hususlar dikkate alınmalıdır:

- Medya kuruluşlarına cevap veya düzeltmeler için yer ya da yayın süresi sağlama konusunda aşırı külfet oluşturan yükümlülükler getirilmesi bu kuruluşların editoryal bağımsızlıklarına zarar verebilir ve toplumsal işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirme kabiliyetlerini tehlikeye atabilir. Ayrıca editoryal takdir yetkisi gazetecilerin bilgiyi seçme, yorumlama ve kamuya sunma konusunda muhakeme ve uzmanlık kullanan profesyoneller olduğunu kabul eder. Gazete sayfalarının bu nitelikleri taşıması beklenmeyen zorunlu yayınlarla doldurulması bu takdir yetkisini ihlal edebilir ve potansiyel olarak sansüre, otosansüre veya gazetecilik standartlarının değersizleşerek ciddiyetini kaybetmesine yol açabilir. Düzeltme ve cevap metninin yayımlanması talebinin kabulü ile hâkimin iradesi medya kuruluşunun sahibi olduğu süreli yayının içeriğini belirleme konusundaki iradesinin yerine geçtiğinden bunun basın özgürlüğüne yönelik ciddi bir müdahale teşkil ettiği dikkate alınarak karara varılmalıdır.

- Şeref ve itibara yapılan her müdahale düzeltme ve cevap hakkının kapsamına girmez. Böyle bir kabul, basın özgürlüğüne yapılacak keyfîliğe varan bir müdahale olur. Dolayısıyla düzeltme ve cevap talebinin kabulü için şeref ve itibara yönelik müdahalenin belli bir ağırlık düzeyine ulaşmış olması/belli bir eşiği geçmesi gerekir. Bu eşik her somut olaya göre

değişir. Ancak somut olayda bu düzeyde bir ağırlığın var olduğu objektif bir gözlemciyi ikna edebilmelidir. Anayasa'nın 32. maddesi kapsamında bir cevap hakkının doğup doğmadığının tespitinde talepte bulunanın subjektif algısı belirleyici olamaz. Her hâlde şeref ve itibara yönelik müdahalenin düzeltme ve cevap metni yayımlatmayı gerektirecek ağırlıkta bir müdahale olduğu ve zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği hâkimlik kararında ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilmelidir.

- İfade özgürlüğü, yokluğu hâlinde demokratik bir toplumdan söz edilemeyen çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin bir gereği olduğu, bazı istisnalara tabi ise de bu istisnaların dar yorumlanması ve bu hakkın sınırlandırılmasının ikna edici olması gerekir (Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 48; İlhan Cihaner (2), § 55). Düzeltme ve cevap yolu ile kişiler devlet eliyle basına ulaşmaktadır ve bu kaçınılmaz bir biçimde basın özgürlüğünü sınırlama ve zayıflatma etkisi yaratmaktadır. Bu itibarla anılan hakkın geniş gerekçelerle kullanılmasını sağlamanın veya bu hakkın etki alanını genişletmenin basın özgürlüğünün ihlali sonucunu doğurabileceği hatırda tutulmalıdır (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik, § 53). Dolayısıyla düzeltme ve cevap talepleri değerlendirilirken editoryal bağımsızlığı ortadan kaldıracak şekilde genişletici yorum yapılmamalıdır.

ii. Talebin Anayasa'nın 32. maddesi uyarınca zaruri olan şartlardan en az birini taşıdığına karar verildiği takdirde yayımlanması talep edilen metnin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba tekabül edip etmediği belirlenmelidir. Buna göre;

- Düzeltme ve cevap metni haberin karşılığı olmalıdır. Haberde yer alan iddialara karşı verilen düzeltme ve cevap niteliği taşıyan içerik dışındaki unsurlar bu hakkın kapsamına girmeyeceğinden basın kuruluşundan bu tür ilgisiz içerikleri yayımlaması beklenemez. Dolayısıyla düzeltme ve cevap metninin süreli yayında yer alan haber veya makalenin kapsamını aşmaması, metnin konusu ile kullanılan ifadeler arasında düşünsel bağlılık bulunması gerekir.

- Düzeltme ve cevap metni suç unsuru içermemeli, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamalıdır.

iii. Talebin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba denk geldiği de tespit edilmişse hâkimlik tarafından son olarak orantılılık değerlendirmesi yapılmalıdır. Bu çerçevede özellikle düzeltme ve cevap metninin uzunluğunun yapılan yayımın uzunluğunu bariz bir şekilde aşmasının orantılılık sorununa yol açacağı unutulmamalıdır (Aydın Gelleci, § 54).

46. Düzeltme ve cevap yolu ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması durumunda başvurulan, bireyin şeref ve itibarına yönelik müdahalelerin gecikmeksizin bertaraf edilebilmesi amacını taşıyan bir yoldur. Anayasa'nın 32. maddesinin amacı basının editoryal özgürlüğü ile kişilik hakkı arasında gerekli hassas dengenin kurulmasını sağlamak, kişi ve kuruluşlar hakkında gerçek dışı bilgilere yer veren ya da bu kişi ve kuruluşların şeref ve itibarlarına ölçüsüz müdahalede bulunan bir yayımı yapan basın kuruluşunun sahip olduğu yayım yapma imkânını bu kişi ve kuruluşlara da tanıyarak bu konulardaki cevabın aynı basın kanalında yayımlanmasını zorunlu kılmaktır. O hâlde bu hak, basın özgürlüğünün ve basın mensuplarının haber verme ve editoryal özgürlüklerinin özüne dokunmayacak, aynı zamanda hak sahibinin çıkarlarını koruyacak şekilde kullanılmalıdır (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik, § 58). Anayasa Mahkemesi önüne gelen başvurularda çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için gerekli olan üç aşamalı testin yukarıda yer verildiği şekliyle somut olayda uygulanıp uygulanmadığını

denetler. Bu bağlamda düzeltme ve cevap talebinin kabul edilebilmesi için öncelikle yapılması gereken, Anayasa'nın 32. maddesi ile zaruri kılınan kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından en az birinin somut olayda bulunup bulunmadığının belirlenmesidir (Aydın Gelleci, § 55).

(6) İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

47. Başvuru konusu olayda düzeltme ve cevap hakkını kullanan M.V. haberin yapıldığı dönemde Cumhurbaşkanı başdanışmanlığı görevini yürütmektedir. Yapılan ilk haberde M.V.nin cemaat medyası olarak isimlendirilen televizyon kanallarının TÜRKSAT platformundan çıkarılması için çaba gösterdiğine dikkat çekilmiş ve Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen cemaat ile daha sert mücadele edilmesi gerektiği yönündeki beyanlarını içeren ses kaydının çözümü ilgili gazetede yayımlanmıştır (birinci haber). Söz konusu kaydın konuşmanın yapıldığı tarihten yaklaşık sekiz ay sonra yayımlandığı görülmüştür. Gazete haberinde ayrıca gerçekten de iki televizyon kanalının TÜRKSAT platformundan çıkarıldığına vurgu yapılmıştır. Haberin yayımlanması üzerine M.V. sosyal medya platformu olan Twitter'daki şahsi hesabından açıklama yapmış, üçüncü kişilerle yaptığı özel konuşmaların gizlice kaydedilerek yayımlanmasını eleştirmiş ve paralel yapı ile mücadele etmekten gurur duyduğunu ifade etmiştir. Gazete daha sonra bu kez M.V. ile daha önce yayımlanan konuşmada adı geçen kişilerin sosyal medya üzerinden yaptığı ve birinci haberi eleştiren açıklamalarını haberleştirmiştir (ikinci haber).

48. İncelemede ilk haberden başlayarak düzeltme ve cevap metninin yayımlanmasına kadarki süreç bir bütün hâlinde ele alınacaktır. Zira düzeltme ve cevap metnine konu olan ikinci haber ilk habere yönelik olarak M.V.nin sosyal medya üzerinden yaptığı değerlendirmeyi konu edinmektedir.

49. Sulh Ceza Hâkimliğinin düzeltme ve cevap metninin yayımlanması kararı ile itirazın reddi kararının birlikte değerlendirilmesinden Hâkimlik tarafından kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması şartlarından kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulmasının somut olayda vuku bulduğu ve haberin eleştiri sınırlarını aşarak düzeltme ve cevap hakkının kullanımını gerekli kıldığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Böylece şeref ve itibara yönelik müdahalenin düzeltme ve cevap metni yayımlatmayı gerektirecek ağırlıkta olduğu ortaya konularak çatışan menfaatlerin dengelenmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla düzeltme ve cevap talebinin kabul edilebilmesi için gerekli olan ilk koşulun varlığının Hâkimlik tarafından ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulamadığı söylenemez.

50. İkinci olarak, yayımlanması kabul edilen metnin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba tekabül edip etmediği belirlenmelidir. Bu inceleme açısından düzeltme ve cevap metnine konu haber dizisi öncelikle ele alınmalıdır. İlk haberde M.V.nin o tarihlerde paralel yapı olarak isimlendirilen örgütün yönetimindeki bazı televizyon kanallarının TÜRK-SAT kanal listesinden çıkarılması gerektiği yönündeki görüşü sansür olarak nitelendirilmiş ve bu görüşün dile getirildiği yayın da "skandal kayıt" olarak ifade edilmiştir. Haberde M.V.nin TÜRKSAT Yönetim Kurulu üyesi olduğu vurgulanarak kayda alınan konuşmanın "Sayıştay'ın TÜRKSAT Yönetim Kurulu üyelerine 10'ar bin TL maaş verilmesini mevzuata aykırı bulmasını haberleştiren televizyon kanallarını hedef al[dığı]" iddiasında bulunulmuştur. Yine haberde M.V.ye ait bir fotoğrafa ve "[M.V.nin] AK trollerin de merkezinde olduğu ileri sürülüyor." şeklinde ifadeye yer verilmiştir. Aynı tarihte gazetenin internet sitesinde de

"AKP’ye yakınlığıyla bilinen ve 'Ak troll' olarak nitelendirilen hesapların ağ haritası çıkarıldığında merkezdeki ismin [V.] olduğu..." şeklindeki iddia yinelenmiştir.

51. Bununla birlikte M.V. birinci habere yönelik olarak doğrudan düzeltme ve cevap hakkını kullanmamış, sadece kendisine ait sosyal medya hesabından bir açıklama yapmıştır. M.V.nin cevap ve düzeltme hakkını kullandığı ikinci haberde ise bu açıklama konu edilmiş ve M.V.nin gizlice kayda alındığı iddia edilen görüntüdeki konuşmasını kabul etmesi "pişkinlik" olarak nitelendirilmiştir. Bu haber üzerine M.V. hazırladığı metni yayımlaması için gazeteye göndermiş, gazetenin yasal süresi içinde haberi yayımlamaması üzerine ise haber yargı kararıyla gazetede yayımlatılmıştır.

52. Metnin içeriğine bakıldığında düzeltme ve cevap hakkının sadece yapılan son habere ilişkin olmadığı, ilk habere kaynak teşkil eden görüntülerin elde ediliş biçimi de dâhil olmak üzere haber dizisine yönelik eleştirileri konu edindiği söylenebilir. Zira metinde ilk olarak habere konu görüntü kaydının elde ediliş şekli eleştirilmiş ve eleştiride Cumhuriyet gazetesinin o tarihte paralel yapı olarak bilinen örgütün güdümünde hareket ettiği, kayıtta geçen konuşmaları çarpıtarak hakaret ve iftira kastıyla kişilik haklarını ihlal edecek şekilde bir başlıkla haberleştirdiği dile getirilmiştir. Haberin yapıldığı tarihin gündemi ve koşulları ile haberin konusu gözönüne alındığında dile getirilen bu eleştirinin tamamen temelsiz ya da haberin konusundan bağımsız olduğu söylenemeyecektir.

53. Metinde ayrıca Cumhuriyet gazetesinin M.V. hakkında algı operasyonu yürüterek kamuoyunu yönlendirdiği, itibarına zarar vermeye çalıştığı, bunun ise hukuk dışı çıkarlara hizmet etme amacıyla yapıldığı belirtilmiştir. Bu cevabın M.V. hakkında gerek ilk haberin gerekse ilk habere yönelik M.V.nin tepkisini konu edinen ikinci haberin yapılmasına ve yapılan haberlerde M.V. hakkında "Ak trollerin merkezinde olduğu" şeklinde ithamlarda bulunulmasına karşılık olduğu anlaşılabilecek bir husustur. Diğer bir ifade ile M.V. haberlerde kullanılan dili ve haberlerin yapılış usulünü kendisine yönelik algı operasyonu olarak nitelendirmiştir.

54. Tüm bu açıklamalar ışığında cevap ve düzeltme metninde kullanılan üslubun metne konu haberlerde kullanılan üsluba yakın olduğu, metinde kullanılan ve bireysel başvuruya konu edilen ifadelerin -haberlerde kullanılan dil de gözetildiğinde- kabul edilebilir eleştiri sınırı içinde kaldığı görülmüştür. Zira haber içeriklerinde M.V. için "sansürcü" "Ak trol", "pişkin" şeklinde kullanılan ifadeler karşılığında düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayımlanan metinde haberlerin yapıldığı gazete yönünden "paralel yapının güdümünde olma", "yasa dışı gruplar ile kirli ittifak içinde olma", "hukuk dışı çıkarlara hizmet eden propaganda ve algı yönetimi yapma" şeklindeki ifadelere yer verildiği, bu şekilde haber ve buna ilişkin cevap metninde tercih edilen üslubun birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır.

55. Son olarak yayımlanan cevap ve düzeltme metninin uzunluğunun da yapılan haber serisiyle orantılı olduğu dikkate alınarak başvuruculların ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu hâliyle düzeltme ve cevap metninin yayımlanmasına karar veren sulh ceza hâkimliği gerekçesinin hem metin içeriği hem de metin boyutu bakımından ilgili ve yeterli olmadığı söylenemeyecektir.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ve Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ve Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE Engin YILDIRIM, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, ulusal yayın yapan bir gazetede çıkan haberlere karşı cevap ve düzeltme talebinin mahkemece kabul edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Aşağıda açıklanan sebeplerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

2. Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenen ‘basın özgürlüğü’ ilkesinin özel hukuk alanındaki sınırlaması MK.nun 24-25 ve BK.nun 49. maddeleridir. Basının olayları izleme, araştırma, değerlendirme, yayma ve böylece kişileri bilgilendirme, öğretme, aydınlatma, yönlendirme yetki ve sorumluluğu vardır. Bunun içindir ki basının yayın yaparken yaptığı yayından dolayı hukuka aykırılık teşkil edecek olan eylemi, genel olaylarındaki hukuka aykırı eylemlerden farklılıklar taşır. İşte bu farklılık ve ayrık durum gözetilerek yapılan yayının hukuka aykırılık veya uygunluk sınırı belirlenmelidir. Basın dışındaki bir olaydaki davranış biçiminin hukuka aykırılık oluşturduğu kabul edildiği durumlarda, basın yoluyla yapılan bir yayındaki olay hukuka aykırılık oluşturmayabilir. İşte basının bu nedenle ayrı bir konumu bulunmaktadır. Ancak basın özgürlüğü ile kişilik değerleri karşı karşıya geldiğinde, çatışan iki değer aynı zamanda korunamayacağına göre somut olaydaki olgular itibariyle birinin diğerine üstün tutulması gerekir. Bunun sonucunda da daha az üstün olan yarar, daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında, o olayda ve o an için hukuk düzenince korumasız kalmasının uygun olacağı kabul edilecektir. Basının haber verme görevini yerine getirirken kullanacağı bu hakkın özel hukuk alanındaki sınıfı; gerçeklik, güncellik, kamu yararı, toplumsal ilgi ve konu ile ifade arasındaki düşünsel bağlılık kuralları olarak belirlenmiştir. Haber verme bu sınırlar içinde kullandığı sürece hukuka uygundur. Bu unsurlardan biri olan gerçeklik; verilen habere ya da anlatılmak istenen amaca ve hedefe konu olan içeriğin, yayın sırasında olayla ilgili durumuna uygunluğudur. Diğer bir anlatımla gerçeklik somut gerçeklik olmayıp, haberin verildiği andaki beliriş biçimine, görünürdeki gerçeğe uygunluktur (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 24/1/2007 tarihli ve E.2007/4-14, K.2007/32).

3. 5187 sayılı Basın Kanunu 14. maddesi uyarınca cevap ve düzeltme hakkı, basının haber verme hürriyetinin sınırlanmasına yol açacak şekilde kullanılamayacağı gibi, eleştiri sınırları içerisinde ele alınan ve objektif olarak verilen bir haberin de cevap ve düzeltme konusu yapılamayacağı (…) gözetilme(lidir) (Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 4/3/2009 tarihli ve E.2005/16901, K.2009/2638).

4. Anayasa Mahkemesi; Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile

Anayasa'nın 28. maddesinde yer alan basın özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu daha önce pek çok kez ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 48).

5. İfade özgürlüğünün ve onun özel bir türü olan basın özgürlüğünün kamuoyuna çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi ve bunlara ilişkin bir kanaat oluşturması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 63). Bu sebeplerle Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerine göre bilgilerin kamu otoritesinin müdahalesi olmadan alınıp verilmesi gerekmektedir. Ancak Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında ifade özgürlüğünün belirli sınırlamalara tabi tutulabileceği, bu sınırlama şartlarından birinin de başkalarının şöhret veya haklarını korumak olduğu dikkate alındığında cevap ve düzeltme hakkının bu sınırlama kapsamında olduğu kabul edilmelidir (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik, § 53).

6. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin gazetecilik etiği hakkındaki 1215 (1993) sayılı tavsiye kararında üye devletler, kamusal medyada sunulan bilginin tarafsızlığını, medyadaki fikirlerin çoğulculuğunu, cinsiyet dengesini ve tüm bunların yanı sıra medyada itham olunmuş bireylere cevap hakkını sağlayan etkili bir mevzuat oluşturması gerektiğini belirterek cevap hakkının kullanımının genel ilkelerini ve istisnalarını belirlemiştir. Söz konusu tavsiye kararına göre; cevabın uzunluğu, itiraz edilen bilgilerin düzeltilmesi için gerekli olanı aşıyorsa, cevap itiraz edilen olguların düzeltilmesiyle sınırlı değilse; yayımlanması cezalandırılabilir bir eylem içeriyorsa, içerik sağlayıcıyı medeni hukuk işlemlerine karşı sorumlu kılacaksa veya kamu ahlakı standartlarını ihlal edecekse; üçüncü bir tarafın yasal olarak korunan çıkarlarına aykırı olduğu düşünülüyorsa; ilgili kişi meşru bir menfaatinin varlığını gösteremiyorsa; cevap, itiraz edilen bilginin kamuya açıklandığı dilden farklı bir dilde açıklanmışsa; itiraz edilen bilgi, kamu makamlarının veya mahkemelerin kamuya açık oturumlarına ilişkin doğru bir raporun parçasıysa; ulusal yasa veya uygulama, durumlarda yanıt talebinin söz konusu mecra tarafından reddedilebileceğini öngörebilir (Aydın Gelleci [GK], B. No: 2018/18910, 5/9/2024, § § 20-21).

7. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Melnychuk/Ukrayna kararında başvurucunun yayımlanması talebinde bulunduğu cevap metninde, ihtilaf konusu köşe yazısında kendisine yöneltilen eleştirilere cevap vermenin ötesine geçtiğini ve metnin yayımcıya yönelik eleştiriler de içerdiğini dikkate alarak başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

8. Medya kuruluşları ve gazeteciler, hangi bilgiyi yayımlayacaklarına, nasıl sunacaklarına ve haberlerinde hangi seslere yer vereceklerine karar verme özgürlüğünü kapsayan editoryal özerkliğe sahiptir. Bu özerklik, basının bağımsızlığını ve bütünlüğünü korumak için elzemdir; medya kuruluşlarının kamu gözcüsü olarak hizmet etmesine, kamuyu bilgilendirmesine, hükûmetten veya özel çıkarlar da dâhil olmak üzere dış kaynaklardan gelen gereksiz müdahaleler olmaksızın demokratik müzakereye katkıda bulunmasına olanak sâğlar (Aydın Gelleci § 49).

9. Demokratik toplumlarda özgür bir basın, hükûmet gücü üzerinde hayati bir kontrol işlevi görür ve şeffaflık ile hesap verebilirliği teşvik eder. Editoryal özgürlük, gazetecilerin sansür veya misilleme korkusu olmadan hükûmetin eylemlerini, siyasi gelişmeleri ve toplumsal sorunları araştırmasına ve haberleştirmesine olanak tanıdığı gibi çok çeşitli bakış açılarının ve perspektiflerin ifade edilmesine izin vererek çeşitli ve çoğulcu bir medya ortamını teşvik

eder. Muhalif bakış açılarının ifade edilmesine ve hâkim anlatılara meydan okunmasına olanak tanıyan editoryal özgürlük vatandaşların iyi bilgilendirilmesi ve demokratik sürece anlamlı bir şekilde katılabilmeleri için hayati önemdedir(Aydın Gelleci § 50).

10. Bir basın kuruluşunun sayfalarında ifade edilen her görüş ve düşünceye katılmayan herkese cevap hakkı tanıması olanaklı değildir. Görüş ve düşünceleri de kapsayan cevap hakkının kuralsız şekilde genişletilmesi bu yolun aşırı kullanımına yol açarak basının cevaplarla dolup taşmasına, çok kısa sürede güncelliğini yitirme tehlikesi bulunan birçok habere basılı eserde yer kalmamasına, kamuya haber ulaştırmak için basın kuruluşlarınca verilen çabanın ziyan olmasına neden olabilir. Böyle bir durum basının editoryal özgürlüğünün büyük ölçüde elinden alınmış olması ve asli görevini yerine getirememesi anlamına gelir. Üstelik düzeltme ve cevap hakkının aşırı kullanımı ile kamunun haber alma özgürlüğü de kısıtlanmış olacak, dahası bu durum okuyucu açısından basının sıkıcı ve daha fazla tercih edilmeyen bir medya aracına dönüşmesine yol açacaktır. Bu kapsamda Türk hukuk sisteminde gazete editörlerinin düzeltme ve cevap metnini yayımlamaması hâlinde adli para cezası tehdidi altında bulunduğu da gözetildiğinde sınırları belirlenmemiş düzeltme ve cevap hakkının basın üzerinde potansiyel bir caydırıcı etki yaratılmasına yol açacağı tehlikesi gözden kaçırılmamalıdır (Aydın Gelleci § 51).

11. Bireyler yanlışlıkları düzeltme veya kendilerini ilgilendiren konularda bakış açılarını sunma hususunda meşru bir beklentiye sahip olsalar da yargısal makamlarca bu hak medya kuruluşlarının ve gazetecilerin özerkliğini ve editoryal takdir yetkisini koruma ihtiyacına karşı dengelenmelidir (Aydın Gelleci § 54).

12. Düzeltme ve cevap metni haberin karşılığı olmalıdır. Haberde yer alan iddialara karşı verilen düzeltme ve cevap niteliği taşıyan içerik dışındaki unsurlar bu hakkın kapsamına girmeyeceğinden basın kuruluşundan bu tür ilgisiz içerikleri yayımlaması beklenemez. Dolayısıyla, düzeltme ve cevap metninin süreli yayında yer alan haber veya makalenin kapsamını aşmaması, metnin konusu ile kullanılan ifadeler arasında düşünsel bağlılık bulunması gerekir (Aydın Gelleci § 54).

13. Sulh Ceza Hâkimliğinin düzeltme ve cevap metninin yayımlanması kararı ile itirazın reddi kararının birlikte değerlendirilmesinde; yayımlanması kabul edilen metnin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba tekabül edip etmediğinin belirlenmesi gerekir. Hâkimliğin gerekçeli kararlarında düzeltme ve cevap metninin teknik anlamda bir düzeltme ve cevaba karşılık gelip gelmediği, yayının hangi kısımlarının haberde yer alan iddialara karşı verilmiş bir düzeltme ve cevap niteliği taşıdığı tartışılmamış, testin ikinci aşamasının gerektirdiği nitelikte bir inceleme ortaya konulamamıştır (Aydın Gelleci § 57).

14. Anayasa Mahkemesinin değerlendirmesine göre başvurucu, haberde yer alan iddiaların karşılığı olmayan ilgisiz içerikleri başka bir ifadeyle teknik anlamda düzeltme ve cevap niteliği taşımayan unsurları yayımlamak zorunda bırakılmıştır. Basın özgürlüğüne keyfîliğe varan bir müdahaleye neden olan böyle bir sınırlandırmanın zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğini kabul etmek mümkün olmamıştır (Aydın Gelleci § 59).

15. Başvuru konusu olayda tekzip talep eden Cumhurbaşkanı Başdanışmanının, o tarihte cemaat medyası olarak isimlendirilen televizyon kanallarının TÜRKSAT platformundan çıkartılması için uğraştığı ve daha sonra PDY olarak isimlendirilen cemaat ile daha sert mücadele edilmesi gerektiği yönündeki sözlerini içeren bir ses kaydının çözümü, başvurucu gazetede yayımlanmıştır (birinci haber). Söz konusu kaydın konuşmanın yapıldığı tarihten yaklaşık sekiz ay sonra yayımlandığı anlaşılmaktadır. Gazete haberinde ayrıca gerçekten de

iki televizyon kanalının TÜRKSAT platformundan çıkartıldığına vurgu yapılmıştır. Haberin yayımlanması üzerine M.V. Twitter'dan açıklama yapmış, üçüncü kişilerle yaptığı özel konuşmaların gizlice kaydedilerek yayımlanmasını eleştirmiş ve paralel yapı ile mücadele etmekten gurur duyduğunu ifade etmiştir. Gazete daha sonra bu kez M.V. ile daha önce yayımlanan konuşmada adı geçen kişilerin sosyal medya üzerinden yaptığı ve birinci haberi eleştiren açıklamalarını haberleştirmiştir (ikinci haber).

16. Yayımlanmasına karar verilen tekzip metni incelendiğinde habere ilişkin yeni bir değerlendirmede bulunulduğu tespit edilmemiştir. İkinci habere ilişkin hukuka aykırılık iddiası ileri sürülmemiş, gerçek dışı açıklamalar varsa bunların neler olduğu gösterilmemiştir.

17. Tekzip metninde haberle ilgili düzeltme niteliğinde hiçbir açıklama bulunmadığı gibi "Paralel Yapı'nın güdümündeki Cumhuriyet gazetesi", "çarpıtarak hakaret ve iftira kastıyla", "yasadışı gruplar ile bir kısım medya organının kirli ittifakını", "Cumhuriyet gazetesi ve yazarlarının sistematik olarak müvekkilim hakkında yürüttüğü algı operasyonu", "hukuk dışı çıkarlara hizmet eden propaganda ve kamuoyu üzerindeki algı yönetimi" şeklinde önceki haberin düzeltilmesinden ziyade başvurucu hakkında sadece ciddi iddia ve değer yargıları içeren ifadelere yer verildiği görülmektedir.

18. Bir gerçek veya tüzel kişi hakkında değer yargısı veya isnat içeren ifadelerin sarf edilmesinin belli kriterler dâhilinde ifade özgürlüğü güvencesinden yararlanacağı muhakkaktır. Ancak cevap ve düzeltme hakkının tekzibi istenen metin kapsamında kullanıldığı ve bu metnin içeriği bağlamıyla sınırlı olduğu unutulmamalıdır. Bir yayımcıya yalnızca kendisiyle ilgili olumsuz değer yargısı içeren ifadelerden müteşekkil bir tekzip metni yayımlatmak cevap ve düzeltme hakkının amacından saptırılması ve ifade özgürlüğüne keyfî müdahale teşkil eden bir araca dönüştürülmesi sonucunu doğuracaktır. Bu bağlamda somut olayda ilgili ifadelerin bir saldırı oluşturduğu ve tekzip metninin bir bütün olarak ikinci haberin kapsamını aştığı açıktır.

19. Basın karşısında, hakkında haber ve değerlendirme yapılan bireyin güçsüz olduğu bir vakıadır. Bu bağlamda bireye uygun vasıtalar sunularak kendisine ilişkin habere karşı cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmesi imkânı tanınması devletin pozitif yükümlülüklerinden biridir. Bununla birlikte editöryal bağımsızlığın bir yayında bulunacak yazıları seçme yetkisini içermekte olduğu ve bu yetkinin kural olarak yayımcıya aidiyeti konusunda şüphe yoktur (Ahmet Oğuz Çinko ve Erkan Çelik [GK], B. No: 2013/6237, 2/7/2015§ 54). Bu eksende devletin bireye cevap ve düzeltme hakkını kullanabilmesi için imkân sağlanmasına ilişkin pozitif yükümlülüğünün bireyin bu hakkını kullanabilmesi uğruna basına sınırsız bir şekilde müdahale yetkisi vermediği unutulmamalıdır.

20. Bu itibarla basın özgürlüğüne, bireyin şeref ve itibarının korunması meşru amacına yönelik olarak cevap ve düzeltme metni yayımlanmasına karar verilmesi şeklindeki devlet müdahalesinde, Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ortaya konulan kriterlere uygun şekilde bir denge kurulması gerekmektedir.

21. Somut başvuruda basın özgürlüğüne müdahale teşkil eden tekzip metninin yayımlanmasına ilişkin kararın gerekçesi incelendiğinde söz konusu yayımın hukuka aykırı, tekzip talep edenin şeref ve itibarına saldırı niteliğinde veya gerçek dışılığının son derece belirgin olduğunun, bu bağlamda mevcut olayın koşullarının 5187 sayılı Kanun'da yer alan cevap ve düzeltme yolunun mutlaka kullanılmasını gerekli kıldığının gösterilmediği açıktır.

22. Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre somut olayda ilk derece mahkemesi tarafından sırf başvurucu hakkında bir haber yapılmış olması gözetilerek başvurucuya 5187 sayılı Kanun'da yer alan yol ile cevap ve düzeltme hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla basın özgürlüğüne keyfîliğe varan bir müdahale teşkil eden böyle bir kararın zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğinin ortaya konulamadığı değerlendirilmiştir. Bu sebeplerle başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ve Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edildiği kanaati ile çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Ulusal yayın yapan bir gazetede çıkan haberlere karşı cevap ve düzeltme talebinin mahkemece kabul edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruda Mahkememiz çoğunluğunca başvurucuların Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ve Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edilmediği şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Başvurucuların gazetesinde M.V. hakkında yayımlanan bir haber üzerine M.V. kişisel twiter hesabı üzerinden cevap vermiştir. Sonrasında yine aynı gazetede M.V. hakkında yeni bir haber yayınlanınca M.V. bu habere ilişkin bir düzeltme ve cevap metni göndermiştir. Bahse konu düzeltme metni gazetede yayımlanmayınca M.V. bu kez 3/12/2015 tarihinde İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğine başvurmuş ve düzeltme ve cevap metninin gazetede yayımlanmasına karar verilmiştir.

3. Bununla birlikte gazete tarafından bu karara karşı yapılan itiraz verilen kararın usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle reddedilince başvurucular Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

4. Bu başvurudaki temel meselenin düzeltme ve cevap hakkı bağlamında olduğunu öncelikle ifade etmek gerekir. Bu başvuruda çözümlenmesi gereken husus düzeltme ve cevap hakkına konu edilen ve başvuruculaların gazetede yayınladıkları cevap metninin düzeltme ve cevap hakkının kapsamı ve sınırı bağlamında incelenmesini gerekli kılmaktadır.

5. Mahkememiz çoğunluğu başvuruculaların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaları kabul edilebilir bulduktan sonra yapmış olduğu değerlendirmede; cevap ve düzeltme metninde kullanılan uslübun metne konu haberlerde kullanılan üsluba yakın olduğu, metinde kullanılan ve bireysel başvuruya konu edilen ifadelerin -haberlerde kullanılan dil de gözetildiğinde- kabul edilebilir eleştiri sınırı içinde kaldığı anlaşılmaktadır. Zirahaber içeriklerinde M.V. için ‘sansürcü’ ‘Ak trol’, ‘pişkin’ şeklinde kullanılan ifadeler karşılığında düzeltme ve cevap hakkı kapsamında yayımlanan metinde haberlerin yapıldığı gazete yönünden; ‘paralel yapının güdümünde olma’, ‘yasa dışı gruplar ile kirli ittifak içinde olma’, ‘hukuk dışı çıkarlara hizmet eden propaganda ve algı yönetimi yapma’ şeklindeki ifadelere yer verildiği görülmekte, bu şekilde haber ve buna ilişkin cevap metninde tercih edilen üslubun birbirine yakın olduğu” (§ 54) gerekçesiyle başvuruculaların Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ve Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir.

6. Anayasa Mahkemesinin düzeltme ve cevap hakkı ile ilgili temel standardı ortaya koyduğu Aydın Gelleci kararındaki ([GK], B. No: 2018/18910, 5/9/2024) kararında konumuz bağlamında yapmış olduğu tespitler bu başvuruda ihlal olup olmadığını tespit etmede belirleyici olacaktır.

7. Mahkememizin Aydın Gelleci kararına göre; haber alma özgürlüğünün kötü kullanımına karşı yayının muhataplarına, basına karşı haklarını savunma imkânı tanıyan ve basını şikâyet konusu yayını izleyen en kısa süre içerisinde bir cevap yayımlamaya zorlayan bir hak olan düzeltme ve cevap hakkı basın özgürlüğü ile şeref ve itibar hakkı arasında dengelemeyi sağlayan bir işlev üstlenmektedir ve bu dengeleme bizzat Anayasa'nın 32. maddesinin de bir gereğidir (Aydın Gelleci, § 46). Bununla birlikte bir basın kuruluşunun, sayfalarında ifade edilen her görüş ve düşünceye katılmayan herkese cevap hakkı tanıması mümkün olmayıp görüş ve düşünceleri de kapsayan cevap hakkının kuralsız şekilde genişletilmesi basın üzerinde olumsuz ve caydırıcı bir etki doğurabilir (Aydın Gelleci, § 51).

8. Anayasa'nın 32. maddesi uyarınca zaruri olan şartlardan en az birini taşıdığına karar verildiği takdirde yayımlanması talep edilen metnin teknik olarak bir düzeltme ve cevaba tekabül edip etmediği belirlenmelidir. Bu bağlamda düzeltme ve cevap metni haberin karşılığı olmalıdır. Haberde yer alan iddialara karşı verilen düzeltme ve cevap niteliği taşıyan içerik dışındaki unsurlar bu hakkın kapsamına girmeyeceğinden basın kuruluşundan bu tür ilgisiz içerikleri yayımlaması beklenemez. Dolayısıyla, düzeltme ve cevap metninin süreli yayında yer alan haber veya makalenin kapsamını aşmaması, metnin konusu ile kullanılan ifadeler arasında düşünsel bağlılık bulunması gerekir. Düzeltme ve cevap metni suç unsuru içermemeli, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamalıdır (Aydın Gelleci, § 54).

9. Nitekim Anayasa Mahkemesi devletin pozitif yükümlülüğünün bir parçası olan düzeltme ve cevap hakkının bireylere düzeltme ve cevap yolu ile basına sınırsız bir şekilde müdahale hakkı tanımamakta olduğuna işaret ederek, Aydın Gelleci başvurusunda gazeteci olan başvurucunun haberde yer alan iddiaların karşılığı olmayan ilgisiz içerikleri başka bir ifadeyle teknik anlamda düzeltme ve cevap niteliği taşımayan unsurları yayımlamak zorunda bırakılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğini kabul etmenin mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Aydın Gelleci [GK], B. No: 2018/18910, 5/9/2024, §§ 59-60).

10. Düzeltme ve cevap hakkı ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin somutlaştırdığı çerçeve dahilinde somut bireysel başvuruya ilişkin ihlal iddialarının değerlendirilmesinde başvuruculaların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal iddiaları bağlamında düzeltme ve cevap metni olarak yayımlanan yazının kapsamına ve kullanılan ifadelere bakmak gerekir.

11. Elbette ki hakkında yapılan haberler üzerine başvuruculaların gazetelerinde yayımlanması talep edilen düzeltme ve cevap metninde M. V. tarafından başvuruculara yönelik yayının bağlamı esas alınarak değer yargısı ve eleştiri niteliğindeki ifadelere yer verilebilir. Ancak bu metinde değer yargısı niteliğini aşan, düzeltme ve cevap hakkına konu olması gerekenin ötesinde, kişilik haklarını zedeleme potansiyeli taşıyan nitelikteki ifadelerin yer alması düzeltme ve cevap hakkının amacı ile de bağdaşmayacaktır.

12. Bu bağlamda bahse konu düzeltme ve cevap metninde "Paralel Yapı'nın güdümündeki Cumhuriyet gazetesi", "yasadışı gruplar ile bir kısım medya organının kirli ittifakını", "Cumhuriyet gazetesi ve yazarlarının sistematik olarak Müvekkilim hakkında yürüttüğü algı operasyonu", "hukuk dışı çıkarlara hizmet eden propaganda ve kamuoyu üzerindeki algı yönetimi" şeklinde yer alan ifadeler esasında somut haberde yazılanlarla ilgili düzeltme ve

cevap vermenin ötesine geçen, hem yeni polemiklere sebebiyet verebilecek hem de yayınlamak zorunda kalan muhatabın şeref ve itibarını etkileyebilecek potansiyele sahiptirler.

13. Düzeltme ve cevap metninde düzeltme ve cevaba konu haberin ötesine geçen bu biçimdeki ifadelerin varlığı düzeltme ve cevap hakkının kullanımı noktasında sorunludur. Zira düzeltme ve cevap metninin amacı haberde yer alan ve kişi hakkında yanlış olduğunu düşündüğü hususları ilk ağızdan ifade eden bir açıklama metnini aynı yerde yayınlatarak bir yanlışı düzeltmektir. Bunun ötesine geçen durumlar düzeltme ve cevap hakkının amacı ile bağdaşmaz.

14. Bununla birlikte itirazı inceleyen derece mahkemeleri sorunun bu yönlerini ele alarak bir değerlendirme yapmış değildir. Oysa düzeltme ve cevap hakkının kullanımı ve sınırları noktasında önemli olan bu hususların derece mahkemesi kararlarında ilgili ve yeterli gerekçe ile değerlendirilip karşılanması gerekirdi.

15. Dolayısıyla düzeltme ve cevap hakkının kullanımı çerçevesinde yayımlanan tekzip metni ile başvuruculaların ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalenin neden zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve orantılı olduğunun somut olay bağlamında derece mahkemeleri tarafından ortaya konulması gerekirdi.

16. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ve Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle Mahkememiz çoğunluğunun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

AHMET ATA UZUNER

B. No: 2019/2675 | Karar tarihi: 12.12.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2675

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AHMET ATA UZUNER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2675)

Karar Tarihi: 12/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 5/5/2025 - 32891

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yücel ARSLAN

Başvurucu : Ahmet Ata UZUNER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hâkimlik mesleğinden çıkarılan kişinin noterliğe atamasının yapılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 15/1/2019 ve 14/3/2019 tarihlerinde yapılmıştır.

3. 2019/9133 numaralı başvuru dosyasının konu ve kişi yönünden hukuki irtibatı nedeniyle 2019/2675 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/2675 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

4. Komisyon başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) şartlarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgilere Şükran Dağ Cabir ([1. B.], B. No: 2019/19839, 15/3/2023, §§ 5-7) kararında yer verilmiştir.

8. Başvurucu, hâkim olarak görev yapmakta iken 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca Hâkimler ve Savcılar Kurulunun 24/8/2016 tarihli ve 2016/426 sayılı kararı ile meslekten çıkarılmıştır.

9. Bakanlık Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü (Genel Müdürlük) 22/4/2017 tarihli ve 30046 sayılı Resmî Gazete'de üçüncü sınıf münhal noterliklere ilişkin ilan yayımlamıştır. Başvurucu 6049 sayılı noterlik belgesi ile anılan ilan uyarınca noterlik başvurusu yapmıştır. Başvurucunun da talep ettiği Çobanlar Noterliğine 6168 sayılı belge sahibi atanmıştır. Bunun üzerine başvurucu; noterlik belgesinin 6049 sayılı olduğunu, önceki sayılı belge uyarınca asıl hak sahibi kendisi olmasına karşın alt sıradaki belge sahibinin noterliğe atanmasının hatalı olduğunu belirterek yanlışlığın düzeltilmesi ve Çobanlar Noterliğine atamasının yapılması için Genel Müdürlükten talepte bulunmuştur. Başvurucunun talebine cevap verilmemiştir.

10. Genel Müdürlük 10/6/2017 tarihli ve 30092 sayılı Resmî Gazete'de üçüncü sınıf münhal noterliklere ilişkin yeni bir ilan yayımlamıştır. Anılan ilan uyarınca başvurucunun da talep ettiği Kıbrısçık Noterliğine alt sıradaki 6782 sayılı belge sahibi atanmış ve başvurucunun ataması yapılmamıştır.

11. Başvurucu; her iki Noterliğe yapılan atamaların iptali, maddi ve manevi tazminat talebi ile 2/10/2017 tarihinde idari yargıda dava açmıştır. Ankara 11. İdare Mahkemesi (Mahkeme) iki atama işleminin farklı hukuki irdelemelere tabi olduğunu ve aralarında hukuki veya maddi yönden irtibat bulunmadığını belirterek iki işlemin birlikte dava konusu edilemeyeceği gerekçesiyle20/10/2017 tarihinde dilekçe ret kararı vermiştir.

12. Başvurucu, bunun üzerine her iki işlemin iptali ile maddi ve manevi kayıplarının tazmini

için ayrı ayrı dava açmış ve iki davada da yürütmenin durdurulması talebinde bulunmuştur. Mahkeme, mevzuatta belirlenen şartların gerçekleşmediği gerekçesiyle iki davada da yürütmenin durdurulması taleplerini reddetmiştir. Başvurucunun bu kararlara karşı itirazları da reddedilmiştir.

13. Mahkeme 18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun noterlik stajına kabul şartlarının düzenlendiği 7. maddesine dayanarak davaları 24/5/2018 ve 10/10/2018 tarihlerinde esastan reddetmiştir. Kararlarda; anılan maddenin birinci fıkrasının 6. bendinde kesinleşmiş bir ceza veya disiplin kararı sonucunda hâkim olma niteliğini kaybetmiş bulunmamak şartına ikinci fıkrasında ise terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olanların noterliğe kabul edilmeyeceğine ilişkin hükme yer verildiğini belirtmiştir. Mahkeme; gerekçesinde, anılan mevzuata atıfla başvurucunun hâkim olarak görev yapmakta iken Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) örgütü ile irtibat ve iltisakı olduğu gerekçesiyle meslekten çıkarıldığı, hâkimlik vasfını kaybeden ve terör örgütü ile iltisaklı olduğu değerlendirilen başvurucunun noterlik mesleğine kabul şartlarını taşımadığını ifade etmiştir. Mahkeme bu gerekçeyle başvurucunun noterliğe atamasının yapılmayarak alt sıradaki belge sahiplerinin atamasının yapılmasına ilişkin işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

14. Başvurucu, ret kararlarına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu; istinaf dilekçesinde, kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti veya disiplin kararı bulunmaksızın meslekten çıkarıldığından 1512 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin uygulanma olanağı bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca meslekten çıkarma kararında somut bir delil ya da olguya dayanılmadığını, idarenin davaya cevap dilekçesinde terör örgütüyle irtibat veya iltisaklı olduğuna dair hiçbir somut delil gösterilemediğini, hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen soruşturmada da somut bir delil ortaya konulamadığını vurgulamıştır. Sırf meslekten çıkarılmış olmasının terör örgütüyle irtibat veya iltisaklı olduğu sonucunu doğurmayacağını ileri süren başvurucu, mahkeme kararlarının kaldırılmasını ve davaların kabulünü talep etmiştir.

15. Başvurucunun istinaf talepleri Ankara Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesince (Daire) 29/11/2018 ve 24/1/2019 tarihlerinde kesin olarak reddedilmiştir. Daire, kararlarında Mahkemenin dayandığı gerekçelerin ve nedenlerin uygun görüldüğünü, istinaf dilekçesinde ileri sürülen iddiaların kararın kaldırılmasını gerektirecek nitelikte olmadığını belirtmiştir.

16. Başvurucu 15/1/2019 ve 14/3/2019 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen kovuşturmada her türlü şüpheden uzak delil bulunmadığı ve başvurucunun anılan suçu işlediğinin sabit olmadığı gerekçesiyle 22/3/2019 tarihinde beraat kararı verildiği tespit edilmiştir. Karar, istinaf edilmeyerek 10/4/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

18. Başvurucu, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun 15/11/2022 tarihli ve 2022/2654 sayılı kararıyla hakkındaki meslekten çıkarma kararı kaldırılarak göreve iade edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 22/6/2017 tarihli ve 30104 ikinci mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 691 sayılı

Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (691 sayılı KHK) 6. maddesi şöyledir:

“18/1/1972 tarihli ve 1512 sayılı Noterlik Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrasına 'olanlar' ibaresinden sonra gelmek üzere 'ile terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanlar' ibaresi eklenmiştir.”

20. 691 sayılı KHK'nın 6. maddesi 31/1/2018 tarihli ve 7069 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 6. maddesi ile aynen kabul edilmiştir. Değişiklik sonrası 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Madde 7 – Noterlik stajına kabul edilebilmek için:

...

6. Kesinleşmiş bir ceza veya disiplin kararı sonucunda hakim, savcı, memur yahut avukat olmak niteliğini kaybetmiş bulunmamak,

...

Noterlik stajına engel mahkûmiyeti olanlar ile terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanlar, noterliğe kabul edilemezler...”

21. Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"32. Olağan dönemde anılan bağın varlığına yönelik olarak yapılacak değerlendirmenin somut olgulara dayalı bir temele sahip bulunması esasının benimsenmesi, kanunların Anayasa’ya uygun olarak yorumlanması gereğinin doğal bir sonucudur. Buna göre kural uyarınca ancak noterlik mesleğine alınmamasını haklı kılacak nitelikte olgusal temele sahip olan bağlantıların iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Kuşkusuz bu değerlendirme, her hâlükârda cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece kişinin noterlik görevine alınmasının uygun olup olmadığı yönünde yapılacak bir incelemeden ibaret olacaktır. Bu kapsamdaki değerlendirme ise noterliğe atama konusunda yetkili olan Bakanlık tarafından yapılacak olup söz konusu değerlendirme sırasında Bakanlık, kendisine yapılan bildirimlerle bağlı olmaksızın her türlü olay, olgu, bilgi ve bulguyu serbestçe gözetecektir.

...

37. Ayrıca kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi mümkündür. Bu kapsamda kural yargı yoluna başvurma güvencesi bakımından herhangi bir sınırlama getirmediğinden noterliğe kabul edilmeyen bireylerin kuralın öngördüğü koşulun gerçekleşmediği, bir başka deyişle herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları iddiasıyla yargı yoluna başvurmalarında ve yargı yerlerince haklı bulunmaları hâlinde noterliğe girmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna göre Kanun’da kuralın amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır..."

22. Danıştay Beşinci Dairesinin 10/2/2022 tarihli ve E.2017/3615, K.2022/397 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasa'nın 139. maddesinde hâkim ve savcıların görevlerinin sona ermesi sonucunu doğuran işlemler, disiplin cezaları ve meslekte kalmalarının uygun olmadığı yönünde verilen kararlar olarak ikiye ayrılmıştır. 24/02/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 'Hâkimlik ve savcılık görevlerinin sona ermesi' kenar başlıklı 53. maddesinde de disiplin cezası niteliğindeki meslekten çıkarma işlemi ile hâkimlik ve savcılık görevinin sona ermesi sonucunu doğuran diğer işlemler ayrı ayrı belirtilmiştir.

Dolayısıyla 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca hâkim ve savcıların meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına ilişkin kararların, bu kişilere disiplin cezası verilmesine ilişkin kararlardan ayrı nitelikte olduğu konusunda duraksama bulunmamaktadır.

Dairemizin, Danıştay Başkanlığının internet sitesinde güncel kararlar başlığı altında yayımlanmış olan, 04/10/2016 tarih ve E:2016/8196, K:2016/4066 sayılı kararında da belirtilmiş olduğu üzere 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca terör örgütlerine veya MGK'ca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen yargı mensuplarının, 'meslekte kalmasının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına' ilişkin kararlar, adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan 'olağanüstü tedbir' niteliğindedir."

B. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadında özel hayatın eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram olduğunu belirtmektedir. Özel hayata saygı hakkı alt kategorisinde geçen özel hayat kavramı AİHM tarafından oldukça geniş yorumlanmakta ve bu kavrama ilişkin olarak tüketici bir tanım yapılmaktan özellikle kaçınılmaktadır (Koch/Almanya, B. No: 497/09, 19/7/2012, § 51). Bununla birlikte Sözleşme'nin denetim organlarının içtihatlarında bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi ve gerçekleştirmesi ile kişisel bağımsızlık kavramlarının özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde temel alındığı anlaşılmaktadır (Pretty/Birleşik Krallık, B. No: 2346/02, 29/4/2002, § 61; Christine Goodwin/Birleşik Krallık [BD], B. No: 28957/95, 11/7/2002, § 90; Sidabras ve Džiautas/Litvanya, B. No: 55480/00, 59330/00, 27/7/2004, § 43; K.A. ve A.D./Belçika, B. No: 42758/98, 45558/99, 17/2/2005, § 83).

25. AİHM, sonuca dayalı yaklaşımı uyguladığı başvurularda iddia edilen ihlallerin ağırlık ve ciddiyet derecesini değerlendirmeye yönelik kıstaslar oluşturmuştur. Bu kapsamda başvurucunun söz konusu tedbir öncesi ve sonrasındaki yaşamı kıyaslanarak maruz kaldığı

olumsuz etki değerlendirilmektedir. Ayrıca sonuçların ciddiyetinin belirlenmesinde başvurucunun iddia ettiği öznel algıların somut başvuruda mevcut nesnel koşullarla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra yapılacak incelemenin iddia edilen tedbirin hem maddi hem de manevi etkilerini kapsaması gerekmektedir. AİHM, başvuruculların şikâyet edilen tasarrufun özel hayatları üzerindeki olumsuz sonuçlarını somut verilere dayalı olarak uygun şekilde ispatlamakla yükümlü olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca başvurucular söz konusu şikâyetlerini ulusal merciler önünde de uygun şekilde dile getirmiş olmalıdır (Denisov/Ukrayna, [BD], B. No: 2011/76639, 25/9/2018, §§ 113-117).

26. AİHM Lekavičienė/Litvanya davasında avukatlık mesleğinin onur ve ilkelerine aykırı davranışlarda bulunduğu ve yüksek ahlaki karaktere sahip olmadığı gerekçesiyle baro levhasına yazılma talebi reddedilen başvurucunun şikâyetlerini ele almış ve avukatlık mesleğine ilişkin olarak çeşitli tespitlerde bulunmuştur (Lekavičienė/Litvanya, B. No: 48427/09, 27/6/2017). AİHM, hukuk fakültesi mezunu olan başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesinin onun itibarını ve mesleki ilişkilerini etkilediğini belirtmiş ve verilen kararla Sözleşme'nin 8. maddesinde düzenlenen temel haklara müdahale edildiğini kabul etmiştir (Lekavičienė/Litvanya, § 37).

27. AİHM, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R(2000)21 sayılı Tavsiye Kararı'na değinmiş ve adaletin tesis edilmesinde önemli ve özel rolleri bulunan avukatların bağımsız şekilde görev yapan profesyoneller olduklarını, birçok konuda sorumluluklarının bulunduğunu, avukatların meslek hayatlarında dürüst ve onurlu davranmaları gerektiğini, sır saklamakla yükümlü olduklarını ifade etmiştir. AİHM evrakta sahtecilik ve dolandırıcılık yapan, bu nedenle hakkında ceza soruşturmaları başladıktan sonra ismini baro levhasından sildiren başvurucunun baro levhasına yeniden yazılma talebinin reddedilmesinde keyfî bir durumun bulunmadığı, diğer bireylerin haklarını korumak ve yargı sistemini doğru şekilde işletmek amacıyla başvurucuya yönelen müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca AİHM, hâkim ve savcılara çok daha sıkı koşulların uygulandığını belirtmiş, neticede özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (Lekavičienė/Litvanya, §§ 51-57).

28. AİHM, (Mataescu/Romanya B. No: 1944/10, 14/1/2014) davasında özel hayata yönelik müdahalelerin kanunla öngörülmüş olma, meşru amaç taşıma ve demokratik toplumda gerekli olma koşullarını taşımadığı sürece Sözleşme'nin özel hayata ilişkin 8. maddesini ihlal edeceğini hatırlatmıştır. AİHM kanunla öngörülmüş olma şartının kanunun kalitesi, anlaşılabilirliği, erişilebilirliği, öngörülebilirliği gibi birtakım hususları ihtiva ettiğini belirtmiştir. AİHM somut olayda; avukatlık mesleğinin yapılmasını düzenleyen kuralların başvurucu açısından başka bir mesleğin yapılmasının avukatlık mesleğinin icrasına engel olduğunun anlaşılmasını sağlayacak ölçüde öngörülebilir olmadığını tespit etmiş, müdahalenin öngörülebilir olmadığı gerekçesiyle kanunla öngörülmüş olma şartının gerçekleşmediği sonucuna varmış ve 8. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (Mataescu/Romanya, §§ 26-33).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; hakkında hiçbir somut delil bulunmadığı hâlde terör örgütüyle iltisaklı olduğu gerekçesiyle noterlik atamasının yapılmadığını, hâkimlik mesleğinden çıkarılmasının noterliğe atanmasına engel olmadığını, idari yargıda açtığı yürütmenin durdurulması talepli davaların reddedilmesinin mevzuata ve hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir. Başvurucu bunun yanında, noterlik başvurularından sonra OHAL KHK'sı ile 1512 sayılı Kanun'a ekleme yapıldığını, söz konusu eklemenin önceki tarihli noterlik ilanları yönünden uygulanma olanağı bulunmadığını, ayrıca OHAL'in gerektirmediği konularda KHK çıkarılmasının Anayasa'ya aykırı olduğunu belirtmiştir. Noterliğe atanmaması nedeniyle maddi ve manevi kayıplar yaşadığını ifade eden başvurucu suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; başvurucunun şikâyetlerinin temelde idari yargı mercilerinin kararlarının haksız olduğuna yönelik kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve bu hususun kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Esasa ilişkin olarak ise ilgili mevzuat hükümlerine ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilerek ihlal iddialarının incelenmesinde anılan hükümler ve içtihat ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

32. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun 15/11/2022 tarihli kararı ile göreve iade edildiğini ve 21/11/2022 tarihinde fiilen hâkimlik mesleğine başladığını belirtmiştir. Ayrıca 17/6/2016 tarihinde emeklilik süresini tamamladığını ve hâkimlik mesleğinden çıkarılmadan önce de noterlik başvuruları yaptığını ancak geliri düşük yerleri yazmadığı için atanamadığını, meslekten çıkarıldıktan sonraki başvurularının hukuka aykırı olarak reddedilmesi nedeniyle ise gelir kaybı yaşadığını, maddi ve manevi olarak zarar gördüğünü ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

a. Başvuruyu İnceleme Usulü

33. Anayasa, temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin olarak olağan ve olağanüstü dönemler için iki ayrı hukuki rejim öngörmektedir. Olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması rejimi Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmişken olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ya da kullanılmasının durdurulması rejimi Anayasa’nın 15. maddesinde yer almaktadır (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 5).

34. Bu durumla birlikte bir tedbirin OHAL tedbiri olarak nitelendirilebilmesi ve incelemenin Anayasa’nın OHAL dönemi için öngördüğü denetim rejimi kapsamında yapılabilmesi için Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında açıkladığı koşulların da bulunması gerekir. Bu bağlamda tedbirin OHAL tedbiri olarak kabul edilmesi için olağanüstü durumun var olması ve ilan edilmesi, tedbirin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olması ve OHAL süresiyle sınırlı uygulanması şeklindeki koşullar da bulunmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 188-191; AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 11; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 71-75).

35. Somut olayda terör örgütleriyle irtibat ve iltisak içinde olanların noterliğe atanmaması ile ilgili tedbirin uygulandığı dönemde OHAL ilan edildiği, anılan tedbirin OHAL ilanına neden olan tehditlerin veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır. Ayrıca

tedbirin OHAL döneminde uygulandığı, hüküm ve sonuçlarını bu dönemde doğurduğu gözetildiğinde başvurunun Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

b. Uygulanabilirlik Yönünden

36. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

38. Başvurucunun iddialarının noterlik atamasının yapılmayarak kendisinden alt sıradaki belge sahiplerinin atanmasına, dolayısıyla noterlik yapmasının engellenmesine ilişkin olduğu görülmüştür. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı bir ilişkisi olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür işlemlerin mesleki hayata yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat kapsamında görülmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında ölçütler belirlenmesi ve bu ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (Tamer Mahmutoğlu § 82).

39. Başvuru dosyası incelendiğinde başvurucunun meslek hayatına yönelik olarak alınan tedbirin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı görülmektedir. Bununla birlikte başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin onun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmıştır. Zira alınan tedbirin başvurucunun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı değerlendirilmiştir. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 84-96).

c. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

41. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığının, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediğinin ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 146).

42. Savaş, seferberlik veya OHAL gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve dokunulması

yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden OHAL döneminde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve Sözleşme'nin 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında da sayılmamıştır. Öte yandan somut olaydaki özel hayata ilişkin tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148).

43. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklar. Kişilerin keyfî şekilde mesleki hayatlarına, dolayısıyla özel hayatlarına müdahale edilmemesi, aksi yöndeki durumda meydana gelmesi muhtemel olan etkiler ve sonuçlar düşünüldüğünde en önemli güvenceler arasındadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin ve ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, §§ 149, 150).

44. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca, olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme bunun durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir.

45. Uygulanan tedbirin ve bu kapsamda yargı mercilerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette Türkiye'de OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır.

46. Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçülülük, olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısındaki ölçülülüğü ifade etmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılması veya durdurulması için başvurulan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bunun için gerekli olması, ayrıca araçla amacın ölçülü bir oran içinde bulunması gerekir (AYM, E.1990/25, K.1991/1, 10/1/1991). Tedbir, olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikenin ortadan kaldırılması amacına ulaşma bakımından elverişli ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olmalı; ayrıca ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda ortaya çıkan kamu yararı ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran tedbirin birey üzerindeki olumsuz etkisi arasında orantısızlık bulunmamalıdır (Ayla Demir İşat, § 154; birçok karar arasından bkz. AYM, E.2013/57, K.2013/162, 26/12/2013).

47. Ölçülülüğün unsurlarının tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm şartları birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca müdahale edilen hak ve özgürlüğün niteliği de önemlidir. Yine tedbirin alındığı zamanın da ölçülülüğün belirlenmesinde gözönüne alınması gerekir. Bu bakımdan olağanüstü durumu oluşturan olayların yaşandığı ve somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınan bir tedbir ile tehlikenin veya bunu doğuran tehdidin büyük ölçüde bertaraf edildiği bir zamanda alınan tedbir farklı şekilde

değerlendirilmelidir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı, ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Nitekim müdahalenin süresi arttıkça bireyin üzerindeki külfet de ağırlaşmaktadır. Bunun yanında bir tedbir kısa süreli olmakla birlikte kapsamı veya ağırlığı itibarıyla temel hak ve özgürlükleri çok ciddi ölçüde etkileyebilir. Böylece tedbirin ağırlığı, süresinden bağımsız olarak bireyin aşırı bir külfet altına girmesine neden olabilir (Ayla Demir İşat, §§ 155, 156).

48. Diğer taraftan temel hak ve özgürlüklere yönelik ölçüsüz veya keyfî müdahaleler karşısında bireylere, bunlara karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerin sağlanması gerekir. Bu bağlamda idari makamlar ve mahkemeler, tedbirin keyfî olmadığını ortaya koyan ilgili ve yeterli gerekçeler oluşturmalıdır. Dolayısıyla bireylerin bu güvencelerden önemli ölçüde yoksun bırakılmaları ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca bir tedbirin olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli ve ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olup olmadığı hususlarında söz konusu tehdit veya tehlike ile karşı karşıya kalan ve onunla mücadele etme bakımından öncelikli sorumluluğu bulunan kamu makamlarının geniş bir takdir alanı bulunmaktadır. Bununla birlikte bireysel başvuruya konu edildiğinde alınan tedbirin bu takdir alanını aşıp aşmadığını incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir (Ayla Demir İşat, § 157).

49. 667 sayılı KHK'nın 3. ve 4. maddeleri kapsamında kamu görevinden veya meslekten çıkarma, adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran bir olağanüstü tedbir niteliğindedir. Bu kapsamda yapılacak değerlendirme adli suç veya disiplin suçu niteliğindeki somut bir eylemin soruşturulması mahiyetinde olmayıp buna ilişkin ulaşılacak kanaat de cezai sorumluluğun tespitinden bağımsız olacaktır (AYM, E.2016/6 (D. İş), K.2016/12, 4/8/2016, §§ 79, 86, 96; Mustafa Baldır [2. B.], B. No: 2016/29354, 4/4/2018, § 68; Mustafa Özterzi [GK], B. No: 2016/14597, 31/10/2019, § 103).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

50. Somut olayda hâkimlik mesleğinden çıkarılan başvurucu, noterlik belgesine dayanarak münhal noterlik ilanları uyarınca iki kez noterlik başvurusu yapmış ancak başvurucunun ataması yapılmamıştır. İlgili noterliğe alt sıradaki belge sahibinin atanması üzerine başvurucunun önceki sayılı belge sahibi olarak kendisinin atanması gerektiği yönündeki dilekçeye idarece cevap verilmemiştir. Mahkeme, başvurucunun iptal taleplerini hâkimlik mesleğinden çıkarılmış olması nedeniyle terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olmama koşulunu sağlamadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

51. Başvurucunun iddiasının özü, hâkimlik mesleğinden çıkarılmasının terör örgütüyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğunun kabul edilmesi bakımından yeterli kabul edilemeyeceğine ve örgütle ne şekilde irtibatlı ya da iltisaklı olduğuna dair gerekçelerin ortaya konulamadığına ilişkindir. Bu iddiasına ek olarak başvurucu22/6/2017 tarihli ve 30104 ikinci mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 691 sayılı KHK'nın Bakanlığın noterlik hakkındaki ilan tarihlerinden (bkz. §§ 9, 10) sonra yürürlüğe girdiğini, sonradan yürürlüğe giren KHK hükümlerinin kendisine uygulanmasının mümkün olmadığını hem yargı mercileri hem de Anayasa Mahkemesi önünde dile getirmiştir. Başvuruya konu süreç kesinleştikten sonra neticelenen ceza davasında başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan beraat kararı verilmiş ve meslekten çıkarma kararı kaldırılarak başvurucu, göreve

iade edilmiştir.

52. Bununla birlikte 1512 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendine göre -somut olay bağlamında- kesinleşmiş bir ceza veya disiplin kararı sonucunda hâkim olmak niteliğini kaybetmiş olanların noterliğe kabul edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Başvurucu hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti veya disiplin kararı bulunmaksızın anılan OHAL KHK hükümleri uyarınca olağanüstü tedbir kapsamında hâkimlik mesleğinden çıkarıldığı gözetildiğinde somut olayda bu şartın uygulanamayacağı açıktır. Öte yandan anılan Kanun'da noterliğe kabul şartı olarak terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmamak da düzenlenmiştir. Yargı mercilerince başvurucunun meslekten çıkarıldığı gözetilerek bu şartı taşımadığı kabul edilmiştir. Dolayısıyla somut olayın mahkemenin anılan gerekçesi kapsamında incelenmesi gerekir.

53. Anayasa Mahkemesi kişinin terör örgütleriyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu gerekçesiyle noterliğe kabul edilmemesinin olgusal temele sahip olması gerektiğini, ilgili Kanun hükmü (bkz. § 20) nedeniyle tesis edilen işlemlerin keyfî uygulamalara karşı yargısal denetime tabi olduğunu belirtmiştir (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019; § 21). Anayasa'nın 13. maddesi yönünden yapılan bu değerlendirmeler Anayasa'nın 15. maddesi yönünden de geçerlidir (Fadime Kolutek ve diğerleri [GK], B. No: 2017/25008, 31/1/2024, § 43). Bu çerçevede Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 15. maddesi anlamında ölçülülük incelemesi yapılan birçok başvuruda, eğer kişilerin eylemleri ile uygulanan tedbir arasındaki bağlantı somut olgulara dayalı olarak kurulamamışsa ihlal sonucuna ulaşılmıştır (birçok karar arasından bkz. Ayla Demir İşat, §§ 151-163; Mustafa Özterzi, §§ 119-121).

54. Anayasa Mahkemesinin norm denetimine ilişkin kararında belirtildiği üzere Bakanlık, kişinin noterlik mesleğine alınmamasını haklı kılacak nitelikte olgusal temeli olan bağlantıların iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesinde cezai sorumluluğun bulunup bulunmadığından bağımsız olarak sadece kişinin noterlik görevine alınmasının uygun olup olmadığı yönünde kendisine yapılan bildirimlerle bağlı olmaksızın her türlü olay, olgu, bilgi ve bulguyu serbestçe gözetebilecektir (bkz. § 21). Bu çerçevede OHAL şartları dikkate aldığında terör örgütleriyle irtibat veya iltisakının bulunduğu hususunda objektif ve ikna edici nitelikte gerekçelerin olması durumunda ilgili kişilerin öngörülen meşru amaçlar doğrultusunda ilave tedbirlere maruz bırakılması makul kabul edilebilir. Bu noktada önemli olan husus, anılan amaç doğrultusunda tesis edilen işlemlerin ilgili mevzuat kapsamında olduğunun ve örgütle iltisaklı ya da irtibatlı olma durumunun somut olgulara dayandığının idari ve yargısal makamlar tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulması ve alınan tedbirin keyfî olmadığının söylenebilmesi için bu yükümlülüğün OHAL şartlarında da olsa yerine getirilmesi gerekir (Şükran Dağ Cabir, § 38).

55. Başvurucunun olağanüstü tedbir kapsamında hâkimlik mesleğinden çıkarılması örgütle irtibatlı ya da iltisaklı olduğunun kabul edilebilmesi açısından bir şüpheye neden olsa da başkaca somut eylem, olay ya da olgularla desteklenmediği durumda bu türden bir şüpheye dayanılarak mevcut olaydaki gibi ağır sonuçları olan işlemler tesis edilmesi kamusal makamlardan beklenen ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulması yükümlülüğüne aykırılık oluşturacaktır. Yine örgütle irtibatlı ya da iltisaklı olarak kabul edilmek için salt meslekten çıkarılmış olmanın yeterli kabul edilmesi, söz konusu kavramların kapsam ve sınırlarının yargı kararlarıyla genişletilmesi anlamına gelecektir.

56. Yine terör örgütleriyle irtibatlı ya da iltisaklı olunduğunun kabulü açısından salt meslekten çıkarma kararının tek başına yeterli görüldüğü ve söz konusu işlem ya da kararın

gerekçesinin bu tespit üzerinden oluşturulduğu durumda -somut olayda başvurucunun hakkındaki meslekten çıkarma kararı kaldırılarak göreve iade edildiği de dikkate alındığında- göreve iade kararı verilmesinin söz konusu gerekçeyi tamamen dayanaksız hâle getireceği aşikârdır.

57. Bu çerçevede başvurucunun meslekten çıkarma kararında herhangi bir somut gerekçeye dayanılmadığını, davalı idarece terörle irtibatlı veya iltisaklı olduğuna ilişkin olarak herhangi bir delil gösterilemediğini yargı mercileri önünde dile getirdiği görülmüştür. Buna karşılık yargı mercileri, başvurucunun salt hâkimlik mesleğinden çıkarılmasını terör örgütüyle iltisaklı ya da irtibatlı olmanın gerekçesi olarak yeterli kabul etmiştir. Kararların gerekçelerinde ise başvurucu hakkında var olan herhangi bir bilgiye, başvurucunun bir eylemine veya iltisaklı ya da irtibatlı olunduğunu gösteren herhangi bir vakıaya yahut olguya yer vermemiştir.

58. Bu durumun hem kişi hakkında terör örgütüyle irtibatlı ya da iltisaklı olmaya ilişkin somut olgulara dayanılması hem de bu işlemlere karşı yargı yoluna gidilebilmesi güvencesini bertaraf ettiği görülmektedir. Şu hâlde somut olayda, noterliğe kabul etmeme işlemine karşı açılan davada Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kararında usule ilişkin güvence olarak belirtilen yargı yolu güvencesinin uygulamada etkili bir şekilde işlediği söylenemez (bkz. § 21).

59. Dolayısıyla somut olayda anılan hükmün (bkz. §20) başvurucu hakkında uygulama olanağının bulunmadığı anlaşılmıştır. Mevcut başvuruya özgü şartlarda başvurucunun terör örgütleriyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu hususunda verilen idari ve yargısal kararlarda objektif ve ikna edici nitelikte gerekçelerin ortaya konulamadığı ve başvurucunun ilave tedbirlere maruz bırakılmasına ilişkin gerekliliğin söz konusu kavramların kapsamını gösterecek şekilde somut olgulara dayalı olarak ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanamadığı değerlendirilmiştir. Uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gerektiği açık olmasına rağmen mevcut başvurunun şartlarında anılan yükümlülüğe uygun şekilde hareket edilmediği kanaatine varılmıştır.

60. Başvurucunun yargı mercileri ve Anayasa Mahkemesi önünde ileri sürdüğü noterlik ilan tarihlerinde terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı bulunanların noterliğe kabul edilemeyeceğine ilişkin hükmün yürürlükte olmadığını, dolayısıyla 691sayılı KHK ile getirilen hükmün kendisine uygulanmayacağı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 15. maddesinde ifade edilen "durumun gerektirdiği ölçüde" kriteri yönünden yapılan incelemede Anayasa Mahkemesi, idari işlemin tesis edildiği tarihteki hukuki duruma göre yargısal denetim yapılmamasını, özel hayata saygı hakkı kapsamında kanunilik ilkesi yönünden ihlal olarak görmüştür (B.A.Y. [GK], B. No: 2019/19788, 5/7/2022, §§ 40-71). Anayasa Mahkemesi anılan kararda bu durumu Danıştay kararlarına atıfla "...ilgili yargı kararlarında belirtildiği üzere (bkz. §§ 37,38) iptal davalarında idari işlemlerin hukuka uygunluğunun yargısal denetiminin söz konusu işlemlerin tesis edildiği tarihteki duruma göre yapılması kuraldır. (...)" şeklinde ortaya koymuştur (B.A.Y., § 66).

61. Bir tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması (Ayla Demir İşat [GK], § 152), bunun için ise belli bir hukuki dayanağının olması gerekmektedir. Somut olaya bakıldığında Bakanlığın hem Çobanlar Noterliğine hem de Kıbrısçık Noterliğine ilişkin ilanlarının sırasıyla 22/4/2017 ile 10/6/2017 tarihlerinde ve 691 sayılı KHK'nın 22/6/2017 tarihli Resmî

Gazete'de yayımlanmasından önce yapıldığı görülmüştür.

62. 1512 sayılı Kanun'un 24. maddesinin ikinci fıkrasında Bakanlığın Resmî Gazete'de ilan tarihinden itibaren bir ay tamamlandıktan ve her hâlde anılan Kanun'un 23. maddesinin ikinci fıkrasına göre verilen sürenin bitiminden sonra isteklilerden 18. maddede gösterilen defterdeki sırada en önde bulunanı, engel bir hâli olmamak şartıyla noterliğe atayacağı düzenlenmiştir. Buna göre noterliğe atanma sürecinin genel olarak Bakanlığın ilana çıkması, ilan tarihinden itibaren bir ay içinde taleplerin alınması, sonrasında atama işleminin yapılması şeklinde işlediği anlaşılmıştır.

63. Somut olayda, başvurucunun ilan tarihlerini esas alarak anılan KHK'nın kendisine uygulanmayacağını yargı mercileri önünde ileri sürmesine rağmen yargı mercilerince bu konuda herhangi bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir.Bakanlık tarafından noterlik ilanları anılan KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmıştır. İlan tarihinden sonra bir aylık müracaat süresinin bulunduğu dikkate alındığında, Çobanlar Noterliği için son müracaat tarihi 22/5/2017 olup bu tarih de anılan KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten öncedir. Kıbrısçık Noterliği için son müracaat tarihi ise 13/7/2017 olup anılan KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonradır.

64. Bu çerçevede, hukukilik denetiminin hangi tarih esas alınarak yapılacağının tespiti öncelikle yargı mercilerinin görevi olup Anayasa Mahkemesinin, somut olayda yargı mercilerinin bir değerlendirmesi olmaması karşısında, bu konuda bir tespitte bulunması makul olmayacaktır. Bu sebeple yargı mercilerince bu konuda değerlendirme yapılmaması ve bu suretle başvurucunun esaslı olan bir iddiasının kararlarda karşılanmaması da uygulanan tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığı bakımından önemlidir.

65. Bu itibarla yukarıda açıklanan sebeplerle öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde olduğu söylenemeyeceğinden OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

66. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

67. Başvurucu; iki noterlik başvurusu sonrasında atamasının yapılmaması üzerine 2/10/2017 tarihinde dava açtığını, davanın usulden reddedilmesi üzerine iki işlem için ayrı ayrı dava açtığını, bu davalarda nihai kararların 29/11/2018 ve 24/1/2019 tarihlerinde verildiğini beyan etmiştir. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

68. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

69. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

70. Başvurucu, ihlalin tespiti ile değişen miktarlarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

71. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

72. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için ihlalin tespitinin ve yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 11. İdare Mahkemesine (E.2017/3208, K.2018/1158; E.2017/3209, K.2018/1928) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 729,20 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.H.C. TURİZM İTHALAT İHRACAT SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/29273 | Karar tarihi: 12.12.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29273

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

A.H.C. TURİZM İTHALAT İHRACAT SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29273)

Karar Tarihi: 12/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 21/5/2025 - 32906

GENEL KURUL

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : A.H.C. Turizm İthalat İhracat Sanayi Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Mehmet Bülent TOKUÇOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işyerinin otuz gün süreyle faaliyetten men edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

5. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar şöyledir:

7. Başvurucu A.H.C. Turizm İthalat İhracat Sanayi Ticaret Limitet Şirketi (Şirket), Aydın'ın Kuşadası ilçesinde bar olarak faaliyet göstermektedir.

8. Kuşadası Kaymakamlığı İlçe Emniyet Müdürlüğü (Emniyet Müdürlüğü) 27/8/2018 tarihinde Kuşadası Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonuna (Komisyon) yazı göndermiştir. Bu yazıda başvurucu Şirket tarafından işletilen barın 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'na dayanılarak çıkarılan, 19/4/1961 tarihli ve 10786 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün (Tüzük) 95. ve 96. maddelerine göre gizli fuhuş yapılan yer hâline geldiğini ifade etmiş ve Tüzük'ün 104. maddesine göre gerekli işlemin yapılmasını istemiştir.

9. Komisyon 31/8/2018 tarihinde başvurucu Şirkete ait barın Tüzük'ün 104. maddesine istinaden otuz gün süreyle faaliyetten men edilmesine karar vermiştir.

10. Başvurucu Şirket, Komisyon kararının iptali istemiyle Kuşadası Kaymakamlığı (İdare) aleyhine 5/9/2018 tarihinde Aydın 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu Şirket, bu davada kolluk güçleri tarafından düzenlenen tutanakların hukuka aykırı olduğunu, tutanaklarda ifade edilen hususlara karşı savunma imkânı bulamadığını, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine ve masumiyet karinesine aykırı işlem yapıldığını ve verilen cezanın ekonomik olarak Şirketi zor durumda bırakacağını ileri sürmüş; öncelikle yürütmenin durdurulmasını ve işlemin iptal edilmesini talep etmiştir. İdare Mahkemesi 5/9/2018 tarihinde davalı İdarenin birinci savunması alındıktan ve ara kararının gerekleri yerine getirildikten sonra veya savunma süresi ve ara kararına cevap süresi geçtikten sonra yeni bir karar verilinceye kadar işlemin telafisi güç veya imkânsız zarar doğurabilecek nitelikte olması nedeniyle işlemin yürütülmesinin durdurulmasına karar vermiş ancak 2/10/2018 tarihinde yürütmenin durdurulması talebini reddetmiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz da reddedilmiştir.

11. İdare Mahkemesi 24/1/2019 tarihinde davayı reddetmiş; karar gerekçesinde, Emniyet Müdürlüğünce yapılan gizli takip ve araştırma neticesinde Tüzük'e göre düzenlenen tutanakta anılan işyerinin normal bir bar olarak faaliyet göstermediğinin ve geçimini fuhuş

yaparak sağlayan Türk ve yabancı kadınların sanatlarını icra ettikleri yer hâline geldiğinin tespit edildiği, erkek şahıslar A.K. ve S.I.nın para karşılığında cinsel ilişkiye girmek üzere yabancı uyruklu kadınlarla barda tanıştıklarını beyan ettikleri, O.Ş. adlı yabancı uyruklu kadının da Şirketin işlettiği bardan müşteri temin ettiği, dolayısıyla söz konusu işletmenin gerçek amacından uzaklaştığı anlaşıldığından Tüzük'ün 104. maddesi uyarınca otuz gün süreyle faaliyetten men edilmesine ilişkin Komisyon kararında hukuka aykırılık olmadığı sonucuna vardığını belirtmiştir.

12. Karara karşıbaşvurucu Şirketin yaptığı istinaf başvurusu, İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesince 27/6/2019 tarihinde reddedilmiştir.

13. Başvurucu Şirket, nihai hükmü 17/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 7/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polisçe kat'i delil elde edilmesi halinde;

...

C) Mevzuata aykırı faaliyet gösteren genelevler, birleşme yerleri ve fuhuş yapılan

evler ve yerler,

...

Mahallin en büyük mülkî amiri tarafından otuz günü geçmemek üzere geçici süreyle faaliyetten men edilir.

Bu maddede yazılı fiiller sebebiyle bir yıl içinde üç defa faaliyetten men edilen işyerlerinde, bu fiiller tekrar işlendiği takdirde, işyeri açma ve çalışma ruhsatları, mahallin en büyük mülkî amirinin bildirimi üzerine, belediye veya il özel idaresi tarafından beş iş günü içinde iptal edilir."

15. 1593 sayılı Kanun'un ''Umumi kadınlar hakkında ahkam'' başlıklı 128. maddesi şöyledir:

"

Sıhhat ve İçtimai Muavenet ve Dahiliye Vekaletleri müştereken bir yönetmelik [2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nın 9. maddesiyle bu maddede yer alan 'nizamname' ibaresi 'yönetmelik' ve 'nizamnamede' ibaresi 'yönetmelikte' şeklinde değiştirilmiştir.] neşrederek umumi kadınlar ve evlerin tabi olacakları hükümler ve bu fuhuş yüzünden intişar eden hastalıkların ve bilhassa zührevi hastalıkların sirayetine mani olacak tedbirleri tesbit ve yine müştereken tatbik ederler.Umumi kadınlarla umumi evler ve bunlara benzer mahaller bu yönetmelikte tarif ve tahdit olunacaktır."

16. Tüzük'ün '' İzinsiz fuhuş yapılan evler'' başlıklı 95. maddesi şöyledir:

''İzin alınmadan içinde gizli fuhuş yapıldığı iddia veya ihbaredilen veyahut her ne şekilde olursa olsun muttali olunan evler hakkında ahlak zabıtası memurları tarafından önce gizli inceleme yapılır. Bu gibi evlerde gizli fuhuş yapıldığı delilleriyle tesbit edildiği takdirde, düzenlenecek tutanaklar gizli inceleme raporları ile birlikte en büyük polis amiri tarafından

komisyona sunulur. Bu yerler hakkında komisyonca 104 üncü maddeye göre işlem yapılır."

17. Tüzük'ün 96. maddesi şöyledir:

''Otel, motel, pansiyon, misafirhane, hamam, plaj, bar, pavyon, çalgılı kahve, diskotek, içkili gazino, gece klübü, tavernave benzeri isimler altında işletme ruhsatı alınan yerlerde, gerçek amaç ve anlamda uzak olarak genel kadınlara sanat icra etmek imkanının verildiği veya bu gibi yerlerin bir genelev özellik ve mahiyetinde kullanıldığı, 95 inci maddeye göre tespit olunursa, bu tesisler ruhsatsız açılmış birleşme yerleri sayılarak sahipleri veya işletenler hakkında komisyonca 104 üncü madde uyarınca işlem yapılır."

18. Tüzük'ün 104. maddesi şöyledir:

''Usulü dairesinde izin alınmadan içinde gizli fuhuş yapıldığı delilleriyle tesbit edilen 95 ve 96 ncı maddelerde yazılı mahaller komisyon kararıyle üç ayı geçmemek üzere kapatılır."

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

''Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesinin kamu otoritelerince mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayanmasını zorunlu kıldığını ifade etmiştir. AİHM ayrıca demokratik toplumun temel ilkelerinden olan hukuk devletinin Sözleşme'de mündemiç bir kavram olduğunu vurgulamıştır (Vistins ve Perepjolkins/Letonya, B. No: 71243/01, 25/10/2012, § 95).

21. Ancak AİHM, kanunilik ilkesinin sağlanması bakımından müdahalenin iç hukukta yasal bir temelinin varlığının tek başına yeterli olmadığını, bu bağlamda kanunun hukuk devleti ilkesine uygun olmasının yanında keyfîliğe karşı güvenceler içermesi gerektiğine de işaret etmiştir(Vistins ve Perepjolkins/Letonya, § 96).

22. AİHM, her hukuk sisteminde kanun hükümlerinin yargısal yoruma tabi tutulmasının kaçınılmaz olduğunun altını çizmektedir. AİHM'e göre müphem hususların açıklığa kavuşturulması ve değişen koşullara uyum sağlanması her zaman için bir ihtiyaçtır.Kesinlik, ziyadesiyle arzulanan bir husus olduğu hâlde bu, aşırı katı olma sonucunu doğurabilmekte ve kanunun değişen koşullara uyumuna engel teşkil edebilmektedir. Birçok kanun kaçınılmaz olarak -az veya çok- belli bir derecede muğlaklık içerir. Muğlaklık içeren bu kanunların yorumlanması ve uygulanması ise bir pratik sorunudur. Bu çerçevede kanunların müphem yönlerini açıklığa kavuşturmak ve yorumda ortaya çıkan şüpheleri dağıtmak mahkemelerin görevidir (OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya, B. No: 14902/04, 20/9/2011, § 568). Bu yüzden kanunilik şartı, hukuk kurallarının yargısal makamlarca yorumlanmasını dışladığı biçiminde anlaşılamaz (OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya, § 569).

23. AİHM, iç hukukun yorumlanmasının ve uygulanmasının öncelikli olarak ulusal otoritelerin yetkisinde olduğuna dikkat çekmektedir. Bununla birlikte AİHM, iç hukukun yorumlanmasının ve uygulanmasının sonuçlarının Sözleşme ve AİHM içtihatlarıyla uyumlu olup olmadığını denetlemenin görevi olduğunu ifade etmektedir (Shchokin/Ukrayna, B. No: 23759/03, 37943/06, 14/10/2010, § 52).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu Şirket; isimsiz bir ihbarla başlatılan soruşturma sırasındaki gizli araştırma sonucu düzenlenen tutanağın hukuki denetime tabi tutulmaksızın karara esas alındığını, tutanakta genel ifadelerle kendisine ait işyerinin bulunduğu sokakta fuhuş yapıldığı belirtilmekle birlikte adından söz edilmediğini, tutanağın ve diğer işlemlerin hiyerarşi içindeki kurumlarca yapıldığını, fuhuş yapan kişilerin farklı bir otelde yakalandıklarını ve kendisine ait işyerinde aracılık yapıldığına ilişkin olarak herhangi bir beyanda bulunmadıklarını belirtmiştir. Gerekçeli kararın gizli araştırma sonucu düzenlenen tutanağa ve tanık ifadelerine dayandırıldığını ancak kararda yer verilen ifadelerin aksine tanık O.Ş.nin özellikle kendisine ait bardan müşteri temin ettiğine ilişkin bir beyanının olmadığını, yalnızca barlardan müşteri temin ettiğine ilişkin beyanının bulunduğunu ifade etmiştir. İşlettiği barın otuz gün süreyle kapalı kalması nedeniyle gelir kaybına uğratıldığını ileri sürmüş; etkili başvuru, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

''Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu Şirketin kendisine ait işyerinin otuz gün süreyle kapatılması nedeniyle uğradığı zarara ilişkin şikâyetinin mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurunun bu kapsamda incelenmesi uygun görülmüştür. Başvurucunun adil yargılanma hakkının güvenceleri çerçevesinde ileri sürdüğü iddiaların mülkiyet hakkının usul güvenceleri kapsamında incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Muhterem İnce, Yılmaz Akçil, Ömer Çınar ve Metin Kıratlı bu görüşe katılmamıştır.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

29. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Anayasa Mahkemesi, gözetim altına alınarak garaja çekilen özel halk otobüsünün işletilmemesinden doğan zararın tazmin edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olan Reşit Ölçer (B. No: 2016/11371, 21/7/2020) kararında özel halk otobüsünün ekonomik değer ifade ettiğini değerlendirmiştir (aynı kararda bkz. § 36). Somut olayda da başvuruya konu işyerinin başvurucu açısından ekonomik bir değer ifade ettiği dikkate alındığında Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkün varlığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

30. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi şartlarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

31. Somut olayda Şirkete ait işyerinin gizli fuhuş yapılan yer hâline geldiği gerekçesiyle otuz gün süreyle faaliyetten men edilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Söz konusu müdahaleyle fuhuş yüzünden bulaşan hastalıklarla mücadele edilmesi amaçlanmıştır. Bu durumda başvuru konusu olaydaki müdahalenin -amacı dikkate alındığında- mülkiyetin kullanımının kontrol edilmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

32. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

''Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

33. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de gözönünde bulundurulmalıdır. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin

Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Kanunilik

(a) Genel İlkeler

34. Anayasa’nın 7. maddesinde “Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.” denilmektedir. Anayasa’nın açıkça kanunla düzenlenmesini öngörmediği konularda kanunda genel ifadelerle düzenleme yapılarak ayrıntıların düzenlenmesinin yürütmeye bırakılması mümkündür. Anayasa’da münhasıran kanunla düzenleme yapılması öngörülmeyen konularda yasamanın asliliği ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri haricinde geçerli olan yürütmenin türevselliği ilkeleri gereği idari işlemlerin kanuna dayanması zorunluluğu vardır. Ancak bu durumda kanunda belirlenmesi gereken çerçeve, Anayasa’nın kanunla düzenlenmesini öngördüğü durumdakinden çok daha geniş olabilecektir. Başka bir ifadeyle Anayasa’ya göre kanunla düzenlenmesi gerekmeyen bir konu, kanuni dayanağı olmak kaydıyla idarenin düzenleyici işlemlerine bırakılabilir (AYM, 19/2/2020, E.2018/91, K.2020/10, § 110).

35. Anayasa’da kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda genel ifadelerle yürütme organına düzenleme yapma yetkisi verilmesi yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırılık oluşturabilmektedir. Bu nedenle Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması gibi münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerekmektedir. Anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlenmesini öngördüğü konularda yasama organının temel kuralları saptadıktan sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmenin türevsel nitelikteki işlemlerine bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamaz (AYM, E.2011/42, K.2013/60, 9/5/2013; E.2019/36, K.2021/15, 4/3/2021, § 57).

36. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini temel bir ilke olarak benimsemiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

37. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

38. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Mülkiyet hakkına müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

39. Kanunun varlığı kadar kanun metni ve uygulaması da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği ölçüde hukuki belirlilik taşımalıdır (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Bu bağlamda müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

40. Hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin ön koşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 5). Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2010/80, K.2011/178, 29/12/2011).

41. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği yargı mercilerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda yargı mercilerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veyayargı mercilerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

42. Mülkiyet hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfîliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde de olması gerekir (AYM, 30/11/2022, E.2022/103, K.2022/150, §§ 7-20).

43. Anayasa Mahkemesi, daha önce 30/11/2022 tarihli bir başka kararında spor müsabakalarından elde edilecek hasılatın spor il müdürlüklerine ve müsabaka yapan kulüplere dağıtımına ilişkin uygulama, usul ve esasların çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceğini düzenleyen kural hakkında yapılan itirazı incelemiştir. İdare tarafından hangi müsabakalardan hasılat payı alınacağı, brüt hasılat ve gerekli masraflar kavramlarının neleri içerdiği, net hasılattan idareye dağıtılması öngörülen payın hangi amaçla ve neyin karşılığı olarak alındığı konusunda kanunda bir belirlilik bulunmadığını belirtmiştir. Bu itibarla anılan hususların ilk elden yönetmelikle düzenlenmesinin söz konusu olduğunu, ayrıca kulüplerin elde ettiği spor müsabakası hasılatı üzerinden idareye hangi oranda ödeme yapılacağı konusunda da kanunda herhangi bir düzenleme yapılmadığını vurgulamıştır. Yine bu kapsamda müsabaka hasılatından alınacak payın alt veya üst sınırlarını gösterir bir hükmün de kanunda bulunmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla müsabaka hasılatlarından alınacak paya ilişkin oranların ilk elden yönetmelikle düzenleneceğini belirtmiştir. Bu bağlamda müsabaka hasılatlarından alınacak payın hesaplanmasının ne şekilde belirleneceğine dair kanuni çerçevenin çizilmediğini, idarenin pay oranının alt ve üst sınırlarının belirlenmediğini, konunun bütün ayrıntılarıyla düzenlenmesinin yönetmeliğe bırakılmak suretiyle yürütmeye sınırsız, belirsiz, geniş bir düzenleme yetkisi tanındığını ifade etmiştir. Bu itibarla spor müsabaka hasılatından pay almak suretiyle mülkiyet hakkına sınırlama getiren kuralın belirli ve öngörülebilir nitelikte olmadığı ve bu yönüyle kanunilik şartını taşımadığı sonucuna ulaşmıştır (AYM, 30/11/2022, E.2022/103, K.2022/150 (§§ 14-16).

44. Yine Anayasa Mahkemesi 1/7/2022 tarihli ve 7417 Kanun'un bazı hükümlerinin iptali istemine ilişkin iptal davasını incelemiştir. Kararda 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun mülga ek 70. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca en yüksek devlet memuru aylığı (ek gösterge dâhil) brüt tutarının ek gösterge oranları esas alınmak suretiyle Kanun'da belirlenen oranlara tekabül eden miktarının emeklilik keseneğine ve kurum karşılığına tabi tutulmasına ilişkin hükmü mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirmiştir. Bu itibarla anılan maddenin dava konusu ikinci fıkrasında, birinci fıkradaki oranları, ayrı ayrı veya birlikte üç katına kadar artırmaya, ek gösterge gruplarını değiştirme ve ek göstergeleri yeniden düzenleme yetkisinin Cumhurbaşkanına verilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yönelik olarak bir sınırlama öngörüldüğünü ifade etmiştir. Kuralla Cumhurbaşkanına tanınan yetkinin genel çerçevesinin çizilmediğini, temel esaslar ve ilkelerin belirlenmediğini, bu konulardaki takdir yetkisinin bütünüyle Cumhurbaşkanına bırakıldığını belirtmiştir. Bu durumda kuralla 5434 sayılı Kanun'un mülga ek 70. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin birinci fıkrasındaki oranların ve gösterge gruplarının değiştirilmesi veya ek göstergelerin yeniden düzenlenmesi konusundaki ölçütlere ilişkin yasal çerçeve belirlenmeksizin yürütme organına sınırları ve kapsamı belirli olmayan bir yetki tanınmasının mülkiyet hakkının kanunla sınırlanması ilkesiyle bağdaşmadığı gibi yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesiyle de çeliştiği sonucuna varmıştır (AYM, E.2022/110, K.2023/115, 22/6/2023, §§ 14, 19, 20).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

(i) Şeklî Anlamda Kanunun Varlığı

45. Yargılama mercileri Tüzük'ün 95., 96. ve 104. Maddeleri hükümlerine göre yapılan işlemlerin hukuka uygun olduğunu belirterek davayı reddetmiştir. Tüzük'ün dayandığı 1593 sayılı Kanun'un "Umumi kadınlar hakkında ahkam'' kenar başlıklı 128. maddesinde, çıkarılacak tüzükle umumi kadınlar ve evlerin tabi olacakları hükümler ile bu fuhuş yüzünden intişar eden hastalıkların ve bilhassa zührevi hastalıkların sirayetine mâni olacak tedbirlerin tespit ve yine müştereken tatbik edileceği, umumi kadınlarla umumi evlerin ve bunlara benzer mahallerin bu tüzükle tarif ve tahdit olunacağı ifade edilmiştir. 1593 sayılı Kanun hükümlerinin TBMM tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemi olduğu açıktır.

(ii) Ulaşılabilirlik

46. Söz konusu kanun hükmünün Resmî Gazete'de yayımlandığı dikkate alındığında ulaşılabilir olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

(iii) Belirlilik ve Öngörülebilirlik

47. Önem taşıyan bir diğer unsur ise mülkiyet hakkına yapılan müdahale yönünden uygulanan kanun hükümlerinin belirlilik ve öngörülebilirlik ölçütünü sağlayıp sağlamadığıdır.

48. Somut olayda Emniyet Müdürlüğü, 1593 sayılı Kanun'un 128. maddesine dayanılarak çıkarılan Tüzük'ün 95. ve 96. maddelerine göre gizli inceleme yapmış ve başvurucuya ait işyerinin gizli fuhuş yapılan yer hâline geldiğini tespit etmiştir. Bunun üzerine aynı Tüzük'ün 104. maddesi uyarınca işlem yapılması için Komisyondan talepte bulunmuştur. Bu tespiti değerlendiren Komisyon, Şirkete ait işyerinin Tüzük'ün 104. maddesine istinaden otuz gün süreyle faaliyetten men edilmesine karar vermiştir. Söz konusu müdahaleyle fuhuş yüzünden bulaşan hastalıklarla mücadele edilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla toplum

sağlığının korunması amacıyla fuhuş yüzünden bulaşan hastalıkların önlenmesine ilişkin bir kısım tedbirlerin alınması gerektiği de açıktır.

49. Yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri incelendiğinde 2559 sayılı Kanun'un 8. maddesinde mevzuata aykırı faaliyet gösteren genelevler, birleşme yerleri ve fuhuş yapılan evler ve yerler hakkında ne şekilde uygulama yapılacağına ilişkin olarak açık düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Buna göre polisin kati delil elde etmesi hâlinde ilgili maddede sayılan yerlerin mahallin en büyük mülki amiri tarafından otuz günü geçmemek üzere geçici süreyle faaliyetten men edileceği hüküm altına alınmıştır. Bunun yanında aynı maddenin son fıkrasında; bu maddede yazılı fiiller sebebiyle bir yıl içinde üç defa faaliyetten men edilen işyerlerinde, bu fiiller tekrar işlendiği takdirde işyeri açma ve çalışma ruhsatlarının mahallin en büyük mülki amirinin bildirimi üzerine belediye veya il özel idaresi tarafından beş iş günü içinde iptal edileceği ifade edilmiştir. Anılan kanun maddesi incelendiğinde uygulama yapılacak yerlerin ve uygulanacak yaptırımların neler olduğunun ayrı ayrı düzenlendiği görülmektedir. Dolayısıyla 2559 sayılı Kanun'un 8. maddesinin kanunda bulunması gerekli belirlilik ve öngörülebilirlik ölçütlerini sağladığı anlaşılmıştır.

50. Somut olayda kamu makamlarının gizli fuhuş yapılan yer hâline geldiğini tespit ettiği işyeri hakkında belirli ve öngörülebilir hükümler içeren 2559 sayılı Kanun'un 8. maddesine göre işlem yapma imkânı varken bu yolu tercih etmedikleri, 1593 sayılı Kanun'un 128. maddesine göre çıkarılan Tüzük uyarınca işlem yaptıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle incelemenin Tüzük ve dayanağını aldığı 1593 sayılı Kanun'un 128. maddesine göre yapılması gerekmiştir.

51. Tüzük'ün dayanağını teşkil eden 1593 sayılı Kanun'un ''Umumi kadınlar hakkında ahkam'' kenar başlıklı 128. maddesinde; çıkarılacak tüzükle umumi kadınlar ile evlerin tabi olacakları hükümler ve bu fuhuş yüzünden intişar eden hastalıkların, bilhassa da zührevi hastalıkların sirayetine mâni olacak tedbirlerin tespit ve yine müştereken tatbik edileceği, umumi kadınlarla umumi evlerin ve bunlara benzer mahallerin bu Tüzük'le tarif ve tahdit olunacağı ifade edilmiştir.

52. Ancak anılan Kanun'da umumi kadınlar ve evlerin hangi hükümlere tabi olacakları, fuhuş nedeniyle meydana gelen hastalıkların yayılmasına ilişkin tedbirlerin neler olduğu, umumi kadınlarla umumi evler ile bunlara benzer mahallerin kapsamı ve nasıl tahdit olunacağı belirsiz bırakılmıştır. Anılan kanun hükmünde yer verilen ve ilgili tüm hususların düzenleneceği ifade edilen Tüzük'e ilişkin olarak herhangi çerçeve çizilmemiş; ikincil düzenlemeler yoluyla kamu makamlarına sınırı belirli olmayan şekilde tanımlama, düzenleme yapma ve sınırlandırma yetkisi tanınmıştır. Kamu makamları da kapsamı 1593 sayılı Kanun'da düzenlenmeyen ve Tüzük'te yer verilen hükümlere göre başvurucu Şirkete ait işyerini otuz gün süreyle faaliyetten men etmiştir. Mülkiyet hakkının sınırlanmasına yol açan bu düzenlemeye ilişkin olarak 1593 sayılı Kanun'da genel bir çerçevenin çizilmemiş olması ve bu hususların Tüzük'e bırakılması yürütmeye sınırsız, belirsiz, geniş bir düzenleme yetkisinin tanınmasına neden olmuştur; ayrıca bu durum yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin dayanağını oluşturan 1593 sayılı Kanun'un 128. maddesinin kanunda bulunması gerekli belirlilik ve öngörülebilirlik ölçütlerini sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet

hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İnce, Yılmaz Akçil, Ömer Çınar ve Metin Kıratlı bu görüşe katılmamıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

54. Başvurucu; gizli araştırma sonucu düzenlenen tutanağın büyük bir bölümünde Şirket Müdürü E.Y. ile kardeşi S.Y. hakkında fuhuş suçlamalarına ve yargılamalarına ilişkin bilgi ve belgelere yer verildiğini oysa S.Y.nin Şirketle ilgisi olmadığını ve E.Y.nin ise anılan suçlamalardan beraat ettiğini iddia etmiştir. Kişi hakkında aynı suçtan soruşturma bulunmasının veya kişinin ceza almasının yeniden suç işleyeceğinin kanıtı olarak değerlendirilemeyeceğini ancak İdare Mahkemesinin olumsuz kanaat içeren tutanağa itibar ederek karar verdiğini belirtmiş ve masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varıldığından başvurucunun diğer ihlal iddialarının incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

55. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması ile 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

56. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

57. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Muhterem İnce, Yılmaz Akçil, Ömer Çınar ve Metin Kıratlı'nın karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İnce, Yılmaz Akçil, Ömer Çınar ve Metin Kıratlı'nın karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Aydın 1. İdare Mahkemesine (E.2018/937, K.2019/93) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. 364,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.364,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Sayın Mahkemenin çoğunluğu tarafından, Başvurucunun işyerinin otuz gün süreyle faaliyetten men edilmesine ilişkin işlemin Başvurucunun Anayasa'da tanınmış olan mülkiyet hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmış ise de aşağıdaki gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Kuşadası Kaymakamlığı İlçe Emniyet Müdürlüğü 27.08.2018 tarihinde Kuşadası Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonu'na gönderdiği yazıda Başvurucu şirket tarafından işletilen barın 24.04.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanuna dayanılarak çıkarılan Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklar ile Mücadele Tüzüğü'nün 95. ve 96. maddelerine göre gizli fuhuş yapılan yer haline geldiğini ifade ederek Tüzüğün 104. maddesine göre işlem yapılmasını istemiş, bunun üzerine ilgili işletme için Komisyon tarafından otuz gün süreyle faaliyetten men kararı verilmiştir. Başvurucunun idare mahkemesinde açtığı iptal davası reddedilmiş ve söz konusu karar İstinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Çoğunluk tarafından ihlal gerekçesi olarak 1593 sayılı Kanunun 128. maddesinde mülkiyet hakkının sınırlanmasına ilişkin yetkinin genel bir çerçeve çizilmeden Tüzük'e bırakılmasının idareye sınırsız, belirsiz, geniş bir düzenleme yetkisi tanıdığı, bu nedenle Kanunun belirlilik ve öngörülebilirlik ölçütünü sağlamadığı kabul edilmiştir. 1593 sayılı Kanun'un 128. maddesine göre, "Sıhhat ve İçtimai Muavenet ve Dahiliye Vekaletleri müştereken bir nizamname neşrederek umumi kadınlar ve evlerin tabi olacakları hükümler ve bu fuhuş yüzünden intişar eden hastalıkların ve bilhassa zührevi hastalıkların sirayetine mani olacak tedbirleri tesbit ve yine müştereken tatbik ederler. Umumi kadınlarla umumi evler ve bunlara benzer mahaller bu nizamnamede tarif ve tahdit olunacaktır". (2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 9 uncu maddesiyle, bu maddede yer alan "nizamname" ibaresi "yönetmelik" ve "nizamnamede" ibaresi "yönetmelikte" şeklinde değiştirilmiştir). Kanunun 128. maddesinde açıkça umumi kadınlar, evler ve benzeri mahallerin Tüzük'de tarif ve tahdit olunacağı belirtilmiş olup, bu anlamda Kanunda herhangi bir belirsizlik mevcut değildir. İşyerinin kapatılması dahil olmak üzere söz konusu mahaller hakkında hangi tahditlerin uygulanacağı Tüzük'e bırakılmıştır.

Tüzüğün 95. maddesinde izin alınmadan içinde gizli fuhuş yapıldığı iddia veya ihbar edilen veyahut her ne şekilde olursa olsun muttali olunan evler hakkında ahlak zabıtası memurları tarafından önce gizli inceleme yapılacağı, bu gibi evlerde gizli fuhuş yapıldığı delilleriyle tesbit edildiği takdirde, düzenlenecek tutanaklar gizli inceleme raporları ile birlikte en büyük polis amiri tarafından komisyona sunulacağı, bu yerler hakkında komisyonca 104 üncü maddeye göre işlem yapılacağı düzenlenmiş, yine aynı Tüzüğün 96. maddesinde otel, motel, pansiyon, misafirhane, hamam, plaj, bar, pavyon, çalgılı kahve, diskotek, içkili gazino,

gece kulübü, taverna ve benzeri isimler altında işletme ruhsatı alınan yerlerde, gerçek amaç ve anlamda uzak olarak genel kadınlara sanat icra etmek imkanının verildiği veya bu gibi yerlerin bir genelev özellik ve mahiyetinde kullanıldığı, 95. maddeye göre tespit olunursa, bu tesisler ruhsatsız açılmış birleşme yerleri sayılarak sahipleri veya işletenler hakkında komisyonca 104 üncü madde uyarınca işlem yapılacağı belirtilmiştir.

Tüzüğün 104. maddesinde ise, usulü dairesinde izin alınmadan içinde gizli fuhuş yapıldığı delilleriyle tespit edilen 95. ve 96. maddelerde yazılı mahallerin komisyon kararı ile üç ayı geçmemek üzere kapatılacağı düzenlenmiştir. Yine 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyetleri Kanununun 8. maddesinin 1. fıkrasının (C) bendinde, mevzuata aykırı faaliyet gösteren genelevler, birleşme yerleri ve fuhuş yapılan evler ve yerlerin mahallin en büyük mülkî amiri tarafından otuz günü geçmemek üzere geçici süreyle faaliyetten men edileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere 1593 sayılı Kanun uyarınca çıkarılan Tüzük'te düzenleme olmasa bile 2559 sayılı Kanunun 8. maddesi uyarınca, emniyet müdürlüğünün tespit ve talebi üzerine mülki amir tarafından 30 günü geçmeyecek şekilde işyerinin kapatılması mümkün olmaktadır.

İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından Tüzük hükümleri çerçevesinde yapılan inceleme sonucunda Başvurucu tarafından işletilen mahalde izinsiz fuhuş yapıldığına ilişkin tutanak düzenlenmiş ve Komisyona gönderilmiş, komisyon üç aya kadar kapatma yetkisini haiz olmasına karşın 30 gün kapatma yaptırımı uygulamıştır. Tüzüğün 9. maddesine göre, "Komisyon en az haftada bir defa başkanın davetiyle toplanır. Kararlar çoğunlukla verilir. Oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu tarafın oyuna itibar olunur. Kararlar, vilayetlerde valinin, kazalarda kaymakamın onayı ile tamam olur. Kaymakam tarafından onaylanmayan kararlar üzerinde komisyonca israr edildiği takdirde, mesele valiliğe bildirilir ve valiliğin kararına uyulur. Valiler tarafından onaylanmayan kararlar üzerinde komisyonca israr edildiği takdirde, vali tarafından sebeplerinin beyanı ile keyfiyet Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bildirilir. Bakanlığın kararı yerine getirilir".

Buna göre, 1593 sayılı Kanunun 128. maddesi uyarınca çıkarılan Tüzük de tespiti yapma ve ceza uygulanmasını talep etme yetkisi İlçe Emniyet Müdürlüğü uhdesinde olduğu gibi, 2559 sayılı Kanunun 8. maddesi uyarınca da kapatma yaptırımını talep yetkisi yine İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne aittir. Hal böyle olunca geçici kapatmaya konu fiilin işlendiği tespiti sonrasında İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından doğrudan Kaymakamlığa değil de yine Tüzük çerçevesinde oluşturulan komisyona yazı yazılması ve komisyon tarafından alınan kararın en büyük mülki amir olan Kaymakam tarafından onaylanarak cezanın icra edilmesinde herhangi bir belirsizlik ya da Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır. Öyle ki, nihai yaptırımı uygulama yetkisi gerek Tüzük gerekse Kanun çerçevesinde en büyük mülki amir olmaktadır. Uygulanan kapatma yaptırımı da Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununda belirtilen 30 günlük süreyi de aşmadığından işlemin kanuni dayanağı mevcut olup, Başvurucunun herhangi bir hakkının ihlal edilmesi söz konusu değildir.

Kaldı ki, 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 19.maddesinde, "(1) Diğer kanunlarda kabahat karşılığında öngörülen belirli bir süre için;

a) Bir meslek ve sanatın yerine getirilmemesi,

b) İşyerinin kapatılması,

c) Ruhsat veya ehliyetin geri alınması,

d) Kara, deniz veya hava nakil aracının trafikten veya seyrüseferden alıkonulması gibi

yaptırımlara ilişkin hükümler, ilgili kanunlarda bu Kanun hükümlerine uygun değişiklik yapılıncaya kadar saklıdır" düzenlemesi yer almaktadır. Genel kanun niteliğini haiz olan Kabahatler Kanununun 19. maddesinde, idari yaptırım türleri açısından özel kanun hükümleri saklı tutulmuş olup, işyerinin kapatılmasına ilişkin Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununun 8.maddesi ve Tüzüğün 104. maddesinde yer alan düzenlemeler bu anlamda da sonraki genel Kanun olan Kabahatler Kanununa aykırı değildir.

Bu nedenlerle Başvurucunun Anayasada koruma altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye Muhterem İNCE Üye Yılmaz AKÇİL Üye Ömer ÇINAR Üye Metin KIRATLI

FYA TURİZM İNŞAAT İTHALAT İHRACAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2020/2697 | Karar tarihi: 12.12.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2697

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

FYA TURİZM İNŞAAT İTHALAT İHRACAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2697)

Karar Tarihi: 12/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 6/8/2025 - 32978

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucu : FYA Turizm İnşaat İthalat İhracat Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Akif YÜCEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, turizm tesisi yapılmak üzere tahsis edilen taşınmaza ilişkin kesin tahsis işleminin iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/1/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği, bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Antalya'nın Muratpaşa ilçesinde turizm ve inşaat alanında faaliyet gösteren turizm yatırımı belgesine sahip bir anonim şirkettir.

A. Taşınmazın Başvurucu Şirkete Tahsis Edilmesi Süreci

7. Başvurucu Şirketin 26/3/2004 tarihli başvurusu üzerine Kültür ve Turizm Bakanlığı (İdare), Maliye Hazinesine ait olup Antalya'nın Aksu ilçesi Kemerağzı Mahallesi Lara Plajı mevkiinde bulunan 12696 ada 4 parsel (imar uygulaması sonrasında 13397 ada 3 parsel) sayılı 6.810 m² yüz ölçümlü taşınmaz üzerine günübirlik tesis projesini gerçekleştirmesi için başvurucu Şirkete ön izin verilmesine 12/8/2004 tarihinde karar vermiştir.

8. İdare 14/7/2005 tarihinde anılan taşınmazı, günübirlik tesis projesini gerçekleştirmek üzere turizm yatırımı belgesi sahibi başvurucu Şirkete tahsis etmiştir. Kesin tahsis belgesinde belirtilen hususlar özetle şöyledir:

i. Başvurucu tarafından taşınmaz üzerine 708 kişilik ikinci sınıf lokanta olarak kullanılacak günübirlik tesis inşa edilecektir. Kesin tahsis süresi yirmi yıldır. Tesisin işletmeye açılması için bir yıllık süre tanınmıştır. Bu süre, Maliye Bakanlığına irtifak hakkı tesis edilmesi için gerekli yazının yazıldığı tarihten başlar.

ii. Başvurucu Şirket ilk yıl üst hakkı bedeli olarak 40.661,01 TL, ayrıca yıllık kira bedeline ilave olarak tesise turizm işletme belgesi verilmesinden itibaren yıllık cironun %1'i oranında ödeme yapacaktır.

iii. Kesin tahsisin yürürlüğe girebilmesi için başvurucu Şirketin otuz gün içinde kesin tahsis yazısında yer alan şartlara aynen uymayı, yükümlülüklerini süresi içinde ve tam olarak yerine getirmemesi ile kısıtlamalara uymaması hâlinde tahsisin iptal edilmesini kabul ettiğini belirten bir taahhütname sunması gerekmektedir. Ayrıca belirtilen otuz günlük süre içinde başvurucu Şirket toplam proje bedelinin %10'una tekabül eden 813.320,16 TL tutarındaki kesin ve süresiz teminat mektubunu İdareye sunacaktır.

iv. Kesin tahsis yazısında belirtilmeyen hâllerde 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile 28/4/1983 tarihli ve 18031 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik (mülga Yönetmelik) hükümleri, belirtilen düzenlemelerde açıkça bir hüküm olmaması hâlinde ise

İdare tarafından belirlenecek esaslar uygulanacaktır.

9. Başvurucu Şirket 14/10/2005 tarihinde ilk yıl üst hakkı bedeli olarak belirlenen bedeli ödemiştir.

10. Kesin tahsis işlemine konu taşınmaz, başvurucu Şirket yetkilisine 12/10/2016 tarihli Teslim ve Tesellüm Tutanağı'yla tahsis süresi boyunca kullanılmak ve tahsis süresi sonunda İdareye iade edilmek üzere teslim edilmiştir.

B. İmar Planlarının İptal Edilmesine İlişkin Hukuki Süreç

11. Tahsise konu taşınmazın bulunduğu bölge 2004 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Koruma ve Gelişme Bölgesi ilan edilmiştir. Bu ilan sonrasında 2005 yılında İdare tarafından belirtilen bölgeye ilişkin olarak çok sayıda ve farklı ölçekte çevre düzeni planı, uygulama imar planı ve nâzım imar planları yapılmış; açılan davalar sonucunda verilen iptal kararları neticesinde bölgeye ilişkin olarak farklı ölçek ve türdeki planlar hakkında revizyon işlemleri gerçekleştirilmiştir.

12. Devam eden süreçte Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) ve Mimarlar Odası tarafından İdarenin 31/7/2013 ve 29/3/2018 tarihlerinde onayladığı imar planlarının iptali talebiyle davalar açılmıştır. 31/7/2013 tarihinde onaylanan imar planları planlama tekniğine ve şehircilik ilkelerine uyulmadığı, imar planlarına ilişkin idari işlemlerde kamu yararı bakımından hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. İdarenin 29/3/2018 tarihinde onayladığı imar planları için açılan davanın ise reddine karar verilmiştir.

13. Başvurucu Şirket ve M.F.E. tahsis konusu taşınmazı kapsayan alana ilişkin olarak İdare tarafından 31/7/2013 tarihinde onaylanan 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı revizyonu işleminin iptali talebiyle dava açmış, Antalya 3. İdare Mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu ve M.F.E.nin temyiz ettiği karar Danıştay Altıncı Dairesince (Daire) 14/10/2019 tarihinde onanmış, başvurucunun karar düzeltme talebinde bulunması üzerine 11/1/2022 tarihinde kararın bozulmasına karar verilmiştir. Bozma kararında, iptali istenen 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı revizyonu ile bu planın dayanağı olan 1/5.000 ve 1/25.000 ölçekli nâzım imar planlarının başka davalarda iptaline karar verilmesi nedeniyle dava konusu taşınmaza ilişkin uygulama imar planının da iptal edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

C. Kesin Tahsis Bedellerinin Tahsili Talebine İlişkin Hukuki Süreç

14. Maliye Hazinesi 10/12/2010 tarihinde başvurucu Şirkete karşı 2006, 2007 ve 2008 yılı kesin tahsis bedellerinin tahsili talebiyle Antalya 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) dava açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesince 4/4/2012 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararda 14/7/2005 tarihli kesin tahsis işlemi sonucunda başvurucu Şirketin 14/10/2005 tarihinde ilk yıl üst hakkı kullanım bedelini ödeyerek edimini yerine getirdiği belirtilmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesine göre imar planları ve bu planlarda yapılan işlemler mahkemelerce verilen yürütmeyi durdurma kararları sebebiyle uygulanamamış, böylece başvurucu Şirket taşınmazı kullanma ve tesis yapma imkânı bulamamıştır. Bu hâlde başvurucudan üst hakkı kullanım bedelinin istenmesi mümkün değildir. Kanun yolu incelemesinden geçen karar 6/3/2017 tarihinde kesinleşmiştir.

15. İdare 19/7/2012 tarihinde başvurucu Şirketin ilk yıl kesin tahsis bedelini ödemesine rağmen müteakip yıllar için tahsis bedellerini ödememesi nedeniyle kesin tahsis işleminin

iptaline karar vermiştir. Başvurucu Şirket, 18/9/2012 tarihinde Antalya 2. İdare Mahkemesinde belirtilen işlemin iptali talebiyle dava açmış; Antalya 2. İdare Mahkemesinin 14/3/2013 tarihli kararıyla dava konusu işlem iptal edilmiştir. Kararda Asliye Hukuk Mahkemesi kararına işaret edilmiş, tahsis bedellerinin ödenmemesi nedeniyle kesin tahsisin iptal edilmesine yönelik işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı açıklanmıştır. Kanun yolu incelemesinden geçen karar26/11/2015 tarihinde kesinleşmiştir.

D. Kesin Tahsis Kararının Durdurulması ve İptal Edilmesi Süreci

16. Başvurucu Şirketin talebi üzerine Kültür ve Turizm Bakanlığı Arazi Tahsis Komisyonu (Arazi Tahsis Komisyonu) tarafından 4/3/2009 tarihinde, Plan İnceleme ve Değerlendirme Kurulunca 17/2/2009 tarihinde taşınmazın bulunduğu alanla ilgili imar planlarının yok hükmünde sayılması yönünde karar alınması sebebiyle imar planlarına ilişkin davayla ilgili süreç sonuçlanıncaya kadar karar tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde tahsis süresinin dondurulmasına karar verilmiştir. Devam eden süreçte İdare 13/8/2009 tarihinde başvurucu Şirketten kesin tahsis süresinin yeniden başladığı tarih itibarıyla toplam yatırım maliyetinin %0,5'i oranında hesaplanacak yeni bedelin ödeneceğinin kabul ve taahhüt edildiği taahhütnameyi sunmasını talep etmiştir. Bunun üzerine başvurucu Şirket, kesin tahsis süresinin yeniden işlemeye başlatılacağı tarih itibarıyla İdarenin o yıl için belirlediği birim maliyetleri esas alınarak turistik tesislerin birim maliyetlerine göre hesaplanacak olan proje maliyet bedelinin %0,5'i oranında belirlenecek yeni bedelin o yılki üst hakkı bedeli sayılmak üzere ödeneceği yönünde 26/8/2009 tarihli taahhütnameyi İdareye sunmuştur.

17. Devam eden süreçte İdare 30/6/2015 tarihli yazıyla 21/7/2006 tarihli ve 26235 sayılı Resmî Gazete yayımlanarak yürürlüğe giren Kamu Taşınmazlarının Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik'in (Yönetmelik) 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası uyarınca kesin tahsis süresinin 11/6/2015 tarihinden itibaren başlatılmasına karar verildiğini bildirmiştir. Kararda başvurucu Şirkete turizm işletme belgesi alınabilmesi için 24/12/2017 tarihine kadar süre verilmiş, Şirketten 2015 yılı birim maliyetleri esas alınarak hesaplanan toplam yatırım maliyetinin %0,5'ine tekabül eden 75.825,69 TL yeni üst hakkı bedelinin otuz günlük süre içinde ödeneceğinin kabul ve taahhüt edildiği noter tasdikli taahhütnamenin on beş günlük süre içinde sunulması talep edilmiştir.

18. İdare tarafından onaylanan imar planlarının tekrar iptal edilmesi ve başvurucu Şirketin talebi üzerine Arazi Tahsis Komisyonu 2/2/2017 tarihinde 12/5/2016 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere tekrar tahsis süresinin dondurulmasına karar vermiş, kararda gerekçe olarak İdarece 31/7/2013 ve 31/12/2013 tarihinde onaylanan imar planlarının mahkeme kararlarıyla iptal edilmesini göstermiştir. Bunun üzerine İdare başvurucuya gönderdiği 2/3/2017 ve 15/7/2017 tarihli yazılarıyla kesin tahsis süresinin dondurulmasına ilişkin anılan kararın ancak daha önce talep edilmesine rağmen sunulmayan taahhütnameyle birlikte aynı içerikteki yeni bir taahhütnamenin sunulması hâlinde geçerlilik kazanacağını açıklamıştır.

19. Arazi Tahsis Komisyonu 7/6/2018 tarihinde imar planlarının İdarece onaylanması sebebiyle 7/6/2018 tarihi itibarıyla kesin tahsis süresinin tekrar açılmasına karar vermiştir. Bunun üzerine İdare 12/6/2018 tarihinde başvurucu Şirkete dondurulan kesin tahsis süresinin açıldığı 7/6/2018 tarihi itibarıyla 2018 yılı birim maliyetleri esas alınarak belirlenen 101.784,91 TL tutarındaki yeni üst hakkı bedelinin ödeneceğinin kabul ve taahhüt edildiğini gösterir noter tasdikli taahhütname ile Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası uyarınca 2.035.698,22 TL tutarında kesin ve süresiz teminat mektubunu sunmak üzere on beş günlük süre vermiştir. Devam eden süreçte 27/7/2018 tarihinde

başvurucunun yeni üst hakkı bedelinin ödenmesinin üst hakkı kuruluncaya kadar ertelenmesi talebi reddedilerek anılan taahhütnamenin ve teminat mektubunun sunulması için başvurucuya tekrar on beş günlük süre tanınmıştır.

20. İdare, taahhütnamenin ve teminat mektubunun sunulmaması üzerine 11/4/2019 tarihinde başvurucu Şirket adına yapılan kesin tahsis işlemini iptal ederek başvurucu tarafından yatırılan 813.320,16 TL tutarındaki teminat mektubunu Hazineye irat kaydetmiştir. Kararda başvurucunun öncesinde verilen kesin ve süresiz teminat mektubunun başvurucu Şirketin ticari faaliyetlerini olumsuz etkilemesi sebebiyle iade edilerek bunun yerine başvurucu Şirket adına kurulan üst hakkı üzerinde Maliye Hazinesi lehine ipotek konulması yönündeki talebinin reddedildiği açıklanmıştır. Son olarak başvurucu Şirketin talep edilmesine rağmen istenen taahhütname ve teminat mektubunu sunmayarak tahsis koşullarına aykırı davrandığı ifade edilmiştir.

E. Başvuruya Konu Davayla İlgili Süreç

21. Başvurucu, Antalya 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 29/4/2019 tarihinde kesin tahsisin iptaline ilişkin idari işleme karşı iptal davası açmıştır. Davada, taşınmazı kullanmaması hâlinde İdarece üst hakkı kullanım bedeli talep edilemeyeceğinin mahkeme kararıyla tespit edilmesine rağmen üst hakkı bedeli ödemesinin talep edildiğini, ayrıca yirmi yıllık tahsis süresi boyunca geçerli olan teminat mektubunu güncellemesinin istenmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

22. Mahkeme 13/6/2019 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesi özetle şöyledir:

i. Hukuk güvenliğinin sağlanması, hukuk devleti ilkesinin yerine getirilmesi zorunlu olan koşullardandır. Bireyin insan olarak varlığının korunmasını amaçlayan hukuk devletinde vatandaşların hukuk güvenliğinin sağlanması zorunludur.

ii. Haklı beklenti; bireylerin yönetimin bir düzenleyici işlemine, bir taahhüdüne veya uzun süren bir uygulamasına güvenerek çıkarlarına uygun bir sonuca ulaşabileceklerini ümit etmeleri olarak ifade edilebilir.

iii. Başvurucu Şirketin kesin tahsis konusu taşınmazın adına tahsisini, kâr elde etmek ve turizm yatırımı gerçekleştirmek için talep ettiği açıktır. Başvurucu Şirket anılan taşınmazı İdare tarafından onaylanan imar planlarının mahkeme kararlarıyla iptal edilmesi sebebiyle uzun süre kullanamamış ve taşınmaz üzerinde herhangi bir yatırım gerçekleştirememiştir. İmar planlarının iptal edilmesi sebebiyle kesin tahsisin dondurulması ve tahsis süresinin yeniden işletilmesi sürecinde başvurucu Şirketin herhangi bir kusuru bulunmamaktadır.

iv. Tahsise konu taşınmaza yönelik herhangi bir tasarrufta bulunamayan ancak sürekli olarak kullanım bedeli ve teminat güncellenmesi taleplerine maruz bırakılan başvurucu Şirketin tahsis koşullarına aykırı davrandığından bahisle kesin tahsisin iptal edilmesine yönelik dava konusu işlem hukuk ve hakkaniyet kurallarına uygun değildir.

23. Mahkeme kararı davalı İdare tarafından 8/7/2019 tarihinde temyiz edilmiştir.

24. Danıştay Altıncı Dairesi (Daire) 15/10/2019 tarihinde mahkeme kararının bozulmasına ve davanın reddine karar vermiştir. Kararda, Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası uyarınca söz konusu taahhütname ve teminat mektubunun verilmemesinin tahsis şartlarına aykırılık teşkil ettiği sonucuna ulaşılması sebebiyle dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmediği açıklanmıştır.

25. Nihai karar, başvurucu Şirkete 15/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu Şirket 13/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ''Üst hakkı'' kenar başlıklı ''Konu ve tapu kütüğüne kayıt'' başlıklı 826. maddesi şöyledir:

"Bir taşınmaz maliki, üçüncü kişi lehine arazisinin altında veya üstünde yapı yapmak veya mevcut bir yapıyı muhafaza etmek yetkisi veren bir irtifak hakkı kurabilir.

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça bu hak, devredilebilir ve mirasçılara geçer.

Üst hakkı, bağımsız ve sürekli nitelikte ise üst hakkı sahibinin istemi üzerine tapu kütüğüne taşınmaz olarak kaydedilebilir. En az otuz yıl için kurulan üst hakkı, sürekli niteliktedir.''

27. 4721 sayılı Kanun'un ''İçerik ve kapsam'' başlıklı 827. maddesi şöyledir:

"Üst hakkının içerik ve kapsamıyla ilgili olarak resmî senette yer alan, özellikle yapının konumuna, şekline, niteliğine, boyutlarına, özgülenme amacına ve üzerinde yapı bulunmayan alandan faydalanmaya ilişkin sözleşme kayıtları herkes için bağlayıcıdır.''

28. Kesin tahsis tarihinde yürürlükte olan 2634 sayılı Kanun'un "Planlar'' başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bakanlık; kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içinde her ölçekteki planları yapmaya, yaptırmaya, resen onaylamaya ve tadil etmeye yetkilidir.

...

Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak satış, tahsis, kiralama, sınır ilanı ve değişikliği işlemleri ile çevresel etki yaratacak alt yapı ve üst yapı projelerinden önce Bakanlığın olumlu görüşünün alınması gereklidir.

..."

29. Kesin tahsis tarihinde yürürlükte olan 2634 sayılı Kanun'un ''Taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımı'' başlıklı 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"A. Turizm alanlarında ve turizm merkezlerinde Bakanlığın talebi üzerine, imar planları yapılmış ve turizme ayrılmış yerlerdeki taşınmaz mallardan:

...

(2) Kamu kuruluşlarına ait olanlar, talep tarihinden başlayarak en geç 2 ay içinde Hazine adına tapuya tescil ve Bakanlığa tahsis edilir. Devre ilişkin şartlar ve bedel, ilgili kuruluşlar ile Hazine arasında 6830 sayılı istimlak Kanununun 30 ncu maddesine göre çözümlenir.

...

B. (A) fıkrasına göre tahsis edilen taşınmaz mallar yatınmcıya intikal ettirilinceye kadar, Hazinece Bakanlıktan bir ödeme talep edilmez.

C. Bu taşınmaz malların yatırımcılara tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerine irtifak hakkı tesisine ilişkin esaslar ile süreler, bedeller, hakların sona ermesi ve diğer şartlar Bakanlık, Maliye Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2490 sayılı Artırma ve Eksiltme ve İhale Kanunu ile 6831 sayılı Orman Kanunu hükümlerine bağlı olmaksızın müştereken tespit

edilir.

D. Bu taşınmaz malları (C) fıkrası uyarınca tespit edilmiş olan şartlarla Türk ve yabancı uyruklu, gerçek ve tüzel kişilere tahsis etmeye Bakanlık yetkilidir. Bu taşınmaz mallar üzerinde bağımsız ve sürekli nitelikli üst hakları dahil olmak üzere irtifak hakkı tesisi ve bunlardan alt yapı için gerekli olanlar üzerinde, alt yapıyı gerçekleştirecek kamu kurumu lehine bedelsiz irtifak hakkı tesisi, Bakanlığın uygun görüşü üzerine, Maliye Bakanlığınca belirlenen koşullarla ve bu Bakanlık tarafından yapılır.

...

I. Tahsisi iptal edilen veya tahsis süresi sona eren araziler üzerinde bulunan yapı, tesis ve müştemilatlar bedelsiz olarak Hazineye intikal eder. Yatırımcı, bunlar için herhangi bir hak ve bedel talep edemez.

...

L. Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar (C) fıkrasında belirtilen çerçevede ve doğrudan yabancı sermaye yatırımının teşvik edilmesi, uluslararası marka, zincir, teknoloji ve standartların ülkeye kazandırılması, etkin alan yönetimi, kalite denetimi ve sosyal, kültürel, fiziki çevreyle uyumlu sürdürülebilir turizm ilkeleri gözetilerek Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.''

30. Mülga Yönetmelik'in ''Kesin tahsis'' başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Ön izinle verilen süre içinde yükümlülüklerini yerine getirerek Turizm Yatırımı Belgesi almış müteşebbise, arazi Tahsis Komisyonunca kesin tahsis yapılır.

Kesin tahsis kararlarının kendilerine taahhütlü olarak tebliği tarihini takiben 1 ay içinde:

Yerli müteşebbisler, toplam yatırım maliyetinin % 10'na tekabül eden miktardaki, kesin tahsis dönemine ait olmak üzere, kesin ve süresiz bir teminat mektubunu Bakanlığa teslim eder ve tahsis koşullarını da belirleyen kira veya irtifak hakkı şeklindeki tahsis sözleşmesini Bakanlıkla karşılıklı olarak imzalar. İmzayı müteakip ön izin teminatı kendisine iade edilir.

...

Toplam yatırımlarının % 15'ini tamamlayan yerli yatırımcıların kesin tahsise ilişkin, yabancı yatırımcıların ise ön izin mukavelesi sırasında alınan teminatları iade edilir.

Bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen tüm müteşebbislerin, kesin tahsisleri iptal edilir ve teminatları Hazineye irad kaydedilir.

...

Yatırımcı, kesin tahsis tarihini takiben alacağı inşaat ruhsatı ile Bakanlıkça mutabakata varılarak onaylanmış yatırım zamanlama tablosu çerçevesinde inşaatını tamamlar."

31. Mülga Yönetmelik'in ''Sözleşmelerin feshi'' başlıklı 22. maddesi şöyledir:

"Bakanlıkla yapmış oldukları sözleşme hükümlerine uymayan yatırımcıların, sözleşmeleri Bakanlıkça fesh edilir. Bu durumda, yatırımcıların o ana kadar yatırımlarıyla ilgili tüm hakları sona erer ve yapılan tesisler arsanın cüzü olarak hazineye intikal eder. Bakanlık, arazisinin eski hale dönüştürülmesini isteyebilir.

Yatırımcı, bu işlem ve intikale ilişkin olarak Bakanlıktan herhangi bir tazminat ve bedel talebinde bulunamaz."

32. Yönetmelik'in ''Dayanak'' başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Yönetmelik; 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır."

33. Kesin tahsis işleminin iptal edildiği tarihte yürürlükte olduğu hâliyle Yönetmelik'in ''Kesin tahsis'' başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(7) Mücbir veya kamudan kaynaklanan ve Bakanlıkça kabul edilebilir idari ve hukuki uyuşmazlıklardan doğan sebeplerle yatırıma başlanılamaması veya yatırımın gerçekleştirilememesi durumunda kesin tahsis süresi, dondurma sebepleri ve bu sebeplerin ortaya çıktığı tarihler dikkate alınarak sorun çözümleninceye kadar Arazi Tahsis Komisyonu kararı ile dondurulur. Kesin tahsis süresinin dondurulduğu tarih ile bu sürenin yeniden başlatılacağı tarih arasında geçen süre tahsis süresine eklenir ve bu süre için kullanım bedeli ödenmez. Tahsis süresinin dondurulduğuna ilişkin yazının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde yatırımcıdan; kesin tahsis süresinin başlatılacağı tarih itibarıyla hesaplanan toplam yatırım maliyetinin binde beşi oranında belirlenecek yeni bedelin o yılki kullanım bedeli sayılmak üzere ödeneceğinin kabul ve taahhüt edildiğine ilişkin noter onaylı taahhütnamenin veya noter onaylı şirket yönetim kurulu kararının Bakanlığa iletilmesi istenir. Tahsis süresinin açıldığı tarih itibarıyla yatırımcıdan sürenin açıldığı tarihteki toplam yatırım maliyeti esas alınarak teminatının güncellenmesi istenir.

(8) Ancak, kendi kusuru dışında, mücbir veya kamudan kaynaklanan ve Bakanlıkça kabul edilebilir hukuki ve idari uyuşmazlıklardan doğan sebeplerle süresi içerisinde yükümlülüklerini tamamlayamadıklarını belgeleyen yatırımcının talebi durumunda, kesin tahsisi iptal edilir ve teminatı iade edilir. Bu durumda kesin tahsisin iptal edildiği tarihe kadar olan kullanım bedelleri tahsil edilir.

...

(13) Kesin tahsis yükümlülüklerini yerine getirmeyen yatırımcının tahsisi Bakanlıkça re’sen iptal edilir ve teminatı Hazineye irat kaydedilir. Bu durumda arazi üzerindeki her tür yapı ve tesisler bedelsiz olarak Hazineye intikal eder. Yatırımcı, bunlar için herhangi bir hak ve bedel talep edemez.

..."

34. Yönetmelik'in ''Tahsisin iptali ve sözleşmenin feshi'' başlıklı 24. maddesi şöyledir:

"(1) Tahsis koşullarına, irtifak hakkı, kiralama veya kullanma izni sözleşmelerine aykırı davrananların kesin tahsisleri ve sözleşmeleri iptal edilir. Bu durumda yatırımcıların tüm hakları sona erer, taşınmazlar üzerinde bulunan yapı ve tesisler müştemilatları ile birlikte bedelsiz olarak Hazineye intikal eder ve teminatları nakde çevrilerek Hazineye irat kaydedilir. Yatırımcılar bunlar için herhangi bir hak, bedel veya tazminat talebinde bulunamaz. Yatırımcılar tarafından taşınmaza veya üzerinde bulunan yapı, tesis ve müştemilatlara zarar verilmiş ise, bunun bedeli de ayrıca alınır.

(2) Mücbir veya kamudan kaynaklanan ve Bakanlıkça kabul edilebilir idari ve hukuki uyuşmazlıklardan doğan sebepler dışında yatırımcının yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle tahsisin iptal edilmesi halinde, yatırımcıdan cari yıl kullanım bedelinin yüzde yirmi beşi kadar tazminat alınır.

(3) Tahsisleri ve bu tahsislere dayanılarak yapılan irtifak hakkı, kullanma izni ve kiralama işlemleri iptal edilen taşınmazların turizm belgeleri de iptal edilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu, 2005 yılındaki kesin tahsis işlemine konu taşınmazın bulunduğu bölgede yapılan imar planlarının mahkeme kararlarıyla iptal edilmesi sebebiyle taşınmazı kullanamadığını belirtmiştir. Geçerli bir imar planı olmaması sebebiyle taşınmazın üzerine tesis yapılamadığını, buna rağmen kendisinden teminatın güncellenmesinin talep edilmesinin mülkiyet hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahale teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Teminat olarak gösterilen ve yaklaşık on dört yıl boyunca kullanılamayan teminat bedelinin geçen süre zarfında enflasyon karşısında değer kaybettiğini ve nihayetinde Hazineye irat kaydedildiğini açıklamıştır. Başvurucu ayrıca Dairenin İdarenin temyiz talebi üzerine verdiği kararda kesin tahsisten itibaren gelişen sürece ilişkin olarak değerlendirme yapılmadığını ve bu sürece ilişkin iddiaların karşılanmadığını, İdarenin Asliye Hukuk Mahkemesi kararına rağmen teminatın güncellenmesini talep ederek mahkeme kararını uygulamadığını belirtmiştir.

37. Bakanlık görüşünde, kesin tahsis işleminin başvurucunun taahhütnameyi ve güncel teminat mektubunu sunmaması sebebiyle iptal edildiği açıklanmıştır. Kesin tahsisin iptali işleminin yürürlükte olan mevzuat hükümlerine uygun olarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir. İmar planlarının iptali nedeniyle başvurucunun mağduriyetinin engellenmesi ve mülkiyet hakkının korunabilmesi adına tahsis sürecinin dondurulduğu, başvurucudan dondurulmuş tahsis süresi için değil kesin tahsis süresinin başlatılacağı tarih itibarıyla toplam yatırım maliyetinin %0,5'i oranında hesaplanan kullanım bedelini ödeyeceğine ilişkin taahhütname sunmasının talep edildiği açıklanmış; teminatın güncellenmesinin ise tahsis süresinin uzatılması amacıyla istendiği, böylece başvurucunun mülkiyet hakkının korunduğu savunulmuştur. Başvurucunun tahsis süresinin dondurulmasına ilişkin süreçte kesin tahsisin iptali ve teminatın iadesi hususunda bir talebi olmadığı, başvurucudan Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen davaya konu alacağı ödemesi yönünde bir talepte bulunulmadığı belirtilmiştir.

38. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında esas itibarıyla başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, kendisine yapılan kesin tahsis işleminin iptaline ilişkin olduğundan başvurucunun belirtilen şikâyetlerinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği

değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

42. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, öncelikle böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

43. Somut olayda İdare tarafından Maliye Hazinesi adına kayıtlı 12696 ada 4 parsel (imar uygulaması sonrasında 13397 ada 3 parsel) sayılı 6.810 m² yüz ölçümlü arsa vasıflı taşınmazın günübirlik tesis inşasına ilişkin projeyi gerçekleştirmek üzere başvurucuya yirmi yıllığına tahsis edilmesiyle ekonomik değer taşıdığı tartışmasız nitelikte olan kesin tahsisin mülk teşkil ettiği hususunda kuşku bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

44. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun üzerinde tasarruf etme ve ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

45. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

46. Somut olayda yeniden belirlenen üst hakkı kullanım bedelinin ödeneceğine ilişkin taahhütnamenin sunulması, teminat gösterme veya teminatın güncellenmesi niteliğindeki mali yükümlülüklerin yerine getirilmemesi sebebiyle başvurucunun kesin tahsisinin iptal

edilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Müdahalenin turizm sektörünün düzenlenmesi ve geliştirilmesi yönündeki amacı gözetildiğinde başvurucunun şikâyetinin mülkiyetin kamu yararına kontrolü veya düzenlenmesine ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

47. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

48. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekir(Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

49. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

50. Kanunun varlığı kadar kanun metni ve uygulanması da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği ölçüde hukuki belirlilik taşımalıdır. Bu bağlamda müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

51. Anayasa’da münhasıran kanunla düzenlenmesinin öngörüldüğü konularda kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerekmektedir (AYM, E.2016/150, K.2017/179, 28/12/2017, § 57).

52. Bununla beraber Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği üzere kanunla düzenleme zorunluluğu, hakka yapılacak müdahalenin uygulamasının kanunun çerçevesini aşmayacak şekilde tüzük, yönetmelik, tebliğ ve genelge gibi yürütme organının çıkaracağı ikincil düzenlemelerle yapılmasına mâni değildir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin konularda temel esaslar, ilkeler ve genel çerçeve kanunla belirlendikten sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususların yürütme organınca çıkarılacak düzenleyici işlemlerle tanzim edilmesi mümkündür (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

53. Başvuruya konu somut olayda başvurucu Şirket adına yapılan kesin tahsis işlemi İdare tarafından iptal edilmiştir. Gerek İdare gerek Daire tarafından idari işleme gerekçe olarak Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası gösterilmiştir.

54. Mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin "Genel İlkeler" bölümünde değinildiği üzere öncelikle belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanuni temelinin bulunması gerekmektedir. Diğer bir deyişle somut başvuru bakımından Anayasa Mahkemesi, öncelikle mülkiyet hakkına müdahalenin belirtilen şekilde kanuni bir dayanağının olup olmadığını tespit etmek durumundadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. İskenderun Demir ve Çelik A.Ş., [GK], B. No: 2015/941, 25/10/2018, § 71).

55. Diğer taraftan bu aşamada belirtmek gerekir ki mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolü veya düzenlenmesine ilişkin müdahale türü yönünden kamu makamlarının geniş bir takdir yetkisi olması müdahalenin kanuna dayalı olması gerektiği olgusunu değiştirmemektedir. Diğer bir deyişle hangi müdahale türü olursa olsun mülkiyet hakkına ancak ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir bir kanun ile müdahale edilebileceği kuşkusuz olup müdahale türleri arasındaki farklılaşma ölçülülük yönünden önem taşımaktadır (İskenderun Demir ve Çelik A.Ş., § 72).

56. Başvuruya konu somut olayda Daire, başvurucu Şirketin Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrasında yer alan düzenlemeye aykırı olarak süresi içinde istenen taahhütnameyi ve teminatı sunmaması sebebiyle kesin tahsis işleminin iptal edilmesinin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir. Diğer bir anlatımla İdare ve Daire tarafından kesin tahsis işleminin iptal edilmesine kanuni dayanak olarak Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası gösterilmiştir.

57. Yönetmelik'in dayanağı olan 2634 sayılı Kanun'un 8. maddesinde taşınmazların turizm amaçlı kullanımı düzenlenmiştir. Anılan maddenin (C) fıkrasında taşınmazların yatırımcılara tahsisinin, kiralanmasının ve bunlar üzerinde irtifak hakkı tesisine ilişkin esasların, sürelerin, bedellerin, hakların sona ermesinin ve diğer şartların saydamlık, güvenilirlik, eşit muamele, kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı ilkeleri doğrultusunda tespit edileceği açıklanmıştır.

58. Aynı maddenin (L) fıkrasında ise 2634 sayılı Kanun'un 8. maddesinin uygulanması ile ilgili usul ve esasların belirtilen ilkeler çerçevesinde ve sermaye yatırımının teşvik edilmesi, uluslararası marka zincir teknoloji ve standartların ülkeye kazandırılması, etkin alan yönetimi, kalite denetimi ve sosyal kültürel fiziki çevreyle uyumlu sürdürülebilir turizm ilkeleri de gözetilerek çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği ifade edilmiştir.

59. 2634 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (C) fıkrasına dayanılarak çıkarıldığı belirtilen Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrasında İdare tarafından kabul edilebilir mücbir sebep veya kamudan kaynaklanan idari ve hukuki uyuşmazlıklar sebebiyle yatırıma başlanamaması hâlinde kesin tahsis süresinin Arazi Tahsis Komisyonu kararıyla dondurulacağına işaret edilmiştir. Aynı maddeye göre tahsis süresi dondurulan yatırımcı kesin tahsis süresinin başlayacağı yılın birim fiyatları üzerinden hesaplanacak yıllık üst hakkı kullanım bedelini ödeyeceğine dair taahhütname sunmak zorunda olduğu gibi aynı zamanda sürenin açıldığı tarihteki değerleri esas alarak öncesinde sunduğu teminatını güncellemek zorundadır.

60. 2634 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (C) fıkrasında tahsise ilişkin esaslara ve hakkın sonra ermesine ilişkin düzenlemelerin yönetmelikle yapılacağı öngörülmekle birlikte yönetmelikle yapılacak düzenlemenin saydamlık, güvenilirlik, eşit muamele, kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı, etkin alan yönetimi, fiziki çevreyle uyumlu sürdürülebilir turizm gibi ilkeler çerçevesinde yapılacağı belirtilmiştir. Tahsise ilişkin esasların uzmanlık gerektiren teknik konularla ilgili olması ve koşulların zaman içinde

değişebildiği dikkate alındığında düzenleme yapılırken gözetilmesi gereken temel ilkeler kanunla belirlendikten sonra meselenin teknik kısmına ilişkin birtakım hususların kanunda tek tek sayılmasının zorunlu olduğu söylenemez. Diğer yandan somut olayda kesin tahsis işleminin iptal sebebi olan tahsis şartlarına aykırı davranılması yönetmelikle belirleneceği öngörülen tahsise ilişkin esaslarla doğrudan bağlantılıdır.

61. Kesin tahsis işleminde, 2634 sayılı Kanun'da ve mülga Yönetmelik'te hüküm bulunmayan hâllerde İdarece belirlenecek esasların uygulanacağının belirtildiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda anılan düzenlemelerde hüküm bulunmaması hâlinde İdarenin belirleyeceği esasların uygulanacağını kabul eden başvurucunun Yönetmelik hükümlerinin ve buna göre öngörülen yaptırımların uygulanacağını öngöremeyeceği de söylenemez.

62. Sonuç olarak söz konusu kanun hükümlerinin açık, ulaşılabilir ve öngörülebilir olduğu dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu kuşkusuzdur.

ii. Meşru Amaç

63. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân verdiğinden, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah,B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

64. Kamu makamlarının turizm sektörünün düzenlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla turizm yatırım ve işletmelerinin tanzim edilmesine ve denetlenmesine ilişkin düzenleyici kurallar getirebileceği tartışmasızdır. Bu kapsamda idare tarafından kamu taşınmazları üzerine yapılacak tesislerin kararlaştırılan sürede ve nitelikte yapılmasını garanti altına almak amacıyla yatırımcılar için birtakım mali yükümlülükler öngörülebilir. Öte yandan yatırımcılardan teminat göstermesinin veya sundukları teminatı güncellemesinin talep edilmesinin yüklenilen edimin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi hâlinde oluşabilecek kamu zararını telafi etme amacını da taşıdığı açıktır. Nihai olarak belirtilen düzenlemeler ve idari işlemlerle ülke ekonomisi açısından büyük önem taşıyan turizm sektörünün gelişimi için turizm potansiyeli taşıyan taşınmazların ülke ekonomisine kazandırılması ve bu amaca uygun olarak taşınmazların kullanımının temin edilmesi amaçlanmaktadır.

65. Somut olayda taşınmazın üzerine inşa edilecek tesisin faaliyete geçmesiyle turizm sektörüne katkı sağlayacak şekilde kullanılmak üzere tahsis edilmesinin, tahsisin kontrolünün ve gerekli şartların sağlanmaması hâlinde iptalinin kamu yararına dayalı meşru bir amaç taşıdığı açıktır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

66. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

67. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

68. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

69. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

70. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklendiğinin saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

71. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusuru olup olmadığı da gözönüne alınır. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (D.C., § 51).

72. Öte yandan idarenin iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü vardır. İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir husus söz konusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68;

Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018, § 44).

73. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

74. Somut olayda tahsisin iptal edilmesi şeklindeki müdahalenin üzerine bir an evvel turizm tesisi kurulmak suretiyle turizm sektörünün gelişmesine katkı sağlayacak olan taşınmazın ülke ekonomisine kazandırılması ve bu amacın gerçekleştirilmesinde kullanılması için elverişli bir araç olduğunda tereddüt yoktur.

75. Müdahalenin gerekliliği bakımından ise öncelikle yukarıda da değinildiği üzere kamuya ait taşınmazların ne şekilde kullanılacağına ilişkin olarak kamu makamlarının geniş bir takdir yetkisinin olduğunu belirtmek gerekir. Bunun yanında turizm tesisi yapılması için tesis edilen tahsis işleminin yatırımcının edimini yerine getirmesinin yanı sıra turizm tesisinin kararlaştırılan sürede ve nitelikte yapılmasını garanti etmek amacıyla talep edilen taahhütnamenin ve güncel bedel üzerinden hesaplanan teminatın sunulmaması sebebiyle iptal edilmesine ilişkin gerekçeler ve kamu makamlarının bu alandaki takdir yetkileri dikkate alındığında somut olayın koşulları altında müdahalenin gerekliliği hususunda yapılan değerlendirmenin aksine bir sonuca ulaşmayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır.

76. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt orantılılıktır. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Alişen Bağcaçi, B. No: 2015/18986, 25/12/2018, § 55).

77. Somut olayda kullanım bedelinin ve teminat mektubunun güncellenmesi, kesin tahsis süresinin dondurulması sebebiyle talep edilmiştir. Tahsis süresinin dondurulması suretiyle mücbir sebep veya kamudan kaynaklanan sebeplerle yaşanan gecikmelere karşı sözleşmenin ve taraf iradelerinin ayakta tutulması ile tarafların haklarının korunmasının amaçlandığı anlaşılmıştır. Nitekim Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrası gereği kesin tahsis süresinin dondurulduğu tarih ile bu sürenin yeniden başlatılacağı tarih arasında geçen süre tahsis süresine eklenecektir. Bu kapsamda kesin tahsis süresinin dondurulmasıyla birlikte hak sahibi olan kişiler tahsis süresi boyunca taşınmazdan faydalanabilecek ve tahsis süresinin taşınmaz gerektiği şekilde kullanılmadan sona ermesi önlenebilecektir.

78. Başvurucunun İdareden kaynaklanan sebeplerle tahsis konusu taşınmazı kullanamaması hâlinde gösterdiği teminatı iade alarak kesin tahsis işlemini sona erdirme imkânına sahip olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Yönetmelik'in 17. maddesinin (8) fıkrasında kendi kusuru dışında mücbir veya kamudan kaynaklanan ve İdarece kabul edilebilir hukuki ve idari uyuşmazlıklardan doğan sebeplerle süresi içerisinde

yükümlülüklerini tamamlayamadıklarını belgeleyen yatırımcının talep etmesi hâlinde kesin tahsis işleminin iptal edilerek teminatın iade edileceğinin düzenlendiği anlaşılmıştır. İlgili düzenleme gereği başvurucunun teminatın iadesini talep ederek kesin tahsis işleminin iptaline karar verilmesini istemesinin mümkün olduğu değerlendirilmiş ancak anılan imkândan yararlanmak üzere İdareye başvuruda bulunduğuna yönelik bilgi ve belge sunmadığı görülmüştür. Bu hâlde başvurucunun teminatını iade alarak kesin tahsis işlemini sona erdirmek yerine kesin tahsis işleminin ayakta kalması yönünde irade gösterdiği kabul edilmelidir.

79. Öte yandan tahsis süresinin dondurulması nedeniyle kullanım bedelinin ve teminat mektubunun güncellenmesinin istenmesinin bireysel yarar ile kamusal yarar arasındaki makul dengenin sağlanması amacına hizmet edebileceği değerlendirilmiştir. Yatırımcıların tahsis süresinin dondurulması sayesinde tahsise konu taşınmazdan sürenin tamamı boyunca faydalanmasına imkân sağlanırken tahsis süresinin dondurulması nedeniyle ortaya çıkabilecek kamusal sakıncalar teminatın ve taahhüdün güncellenmesiyle birlikte bertaraf edilebilecektir. Nitekim aradan geçen sürede paranın enflasyon karşısında değer kaybına uğrayabileceği dikkate alındığında güncelleme yapılmaması başvurucunun öncesinde verdiği teminatın ve taahhüdün sembolik ve işlevsiz kalabilmesine sebebiyet verebilecektir.

80. Sonuç olarak başvurucunun talebi üzerine kesin tahsis süresinin dondurulmasına karar verildikten sonra tahsis süresinin işlemeye başlamasıyla birlikte başvurucundan teminatın ve taahhüdün güncellenmesinin talep edilmesinin başvurucuya aşırı bir külfet yüklemediği anlaşılmıştır. Bu hâlde kamu yararı ile mülkiyet hakkının korunmasındaki bireysel yarar arasındaki adil dengenin başvurucu aleyhine bozulmadığı kanaatine varılmıştır.

81. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Basri BAĞCI, Rıdvan GÜLEÇ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Basri BAĞCI, Rıdvan GÜLEÇ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; turizm tesisi yapılmak üzere tahsis edilen taşınmaza ilişkin kesin tahsis işleminin teminatın irat kaydedilmesi suretiyle iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2. Kesin tahsis tarihinden tahsis işleminin iptal edildiği tarihe kadar geçen yaklaşık on dört yıllık süre içinde başvurucu Şirketin tahsise konu taşınmazı kullanamamasının temel sebebi, İdare tarafından onaylanan imar planlarının çok sayıda mahkeme kararıyla şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve kamu yararına aykırılık bulunduğunun tespit edilmesi sonucu iptal edilmesidir. Diğer bir anlatımla başvurucu, kesin tahsise konu taşınmazı İdare tarafından imar hukukuna ilişkin ilkelere ve kamu yararına uygun imar planlarının oluşturulamaması sebebiyle kullanamamıştır. Süreç bir bütün olarak ele alındığında tahsis işlemine konu turizm tesisinin inşa edilerek işletilmeye başlanamamasında başvurucunun özensiz bir tutum veya davranışının ya da başvurucuya atfedilebilir bir kusurun bulunduğunun ortaya konulamadığı anlaşılmaktadır. Nitekim bu durum İdarenin de kabulünde olduğundan imar planlarının iptaline karar verilmesini takiben Arazi Tahsis Komisyonu tarafından kesin tahsis süresinin dondurulması yönünde kararlar alınmıştır.

3. Tahsis süresinin dondurulması kurumunun kendisinden kaynaklanmayan sebeplerle yatırıma başlanılamaması veya yatırımın gerçekleştirilememesi nedeniyle oluşacak hak kayıplarına karşı yatırımcının menfaatlerini koruduğu açıktır. Öte yandan başvuruya konu somut olayda olduğu gibi idareden kaynaklanan sebeplerle de tahsis süresinin dondurulmasına karar verilebileceği anlaşılmaktadır. İdareden kaynaklı sebeplerle yatırıma başlanılamamasına veya yatırımın gerçekleştirilememesi hâlinde yatırımcının olası tazminat talepleriyle karşılaşma ihtimali bulunan idarenin menfaatlerinin de tahsis süresinin dondurulması kurumuyla korunduğu anlaşılmaktadır.

4. Somut olayda, İdare tarafından tahsis işlemi Yönetmelik'in 17. maddesinin (7) numaralı fıkrasına uygun olarak yeniden belirlenen değerler üzerinden taahhütname sunulmaması ve teminatın güncellenmemesi sebebiyle iptal edilmiştir. Tahsis işleminin iptal gerekçesi doğrudan anılan Yönetmelik hükmüne dayandırılmış, başvurucudan kesin tahsis işleminde belirtilen ediminin ifasını garanti etmesi amacıyla yeni bir taahhütname sunmasını veya teminatı güncellemesinin talep edilmesini gerektirecek somut bir sebebin bulunduğu tespit edilmemiştir.

5. Diğer yandan idarenin iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir husus söz konusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, § 68; Ayten Yeğenoğlu, § 44). Kamu makamlarının hatalı işlemleri neticesinde oluşan yeni durum karşısında öncesinde tesis edilen idari işlem içeriğine göre bireylerin yükümlülüklerini yeniden belirlerken makul sürede, uygun yöntemle ve tutarlı bir biçimde hareket etmeleri, bütün külfeti başvuruculara yüklememeleri gerekir. Nitekim aynı ilke ve belirlemelerin bir idari işleme son verilmesi veya iptal edilmesi durumunda da geçerli olduğu kabul edilmelidir.

6. Yönetmelik'in 17. maddesinin (8) fıkrası kapsamında başvurucunun kesin tahsis süresinin dondurulmasına karar verilmesini talep etmek yerine teminatın iadesini talep ederek kesin tahsis işleminin iptaline karar verilmesini talep edebileceği kabul edilse dahi teminatın güncellenmemesi sebebiyle başvurucu tarafından gösterilen teminat irat kaydedilerek kesin tahsis işleminin iptaline karar verilmesi başvurucuyu tahsis işleminin iptal edilmesinin bütün olumsuz sonuçlarıyla karşı karşıya bırakmıştır. Tahsis işleminin devamı yönünde irade gösteren başvurucunun bu yönde tercihte bulunması tahsise konu taşınmazın idareden kaynaklanan sebeplerle baştan itibaren kullanılamadığı göz ardı edilerek tahsis işleminin iptalinin bütün külfetinin başvuruya yükletilmesi sonucunu doğurmamalıdır.

7. Tahsis işleminden itibaren işleyen süre boyunca paranın enflasyon karşısındaki değer kaybı dikkate alındığında taahhütnamenin ve teminatın güncellenmesinin talep edilmesinin makul olduğu kabul edilebilir ise de başvurucunun tahsisin dondurulması ve yeniden başlatılması hususunda bir kusurunun bulunmadığı nazara alındığında idari işlemin güncellenen yeni koşullarının ve kesin tahsis işleminin iptal edilmesinin bütün sonuçları ile karşı karşıya bırakılmasının başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği görülmektedir.

8. Kesin tahsis tarihinden itibaren yaklaşık on dört yıllık süreçte tahsise konu taşınmazı, İdare tarafından onaylanan ancak mahkemelerce hukuka uygun olmadığı tespit edilen imar planlarının iptal edilmesi sebebiyle kullanamayan başvurucu Şirketten, somut bir sebep ortaya konulmaksızın yeni bir taahhütname sunulması ve verilen teminatın güncellenmesinin istenmesindeki kamu yararı ile mülkiyet hakkının korunmasındaki bireysel yarar arasındaki adil dengenin bozulduğu ve mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu anlaşılmaktadır.

9. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği görüşüyle çoğunluğun bu konudaki kararına katılmıyoruz.

Başkanvekili Basri BAĞCI Üye Rıdvan GÜLEÇ

Üye Selahaddin MENTEŞ Üye Kenan YAŞAR

METİN İYİDİL (2)

B. No: 2020/3067 | Karar tarihi: 12.12.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3067

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

METİN İYİDİL BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/3067)

Karar Tarihi: 12/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/3/2025 - 32839

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Metin İYİDİL

Vekili : Av. Abdullah KAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, istinaf mahkemesinin beraat hükmüyle birlikte verdiği tahliye kararına itiraz edilmesi üzerine bu kararın kaldırılması ve hukuka aykırı bir şekilde tutuklama kararı verilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

6. Birinci Bölüm tarafından başvurunun Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe girişimi sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51, Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. Bu kapsamda olay tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde korgeneral rütbesiyle görev yapmakta olan başvurucunun darbe teşebbüsüne katıldığı iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvurucu, Başsavcılık tarafından 18/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başsavcılık 19/7/2016 tarihinde, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, tasarlayarak öldürme ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçlarından tutuklanması istemiyle başvurucuyu Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

13. Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliği aynı tarihte, isnat edilen suçlardan başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

14. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 30/5/2017 tarihli iddianamesi ile başvurucunun Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde hakkında kamu davası açılmıştır.

15. Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2017/517 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

16. Yargılama sonunda Mahkemenin 27/4/2018 tarihli kararıyla başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

17. Başvurucu, mahkûmiyet kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf başvurusunu inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmünü kaldırarak başvurucunun beraatine ve tahliyesine hükmetmiştir.

18. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı 15/1/2020 tarihinde tahliye kararına itiraz etmiştir. Söz konusu itiraz Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi tarafından yerinde görülmeyerek incelenmesi amacıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesine gönderilmiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi 15/1/2020 tarihli kararı ile itirazı kabul etmiş ve başvurucunun tutuklanmasına yönelik olarak yakalama emri çıkarılmasına karar vermiştir.

19. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi belirtilen karar kapsamında hazır edilen başvurucunun ifadesini almış ve 16/1/2020 tarihinde, başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık Metin İYİDİL'e isnat edilen Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme suçunun vasıf ve mahiyeti, CMK'nin 100/3-a maddesi kapsamında kalan suçlardan olması, ilk derece mahkemesinin mahkumiyet hükmüne dayanak yapılan tanık anlatımları ve diğer deliller, eylemlerin niteliği, tutukluluk süresi, hükmün henüz kesinleşmemiş olması, sanığa isnat edilen suçun gerektirdiği cezanın mahiyeti ile sanığın daha önce devlet kademesinde bulunduğu görevleri itibariyle kaçma şüphesi gözetilerek adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı ve atılı suç bakımından tutuklamanın orantılı bir tedbir niteliğini taşıdığı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5 ve 6. maddesindeki koşullara uygun olduğu cihetle, CMK'nin 100/1,2-a, 3-a-11 ve 101, 104/2 maddeleri gereğince sanığın Anayasal Düzeni Ortadan Kaldırmaya Teşebbüs Etme suçundan TUTUKLANMASINA... [karar verildi.]"

20. Başvurucu tutuklama kararına itiraz etmiş, itiraz mercii olan Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Ceza Dairesi ise 20/1/2020 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Sanığa yüklenen suçun niteliği, mevcut delil durumu, kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu gösteren dosya kapsamındaki bilgi ve belge içerikleri, atılı suçun CMK'nin 100/3-a-11 maddesinde düzenlenen suçlardan oluşu, yüklenen suç için öngörülen ceza miktarı karşısında kaçma şüphesinin varlığı, adli kontrol hükümlerinin yetersiz kalacağı ve atılı suç bakımından tutuklama tedbirinin orantılı bir tedbir niteliğini taşıması, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi'nin takdiri ve dayandığı gerekçelere göre sanığın

tutuklanmasına ilişkin verilen tutuklama kararında bir isabetsizlik bulunmadığından, yapılan itirazın reddine karar vermek gerekli görülmüştür."

21. Başvurucu, anılan kararı aynı tarihte öğrendiğini ifade etmiştir.

22. Başvurucu 22/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının başvurucu hakkındaki beraat hükmünü temyiz etmesi üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesi 1/7/2020 tarihinde eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle beraat hükmünün bozulmasına ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Devam eden sürecin sonucunda 11/11/2022 tarihinde Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucu hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüse yardım etme suçundan 15 yıl 10 ay hapis cezasına hükmedilmiş, ayrıca başvurucunun tutukluluk hâlinin hükümle birlikte devamına karar verilmiştir.

24. Başvurucu, mahkûmiyet hükmünü temyiz etmiştir. Temyiz mercii olan Yargıtay 3. Ceza Dairesi 3/6/2024 tarihli kararla temyiz talebini esastan reddederek hükmü onamış ve mahkûmiyet hükmü aynı tarihte kesinleşmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu, hakkında beraat hükmü verilerek tahliyesine karar verildiğini ancak Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına yaptığı itirazın kabulü üzerine tutuklandığını belirtmiştir. Başvurucu; beraat hükmü ile birlikte suç isnadının sona erdiğini ve beraat hükmünün geçerliliğini sürdürdüğü bir dönemde hakkında tutuklama kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu, ayrıca hükümle birlikte verilen tahliye kararının hükme bağlı olduğu için itiraz kanun yoluna tabi olmadığını, böylelikle tahliye kararına itirazı inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesinin karar verme yetkisinin bulunmadığını ifade ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, yaşam hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde; tutuklama tedbiri için aranan kuvvetli suç şüphesinin somut olayda mevcut olduğu, tutuklama kararının verildiği andaki genel koşullar ve somut olayın özel koşulları birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden kaçma ve delilleri etkileme tehlikesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olmadığının söylenemeyeceği ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu belirtilerek başvurucunun ihlal iddiasının yerinde olmadığı ifade edilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını yineleyerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi uygun görülmüştür.

30. Somut olayda ilk olarak Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/4/2018 tarihli kararıyla başvurucunun mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verildiği, istinaf kanun yolu aşamasında ise Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmünün kaldırılarak başvurucunun beraatine ve tahliye edilmesine hükmedildiği görülmüştür. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına itiraz etmesi üzerine başlayan süreçte de başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına 16/1/2020 tarihinde karar verilmiştir.

31. Başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında dayanağını bulan suç isnadına bağlı tutulma hâli 27/4/2018 tarihinde Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin verdiği mahkûmiyet hükmü ile birlikte sona ermiş ve başvurucunun tutulma hâli mahkûmiyete bağlı tutulma hâline, diğer bir deyişle Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" şeklindeki tutma biçimine dönüşmüştür. Ancak 14/1/2020 tarihinde verilen beraat hükmü ile birlikte mahkûmiyet hükmü ortadan kalktığı için başvurucunun mahkûmiyete bağlı tutulma hâli de anılan tarihte kendiliğinden sona ermiştir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına itiraz etmesi üzerine başlayan süreç sonunda başvurucunun tutuklandığı 16/1/2020 tarihinde başvurucu hakkındaki -1/7/2020 tarihinde bozulan- beraat hükmü her ne kadar kesinleşmemiş ise de geçerliliğini korumaktadır. Buna göre başvurucunun tutuklanma tarihinde hakkında bir suç isnadı ve mahkûmiyet hükmü bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, bir suç isnadına bağlı tutulma yahut mahkûmiyete bağlı tutulma hâli arz etmediği ve bu tutmanın Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan -kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği- durumlar arasında yer almadığı sonucuna varılmıştır.

32. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvuruculların tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddialarına yönelik olarak öncelikle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceklerini belirterek anılan iddiaları başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmaktadır (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26). Somut başvuruda da 3/6/2024 tarihli kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunduğundan başvurucunun mezkûr iddiaları yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceği değerlendirilmiştir.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamıştır.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ

OLDUĞUNA Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. İstinaf mahkemesinin beraat hükmüyle birlikte verdiği tahliye kararına itiraz edilmesi üzerine bu kararın kaldırılarak hukuka aykırı bir şekilde tutuklama kararı verilmesi nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Başvurucu hakkında 15 Temmuz 2016 gecesi FETÖ/PDY mensuplarınca gerçekleştirilen askerî darbe teşebbüsü sonrasında verilen gözaltı ve akabindeki tutuklama kararı bağlamında hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 30/5/2017 tarihli iddianamesi ile aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

3. Gerçekleştirilen yargılama sonucunda 27/4/2018 tarihli kararla başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiş ve başvurucu bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

4. İstinaf başvurusunu inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi ise 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmünü kaldırarak başvurucunun beraatine ve tahliye edilmesine hükmetmiştir. Bununla birlikte Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı 15/1/2020 tarihinde tahliye kararına itiraz etmiştir. Söz konusu itiraz Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi tarafından yerinde görülmeyerek incelenmesi amacıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesine gönderilmiş ve bu Daire 15/1/2020 tarihli kararı ile itirazı kabul ederek başvurucunun tutuklanmasına yönelik yakalama emri çıkartılmasına karar vermiştir.

5. Ardından Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Ceza Dairesi belirtilen karar kapsamında hazır edilen başvurucunun 16/1/2020 tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklanmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, bu karara yaptığı itiraz reddedildikten sonra süresi içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucu, hakkında beraat hükmü verilerek tahliyesine karar verilmesine rağmen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının tahliye kararına yaptığı itirazın kabulü üzerine tutuklandığını belirterek beraat hükmü ile birlikte suç isnadının sona erdiğini ve beraat hükmünün geçerliliğini sürdürdüğü bir dönemde hakkında tutuklama kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu ve dolayısıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Mahkememiz çoğunluğu ise başvurucunun yargılanması sürecinde gelinen aşamada 11/11/2022 tarihinde Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucu hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüse yardım etme suçundan 15 yıl 10 ay hapis cezasına hükmedilmiş ve bu mahkumiyet hükmünün Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/6/2024 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiş olduğunu dikkate alarak Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı gereğince başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle başvurunun kabul

edilemez olduğuna hükmetmiştir.

8. Çoğunluk kararına göre tutuklamaya konu davanın kesinleşmiş olması hâlinde başvurucular tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceklerdir. Mahkememiz çoğunluğu(Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26) kararlarını da örnek göstererek bu başvuruda da kesinleşmiş bir hüküm bulunduğundan başvurucunun tutuklama tedbiri açısından 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuru yapabileceğine işaret etmektedir (Bkz.:§ 32).

9. Gerçekten 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen kişilerin tazminat davası açabilecekleri öngörülmekte olup Anayasa Mahkemesi tutuklamanın hukukiliğini incelediği bireysel başvurularda başvurucu hakkında verilen mahkumiyet hükmünün kesinleşmesi durumunda tutuklamanın hukukiliğini incelemeyip 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin öngördüğü tazminat yolunu tüketmek gerektiğine işaret etmektedir.

10. Tutuklamanın hukukiliği ile ilgili gerçekleştirilen bireysel başvuru incelemelerinde de ifade edildiği üzere kişiler sadece Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında sayılan durumlardan birinin varlığı halinde ve şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla bu özgürlüklerinden mahrum bırakılabilecektir.(Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

11. Nitekim konumuz bağlamında kişi özgürlüğünden mahrum bırakılabilecek durumlardan birisi olarak karşımıza 19. maddenin ikinci fıkrasındaki "mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi" istisnası çıkmaktadır. Konumuz bağlamındaki ikinci istisna ise aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin kaçma, delilleri yok etme veya değiştirmeyi önleme amaçlı tutuklanma halidir. Bu ikincisine genel olarak suç isnadına bağlı tutma da denilmektedir.

12. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre suç isnadına bağlı tutma bağlamında kişinin mahkum olması sonrasındaki aşamadaki tutulma suç isnadına bağlı olarak değil mahkûmiyete bağlı tutma olarak kabul edilmekte olup bu bağlamda Mahkememiz ikisi arasında fark olduğuna işaret etmektedir. Anayasa Mahkemesine göre, mahkûmiyete karar verilmekle isnat olunan suçun işlendiği, bundan failin sorumlu olduğunun sübuta erdiği kabul edilmekte ve bu nedenle sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmektedir. Bu durumdaki tutulmanın kuvvetli suç şüphesi ve bir tutuklama nedenine dayalı olan suç isnadına bağlı tutma niteliğinde olmadığı açıktır. Hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamı veya tutuklama kararı sonrasındaki hürriyetten yoksun kalmanın mahkûmiyete bağlı tutma olarak kabulü için mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi de gerekmemektedir (Bkz.: Ç.Ö. [GK], B. No: 2014/5927, 19/7/2018, § 35).

13. Bununla birlikte kişi hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün istinaf veya temyiz aşamalarında kanun yolu mercii tarafından bozulması durumunda ilk derece mahkemesinin hükmü ortadan kalkarak mahkûmiyete bağlı tutma hâli, bozma kararının verildiği tarih

itibarıyla suç isnadına bağlı tutmaya dönüşmektedir. (Mehmet Şimşek, B. No: 2018/10953, 22/7/2020, § 59).

14. Dolayısıyla bunların dışında bir tutma hali Anayasa'nın 19. maddesi ile uyumlu değildir. Somut bireysel başvuruya konu tutma hali ise bu iki durumdaki tutmaya da benzememektedir. Zira somut olayda başvurucunun Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/4/2018 tarihli kararıyla mahkûmiyetine hükmedilmiş ancak Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin 14/1/2020 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmü kaldırılarak başvurucunun beraatine ve tahliye edilmesine hükmedilmiştir.

15. Bireysel başvuruya konu tutma hali ise Ankara Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının beraate binaen verilen tahliye kararına itiraz etmesi üzerine başlayan süreçte başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan 16/1/2020 tarihinde tutuklanması kararıdır.

16. Bununla birlikte bireysel başvuruya konu tutulma hali ne 19. maddenin ikinci fıkrasına ne de aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki tutma haline girmektedir. Zira artık Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesinin hakkındaki mahkûmiyet hükmünü kaldırarak başvurucunun beraatine hükmettiği 14/1/2020 tarihli karar sonrasında bu kararın istinafın verdiği bir "bozma kararı" değil bir "beraat kararı" olduğu dikkate alındığında burada bir suç isnadına bağlı tutma durumundan da bahsedilememektedir.

17. Dolayısıyla ortada anayasal ve kanuni temeli olmayan bir tutma hali olduğu aşikardır. Anayasa Mahkemesinin tutuklamanın hukukiliği ile ilgili yapılan bireysel başvurularda kişinin mahkumiyetinin kesinleşmesi durumunda artık tutuklamanın hukukiliğini incelemeyip başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin öngördüğü tazminat yolunu tüketmesi gerektiği şeklindeki içtihadı kendi içinde tutarlı bir yol olmakla birlikte somut bireysel başvuruda da aynı sonuca ulaşmanın anayasal açıdan sorunlu olduğu kanaatindeyim.

18. Zira bu başvuruya konu tutma biçimi Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar arasında yer almamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun tutulmasının bu yönü ile hiçbir anayasal temeli mevcut değildir. Bunun içindir ki Mahkememizce başvurunun öncelikle bu biçimdeki bir kişi özgürlüğünden mahrum bırakılmanın anayasal dayanağı bulunmaması nedeniyle başvurucunun kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilerek sonuçlandırılması gerekirdi.

19. Mahkememiz çoğunluk kararındaki yaklaşım esasında Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun burada da tüketilmesi gerektiği ve bu yolun tüketilmesi sonrasında da ihlalin devam etmesi durumunda yapılacak bireysel başvuruda ihlal iddiasının ancak Anayasa Mahkemesi tarafından inceleneceği anlamına gelmektedir. Oysa hiçbir anayasal temeli olmayan bir tutma hali olduğu açık olan bu durumda yine de tazminat yolunun gösterilmesi esasında kişi özgürlüğü ve güvenliği ile ilgili konumuz bağlamında söz konusu olan anayasal güvenceleri anlamsız kılacak bir yaklaşımdır.

20. Kaldı ki çoğunluk kararında "başvurucunun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, bir suç isnadına bağlı tutulma yahut mahkûmiyete bağlı tutulma hâli arz etmediği ve bu tutmanın Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan -kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği- durumlar arasında yer almadığı" (§ 31) şeklindeki gerekçede de ifade edildiği üzere zaten somut başvuruya konu tutmanın anayasal

temeli olmadığı açıkça vurgulanmaktadır.

21. Bu bağlamda somut bireysel başvuru formunda maddi ve manevi tazminat talebine yer verilmeyip sadece kişi özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi talep edildiği halde çoğunluk kararında ihlal sonucuna ulaşılmayıp başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez bulunması önemli bir çelişkidir.

22. Zira Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen yol açıkça bir tazminat yolu olup bu tazminat için öncelikle tutmanın hukuka aykırı olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Çoğunluk kararında zaten açıkça başvurucu hakkındaki tutmanın "Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında sınırlı olarak sayılan -kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği- durumlar arasında yer almadığı" tespitinde bulunulduğuna (bkz.: § 31) ve başvurucu da tazminat talebinde bulunmadığına göre bu durumda yine de Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen yolu etkili yol olarak göstermenin bu yönü ile hiçbir anlamı olmayacaktır.

23. Bunun yanında kabul edilemezlikle sonuçlandırılan bir bireysel başvuru dosyasında çoğunluk kararında olduğu gibi başvurunun esası ile ilgili tespitlerde bulunmak Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yöntemine de uygun değildir. Hele de başvuru yollarının tüketilmemesi gerekçesiyle verilen bir kabul edilemezlik kararında esasa ilişkin değerlendirme yapmak bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi ile ilgili önemli kafa karışıklıklarına da sebebiyet verebilecektir.

24. Ek olarak, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunan bir bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesinin dosyanın esası ile ilgili tespitlerde bulunması başvurucunun gösterilen başvuru yolunu tükettikten sonra yapacağı ikinci bireysel başvuruda ihsas-ı rey anlamına gelebilecektir. Dolayısıyla bu biçimdeki bir değerlendirmenin çoğunluk kararında bulunması bu yönü ile de sorunludur.

25. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğumdan Mahkememiz çoğunluğunun ulaştığı başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna ilişkin kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

BARIŞ PEHLİVAN

B. No: 2020/17359 | Karar tarihi: 12.12.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/17359

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

BARIŞ PEHLİVAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/17359)

Karar Tarihi: 12/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 26/5/2025 - 32911

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Hüseyin Ozan ADIYAMAN

Başvurucu : Barış PEHLİVAN

Vekili : Av. Hüseyin ERSÖZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir infaz koruma memurunun ceza infaz kurumuna kayıt ve kabul işlemleri yapılan tutukluya vurup kötü muamelede bulunması ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/6/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Ceza Soruşturması Süreciyle İlgili Olay ve Olgular

6. Başvurucu, kamu tarafından tanınan bir gazeteci ve yazardır.

7. Başvurucu, istihbarat faaliyeti ile ilgili bilgi ve belgeleri ifşa etme suçundan İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6/3/2020 tarihli kararıyla tutuklanmıştır. Bu kararın infazı kapsamında Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) sevk edilen başvurucu, anılan tarihte saat 22.30 sıralarında İnfaz Kurumunun Mahkûm Kabul Kayıt Birimine giriş yapmıştır.

8. Başvurucu vekili 9/3/2020 tarihli dilekçeyle infaz koruma memuru hakkında Silivri Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur. Dilekçede infaz koruma memurunun 6/3/2020 tarihinde ceza infaz kurumuna kayıt ve kabul işlemleri devam eden başvurucuyu rencide eden davranışlarda bulunduğunu, kendisini uyaran başvurucuya “Sen kim oluyorsun, ben devletim.” diye bağırdığını, kayıt işlemlerinin sona ermesini bekleyen başvurucunun sırtına iki kez vurduğunu iddia etmiştir.

9. Başsavcılık 10/3/2020 tarihinde İnfaz Kurumuna yazı yazarak başvurucu vekilinin şikâyet dilekçesine ilişkin olarak ayrıntılı izahat verilmesi, kamera kayıtlarının tespit edilerek çözümlenmesi, başvurucunun kati hekim raporunun aldırılması ve olaya ilişkin tüm tutanak ve belgelerin gönderilmesi talimatını vermiştir.

10. İnfaz Kurumu 17/3/2020 tarihinde Başsavcılığın 10/3/2020 tarihli yazısına cevap vermiştir. İnfaz Kurumu cevabında şu tespitlere yer vermiştir:

i. Başvurucu 6/3/2020 tarihinde saat 22.30 sıralarında polis teslimi ile İnfaz Kurumuna giriş yapmıştır.

ii. Başvurucunun üst araması yapılmış, bu esnada başvurucu ile fiziksel veya sözlü münakaşa yaşanmamıştır.

iii. Başvurucu, kayıt işlemlerinin tamamlanmasından sonra saat 23.00 sıralarında da kendi beyanı doğrultusunda darp ve cebir görmediğine dair tutanağı imzalamış ve X-Ray cihazından geçirilerek tutulacağı odaya götürülmüştür.

iv. Başvurucunun 9/3/2020 tarihinde ilk muayenesi yapılmış, darba ve cebre maruz

kalmadığı Kurumun aile hekimi tarafından tespit edilmiştir.

v. Başvurucunun 6/3/2020 tarihinde İnfaz Kurumuna kabul edilmesi esnasında şiddet gördüğünü iddia etmesi üzerine Disiplin Amirliği 10/3/2020 tarihinde disiplin soruşturması başlatmıştır.

11. İnfaz Kurumunun 17/3/2020 tarihli yazısına, kamera kayıtlarını ihtiva eden CD ve Çözümleme Tutanağı, 9/3/2020 tarihli tutuklu ve hükümlü ilk kabul gözlem formu, başvurucu hakkında düzenlenen 11/3/2020 tarihli genel adli muayene raporu ve altında başvurucunun imzası bulunan, infaz kurumuna kabulü esnasında başvurucunun darba ve cebre maruz kalmadığına ilişkin tutanak eklenmiştir. 6/3/2020 tarihli tutanağa göre başvurucu infaz kurumuna kabulü esnasında darp ve cebre maruz kalmadığını ifade etmiştir. Bunun yanında 9/3/2020 tarihinde düzenlenen formda Dr. A.E.S.nin imzasıyla başvurucunun vücudunda darp ve cebir izi olmadığı kayıt altına alınmıştır. 11/3/2020 tarihinde düzenlenen genel adli muayene raporunda ise beş gün önce gerçekleştiği iddia edilen darp olayına ilişkin bulgunun muayene tarihinde saptanmasının mümkün olmadığı açıklanarak herhangi bir lezyon bulunmadığı belirtilmiştir.

12. Ayrıca 17/3/2020 tarihli Görüntü İnceleme Tutanağı'nda; başvurucunun saat 22.30'da mahkûm kabul kayıt birimine alındığı, saat 23.05'te buradan çıkış yaptığı, saat 23.22'de arama odasına alındığı, saat 23.26'da arama odasından çıktığı, saat 23.28'de X-Ray cihazına eşyalarını bırakarak duyarlı kapıdan geçtiği, saat 23.32'de infaz koruma memurlarının kontrolünde mahkûm kabul koridorundan geçtiği, saat 23.33 sıralarında alıkonulduğu odaya yerleştirildiği ve oda kapısının kilitlendiği belirtilmiştir. Tutanakta ayrıca görevli infaz koruma memurlarının başvurucuya karşı fiziki müdahalede bulunmadıkları da ifade edilmiştir.

13. Başsavcılık 18/3/2020 tarihinde başvurucunun müşteki sıfatıyla ifadesini almıştır. Başvurucu; ifadesinde İnfaz Kurumuna kaydolması ve kabul edilmesi esnasında kendisine aşağılayıcı tarzda ve bağırarak konuşan infaz koruma memurunu uygun bir dille uyardığını, bunun üzerine "Sen kimsin?" ve "Ben devletim." gibi söylemlere maruz kaldığını belirtmiştir. Kayıt işlemlerinin devam ettiği sırada memurun, arkasından gelerek sırtının sol tarafına iki defa avucunun içiyle vurduğunu belirtmiştir. Ayrıca 17/3/2020 tarihinde Bakanlığın yaptığı idari soruşturma gereği adalet müfettişlerine ifade verdiğini, darbedildiği anın kamera kaydının 22.38 ve 22.39 dakikaları arasında görüldüğünü ifade etmiştir.

14. Başsavcılık, başvurucunun İnfaz Kurumuna kayıt işlemlerinin gerçekleştirildiği esnada kamera kaydındaki görüntülerde yer alan infaz koruma memurları O.B., E.K. ve K.K.nın tanık sıfatıyla ifadelerini almıştır. O.B. ve E.K. ifadelerinde benzer şekilde başvurucunun kendisine "bey" veya "siz" diye hitap edilmesini istediğini, bunun üzerine infaz koruma memuru M.B.nin başvurucunun arkasında durduğu sırada öne doğru eğilerek "Burası devlet dairesidir, burada ayrım yapılmadan herkese isim ve soy ismi ile hitap edilir." dediğini belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun "Bu yaptığınız işkence ve şiddettir." demediğini, M.B.nin de "Ben devletim." şeklinde bir söylemi olmadığını ifade etmiştir.

15. K.K. ise ifadesinde soruşturma konusu olayın meydana geldiği anda mahkûm kabul odasında olduğunu ve telefon görüşmesi yaptığını, olay anında yaşanan diyaloğu tam olarak duymadığını, başvurucuya karşı fiziki bir müdahalede bulunulmadığını beyan etmiştir.

16. İnfaz koruma memuru M.B. Başsavcılıkta 20/3/2020 tarihinde şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde; başvurucunun yüksek sesle "Benimle konuşurken Barış Bey veya siz

diyeceksiniz, ben bu ülkede fetöcüleri yakalatmış bir gazeteciyim, benimle bu şekilde konuşamazsınız.” dediğini duyduğunu açıklamıştır. M.B. bunun üzerine kamera kaydına göre 22.38.55’te arkasında durduğu başvurucunun önüne doğru eğilerek “Burası devlet dairesidir, burada herkese ayrım yapmadan ismi ve soy ismi ile hitap ediyoruz.” dediğini ve sakin olmasını söylediğini, başvurucunun sırtına vurmadığını, “Ben devletim.” şeklinde bir söylemi olmadığını ve suçlamayı kabul etmediğini belirtmiştir.

17. Başsavcılık, soruşturmaya konu olayla ilgili kamera görüntülerini inceleyip rapor hazırlaması için Silivri Adliyesinde bilgisayar işletmeni olan E.Ç.yi görevlendirmiştir. E.Ç. hazırladığı 23/3/2020 havale tarihli CD İnceleme Tutanağı'nda görüntüdeki infaz koruma memurunun başvurucunun arkasından eğilerek bir şeyler söylediğini, aralarında on saniyelik bir diyalog geçtiğini, kamera kaydında ses olmadığı için konuşmanın tespit edilemediğini, bu esnada başvurucu ile memur arasında herhangi bir darp ya da itişme yaşanmadığını belirtmiştir.

18. Soruşturmada 23/3/2020 tarihinde elde edilen delillere göre başvurucunun darbedilmediğinin sabit olduğu açıklanarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

“...[O]lay tarih ve saatine ilişkin kamera kayıtları, bilirkişi raporu, müştekinin doktor raporları ile müştekinin ceza infaz kurumuna kabul-kayıt işlemleri sırasında tanzim edilmiş olan tutanakların temin edilerek müştekinin ve şüpheli infaz koruma memuru ile diğer tanıkların ifadelerine başvurulduğu, 06.03.2020 tarihli tutanağın tutuklu müşteki Barış Pehlivan tarafından 'Darp ve cebir görmedim' yazılarak imzaladığının görüldüğü, yine tutuklu müşteki Barış Pehlivan’ın darp cebir görmediğine dair adli hekim raporu bulunduğunun görüldüğü, kamera kayıtlarının çözümlenerek incelendiği ve bir örneğinin CD halinde dosya arasına alındığı, kamera görüntülerinde müştekinin ceza infaz kurumuna kabulünden koğuşuna alındığı aşamaya kadar herhangi bir darp-cebir eylemine maruz kalmadığının tespit edildiği, tanıkların yeminli ifadelerinin şüphelinin savunmasını doğrular mahiyette olduğu, dolayısıyla müştekinin şahsi soyut iddiasından başka darp-cebir gördüğüne dair bir delilin bulunmadığı gibi adli hekim raporları, kamera görüntüleri ve tanık beyanlarına göre müştekinin darp edilmediğinin sabit olduğu anlaşıldığından... kovuşturma yapılmasına yer olmadığına... [karar verildi.]”

19. Başvurucu vekili anılan karara 21/5/2020 tarihli dilekçe ile itiraz etmiştir. İtiraz kapsamında şikâyet dilekçesinde yer alan yakınmaların yanında kamera görüntülerinden fiziksel müdahale olduğu açıkça anlaşılmasına rağmen kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesinden sonra başvurucu vekilinin talebiyle Adli Bilişim Uzmanı K.P. tarafından hazırlanan 19/5/2020 tarihli uzman mütalaasında; şüpheli memurun sol kolunu kaldırıp elini yumruk yaptığının, sonrasında yumruğunu başvurucunun sırtına indirdiğinin, başvurucunun bu hareket karşısında aniden geri çekildiğinin, görevlinin eğilerek bir şeyler söylemeye devam ettiğinin tespit edildiğini belirtmiştir. İtiraz dilekçesinde ayrıca olaydan sonra düzenlenen sağlık raporlarında darp ve cebir izi bulunmadığına dair kabul edilebilir bir değerlendirmenin yer almadığını, başvurucunun darp ve cebir görmediğine dair tutanağı ise soruşturma konusu olaydan önce imzalandığını iddia etmiştir.

20. Başvurucunun itirazı Silivri Sulh Ceza Hâkimliğince 29/5/2020 tarihinde reddedilmiş, karar başvurucu vekiline 6/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 16/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Disiplin Soruşturması Süreciyle İlgili Olay ve Olgular

22. Başvurucunun İnfaz Kurumuna kabulü esnasında darbedildiği iddiası ile ilgili olarak başlayan ceza soruşturmasında 10/3/2020 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmıştır. Bu yazıyla başvurucunun darp iddiasından haberdar olunduğu açıklanarak Disiplin Amirliğince 10/3/2020 tarihinde disiplin soruşturması başlatılmıştır. Disiplin soruşturması kapsamında başvurucunun İnfaz Kurumuna kayıt işlemlerinin gerçekleştirildiği esnada kamera kaydındaki görüntülerde yer alan infaz koruma memurları O.B., E.K. ve K.K.nın ifadeleri alınmıştır. İnfaz koruma memurları benzer şekilde kendisine "Barış Pehlivan" diye hitap edilmesi üzerine başvurucunun "Bu ülkedeki fetöcüleri yakalatan gazeteci benim, bana Barış Bey veya siz, diye hitap edeceksiniz, ben size öyle hitap ediyorum." dediğini beyan etmiştir. Ayrıca M.B.nin "Sakin ol Barış Pehlivan, burası devlet kurumu, burada siz ya da bey yoktur, herkes eşit, biz görevimizi yapıyoruz, tüm tutuklu ve hükümlülere isim ve soy isim ile hitap ediyoruz." dediğini, K.K.nın da "Dışarıda ne iş yaptığın ya da görevin bizim için önemli değil, burada bey ya da siz yok, tüm tutuklu ve hükümlülere isim ve soy isimle hitap edilir." şeklinde söylemde bulunduğunu, kimsenin başvurucuya fiziki bir müdahalesinin olmadığını belirtmiştir.

23. M.B. 13/3/2020 tarihinde alınan ifadesinde kendisine "bey" ya da "siz" diye hitap edilmesini isteyen başvurucuya "Sakin ol Barış Pehlivan, burası devlet kurumu, burada siz ya da bey yoktur, bütün tutuklu ve hükümlüler eşit, biz görevimizi yapıyoruz, bütün tutuklu ve hükümlülere isim ve soy isim ile hitap ediyoruz." dediğini, başvurucunun sırtına vurmadığını, aralarında iki üç saniyelik bir konuşma geçtiğini, sonrasında görev yerine döndüğünü belirtmiştir. M.B. 8/12/2020 tarihli savunmasında da 13/3/2020 tarihli ifadesindeki beyanlarına benzer anlatımlarda bulunmuştur.

24. Disiplin soruşturması kapsamında tespit edilen ifadeler, Görüntü İnceleme Tutanakları, nöbet çizelgeleri, başvurucunun imzası ile darp ve cebir görmediğine dair beyanını içeren tutanak, Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma evrakı ile sağlık raporları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Disiplin soruşturması sonunda M.B.nin başvurucuya darp ve cebirde bulunmadığına kanaat getirilmiştir. Bununla birlikte M.B.nin muhatabını sert ve agresif tavırlarla sindirmeye, baskı altına almaya, tedirgin etmeye yönelik davranışının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağına dair temel ilkeyle bağdaşmadığı açıklanmıştır. Sonuç olarak M.B.nin elini başvurucunun omzuna koyması nedeniyle öncelikle kınama cezasıyla cezalandırılmasına, geçmiş hizmetlerinde başarılı olduğu ve hakkında açılmış başka bir disiplin soruşturması ve disiplin cezası bulunmadığı hususları dikkate alınarak bir alt cezanın uygulanmasına, buna göre uyarma cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

25. M.B.nin bu karara karşı yaptığı itiraz Bakırköy Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Disiplin Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilmiş, M.B.nin elini Barış Pehlivan'ın omzuna koyduğu kabulünün ve gerekçesinin dosya içeriğiyle uyumlu olmadığı tespit edilerek dosyanın usuli eksikliklerinin giderilmesi ve yeniden karar verilmesi için mahalline iadesine karar verilmiştir. Bunun üzerine Disiplin Amirliği 7/4/2021 tarihinde, M.B.nin Barış Pehlivan'a herhangi bir darp ve cebirde bulunmadığının tespit edildiğini, suçunun ya da disiplin cezası verilmesini gerektiren bir davranışının bulunmadığını açıklayarak ceza verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Bu karar 15/4/2021 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Muhafızın görevini kötüye kullanması" başlıklı 295. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün muhafaza veya nakli ile görevli kişilerin, görevlerinin gereklerine aykırı hareket etmeleri halinde, görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin hükümler uygulanır."

27. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

28. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "İnfazda temel ilke" başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz."

29. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu;

i. Tutuklu olarak sevk edildiği Ceza İnfaz Kurumunda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele gördüğünü, kayıt işlemlerini gerçekleştiren infaz koruma memurunun kendisini devlet olarak tanımladığını ve sırtına yumruk attığını,

ii. Gücünü, ifa ettiği kamu görevinden alan memurun eylemlerinden dolayı korku, çaresizlik ve aşağılanma duygularını yoğun şekilde yaşadığını,

iii. 6/3/2020 tarihininde yaşanan başvuru konusu olaya ilişkin görüntülerin 7/3/2020 tarihinde basın organlarında yer almasına rağmen suç duyurusunda bulunduğu 9/3/2020 tarihine kadar resen soruşturma başlatılmadığını,

iv. İstanbul ve Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılıklarının bağımsız bir soruşturma yürütmediklerini, bu kapsamda görüntü kayıtlarından anlaşılmasına rağmen darp fiilinin gerçekleşmediğine dair asılsız açıklamalarda bulunduklarını,

v. Soruşturmaya konu olaydan sonra düzenlenen sağlık raporlarında darp ve cebir bulunmadığına ilişkin kabul edilebilir bir değerlendirme olmamasına rağmen anılan raporlara, şüpheli ile şüphelinin mesai arkadaşlarının güvenilirliği değerlendirilmeyen

beyanlarına, başvuruya konu olayın yaşanmasından önce imzalandığı sabit olan darp ve cebir görmediğine dair tutanağa dayanılarak kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiğini,

vi. Kamera görüntülerinin eksik değerlendirildiğini, görüntülerin analizine ilişkin gerçeğe aykırı ve özensiz tespitler içeren bilirkişi raporunun esas alındığını açıklayarak kötü muamele yasağının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlığın 5/4/2023 tarihli görüşünde; başvurucunun şikâyetiyle ilgili olarak yürütülen ceza soruşturması kapsamında delillerin toplandığı ve değerlendirildiği, bu değerlendirmenin sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği, bu karara karşı yapılan itirazın da Sulh Ceza Hâkimliğince incelenerek reddedildiği ifade edilmiştir. Ayrıca başvuruya konu olayla ilgili olarak Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Amirliği tarafından disiplin soruşturması yapıldığı, infaz ve koruma memuru M.B.nin uyarma cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği vurgulanmıştır.

33. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki beyanlarına ek olarak somut olaya ilişkin yürütülen disiplin soruşturması neticesinde M.B.nin sert ve agresif bir tavırla kendisini sindirmeye, baskı altına almaya ve tedirgin etmeye çalıştığına, bu davranışın aşağılayıcı ve onur kırıcı nitelikte olduğuna, bu durumun cezalandırmayı gerektirdiğine ilişkin kesin bir tespit yapıldığını ileri sürmüştür. Ayrıca disiplin soruşturmasında M.B.nin elini omzuna koyduğunun, bu kapsamda fiziksel temasta bulunduğunun kabul edildiğini, bu kabulün kamera görüntüleri ile birlikte değerlendirildiğinde fiziksel saldırıya maruz kaldığının açık olduğunu ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

34. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, … maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

…

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

35. Anayasa’nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, …kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının özü, Ceza İnfaz Kurumuna kayıt ve kabul işlemlerinin yapıldığı sırada bir infaz koruma memurunun kendisine vurup kötü muamelede bulunması ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesine ilişkindir. Bu nedenle başvuru Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

38. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa'nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde savaş, seferberlik hâllerinde veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır. Asgari ağırlık derecesine ulaşılıp ulaşılmadığı, görecelidir ve somut olayın koşullarının değerlendirilmesiyle belirlenir. Yapılacak değerlendirmede muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşır. Bu etkenlere ardındaki kasıt veya saik ile birlikte muamelenin amacı da eklenebilir. Ayrıca gerilimin ve duyguların yükseldiği atmosfer gibi muamelenin yapıldığı bağlam da dikkate alınması gereken diğer bir etkendir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75).

39. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81).

40. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bireyin bir devlet görevlisinin hukuka aykırı ve Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir iddiası hakkında etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili olarak ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvurucu, tutuklu olarak sevk edildiği Ceza İnfaz Kurumunda infaz koruma memuru

M.B.nin sırtına yumruk attığından ve manevi baskı oluşturduğunu öne sürdüğü diğer eylemlerinden yakınmıştır. Başvurucunun iddiaları üzerine ceza soruşturması başlatılmıştır. Bu soruşturma kapsamında Başsavcılık, başvurucunun ve olaya tanık olduğu belirlenen infaz koruma memurlarının beyanlarını tespit etmiştir. Bunun yanında şüpheli infaz koruma memuru M.B.nin savunmasını almış, başvurucu hakkında düzenlenen adli muayene raporlarını temin etmiştir. Ayrıca Başsavcılık Ceza İnfaz Kurumu ile yazışma yaparak olay anına ilişkin görüntüleri getirtmiş ve bu görüntüler üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Soruşturma sonunda elde ettiği kamera görüntüleri, beyanlar, sağlık raporları, tutanak ve diğer belgeleri inceleyen ve değerlendiren Başsavcılık, M.B.nin başvurucuya vurma eyleminin tespit edilemediği gerekçesiyle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

42. Başvuru konusu eylemle ilgili olarak disiplin soruşturması da yürütülmüştür. Disiplin soruşturmasında da benzer deliller değerlendirilerek Başsavcılığın ulaştığı sonuca ulaşılmış, M.B.nin başvurucuya karşı darp ve cebirde bulunmadığı açıklanarak ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

43. Başvuru formunun ekinde gönderilen haricî bellek içindeki olay görüntüleri izlenmiştir. Buna göre uzman mütalaasında (bkz. § 19) aksinin açıklanmasına karşılık başvuruda, soruşturma makamlarının ulaştığı, ceza infaz kurumundaki görevlilerin başvurucuya vurduğunun tespit edilemediğine dair sonuçtan farklı bir sonuca ulaşmaya imkân veren ikna edici bir bulgunun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

44. Bununla birlikte başvurucu infaz kurumuna kayıt ve kabul işlemleri sırasında infaz koruma memuru M.B.nin kendisine “Ben devletim.” dediğini ve manevi baskı oluşturan eylemlerde bulunduğunu da ileri sürmüştür. Bu hâlde M.B.nin başvurucunun arkasından eğilerek agresif bir şekilde el kol hareketleri yapıp bir şeyler söylemesi de değerlendirilmelidir. İnfaz koruma memurunun tutumunun yaklaşık on saniye sürdüğü ve tutumunu olaydan sonra da devam ettirdiğine ilişkin bir iddianın bulunmadığı, başvurucunun ruhsal durumunun olaydan olumsuz etkilediğine ilişkin bir verinin de tespit edilemediği gözetildiğinde başvurucunun şikâyet ettiği davranışın Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için aranan asgari ağırlık eşiğine ulaşmadığı sonucuna varılmıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA ,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. İncelenen başvuruda tutuklu olarak infaz kurumuna giriş yapan başvurucu ile görevli arasında hitap şekli konusunda tartışma yaşandığı, akabinde görevli memur tarafından sol eliyle sırtına serçe vurulduğu ve “sen kim oluyorsun ben Devletim” denilmek suretiyle küçük düşürücü harekette bulunulduğu ileri sürülmüştür. Mahkememiz çoğunluğu tarafından da incelenen video görüntüsünde görevlinin başvurana eğilerek bir şeyler söylediği görülmekle birlikte yumruk vurma biçimindeki muamelenin anlaşılamaması ve adli raporda bir bulgu olmaması nedeniyle iddianın asgari ağırlık eşiğine ulaşmadığı gerekçesiyle kötü muamele yasağının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

2. İncelenen olayda başvurucunun şikayeti üzerine C. başsavcılığı tarafından yapılan soruşturma sonunda tanıklar dinlenmiş, tutanak ve video kaydı incelenmiş, görevlinin eğilip konuştuğu ancak darp veya itişmenin olmaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiş, karara yapılan itiraz da reddedilmiştir. Ceza ve tutukevi idaresi tarafından başlatılan disiplin soruşturmasında ise darp ile ilgili somut bir delil olmamakla birlikte görevli tarafından sert ve agresif bir tavır uygulanarak başvuranın baskı altına alınmaya, sindirmeye, tedirgin etmeye yönelik olarak belirlenen davranışının infaz kurumunda aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağına dair temel ilke ile bağdaşmadığı belirtilmiş, uyarma cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte görevlinin itirazı Adalet Komisyonu Disiplin Kurulu Başkanlığınca kabul edilerek ceza kaldırılmıştır.

3. Anayasa’nın 17/3. maddesinde işkence, eziyet veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya cezaya maruz kalmama hakkı düzenlenmektedir. Bu hak genel bir dille kötü muamele yasağı biçiminde de ifade edilmektedir. Bu yasağın amacı, güç kullanma tekeline sahip devletin kamusal faaliyetleri sırasında bireylere keyfi cebir kullanılmasını önlemektir. Yakalama, tutuklama, gözaltına alma ya da mahkumiyetin infazı gibi bir nedenle devletin koruması altındaki kimseye karşı gereksiz güç kullanıldığı iddiaları bu nedenle oldukça önemlidir ve derhal soruşturulmayı gerektirir. Ancak bu şekilde devletin insan haklarını koruduğu gösterilebilir. Hatta kamu gücünün hesap verebilirliği ve kamu görevlilerinin sorumluluğu şeffaf bir şekilde denetlenebilir ve bu tür eylemlerden kaçınılması için emsal oluşturulabilir.

4. Bir kimseyi aşağılayan onur kırıcı davranışlar insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele teşkil edebilir. Bu tür muameleler fiziksel şiddet uygulaması veya aşağılayıcı ya da insanlık dışı diğer hareketlerle işlenebilir. Söz konusu muamelenin niteliğinin belirlenmesinde olaya ve taraflara özgü koşullar da etkilidir. Özünde bir kimseye basit bir şiddet uygulanması dahi insan onurunu incitebilir.En hafifinden en ağırı olan işkence yasağı gibi kötü muameleler arasında bir yoğunluk ve derece farkı bulunmaktadır. Anayasal kötü muamele yasağı öncelikle dikey ilişkide kamu gücüne hitap etmekte ve negatif yükümlülük olarak bu yasağa uyma, başka deyişle kamusal faaliyetlerde bireyin maddi ve manevi varlığına ve bütünlüğüne müdahale etmeme yükümlülüğü getirmektedir. İkinci olarak devletin pozitif yükümlülüğü, yasağın ihlaline ilişkin savunulabilir bir iddianın etkili biçimde soruşturulmasıdır.

5. Somut olayda bir suç isnadına bağlı olarak hakkında tutuklama kararı verilmesi nedeniyle infaz kurumuna alınan başvurucunun kendisine şiddet ve baskı içeren bir muamele

uygulandığı iddiası bulunmaktadır. Başvuranın iddiasına göre giriş işlemleri sırasında kendisinin görevlilere “siz” diye hitap etmesine karşın onların “sen” ibaresiyle karşılık vermeleri üzerine nezaket uyarısı yaptığı halde görevli tarafından sırtına sol eliyle sertçe vurulmuş ve “sen kim oluyorsun ben Devletim” denilmiştir. Başvuranın iddiasında bunun dışında bir hareket, kaba veya ağır hakaret, vb. bir isnat yer almamıştır. İddialarında baştan itibaren de tutarlıdır.

6. Olay anını görüntüleyen ve Mahkememiz Heyeti huzurunda izlenen video görüntüsünde de görevlinin sandalyede oturan başvuranın başı hizasına eğilerek bir şeyler söylediği ve aynı anda sol elini sırtına doğru uzattığı, ancak oda camının bir kısmının folyo ile karartılmış olması nedeniyle hareketin bu kısmının net görülemediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte video görüntüsünden görevlinin eğilip kolunu sırt bölgesine uzatmasıyla birlikte başvuranın irkilme hareketiyle sağa doğru döndüğü ve aralarında bir konuşma olduğu görülebilmektedir. Olayın bütünlüğü içerisinde bakıldığında başvuranın isnatları ile video görüntülerinin örtüştüğü, tanıkların da diyalogları kısmen doğruladığı anlaşılmaktadır. Bu durumda öncesinde aralarında basit bir nezaket uyarısından başka bir şeyin olmadığı gözetildiğinde başvurana karşı güç kullanmanın gerekli olmadığı açıktır. Bu durumda görevlinin işlemleri yerine getirmek yerine görevinin verdiği avantajdan yararlanarak sert bir tavırla sırtına eliyle de temas ederek kulağına eğilip bir şeyler söylediğinin video görüntülerinden anlaşılması karşısında başvurucunun kötü muamele iddiasının savunulabilir olduğu görülmektedir.

7. Nitekim bu nedenle C. Başsavcılığı derhal soruşturma başlatmıştır. Bununla birlikte soruşturmada elde edilen deliller karşısında, başvuranın iddialarının samimi olmadığına ilişkin bir emare olmaması ve video görüntülerinin de göründüğü kadarıyla dahi fiziksel bir teması doğruladığı gözetilmemiştir. Ayrıca idarenin disiplin soruşturması sırasında yaptığı tespitler de gözetilmeden kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verilmiştir. Etkili soruşturmanın varlığı için her durumda kamu davasının açılması veya açılan davanın mahkumiyetle sonuçlanması zorunlu değildir. Ne var ki Ceza Muhakemesi Kanunu ile kurulan sistem uyarınca savunulabilir kötü muamele iddiasını destekleyen delillerin bulunduğu durumda kovuşturmanın başlatılmaması kötü muamele iddialarının etkili biçimde soruşturulmadığı/kovuşturulmadığı anlamına gelecektir. Açıklanan gerekçelerle başvuranın kötü muamele yasağının ihlal edildiği görüşündeyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumuna kayıt ve kabul işlemlerinin yapıldığı sırada infaz koruma memurunun saldırısına maruz kalınması ve bu olaya ilişkin olarak yürütülen ceza soruşturmasının etkili olmaması nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Mahkememiz çoğunluğu başvurucunun Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediğine karar vermiştir. Aşağıda açıklanan sebeplerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

2. Başvurucu; tutuklu olarak sevk edildiği infaz kurumunda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleye uğradığını, kayıt işlemlerini gerçekleştiren infaz koruma memurunun kendisini rencide eden davranışlarda bulunduğunu, kendisine "Sen kim oluyorsun, ben devletim." diye bağırdığını, kayıt işlemlerinin sona ermesini bekleyen başvurucunun sırtına bir müddet sonra iki kez vurduğunu, infaz koruma memuru M.B.nin sert ve agresif tavırlarına maruz

kaldığı iddiası ile Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikayette bulunmuş, yapılan soruşturma neticesinde başvurucunun darp edilmediğinin sabit olduğu gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

3. Kayıt işlemlerinin gerçekleştirildiği esnada başvurucu ile infaz koruma memuru M.B. arasında diğer iki infaz koruma memurunun yanında hitap edilmeye ilişkin bir tartışma yaşanmıştır. Dosyada bulunan kamera kaydındaki görüntülerden anlaşıldığı üzere bu tartışma sonrası diğer iki memur, M.B.'nin refakatında kayıt odasından ayrılmış, kamera görüntüsüne dahil olan dış kapıdan çıkmışlar ve M.B. dış kapıyı kilitleyerek kayıt odasına sandalyede oturan başvurucunun yanına dönmüştür. Kamera kaydına göre kayıt odası ile kameranın bulunduğu bölüm arasında bir cam vardır. Camın alt bölümü kamera açısını engelleyecek şekilde siyahtır. Kamera kaydında, sandalyede oturan başvurucunun omuz ve baş bölgesi görülebilmektedir. Kayıt odasına dönen M.B. elini hızlıca başvurucunun omzuna doğru indirerek başvurucuya doğru eğilerek çok yakın bir mesafeden bir şeyler söylediği anlaşılmaktadır.

4. Başsavcılık soruşturmaya konu olayla ilgili kamera görüntülerini inceletmiş bilirkişi hazırladığı raporda "infaz koruma memurunun başvurucunun arkasından eğilerek bir şeyler söylediğini, aralarında on saniyelik bir diyalog geçtiği, kamera kaydında ses olmadığı için konuşmanın tespit edilemediğini, bu esnada başvurucu ile memur arasında herhangi bir darp ya da itişme yaşanmadığını" belirtilmiştir.

5. Başvurucu, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesinden sonra kendi talebiyle Adli Bilişim Uzmanı K.P. tarafından hazırlanan 19/5/2020 tarihli uzman mütalaasında "şüpheli memurun sol kolunu kaldırıp elini yumruk yaptığının, sonrasında yumruğunu başvurucunun sırtına indirdiğinin, başvurucunun bu hareket karşısında aniden geri çekildiğinin, görevlinin tekrar eğilerek bir şeyler söylemeye devam ettiğinin tespit edildiğini" belirtmiştir.

6. Cumhuriyet Başsavcılığı kovuşturmaya yer olmadığına dair kararını kamera kayıtları, tanık beyanları, sağlık raporunda darp izi olmamasına dayandırmıştır.

7. Olaya ilişkin yapılan disiplin soruşturması sonunda M.B.nin başvurucuya darp ve cebirde bulunmadığına kanaat getirilmiştir. Bununla birlikte M.B.nin muhatabını sert ve agresif tavırlarla sindirmeye, baskı altına almaya, tedirgin etmeye yönelik davranışının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağına dair temel ilke ile bağdaşmadığı açıklanmıştır. Sonuç olarak M.B.nin elini başvurucunun omzuna koyması nedeniyle öncelikle kınama cezasıyla cezalandırılmasına, geçmiş hizmetlerinde başarılı olduğu ve hakkında açılmış başka bir disiplin soruşturması ya da disiplin cezası bulunmadığı hususları dikkate alınarak bir alt cezanın uygulanmasına, buna göre uyarma cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Disiplin cezasının akıbetine yönelik dosyada bir bilgi bulunmamaktadır.

8. Başvuru; devlet gözetimi altında bulunan başvurucunun maruz kaldığı sözlü ve fiili saldırı nedeniyle maddi ve manevi varlıklarını koruma ve geliştirme haklarının ihlal edilmesi iddiası ile ilgilidir.

9. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye "işkence" ve "eziyet" yapılamayacağı, kimsenin "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

10. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan, maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle negatif yükümlülük olarak kamu otoritelerinin kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirdiği gibi ayrıca pozitif yükümlülük olarak devlete kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Sınırları belli bazı durumlarda, mevzuata uygun olarak ve sadece kaçınılmaz hâllerde aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilmektedir. Bununla beraber fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller prensip olarak kötü muamele yasağını ihlal edecektir. Devletin 17. madde kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin kötü muameleye ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde yürütülmesi gereken ceza soruşturmasının etkili kabul edilebilmesi için derhâl başlatılması, sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi, olayı çevreleyen tüm koşulları aydınlatması, nesnel ve tarafsız analizlere dayanması, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması, özenle yürütülmesi ve suç tespit edildiği takdirde eylemle orantılı bir ceza ile sonuçlandırılması gerekir. Kontrol altındaki kişilerin vücutlarında bir yaralanma tespit edilmişse ve kötü muamele iddiaları da varsa yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü idari ve yargısal kurumlarıyla devlete aittir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015; Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013).

11. Gözaltında oldukları için, dış dünyayla ilişkileri kesilen veya kendilerine destek olabilecek ve gerekli kanıtları oluşturabilecek doktor, avukat, aile yakını veya arkadaşlarla görüşmeleri her an olanaklı olmayan başvurucuların gözaltı sırasında maruz kaldıkları kimi kötü muamele davranışları yönünden yaptıkları şikâyetleri desteklemeleri, kanıt toplamanın güçlüğü nedeniyle zor olacağı açıktır. Başvurucuların bu kapsamdaki iddialarına ilişkin olarak, ancak dosyadaki tüm verilerin birlikte incelenmesi halinde bir sonuca ulaşılması mümkündür (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 99).

12. Yine gözaltında olduğu için zaten çok kırılgan bir durumda olan başvurucunun, kendi davranışlarından kaynaklanmadığı ve zorlayıcı bir neden de bulunmadığı halde sözlü ve fiziksel saldırıya maruz kalması insan onuruna bir müdahale oluşturduğu açıktır. (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 103)

13. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edebilmek için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §113).

14. Orhan Kur/Türkiye (B. No: 32577/02, 3/6/2008) Bu karara konu olayda başvurucu, karakolda polislerce falakaya yatırıldığı ve dövüldüğü iddiasıyla savcılığa şikâyette bulunmuş, bunun üzerine ilgili polisler hakkında kamu davası açılmış ancak bu yargılamanın askıya alınmasına ve sanıkların beş yıl içinde aynı ya da daha ağır suç işlememesi halinde yargılamanın durdurulmasına karar verilmiştir. Olay hakkında yürütülen disiplin soruşturması sonucunda ise polislerin başvurucuya kötü muamelede bulunduğu gerekçesiyle disiplin cezası ile tecziye edilmesine karar verilmiştir. AİHM bu olayda kötü muamele yasağının maddi yönünün ve olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle usul yönünün ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, bu olayda

usul yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediğini değerlendirirken polislerin disiplin yönünden cezalandırılmış olması üzerine hiç durmamış, ceza soruşturmasını esas almıştır. Bu olayın mevcut başvuruya konu olaydan ağır olduğu kabul edilmekle birlikte AİHM'in disiplin sürecini etkililik yönünden hiç dikkate almamasının yine de bir veri olduğu düşünülmektedir.

15. Yukarıdaki kararın yanı sıra AİHM'in, kamu görevlilerince kötü muamelede bulunulduğu iddialarıyla yapılan birçok başvuruda, Hükûmetin hukuki ve idari yollara başvurulmadığı gerekçesiyle iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazını, etkili yolun cezai yol olduğunu belirterek reddettiğini belirtmek gerekir (Birçok karar arasından bkz. Tüzün/Türkiye, B. No: 24164/07, 5/11/2013 § 30).

16. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında belirtildiği üzere bir muamelenin asgari ağırlık eşiğine ulaşılıp ulaşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etkenler önem taşımaktadır. Değerlendirmeye alınacak hususlara muamelenin amacı ve kastı ile ardındaki saik de eklenebilir. Bu olayda mahkememiz çoğunluğu M.B.'nin başvurucuya karşı eyleminin kötü muamele yasağı yönünden inceleme yapmayı gerektirecek asgari ağırlık eşiğine ulaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

17. Somut olayda başvurucu devlet gözetimi altında tutukludur. Bu durumdaki bir kişinin karşılaşacağı bir kötü muameleye ilişkin kanıt toplaması zordur. İspat külfetinin daha çok idareye geçtiği böyle durumlarda idarenin birtakım tedbirler alması başvurucunun aksine pekâlâ mümkündür. Kayıt odasına net gösterecek bir kameranın varlığı bu konudaki itilafı giderebilirdi. Aksi bir durum bireyleri; tanığın olmadığı bir ortamda sağlık raporunda çıkmayacak şekilde infaz memurlarının sözlü ya da fiziki saldırılarına açık hale getirebilir. Ya da tersinden bu tarz haksız isnatlara sebebiyet verebilir.

18. Başsavcılık başvurucunun darp-cebir gördüğüne dair bir delilin bulunmadığı gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. Kötü muamele kapsamına sadece darp-cebir eylemi değil sözlü saldırı da girer. Nitekim M.B. hakkında M.B.nin muhatabını sert ve agresif tavırlarla sindirmeye, baskı altına almaya, tedirgin etmeye yönelik davranışının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağına dair temel ilke ile bağdaşmadığı açıklanmış ve M.B.nin elini başvurucunun omzuna koyması nedeniyle neticede uyarma cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. Disiplin soruşturmasında tespit edilen husus, Başsavcılıkça yapılan soruşturmada değerlendirilmeye alınmamıştır.

19. Fiziksel temas, kişinin üzerine eğilerek bir karış mesafeden yüksek sesle bir şeyler söylemek içerikten bağımsız bir şekilde aşağılayıcı ve onur kırıcı bir davranıştır.

20. Ceza infaz memuru M.B. hakkında disiplin cezasının verilmiş olması, kamera görüntüleri ve başvurucunun beyanları birlikte değerlendirildiğinde kötü muamele konusunda mahkememiz çoğunluğunun ulaştığı sonucun aksine asgari eşik aşılmıştır. Tüm bu hususlar dikkate alındığında Başsavcılıkça etkili bir soruşturma yürütülmemiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği kanaati ile çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Rıdvan GÜLEÇ

Üye Selahaddin MENTEŞ Üye Kenan YAŞAR

SAİT GÖRMÜŞ

B. No: 2022/19376 | Karar tarihi: 12.12.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/19376

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SAİT GÖRMÜŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/19376)

Karar Tarihi:12/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/10/2025 - 33046

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM Rıdvan GÜLEÇ Recai AKYEL Yusuf Şevki HAKYEMEZ Yıldız SEFERİNOĞLU Selahaddin MENTEŞ İrfan FİDAN Kenan YAŞAR Muhterem İNCE Yılmaz AKÇİL Ömer ÇINAR Metin KIRATLI

Raportör : C. Ece YALIM

Başvurucu : Sait GÖRMÜŞ

Vekili : Av. Feyyaz YAKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sicile şerh düşülmesi suretiyle gerçekleştirilen elkoyma tedbirinin uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/2/2022 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 6/10/2010 tarihinde başvurucuya ait araçla şüpheliler M.B. ve U.K.nın faturası ve bandrolü olmayan sigara taşıyacağının ihbar edilmesi üzerine yapılan aramada, başvurucuya ait araç içinde gizlenmiş hâlde 2.500 karton sigara ele geçirilmiştir. 3/1/2002 tarihli ve 4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun'a muhalefet suçundan yapılan soruşturma kapsamında Pervari Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talebi üzerine Pervari Sulh Ceza Mahkemesi (Sulh Ceza Mahkemesi) tarafından 7/10/2010 tarihinde 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince sicile şerh konulması suretiyle başvurucunun aracına el konulmasına karar verilmiştir.

7. Başsavcılıkça 2/2/2011 tarihinde iddianame düzenlenerek sanıklar M.B. ve U.K.nın 4733 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan cezalandırılması ve sicile şerh konulmak suretiyle elkoyma tedbiri uygulanan aracın müsaderesi talebiyle kamu davası açılmıştır.

8. Pervari Asliye Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen davada başvurucu malen sorumlu sıfatıyla yer almıştır. Mahkemece yapılan yargılama sonucunda 24/4/2013 tarihinde sanıkların cezalandırılmasına, başvurucuya ait aracın, şartları oluşmadığından müsaderesine yer olmadığına, aracın ruhsat sahibine iadesine, tedbir şerhinin kaldırılmasına karar verilmiştir.

9. Anılan karar taraflarca temyiz edilmiştir. Yargıtay tarafından yapılan temyiz incelemesi sonucunda 31/5/2016 tarihinde bozma kararı verilmiş, Mahkemece bozmaya uyularak yapılan yargılama sonucunda 28/5/2021 tarihinde sanıkların cezalandırılmasına, başvurucuya ait aracın, şartları oluşmadığından müsaderesine yer olmadığına, aracın ruhsat sahibine iadesine karar verilmiştir. Anılan karar İdarece başvurucunun aracının müsadere edilmemesinin hukuka aykırı olduğu ileri sürülerek temyiz edilmiştir. Yargılama devam etmekteyken başvurucu 15/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurucunun yaptığı bireysel başvuru sonrasında Yargıtay tarafından yapılan temyiz incelemesi sonucunda 11/10/2023 tarihinde mahkeme kararının bozulmasına, dava zamanaşımının dolması yeniden yargılamayı gerektirmediğinden davanın zamanaşımı nedeniyle düşmesine, başvurucuya ait aracın trafik tescil kaydı üzerindeki şerhlerin kaldırılmak suretiyle hak sahiplerine iadesine karar verilmiş; 26/12/2023 tarihinde başvurucunun aracı üzerindeki kısıtlılık kaldırılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

11. 5271 sayılı Kanun’un "Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkoyma" başlıklı 128. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait;

a) Taşınmazlara,

b) Kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına,

c) Banka veya diğer malî kurumlardaki her türlü hesaba,

d) Gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara,

e) Kıymetli evraka,

f) Ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına,

g) Kiralık kasa mevcutlarına,

h) Diğer malvarlığı değerlerine,

Elkonulabilir. Somut olarak belirlenen Bu taşınmaz, hak, alacak ve diğer malvarlığı değerlerinin şüpheli veya sanıktan başka bir kişinin zilyetliğinde bulunması halinde dahi, elkoyma işlemi yapılabilir. (Ek cümle: 21/2/2014 – 6526/10 md.)

(2) Birinci fıkra hükmü;

...

d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar

...

Hakkında uygulanır.

...

(4) Kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararı, bu araçların kayıtlı bulunduğu sicile şerh verilmek suretiyle icra olunur.

...”

12. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

13. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" başlıklı 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.

(2) İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır."

2. Yargıtay İçtihadı

14. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 9/4/2018 tarihli ve E.2017/10055, K.2018/4118 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... 5271 sayılı CMK'nun taşınmazlara, hak ve alacaklara el konulmasını düzenleyen 128. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararlarının sicile şerh verilmek suretiyle icra olunacağı hükme bağlanmış olup, ulaşım araçlarına fiilen el konulacağına yani alıkoymaya ilişkin ise herhangi bir atıf yapılmamış olmakla birlikte 5607 sayılı Kanun kapsamında kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında alıkoymaya ilişkin bir takım istisnalar bulunmaktadır. Adli olaylarda mülkiyet hakkına müdahale edilirken Anayasa'nın 35. maddesi başta olmak üzere yukarıda zikredilen kanun maddeleri de gözönünde bulundurularak orantılı bir karara varılması elzemdir. AİHM bu kapsamda elkoyma ile kanuna aykırı eylem arasındaki illiyet bağının kamu makamlarınca makul bir şekilde değerlendirilmesini de başka bir güvence ölçütü olarak kabul etmektedir. Elkoyma ve müsaderenin muhakkak uygulanması gerektiği kabul edildiği takdirde özellikle iyiniyetli üçüncü kişiler yönünden eşyanın belirli koşullar dahilinde iadesi veya bu mümkün olamıyorsa eşya sahibinin zararının tazmini gerektiği hususu da kararlarda sıkça zikredilmektedir. Müsadere veya geçici elkoyma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin bireyin menfaatleri ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengeyi bozmaması için öncelikle suça konu eşyanın malikinin davranışı ile suç arasında uygun bir illiyet bağının olması, iyi niyetli eşya malikine eşyanın iade edilmesi veya iyi niyetli malikin bu nedenle oluşan zararının tazmin edilmesi gerekmektedir Somut olayda, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma ve sağlama suçu kapsamında el konulan kamyon iyi niyetli üçüncü kişi konumundaki davacıya ait olduğu anlaşıldıktan sonra dahi elkoyma tedbirinin fiili olarak uygulanmasına devam edilmiştir. El konulan aracın fiilen alıkonulması yerine trafik siciline şerh konulmasının niçin yetersiz kaldığı, 5271 sayılı CMK'nun 128. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen elkoyma kararlarının sicile şerh verilmek suretiyle icra olunacağı düzenlendiği halde, hangi gerekçe ile araca fiilen el konulduğu mahkeme kararından anlaşılamamaktadır. Araca el konulmasına neden olan eylemle ilgili olarak davacı hakkında herhangi bir suç isnadında bulunulmamıştır. Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamede, aracı kullanan davacının kardeşi hakkında cezalandırma talebinde bulunulmuş, mahkeme de davacı, katılan sıfatıyla yargılamaya dahil edilmiş ve yargılama neticesinde davacının kardeşi hakkında mahkumiyetine karar vermiştir. Mahkeme davacıyı somut olay bakımından iyi niyetli üçüncü kişi konumunda olduğunu kabul ederek aracın kendisine iadesine karar vermiştir. Buna rağmen davacının aracının 4 yıl gibi bir süre alıkonularak davacının ticari amaçla taşıma işlerinde kullandığını beyan ettiği aracından elde edeceği gelirden mahrum kalmıştır.Anayasa Mahkemesi'nin 20/9/2017 tarih ve 2014/14195 başvuru numaralı kararında da belirtiği üzere suçta kullanılan veya suça konu eşyalara el konulması; bu eşyaların yeniden suçta kullanılmalarının önüne geçilmesi, caydırıcılığın sağlanması ve muhtemel bir müsaderenin sonuçsuz kalmasını önlemek gibi amaçlar taşımaktadır. Bununla birlikte kamu makamlarının söz konusu tedbirleri alırken kişilerin mülkiyet haklarının korunmasını da gözetmeleri gerekmektedir. Fiilen elkoyma tedbirinin uygulanması, kişilerin geçici süreyle de olsa mülkünden yoksun bırakılması gibi ağır bir sonuca yol açmaktadır. El konulan aracın müsadere edilemeyeceğinin anlaşılmasına ve davacının aracının sicil kaydına şerh konulmak suretiyle daha az zarara yol açabilecek bir yolun da varlığına rağmen yargılama sonuna kadar kamyona fiilen el konulması şeklindeki müdahalenin 5271 sayılı CMK'nun 128. maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı olduğu gibi

ölçülülük ilkesi ile de bağdaşmadığı anlaşılmaktadır. Tüm bu açıklamalar ışığında, davacının tazminat talebi doğrultusunda zararını karşılayacak uygun bir maddi tazminata karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi... [kanuna aykırıdır.]..."

15. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 8/1/2024 tarihli ve E.2021/10276, K.2024/20 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... İlk derece mahkemesince dava konusu aracın kolluk görevlileri tarafından elkoyma tarihinde trafikten men kaydının bulunduğu, bu yönüyle kolluk görevlileri tarafından yapılan işlemlerde herhangi bir usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı şeklindeki yetersiz gerekçe ve eksik araştırma neticesinde davanın reddine karar verilmiş ise de Anayasa Mahkemesinin 20.09.2017 tarih, 2014/14195 başvuru numaralı kararında belirttiği hususlar dahilinde, iyiniyetli üçüncü kişilere ait taşınırlar hakkında yapılan fiili elkoyma işlemlerine ilişkin olarak bu şahısların zararlarını talep edebilecekleri, ancak bu halde, fiili elkoyma süresinin makul olup olmadığı hususunun gözetilmesi gerektiği de dikkate alınarak; mahkemece 27.12.2018 tarihinde muhafaza altına alınarak daha sonra verilen elkoyma kararı doğrultusunda 31.12.2018 tarihinde yediemine teslim edilen iyi niyetli 3. kişi konumunda olan davacıya ait dava konusu aracın Hakkari Cumhuriyet Başsavcılığının 05.09.2019 tarihli kararı ile iadesine karar verilmesi üzerine davacıya teslim edilip edilmediği, edilmiş ise ne zaman teslim edildiğine ilişkin araştırma yapılmadan ve aracın makul sürede iade edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan hüküm kurulduğunun anlaşılması karşısında; mahkemece belirtilen hususlarda araştırma yapılarak sonucuna göre CMK'nın 141/1-j maddesi gereğince tazminat isteme koşullarının oluşup oluşmadığının karar yerinde tartışılması suretiyle hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ve yetersiz gerekçe ile verilen davanın reddine ilişkin kararın Bölge Adliye Mahkemesince esastan reddine karar verilmesi hukuka aykırı görülmüştür..."

16. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 11/6/2024 tarihli ve E.2022/3006, K.2024/3120 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... CMK'nın 128/4 maddesi uyarınca trafik kaydına satılamaz ve devredilemez şerhi ve el konulmasına karar verildiği ve aracın 11.01.2018 tarihinde davacı şirket yetkilisine yediemin sıfatıyla teslim edildiği, bu kapsamda usulüne uygun bir elkoyma işleminin bulunmadığı anlaşılmakla; davacı lehine 5271 sayılı CMK'nın 141'inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi kapsamında tazminat isteme koşullarının oluştuğu, davacı şirketin faaliyet konusunun et ticareti olduğu, dava konusu aracı şirketin nakliye işlerinde kullanıldığının ve haksız elkoyma sürecinde başka araç kiralayarak kullanıldığı ve aracı kullanamamaktan kaynaklı olarak maddi tazminat talebinde de bulunduğu dikkate alınarak; davacı tarafından aracın muhafaza altına alındığı tarih ile aracın davacı şirket yetkilisine teslim edildiği tarihe kadar oluşan zararın maddi tazminat kapsamında hüküm altına alınması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi hukuka aykırı görülmüştür..."

17. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 26/12/2022 tarihli ve E.2021/6065, K.2022/10622 sayılı kararı şöyledir:

"Davacının 50.000 TL maddi, tazminatın elkoyma tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte ödenmesi talebine ilişkin söz konusu davada yerel mahkemece, aracın davacı adına kayıtlı olduğu ve aracın kullanım amacının hususi olduğunun kayıtlı olduğu, araç hakkında 01/04/2015 tarihinde tedbir ve şerh konulmak suretiyle elkoyma işleminin yapıldığı, 02/04/2015 tarihinde ise [yediemin] olarak dosya dışı sanık [Y.U.ya] fiilen teslim edildiği, aracın kullanımına engel bir durumun ve alıkonulmasının söz konusu olmadığı, aracın

kullanım amacının hususi olması nedeniyle de araç ile ilgili ticari bir kaybın söz konusu olmadığı, ayrıca araç üzerinde başkaca kurumlarca da hak mahrumiyetleri bulunduğundan tazminata esas dosyada konulan şerhin ayrıca bir mağduriyete yol açmadığı, aracın da ilgiliye bir günlük makul süre içerisinde fiilen teslim edildiği ve bir zararında doğmadığı anlaşıldığından bahisle davanın reddine hükmedilmesi üzerine davacı vekili tarafından yapılan istinaf başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesince yapılan istinaf incelemesi sonucunda istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir."

18. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 12/2/2024 tarihli ve E.2022/3392, K.2024/561 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... 5271 sayılı Kanun'un 142 nci maddesinin birinci fıkrasındaki 'Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her halde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.' şeklindeki düzenlemeye göre; davacının tazminata esas dosyasında kesinleşmiş gerekçeli kararının tebliğ edilmemesi nedeniyle üç aylık sürenin davacı için geçerli olmayacağı, söz konusu dosyanın 23.10.2017 tarihinde kesinleştiği ve iş bu davanın da 24.04.2018 tarihinde açıldığı anlaşıldığından mahkemece davanın süresinde açılmadığından bahisle davanın reddine karar verilmesi ve 5271 sayılı Kanun'un 141 inci maddesinin (j) bendinde, eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen kişilerin uğramış olduğu zararları isteyebileceklerinin belirtildiği, Anayasa Mahkemesinin 20.09.2017 tarih, 2014/14195 başvuru numaralı kararında belirttiği hususlar dahilinde, iyiniyetli üçüncü kişilere ait taşınırlar hakkında yapılan fiili elkoyma işlemlerine ilişkin olarak bu şahısların zararlarını talep edebilecekleri, ancak bu halde, fiili elkoyma süresinin makul olup olmadığı hususunun gözetilmesi gerektiği de dikkate alınarak, sonucuna göre karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi hukuka aykırı görülmüştür..."

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

20. Sözleşme'nin "Etkili başvuru hakkı" başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin ulusal düzeyde korunması için etkili bir başvuru yolunun var olması

gerektiğini belirtmektedir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi yetkili ulusal makamlar tarafından Sözleşme kapsamına giren bir şikâyetin esasının incelenmesine izin veren ve uygun bir telafi yöntemi sunan bir iç hukuk yolunun sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu hukuk yolu teoride olduğu kadar pratikte de etkili bir yol olmalıdır (İlhan/Türkiye [BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, § 97; Kudla/Polonya [BD], B. No: 30210/96, 26/10/2000, § 157; Özpınar/Türkiye, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 82).

22. AİHM, etkili başvuru hakkının Sözleşme çerçevesinde savunulabilir nitelikteki bir şikâyetin mahkemelerce etkili bir şekilde incelenmesini ve öngörülen yolun uygun bir telafi imkânı sunmaya elverişli olmasını güvence altına aldığını vurgulamaktadır (Kudla/Polonya, § 157; Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, B. No: 11379/03, 10/2/2011, § 35). AİHM, iç hukuktaki düzenlemelerin başvuruculara bu anlamda asgari güvenceleri içerecek şekilde yeterli bir hukuk yolu sunup sunmadığını irdelemektedir (Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan, § 36).

23. Hazine arazisi üzerine inşa edilen bir gecekondunun etrafındaki çöplüğün patlaması üzerine zarar oluşması olayının ele alındığı Öneryıldız/Türkiye ([BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004) kararında AİHM, mülkiyet hakkının pozitif yükümlülükler yönünden ihlal edildiğine karar verdiği gibi meseleyi etkili başvuru hakkına ilişkin 13. madde yönünden de ele almıştır. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi, ulusal hukuk sistemlerinin yetkili ulusal otoritelere Sözleşme kapsamında ileri sürülebilir bir şikâyetin özünü ele almalarına salahiyet tanıdığı etkili bir hukuk yolunu erişilebilir kılmasını gerektirir. Bunun amacı ise uluslararası şikâyet mekanizmasını AİHM önünde harekete geçirmek zorunda kalmadan önce bireylerin Sözleşme haklarının ihlalleri için ulusal düzeyde uygun bir telafi elde edebilecekleri bir yol sağlamaktır (Öneryıldız/Türkiye, § 145). Bununla birlikte AİHM 13. madde ile sağlanan korumanın herhangi bir özel çözüm yöntemi gerektirecek kadar ileri gitmediğini, taraf devletlerin bu hüküm kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusunda belirli bir takdir aralığının olduğunu kabul etmiştir (Öneryıldız/Türkiye, § 146). AİHM, başvurucunun evinin ve eşyalarının kaybı yönünden tazminat yolu etkili bir şekilde işlemediği için Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile bağlantılı olarak 13. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (Öneryıldız/Türkiye, §§ 156, 157).

24. AİHM, mülkiyet hakkı bağlamında yargılamanın makul bir sürede sonuçlanmadığına ilişkin iddia ve şikâyetleri -ister bir suç isnadı isterse de bir medeni hak ve yükümlülüğe ilişkin olsun- yargılama sırasında uygulanan tedbirlerin mülkiyet hakkına etkileri kapsamında değerlendirmektedir. AİHM ayrıca mülkiyeti sınırlandıran tedbirlerin Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesine göre adil olabilmesi için mülkün sahibinin güncel zararının kaçınılmaz olandan daha fazla olmaması gerektiğini sıklıkla vurgulamaktadır (Raimondo/İtalya, B. No: 12954/87, 22/2/1994, § 33; Borzhonov/Rusya, B. No: 18274/04, 22/1/2009, § 61; Jucys/Litvanya, B. No: 5457/03, 8/1/2008, § 36).

25. Joannou/Türkiye (B. No: 53240/14, 12/12/2017) kararında ise herhangi bir tedbir uygulanmasa dahi mülkiyet hakkını ilgilendiren bir sürecin belirsizliğe yol açacak şekilde makul olmayan bir süre devam etmesi mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale olarak görülmüştür (Joannou/Türkiye, §§ 88-106). AİHM mülkiyet hakkının pozitif yükümlülükleri bağlamında kamu makamlarının zamanında, makul ve uygun bir biçimde hareket etme yükümlülüğü olduğuna işaret etmiştir (Joannou/Türkiye, § 90).

26. Vendittelli/İtalya (B. No: 14804/89, 18/7/1994) kararında bir suç isnadı kapsamında başvurucunun taşınmazına konulan tedbirin hükümden sonra gerek de kalmadığı hâlde on bir ay daha uygulanmaya devam edilmesi ölçüsüz bir müdahale olarak görülmüştür

(Vendittelli/İtalya, §§ 31-40).

27. AİHM, başvurucunun kürklerine el konulan ceza kovuşturmasında uyuşmazlığın sekiz buçuk yıl süren bir yargılama sonucunda çözülebildiğini vurgulamıştır. AİHM'e göre yargılamanın uzun sürmesinde başvurucunun bir ihmali de bulunmamaktadır. AİHM sonuç olarak asılsız bir ceza kovuşturması geçirdikten sonra başvurucunun en azından bu mallarının semerelerinden uzun yıllar yararlanamadığını belirterek müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Jucys/Litvanya, §§ 34-39).

28. JGK Statyba Ltd ve Guselnikovas/Litvanya (B. No: 3330/12, 5/11/2013) kararında başvurucunun taşınmazı ile ilgili olarak satışını veya başka suretle devretmesini kısıtlayan bir tedbirin uygulanması mülkiyet hakkına müdahale olarak görülmüştür. AİHM, başvuruyu mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelemiş ve müdahalenin meşru bir amacı olsa dahi özellikle tedbirin devam ettiği süre boyunca başvurucu şirket yönünden yol açtığı olumsuz ekonomik sonuçların ve meydana gelen kısıtlamaların dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. AİHM sonuç olarak diğer unsurların yanında müdahaleye konu tedbirin on yılı aşkın bir süreden beri devam etmiş olduğuna dikkat çekerek başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığına karar vermiştir (JGK Statyba Ltd ve Guselnikovas/Litvanya, §§ 111-145).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 12/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; malen sorumlu olarak yer aldığı ceza yargılamasında dava konusu suç ile herhangi bir ilgisi olmamasına rağmen aracının siciline şerh konulduğunu, yargılama boyunca elkoyma tedbirinin devam ettiğini, uzun süren yargılama boyunca aracında bulunan tedbir şerhi nedeniyle tasarruf yetkisini kullanamadığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, başvurucunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

33. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

34. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir."

35. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) “Pilot karar usulü” başlıklı 75. maddesi şöyledir:

"(1) Bölümler, bir başvurunun yapısal bir sorundan kaynaklandığını ve bu sorunun başka başvurulara da yol açtığını tespit etmeleri ya da bu durumun yeni başvurulara yol açacağını öngörmeleri hâlinde, pilot karar usulünü uygulayabilirler. Bu usulde, konuya ilişkin Bölüm tarafından pilot bir karar verilir. Benzer nitelikteki başvurular idari mercilerce bu ilkeler çerçevesinde çözümlenir; çözümlenmediği takdirde Mahkeme tarafından topluca görülerek karara bağlanır.

(2) Bölüm, pilot karar usulünü resen, Adalet Bakanlığının ya da başvurucunun istemi üzerine başlatabilir.

(3) Pilot karar uygulaması için seçilen başvuru, gündemin öncelikli işleri arasında sayılır.

(4) Bölüm pilot kararında, tespit ettiği yapısal sorunu ve bunun çözümü için alınması gereken tedbirleri belirtir.

(5) Bölüm pilot kararla birlikte, bu karara konu yapısal soruna ilişkin benzer başvuruların incelenmesini erteleyebilir. İlgililer erteleme kararı hakkında bilgilendirilirler. Bölüm, gerekli gördüğü takdirde ertelediği başvuruları gündeme alarak karara bağlayabilir."

36. Başvurucunun şikâyetinin özü, uzun süren elkoyma tedbirinden dolayı aracı üzerinde dilediği gibi tasarruf etme yetkisini kullanamaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesi gereğince gerçekleşen el koymalarda yine aynı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendi uyarınca zararın tazmini için dava açılabileceği belirtilmesine rağmen yukarıda sözü edilen Yargıtay içtihatlarında fiilî elkoyma olup olmamasına göre ayrım yapılabildiği görülmüştür. Bu durumda başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Başvurucu, sicile şerh konulması suretiyle aracına uygulanan elkoyma tedbirinin uzun sürdüğü gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla elkoyma tedbiri devam ederken bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, bireysel başvuruda bulunduktan sonra elkoyma tedbirinin kaldırılmasına dair karar kesinleşmiş; elkoyma tedbiri sicilden kaldırılmıştır. Başvurucu, uzun süren elkoyma nedeniyle aracı üzerinde tasarruf etme yetkisini kullanamadığından şikâyet etmiştir. Bu durumda başvurucunun şikâyetine ilişkin etkili bir yol bulunup bulunmadığı başvurunun doğrudan esasını ilgilendirdiğinden bu hususa ilişkin kabul edilebilirlik değerlendirmesinin işin esasıyla birlikte yapılmasına karar verilmesi gerekir.

38. Öte yandan açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkıyla bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

39. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade

eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallarla bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60). Somut başvuru yönünden başvurucunun aracının ekonomik bir değer teşkil ettiği dikkate alındığında mülkün varlığı hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

b. Genel ilkeler

40. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

41. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, § 52).

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Başvurucunun aracının suçta kullanıldığı gerekçesiyle Sulh Ceza Hâkimliği tarafından trafik siciline şerh düşülmesi suretiyle el konulmasına karar verilmiştir. Başvurucunun aracına fiilen el konulmadığı, elkoyma kararının Sulh Ceza Mahkemesi tarafından trafik siciline şerh konulmasıyla uygulandığı, dolayısıyla başvurucunun aracından yoksun bırakılmadığı görülmüştür. Bu durumda başvurucunun aracını fiilen kullanması ve bundan yararlanması yönünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Öte yandan söz konusu tedbir şerhi nedeniyle başvurucunun aracı ile ilgili ekonomik ve hukuki tasarruflarda bulunması önemli ölçüde sınırlandırıldığı gibi bu sınırlandırmanın aracın değeri üzerinde de olumsuz bir etkisi olmadığı söylenemez.

43. Başvurucu, esas itibarıyla yürütülen ceza yargılamasında malen sorumlu sıfatıyla araç sahibi olarak yer almakta olup hakkında yargılama yapılan sanıklardan biri değildir. Bununla birlikte Başsavcılıkça 4733 sayılı Kanun'a aykırılık suçundan yapılan soruşturma kapsamında suça konu kaçak sigaraların başvurucunun aracı ile taşındığı gerekçesiyle araca el konulması talep edilmiş, Sulh Ceza Mahkemesi tarafından sicile şerh düşülmesi suretiyle başvurucunun aracına elkonulmuştur.

44. Suçta kullanılan veya suça konu eşyalara el konulması bu eşyaların yeniden suçta kullanılmalarının önüne geçilmesi, caydırıcılığın sağlanması ve muhtemel bir müsaderenin sonuçsuz kalmasının önlenmesi gibi amaçlar taşımaktadır. Bununla birlikte kamu makamlarının söz konusu tedbirleri alırken kişilerin mülkiyet haklarının korunmasını da

gözetmeleri gerekir.

45. Mahkeme tarafından ilk olarak 24/4/2013 tarihinde sanıkların cezalandırılmasına karar verilmekle birlikte başvurucuya ait aracın, şartları oluşmadığından müsaderesine yer olmadığına, aracın ruhsat sahibine iadesine ve tedbir şerhinin kaldırılmasına karar verilmiştir. Yargıtayca kararın bozulması üzerine bozmaya uyularak yapılan yargılama sonrasında 28/5/2021 tarihinde yine aynı şekilde başvurucuya ait aracın, şartları oluşmadığından müsaderesine yer olmadığına, aracın ruhsat sahibine iadesine, tedbir şerhinin kaldırılmasına karar verilmiştir. Ancak anılan kararın da temyiz edilmesiyle temyiz incelemesi sonuna kadar sicildeki şerh kaldırılmamıştır. Temyiz incelemesi sonucunda 11/10/2023 tarihinde davanın zamanaşımı nedeniyle düşmesine, başvurucuya ait aracın trafik tescil kaydı üzerindeki şerhin kaldırılmak suretiyle hak sahiplerine iadesine karar verilmiş; 26/12/2023 tarihinde başvurucunun aracı üzerindeki kısıtlılık kaldırılmıştır.

46. Başvurucunun aracı üzerinde tasarruf yetkisini sınırlayacak şekilde aracına el konulmasının kamu makamlarının takdir yetkisi kapsamında kaldığı şüphesizdir. Ancak başvuru konusu olayda başvurucunun aracının trafik sicilline konulan şerhin 13 yılı aşkın bir süredir devam ettiği görülmekte olup süreç bir bütün olarak dikkate alındığında bu sürenin makul olmadığı, başvurucunun hukuki tasarruflarda bulunmasının uzun süreyle sınırlandırılmasının başvurucuya kaçınılmaz olandan aşırı bir külfet yüklediği anlaşılmıştır.

47. Başvurucunun mağduriyetinin gerçek anlamda ortadan kaldırılabilmesi için başvurucunun mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle oluşan zararlarının karşılanması gerekir.

48. Bu aşamadan sonra Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme, trafik siciline konulan şerhin uzun sürmesi nedeniyle başvurucu üzerine yüklenen aşırı külfeti dengeleyici mekanizmaların olup olmadığına, varsa bu mekanizmalar ile aşırı külfetin sonuçlarının giderilip giderilmediğine yönelik olacaktır.

49. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendinde, eşyasına veya diğer mal varlığı değerlerine, şartları oluşmadığı hâlde el konulan veya bunların korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer mal varlığı değerleri amaç dışı kullanılan ya da zamanında geri verilmeyen kişilere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır.

50. Anayasa Mahkemesi ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında yargı organlarınca şüphelilerin eşyasına ya da mal varlığı değerlerine ilişkin olarak elkoyma tedbirinin uygulandığı durumlarda bunun hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Nuray Işık, B. No: 2014/7561, 28/9/2016, §§ 60-67).

51. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ayla Uzan Ashaboğlu (B. No: 2020/12364, 2/5/2024) kararında elkoyma tedbirinin kanuna aykırı ve ölçüsüz uygulandığına ilişkin olarak zararların tazmini bakımından etkin bir yol olan 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânının olduğu gerekçesiyle başvuru yollarının usulünce tüketilmediğini değerlendirmiş, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilmezlik kararı vermiştir.

52. Başvurucunun aracı hakkındaki elkoyma tedbirinin koşulları oluşmadığı hâlde uygulanması ve aracın zamanında kendisine iade edilmemesi nedeniyle Anayasa Mahkemesi

Mehmet Ali Aslan (B. No: 2013/2429, 30/3/2016, § 28) kararında elkoyma koruma tedbirinin kaldırılarak el konulan eşyanın sahibine iade edilmesinin adli soruşturma kapsamında 5271 sayılı Kanun'un 131. maddesi uyarınca adli makamların görev ve sorumluluğunda olduğunu belirterek aracın başvurucuya iade edildiği tarihten itibaren başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânına sahip olduğunu değerlendirmiş, etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurmaksızın yapılan bireysel başvuruların incelenmesinin bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün olmadığına karar vermiştir.

53. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Barış Yeşilova (B. No: 2020/32876, 3/4/2024) kararında 8 yılı aşkın bir süredir devam eden ceza yargılamasında başvurucunun aracının siciline şerh konulması suretiyle uygulanan elkoyma tedbirinin uzun sürmesi nedeniyle başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânına sahip olduğunu değerlendirmiştir. Anılan başvuruda etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurmaksızın yapılan bireysel başvuruların incelenmesinin bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün olmadığı sonucuna vararak mülkiyet hakkının ihlal edildiği ileri sürülen başvuruda başvuru yollarının usulünce tüketilmemesi nedeniyle kabul edilmezlik kararı vermiştir.

54. Anayasa Mahkemesi anılan kararlarında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen yolun başvurucunun maruz kaldığı elkoyma işleminin hukuka aykırılığının tespitini sağladığı gibi uğradığı zararın tazmini imkânını da temin ettiğini, başvurucu açısından erişilebilir ve elverişli bir çözüm olanağı ve makul ölçüde bir başarı imkânı sunduğunu değerlendirmiştir.

55. Nitekim yukarıda belirtilen Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 8/1/2024 tarihli kararında iyiniyetli üçüncü kişilere ait taşınırlar hakkında yapılan fiilî elkoyma işlemlerine ilişkin olarak bu şahısların zararlarını talep edebilecekleri, bu halde fiilî elkoyma süresinin makul olup olmadığı hususunun da gözetilmesi gerektiği ifade edilerek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendi gereğince tazminat isteme koşullarının oluşup oluşmadığının tartışılması gerektiği değerlendirilmiştir (bkz. § 15).

56. Yargıtay ilgili dairesi yukarıda değinilen bir başka kararında 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca trafik kaydına "Satılamaz ve devredilemez." şerhi ile birlikte fiilî olarak el konulmasına karar verilen araç nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendi kapsamında tazminat isteme koşullarının oluştuğunu belirttikten sonra aracın hangi işlerde kullanıldığının tespiti ve haksız elkoyma sürecinde fiilen aracı kullanamamaktan kaynaklı maddi zararların karşılanması gerektiğini değerlendirmiştir (bkz. § 16).

57. Ancak söz konusu kararlar ile ilgili dairenin benzer kararlarında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendi uyarınca tazminat istenebilmesi için geçici bir hukuki koruma tedbiri olan elkoyma tedbirinin sicile şerh konulmak suretiyle uygulanmasının tek başına yeterli görülmediği, araca fiilen elkoymanın da gerçekleşmesinin arandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda içtihadın bu yönde gelişmesinde fiilen elkoyma tedbiri uygulanarak aracından mahrum kalan davacıların uğradığı para ile ölçülebilir zararların somut verilerle belirlenebilir olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Buna göre yalnızca sicile şerh konulan ve fiilî olarak kişinin elinden alınmamış olan araç sebebiyle oluşması muhtemel maddi zararların somutlaştırılmasındaki zorluk da yadsınamaz.

58. Anayasa Mahkemesi yukarıda değinilen önceki kararlarından da anlaşılacağı üzere (bkz.

§§ 50-54) 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat talep etme yolunu fiilî bir elkoyma olsun olmasın herhangi bir ayrım yapmaksızın etkili bir yol olarak kabul etmiştir. Nitekim anılan maddenin (1) numaralı fıkrasının (j) bendinde "eşyası veya diğer malvarlığı değerleri" ve "zamanında geri verilmeyen" ibareleri düzenlenmiştir. Dolayısıyla sicile şerh düşülmesi suretiyle icra olunan elkoymaların 141. madde kapsamında olmadığı yönünde açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Yargıtay ilgili dairesinin süregelen yerleşik içtihatları kapsamında sicile şerh koymak suretiyle icra olunan elkoymaların anılan kapsama dâhil edilmediği ve tazminata hükmedilebilmesi için lafzı yorum yoluyla fiilen elkoyma koşulunun gerçekleşmesi şartının arandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde, sicile şerh düşülmesi suretiyle icra olunan elkoymaları kapsayan açık bir hüküm bulunmadığından mahkemelerin hükmü lafzi olarak yorumlamalarının öngörülemez olduğu söylenemez. Öte yandan fiilen el konulmamış olsa dahi sicile şerh düşülmesi suretiyle eşyasına el konulan maliklerin hukuki tasarruflarda bulunma imkânlarının kısıtlanmış olduğu açıktır.

59. Anayasa Mahkemesinin elkoyma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki başvurulara ilişkin kararlarında açık olarak belirttiği üzere her türlü elkoyma kaçınılmaz olarak bir miktar zarara yol açmaktadır. Ancak kaçınılmaz olanın üzerinde bir zarara yol açılması durumunda mülkiyet hakkına yapılan müdahale kişilere aşırı bir külfet yüklemektedir.

60. Dolayısıyla somut olayda sicile şerh düşülmesi suretiyle uygulansa dahi başvurucunun kusurundan kaynaklanmayan sebeplerle elkoyma tedbirinin uzun sürmesi nedeniyle kaçınılmaz olanın üzerinde bir zarara yol açıldığı, başvurucuya aşırı bir külfet yüklendiği kuşkusuzdur. Yukarıda sözü edilen Yargıtay içtihatlarında ise sicile şerh konulması yeterli olmayıp fiilî elkoyma arandığı dikkate alındığında söz konusu zararların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında giderilmesi mümkün görünmemektedir.

61. Sonuç olarak başvurucunun mülkiyet hakkının korunması için başvurucuya yüklenebilecek bir kusurun bulunmadığı durumlarda aracın trafik siciline şerh düşülmesi suretiyle uygulanan tedbirin uzun sürmesi nedeniyle uğranılan zararın giderimine ilişkin olarak etkili bir hukuk yolunun bulunmadığı tespit edilmiştir.

62. Somut olayda uzun süren tedbir nedeniyle zarara uğradığını ileri süren başvurucuya yetkili makama başvurma imkânının, diğer bir ifadeyle etkili başvuru hakkının sağlanması Anayasa'nın 40. maddesinin gereğidir. Başvurucunun aracı üzerinde hukuki tasarruflarda bulunmasını sınırlandıran başvuruya konu tedbir şerhi yaklaşık olarak on üç yıl devam etmiş olup başvurucunun bu nedenle doğan zararını talep edebileceği etkili başvuru yolunun mevcut olmadığı anlaşılmaktadır.

63. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

A. Genel İlkeler

64. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

65. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

66. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

67. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57).

68. İhlal, Anayasa Mahkemesine başvuru yapmadan önce başvuru yapılabilecek idari veya yargısal başvuru yoluna ilişkin açık kanun hükmünün bulunmamasından kaynaklanabilir. Bu durumda söz konusu ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebildiğinden söz edilebilmesi ancak ihlale yol açan konuda açık kanuni düzenleme yapılması veya ilgili hükümlerin yeni ihlallere yol açılmayacak bir şekilde değiştirilmesi ile mümkün olur. Bunun yanında kanuni düzenleme yapılması veya ilgili hükümlerin değiştirilmesinin ihlalin tüm sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeterli olabilmesi mağdurların ihlalden kaynaklanan maddi ve manevi zararlarını telafi edici birtakım tedbirlerin alınmasını da gerektirebilir (Nevriye Kuruç [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022, § 105).

69. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasını temin eden yollardan biri de İçtüzük'ün 75. maddesinde öngörülen pilot karar usulünün işletilmesidir. İhlalin yapısal bir sorundan kaynaklandığının tespiti ile bu sorunun başka başvurulara, bir diğer ifadeyle yeni ihlallere sebebiyet verdiğinin anlaşılması veya bu durumun yeni başvurulara sebebiyet verebileceğinin öngörülmesi hâlinde sadece somut olay bakımından alınan bir ihlal kararı temel hak ve özgürlüklere yönelik gerçek bir koruma sağlamaktan uzak kalacaktır (Y.T.,§ 69).

70. Böyle bir durumda Anayasa Mahkemesi, resen veya Bakanlığın ya da başvurucunun istemi üzerine pilot karar usulünü başlatabilecektir. Pilot karar usulünün başlatılması

hâlinde yapısal sorunun tespiti ve bunun çözüm önerilerinin ortaya konulması gerekir (Y.T., § 70).

71. Pilot karar usulünün benimsenmesindeki en önemli amaç, benzer başvuruların tamamının ihlalle sonuçlanması yerine ilgili mercilerce çözüme kavuşturulması ve bu suretle ihlalin kaynağının ortadan kaldırılarak yapısal sorunun düzeltilmesinin sağlanmasıdır (Y.T., § 71).

72. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, pilot kararında belirttiği yapısal sorunun ortadan kaldırılması ve benzer başvuruların çözüme kavuşturulması için belirli bir süre öngörüp bu süre zarfında diğer başvuruların incelenmesini erteleyebilir. Ancak bu durumda erteleme kararı hakkında bilgilendirme yapılması gerekir. Öngörülen süre içinde yapısal sorunun ve bu kapsamda kalan şikâyetlerin ilgili mercilerce çözülmemesi hâlinde Anayasa Mahkemesi tarafından benzer nitelikteki başvuruların topluca karara bağlanması mümkün olacaktır (Y.T., § 72).

B. İlkelerin Olaya Uygulanması

73. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 70.000 TL manevi, 30.000 TL maddi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

74. İncelenen başvuruda, sicile şerh düşülmesi suretiyle uygulanan tedbirin uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddiası ile müracaat edilebilecek bir başvuru yolu bulunmadığı, bu konuda açık bir kanuni düzenlemenin de olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun Anayasa'nın 35. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

75. Bu kapsamda sicile şerh düşülmesi suretiyle uygulanan tedbirin uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddiası ile yapılan başvuruların sayısı her geçen gün artmakta, bu konuda çok sayıda şikâyet Anayasa Mahkemesi önüne bireysel başvuru yolu ile getirilmektedir.

76. Anayasa Mahkemesi tarafından mevcut başvuru ve diğer derdest başvurular bakımından önceki kararlarında ortaya konulan ilkeler çerçevesinde yeni ihlal kararları verilerek mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetlerin tazminat yoluyla giderilmesi sağlansa da bu durum benzer başvuruların yapılmasını önlemeyeceği gibi uzun süren tedbir uygulanmasından kaynaklanan ihlalleri de sonlandırmayacaktır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun ikincilliği dikkate alınarak uzun süren tedbir uygulanmasından kaynaklı ihlaller nedeniyle ortaya çıkan ve yapısal sorun teşkil eden durumun telafi edilebilmesi için açık bir kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir. Oluşturulacak başvuru yolunun başvuruculara aracının trafik siciline şerh konulmak suretiyle uygulanan tedbirin uzun sürmesinden kaynaklanan zararlarını tazmin edebilecek nitelikte olması gerektiği açıktır.

77. Anayasa'nın "Başlangıç" bölümünde, kuvvetler ayrılığının devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediği ancak belli yetki ve görevlerin kullanılmasından ibaret olduğu, erkler arasında medeni bir iş bölümü ve iş birliği ilişkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen yetki ve görevlerini yerine getirerek tedbirin uzun süre uygulandığı durumlarda mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla başvuru yapılabilecek etkili bir yolun ihdas edilmesi gerektiği tespitini yapmıştır. Dolayısıyla kararın bir örneğinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan bir temel hak ve hürriyetin ihlaline yol açtığı tespit edilen söz konusu yapısal sorunun

çözümü için Türkiye Büyük Millet Meclisine de bildirilmesi gerekir.

78. Bu bağlamda İçtüzük'ün 75. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca işbu kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihe kadar araç üzerine konulan tedbire ilişkin şerhin uzun süre uygulanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla yapılmış olan başvurular ile bu tarihten sonra kaydedilecek aynı mahiyetteki başvuruların incelenmesinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren dört ay süreyle ertelenmesine karar verilmesi gerekir.

79. Diğer taraftan kararın bir örneğinin yasama organına gönderilmesi somut başvuru bağlamında başvurucunun ihlalden kaynaklanan mağduriyetini bütünüyle gidermemektedir. Buna göre ihlalin sonuçlarına ilişkin eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucunun varsa maddi ve manevi zararlarının da giderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 30.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağını ortaya koyamadığından, uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlalin yapısal sorundan kaynaklandığı anlaşıldığından PİLOT KARAR USULÜNÜN UYGULANMASINA,

D. Yapısal sorunun çözümü için keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE,

E. Kararın yayımlandığı tarihe kadar mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla yapılmış olan başvurular ile bu tarihten sonra kaydedilecek aynı konuda yapılan ve karardan sonra yapılacak başvuruların incelenmesinin başvuruların incelenmesinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren DÖRT AY SÜREYLE ERTELENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin başvurucuya GÖNDERİLMESİNE,

G. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

H. 664.10 TL başvuru harcı ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

İ. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YENİ GÜN HABER AJANSI BASIN VE YAYINCILIK A.Ş. VE ALİCAN ULUDAĞ

B. No: 2019/31778 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/31778

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YENİ GÜN HABER AJANSI BASIN VE YAYINCILIK A.Ş. VE ALİCAN ULUDAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/31778

Karar Tarihi:17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucular : 1. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

2. Alican ULUDAĞ

Vekilleri : Av. Buket YAZICI

Av. Ülkü ÇETOK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yayımladıkları bir haber sebebiyle cevap ve düzeltme metni yayımlanmasına karar verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular nihai kararı 24/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 29/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı

fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.”

3. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün “Başvuru süresi ve mazeret” başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği ve buna ilişkin kararın kesinleştiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.”

4. Anılan Kanun maddeleri ile Anayasa Mahkemesi'nin Ahmet Sağlam (B. No: 2013/3351, 18/9/2013) kararı ışığında, başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN KÖSE

B. No: 2019/33061 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33061

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN KÖSE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33061)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Hasan KÖSE

Vekili : Av. Eylem SALIK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk kuvvetinin güç kullanımı sonucu meydana gelen ağır yaralanma olayına ilişkin olarak yürütülen ceza yargılaması sonunda sanık hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruda yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi üzerine yapılan yargılamanın yenilenmesi isteminin reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/9/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 8/1/2008 tarihinde polis memuru C.U.nun ateşlediği silahtan çıkan mermi ile karın bölgesinden ağır şekilde yaralanmıştır.

6. Kolluk görevlileri tarafından düzenlenen aynı tarihli tutanağa göre aracı ile seyir hâlinde olan başvurucu ile motorize birimde görev yapan kolluk görevlileri arasında trafikteki seyir sebebiyle tartışma çıkmış ve başvurucu, hakkında işlem yapılması amacıyla araçtan indirilmiştir. Başvurucu ve kardeşinin polis memurlarına direnmeleri neticesinde arbede yaşanmış, arbede esnasında polis memuru C.U.nun silahını ateşlemesi neticesinde başvurucu yaralanmıştır.

7. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Ana Bilim Dalı tarafından düzenlenen 10/1/2008 tarihli adli tıp konsültasyon raporunda yaralanmanın hayati tehlike oluşturacak nitelikte olduğu belirtilmiştir.

8. İzmir Emniyet Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarınca düzenlenen 25/2/2008 tarihli raporda başvurucuyu yaralayan atışın uzak atış olduğu belirtilmiştir.

9. Başvurucu, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) konuya ilişkin olarak başlatılan soruşturma kapsamında 26/3/2008 tarihinde mağdur şikâyetçi sıfatıyla ifade vermiştir. Başvurucu, ifadesinde olay günü kardeşi ile birlikte işyerlerine gitmekteyken polis memuru olduklarını söyleyen sivil giyimli birkaç kişinin araçlarını durdurarak kendilerini darbettiğini, bu sırada 8-10 metre ilerideki bir kişinin silah çektiğini, bunun üzerine araçta bulunan bir tahta parçasını eline aldığını, silahlı şahsın kendisine doğru üç el ateş ettiğini beyan etmiştir. Başvurucu ayrıca yaralandıktan sonra da bu kişilerin kendisi ve kardeşini darbetmeye devam ettiklerini ileri sürmüştür.

10. Başsavcılık şüpheli C.U.nun başvurucuya yönelik eylemine istinaden zor kullanma yetkisinin aşılması suretiyle yaşamsal tehlike oluşturacak şekilde kasten yaralama suçundan cezalandırılması talebiyle 22/5/2008 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede şüpheli polis memurunun, elindeki tahta sopayla henüz yanına bile yaklaşamayan başvurucuya uzak mesafeden ateş etmek suretiyle orantısız güç kullandığını belirtmiştir.

11. İddianamenin kabulüyle açılan kamu davası İzmir 28. Asliye Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır. Yapılan yargılamada sanığa isnat edilen eylemin kasten öldürmeye teşebbüs suçunu oluşturduğu, bu suça ilişkin yargılamanın ağır ceza mahkemelerinin görev alanında olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir.

12. Görevsizlik kararı üzerine yargılamaya İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) devam edilmiştir. Dokuz oturum süren duruşmada sanığın sorgusu yapılmış, olay hakkında bilgisi olan kişiler dinlenmiş, başvurucunun yaralanmasına ilişkin ek raporlar alınmıştır. Bu kapsamda Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı Başkanlığı tarafından hazırlanan 23/12/2009 tarihli raporda yaralanma sonucu meydana gelen ve kronik ve sekel nitelikte olan sol L2-3 radikülopatinin (sinir sıkışması) başvurucunun duyularından veya organlarından birinin işlevinde sürekli zayıflamaya neden olduğu belirtilmiştir.

13. Mahkeme 15/3/2010 tarihinde dava konusu eylemi taksirle yaralama olarak vasıflandırarak sanığın anılan suçtan 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir. Başvurucunun HAGB kararına

yaptığı itiraz, İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi (itiraz merci) tarafından 7/6/2010 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

14. Başvurucu, itirazın reddi kararı sonrasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur. AİHM, başvuruya konu ceza davasında orantısız güç kullandığı tespit edilen sanık polis memuruna ceza verildiğini ancak hükmün açıklanmasının geri bırakıldığını dikkate alarak başvurucunun maruz kaldığı eylemin sanık polis memuru hakkında HAGB kararı verilmesi nedeniyle cezasız kaldığı ve bu kararın benzer olayların önlenmesi için yeterli caydırıcılığı sağlamaktan uzak olduğu sonucuna ulaşmış; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 2. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Hasan Köse/Türkiye, B. No:15014/11, 18/12/2018).

15. AİHM, giderim için başvurucuya maddi tazminat olarak 28.000 avro, manevi tazminat olarak 40.000 avro ödenmesine hükmetmiştir. Kararda ihlalin giderilmesine yönelik başkaca herhangi bir bireysel önlem ya da araca yer vermemiştir.

16. Bununla birlikte AİHM, Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamında alınabilecek genel tedbirlere ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede HAGB'nin ciddi suçlar işleyen devlet görevlileri için cezasızlık ortamı yaratabileceğini, bu nedenle bu usulün uygulanmasının Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinde yer alan devlet görevlilerinin hesap verebilirliğinin sağlanması gerekliliğiyle bağdaşmadığını, bu sorunu ortadan kaldırmak için 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi kapsamındaki usulün özellikle devlet görevlileri tarafından kasıtlı olarak ölümcül veya ölümcül olabilecek güç kullanımına ilişkin davalarda, 2. ve 3. maddelerin gerekliliklerine uygun olarak kullanılmasını ve ceza hukuku korumasının uygulamada hem etkili hem de caydırıcı olmasını sağlamak için adımlar atılması gerektiğini belirtmiştir (anılan kararda bkz.§§ 50, 51).

17. 6/5/2019 tarihinde kesinleşen AİHM kararı ile hükmedilen maddi ve manevi tazminat 9/7/2019 tarihinde başvurucuya ödenmiştir.

18. Başvurucu, AİHM tarafından verilen ihlal kararı sonrasında tespit edilen ihlalin sadece tazminatla giderilebilecek nitelikte olmadığı gerekçesiyle 22/7/2019 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Başsavcılık, ancak kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir davanın yargılamanın yenilenmesi yolu ile tekrar görülebileceği, HAGB kararının bu anlamda bir hüküm olmaması nedeniyle talebin reddedilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Mahkeme 16/8/2019 tarihinde, kabule değer olmadığı gerekçesiyle yeniden yargılama talebinin reddine karar vermiştir. Başvurucu, bu karara itiraz etmiştir.

19. İtiraz mercii 9/9/2019 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararda öncelikle 5271 sayılı Kanun'un 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendine yer vermiş, daha sonra bu hüküm uyarınca yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna ancak sanık veya hükümlü lehine başvurulabileceğini, anılan hüküm uyarınca sanık veya hükümlü aleyhine yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

20. Başvurucu, itirazın reddi kararını 12/9/2019 tarihinde öğrendikten sonra 24/9/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (Bakanlar Komitesi) tarafından 17-19/9/2024 tarihlerinde yapılan 1.507. toplantıda, başvuruya ilişkin infaz dosyası kapsamında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda öncelikle zamanaşımı nedeniyle söz

konusu infaz dosyası yönünden herhangi bir bireysel tedbirin mümkün görünmediği belirtilmiş ancak başvurunun öldürme, işkence ve kötü muamele soruşturmalarının etkisizliğine ilişkin genel tedbirlerin incelendiği önde gelen davalardan olması nedeniyle bu aşamada kapatılmamasına karar verilmiştir.

22. Diğer yandan Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen metinde genel tedbirler kapsamında ilk olarak 5271 sayılı Kanun'un HAGB kurumunu düzenleyen 231. maddesinin ilgili fıkralarının Anayasa Mahkemesince anayasaya aykırı bulunarak iptal edildiği ve bunun üzerine yapılan mevzuat değişikliğinin HAGB kararlarının yargısal denetimini öngördüğü hatırlatılmıştır. Metinde daha sonra söz konusu yargısal denetimin uygulamada kanun yolu mahkemelerinin HAGB kararlarının uygulanması nedeniyle mağdurlar tarafından dile getirilen endişeleri incelemesine olanak sağlayabileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda HAGB kurumu ile ilgili olarak yetkililerden 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin değiştirilmiş hâliyle uygulanmasını izlemelerinin ve zamanı geldiğinde Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri kapsamına giren suçların faillerinin cezasız kalmasıyla mücadeledeki etkinliği konusunda Komiteye tam bir analiz sunmalarının istenmesine karar verilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

23. 5271 sayılı Kanun'un "Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kenar başlıklı 231. maddesinin başvuruya konu HAGB kararının verildiği tarihteki ilgili kısmı şöyledir:

"...

(5) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

gerekir.

...

(8) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur...

...

(10) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve

denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.)Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir.

(12) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.

..."

24. 5271 sayılı Kanun'un "Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kenar başlıklı 231. maddesinin (12) numaralı fıkrası inceleme tarihi itibarıyla şöyledir:

"(Değişik:2/3/2024-7499/15 md.) 272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararlar hakkında 286 ncı madde hükümleri uygulanır. 272 nci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi hâlinde temyiz yoluna gidilebilir. İstinaf ve temyiz yolunda karar ve hüküm, usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılıklar yönünden incelenir."

25. 5271 sayılı Kanun'un "Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri" kenar başlıklı 311. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

...

f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararıverilmesi. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

(2) Birinci fıkranın (f) bendi hükümleri, 4.2.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile, 4.2.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır."

26. 5271 sayılı Kanun'un "Sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri" kenar başlıklı 314. maddesi şöyledir:

"(1) Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış olan bir dava aşağıda yazılı hâllerde sanık veya hükümlünün aleyhine olarak yargılamanın yenilenmesi yolu ile tekrar görülür:

a) Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir

belgenin sahteliği anlaşılırsa.

b) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş ise.

c) Sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hâkim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmuşsa."

2. Yargıtay İçtihadı

27. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun HAGB kurumunun niteliğine yer verilen 13/3/2024 tarihli ve E.2023/6-591, K.2024/123 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, esas itibarıyla bünyesinde iki karar barındıran bir kurumdur. İlk karar teknik anlamda hüküm sayılan ancak açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi nedeniyle hukuken varlık kazanamayan bu nedenle hüküm ifade etmeyen, koşullara uyulması hâlinde düşme hükmüne dönüşecek, koşullara uyulmaması hâlinde ise varlık kazanacak olan mahkûmiyet hükmüdür. İkinci karar ise bu ön hükmün üzerine inşa edilen ve önceki hükmün varlık kazanmasını engelleyen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır. Bu ikinci kararın en temel ve belirgin özelliği varlığı devam ettiği sürece, ön hükmün hukuken sonuç doğurma özelliği kazanamamasıdır.

Sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade eden ve doğurduğu sonuçlar itibarıyla karma bir özelliğe sahip bulunan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra, denetim süresi içinde kasten yeni bir suçun işlenmemesi ve yükümlülüklere uygun davranılması hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak kamu davasının CMK'nın 223. maddesi uyarınca düşmesine karar verilecek, denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranılması hâlinde ise CMK'nın 231. maddesinin 11. fıkrası gereğince hüküm açıklanacak, ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı hâlinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilecektir."

28. Yargıtay içtihadına göre HAGB kararı 5271 sayılı Kanun'un 223. maddesinde sayılan hüküm türlerinden olmadığından aynı Kanun'un 311. ve devamı maddelerinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yolunun konusu olamaz (Yargıtayın anılan içtihadı için birçok karar arasından Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 14/5/2024 tarihli, E.2023/16242, K.2024/6059 sayılı; Yargıtay 15. Ceza Dairesinin 22/3/2021 tarihli, E.2020/9949, K.2021/3274 sayılı; Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 4/3/2020 tarihli, E.2020/1007, K.2020/85 sayılı; Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 9/7/2019 tarihli ve E.2018/10316, K.2019/9721 sayılı kararlarına bakılabilir). Yargıtay 9. Ceza Dairesinin konuya ilişkin26/05/2021 tarihli ve E.2021/294, K.2021/2600 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının 5271 sayılı CMK'nın 223. maddesinde sayılan hüküm türlerinden olmaması, dolayısıyla bu tür kararlara karşı 5271 sayılı CMK'nın 311 vd. maddeleri gereğince yargılamanın yenilenmesi yolunun öngörülmemiş olması da dikkate alındığında, kararın itiraza tabi olup temyiz yasa yoluna başvurulması olanaklı bulunmadığından; temyiz isteminin 5320 sayılı Yasa'nın 8/1. maddesi uyarınca uygulanması gereken 1412 sayılı CMK'nın 317. maddesi gereğince REDDİNE ... [karar verilmiştir.]"

B. Uluslararası Hukuk

29. Sözleşme'nin "Kararların bağlayıcılığı ve infazı" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler.

2. Mahkeme'nin kesinleşen kararı, infazını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilir.

3. Bakanlar Komitesi, kesinleşen bir kararın infazının denetlenmesinin, söz konusu kararın yorumundan kaynaklanan bir zorluk nedeniyle engellendiği kanaatinde ise, bu yorum konusunda karar vermesi için Mahkeme'ye başvurabilir. Mahkeme'ye başvurma kararı, Komite toplantılarına katılma hakkına sahip temsilcilerin üçte iki oy çokluğu ile alınır.

4. Bakanlar Komitesi, bir Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın, taraf olduğu bir davada verilen kesin karara uygun davranmayı reddettiği görüşünde ise, ilgili Taraf'a ihtarda bulunduktan sonra, Komite toplantılarına katılmaya yetkili temsilcilerin üçte iki oy çokluğu ile alınacak bir kararla, ilgili Taraf'ın 1. fıkrada öngörülen yükümlülüğünü yerine getirmediği meselesini Mahkeme'ye intikal ettirebilir.

5. Mahkeme 1. fıkranın ihlal edildiğini tespit ederse, alınacak önlemleri değerlendirmesi için davayı Bakanlar Komitesi'ne gönderir. Mahkeme, eğer 1. fıkranın ihlal edilmediğini saptarsa, davayı, incelemesine son verecek kararı alması için Bakanlar Komitesi'ne iletir."

30. Sözleşme'nin veya ekli protokollerinin ihlal edildiğinin tespitine ilişkin bir karar, davalı devlete adil tazmin yoluyla ödenmesine hükmedilen miktarları ödeme ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin denetimine tabi olan genel ve/veya gerektiğinde bireysel önlemleri seçme yükümlülüğü yükler. Bu önlemler AİHM'in tespit ettiği ihlale iç hukuktaki düzen içinde son verme ve ihlalin doğurduğu sonuçları mümkün olduğunca ihlalden önceki duruma geri getirecek şekilde telafi etme amacı taşımaktadır (Assanidze/Gürcistan [BD], B. No: 71503/01, 8/4/2004, § 198; Benzer ve diğerleri/Türkiye, B. No: 23502/06, 12/11/2013, § 215; L.M. ve diğerleri/Rusya, B. No: 40081/14, 40088/14, 40127/14, 15/10/2015, § 165). AİHM'e göre ihlalin doğası eski hâle getirmeye (restitutio in integrum) müsaitse bunu yerine getirme görevi taraf devlete düşmektedir (Iatridis/Yunanistan (adil tazmin) [BD], B. No: 31107/96, 19/10/2000, §§ 32, 33).

31. Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlülüğü ifa etmek için iç hukukunda kullanacağı araçları seçmek, Bakanlar Komitesinin denetimine tabi olmak koşuluyla öncelikle ilgili devletin görevidir. Ancak bu yöntem AİHM kararında belirtilen hükümlere uygun olmak zorundadır (Scozzari ve Giunta/İtalya [BD], B. No: 39221/98, 41963/98, 13/7/2000, § 249). Bununla birlikte AİHM, aleyhine ihlal kararı verilen devlete Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda yardımcı olmak amacıyla, tespit ettiği durumun sonlandırılmasına yönelik ne tür özel ve/veya genel tedbirlerin alınabileceğini açıklama yoluna da gidebilir (L.M. ve diğerleri/Rusya, § 166; Scoppola/İtalya (No. 2) [BD], B. No: 10249/03, 17/9/2009, § 148).

32. AİHM karakolda yüksekten düşmeye bağlı olarak meydana gelen ölüm nedeniyle yapılan başvuruda, somut vakalara ilişkin ceza soruşturmalarını yeniden açmanın hukuken veya fiilen imkânsız olduğu durumlar olabileceğini kabul ettiğini ifade etmiş; bu tür durumlarda sona eren ceza yargılamalarının yeniden açılmasının yasal kesinliğe ilişkin konuları ortaya çıkarabileceğini, dolayısıyla davalının haklarını etkileyebileceğini, iki defa yargılanmama

veya cezalandırılmama hakkı konularını gündeme getirebileceğini belirtmiştir. Hukuki imkânsızlık durumuna ek olarak olayın üzerinden uzun bir zaman geçmişse delillerin kaybolabileceği, tahrip edilebileceği veya izlenemez olabileceği olasılığını gözardı edemeyeceğini, uygulamada soruşturmanın yeniden açılması hâlinde etkili şekilde yürütülmesinin mümkün olmayabileceğini vurgulayan AİHM sonuç olarak zamanaşımı sebebiyle yeniden yargılamanın hukuken/fiilen imkânsız olması ve tek taraflı tazminat ödenmesi (deklarasyon) temelinde kayıttan düşürme kararı vermiştir (Bayram Taşdemir/Türkiye, B. No: 52538/09, 4/4/2019).

33. Bakanlar Komitesi AİHM'in Sözleşme'nin 3. maddesinin hem usul hem de maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Dvalishvili/Gürcistan (B. No: 19634/07, 18/12/2012) kararı ile Sözleşme'nin 2. maddesinin hem usul hem de maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Vazagashvili ve Shanava/Gürcistan (B. No: 50375/07, 18/7/2019) kararının icrasıyla ilgili 3/12/2020 tarihli kararında, ulusal mahkemeler tarafından verilen düşük cezaların neden olduğu eksikliklerden üzüntü duysa da mahkûmiyetlerin kesin hüküm gücü ışığında başka hiçbir bireysel tedbirin öngörülemeyeceğini belirtmiş ve kişilere tazminat ödenmesini dikkate alarak bu dosyaların kapatılmasına karar vermiştir.

34. Bakanlar Komitesi yine AİHM'in Sözleşme'nin 2. maddesinin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Patsaki/Yunanistan (B. No: 20444/14, 7/2/2019) kararının icrasıyla ilgili 3/12/2020 tarihli kararında; ölümün gerçekleştiği ceza infaz kurumunun müdürü ile doktorunun daha önce beraat ettiğini ve bu hükmün kesinleştiğini, iç hukukun çok özel durumlar dışında sanığın beraat etmesinin ardından davanın yeniden açılmasına izin vermediğini, davanın yeniden açılmasına imkân tanıyan koşulların olayda bulunmadığını, AİHM'in hükmettiği tazminatın ödenmiş olmasını dikkate alarak dosyanın kapatılmasına karar vermiştir. Bakanlar Komitesi aynı yaklaşımı AİHM'in yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Gjikondi ve diğerleri/Yunanistan (B. No: 17249/10, 21/12/2017) kararının icrası hakkında verdiği 5/12/2019 tarihli kararda da sergilemiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Anayasa Mahkemesinin 17/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu; AİHM tarafından tespit edilen yaşam hakkı ihlalinin yalnızca tazminat ile giderilmesinin mümkün olmadığını, 5271 sayılı Kanun'un 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinin mağdur ve müştekilerin yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmasına engel olmadığını, aksinin kabulü hâlinde dahi hükümlü veya sanığın başvurabileceği kanun yoluna kıyasen mağdur veya müştekinin de başvurmasının mümkün olduğunu beyan ederek AİHM tarafından verilen ihlal kararına rağmen yeniden yargılama yapılması talebinin reddi ile adil yargılanma hakkı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bakanlık görüşünde öncelikle konuya ilişkin süreç, mevzuat ve insan hakları yargısı içtihadı detaylı şekilde aktarılmış; AİHM tarafından hükmedilen ve başvurucuya ödenen maddi ve manevi tazminatın mağdur sıfatını kaldırıp kaldırmadığının öncelikle değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Esasa ilişkin olarak AİHM kararında başvurucu lehine yalnızca tazminata hükmedildiği ve 68.000 avro tutarındaki tazminatın başvurucuya ödendiği vurgulanarak ihlal kararının yerine getirildiği, Yargıtay uygulamasına göre HAGB

kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmasının mümkün olmadığı açıklanmıştır.

B. Değerlendirme

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun ihlal iddiaları bir bütün olarak ele alındığında incelemenin AİHM tarafından verilen ihlal kararına dayanılarak gerçekleştirilen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi nedeniyle yaşam hakkı kapsamında yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

39. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir."

40. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

41. Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği iddiasını incelemek, bireysel başvuru yoluyla incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer. Aksinin kabulü, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alan temel hak ve özgürlüklerin bireysel başvuru yolu ile etkili şekilde korunmasını öngören Anayasa'nın amacı ile bağdaşmaz. Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin etkili şekilde korunması, AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmesi ile mümkündür. AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmemesi, Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin uygulamada etkili bir şekilde korunamadığı anlamına gelir. Bu sebeple AİHM tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği Anayasa Mahkemesince incelenmelidir. Bununla birlikte Sözleşme kapsamındaki yükümlülüğü ifa etmek için iç hukukunda kullanacağı araçları seçmek öncelikle ilgili devletin görevidir ve bu yöntem AİHM kararında belirtilen hükümlere uygun olmak zorundadır (aktarılan ilkeler için bkz. Sıddıka Dülek ve diğerleri, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, §§ 69, 70; Makbule Kaymaz, B. No: 2015/9441, 17/4/2019, §§ 43, 44; Mihdi Perinçek [GK], B. No: 2020/3703, 29/2/2024, § 33).

42. Başvuruya esas ihlal kararında AİHM mağdur lehine yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, kararında ihlali tespit edip 68.000 avro adil tazmine hükmetmiş ancak ihlalin giderilmesine yönelik bireysel herhangi bir önlem veya araç belirlememiştir. Bununla birlikte AİHM, verilen ihlal kararının Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlülüklere uygun olarak infaz edilmesi amacıyla, gelecekte benzer ihlalleri önlemek üzere genel tedbirler alınması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

43. AİHM'nin ihlal kararı sonrası infazı denetleyen, ihlali sona erdirmek için gereken önlemlerin yerine getirilip getirilmediğini, tedbirlerin alınıp alınmadığını inceleyen Bakanlar Komitesi de 17-19/9/2024 tarihlerinde yapılan toplantıda, zamanaşımı nedeniyle söz konusu ihlal kararı yönünden herhangi bir bireysel tedbirin mümkün görünmediğini belirtmiş ve

başkaca bir bireysel tedbir önerisinde bulunmamıştır. Söz konusu kararında Bakanlar Komitesi ayrıca genel tedbirler kapsamında konuya ilişkin olarak yapılan mevzuat değişikliği ile ortaya çıkan durumun izlenmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

44. Somut başvuru, kolluk kuvveti tarafından güç kullanılması suretiyle meydana gelen yaralama olayına ilişkin yürütülen ceza yargılamasında başvurucunun maruz kaldığı eylemin ilgili polis memuru hakkında HAGB kararı verilmesi nedeniyle cezasız kaldığı ve bu kararın benzer olayların önlenmesi için yeterli caydırıcılığı sağlamaktan uzak olduğu gerekçesiyle AİHM tarafından yaşam hakkının ihlal edildiği yönünde verilen karar temel alınarak yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddinden kaynaklanmaktadır.

45. Anayasa Mahkemesi Makbule Kaymaz başvurusunda kolluk görevlilerinin karıştığı bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza yargılaması sonunda sanıklar hakkında verilen beraat kararı aleyhine AİHM'e yapılan başvuruda yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi üzerine yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği yönündeki iddianın açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu kararda Sözleşme'nin 46. maddesi ve AİHM'in anılan hükme ilişkin pratiği uyarınca ihlalin giderimi için ulusal hukukta kullanacağı araçları seçmek konusundaki takdir hakkının -Bakanlar Komitesinin denetimine tabi olmak koşuluyla- Türkiye'ye ait olduğu ancak 5271 sayılı Kanun'un 314. maddesi imkân vermediğinden sanıklar aleyhine yargılamanın yenilenmesi yolunun ihlalin giderimi konusunda ulusal hukukta kullanılabilecek bir araç olmadığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca AİHM'in bugüne kadar bu durumun tespit edilen ihlallerin gideriminin önünde engel teşkil ettiğine veya Sözleşme'nin 2. ve/veya 46. maddesiyle bağdaşmadığına dair herhangi bir karar da vermediği tespitine yer verilerek AİHM tarafından verilen ve Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca alınması gerekli genel veya bireysel herhangi bir tedbir içermeyen bir ihlal kararının yerine getirilebilmesi için yargılamanın yenilenmesinde zorunluluk bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (bazı değişikliklerle birliktebkz. Makbule Kaymaz, § 48).

46. Somut olayda Makbule Kaymaz başvurusundan farklı olarak ilgili kamu görevlisi hakkında HAGB kararı verilmiştir. HAGB; biri açıklanmaması nedeniyle henüz hukuki sonuç doğurmayan mahkûmiyet hükmü, diğeri mahkûmiyet hükmünün hukuki varlık kazanmasını belirli bir süre engelleyen şeklinde iki ayrı karardan oluşmaktadır. İlk karar teknik anlamda hüküm sayılan ancak açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi nedeniyle hukuken varlık kazanamayan, bu nedenle hüküm ifade etmeyen, koşullara uyulması hâlinde düşme hükmüne dönüşecek, koşullara uyulmaması hâlinde ise varlık kazanacak olan mahkûmiyet hükmü, ikinci karar ise bu ön hükmün üzerine inşa edilen ve önceki hükmün varlık kazanmasını engelleyen HAGB kararıdır. Bu ikinci kararın en temel ve belirgin özelliği, varlığı devam ettiği sürece ön hükmün hukuken sonuç doğurma özelliği kazanamamasıdır (çok sayıda karar arasından bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 29/6/2010 tarihli ve E.2010/11-70, K.2010/159 sayılı kararı, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 11/3/2014 tarihli ve E.2013/14-102, K.2014/128 sayılı kararı).

47. Yargıtayın yerleşik içtihadına göre 5271 sayılı Kanun'un 311. ve devamı maddelerinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi kurumu ancak aynı Kanun'un 223. maddesinde yer verilen hüküm türleri açısından uygulanabilir niteliktedir. HAGB kararı, anılan hüküm türleri arasında yer almadığından bu nitelikteki bir karara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi mümkün değildir (bkz. § 28). Dolayısıyla Türk hukukunda sanık veya hükümlünün lehine veya aleyhine olup olmadığına bakılmaksızın HAGB kararı yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yoluna konu edilemeyecektir.

48. Bu açıklamalar ışığında AİHM'in ihlal kararı verdiği bir başvuruya konu ceza yargılamasında sanık hakkında HAGB veya beraat kararı verilmiş olmasının yargılamanın yenilenmesi kurumunun sanık veya hükümlü aleyhine uygulanabilirliği yönünden benzer sonuçlarının olduğunu ifade etmek mümkündür. Her iki durumda da mevzuat ve Yargıtayın yerleşik uygulaması uyarınca ceza davasının yargılamanın yenilenmesi yoluyla yeniden görülmesi iç hukuka göre mümkün değildir.

49. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, benzer nitelikte şikâyetlerin dile getirildiği Mihdi Perinçek başvurusunda yaşam hakkını ihlal ettiği AİHM tarafından tespit edilen suç için zamanaşımı süresinin dolduğu bizzat infaz dosyasını kapatan Bakanlar Komitesi tarafından da ifade edildiğinden başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesinin yaşam hakkına yönelik bir ihlale yol açmadığının açık olduğu sonucuna ulaşmıştır (Mihdi Perinçek, §§ 39-41). Somut başvuruda da Bakanlar Komitesince zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle uygulanabilecek bir bireysel tedbirin bulunmadığı ifade edilmiştir (bkz. § 21). Dolayısıyla somut başvuruda Makbule Kaymaz ve Mihdi Perinçek kararlarında açıklanan ilkeler ve ulaşılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

50. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RIZA AYDEMİR

B. No: 2020/712 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/712

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RIZA AYDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/712)

Karar Tarihi:17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Rıza AYDEMİR

Vekili : Av. Üsame İNAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, nasbı onaylanmamış subay adayı olan başvurucu tarafından olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi gereğince askerî okul ile ilişiği kesilmesi üzerine açılan davanın Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru süresinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

3. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

4. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Başvurucu özetle, askerî okulların kapatılması üzerine söz konusu okulla ilişiğinin kesilmesi ve subay olarak nasıplarının yapılmaması üzerine açtığı davada esasa dair yargılama yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının, özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

7. Anayasa Mahkemesi Ömer Faruk Bayar (B. No: 2019/14214, 20/9/2023) kararında, 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca belirtilen işlemler hakkında karar verme görevinin Olağanüstü Hâl Komisyonuna (OHAL Komisyonu) verildiği ve anılan Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında doğrudan KHK ile tesis edilen hangi işlemlerin OHAL Komisyonunun görev alanında olduğunun gösterildiğini belirtmiştir. Başvurucunun hukuki statüsüne ilişkin olduğu açık olan nasbının yapılmamasına dair başvuru konusunda mahkemenin işlemin doğrudan 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile tesis edildiği tespitini yaptıktan sonra başvuruyu 7075 sayılı Kanun gereğince OHAL Komisyonuna göndermesinin -yargısal denetime imkân sağlayacağından- başvurucuyu keyfîliğe karşı koruyacak usule ilişkin bir güvence oluşturacağı vurgulanmış, yargılama mercilerinin 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında bir değerlendirme yapmadan davayı incelenmeksizin reddetmelerinin öngörülemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir(Ömer Faruk Bayar, §§ 73-75). Başvurucunun nasbının yapılmaması üzerine açtığı davanın keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Ömer Faruk Bayar, §§ 77-78).

8. Somut olayda da başvurucu askerî okulla ilişiğinin kesildiği, bunun üzerine açtığı davanın keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvence sağlayacak nitelikte bir yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeden reddedildiği anlaşıldığından başvuruda Ömer Faruk Bayar kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu itibarla başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

9. Mahkemeye erişim hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun diğer bazı haklarının ihlal edildiği iddialarının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

10. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 10.000.000 TL maddi tazminat ile 10.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

11. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

12. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 23. İdare Mahkemesine (E.2018/534, K.2018/71) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.M.İ.

B. No: 2020/3061 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3061

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.M.İ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3061)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Kenan YAŞAR

Metin KIRATLI

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : E.M.İ.

Vekili : Av. Atilla KART

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvurucunun vakıf senedi tescilinin iptali talebiyle açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucunun kurucularından biri olduğu İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma (İSAR) Vakfı kuruluş senedi 25/6/1990 tarihinde noter huzurunda düzenlenmiştir. Bu kapsamda İstanbul 3.Asliye Hukuk Mahkemesinin 17/7/1990 tarihli kararıyla vakfın tesciline karar verilmiştir. Vakıf senedinde yer alan ilgili maddeler şöyledir:

" Madde 5- Vakfın mal varlığı, kurucuların ortaya koyduğu 40.000 USD (Amerikan Doları) nakittir.

...

Madde 8 - Vakfın Organları:

a. Mütevelli Heyeti

b. Yönetim Kurulu

c. Denetleme Kurulu'dur.

Madde 9- Vakıf Mütevelli Heyeti aşağıda yazılı üyelerden oluşur.

A- Tabii Üyeler:

a. İki kurucu üye

...

Madde 10- Vakıf mütevelli heyeti, en geç üç yılda bir, tabii başkanı olan kurucu üye H.A.nın başkanlığında toplanır. Eğer tabii başkan veya yetkili temsilcisi gelememiş ise en yaşlı üye başkanlığında açılış yapılır ve toplantı başkanlık divanı teşkil ettirilir. Mütevelli heyeti tavsiye mahiyetinde yönetim kuruluna hedef ve program gösterir. Vakıf denetleme kurulu ve yönetim kurulu için ikişer asil ve ikişer yedek olmak üzere dörder üye seçer. Kararlar toplantıya iştirak eden üye sayısının ekseriyetiyle alınır. Mütevelli heyetinin toplantı tarihi yönetim kurulunca belirlenir. Yönetim kurulunun oybirliği ile alacağı karar üzerine mütevelli heyeti olağanüstü toplantıya da çağrılabilir. Toplantının gündemi yönetim kurulunca teklif edilip, mütevelli heyet tarafından tasdik edilir.

Madde 11- Yönetim Kurulu;

a) Kurucu tabii üye,

b) İslam Konferansı Teşkilatı Genel Sekreteri'nin tayin edeceği bir kişi,

c) İstanbul, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nin tayin edeceği bir kişi,

d) Mütevelli heyetin kendi arasından seçeceği iki kişiden meydana gelir.

Kurucu üye yönetim kurulunun tabii başkanıdır. Ayrıca yönetim kurulu kendi içinden bir başkan vekili ve bir genel sekreter seçer... Yönetim kurulunun görev süresi üç yıldır. Yönetim kuruluna aynı kişiler tekrar seçilebilirler. Boşalan üyeliklere belirtilen esaslar dahilinde yenisi atanır. Yönetim kurulu üyeliği fahridir, ücret ödenmez...

Madde 14- Vakfın kurucuları;

a- 1943 doğumlu [İ. oğlu E.İ.] (başvurucu)

b- 1941 doğumlu [A. Oğlu H.A.] dır.

Vakfın kurucularının bu senetteki hak ve selahiyetleri hayat boyu devam eder. İsteğe bağlı olarak bu sıfatlarından çekilebilirler. Çekilmeleri halinde önceden noter kanalı ile tayin ettikleri kişiler kurucuların aynı hak ve selahiyeti ile yerini doldurur."

7. İSAR Vakfı 29/11/2012 tarihli yönetim kurulu toplantısında vakıf senedinin 10. ve 11. maddelerinde değişiklik yapılmasına karar vermiştir. Başvurucunun başkanlık ettiği yönetim kurulunun aldığı karar doğrultusunda Vakfın kuruluş senedinin 10. ve 11. maddeleri 18/12/2012 tarihinde noter huzurunda tadil edilerek değiştirilmiştir. Maddelerin değişen hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 10- Mütevelli heyeti, vakfın seçim ve tavsiye organı olup, yönetim kurulunun daveti üzerine en geç 3 yılda bir olağan olarak toplanır. Ayrıca yönetim kurulunun oybirliği ile alacağı kararla her zaman olağanüstü toplanır. Toplantıları yönetmek üzere her toplantı için üç kişilik bir divan oluşturulur. Kararlarını toplantıya iştirak eden üyelerin ekseriyetiyle alır. Toplantı tarihi, yeri, saati, gündemi, toplantı gününden en az yedi gün önce imza karşılığı veya üyelerce ulaşacak şekilde telefon, e-mail, fax veya taahhütlü mektupla bildirilir. Mütevelli heyet, yönetim kurulu ve denetim kurulu asil ve yedek üyelerini seçer.

Madde 11- Yönetim kurulu, mütevelli heyetçe üç yıllığına seçilecek bir başkan, dört asil ve iki yedek üyeden oluşur. Üyelerinin çoğunluğunun mütevelli heyet üyesi olması mecburidir. Aynı kişiler tekrar seçilebilirler. Yönetim kurulu ilk toplantısında bir başkan, bir başkan vekili ve bir genel sekreter seçerek görev taksimi yapar. Kurucu [E.İ.] (başvurucu) hayat boyu yönetim kurulunun tabii başkanıdır. Herhangi bir sebeple yönetim kurulu üyeliği sona eren üyenin yerine, ayrılan üyenin süresi ile sınırlı olarak oy sırasına göre yedek üyeler göreve çağrılır. Yönetim kurulu üyeliği fahridir."

8. İSAR Vakfı 19/12/2012 tarihinde açtığı davayla vakıf senedinin tadil edilen kısmının tescilini talep etmiştir. İstanbul 4. Asliye Hukuk Mahkemesi 19/9/2013 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş, anılan karar temyiz edilmeksizin 3/1/2014 tarihinde kesinleşmiştir. Gerekçeli kararda bilirkişi raporu aldırıldığı, raporda değişikliğe ilişkin yönetim kurulu kararının vakıf senedine uygun olarak tesis edildiğinin bildirildiği belirtilmiştir. Kararda; bilirkişi raporu doğrultusunda 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 112. ve 27/9/2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliği'nin (Vakıflar Yönetmeliği) 14. maddesi uyarınca yönetim değişikliği için aranan haklı sebep kavramının gerçekleştiğinin kabul edilebileceği, bu bağlamda vakıf değişikliği tasarısının tesciline karar verilebileceği değerlendirilmiştir.

9. İSAR Vakfı 19/12/2014 tarihli toplantısında Vakıf senedinin bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına karar vermiştir. Başvuruya konu değiştirilen senet maddeleri şöyledir:

"Madde 11- Yönetim kurulu IRCICA'nın görevlendireceği TC uyruklu bir üye ile mütevelli heyetçe üç yıllığına seçilen 4 asil, 2 yedek üyeden oluşur. Yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun mütevelli heyet üyesi olması zorunludur. Yönetim kurulu ilk toplantısında başkan, bir başkan vekili ve bir de genel sekreter seçer, diğer üyelerin görev taksimini yapar. Yönetim kurulu görev süresi içinde salt çoğunluğun kararıyla görev dağılımına ilişkin kararını yenileyebilir. Yönetim kurulu başkanının başkanlığında toplantı yapar, başkanın olmadığı durumlarda başkan vekili toplantıya başkanlık yapar. Görev süresi bitmeden herhangi bir sebeple yönetim kurulu üyeliği sona eren üyenin yerine sırasına göre yedek üye göreve çağrılır. Yönetim kurulu üyeliği fahridir.

Madde 14- Vakfın kurucuları

a) 1943 doğumlu [E. İ] (başvurucu).

b)1941 doğumlu H.A.dır. Vakfın kurucularının bu senetteki kuruculuk unvanı ile mütevelli heyet üyelikleri hayat boyu devam eder."

10. Anılan değişiklikler 24/12/2014 tarihinde noter huzurunda tadil ettirilmiştir. Başvurucu, bu değişikliklerin yok hükmünde olduğu gerekçesiyle yönetim kurulu kararına muhalefet şerhi koyduğunu 28/12/2014 tarihinde noter aracılığıyla yönetim kuruluna tebliğ etmiştir.

11. Başvurucu 19/12/2014 ve 9/3/2015 tarihlerinde açtığı ve birleştirilen davalarda; 19/12/2014 tarihinde vakıf senedinde yapılan tadil hükümlerinin vakıf resmî senedine aykırı olduğu gerekçesiyle vakıf yönetim kurulu kararlarının iptalini talep etmiştir. Başvurucu; dava dilekçelerinde yönetim kurulunun vakıf senedinde anılan değişikleri yapma yetkisi olmadığını, yapılan değişikliklerin yok hükmünde olduğunu belirtmiş; her iki davanın İstanbul 24. Asliye Hukuk Mahkemesi dosyasında birleştirilmesine karar verilmiştir.

12. Davalılar, mahkeme dosyasına sunduğu cevap dilekçesinde Vakıf resmî senedinde değişiklik yapma yetkileri bulunmadığı iddiasının yasal dayanağının olmadığını belirtmiştir. Davalılar 29/11/2012 tarihinde vakıf senedinde yapılan değişiklikle; "Yönetim kurulu, mütevelli heyetçe üç yıllığına seçilecek bir başkan, dört asil ve iki yedek üyeden oluşur. Kurucu [E.İ.] (başvurucu). hayat boyu yönetim kurulunun tabii başkanıdır." şeklindeki düzenlemenin başvurucunun bundan sonra onursal başkan olduğu anlamına geldiğinin açık olduğunu ileri sürmüştür. Davalılara göre aksinin kabulü hâlinde hem başvurucunun hem seçilmiş başkanın aynı anda yönetim kurulu başkanı olması mümkün değildir. Davalılar, vakıf senedinde yapılan değişiklikler ile aldıkları yetki doğrultusunda hareket ettiklerini, anılan değişikliklerle vakfın daha etkin çalışmasının sağlandığını, bu değişikliklerin vakfın kuruluşundan bu güne kadarki çalışmalardan edinilen tecrübenin vakfın daha etkili çalışmasına katkı sağlamak amaçlı olduğunu belirterek davanın reddini talep etmiştir.

13. Yargılamayı yapan İstanbul 24. Asliye Hukuk Mahkemesi dosyası içinde yer alan 11/2/2016 tarihli bilirkişi raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"... Vakıf senedi dürüstlük kuralına uygun olarak yorumlandığında iki farklı yorum benimsenebilir. Bunlardan birincisi lafza uygun olarak iki başkanın yer aldığıdır. Biri seçilen öteki ise tabii başkandır. Ancak bu durumda elbette yönetime ilişkin pratik sorunlar ortaya çıkabilir. Öteki yorum biçimi ise bir başkanın seçileceği ancak [İ.]'nin (başvurucu) da tabii bir üye olarak devam edeceğidir. Bu son durumda tabii bir üye olduğu için üye olmanın verdiği bütün yetkilere sahip olacaktır. Öte yandan ikinci yorum vakfın işleyişi açısından daha pratik olabilir... [İ.]'nin (başvurucu) onursal üye statüsüne getirildiği yönündeki yorum ise bizce kabul görmeyecek bir yorumdur. Diğer taraftan bir başkanın seçileceği yönünde bir irade de metinde yansımasını bulmuştur. Bu seçim iradesi de yok sayılmaz....Bu gibi durumlarda iki görüşü bağdaştıran objektif ve dürüstlük kuralına ve kanuna uygun yorum en isabetli yorum olarak kabul edilebilir... Ortaya çıkan bu karmaşıklıkların giderilmesi için Medeni Kanun'un 112. maddesinde bir değişiklik yoluna gidilmesi isabetli olacaktır..."

14. Yargılamayı yapan İstanbul 24. Asliye Hukuk Mahkemesi dosyası içerisinde yer alan 20/2/2017 tarihli bilirkişi raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"... Uyuşmazlığa ilişkin değerlendirmede bulunurken ilk hareket noktası Vakfın kurucusu vakfedenin iradesinin önemi olacaktır... Vakfın senedi yorumlanırken kurucu iradenin ve

vakıf senedinin tamamının göz önünde tutulması zorunlu olup, değişiklik sonrasında mevcut senet hükmü yorumlanırken sadece davanın değil diğer kurucunun da iradesinin göz önünde tutulması gerektiği şüpheden uzaktır.... Yeni senet metninde [E.İ.] (başvurucu) hayatı boyunca vakfın yönetim kurulu başkanı olduğu' hükmü yer almakta olup, dava konusu uyuşmazlığın çözümünde bu hükmün yorumu ve yönetim kurulunun kendi arasından başkan seçeceği şeklindeki değişiklikle nasıl bağdaştırılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır.

...senette yer alan davacının tabii başkan olduğuna ilişkin ifadeden söz konusu şahsın onursal başkan olduğu kanaatine ulaşılmış olmakla birlikte, davacının vakıf kurucusu olduğu, vakıf senedinin 14. maddesinde 'vakıf kurucularının bu senetteki hak ve salahiyetleri hayat boyu devam eder. İsteğe bağlı olarak bu sıfatlarından çekilebilirler. Çekilmeleri halinde önceden noter kanalı ile tayin ettikleri kişiler kurucuları anı hak ve salahiyeti ile yerini doldurur' hükmünün yer aldığı göz önünde tutulduğunda, senet metninin yönetim kuruluna ilişkin 11. madde hükmü değişse bile 14. madde yürürlükte olduğundan ve kurucu iradeye saygı gereği davacının yönetim kurulu üyeliğine ilişkin hakların devam etmesi gerektiği kanaatlerine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak yönetim kurulu üyelerinin kendi arasından başkan, başkan vekili ve genel sekreter seçeceği bu nedenle [E.İ.]'nin (başvurucu) tabii başkan olduğu şeklindeki hükmün onursal başkan olarak anlaşılması gerektiği, ancak senedin 14. maddesinin senedin değişiklik gerekçesi ile birlikte yorumlandığında davacı kurucu üyenin yönetim kurulu üyesi olduğu ve yönetim kurulu üyelerine ilişkin haklardan yararlanacağı... sonucuna ulaşılmıştır".

15. Yargılamayı yapan İstanbul 24. Asliye Hukuk Mahkemesi 30/5/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"her iki bilirkişi raporunda da toplantıların hukuka aykırı olmayıp alınan kararların mütevelliyetini güçlendirici, makul ve kurucu zihniyete aykırı olmayan kararlar olduğu, tespiti yapılmış olması, öte yandan davacının vakfın tek kurucusu olmayıp diğer kurucu[H.A.nın] dosya içerisinde yer alan 22 Aralık 2015 tarihli mektubunda '...konuya açıklık getirmek amacıyla belirtmek isterim ki biz o zamanki iki kurucu bu vakıfla ilgili olarak onun kuruluş anındaki kendi görevlerimiz dolayısı ile yerine getirmiş olduğumuz işlevin dışında hiçbir şahsi ya da başka hak veya ayrıcalığa veya vakıf bünyesindeki hiçbir statüye sahip değiliz' şeklindeki ifadelerinden vakfın kuruluş anında günün geçerli mevzuatı gereği vakfın kurulabilmesi için davacı ve dava dışı [H.A.nın] kişisel hak ve vasıflarından bağımsız olarak vakfın kurucusu statüsünde yer aldıkları, bu durum karşısında davacı kurucuya ömür boyu vakıf başkanlığı görevi veren maddenin değiştirilmesinde kurucu iradenin göz ardı edildiği iddiasının dinlenilmeyeceği anlaşılmakla... davanın reddine karar verilmiştir."

16. Anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi 4/10/2018 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Dava tarihinden önce yapılan ve 3/1/2014 tarihinde kesinleşen dava konusu vakfa ait vakıf senedinin 11. maddesindeki değişikliğin kurucu iradeye, vakıf senedindeki düzenlemelerin bütününe, özellikle yönetmeliğin 14. maddesindeki düzenlemeye aykırı olmadığı, demokratik katılım ve seçim usulünün benimsenmesinin temel hak ve özgürlükler bakımından yerinde olduğu, 14. maddeye göre davacı dışında bir kurucu üye daha bulunduğu, tabii başkanlık sıfatının vakıf senedinin ilk halindeki 11. madde bakımından her ikisine de ait olacağı, yönetim kurulu başkanının yanında ayrıca bir tabii başkanın

bulunmasının vakfın yönetiminde demokratik kurallara aykırı olarak sıkıntılar ve zorluklar doğuracağı,3/1/2014 tarihinde kesinleşen vakıf senedindeki 11. madde değişikliğinin bu sakıncaları ortadan kaldırarak sağlıklı bir yönetimi amaçladığı, kaldı ki vakıf senedinin 14. maddesinin son fıkrasına göre kurucuların ölümünün dahi haklarını tam olarak sona erdiren bir durum olmadığı, bu düzenlemeye göre kurucuların istediği zaman çekilerek haklarını seçecekleri herhangi bir kişiye devredebilecekleri ve devrettikleri kişinin de aynı şartlar ve haklar dahilinde bu sıfatlarını devam ettirecekleri, tabii başkanlık sıfatının onursal başkanlığı ifade ettiği, değişiklikten önceki 14.maddede vakfın kurucularının bu senetteki hak ve selahiyetlerinin hayat boyu devam edeceği düzenlemesinin mütevelli heyet üyeliğini amaçladığı, vakıf senedinde iki başkanlı bir yönetim modeli tasarlanmadığı tespit edilmiştir".

17. Bölge Adliye Mahkemesi kararı temyiz edilmiştir. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 11/6/2019 tarihinde kararı onamıştır. Yargıtay kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Taraflar arasındaki uyuşmazlığın çıkış noktası 'Yönetim Kurulu' başlıklı 11.madde metninden kaynaklanmaktadır. Davacı [E.M.İ.]'nun vakfın yönetim kurulu başkanı olduğu tarihlerde vakfın yetkili karar organı olan mütevelli heyetince alınan karar gereği senet metninde değişikliğe gidilmiştir. Vakıf senedinin değişiklikten önceki 11.maddesi aynen; 'Yönetim Kurulu';

a) Kurucu tabii üye,

b) İslam Konferansı Teşkilatı Genel Sekreteri'nin tayin edeceği bir kişi,

c) İstanbul, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nin tayin edeceği bir kişi,

d) Mütevelli heyetin kendi arasından seçeceği iki kişiden meydana gelir.

Kurucu üye Yönetim Kurulunun tabii başkanıdır. Ayrıca Yönetim Kurulu kendi içinden bir Başkan Vekili ve bir Genel Sekreter seçer...'

şeklinde iken yapılan değişlik ve mahkemenin tescil kararından sonra; 'Yönetim Kurulu,

Mütevelli Heyetçe üç yıllığına seçilecek bir başkan, dört asil ve iki yedek üyeden oluşur.

Üyelerinin çoğunluğunun Mütevelli Heyet üyesi olması mecburidir. Aynı kişiler tekrar

seçilebilirler.

Yönetim Kurulu ilk toplantısında bir başkan, bir başkan vekili ve bir genel sekreter seçerek görev taksimi yapar. Kurucu [E.İ.] (başvurucu) hayat boyu Yönetim Kurulunun tabii başkanıdır...' yönünde düzenlenmiştir. Değişiklikten önceki madde metninde kurucu üyenin yönetim kurulunun tabii başkanı olduğu, ayrıca yönetim kurulunun kendi içinden bir Başkan Vekili ve bir Genel Sekreter seçeceği düzenlemesi mevcut iken, değişiklik sonrası maddenin ikinci bendine göre mütevelli heyetçe seçilen yönetim kurulunun ilk toplantısında bir başkan, bir başkan vekili ve bir genel sekreter seçerek görev taksimi yapacağı, kurucu [E.İ.]'nin (başvurucu) hayat boyu Yönetim Kurulu'nun tabii başkanı olacağı düzenlenmiştir. Değişiklik öncesi ve sonrası madde metinleri karşılaştırıldığında, değişiklik ile ilk defa yönetim kurulunun kendi arasından bir başkan seçmesi düzenlemesinin getirildiği, dolayısı ile mütevelli heyetinin iradesinin yönetim kuruluna seçilenlerin kendi aralarından bir başkan seçmesi yönünde tezahür ettiği, davacının da değişiklik yapılan tarih itibari ile vakfın yönetim kurulu başkanı olduğu, bu düzenlemeye karşı çıkmadığı gibi değişikliğin tescili içinde verilen vekaletname ile tescil davası açıldığı, dolayısı ile yönetim kurulunun

kendi arasından bir başkan seçmesi yönündeki değişiklik iradesine üstünlük tanımak gerektiği dikkate alınarak, Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına..."

18. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 30/10/2019 tarihinde karar düzeltme isteminin reddine karar vermiştir.

19. Nihai karar başvurucuya 25/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 22/1/2020 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

20. 4721 sayılı Kanun'un "Vakıflar" başlıklı üçüncü bölümünün "Tanımı" kenar başlıklı 101. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.

Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir."

21. 4721 sayılı Kanun'un "Kuruluş şekli" kenar başlıklı 102. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Vakıf kurma iradesi, resmî senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıklanır. Vakıf, yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır..."

22. 4721 sayılı Kanun'un "Tescil ve ilan" kenar başlıklı 104. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tesciline karar verilen vakıf, vakfın yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil edilir; ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğünde tutulan merkezî sicile kaydolunur..."

23. 4721 sayılı Kanun'un "Mal ve hakların kazanılması ve sorumluluk" kenar başlıklı 105. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Özgülenen malların mülkiyeti ile haklar, tüzel kişiliğin kazanılmasıyla vakfa geçer..."

24. 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında;

Vakıflar: Mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıfları,

Vakfiye: Mazbut, mülhak ve cemaat vakıflarının malvarlığını, vakıf şartlarını ve vakfedenin isteklerini içeren belgeleri,

...

Vakıf senedi: Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıfların, malvarlığını ve vakıf şartlarını içeren belgeyi,

...

ifade eder."

25. 4721 sayılı Kanun'un "B.Vakıf senedi" başlıklı "I.İçeriği" kenar başlıklı 106. maddesi şöyledir:

"Vakıf senedinde vakfın adı, amacı, bu amaca özgülenen mal ve haklar, vakfın örgütlenme ve yönetim şekli ile yerleşim yeri gösterilir."

26. 4721 sayılı Kanun'un "D. Vakfın örgütü" başlıklı 109. maddesi şöyledir:

"Vakfın bir yönetim organının bulunması zorunludur. Vakfeden, vakıf senedinde gerekli gördüğü başka organları da gösterebilir."

27. 4721 sayılı Kanun'un "Yönetimin değiştirilmesi" kenar başlıklı 112. maddesi şöyledir:

"Haklı sebepler varsa mahkeme, vakfın yönetim organı veya denetim makamının istemi üzerine diğerinin yazılı görüşünü aldıktan sonra vakfın örgütünü, yönetimini ve işleyişini değiştirebilir.

Mahkeme, denetim makamının başvurusu üzerine, duruşma yaparak yöneticileri görevden alabilir ve vakıf senedinde başka bir hüküm yoksa yenisini seçebilir."

28. 4721 sayılı Kanun'un "Amacın ve malların değiştirilmesi" kenar başlıklı 113. maddesi şöyledir:

"Durum ve koşullardaki değişmeler yüzünden vakıf senedinde yazılı amaca bağlı kalınması vakfedenin arzusuna açıkça uymayacak hâle gelmiş ise mahkeme, vakfın yönetim organı veya denetim makamının başvurusu üzerine diğerinin yazılı görüşünü aldıktan sonra vakfın amacını değiştirebilir.

Amacın gerçekleşmesini önemli ölçüde güçleştiren veya engelleyen koşulların ve yükümlülüklerin kaldırılmasında veya değiştirilmesinde de aynı hüküm uygulanır.

Amaca özgülenen mal ve hakların daha yararlı olanları ile değiştirilmesini veya paraya çevrilmesini haklı kılan sebepler varsa mahkeme, vakfın yönetim organı veya denetim makamının başvurusu üzerine diğerinin yazılı görüşünü aldıktan sonra gerekli değişikliğe izin verebilir."

29. 27/9/2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliği'nin "İdare şeklinin değiştirilmesi" kenar başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Haklı sebepler varsa mahkeme, vakfın yönetim organı veya Genel Müdürlüğün istemi üzerine diğerinin yazılı görüşünü aldıktan sonra vakfın örgütünü, yönetimini ve işleyişini değiştirebilir."

2. Yargıtay İçtihadı

30. Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 21/9/2017 tarihli ve E.2014/14394, K.2017/11296 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Dava, H. Vakfı'nın kuruluş senedinde yapılan değişikliğin tescili istemine ilişkin olup, davaya konu edilen değişiklikler vakfın yönetim biçiminin değiştirilmesi niteliğindedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, vakıf hukukunda esas olan vakfın kuruluş senedine yansıyan kurucu iradenin -yasaların buyurucu hükümlerine aykırı olmamak şartıyla- olduğu gibi korunması ve sürdürülmesidir. 4721sayılı Türk Medeni Kanununun 112. maddesi uyarınca bir vakfın yönetim biçiminin değiştirilmesi(örgütünde, yönetiminde ve işleyişinde değişiklik yapılabilmesi) için, vakfın amaçlarını gerçekleştirebilmesi ve faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından böyle bir değişiklik konusunda haklı nedenlerin bulunması gerekir. Ancak bu şartın gerçekleşmesi durumunda vakıf yönetim organının veya denetim makamının başvurusu üzerine mahkemece diğerinin yazılı görüşü de alındıktan sonra vakfın

yönetim biçimi değiştirilebilir."

B. Uluslararası Hukuk

31. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM); Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesinin vakıf kurma hakkını da içerdiğinin altını çizmiştir. AİHM, bir vakfın kurulması durumunda, vatandaşlar için kamu menfaati alanında müştereken hareket etmek amacıyla vakfın hizmetine ayrılmış bir mülkle donatılmış tüzel bir kişilik oluşturma imkânının, örgütlenme özgürlüğünün en önemli yönlerinden birini teşkil ettiğini vurgulamıştır (Bilim Araştırma Vakfı ve diğerleri/Türkiye, B. No: 13848/10, 9/2/2021, § 57).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 17/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; kurucusu olduğu vakfın senedinde "ömür boyu yönetim kurulu başkanı" olacağına dair hükmün, kurucu iradeye aykırı olarak vakıf yönetimi tarafından değiştirildiğini, bu hususun mahkemelerce gözardı edildiğini belirterek adil yargılanma, maddi ve manevi varlığın korunması, mülkiyet hakları ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğini öne sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde, başvurucunun ihlal iddiaları konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

36. Anayasa’nın “Dernek kurma hürriyeti” kenar başlıklı 33. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

...

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır."

37. Anayasa'nın 33. maddesinde herkesin bir derneğe üye olma özgürlüğüne sahip olduğu belirtilmiştir. Anılan madde hükümlerinin vakıflarla ilgili olarak da uygulanacağı belirlenmiştir. Başvurucunun kurucusu olduğu vakfın senedinde değişiklik yapılarak yönetim kurulu başkanlığına son verilmiştir. Dolayısıyla eldeki başvurunun örgütlenme özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir

olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

39. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kendilerini temsil eden kolektif bir oluşum içinde bir araya gelme özgürlüğünü ifade etmektedir. Örgütlenme özgürlüğü, bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Örgütlenme özgürlüğünün temeli, hiç kuşkusuz ifade özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü düşünceyi korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme, kişi toplulukları oluşturma hakkını da kapsamaktadır (dernek hakkı yönünden bkz. Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 41). Demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları gerçekleştirebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir örgüt, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (Ahmet Parmaksız, [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 72; sendika hakkı yönünden bkz. Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014 § 31).

40. Anayasa'nın 33. maddesinde düzenlenen örgütlenme özgürlüğü hakkın etkin bir şekilde kullanılması bağlamında devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Devlete yüklenen pozitif yükümlülükler, bu haklara ilişkin davalarda kamusal makamlarca verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği ile yakından alakalıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. M.M.E. ve T.E., B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 125; İlknur Kızıltoprak, B. No: 2015/11579, 18/4/2019, § 76). Öte yandan üçüncü kişiler tarafından örgütlenme özgürlüğüne müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınması, gerekiyorsa tazminat ve benzeri giderimler için dava açma imkânının getirilmesi devletin pozitif yükümlülüklerindendir (farklı haklar bağlamında benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Muharrem Çimen, [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023, §§ 39, 40; Barış Adıgüzel, B. No: 2016/15802, 8/9/2021, §30; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017,§ 37;Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Kemal Kılıç [GK], B. No: 2019/16400, 28/7/2022, § 59). Devletin söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi ise yürütülen sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır.

41. Yargı mercilerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa’ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki uyuşmazlık ne kadar Anayasa’da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi, Anayasa’da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, yargı mercileri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa’nın 33. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede, onların yeri alınmamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumları örgütlenme özgürlüğü bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (sendika hakkı bağlamında benzer

değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 57; Muharrem Çimen, § 42).

42. Bununla birlikte örgütlenme özgürlüğünün gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için her iki tarafın menfaatlerinin de mümkün olduğunca dengelenmesi ve taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açılmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (Faik Tari ve Sultan Tari, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52; Kemal Kılıç, § 61). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvurucunun vakıf senedinin tescilinin iptali talebiyle açtığı davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı ve özellikle yargı mercilerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

43. Eldeki başvuruda başvurucu, vakıf senedinin kurucu iradeye aykırı olarak değiştirilerek yönetim kurulu başkanlığına haksız bir biçimde son verildiğinden yakınmıştır. Vakıf yönetimi ise 2012 yılında yapılan değişiklikle başkan seçimi yetkisinin kendilerine verildiğini, iki başkanlı bir yönetim olamayacağından başvurucunun onursal başkan hâline geldiğini belirtmiştir.

44. Vakıflar, gerçek ya da tüzel kişilerin yeterli mal ve haklarını belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip örgütlerdir. Vakıfların amacı ve örgüt yapısı vakfedenin isteğine göre şekillenir. Bu amaç ve örgüt yapısı vakıf senedinde belirlenir ve kural olarak vakıf kurulduktan sonra vakıf senedinde değişikliğe gidilemez. Çünkü vakfın amacı doğrultusunda varlığını sürdürmesi ve vakıf örgütünün de bu amacı gerçekleştirmeye yönelik faaliyette bulunması esastır. Dolayısıyla vakıf senedinde kuruluş senedine yansıyan kurucu irade hilafına değişiklik yapılmaması gerekir.

45. Vakıf senedinde ne şekilde değişiklik yapılabileceği ise 4721 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde düzenlenmiştir (bkz. § 27-28).Buna göre4721sayılı Kanun'un 112. maddesi uyarınca bir vakfınyönetim biçiminin değiştirilmesi (örgütünde,yönetiminde ve işleyişinde değişiklik yapılabilmesi) için vakfın amaçlarını gerçekleştirebilmesi vefaaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından böyle bir değişiklik konusunda haklı nedenlerin bulunması gerekir.

46. Somut olayda başvurucu, vakfın kurucularından biridir. Vakfın kuruluş senedinde başvurucunun ömür boyu yönetim kurulunun tabii başkanı olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra vakıf yönetiminin kendi içerisinden bir başkan vekili ve bir genel sekreter seçeceği düzenlemesine yer verilmiştir. Vakıf yönetim kurulu 2012 yılında başvurucunun yönetim kurulunun tabii başkanı olduğu yanı sıra yönetim kurulunun kendi içerisinden bir başkan bir başkan vekili ve bir genel sekreter seçeceği şeklinde vakıf senedinde değişiklik yapmıştır. Başvurucu da bu değişiklik yapıldığı sırada vakfın yönetim kurulu başkanıdır ve değişikliğe herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Anılan değişiklik "4721 sayılı Kanun'un 112. maddesi kapsamında haklı sebep kavramının gerçekleştiği" gerekçesiyle mahkemece tescil edilerek kesinleşmiştir.

47. Yönetim kurulu 2014 yılındaki toplantıda tekrar vakıf senedinin değiştirilmesine karar vermiş, vakıf yönetiminin bir başkan, bir başkan vekili ve bir genel sekreter seçeceğini; başvurucunun kuruculuk unvanı ile mütevelli heyet üyeliğinin hayat boyu devam edeceğini belirlemiştir. Başvurucu bu değişikliğin kurucu irade hilafına dolayısıyla yok hükmünde olduğunu ileri sürmüştür.

48. O hâlde mahkeme kararlarında başvurucunun bireysel örgütlenme özgürlüğü ile vakfın kolektif örgütlenme özgürlüğünün dengelenip dengelenmediğine bakılmalıdır. Başvurucunun bireysel örgütlenme özgürlüğüne ilişkin temel şikâyeti, kurucu iradeye aykırı olarak yönetim kurulu başkanlığının sona erdirilmesidir. İlk derece mahkemesi kararında vakıf senedinde 2012 yılında yapılan değişiklik sonrası başvurucunun statüsünün onursal başkanlığa dönüştüğü, vakıf yönetiminin kendi içinden seçimle bir başkan seçmesinin vakıf yönetimini güçlendirici mahiyette olduğu ve kurucu iradeye aykırılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi de aynı hususları tekrarlayarak vakıf senedinde iki başkanlı bir sistemin tasarlanmadığı, başvurucunun onursal başkan olarak kabul edilmesi gerektiği ve bu değişikliğin vakfın daha demokratik yönetilmesini sağladığının altı çizilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay kararında da ilk derece ve Bölge Adliye Mahkeme kararlarındaki gerekçeler uygun bulunmuş, başvurucunun 2014 tarihindeki değişikliğe imkân sağlayan 2012 tarihli değişiklikte yönetim kurulunda yer aldığı ve bu değişikliğe onay verdiği bu nedenle kurucu iradenin gözardı edildiğinin söylenemeyeceği, yönetim kurulunun kendi arasından bir başkan seçmesi yönündeki değişiklik iradesine üstünlük tanımak gerektiği vurgulanmıştır.

49. Anlatılanlar kapsamında mahkemelerin başvurucunun vakıf senedinde değişikliğe onay vermesi sonucunda onursal başkana dönüştüğüne ve bu durumun kurucu iradeye aykırılık teşkil etmediğine karar vermesinde başvurucunun bireysel örgütlenme özgürlüğü ile vakfın kolektif örgütlenme özgürlüğü arasında dengeleme yapılmadığı söylenemeyecektir. Bu itibarla başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılandığı, verilen kararlarda belirtilen tespit ve gerekçeler itibarıyla yargısal makamlarca anayasal anlamda takdir yetkisinin sınırının aşılmadığı ve yargısal sistemin olayda etkili bir şekilde işletildiği görülmüştür. Dolayısıyla örgütlenme özgürlüğü çerçevesinde devletin pozitif yükümlülüklerinin olayın şartları altında yerine getirildiği sonucuna varılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MARİKA MADELENİ VE MEMET ERGÜL

B. No: 2020/8577 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8577

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MARİKA MADELENİ VE MEMET ERGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8577)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Marika MADELENİ

2. Memet ERGÜL

Vekili : Av. Hüseyin PALA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, emval-i metrûke mevzuatı çerçevesinde alınan vaziyet kararının kaldırılması ve taşınmazın iadesi talebiyle idareye yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davanın ehliyet yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Bakanlık görüşü başvurucuya tebliğ edilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar şöyledir:

5. İstanbul'un Kadıköy ilçesi Osmaniye Mahallesi Necip Bey Sokağı'nda bulunan 12.826 m² yüz ölçümlü taşınmaz, kök tapu kaydına istinaden 21/7/1950 tarihinde yapılan kadastro çalışmalarında Yuvan oğlu Haralambos adına tespit ve tescil edilmiştir.

6. İstanbul Defterdarlığı tarafından yapılan araştırmalar sonucunda 12.826 m² yüz ölçümlü taşınmazın maliki Haralambos'un bulunamaması üzerine hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla Kadıköy 2. Sulh Hukuk Mahkemesine başvurulmuş ve 6/2/1973 tarihinde kayyım tayin edilmiştir.

7. Vakıflar Genel Müdürlüğünce (İdare) yürütülen soruşturma sonucunda taşınmazın maliki Haralambos'un firari şahıslardan olduğu tespit edilerek emval-i metrûke mevzuatı gereğince 9/2/1983 tarihinde vaziyet kararı alınmıştır.

8. İdare tarafından Kadıköy 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde kayyım hasım gösterilerek açılan dava sonucunda 12/12/1983 tarihinde kayyımlığın kaldırılmasına ve taşınmazın İdare adına tesciline karar verilmiştir. Karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiş ve bu karara istinaden taşınmaz 12/6/1984 tarihinde İdare adına tapuya tescil edilmiştir.

9. Başvuruculardan Marika Madeleni'nin murisi olan Haralambos İnceoğlu 1953 yılında hayatını kaybetmiştir. Başvurucu Marika Madeleni 4/5/2007 tarihinde İdareyi hasım göstererek Beyoğlu 1. Sulh Hukuk Mahkemesinde dava açmış ve murisi Haralambos İnceoğlu'nun veraset ilamının çıkarılmasını talep etmiştir. Yargılama sonunda başvurucu Marika Madeleni'nin muris Haralambos İnceoğlu'nun tek mirasçısı olduğu tespit edilmiştir.Yargıtay 14. Hukuk Dairesi İdarece yapılan temyiz talebini 9/9/2020 tarihinde reddederek kararı onamış ve karar düzeltm etalebini de 17/3/2021 tarihinde reddetmiştir.

10. Başvurucu Marika Madeleni 9/2/1983 tarihli vaziyet kararının iptali talebiyle 2007 yılı içinde İstanbul 9. İdare Mahkemesinde (9. İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Bu davada başvurucu Marika Madeleni, murisi Haralambos İnceoğlu'nun 12.826 m² yüz ölçümlü taşınmazın maliki olduğunu ve alınan vaziyet kararının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. 9. İdare Mahkemesi 17/7/2008 tarihinde davayı reddetmiş; kararın gerekçesinde, murisin Lozan Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'yi terk ettiğini, 1950 yılında yapılan kadastro tespiti sırasında taşınmazın adına tescilini istemediğini ve bu nedenle alınan vaziyet kararının yerinde olduğunu ifade etmiştir.

11. Karara karşı yapılan temyiz talebini değerlendiren Danıştay Onuncu Dairesi (Danıştay Dairesi) 28/12/2009 tarihinde 9. İdare Mahkemesi kararını değişik gerekçeyle onamıştır. Onama kararının gerekçesinde, uyuşmazlık konusu vaziyet kararının emval-i metrûke mevzuatı çerçevesinde hukuka uygunluğunun irdelenmesi gerektiği açık olmakla birlikte başvurucunun büyükbabası olan ve 27/10/1953 tarihinde yaşamını yitiren, 1880 Ürgüp doğumlu olan Yuvan oğlu Haralambos İnceoğlu ile 21/7/1950 tarihinde yapılan kadastro tespiti sırasında taşınmaz adına tespit edilen ve soyadı belirlenemeyen Haralambos'un aynı kişi olduğunun tespiti gerektiği ifade edilmiştir. Muris ile taşınmaz malikinin aynı kişi olduğu tespit edilmeden açılan davanın reddine ilişkin kararın sonucu itibarıyla yerinde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvurucu Marika Madeleni tarafından adli yargıda açılacak bir tespit davası sonucunda her iki Haralambos'un aynı kişi olduğunun tespiti üzerine yeniden İdareye başvuruda bulunularak bu başvurunun reddi üzerine vaziyet kararının iptali talebiyle yeniden dava açılabileceği ifade edilmiştir. Onama kararı aleyhine yapılan karar düzeltme talebi de 6/2/2012 tarihinde reddedilmiştir.

12. Başvurucu Marika Madeleni 19/6/2012 tarihinde İstanbul Anadolu 16. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) İdare aleyhine tespit davası açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi 23/10/2014 tarihinde davayı kabul etmiş ve başvurucu Marika Madelenin murisi Haralambos İnceoğlu'nun uyuşmazlık konusu taşınmazın maliki ve Kadastro Tespit Tutanağı'nda ismi geçen Yuvan oğlu Haralambos ile aynı kişi olduğunun tespitine karar vermiştir. Yapılan temyiz talebini inceleyen Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 24/12/2015 tarihinde kararı onamış ve yapılan karar düzeltme talebini de 14/6/2016 tarihinde reddetmiştir.

13. Başvurucu Marika Madeleni, Asliye Hukuk Mahkemesi kararının kesinleşmesi üzerine 22/7/2016 tarihinde İdareye yeniden başvuru yapmış ve vaziyet kararının kaldırılmasını istemiştir. İdare 17/8/2016 tarihinde talebi reddetmiştir. İdare ret gerekçesinde;

i. Taşınmaza 1952-1953 yıllarında devlet kara yolu geçirilmek suretiyle Karayolları tarafından kamulaştırmasız el atıldığını ve bu işlemler sırasında murisin veya mirasçılarının herhangi bir hak talebinde bulunmadıklarını,

ii. Her ne kadar taşınmaz maliki ile murisin aynı kişi olduğuna ilişkin adli yargı kararı mevcut ise de alınan vaziyet kararının taşınmazın İdare adına tescili için yeterli olduğuna ilişkin 1983 yılında alınan yargı kararı bulunduğunu,

iii. Yargı mercilerince altmış günlük dava açma süresinin değerlendirilmediğini ve 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 17. maddesi ''Tasarruf edenlerin veya maliklerin mirasçı bırakmadan ölümleri, kaybolmaları, terk veya mübadil gibi durumlara düşmeleri halinde icareteynli ve mukataalı taşınmaz malların mülkiyeti vakfı adına tescil edilir.'' hükmünün yer aldığını,

iv. İptal talebine ilişkin 9. İdare Mahkemesinde açılıp reddedilerek kesinleşen yargı kararı varken vaziyet kararının kaldırılmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

14. Başvurucu Marika Madeleni; İdarenin ret işlemi ile vaziyet kararının iptali istemiyle 29/9/2016 tarihinde İstanbul 8. İdare Mahkemesinde (8. İdare Mahkemesi) dava açmış, ardından da bu davanın dava dilekçesinin sonuç ve talep kısmında İdarenin ret işleminin iptalini istemeyi unuttuğunu belirterek 18/10/2016 tarihinde İstanbul 12. İdare Mahkemesinde (12. İdare Mahkemesi) ayrı bir dava daha açmıştır. Davaların bağlantı sebebiyle birlikte görülmesine karar verilmiş ve 12. İdare Mahkemesi esas kaydını kapatarak bağlantı nedeniyle dosyayı 8. İdare Mahkemesine göndermiştir. Gönderme kararı verilen dosya yönünden yargılamaya 8. İdare Mahkemesi devam etmiş ancak 8. İdare Mahkemesinde açılan diğer dava ile birlikte karara bağlandığına ilişkin herhangi bir bilgi ve belgeye rastlanmamıştır.

15. Gönderme kararı verilen dosya yönünden yargılamaya devam eden 8. İdare Mahkemesince yapılan yargılama sırasında başvurucu Marika Madeleni Eyüp 4. Noterliğinin 16/5/2017 tarihli düzenleme şeklindeki miras payının devri sözleşmesiyle taşınmazdaki miras payının tamamı ile talep ve dava haklarını 5.000.000 TL karşılığında diğer başvurucu Memet Ergül'e devir ve temlik etmiştir.

16. Başvurucu Memet Ergül 29/5/2017 tarihinde 8. İdare Mahkemesine başvurmuş ve 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesi delaletiyle 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 125. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca temlik alacaklısı olarak davacı sıfatıyla davayı kaldığı yerden takip etmek istemiştir.

17. 8. İdare Mahkemesi 9/6/2017 tarihli ara kararı ile 2577 sayılı Kanun uyarınca taraf değişikliği yapılması talebinin kabulüne, başvurucu Marika Madeleni'nin davacı sıfatının kaldırılmasına, dava dosyasının yeni davacı başvurucu Memet Ergül ile tekemmülüne, kararın bir örneğinin ve yeni davacı Memet Ergül tarafından verilen dilekçenin davalı İdareye ve eski davacı Marika Madeleni'ye tebliğine, ara kararına cevap verilebilmesi için kararın tebliğinden itibaren otuz gün süre verilmesine karar vermiştir. Mahkeme; kararın gerekçesinde dava konusu yapılan miras hak ve hisselerinin 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen usule uygun şekilde devredildiğini, başvurucu Memet Ergül'ün davacı yerine geçip davaya kaldığı yerden devam etme talebinde bulunduğunu ve bu talebin 2577 sayılı Kanun kapsamında tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik talebi mahiyetinde olduğunu ifade etmiştir. Ara kararı 28/6/2017 tarihinde başvurucu Marika Madeleni'nin vekiline, 22/6/2017 tarihinde de İdareye tebliğ edilmiştir.

18. İdare, ara kararına karşı sunduğu dilekçede 4721 sayılı Kanun'un 677. maddesinin son cümlesinde yer alan ''Sözleşme bu kişiye paylaşmaya katılma yetkisi vermez; sadece paylaşma sonunda mirasçıya özgülenen payın kendisine verilmesini isteme hakkını sağlar.'' hükmü gereğince başvurucu Memet Ergül'ün davada taraf olmasının mümkün olmadığını, iki ayrı dava açılmadığından derdestlik nedeniyle davanın reddi gerektiğini ve daha evvel aynı konuda açılan davanın reddedildiğini ileri sürmüştür.

19. 8. İdare Mahkemesi 30/11/2017 tarihinde oyçokluğuyla davayı kabul etmiş ve dava konusu işlemin yapılan başvuru üzerine İdarece değerlendirme yapılarak karar verilmek üzere iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, daha evvel başvurucu Marika Madeleni tarafından vaziyet kararının iptali talebiyle 9. İdare Mahkemesinde açılan davanın reddine karar verildiği ancak bu kararda temyiz talebini değişik gerekçeyle onayan Danıştay Dairesinin kararında belirtilen eksikliklerin giderilerek yeniden İdareye başvuru yapılması gerektiğinin ifade edildiği ve Danıştay kararına uygun olarak yapılan başvuru sebebiyle davalı İdarece başvurunun incelenmek suretiyle bir karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca verilen kararın başvurucu Memet Ergül'ü doğrudan hak sahibi hâline getirmeyeceği ve başvuruda ileri sürülen gerekçelerin dikkate alınarak yeniden yapılacak değerlendirmeyle bir işlem tesis edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.Azlık oyu gerekçesinde ise mirasçı tarafından mirasçılığının ötesinde murisinin anılan tarihte Türkiye'de olduğunu ortaya koyabilecek deliller sunulmadığı, 9. İdare Mahkemesinin dosya münderacatından mirasçının uzun yıllardır İstanbul'da yaşadığı ve taşınmazın İdare tarafından çok uzun süredir idare edildiğini bildiği hâlde sürece müdahil olmayarak tespiti kabullendiği ve İdare adına tesciline rıza gösterdiği belirtilmiştir.

20. Karara karşı başvurucu Memet Ergül ve İdare istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu Memet Ergül, bağlantı bulunması nedeniyle birlikte inceleme yapılması gereken davaların ayrı ayrı karara bağlanmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. İdare ise husumet, derdestlik, süre aşımı ve esas yönünden davanın reddi gerektiğini iddia etmiştir. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdare Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 5/2/2020 tarihinde başvurucu Memet Ergül'ün istinaf başvurusunun reddine, davalı İdarenin istinaf talebinin kabulüne, İdare Mahkemesince verilen kararın kaldırılmasına, 2577 sayılı Kanun'un 15. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca davanın ehliyet yönünden reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde;

i. 2577 sayılı Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde 6100 sayılı Kanun'a atıfta bulunulmuşsa da hüküm bulunmayan hâllerin 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde sınırlı olarak sayıldığı ve bu konular dışında 6100 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanamayacağının açık olduğu,

ii. İdari yargılama usulü bakımından tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik hâlinde davaya devam edilebilmesinin yalnızca 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinde sayılan hâllere münhasır olduğu ve alacağın devri yoluyla dava hakkının nakline olanak bulunmadığı, ayrıca davacı vekili tarafından 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesi uyarınca karar verilmesinin istenmediği ve 31. maddesinin atıfta bulunduğu 6100 sayılı Kanun'un 125. maddesi uyarınca karar verilmesinin talep edildiği,

iii. Uyuşmazlıkta subjektif dava ehliyetinin muris Haralambos'un torunu olan başvurucu Marika Madeleni'ye ait olduğu, taşınmaza ilişkin miras hak ve taleplerinin temlikinin ise bu taşınmaza bağlı dava hakkının da devralan başvurucu Memet Ergül'e nakli sonucunu doğurmadığı, Danıştay Dairesinin 1/12/2015 tarihli ve E.2013/1200, K.2015/5445 sayılı kararında yer verilen hukuki değerlendirmenin de bu yönde olduğu,

iv. Davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiş olması nedeniyle başvurucu Memet Ergül'ün istinaf başvurusunun kabulüne de olanak bulunmadığı ifade edilmiştir.

21. Başvurucular, nihai hükmü 15/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 9/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresi içinde yapılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 4721 sayılı Kanun’un "Miras payı üzerinde sözleşme" kenar başlıklı 677. maddesi şöyledir:

"Terekenin tamamı veya bir kısmı üzerinde miras payının devri konusunda mirasçılar arasında yapılan sözleşmelerin geçerliliği yazılı şekle bağlıdır.

Bir mirasçının üçüncü kişiyle yapacağı böyle bir sözleşmenin geçerliliği, noterlikçe düzenlenmesine bağlıdır. Sözleşme bu kişiye paylaşmaya katılma yetkisi vermez; sadece paylaşma sonunda mirasçıya özgülenen payın kendisine verilmesini isteme hakkını sağlar. "

23. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun ''Malvarlığının veya işletmenin devralınması'' kenar başlıklı 202. maddesi şöyledir:

"Bir malvarlığını veya bir işletmeyi aktif ve pasifleri ile birlikte devralan, bunu alacaklılara bildirdiği veya ticari işletmeler için Ticaret Sicili Gazetesinde, diğerleri için Türkiye genelinde dağıtımı yapılan gazetelerden birinde yayımlanacak ilanla duyurduğu tarihten başlayarak, onlara karşı malvarlığındaki veya işletmedeki borçlardan sorumlu olur.

Bununla birlikte, iki yıl süreyle önceki borçlu da devralanla birlikte müteselsil borçlu olarak sorumlu kalır. Bu süre, muaccel borçlar için, bildirme veya duyuru tarihinden; daha sonra muaccel olacak borçlar için ise, muacceliyet tarihinden işlemeye başlar.

Borçların bu yoldan üstlenilmesinin sonuçları, dış üstlenme sözleşmesinden doğan sonuçlarla özdeştir.

Bildirme veya ilanla duyurma yükümlülüğü devralan tarafından yerine getirilmedikçe, ikinci fıkrada öngörülen iki yıllık süre işlemeye başlamaz."

24. 2577 sayılı Kanun’un "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Vergi Usul Kanununun uygulanacağı haller" kenar başlıklı 31. maddesi şöyledir:

"1. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri,

dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. (Ek cümle: 5/4/1990-3622/11 md.; Değişik:10/6/1994-4001/14 md.) Ancak, davanın ihbarı (…) Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır. (Ek cümle: 3/11/2016-6754/22 md.) Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

2. Bu Kanun ve yukarıdaki fıkra uyarınca Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunulan haller saklı kalmak üzere, vergi uyuşmazlıklarının çözümünde Vergi Usul Kanununun ilgili hükümleri uygulanır. "

25. 2577 sayılı Kanun'un "Tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava esnasında ölüm veya herhangi bir sebeple tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olursa, davayı takip hakkı kendisine geçenin başvurmasına kadar; gerçek kişilerden olan tarafın ölümü halinde, idarenin mirasçılar aleyhine takibi yenilemesine kadar dosyanın işlemden kaldırılmasına ilgili mahkemece karar verilir. Dört ay içinde yenileme dilekçesi verilmemiş ise, varsa yürütmenin durdurulması kararı kendiliğinden hükümsüz kalır.

..."

26. 6100 sayılı Kanun'un "Dava konusunun devri" kenar başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2) Davanın açılmasından sonra, dava konusu davacı tarafından devredilecek olursa, devralmış olan kişi, görülmekte olan davada davacı yerine geçer ve dava kaldığı yerden itibaren devam eder. (Ek cümle:22/7/2020-7251/11 md.) Bu takdirde dava davacı aleyhine sonuçlanırsa, dava konusunu devreden ve devralan yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olur. "

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ifade edilen hakkın kurucu unsurlarından birinin mahkemeye erişim hakkı

olduğunu belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36). Mahkemeye erişim hakkı, Sözleşme'nin 6. maddesinde yerini bulan güvencelerin doğal bir parçası olup (Lawyer Partners A.S./Slovakya, B. No: 54252/07, 16/6/2009, § 52) bu kapsamda (1) numaralı fıkra, herkesin kişisel hakları ve yükümlülükleriyle ilgili her türlü iddiasını bir mahkeme veya bir yargı yeri önüne çıkarma hakkını güvence altına alır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

29. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 17/12/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucular; davaya konu vaziyet kararının Ankara Antlaşması ile Anayasa Mahkemesi tarafından bu konuda verilen kararlara aykırı ve yok hükmünde olduğunu, İdarenin murisin Lozan Antlaşması'nın imzalandığı sırada taşınmazın başında olmadığına ilişkin iddiasının da bir dayanağı olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu Memet Ergül'ün miras payının devri sözleşmesi ile taşınmazın hak sahibi hâline geldiğini, talep ve dava haklarının sahibi olarak güncel, meşru ve kişisel menfaatin bulunduğunun açık olmasına rağmen davanın ehliyet yönünden reddinin hatalı olduğunu iddia etmiştir. Başvurucu Marika Madeleni'nin miras hakkını devretmekle birlikte iptal talebinden vazgeçmediğini, İdare Mahkemesi tarafından Memet Ergül'ün talebi yerinde görülmemiş olsaydı Marika Madeleni'nin davaya devam edip sonuçlandıracağını iddia etmiştir. İdare tarafından dosyaya sunulan dilekçe ile Danıştay Dairesi üyelerinin 15/7/2016 tarihinde meydana gelen kalkışma hareketine bağlı olduklarının ima edilerek Bölge İdare Mahkemesinin baskı altına alınmış olabileceğini belirtmiştir. Bu gerekçelerle başvurucular, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde, başvurucu tarafından İdareye yeniden başvuru yapılarak vaziyet kararının yok hükmünde sayılmasına karar verilmesinin ve taşınmaz üzerinde yaptırılmakta olan inşaat faaliyetinin durdurulmasının talep edildiği belirtilmiştir. Başvurucunun İdarenin ret cevabı üzerine Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurduğu, Kamu Denetçiliği Kurumunun incelenemezlik kararı verdiği ve bu karar aleyhine açılan davada 12. İdare Mahkemesi tarafından dilekçe ret kararı verildiği ifade edilmiştir. Yeniden yapılan başvuruda başvuru yollarının tüketilmesi hususunun dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Anılan karar ve işlemlerin Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in zaman yönünden yetkisi başlamadan çok önce kesinleştiği ileri sürülmüştür. Taşınmazın mülkiyeti 1984 yılında İdareye intikal ettiğinden mülkiyet hakkına konu olabilecek bir mal varlığı değeri ve bu şekildeki bir değeri elde etme

meşru beklentisi olmadığı, taşınmaza kayyım atandığı ve bu kararda mahkemece yaptırılan zabıta tahkikatına göre Yuvan Oğlu Haralambos'un bulunamadığı, bu kişiyi bilen ve tanıyana rastlanamadığı, taşınmazın kayyım eliyle yönetildiği süre içinde de üzerinde hak iddiasında bulunan olmadığı belirtilmiştir. 2577 sayılı Kanun'da hüküm bulunmayan hâllerde 6100 sayılı Kanun'a atıfta bulunulmuşsa da hüküm bulunmayan hâllerin 31. Maddede sınırlı şekilde sayıldığı ve bu konular dışında 6100 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanamayacağı ve idari yargılama usulü bakımından tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik hâlinde davaya devam edilebilmesinin yalnızca 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinde sayılan hâllerle sınırlı olduğu, alacağın devri yoluyla dava hakkının nakline olanak bulunmadığı ileri sürülmüştür.

33. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı sundukları beyanlarında Bakanlığın zaman bakımından yetki, başvuru yollarının tüketilmemesi ve konu bakımından yetkiye ilişkin itirazlarının yerinde olmadığını ileri sürmüş ve önceki şikâyetlerini tekrar etmiştir.

2. Değerlendirme

34. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucular adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti yanında mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Davanın ehliyet yönünden reddedildiği dikkate alındığında başvurucuların şikâyetlerinin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Kişi Bakımından Yetki Yönünden

36. Başvurunun niteliği dikkate alındığında öncelikle kişi bakımından yetki meselesinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

37. Anayasa Mahkemesi 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar” kenar başlıklı 46. maddesine ilişkin değerlendirmesinde bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için iki temel ön koşul bulunduğunu, bu kapsamda ilkinin başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi ve bunun sonucunda kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesi, ikincisinin ise bu ihlalden dolayı kişisel olarak ve doğrudan etkilenmesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesi çerçevesinde bir hakkı doğrudan etkilenmeyen kişi mağdur statüsü kazanamaz (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42, 43).

38. Diğer taraftan bireysel başvuruda mağdur kavramı, davada menfaat veya dava ehliyeti kuralları gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır. Ayrıca mağdur kavramı, günümüzde toplumun koşulları ışığında değişime tabi olup bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır (Onur Doğanay, § 44).

39. Öte yandan bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi de mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (Onur Doğanay, § 45; Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

40. Bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre mağdur ile arasında doğrudan kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa'nın ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 53).

41. Somut olayda başvurucu Marika Madeleni tarafından açılan davada, murisine ait olan ancak emvali metruke mevzuatı çerçevesinde İdare adına tescil edilen taşınmazın iadesinin talep edildiği anlaşılmaktadır. Buna göre başvurucu Marika Madeleni'nin murisine ait olduğu belirlenen taşınmaz açısından mağdur sıfatının bulunduğu hususunda kuşku bulunmamaktadır. Ancak başvurucu Marika Madeleni yargılamanın devamı sırasında miras payının devri sözleşmesiyle taşınmazdaki miras payının tamamı ile talep ve dava haklarını diğer başvurucu Memet Ergül'e devir ve temlik etmiştir. Devralan başvurucu Memet Ergül'ün miras payının devri sözleşmesi kapsamında davaya kaldığı yerden davacı olarak devam etme talebi 8. İdare Mahkemesince uygun bulunmuş ve başvurucu Marika Madeleni'nin davacı sıfatının kaldırılmasına karar verilerek davaya devam edilmiştir. Yargılama sonunda davacı sıfatıyla başvurucu Memet Ergül lehine dava kabul edilmiş ancak Bölge İdare Mahkemesi subjektif dava ehliyetinin muris Haralambos'un torunu olan başvurucu Marika Madeleni'ye ait olduğunu, taşınmaza ilişkin miras hak ve taleplerinin temlikinin ise bu taşınmaza bağlı dava hakkının da devralan başvurucu Memet Ergül'e nakli sonucunu doğurmadığını ifade ederek davayı ehliyet yönünden kesin olarak reddetmiştir.

42. Anayasa Mahkemesinin görevi miras payının devri sözleşmesinin hüküm ve sonuçlarına ilişkin uygulanacak hukuk kurallarını yorumlamak olmayıp bu yetki ve görev, konusunda uzmanlaşmış ilk derece mahkemeleri ile yasa yolu incelemesini yapan yüksek yargı mercilerinindir. Somut olayda Bölge İdare Mahkemesi miras payının devri sözleşmesi yapmış olmasına rağmen subjektif dava ehliyetinin başvurucu Marika Madeleni'ye ait olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla Bölge İdare Mahkemesinin bu yorumu karşısında miras payının devri sözleşmesi nedeniyle başvurucu Marika Madeleni'nin mağdur sıfatının ortadan kalktığından söz etmek mümkün olmayacaktır. Bunun yanında miras payının devri sözleşmesi kapsamında murise ait taşınmazdaki miras payının tamamı ile talep ve dava haklarını devir ve temlik alan başvurucu Memet Ergül'ün ise davada verilecek karardan doğrudan etkileneceği de kuşkusuzdur. Bu nedenle her iki başvurucu açısından mağdur sıfatının bulunduğu değerlendirilmiştir.

ii. Başvuru Yollarının Tüketilmesi Yönünden

43. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

44. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne

uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

45. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

46. Somut olayda başvurucu Memet Ergül'ün davaya kaldığı yerden davacı olarak devam etme talebi 8. İdare Mahkemesince uygun bulunmuş ve başvurucu Marika Madeleni'nin davacı sıfatının kaldırılmasına karar verilerek davaya devam edilmiştir. Yargılama sonunda başvurucu Memet Ergül lehine dava kabul edilmiş ancak Bölge İdare Mahkemesi subjektif dava ehliyetinin bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Başvurucu Memet Ergül'ün 8. İdare Mahkemesi tarafından davacı sıfatıyla yargılamaya kabul edildiği dikkate alındığında başvuru yollarını tükettiği hususunda kuşku bulunmamaktadır. Diğer başvurucu Marika Madeleni ise 8. İdare Mahkemesinin kendisinin davacı sıfatının kaldırılmasına ilişkin ara kararı sonrasında davaya devam etmek isteyip istemediği hakkında bir beyanda bulunmamıştır. Ancak8. İdare Mahkemesi davaya yalnızca başvurucu Memet Ergül ile devam etmiş ve davayı da kabul etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi ise başvurucu Memet Ergül'ün davaya başvurucu Marika Madeleni yerine devam etme ehliyetinin bulunmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla başvurucu Marika Madeleni ilk defa Bölge İdare Mahkemesi kararı ile dava hakkını başvurucu Memet Ergül'e devretmesinin mümkün olmadığını öğrenmiş ve süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu nedenle başvurucu Marika Madeleni'nin de başvuru yollarını tüketmiş olduğunu kabul etmek gerekir.

47. Sonuç olarak her iki başvurucu açısından başvuru yollarının tüketildiği değerlendirilerek esas incelemesi yapılması suretiyle sonuca varılacaktır.

iii. Diğer Kabul Edilebilirlik Şartları Yönünden

48. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

49. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1)

numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

50. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33). Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

51. Somut olayda davanın subjektif dava ehliyeti yokluğundan reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

52. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

53. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

54. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

55. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şeklî anlamda bir kanuna dayanmalıdır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019).

56. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı

olmakta bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67).

57. Kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerekmektedir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68).

58. Somut olay incelendiğinde başvurucu Marika Madeleni, uyuşmazlık konusu taşınmazdaki miras hak ve hisseleri ile taşınmaz ile ilgili dava ve talep haklarını noterde düzenlenen miras payının devri sözleşmesiyle diğer başvurucu Memet Ergül'e devretmiştir. Başvurucu Memet Ergül'ün davacı sıfatıyla davaya katılma talebi, 8. İdare Mahkemesince 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinde ifade edilen "tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik" hükümleri kapsamında değerlendirilmiş ve taraf değişikliği yapılması talebinin kabulüne, başvurucu Marika Madeleni'nin davacı sıfatının kaldırılmasına, davaya yeni davacı başvurucu Memet Ergül ile devam edilmesine karar vermiştir. Bölge İdare mahkemesi de 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesine göre yaptığı değerlendirme ile alacağın devri yoluyla dava hakkının nakline olanak bulunmadığı, subjektif dava ehliyetinin başvurucu Marika Madeleni'ye ait olduğu ve taşınmaza ilişkin miras hak ve taleplerinin temlikinin taşınmaza bağlı dava hakkının da devralan başvurucu Memet Ergül'e nakli sonucunu doğurmadığı gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiştir.

59. Uyuşmazlığa uygulanan 2577 sayılı Kanun hükümlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemi olduğu açıktır. Söz konusu kanun hükmünün Resmî Gazete'de yayımlandığı dikkate alındığında yeterince ulaşılabilir olduğunda da kuşku bulunmamaktadır.

60. Önem taşıyan bir diğer unsur ise, mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahale yönünden uygulanan kanun hükümlerinin belirlilik ve öngörülebilirlik ölçütünü sağlayıp sağlamadığıdır. Bu bağlamda 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinde ''Dava esnasında ölüm veya herhangi bir sebeple tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olursa...''şeklinde yer verilen ifadelerin miras payının davanın tarafları dışında üçüncü bir kişiye devri nedeniyle taraf değişikliğine izin verip vermediği üzerinde durulmalıdır. 8. İdare Mahkemesi devir nedeniyle devralan kişinin davada davacı sıfatıyla taraf olabileceğini ifade etmekle birlikte Bölge Adliye Mahkemesi miras hak ve taleplerinin temlikinin taşınmaza bağlı dava hakkının da devralınması anlamına gelmeyeceğini ifade etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesinin bu yorumunun taraflar arasındaki iç ilişkiden bağımsız olduğu da dikkate alındığında öngörülebilir olduğu ve dolayısıyla 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinin belirlilik ve öngörülebilirlik ölçütünü sağladığı değerlendirilmiştir.

(2) Meşru Amaç

61. Davada taraf sıfatının belirlenmesi ve değiştirilmesinin kurala bağlanmasının menfaati etkilenecek olanların belirlenmesi ile hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanmasına ilişkin meşru amacının bulunduğu değerlendirilmiştir.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

62. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiilî sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, § 52).

63. Öte yandan bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği, ilgili mevzuatı yorumlamak yargı makamlarının görevi olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda incelediği husus Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğidir. Bu kapsamda davada taraf değişikliğinin şartlarını belirlemek Anayasa Mahkemesinin görevi olmayıp Anayasa Mahkemesi, mahkemelerin yorumlarının Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkını ihlal edip etmediğini incelemektedir.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

64. Somut olay incelendiğinde başvurucular, başvurucu Marika Madeleni'nin murisine ait olan ve vaziyet kararı nedeniyle İdare adına tescil edilen taşınmazın iadesi talebinin reddi üzerine açılan davanın ehliyet yönünden reddedilmesinden yakınmıştır.

65. Başvurucu Marika Madeleni, yargılama sırasında uyuşmazlık konusu taşınmazdaki miras hak ve hisselerini, taşınmaz ile ilgili dava ve talep haklarını noterde düzenlenen miras payının devri sözleşmesiyle diğer başvurucu Memet Ergül'e devretmiştir. Bu devir sonrası başvurucu Memet Ergül 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesi delaletiyle 6100 sayılı Kanun'un 125. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca temlik alacaklısı olarak davacı sıfatıyla davaya kaldığı yerden devam etmek istemiştir. 8. İdare Mahkemesi başvurucu Memet Ergül'ün davacı sıfatıyla davaya katılma talebini 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesi kapsamında tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olarak değerlendirmiş ve taraf değişikliği yapılması talebinin kabulüne, başvurucu Marika Madeleni'nin davacı sıfatının kaldırılmasına ve davaya yeni davacı Memet Ergül ile devam edilmesine karar vermiştir. Başvurucu Marika Madeleni bu karara karşı herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Yargılama sonunda 8. İdare Mahkemesi, Danıştay Dairesi kararına uygun olarak İdarece başvurunun incelenmesi ve bir karar verilmesi gerektiğini ifade etmiş ve davayı başvurucu Memet Ergül lehine kabul ederek idari işlemi iptal etmiştir. Ancak Bölge İdare Mahkemesi davayı ehliyet yönünden reddetmiştir.

66. Bölge İdare Mahkemesi, 6100 sayılı Kanun'un uygulanabileceği hallerin 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde sınırlı olarak sayıldığını, bu konular dışında 6100 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanamayacağını ifade etmiştir. Tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik hâlinde davaya devam edilebilmesinin yalnızca 2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinde sayılan hâllere münhasır olduğunu ve alacağın devri yoluyla dava hakkının nakline olanak bulunmadığını belirtmiştir. Uyuşmazlıkta subjektif dava ehliyetinin muris Haralambos'un torunu olan başvurucu Marika Madeleni'ye ait olduğunu, taşınmaza ilişkin miras hak ve taleplerinin temlikinin ise bu taşınmaza bağlı dava hakkının da devralan başvurucu Memet Ergül'e nakli sonucunu doğurmadığını ifade etmiştir. Bölge İdare Mahkemesinin bu yorumunda açık bir keyfilik ve bariz bir takdir hatasının bulunduğundan söz edilemeyecektir. Somut olayda, dava hakkı bulunmayan başvurucu Memet Ergül'ün davayı sürdürdüğü ancak dava hakkı kendisinde olan başvurucu Marika Madeleni'nin ise davaya devam etmek yönünde bir talepte bulunmadığı anlaşıldığından, davanın ehliyet yönünden reddedilmesinin başvurucular açısından öngörülebilir olduğu değerlendirilmiştir.

Kaldı ki Bölge İdare Mahkemesi uyuşmazlığın esası hakkında bir karar vermediğinden murisin tek mirasçısı Marika Madeleni'nin ve diğer başvurucu Memet Ergül'ün miras hakkı ve miras payının devri sözleşmesi kapsamındaki yasal haklarını kullanması önünde bir engel bulunmadığına da vurgu yapmak gerekir. Dolayısıyla davanın ehliyet yönünden reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin -elde edilmek istenen kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında- başvuruculara orantısız bir külfet yüklemediği, bu itibarla başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

67. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

68. Başvurucular, eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

69. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Sözleşme'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33).

70. Ayrımcılık iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 50).

71. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20). Başvuruculara ihlal iddialarını hukuki ve maddi yönden temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021).

72. Somut olayda başvurucular kendilerine hangi nedenle ayrımcılık yapıldığına ilişkin bir beyanda bulunmamış, dolayısıyla bu iddialarını temellendirememiştir. Bu nedenle bu konudaki iddiaların temellendirilmemiş şikâyet mahiyetinde olduğu değerlendirilmiştir.

73. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN MENGİ

B. No: 2020/20982 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20982

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN MENGİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20982)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportörler : 1. Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

2. Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucu : Süleyman MENGİ

Vekili : Av. Ünal ÇELİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin yakalama işlemi sırasında güç kullanması sonucu meydana gelen yaralanma, gözaltında tutulduğu süreçte şüpheliye yapılan muameleler ve bu konuda yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/7/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 28/6/2017 tarihinde, Eleşkirt-Ağrı yolu üzerinde kaçakçılık faaliyetlerinin önlenmesi amacıyla yapılan çalışma esnasında aracın kasa kısmının görünür vaziyette kaçak olduğu değerlendirilen sigaralarla seyir hâlinde olduğunun görülmesi üzerine zor kullanılarak yakalanmış, bir gün gözaltında tutulduktan sonra Eleşkirt Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) ifadesinin alınmasının ardından serbest bırakılmıştır.

6. Olayın meydana geliş şekline ilişkin kolluk görevlilerince düzenlenen tutanakta, 28/6/2017 tarihinde kaçak olduğu değerlendirilen sigaralarla yüklü kamyonete dur ihtarı yapılması üzerine kaçan aracın tepe lambası takılıp siren çalınarak takip edilmesine ve dur ihtarı yapılmasına rağmen durmadığı, diğer bir aracın kovalamacaya katılarak ters yönde seyre geçtiği, takibi sonlandırmak amacıyla ekip aracını sıkıştırdığı, havaya uyarı ateşi açıldığı hâlde araçların durmadığı, kaçan ilk aracın tekerleğine ateş edildiği, aracın bariyerlere çarpmak suretiyle durduğu, duran ilk araçtan M.M. ile bir kişinin indiği, ikinci araçtan başvurucu ve M.R.M. isimli kişi ile birlikte üç kişinin indiği, ikinci araçtan inen kişilerin görevlilere tahta ve demir sopalarla saldırdığı, görevlileri öldürmeye yönelik olarak kafalarının hedef alındığı, orantılı olarak gaz sıkılarak müdahale edildiği, saldırıya devam eden kişilerin orantılı güç kullanılmak suretiyle yüz üstü yere yatırılarak etkisiz hâle getirilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Tutanakta ayrıca olay yerindeki karışıklıktan faydalanan dört kişinin aynı araç ile ve bir kişinin de olay yerinde duran ticari taksi ile kendilerine sinkaflı sözlerle hakaret ederek kaçtığı, başvurucu ile M.M. isimli kişinin yakalandığı, kaçak sigaraların muhafaza altına alındığı belirtilmiştir.

7. Olay sonrasında hem başvurucunun yaralanması olayına hem de başvurucuya isnat edilen suçlara ilişkin olarak resen soruşturma başlatılmıştır.

8. Eleşkirt Devlet Hastanesinin 28/6/2017 tarihli raporunda başvurucunun sırtında 5 tane cop izi, sol ön kolda cop izi, sol dizde ve yüzün sol kısmında darba bağlı kızarıklık, diş kesisine bağlı üst dudağın orta kısmında ödem bulunduğu, yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği tespit edilmiştir.

9. Olay günü üç polis memuru hakkında düzenlenen muayene raporlarışöyledir:

i. Sağ kol üst kısımda 10x15 cm darba bağlı geniş kızarıklık, sol kolda darba bağlı geniş kızarıklıklar, sol omuzda 3x3 (birim belirtilmemiş) lezyon,

ii. Sol el beşinci ve ikinci parmaklarda kanamalı kesi, sağ bilekte kesi, alın ve burun çevresinde darba bağlı kızarıklık, sağ birinci parmakta kırık,

iii. Sağ dizde kızarıklık erozyon, sol dizde erozyon, sağ bilekte kanamalı çizik.

10. Başvurucunun, olayın ertesini günü alınan gözaltı çıkış raporunda, sol kulak ve kulak arkasında morluk, sol kol dirsek bölgesinde darp izi, sırttaki izlerin kaybolduğu, sol dizde 2x3 (birim belirtilmemiş) ekimotik alan, yüzde alın bölgesinde hafif, daha önce kanadığı belli olan küçük ekimotik alan, sol gözde morarma, üst dudak orta kısımda kesi tespit edilmiştir.

11. Başvurucu, olay nedeniyle Başsavcılıkta 29/6/2017 tarihinde şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde, İran'dan getirdiği kaçak sigaraları Erzurum'da satmak üzere yola çıktığını, yolda kardeşi M.M.yi aracına aldığını, sivil iki aracın durmasını istemesi üzerine husumetli olduğu Y.D.nin adamları olduğunu düşünerek kaçtığını, sivil araçlarda polis olduğunu gösterecek bir işaretin bulunmadığını, aracın lastiğine ateş edilince durduğunu, sivil giyimli kişilerin

direnmedikleri hâlde kendilerini göz yaşartıcı gaz sıkarak kelepçelediğini, tekme, tokat ve cop ile dövdüğünü, bir polisin aracın camını kırdığını, olayda birlikte hareket eden ikinci bir araç ve sorulan 5 kişinin bulunmadığını ifade etmiştir. Şüpheli sıfatıyla beyanı alınan M.M. de başvurucuyla aynı yönde ifade vermiştir. Başvurucunun avukatı ayrıca gözaltında şiddetin devam ettiği yönünde iddiada bulunmuştur.

12. Başsavcılık tarafından nezarethane kamera görüntüleri üzerinde Eleşkirt İlçe Emniyet Müdürlüğü görevlilerine inceleme yaptırılmış olup düzenlenen bilirkişi raporunda nezarethanede tutulma süresi zarfında başvurucunun darbedildiğine ilişkin kayıt tespit edilmediği belirtilmiştir.

13. Soruşturma kapsamında ilgili polis memurlarının şüpheli sıfatıyla beyanları alınmıştır. Polis memurlarının anlatımına göre;

i. İki polis memuru kontrol sırasında kaçakçılık faaliyetlerinde kullanıldığını bildikleri aracın kasasında sigaraları görmeleri üzerine aracı durdurmak istemişler, başka bir polis memurunu telsizden anonsla durumdan haberdar etmişlerdir.

ii. Dur ikazlarına karşın araç durmamış, ikinci bir araç ters yönden gelerek polis aracının takibi bırakması ve kaza yapması amacıyla aracı sıkıştırıp tampondan vurmuşlar, polis memurları lastiklerine ateş etmek suretiyle şüphelileri durdurmuşlar, araçlardan inen yedi kişi tarafından levye ve sopalarla saldırıya uğramışlardır.

iii. Daha önce telsizden haberdar edilen polis memuru olay yerine varmış, saldırıyı bertaraf etme çabasıyla olaya müdahil olmuş, iki kişi kontrol atına alınmış, diğer saldırganlar kaçmışlardır. Olaydan sonra da şüpheliler tarafından çeşitli suretlerle polis memurlarına yönelik tehdit eylemleri gerçekleşmiştir.

14. Başvurucunun olaydan bir hafta kadar sonra baş ağrılarının devam etmesi nedeniyle hastaneye gittiği ve kendisine beyin cerrahi poliklinik kontrolü önerildiği, kontroller sonrası ameliyat gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

15. Başvurucu, olay nedeniyle 4/1/2018 tarihinde Başsavcılığa bir şikayet dilekçesi sunmuştur. Başvurucu özetle olay günü iki sivil aracın durdurmak istemesi üzerine husumetli olduğu kişinin adamları olduğunu düşünerek kaçtığını, aracın tekerleğine ateş edilince durduğunu, polis olduğu anlaşılmayan kişiler tarafından direnmediği hâlde gaz sıkılarak kelepçelendiğini, elleri arkadan kelepçeli hâldeyken cop ve tekmeyle dövüldüğünü, ismini verdiği bir polisin kafasına silah dipçiği ile vurduğunu, fiziksel şiddetin karakolda da devam ettiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca ilk muayenesinin yanında polisler olması nedeniyle gerektiği gibi yapılamadığını, serbest bırakıldıktan üç dört gün sonra baş ağrılarının devam etmesi nedeniyle özel bir sağlık kuruluşunda MR (manyetik rezonans) tetkiki yapıldığını ve darbe nedeniyle hasar oluştuğunun tespit edildiğini, olay sebebiyle felç olduğunu ve bir dizi operasyon geçirdiğini belirterek polis memurlarından şikâyetçi olmuştur.

16. Başvurucunun 4/1/2018 tarihinde verdiği şikayet dilekçesine ayrı bir soruşturma numarası verilmiş, daha sonra ilk soruşturma evrakı ile birleştirilmesine karar verilmiştir. 17/6/2019 tarihinde ise başvurucunun yaralanması olayına ilişkin olan dosya tefrik edilmiştir.

17. Başvurucunun sağlık durumu ve alınan diğer raporlar şöyledir:

i. Ağrı Devlet Hastanesinin başvurucu hakkında düzenlenen 4/7/2017 tarihli giriş evrakında

“daha önce kafa travması sonrasında yoğun bakımda yatan hastaya beyin zedelenmesi olduğu söylenmiş 4 gün önce yine başına darbe alan hastanın bu bölgede saçlı deride morlukları ve baş ağrısı olmuş, 4 gündür baş ağrısının aynı şekilde devam etmesi üzerine dış merkezde beyin MR çekilmiş, acil servise yönlendirilmiş bilinç kaybı, bayılma yok, genel durum orta, kas gücü tam, dış merkez kranial MR raporunda sağ frontal bölgede ensefalomalezik alan, sol oksipital bölgede kortikal alanda en büyüğü 7 mm, birkaç alanda akut iskemi ile ilgili olabilecek diffüzyonda parlaklaşma alanları, her iki tarafta meningeal hafif kontrastlanma izlendiği, ön planda posttravmatik baş ağrısı ve sol oksipital bölgede travmaya sekonder aksonal injury olabileceğinin düşünüldüğü, beyin cerrahi görüşü alınması önerildiği, beyin cerrahi notunda akut patoloji düşünülmediği” belirtilmiştir.

ii. 6/9/2017 tarihinde baş ağrısı şikayetiyle başvurduğu Atatürk Üniversitesi Araştırma Hastanesinde başvurucunun daha önce 2004 yılında kafasına darbe aldığını beyan ettiği daha sonra 2017 yılının 6. ayında kafasına darbe almış olduğu, tetkikler için hastaneye yatış yapıldığının anlaşıldığı, 4/10/2017 tarihinde anevrizma nedeniyle ameliyat edildiği anlaşılmaktadır.

iii. 25/3/2019 tarihli Kocaeli Devlet Hastanesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Uzmanı tarafından düzenlenen raporda başvurucunun sol tarafında felç bulunduğu belirtilmiştir. Aynı hastanede görev yapan beyin ve sinir cerrahisi uzmanı tarafından tarihi belirsiz şekilde düzenlenen raporda da başvurucunun hayati tehlike geçirdiği, sol taraftaki kuvvet kaybının sekel olarak kabul edilebileceği kanaati belirtilmiştir.

18. Başsavcılık, ayrıca 16/9/2019 tarihinde Adli Tıp Kurumuna yazı yazarak başvurucunun yaralanmasının nezarethane çıkış raporunda belirtilen darp cebir izlerine bağlı olarak gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda rapor düzenlenmesini istemiştir. Anılan rapor talebi henüz sonuçlanmadan 16/3/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Karar gerekçesinde özet olarak başvurucunun olaydan beş ay sonra baş ağrısı şikâyetiyle doktora gittiği, gözaltı giriş raporunda basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaralandığı, herhangi bir darp eyleminin incelenen görüntülerde bulunmadığı, başvurucunun olaydan yedi ay sonra şikâyette bulunduğu, iddialarını destekler delilin bulunmadığı belirtilmiştir.

19. Başvurucunun kovuşturmaya yer olmadığına dair karara felç olmasına neden olan olayın nezarete konulma değil yakalama sırasında gerçekleştiğini, olaydan sonra çekilen fotoğrafını sunduğunu, kardeşinin tanık olarak dinlenmediğini, adli tıp raporu beklenmeden karar verildiğini belirterek yaptığı itiraz Ağrı Sulh Ceza Hâkimliğince 9/6/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"28. 06.2017 tarihinde müştekinin polis memurlarının dur ihtarına rağmen durmayarak ... plakalı araçla kaçmaya başladığı, görevli polis memurları tarafından yapılan anons ve siren seslerine rağmen müştekinin kaçmaya devam ettiği, yakalanmamak için trafik akışının tersi yönde hareket ettiği ve polis aracını sıkıştırarak kaçmaya çalıştığı, tüm uyarı ve ikazlara rağmen durmayan aracın tekerleğine ateş edildiği ve bu sırada müştekinin de içinde bulunduğu aracın bariyerlere çarpmak suretiyle durdurulduğu, araçtan çıkan ve müştekinin de içinde bulunduğu şahısların görevli polis memurlarına saldırmaya devam ederek tehditlerde bulunmaları üzerine görevliler tarafından orantılı güç kullanılarak etkisiz hale getirildikleri, araç içerisinden toplamda 1100 karton kaçak sigara ele geçirildiği, müştekinin nezarethaneye girerken ve çıkarken aldırılan adli muayene raporları incelendiğinde müştekinin iddia ettiği gibi silah kabzası ile kafasından yaralandığına dair herhangi bir

bulguya rastlanılmadığı, adli rapordaki bulguların da müştekinin ve yanındaki şahısların polise göstermiş olduğu mukavemetten kaynaklı dirençlerini kırmaya yönelik eylemler dolayısıyla oluştuğunun değerlendirildiği, vücudundaki yaralanmalarının BTM ile giderilebilecek nitelikte olduğunun bildirildiğinin görüldüğü, dosya arasındaki kamera çözüm tutanaklarında da müştekinin darp edildiğine dair herhangi bir görüntüye rastlanılmadığı, müşteki tarafından dosya arasına sunulan Atatürk Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne ait tedavi evraklarının olaydan yaklaşık 7 ay sonrasına ait olduğu ve olayla bağlantısı tespit edilemediğinden itiraz nedenlerinin yerinde olmadığı... [anlaşılmıştır]."

20. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesinden sonra dosyaya girdiği anlaşılan Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulu tarafından 29/7/2020 tarihinde düzenlenen raporda, “kişide tanımlanan subdural hemtomun künt nitelikte bir travma (uygun zemine düşme, düşürülme, sert ve künt bir cisimle vaya kesici ezici bir cismin künt tarafı ile vurulmak suretiyle) ile oluşabileceğinin tıbben bilindiği, kafa ve saçlı deri bölgesine yönelik künt travmalarda ilk bakışta herhangi bir harici lezyon oluşmadan da kafa içi değişimlerin gelişebileceği, kişinin Ağrı Devlet Hastanesinin 4/7/2017 giriş tarihli evrakında belirtilen kafa travmasına ne zaman maruz kaldığının ve niteliğinin bilinmediği hususları bir bütün olarak değerlendirildiğinde kişide subdural kanama ve akabinde gelişen mevcut klinik tablosunun iddia edilen gözaltında darp edilme olayına mı yoksa buna yakın tarihlerde maruz kalınmış başkaca bir travmaya mı bağlı olarak geliştiğinin mevcut verilerle tıbben ayırt edilemediği” bildirilmiştir.

21. Başvurucunun yaralanmasına ilişkin soruşturmanın tefrik edilmesinden sonra, başvurucunun da içinde bulunduğu altı kişi hakkında silahla kasten yaralama (polis memurlarına yönelik), görevi yaptırmamak için direnme, suç örgütlerinin isimlerini kullanarak birden fazla kişi ile tehdit, kamu görevlisine karşı görevinden dolayı alenen hakaret, 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3. maddesinin(18) numaralı fıkrasına muhalefet suçlarından kamu davası açıldığı anlaşılmaktadır. Olaya karışan bir şüphelinin kimliği tespit edilememiştir. Açılan kamu davasının derdest olduğu görülmektedir.

22. Bunların yanı sıra başvurucu; olay günü polis memurları tarafından içinde bulunduğu kendisine ait aracın durdurulması akâbinde ellerinin arkasından kelepçelendiği ve darbedilmeye başlandığı, olay mahâllinde ismini verdiği bir polis memuru tarafından silah dipçiğiyle kafasına vurulduğu, gözaltına alma işlemleri esnasında vücudunun değişik yerlerinde yaralanmalar olmasına rağmen basit tıbbî müdahale ile giderilebilecek yaralanma olduğu yönünde rapor verildiği, konulduğu nezarethanede kötü muamele uygulandığı, nezarethanede başının ağrıdığını bildirmesine rağmen sevk işlemlerinin yapılmayarak ağrı kesici alması gerektiğinin söylendiği, olay gününden birkaç gün sonra müracaat ettiği hastanede başına aldığı dipçik darbesi nedeniyle sorun oluştuğunun tespit edildiği ve sonrasında vücudunun sol yanının felç kaldığı, felç kalmasının başına aldığı silahın dipçiğiyle yaralanmasından kaynaklandığı, meydana gelen zararların giderilmesinin idarenin sorumluluğunda bulunduğu iddiasıyla meydana geldiğini öne sürdüğü zararlarının tazmini amacıyla Erzurum 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tam yargı davası açmıştır.

23. İdare Mahkemesi tarafından dava 14/1/2021 tarihinde reddedilmiştir. Ret gerekçesi şöyledir:

"Davacı Süleyman Mengi'nin yaralanmasına ve neticesinde felçli kalmasına dayanak teşkil

ettiği iddia edilen olayın, Süleyman Mengi ile güvenliği sağlamakla görevli emniyet birimi mensupları arasında meydana geldiği, olaya ilişkin yürütülen adlî soruşturma sonucu verilen karar esas alındığında, davacının yaralanmasına teşkil eden olay anındaki yaralama olayının ilk olarak davacı Süleyman Mengi ve yanındaki kişilerin emniyet güçlerine yönelik mukavemeti olduğunun belirtildiği görülmektedir. Bu manada davacı Süleyman Mengi'nin yaşanan olay neticesinde gözaltına alınması esnasında aldırılan sağlık raporunda vücudunda basit tıbbî müdahale ile giderilebilecek yaralanmaya dayalı izler bulunduğu sabit ise de, eldeki mevcut verilere göre davacı Süleyman Mengi'nin bu şekilde yaralanmasına esas teşkil eden olayın başlamasının nedeninin davacı Süleyman Mengi'nin fiilinden kaynaklandığı, emniyet güçlerinin fiillerinin orantılı güç kullanımı mahiyetinde olduğu, olay üzerine düzenlenen adli muayene raporunda davacının iddia ettiği gibi silah kabzasıyla kafasından yaralandığına dair bir bulgunun yer almadığı, davacının olay anında darp edildiğine dair delil bulunmadığı, bu nedenle iddia olunan felç geçirme olayı ile idarî eylem arasında illîyet bağı bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Bunun yanında davacılar tarafından, Süleyman Mengi'nin olayın ardından gözaltında tutulmak için konulduğu nezarethanede kötü muamelede bulunulduğu ve yaralama fiilinin burada da gerçekleştiği ileri sürülmüşse de, davacı Süleyman Mengi'nin şikâyeti üzerine yürütülen soruşturma kapsamında nezarethane kayıtlarının incelendiği ve bu kapsamda tanzim edilen görüntü inceleme tutanaklarında bu iddiaları ortaya koyan bir suç unsuruna rastlanılmaması nedeniyle şikâyete yönelik adlî soruşturma kapsamında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğinden, bu yönüyle gerçekleştiği ileri sürülen iddiaların başkaca bir delille davacılar tarafından ortaya konulamadığı da gözetilerek, olayın bu yönüyle davalı idareye atf-ı kâbil bir kusur bulunmadığı değerlendirilmektedir."

24. Davanın reddine ilişkin karara karşı istinaf başvurusunu inceleyen Dava dairesince Adli Tıp Kurumundan mütalaa alınmıştır. 22/4/2024 tarihli bu mütalaanın sonuç kısmına göre;

i. Kişi hakkında düzenlenen 28/6/2017 tarihli gözaltı giriş muayenesi bulguları ile 29/6/2017 tarihli gözaltı çıkış muayenesi bulguları uyumludur.

ii. Kişide tanımlanan subdural hemtomun künt nitelikte bir travma (uygun zemine düşme, düşürülme, sert ve künt bir cisimle veya kesici ezici bir cismin künt tarafı ile vurulmak suretiyle) ile oluşabileceği tıbben bilinmektedir. Kafa ve saçlı deri bölgesine yönelik künt travmalarda ilk bakışta herhangi bir harici lezyon oluşmadan da kafa içi değişimler gelişebilir.

iii. Kişinin gözaltına alındığı tarihten yaklaşık 70 gün sonra tanısı konulan subdural kanama ve akabinde gelişen mevcut klinik tablo, dava konusu yakalama ve göz altı tarihleri ile uyumludur ancak mevcut verilerle yakalama esnasında gerçekleşen zor kullanma mı yoksa göz altı süresi boyunca maruz kalındığı iddia olunan travma (şiddet/kötü muamele) sonucu mu geliştiği konusunda tıbbi ayrım yapılamaz.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

25. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Gözaltında Kötü Muamele İddiası Yönünden

26. Başvurucu gözaltında şiddet gördüğünü, kendisine çök kalk yaptırıldığını, ayrıca doktora

götürülme talebinin yerine getirilmediğini ileri sürmüştür.

27. Somut olayda başvurucu açıklama yapmaksızın, "gözaltında şiddetin devam ettiği" şeklinde bir beyanda bulunmaktadır. Başvurucu, anılan iddiayı yine detay içermeksizin aynı şekilde şikâyet dilekçesinde dile getirmiş, Başsavcılık tarafından soruşturma başlatılmıştır. Olayın soruşturulması kapsamında başvurucunun tutulduğu polis merkezinin kamera görüntüleri temin edilmiş, herhangi bir kötü muamele olayına rastlanmamıştır. Her ne kadar başvurucunun gözaltı çıkış raporunda ilk rapordan farklı olarak sol gözde morluk belirtilmişse de, gözaltı giriş raporunda başvurucunun yüzünün sol tarafına darbe almış olduğunun sabit olduğu, olay anında ortaya çıkmayan morluk bulgusunun ertesi gün çıkış raporunda ortaya çıkmış olmasının yaralanmalarla uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. 2024 tarihli Adli Tıp Kurumu mütalaasında da başvurucunun gözaltı giriş ve çıkış raporlarının uyumlu olduğu kanaati bildirilmiştir. Hiçbir aşamada detaylandırılmayan ve Anayasa Mahkemesi önünde de soyut şekilde ileri sürülen gözaltında darp iddiasının savunulabilir şekilde ortaya konulamadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

28. Başvurucu Anayasa Mahkemesine ayrıca göz altında kendisine çök kalk yaptırıldığını ileri sürmüştür. Başvurucunun Başsavcılığa sunduğu şikâyet dilekçesinde anılan husus yer almamakta olup ilk defa kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz dilekçesinde ileri sürülmüştür. Başvurucu iddiasını, kamera kaydı incelemesinde başvurucunun duvar dibinde çöker vaziyette oturduğunu gösteren fotoğrafa dayandırmaktadır. Kamera çözümleme tutanaklarında, başvurucu ve diğer şüpheli M.M.nin koridorda ayakta bir süre bekledikleri tespit edilmiştir. Başvurucunun ayakta bekledikleri koridorda çömelerek oturduğu bir fotoğraf karesi bulunmaktadır. Başvurucunun kolları önünde çömelerek oturur vaziyette görüldüğü bu fotoğraf karesinin başvurucunun iddialarını doğrulamadığı anlaşılmaktadır. Nitekim kamera kaydı çözümlemeleri dosyaya girdikten sonraki bir aşamada anılan iddianın ileri sürülmesi de bu tespiti doğrular niteliktedir.

29. Son olarak başvurucu, başının ağrıdığını söylemesine karşın doktora götürülmediğini, kendisine ağrı kesici almasının söylendiğini beyan etmektedir. Başvurucunun bir günlük gözaltı süresi ile giriş ve çıkışta olmak üzere iki kez doktor kontrolünden geçtiği değerlendirildiğinde başvurucunun sağlık hizmetlerine erişiminin engellendiğine dair bir sonuca ulaşılamamaktadır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Yakalama Sırasında Kötü Muamele İddiası Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu; polis memurları tarafından şiddete maruz kaldığını, kafasına aldığı dipçik darbesi nedeniyle vücudunda kalıcı hasar meydana geldiğini, soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediğini, özellikle olay sırasında yanında bulunan kardeşi M.M.nin dinlenmediğini ve yakalama sonrasında avukatı tarafından çekilen ve yaralandığını gösteren fotoğrafın dikkate alınmadığını ileri sürmektedir. Başvurucu, yaşam hakkının, hak arama hürriyetinin ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde özetle başvurucunun gözaltına alınmasından uzun bir süre geçtikten sonra kötü muamele iddiasında bulunduğu, ihlal iddialarının incelenmesi sırasında ilgili mevzuat ve içtihat ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiş, başvuruya konu olaya ve yargılama sürecine ilişkin bilgi ve belgeler

sunulmuştur.

2. Değerlendirme

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

34. Ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi ile türü, güç kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek yaşam hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 110).

35. Başvurucuya karşı kullanılan gücün türü ve derecesi, gözaltı giriş ve gözaltı çıkış raporlarının içeriği, başvurucunun gözaltından çıkmasının hemen ardından yeni bir adli rapor almak için herhangi bir sağlık kuruluşuna başvurmaması, başvurucunun 2004 yılındabaşına darbe almış olması ve Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulu tarafından 29/7/2020 tarihinde düzenlenen raporun kapsamı nazara alındığında başvurunun yaşam hakkı kapsamında incelenemeyeceği değerlendirilmiş ve bu nedenle başvurucunun iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

37. İnsan onurunun korunması amacıyla Anayasa’nın 17. maddesinin ilk fıkrasında maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı güvence altına alınmış; aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla da kişilere işkence ve eziyet yapılması, kişilerin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulması yasaklanmıştır. Bu yasak için herhangi bir istisnanın kabul edilmemesi ve Anayasa’nın 15. maddesinde savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde de maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağının ifade edilmesi, yasağın mutlak niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasak, tüm kötü muamele durumlarını kapsamaz. Bir muamelenin Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi, asgari bir ağırlık derecesine (ciddiyet seviyesine) ulaşmasına bağlıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, §§ 80, 83; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 72, 74, 75; K.K. [GK], B. No: 2020/34532, 29/5/2024, § 26).

38. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81; K.K. § 27).

39. Güç kullanımına ilişkin bu ilkeler, güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin hukuka uygun olarak verdikleri emre karşı etkin (aktif) veya edilgin (pasif) direniş gösterilmesi

hâlinde de geçerlidir (Arif Haldun Soygür, B. No: 2013/2659, 15/10/2015, §§ 51, 52; K.K., § 27).

40. Yakalama gerektiren durumlarda, özellikle yakalamaya karşı direnmenin olduğu hâllerde şüphesiz ki kolluk makamlarının bedensel güç uygulaması anayasal yönden sorun oluşturmamaktadır. Aynı şekilde gerekli olmadığı sonradan anlaşılan hâllerde yapılan yakalamalarda dahi yakalanmasına çalışılan kişinin direnmesi kolluk makamlarının zor kullanma yetkisini kullanmasını gerektirebilir [Nergiz Şen ve diğerleri (2), B. No: 2017/17702, 4/7/2022, § 50].

41. Devletin kötü muamele yasağı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin bir de usule ilişkin yönü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü, savunulabilir nitelikteki her kötü muamele olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, insan onurunu koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve kamu görevlilerinin veya diğer bireylerin kötü muamele niteliğindeki filleri nedeniyle hesap vermelerini sağlamaktır. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli vesoruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 25; Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 110-112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103).

42. Soruşturmanın etkililiği bakımından her olayda geçerli olmak üzere bir asgari soruşturma işlemler listesi veya benzeri bir asgari ölçüt belirlemek mümkün değildir (Fahriye Erkek ve diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 68). Olayın gerçekleşme koşullarının tespiti ve varsa sorumluların tespitine engel olmadığı sürece Anayasa'nın 17. maddesi gereğince yürütülecek soruşturmalarda soruşturma makamlarının olayın gelişimine ve delillerin elde edilmesine ilişkin olarak ölen kişinin yakınlarının her türlü iddialarını ve taleplerini karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır (Yavuz Durmuş ve diğerleri, B. No: 2013/6574, 16/12/2015, § 62; Mahpulah Özarslan, B. No: 2016/12544, 15/9/2020, § 62).

43. Etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Anayasa'nın 17. maddesi başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Başvuruya konu olayda kolluk tutanaklarına göre, başvurucunun da içlerinde bulunduğu yedi kişinin yer aldığı iki araç, polis memurları tarafından durdurulmak istenmiş, başvurucu ve diğer kişiler dur ihtarına uymamış, polis memurlarının içinde bulunduğu aracı takibi bırakması amacıyla sıkıştırmaya çalışmış, polis memurlarının araçlarının lastiğine ateş etmesi sonucu araçlar bariyerlere çarparak durmuştur. Başvurucu, kaçtığını ve takipten kurtulmaya çalıştığını doğrulamakta ancak takiptekilerin polis olduğunu bilmediğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla başvurucuya yönelik takip ve durdurma aşamasında yaşananlara ilişkin bir uyuşmazlık bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Başvurucu, araçlar durduktan sonra direnmediğini, polis memurlarının kendisini kelepçeli haldeyken darp ettiklerini,

olayda kendisi ve birlikte yakalanan kardeşi M.M. dışında kimsenin ve ikinci bir aracın bulunmadığını ileri sürmektedir.

45. Olay nedeniyle durdurulan yedi kişiden beşinin olay sırasında kaçtıkları hususu tutanaklardan ve sonraki soruşturma evraklarından anlaşılmaktadır. Bunun yanı sırapolis memurlarının olay sırasında ciddi şekilde yaralandıkları doktor raporlarından görülmektedir (bkz. § 9). Bu durumda başvurucunun polis memurlarına karşı direnmediği iddiasına itibar edilmesi mümkün görünmemektedir. Durdurulan kişilerce polis memurlarına saldırılması üzerine, kendilerini savunmak ve kişileri kontrol altına almak amacıyla başvurucunun da içinde bulunduğu gruba kuvvet kullanıldığı anlaşılmaktadır.

46. Başvuruya konu olayda, polis memurlarının hem kendilerine yönelen saldırıyı bertaraf etmek amacıyla meşru savunma kapsamında hem de şüphelilerin yakalanması amacıyla maddi ve bedeni kuvvet kullandıklarının sabit olduğu, olayın koşulları değerlendirildiğinde başvurucunun kafasına darbe almış olmasının düşme, çarpma, aracın durdurulması sırasında çarpma ya da polis memurları tarafından maddi güç kullanılması sonucu gerçekleşmiş olabileceği, sonuç olarak başvurucunun olay nedeniyle meydana gelen yaralanmasının başvurucunun tutumunun kendisine güç kullanılmasını kesin olarak gerekmesi nedeniyle gerçekleşmiş olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Somut olayın koşulları değerlendirildiğinde kuvvet kullanımın orantısız olduğu sonucuna da ulaşılamamaktadır.

47. Başvurucu, kafasına aldığı darbe sonucunda sonradan gelişen rahatsızlığı nedeniyle vücudunun sol tarafının felç olduğunu ileri sürmektedir. Başvurucu, 4/1/2018 tarihli dilekçesinde kafasına tabancanın dipçiği ile vurulduğunu ileri sürmüşse de 29/6/2017 tarihinde alınan ifadesinde kendisine tekme tokat ve jop ile vurulduğunu ileri sürdüğü tabancanın dipçiği ile kafasına vurulduğu yönünde bir beyanda bulunmadığı görülmektedir. Başvurucunun yakalanması sonrasında alınan sağlık raporlarında başının sol tarafına darbe aldığının tespit edilmiş olmakla birlikte bu yaralanmanın nasıl meydana geldiğine ilişkin bir bulgu bulunmadığı ve bu esnada başvurucuda nörolojik olarak bir sorun gelişmediği görülmektedir. Başvurucu da serbest bırakılmış olmasına karşın olaydan altı gün sonra hastaneye başvurmuştur. ATK 2. İhtisas Kurulunca hazırlanan rapor uyarınca başvurucunun mevcut sağlık sorununun olay nedeniyle gerçekleştiğinin kesin olarak söylenemeyeceği kanaati bildirilmiştir. Başvurucuda meydana geldiği ileri sürülen sekelin, alınan bu darbe sonucu oluştuğu kabul edilse dahi başvurucunun takip ve durdurma sırasındaki sabit olan tutumu nedeniyle kendisine kaçınılmaz olarak kuvvet kullanıldığı ve somut olayın koşulları değerlendirildiğinde kuvvet kullanımında sınırın aşıldığı sonucuna ulaşılamamaktadır.

48. Başvurucu şikâyeti hakkında etkili bir soruşturma yürütülmediğini ileri sürmüşse de başvurucunun yaralanması üzerine derhal ve resen soruşturma başlatıldığı, başvurucunun tüm iddialarının incelendiği, kamera kaydı görüntüleri, sağlık raporları ve beyanlar başta olmak üzere delillerin toplandığı, delillerin değerlendirilmesi sonucunda başvurucunun yaralanmasının orantılı kuvvet kullanımı sonucu meydana geldiği sonucuna ulaşılmış olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucunun değerlendirilmediğini ileri sürdüğü deliller, başvurucunun yakalama sonrası çekilen fotoğrafı ile ATK raporunun beklenmemiş olmasıdır. Başvurucunun yaralanmaları doktor raporlarıyla sabit olup sözü edilen fotoğraf da başvurucunun yaralandığını göstermesi yönünden yeni bir delil niteliğinde değildir. ATK raporunun içeriği ve varılan sonuç değerlendirildiğinde de bu raporun beklenmeden karar verilmesinin de yine sonuca etkili olmadığı anlaşılmaktadır. Sonuca etkili olmayan delillerin toplanmaması etkili soruşturma yükümlülüğünü ihlal etmeyecektir. Sonuç olarak başvurucunun yaralanma olayına ilişkin etkili bir soruşturma yürütüldüğü sonucuna

ulaşılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde koruma altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gözaltında kötü muamele iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yakalama sırasında kuvvet kullanımı nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

E. Adli yardım talebinin kabulü ile geçici olarak muaf tutulan 446,90 TL harçtan ibaret yargılama giderinin, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvurucudan TAHSİLİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SATILMIŞ OKAN METİN

B. No: 2020/22166 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22166

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SATILMIŞ OKAN METİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22166)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Erdem Ender ÇINAR

Başvurucu : Satılmış Okan METİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevine iade edilen başvurucunun atamasının önceki yöneticilik görevine yapılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 7/3/2020 tarihinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminde öğrendikten sonra 13/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

2. 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 1. maddesi ile COVID-19 salgın hastalığı nedeniyle yargısal başvuru süreleri 13/3/2020 tarihinden 30/4/2020 tarihine kadar durdurulmuş ve 30/4/2020 tarih ve 31114 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 29/4/2020 tarih ve 2480 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile başvuru sürelerinin durmasına ilişkin tarih 15/6/2020 tarihine kadar uzatılmıştır.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B.No:2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih,

nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu tarafından UYAP üzerinden 7/3/2020 tarihinde okunduğu ve 7226 sayılı Kanun ile 2480 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı gözönüne alınarak başvurunun en son 10/7/2020 tarihinde yapılması gerekirken bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 13/7/2020 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ELİF ÇINAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/22950 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22950

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ELİF ÇINAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22950)

Karar Tarihi: 17/12/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 7/3/2025 - 32834

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Elif ÇINAR

2. Hasan ÇINAR

3. Hüseyin ÇINAR

4. Orhan ÇINAR

5. Sevim ÇINAR BİRBEN

6. Şennur ÇINAR ÇEPER

Vekili : Av. Hikmet SÖNMEZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, imar mevzuatına aykırı olduğu gerekçesiyle yıkılan yapıların yapı bedelinin ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ankara'nın Altındağ ilçesi Yenidoğan Mahallesi'nde bulunan 6867 ada 7 parsel sayılı 363 m² yüz ölçümlü taşınmazın tamamı M.Ç. adına kayıtlı iken 3/4/1987 tarihinde175/726 hisseyi başvuruculaların murisi İ.Ç. satın almıştır.

A. Hüseyin Çınar ve diğerleri B. No: 2014/10248, 12/1/2017, Başvurusuna İlişkin Süreç

3. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı(Büyükşehir Belediyesi) ve Altındağ Belediye Başkanlığı (Belediye) tarafından kentsel dönüşüm ve imar uygulamaları kapsamında yapılan işlemler için bkz. Hüseyin Çınar ve diğerleri, §§ 8-18.

4. Başvurucular, hissedarı oldukları 6867 ada 7 parsel sayılı taşınmaz üzerinde bulunan ve konut amacıyla kullanılan yapılar için 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun kapsamında imar affı başvurusunda bulunduklarına ilişkin tespit, müracaat ve değerlendirme formları, emlak vergisi ödendiğine dair ödeme makbuzları olmasına rağmen yalnızca enkaz bedeli teklif edilerek yıkım kararı alındığını, yapıların bedelinin ödenmediğini belirterek yapıların kamulaştırmasız el atılarak yıkılması nedeniyle şimdilik 10.000 TL yapı bedelinin faiziyle tahsili istemiyle Belediye aleyhine 2/11/2009 tarihinde Ankara 9. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) dava açmıştır. Bu dava idari yargının görevli olduğu gerekçesiyle yargı yolu yönünden reddedilmiştir. Başvurucular, aynı gerekçelerle yapı bedelinden kaynaklanan 35.000 TL tazminatın yasal faiziyle tahsili istemiyle Belediye aleyhine 12/12/2011 tarihinde Ankara 2. İdare Mahkemesinde (2. İdare Mahkemesi) tam yargı davası açmıştır.

5. 2. İdare Mahkemesi 29/6/2012 tarihinde davayı reddetmiş; kararın gerekçesinde imar mevzuatına uygun olarak inşa edilmiş ruhsatlı yapıların imar planı uyarınca kamulaştırılmaları durumunda ilgililere 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda öngörülen şekilde kamulaştırma bedeli ödeneceğini, Hazine, belediye, il özel idarelerine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde olan taşınmazlar üzerinde inşa edilen ve 2981 sayılı Kanun'dan yararlanan yapı sahiplerine taşınmazların bulunduğu yerde korunamaması durumunda enkaz bedeli ödeneceğini, bu iki husus dışında ruhsatsız olarak inşa edilen veya imar affından yararlanmayan yapılar için imar planı uygulaması durumunda bir bedel ödenmesinin söz konusu olmayacağını ifade etmiştir. Başvuruculara aittaşınmazın toplu konut projesi içinde kaldığını, üzerindeki yapının kaçak ve ruhsatsız olduğunu, taşınmaz üzerindeki yapının yıkımına ve yapı bedelinin ödenmemesine ilişkin işlemde hukuka aykırılık olmadığını ifade etmiştir.

6. Yapılan temyiz talebini değerlendiren Danıştay Ondördüncü Dairesi 12/3/2014 tarihinde davacıların yapı bedelinin yasal faiziyle tazmini isteminin kabulüne hukuken olanak bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken 20/7/1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca yapının yıkımına ve yapı bedelinin ödenmemesine ilişkin olarak davalı idare tarafından tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine şeklinde hüküm kurulmasında sonucu itibarıyla isabetsizlik görülmediği gerekçesiyle kararı onamıştır.

7. Başvurucular 25/6/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu başvuruda başvurucular, murislerinden intikal eden ve üzerindeiki katlı bir adet, tek katlı bir adet konut olarak kullanılan yapılar bulunan tapulu taşınmazın Büyükşehir Belediyesince onaylanan kentsel dönüşüm projesi imar planlarına dayanılarak parselasyona tabi tutulduğunu, yerinde korunmayarak başka imar ada ve parsellerine şuyulandırıldığını, taşınmaz üzerinde bulunan yapıların ise toplu konut alanında kalması sebebiyle yıkılarak yerine Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından binalar inşa edildiğini ileri sürmüştür. Yıkılan yapılar hakkında imar affı başvurusunda bulunulmasına ve başvuru yapıldığını gösteren belgeler sunulmasına rağmen ilgisiz gerekçeyle yapı bedelinin

ödenmemesi nedeniyleadil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir (Hüseyin Çınar ve diğerleri, § 38).

8. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Çınar ve diğerleri kararında başvuruculaın hisseli olarak malik bulundukları tapulu taşınmaz üzerinde yer alan ancak imar mevzuatına aykırı olarak inşa edildiği anlaşılan yapılar yönünden imar affı başvurusu yaptıklarını ileri sürdüklerini, bu hususta bir kısım bilgi ve belge sunduklarını, bu durumun Belediye Encümeninin 28/3/2007 tarihli kararında da belirtildiğini ifade etmiştir. 2981 sayılı Kanun kapsamında imar affı başvurusu kabul edilen yapılar yönünden kamulaştırma bedeli ödenmesini öngören Belediye Encümeninin 26/3/2008 tarihli kararı ile imar mevzuatına aykırı yapı yapılmış hisseli arsa ve araziler yönünden tapu verilmesini düzenleyen ve değer biçme yöntemi bakımından 2942 sayılı Kanun'a atıf yapan 2981 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (c) bendi birlikte değerlendirildiğinde başvuruya konu yıkılan yapılar yönünden başvuruculara ödenmesi gereken bedelin belirlenmesinde yapıların 2981 sayılı Kanun kapsamında imar affından yararlanmış olup olmadıklarının tespitinin önem arz ettiğini belirtmiştir. İmar affından yararlanan yapıların ruhsatsız olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır (Hüseyin Çınar ve diğerleri, §§ 58, 59).

9. Anayasa Mahkemesi öte yandan 775 sayılı Kanun'un 2. maddesindeki gecekondu deyimi ile imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde sahibinin rızası alınmaksızın yapılan izinsiz yapıların kastedildiğini belirtmiştir. Somut olayda başvuruculaın hisseli olarak malik bulundukları taşınmaz (arazi) üzerinde imar mevzuatına aykırı olarak inşa ettikleri yapılar yönünden 2981 sayılı Kanun kapsamında imar affı başvurusunda bulundukları da dikkate alındığında başvuruculara ait yapıların gecekondu olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususunun mahkemece ayrıca tartışılarak gerekçelendirilmesinin yapıların niteliği ve imar mevzuatına göre durumlarının ortaya konulmasından sonra uygulanacak mevzuat hükümlerinin ayrıca irdelenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Hüseyin Çınar ve diğerleri, § 60).

10. Anayasa Mahkemesi, başvuruculaın ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren ve yıkılan yapılar yönünden bu yapıların niteliğinin belirlenmesi, uygulanabilecek mevzuat hükümleri ve başvuruculara ödenmesi gereken bedelin tespiti hususunu doğrudan etkileyecek esaslı unsur olan imar affı başvurusunun ve sonuçlarına ilişkin iddiaların mahkeme kararında tartışılmadığını ve karşılanmadığını ifade etmiş; gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Hüseyin Çınar ve diğerleri, § 61).

B. Bireysel Başvuruya İlişkin Süreç

11. Hüseyin Çınar ve diğerleri kararında başvuruculaın gerekçeli karar hakkının ihlaline karar verilmesi üzerine 2. İdare Mahkemesi yeniden yargılama yapılmasına karar vermiş ve davacılar ile davalı Belediyeden davaya konu taşınmaza ilişkin belgelerin gönderilmesini istemiştir.

12. Belediye 13/3/2018 tarihli cevabında, taşınmazın yıkımının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle açılan davanın reddedilerek kesinleştiğini ifade etmiştir. Dava konusu taşınmaza ilişkin tapu tahsis belgesi bulunmadığını, bu taşınmaz hakkında 2981 sayılı Kanun'un 8. maddesi uyarınca yapılan imar affı başvurusuna ilişkin form ve makbuz bulunmakla birlikte 9. maddede yer verilen diğer hissedarların muvafakatine ilişkin belgenin sunulmadığını, harçların yatırılmadığını ve 15. maddeye göre alınması gerekli yapı kullanım izni belgesinin alınmadığını belirtmiştir.

13. Başvurucular 13/3/2018 tarihli cevabında, aynı yerde bulunanemsalbaşka taşınmaza ilişkin bilirkişi raporunun ve imar affına ilişkin belgelerin sunulduğunu ifade etmiştir. Takdim edilen belgeler arasında A.Ö. tarafından dava dışı açılan ve aynı mahalledeki gecekonduya ilişkin olarak dava dosyasına sunulan bilirkişi raporunun bulunduğu anlaşılmıştır. Bu rapora göre2007 yılında enkaz bedeli olarak Belediye tarafından 20.000 TL belirlendiği, 250 m² ve üç katlı 25-30 yaşındaki bir bina için 2009 yılıbirim fiyatlarına göre enkaz bedelinin 7.247,50 TL, levazım bedelinin 39.861,25 TL ve yapı bedelinin 72.475 TL olduğu belirtilmiştir. Ayrıca başvuruculaın 1987, 1990, 1994 ve 2007 yıllarında Altındağ ilçesinde bulunan yapılarla ilgili emlak vergi beyannamelerini sunduğu görülmüştür.

14. 2. İdare Mahkemesi 28/11/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Karar gerekçesinde;

i. İmar uygulamaları sonucunda 6867 ada 7 parseldeki taşınmazın yeni oluşturulan 23655, 23656 ve 23569 ada 1 parsellerde şuyulandırıldığını, 20/5/2005 tarihinde tapu düzenlendiğini ve tapu düzenlenmesi işlemine karşı herhangi bir davanın açılmadığını, 6867 ada 7 parseldeki taşınmazın ruhsatsız olması, kentsel dönüşüm alanında kalması sebebiyle tahliye edilmesi ve yıkımına ilişkin işleme karşı açılan davanın reddedildiğini, söz konusu karara karşı kanun yoluna başvurulmayarak kararın kesinleştiğini,

ii. 2942 sayılı Kanun kapsamında kamulaştırma bedeli ödenebilmesi için imar mevzuatına uygun olarak inşa edilmiş ruhsatlı bir yapının mevcut olması gerektiğini, bununla birlikte davacılar tarafından dosyaya sunulan tapu tahsis belgesindeki parsel numarasının 23 olduğunu ve bu belgeye istinaden açılan davanın reddedildiğini, dava konusu taşınmaz için verilmiş herhangi bir tapu tahsis belgesi de bulunmadığından herhangi bir hak talep edilemeyeceğini,

iii. Dava konusu 6867 ada 7 parsel sayılı taşınmaza dair tapu tahsis belgesinin, dolayısıyla imar affından yararlandığına ilişkin herhangi bir bilgi ya da belge bulunmadığını, ruhsatlı olmayan yapının yıkımına ilişkin tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğunu, ruhsatlı olmayan yapının yıkımı için herhangi bir enkaz bedelinin ödenmesinin de 2942 sayılı Kanun kapsamında hukuken imkânsız olduğunu belirtmiştir.

15. Başvuruculaın temyiz talebini inceleyen Danıştay Altıncı Dairesi 12/12/2019 tarihinde kararı onamış, 11/6/2020 tarihinde de karar düzeltme talebini reddetmiştir. Başvurucular, nihai hükmü 18/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır.

16. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucular; tapulu taşınmaz üzerinde vergisi ödenen iki katlı bir adet ve bir adet de tek katlı olan iki binadatoplam üç konut olduğunu, bu yapılarla ilgili imar affı başvurusu yapılması nedeniyle yapı bedelinin ödenmesi gerekirken yalnızca enkaz bedelinin ödenmesine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüş bildirmemiştir.

18. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan İrfan Öztekin (B. No: 2014/19140, 5/12/2017), Rifat Algan (B. No: 2014/19138, 22/2/2018), Durali Gümüşbaş (B. No: 2015/6427, 10/10/2018) ve Abbas Özçelik ve diğerleri (B. No: 2016/3193, 29/5/2019) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede söz konusu kararlarda şehir planlaması ile ilgili düzenlemelere aykırı şekilde inşa edilmesi sebebiyle idari makamlarca yapının her an yıkılması mümkün olmasına rağmen bu yönde bir girişimde bulunulmaması ve önlem alınmaması, uzunca bir süre bu duruma sessiz kalınması, esasen yapı sebebiyle vergi tahsil edilmesi veya yapının kamu hizmetlerinden yararlandırılması suretiyle bu alanlarda sosyal ortam ve aile ortamının oluşturulmasına izin verilmesi hâlinde inşa edilen yapının kullanılmasından kaynaklanan ekonomik değerin mülk oluşturduğu belirtilmiştir.

21. Bireysel başvuru dosyası ve eklerinde uyuşmazlığa konu yapının ne zaman inşa edildiğine ilişkin bir bilgi ve belgeye rastlanmamakla birlikte 1980'li yıllardan sonra yapı hakkında imar affına ilişkin belgelerin düzenlendiği ve vergi ödemelerinin bulunduğu anlaşılmıştır. Belediye Encümeni 2007 yılındaki kararında muris İ.Ç.nin gecekondusunu yıkıp boşaltması ve tapulu yerini Belediyeye devretmesi karşılığında enkaz bedelinin tahsis edilecek konutun bedelinden mahsup edileceğini belirtmiştir. Ayrıca yapının 2007 yılı öncesinde yıkıldığına ilişkin bir tespit yoktur. Dolayısıyla 1980'li yıllarda başlayan ve en az 2007 yılına kadar vergileri de ödenmek suretiyle devam ettirilen uzun süreli kullanımın başvurucular açısından ekonomik menfaat teşkil ettiği açıktır.

22. Durali Gümüşbaş kararında, başvurucu adına kayıtlı tapulu taşınmaz üzerindeki ruhsatsız binanın Belediye tarafından yürütülen yol açma çalışması sırasında yıkıldığı, bu nedenle kamu makamlarının doğrudan yürütmekte olduğu bir faaliyet sırasında başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik bir müdahale meydana geldiği ifade edilmiştir. Söz konusu müdahalenin niteliği sebebiyle mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Durali Gümüşbaş, §§ 40-42). Somut olayda da başvuruculaların mülkiyet hakkı yönünden şikâyet ettikleri temel husus, taşınmaz üzerindeki yapının bedeli yerine enkaz bedeli tutarında tazminat ödenmek suretiyle yıkılmasına ilişkindir. Dolayısıyla bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı değerlendirilmiş ve başvurunun mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına saygıya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

23. Somut olayda başvuruculaların taşınmazı üzerindeki ruhsatsız yapı 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesi uyarınca yıkılmıştır. Dolayısıyla yıkımın kanuni dayanağının bulunduğu, söz konusu alanın kentsel dönüşüm uygulamasına alınması üzerine başvurucuya ait yapının yıkılmasının kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu değerlendirilmiştir.

24. Anayasa Mahkemesi İrfan Öztekin, Rifat Algan, Durali Gümüşbaş ve Abbas Özçelik ve diğerleri kararlarında yargı mercilerinin sadece binanın ruhsatsız olduğu olgusundan hareket edip olayın gelişiminde kamu makamlarının edilgen tutumunu dikkate almamalarının başvuruculaların bütün zarara tek başına katlanması sonucuna yol açtığı, başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği sonucuna ulaşmıştır.

25. Başvuruculaların hissedarı olduğu taşınmazı da kapsayan alanda Altındağ Kentsel Dönüşüm Projesi çerçevesinde yapılan imar uygulaması ile parselasyon planının onaylandığı anlaşılmıştır. Başvuruculaların hissedarı bulunduğu 6867 ada 7 parsel sayılı taşınmaz 23651 ada 1 parsel sayılı imar parseline isabet etmesine rağmen başvuruculara ait 87,5 m²lik hisse

başka ada ve parsellere tahsis edilmiştir. Başvuruculara ait yapının da aralarında olduğu yapılar yıkılmış ve kentsel dönüşüm projesi imar planlarına göre toplu konut sahasında kalan bu alanda Belediye ile TOKİ arasında akdedilen sözleşmeye istinaden konutlar inşa edilmiştir.

26. 2. İdare Mahkemesinin yapının hangi tarihte inşa edildiği, yıkım tarihine kadar kamu makamlarınca herhangi bir yıkım kararı alınıp alınmadığı, başvuruculaın binanın kullanımına ilişkin kamusal hizmetlerden istifade ettirilip ettirilmedikleri, bir başka deyişle kamu makamlarının bu süreçte nasıl bir tutum takındıkları hususunda herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapmadığı görülmüştür. Yapının inşa edildiği tarih tam olarak tespit edilememekle birlikte başvuruculaın murisi tarafından bu yapıya ilişkin 1980'li yıllarda yapılan imar affı müracaatı olduğu ve yapının imar uygulaması nedeniyle 2007 yılından sonra yıkıldığı dikkate alındığında yirmi yılı aşkın süredir kullanıldığı anlaşılmıştır. Kamu makamlarının yapının yıkımı için uzun süre hareketsiz kalması, yapının yıkılıp yıkılmayacağı noktasında belirsiz bir durumun oluşmasına sebebiyet vermiştir. Böyle bir durumda başvuruculaın kamu makamlarının uzun bir süre boyunca devam eden edilgen tutumlarının bir anda değişebileceğini öngörmelerini beklemek hakkaniyete aykırı olacağı gibi bu kadar uzun bir süre boyunca yapının kullanımının başvurucular bakımından önemli bir ekonomik menfaat teşkil ettiğini ifade etmek gerekir.

27. 2. İdare Mahkemesi, yapınınimar mevzuatına uygun şekilde inşa edilmediğini ve imar affından yararlanmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte kentsel dönüşüm uygulamasına ilişkin imar uygulamaları öncesinde yapının başvurucunun tapuda hissesi bulunan taşınmaz üzerine inşa edildiğine de vurgu yapmak gerekir. Şuyulandırma nedeniyle yapının Belediyeye ait parsel üzerinde kaldığı açıktır. Dolayısıyla Belediye, üzerinde yapı bulunan başvuruculara ait taşınmazı kamulaştırmak yerine imar uygulaması kapsamında şuyulandırma yoluyla kendisi adına kayıtlı taşınmazda bırakmış ve üzerindeki yapıyı yıkmıştır.

28. Kamulaştırma bedelinin tespiti esaslarını düzenleyen 2942 sayılı Kanun'un 11. maddesi yapıların değer tespitinderesmî birim fiyatları, yapı maliyet hesapları ve yıpranma payının esas alınacağını belirlemiştir. Bunun yanında 2942 sayılı Kanun'un 19. maddesinin son fıkrasında başkası adına tapulu, sahipsiz ve/veya zilyedi tarafından iktisap edilmemiş yerin kamulaştırılmasında binaların asgari levazım bedelinin zilyedine ödeneceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla başvuruculaın hissesi bulunan taşınmazın şuyulandırılmayıp kamulaştırılmış olması durumunda üzerine inşa edilen yapının da kamulaştırma bedeline dâhil edileceği kuşkusuzdur. Bunun yerine yapının bulunduğu alan Belediye taşınmazı olarak şuyulandırılmış ve kamulaştırma bedeli ödenmemiş, yalnızca enkaz bedeli hesap edilmiştir. Bu durumda kamu makamları kentsel dönüşüm ve imar uygulamaları neticesinde ve başvurucular aleyhine olacak şekilde fayda elde etmiştir.

29. Başvuruculaın bölgedeki başka bir taşınmaza ilişkin bilirkişi raporunda 2009 yılı birim fiyatlarına göre enkaz bedelinin 7.247,50 TL, levazım bedelinin 39.861,25 TL ve yapı bedelinin 72.475 TL olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla enkaz bedelinin yapı bedeline oranla çok düşük olduğu anlaşılmıştır.

30. Sonuç olarak tek başına binanın ruhsatsız olduğu olgusundan hareket edilip olayın gelişiminde kamu makamlarının edilgen tutumunun dikkate alınmaması, taşınmazın kamulaştırılması yolunun tercih edilmeyip şuyulandırma yoluyla yapının Belediye taşınmazında bırakılması ve yapının toplu konut alanında kalması nedeniyle yıkılması

sonucunda yalnızca enkaz bedelinin ödenmesine karar verilmesi başvurucuların zarara uğramasına yol açmıştır. Başvurucuların mülk olarak kabul edilen yapısının yıkılması nedeniyle ortaya çıkan zararın uygun bir tazminat ödenerek karşılanması gerekir. Kamu makamlarının bu yaklaşımı, başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemiş ve mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengeyi başvurucular aleyhine bozmuştur. Bu nedenle başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

32. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi talebinde bulunmuştur.

33. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar vardır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine (E.2017/1340, K.2018/2311) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENGİN GÖKOĞLU

B. No: 2020/26192 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26192

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENGİN GÖKOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26192)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Engin GÖKOĞLU

Vekili : Av. Nazan Betül VANGÖLÜ KOZAĞAÇLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda protesto eylemine yapılan müdahale sırasında infaz koruma görevlilerinin haksız güç kullanması sebebiyle bir kişinin vücudunda kemik kırığı oluşacak şekilde yaralanması ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliği nedeniyle eziyet yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, DHKP-C silahlı terör örgütü üyesi olduğu gerekçesiyle 21/9/2017 tarihinde tutuklanmıştır. Başvuru tarihi itibarıyla tutuklu sıfatıyla Tekirdağ 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) barındırılan başvurucu, başvurunun incelenme tarihi itibarıyla silâhlı terör örgütüne üye olma suçunu işlemiş olduğu gerekçesiyle hapis cezasına mahkûm edilmiş olup hükümlü sıfatıyla Tekirdağ 1 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda barındırılmaktadır.

3. İnfaz koruma görevlileri başvuruya konu olay hakkında 30/10/2017 tarihli bir tutanak tutmuştur. Bu tutanağa göre; "...oda değişikliği yapılan Sol Terör Örgütü hükümlü tutukluları [A.D.], [M.D.], Engin Gökoğlu, [B.G.]'in kalmakta olduğu A - 26 nolu odada

bulunan ... tuvalet peçeteliğini sökerek koğuşta bulunan camları, masa sandalyeleri kırmak sureti ile koğuş kapısına vurarak 'bizi arkadaşlarımızın yanına verin, yoksa burayı başınıza yıkacağız, burayı yakacağız, bunun size dönüşü kötü olacak' diyerek isyan girişiminde bulunmaları üzerine saat 16.20'de Kurum Müdürü, Nöbetçi Müdür, diğer Müdür ve personeller ile koğuş mazgalına gidilmiş, kendileri ikna edilmeye çalışılmış ise de koğuşta bulunan malzemeleri görevli personellere fırlatmaları üzerine gerekli güvenlik önlemleri alınarak bir isyan girişimini engellemek ve daha büyük olaylara mahal vermemek üzere koğuşa girilmiş, hükümlü tutuklular koğuş içerisindeki kırmış oldukları malzemeler ile görevlilere saldırmış, bunun üzerine söz konusu hükümlü tutuklular yasal zor kullanma yetkilerinin kullanılması çerçevesinde etkisiz hale getirilerek koğuştan alınarak, tıbbi müdahaleye gerek görülen tutuklu Engin Gökoğlu ile Kurumumuz İnfaz Koruma Memuru [K.Ç.] tedavi amaçlı kurum revirine çıkartılmış olup oradan da Tekirdağ Devlet Hastanesine sevkleri sağlanmıştır. Diğer hükümlü tutuklular [A.D.], [M.D.] ve [B.G.] kendilerine, Kuruma ve görevli personele zarar vermemeleri için tedbir amacı ile Müşahade-2 nolu odaya alınmışlardır."

4. Olay nedeniyle başvurucunun da aralarında olduğu mahpuslar hakkında İnfaz Kurumu tarafından disiplin soruşturması yapılmış ve soruşturma sonunda kuruma zarar verdikleri, kapıya vurarak eylemde bulundukları ve isyan girişiminde bulundukları gerekçesiyle 20 gün hücreye koyma cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

5. Başvurucu 8/12/2017 tarihinde Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) gönderdiği dilekçe ile olay nedeniyle şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Bu şikâyete göre başvurucu İnfaz Kurumunda sekiz kişilik A-8 koğuşunda barındırılmaktadır. 30/10/2017 tarihinde odaya gelen infaz koruma görevlileri başvurucu ve diğer üç mahpusu oda değişikliği gerekçesiyle ve zorla A-26 numaralı başka bir koğuşa götürmüşler, başvurucu ile bu üç mahpusun götürüldükleri koğuşta bu değişikliği protesto etmek amacıyla slogan atmaya ve kapıyı yumruklamaya başlaması üzerine toplumsal olaylara müdahale kıyafetli [başvuru formunda robokop kıyafeti olarak geçmektedir.] infaz koruma görevlileri tarafından koğuşa girilmiş ve mahpuslara müdahale edilmiştir. Başvurucu; üzerine tazyikli su sıkıldığını, copla kendisine vurulduğunu ve bu müdahale esnasında bir infaz koruma görevlisinin onu götürmek için kolunu büktüğü sırada kolunun kırıldığını iddia etmiştir. Başvurucu kolunun kırıldığını söylemiş olmasına rağmen onu tedavi ettirmek yerine çırılçıplak kalacak şekilde soyduklarını, ayaklarından kelepçeleyerek ve yerde sürükleyerek mahkûm kabul bölümüne götürülerek burada iki saat kadar bekletildikten sonra ambulans çağrıldığını fakat gelen ambulansın başvurucuyu hastaneye götürmeden geri döndüğünü ve ancak akşam saatlerinde başvurucunun ısrarı üzerine götürüldüğü hastanede ise gerekli tedavi yapılmaksızın sadece bir atel takıldıktan sonra tekrar infaz kurumuna getirildiğini, kırık kolunun tedavisinin yine kendi ısrarları neticesinde iki gün sonra götürüldüğü üniversite hastanesinde gerçekleştirildiğini de ileri sürmüştür. Başvurucu, kendisine şiddet uygulayan infaz koruma memurları ile suça göz yuman müdürlerden şikâyetçi olmuş; delil olarak kamera kayıtları ile sağlık raporlarına dayanmıştır.

6. Başvurucunun avukatları tarafından aynı olaya ilişkin işkence suçunun işlendiğinden bahisle bir başka şikâyet dilekçesi daha verilmiştir. Her iki dilekçe üzerine başlatılan soruşturmalar, aynı olaya ilişkin olan ve başvurucu ile yanındakiler hakkında kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçunu işlenmiş olduğu şüphesi ile başlatılmış olan soruşturma dosyası ile birleştirilmiştir. Yine başvurucu ve üç arkadaşı aleyhine A-26 koğuşunda yaşanan direnme olaylarına ilişkin olarak kamu malına zarar verme ve görevi

yaptırmamak için direnme suçlarından başka bir soruşturma daha yürütülmüştür. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından Başsavcılık tarafından yürütülen bu soruşturmalar neticesinde başvurucu ve yanındakiler hakkında yaşanan olay nedeniyle kamu malına zarar verme, görevi yaptırmamak için direnme ve kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret suçlarını işledikleri gerekçesiyle açılmış olan kamu davasının yargılamasının asliye ceza mahkemesi nezdinde devam etmekte olduğu anlaşılmıştır.

7. Başvurucu hakkındaki sağlık raporları şöyledir:

i. Tekirdağ Devlet Hastanesinin 31/10/2017 tarihli Genel Adli Muayene formunda "Darp cebir nedeni ile geldiği, sağ skapular bölgesine 6x3 cm ekimoz mevcut, sağ alt lomber bölgede 2x1 cm ekimoz olduğu, sol vertebra alt bölgede 1x1 cm ekimoz olduğu, sol posterior aurikula kepçesinde hassasiyet, sol ön kolda uzun atel olduğu çekilen grafide humerus şaft kırığı olduğu, hayati tehlikesinin olmadığı, basit tıbbi müdahale ile giderilemediği" rapor edilmiştir.

ii. Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Adli Tıp Polikliniğinden yürütülen soruşturma kapsamında alınmış olan 28/5/2018 tarihli muayene raporunda; "Şahsın sol kol hareketlerini yaparken kısıtlılık olduğunu, sol el 4. ve 5. parmaklarda uyuşma tariflediği, çekilen grafilerde iyileşen humerus kırığı mevcut olduğu, ... yaralanmasının kişinin vücuduna acı verecek nitelikte olduğu; basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif derecede olduğu; kişinin yaşamını tehlikeye sokacak nitelikte olmadığı; organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflaması yada yitirilmesi niteliğinde olup olmadığı yönünden değerlendirilebilmesi için hastanın olaydan 12 ay sonra tekrar muayene edilmesi gerektiği ve tarif edilen humerus şaft kırığının hayat fonksiyonları üzerine etkisinin 3 (orta) derecede olduğu" tespitlerine yer verilmiştir.

iii. Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Adli Tıp Polikliniğinden yürütülen soruşturma kapsamında alınmış olan 18/12/2018 tarihli muayene raporunda; "28.05.2018 tarihli raporumuzda, kişinin yaralanmasının 'Basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif derecede olduğu' sehven yazılmış olduğu anlaşıldığından: Yaralanmasının; Basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif derecede olmadığı; Kişinin vücuduna acı verecek nitelikte olduğu; Kişinin yaşamını tehlikeye sokacak nitelikte olmadığı; Sağ ön kolda mevcut arazın organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflaması niteliğinde olduğu; ... Kırıkların yaşam fonksiyonları üzerine etkisinin ... 3(ORTA) derecede OLDUĞU," tespitlerine yer verilmiştir.

iv. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma kapsamında Adli Tıp Kurumundan yasal zor kullanma yetkisinin kullanılmasında sınırın aşılıp aşılmadığı hakkında mütalaa verilmesi istenmiştir. Adli Tıp Kurumu Başkanlığı 2. İhtisas Kurulunca düzenlenmiş olan 29/5/2019 tarihli adli tıp raporunda, "Kişinin dava konusu (30.01.2017) tarihinde meydana gelen olay nedeniyle sağ kolunda humerus orta diafizer bölgedeki kırığın lokalizasyonu ve vücuttaki ektileri dikkate alındığında sert ve künt bir cismin dierekt havalesi ile meydan gelebileceği gibi kişinin sağ kolunun üzerine düşmesi–düşürülmesi (arbede sırasında) ile uygun bir zemine çarpması ile de meydana gelebilecek nitelikte olduğu, sorulduğu üzere yasal zor kullanma yetkisinin aşılıp aşılmadığı hakkında herhangi bir kanaate varılamadığı" sonucuna varılmıştır.

8. Başsavcılık tarafından soruşturma kapsamında alınan 11/12/2018 tarihli bilirkişi raporunda olay gününe ait sessiz güvenlik kamera kayıtları ile sesli el kamerası kayıtlarının incelenmesi neticesinde; mahpusların A-8 koğuşundan A-26 koğuşuna götürüldükleri anlara

ilişkin herhangi bir kamera kaydının mevcut olmadığı, A-26 koğuşuna alınan mahpusların koğuş içerisindeki malzemelere zarar vermeleri üzerine kurum müdürleri ve infaz koruma görevlilerinin müdahale etmek için koğuşa girdiği, bu alanda güvenlik kamerası olmadığından ve el kamerasının çekim alanı dışında kaldığından buradaki müdahalenin tespit edilemediği, el kamerasının kayıtları arasında herhangi bir kopukluk olmadığı, infaz koruma memurlarına sivil takım elbiseli kurum müdürlerinin talimat verdiği, mahpusların koğuştan çıkartılırken infaz koruma memurları tarafından yere yatırılarak kollarının arkadan kelepçelendiği, başvurucunun başında kask olmayan iki infaz koruma memuru ile başında kask olan iki infaz koruma memuru tarafından A-26 No.lu odanın havalandırmasından alındığı esnada İnfaz Kurumu müdürlerinden olduğu değerlendirilen iki sivil kıyafetli şahsın kelepçe takılması talimatı vermesi üzerine toplumsal olaylara müdahale kıyafetli, başındaki kaskta numara olmayan bir infaz koruma memurunun başvurucuyu yere yatırmak için ona çelme taktığı ve kolu arkadan tutulan başvurucunun yere düştüğü anda başvurucunun "Ah! Ah! Kolum kırıldı." şeklinde bağırdığı, başvurucunun kolunun bu anda kırılmış olabileceği, başvurucunun koridorda götürülürken infaz koruma memurları tarafından tekerlekli hasta sandalyesine oturtulduğu, şahsın sağ kolunu dirsek kısmından tuttuğunun görüldüğü tespit edilmiştir.

9. Yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun, diğer mahpusların ve infaz koruma görevlilerinin ifadeleri alınmıştır. Başvurucu 30/11/2017 tarihinde alınan ifadesinde A-8 koğuşundan 3-4 infaz koruma memuru tarafından sürüklenerek ve zorla A-26 koğuşuna götürüldüğünü, A-26 koğuşundaki müdahale esnasında ise infaz koruma memurlarına bir eşya fırlatmadığı gibi direnme de göstermediğini, 5-6 infaz koruma memurunun kendisine saldırdığını ve kolunun bu görevliler tarafından havalandırma alanından koğuşa götürüldüğü sırada kolunu arkaya doğru ters büken bir infaz koruma memuru tarafından kırıldığını, kolunun kırık olduğunu söylemesine rağmen memurlardan birinin suratına tokat attığını ileri sürmüştür.

10. Soruşturma kapsamında ifadeleri alınan infaz koruma memurları ise mahpusların koğuş değişikliğine fiziksel ve sözlü olarak direnç gösterdiklerini ve bu direnişi götürüldükleri koğuşta da sürdürüp orada bulunan eşyalara zarar verdiklerini, müdahale için içeri giren görevlilere karşı da aktif olarak direniş gösterdiklerini, müdahale ile dışarı çıkarıldıklarını, müdahale sırasındaki karmaşa ve şahısların sürekli olarak aktif dirençlerine devam etmeleri nedeni ile başvurucunun kolunun kim tarafından ve nasıl kırıldığını bilmediklerini ve olaya ilişkin görüntüleri izlediklerinde de başvurucuya müdahale eden görevlinin taktığı kaskta numara bulunmaması ve olay içinde bulunan tüm görevlilerin yüzlerinin de kapalı olması nedeniyle bir teşhis yapamadıklarını ifade etmişlerdir.

11. Olaya karışmış olan hükümlü M.D. ifadesinde koğuş değişikliği için odaya gelen infaz koruma memurlarının kendilerine karşı fiziki şiddet uyguladığını, kendisinin de birçok yerinden yaralandığı olayda başvurucunun kolunun kırıldığını ve B.G. isimli mahpusun kaburgalarının ezildiğini; hükümözlü M.T. ise, olay günü kurum müdürünün yanında bulunan infaz koruma memurları ile kalmakta oldukları A-8 numaralı koğuşa gelerek orada kalanları ayıracaklarını söylediğini, bu karara ilişkin bir gerekçe gösterilmemesi nedeniyle koğuşta kalan mahpusların oturma eylemine geçtiğini, başvurucunun da içinde bulunduğu dört mahpusun görevlilerce koğuştan alınmış olduğunu beyan etmiştir.

12. Olay nedeniyle başvurucu ve yanındaki mahpusların direnmeleri esnasında gösterdikleri fiziksel eylemler nedeniyle bir infaz koruma memuru hakkında iki gün, bir diğer infaz koruma memuru hakkında ise üç gün iş görmezlik raporu verildiği görülmüştür. Yine

başvurucu ve yanındaki mahpuslar tarafından olayın yaşandığı A-26 No.lu odada 498 TL değerinde hasar meydana geldiğinin bilirkişi raporu ile tespit edildiği anlaşılmıştır.

13. Başsavcılık 26/4/2020 tarihinde zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması ve işkence suçlarına ilişkin olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başsavcılık kararındaki ilgili bölüm şu şekildedir:

"Müşteki şüpheli tutuklu/ hükümlülerin oda değişikliği kararının yerine getirilmesini engellemeye yönelik davranışları nedeniyle müşteki şüpheliler görevli cezaevi personelinin ve müdürünün tarafından önce sözlü uyarı ve ikna gibi barışçı yöntemlerin sabırla denendiği, buna rağmen müşteki şüphelilerin davranışının önlenemediği ve itaatin sağlanamadığı ve başka çarenin de kalmaması sebebiyle direnen Müşteki şüpheli tutuklu/ hükümlülere zarar verme, onu ızdıraba, acıya sevk etme gibi bir kastın bulunmadığı, aksine sadece zor kullanmaya neden olan fiilleri ile orantılı bir şekilde etkisiz hale getirme amacına yönelik davranıldığı, müşteki şüpheliler görevli cezaevi personelinin ve müdürünün Anayasamız, kanunlarımız ve tüzüğün nezdinde kendilerine verilmiş olan yetkileri kullandıkları, Engin Gökoğlu'nun direnme esnasında kolu kırılsa da alınan kamera kayıtlarından da anlaşılacağı üzere görevli cezaevi personelinin ve müdürünün, kişilere zarar verme kasdı bulunmadığı, aktif direnme sırasında oluşan yaralanmalar olduğu, açıklanan sebeplerle müşteki şüpheli görevli cezaevi personelinin ve müdürünün İşkence suçundan ve Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması suçlarını işlemedikleri..." [gerekçesi gösterilmiştir.]

14. Başvurucu; kovuşturmaya yer olmadığına dair karara eksik soruşturma yapıldığını belirterek itiraz etmiştir. Başvurucunun itirazını inceleyen Sulh Ceza Hâkimliği itirazı 6/7/2020 tarihinde reddetmiştir. Başvurucu, nihai hükmün 16/7/2020 tarihinde tebliğ edilmesinden sonra 14/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

17. Başvurucu; bulunduğu koğuşa giren infaz koruma memurları tarafından üzerine tazyikli su sıkıldığını, copla dövüldüğünü ve koğuştan zorla çıkarılırken kol kemiğinin kırıldığını, kırılan kolu nedeniyle tedaviye ihtiyaç duymasına rağmen tedavi imkânının geç sağlandığını ve bu konuda yapılan soruşturmanın etkili yürütülmeyerek sorumluların cezalandırılmadığını belirterek kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı, adli makamların tespitinden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmadığını görüşünde bulunmuştur. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

18. Başvurucunun iddialarının Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında ancak iki ayrı başlık altında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

A. Güç Kullanımı Yönünden Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal etmektedir. Kesin gerekli olduğu hâllerde bile güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

21. Gözaltı veya tutukluluk gibi bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada bir yaralanma olayı meydana gelmiş ise bu olaya ilişkin olarak tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamlara aittir (S. D.., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95). Bunun sebebi bu tür olaylarda gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgilerin çoğunlukla yetkili makamların erişiminde olmasıdır (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

22. Başvuruya konu edilen olay hakkında yürütülen soruşturmada infaz koruma memurları tarafından kullanılan gücün gerekli ve başvurucunun tutumuyla orantılı olduğu gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Bu durumda kötü muamele yasağının maddi boyutu kapsamında incelenmesi gereken husus, kullanılan gücün kesin olarak gerekli olup olmadığı ve şayet gerekli ise gücün aşırıya kaçmadan, başvurucunun tutumuyla da orantılı olarak kullanılıp kullanılmadığıdır.

23. İnfaz koruma memurlarının düzenlediği tutanakta (bkz. § 3) başvurucunun kolunun nasıl kırıldığına ilişkin bir kayıt yoktur. Bununla birlikte başvurucunun şikâyeti üzerine açılan soruşturma kapsamında alınan bilirkişi raporu ve Başsavcılığın soruşturma sonunda verdiği karardaki gerekçe dikkate alındığında başvurucunun kolunun, bir infaz koruma memurunun başvurucuya çelme takıp başvurucunun kolunu arkasından tutması neticesinde kırıldığı kabul edilmelidir.

24. Başvurucunun da arasında bulunduğu dört mahpusun barındırıldığı odada kurum eşyasına zarar verilmesi ve odadan kurum görevlilerine yönelik tehdit içerikli sözler söylenmesi üzerine (bkz. § 3) kurum eşyasına zarar verilmesine yönelik eylemin sonlandırılması ve ceza infaz kurumu disiplinin sağlanması adına odaya müdahale edilmesi planlanmıştır. Bu plan doğrultusunda infaz koruma memurları -en azından bazısı- vücutlarının zarar görmemesi için korunaklı kıyafetler giyerek odaya girmiştir. İkisi kasklı ikisi kasksız dört infaz koruma memuru başvurucuyu havalandırma alanından almıştır. Bu esnada iki sivil şahsın başvurucuya kelepçe takılması yönündeki talimatı üzerine kaskında numaraya olmayan, korunaklı kıyafet giymiş bir infaz koruma memuru, bir yandan çelme takmak suretiyle başvurucuyu yere düşürmüş bir yandan da başvurucunun kolunu arkasından tutmuştur. Oysa ne olay nedeniyle düzenlenen tutanakta ne bilirkişi raporunda başvurucunun kelepçe takılmasına etken veya edilgen olarak direndiği belirtilmiştir (bkz. §§ 3, 8). Kaldı ki başvurucuya ayakta bulunduğu sırada kelepçe takma imkânı varken kelepçe takmak adına başvurucunun bir taraftan çelme takılarak yere düşürülmeye çalışılması bir taraftan da düşmesine mani olacağı hâlde başvurucunun kolunun arkadan çekilmesi somut olayın koşullarında aşırıdır. Ayrıca başvurucunun kolunun kırılmasına neden olan infaz koruma memurunun yüzünün kapalı olması ve başındaki kaskta numara olmaması, yapılan müdahalenin mahpuslara zarar verilmesi riskini mümkün olduğunca en aza indirgeyecek şekilde usulüne uygun olarak düzenlenmediğini göstermektedir. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili

değerlendirmelerine göre başvurucunun kolunun kırılmasına neden olan muamele, eziyet olarak kabul edilebilir (bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. S. D., § 84-88; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, §§ 90-94). Bu durumda eziyet yasağının maddi boyutu ihlal edilmiştir.

25. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103; S. D., §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

26. Kamera kayıtlarından, verilen ifadelerden ve olay hakkında tutulmuş olan tutanaktan başvurucunun protestoya katıldığı ve bunu sonlandırmak isteyen infaz koruma memurlarına direndiği açıktır. Ancak gözlenen bu durumun başvurucunun infaz koruma memurları tarafından kolunun kırılmasına sebep olacak ölçüde fiziksel şiddete maruz kalmasını, bir başka ifadeyle eylemin orantılılığını açıklamaya yetecek bir tespit olarak nitelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Başsavcılık tarafından olaya karışmış olan infaz koruma memurlarının tespiti sağlandıktan sonra başvurucunun kolunun kırılması sonucunu doğuran müdahaleyi gerçekleştiren infaz koruma görevlisinin kim olduğunun tespiti noktasında yeterli araştırma yapılmasının ardından gerçekleştirilmiş olan müdahalenin gerekliliği ve orantılılığının değerlendirilmesi düşünülmeksizin tüm İnfaz Kurumu personeli hakkında çok genel bir incelemeyle sonuca varılmış olduğu görülmüştür. Özetle soruşturma makamının başvurucunun yaralanma biçimi ve nedenine, eylemin orantılılığına yönelik makul, doyurucu bir açıklama getirmediği açıktır. Sonuç itibarıyla başvurucuya yönelik kemik kırığı ile sonuçlanan eylemin gerçekleşme koşulları ve sonuçları itibarıyla orantılı bir müdahale olmadığı ve fiziksel müdahalenin aşırılığına ilişkin ikna edici unsurların (kırığa yönelik tıbbi tespit) varlığına karşın müdahalenin orantılığına dair makul bir açıklamada/değerlendirmede bulunulmadan salt zor kullanma yetkisi çerçevesinde müdahale edildiği gerekçesi temelinde sürecin sonlandırılması etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin ilkelerle bağdaşmamaktadır.

27. Bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde yürütülecek adli sürecin mutlaka bir dava açılması ya da açılan davanın belli bir hükümle sonuçlanması gerektiği anlamına gelmemekle birlikte başvurucuya karşı kötü muamele oluşturduğu iddia edilen eylemlere yönelik olayın aydınlatılması amacıyla etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan eziyet yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Zamanında Tedavi Uygulanmamış Olması Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal

Edildiğine İlişkin İddia

29. Başvurucu, kırılan kolu nedeniyle fizik tedaviye ihtiyaç duyduğunu fakat bu konuda kendisine zamanında tedavi imkânı sağlanmadığını iddia etmiştir. Başvurucu, olay sonrası infaz koruma memurlarına kolunun kırıldığını söylemiş olmasına rağmen iki saat kadar bekletildikten sonra ambulans çağrıldığını ancak gelen ambulansın başvurucuyu hastaneye götürmeden geri döndüğünü ve aynı gün akşam saatlerinde başvurucunun ısrarı üzerine götürüldüğü hastanede ise gerekli tedavi yapılmaksızın sadece bir atel takıldıktan sonra tekrar infaz kurumuna getirildiğini, kırık kolunun tedavisinin yine kendi ısrarları neticesinde ancak iki gün sonra götürülmüş olduğu üniversite hastanesinde gerçekleştirildiğini ileri sürmüştür.

30. Başvurucunun zamanında tedavi uygulanmamış olduğu iddiasının iki boyutu olduğu düşünülmüştür. İnfaz Kurumu yetkilileri/görevlileri açısından iddia değerlendirildiğinde, Kurum yetkililerinin başvurucunun tedaviye ihtiyaç duyuyor olmasınailişkin durumu/ciddiyeti bilip bilmediklerinin veya bilmelerinin gerekip gerekmediğinin saptanması, bu ihtiyacı bildikleri veya bilmeleri gerektiği sonucuna ulaşılması hâlinde de başvurucunun sağlığının korunması, sağlık hizmetine erişiminin sağlanması açısından gerekli önleyici tedbirleri alıp almadıklarının tespiti gerekmektedir.

31. Başvuru formundaki ve soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgelere göre İnfaz Kurumu görevlileri olay sonrasında kolunun kırıldığını ifade eden başvurucu için 112 Acil Çağrı Merkezine ulaşarak İnfaz Kurumuna ambulans çağırmıştır. Gelen sağlık görevlilerince ilk müdahalesi yapılan başvurucunun talebi üzerine aynı gün akşam saatlerinde tekrar tedavi için hastaneye götürülen başvurucuya burada tedavi amacıyla atel takılmış ve yine başvurucunun talebi üzerine iki gün sonra tekrar bir başka hastaneye götürülmüş olan başvurucunun tedavisi burada gerçekleştirilmiştir. Bu tespitler ve açıklamalar ışığında İnfaz Kurumu yetkililerinin olay günü ve sonrasında başvurucunun tedavisi için gerekli olan makul ve etkili tedbirleri almakta yetersiz kalmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

32. Başvurucunun olay günü İnfaz Kurumuna çağrılmış olan ambulansta görevli paramedik ve yine olayın yaşandığı gün akşamı götürülmüş olduğu hastanede kendisine atel takmış olan sağlık görevlilerinin gerekli tedaviyi zamanında uygulamamış olmaları nedeniyle tıbbi ihmal sonucu zarara uğramış olduğu iddiası bakımından ise, ilke olarak tıbbi ihmallere ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 38).

33. Somut olayda başvurucu yukarıda da ifade edildiği gibi ilgili sağlık çalışanlarının gerekli tedaviyi zamanında gerçekleştirmemiş olmalarından yakınmıştır. Dolayısıyla başvurucu esasen olay sonrasında tedavisini gerçekleştiren sağlık görevlilerinin ihmalleri nedeniyle mağdur olduğunu iddia etmiştir. Olayda ihmali olduğu ileri sürülen sağlık görevlileri hakkında ceza soruşturması açılması talebinde bulunulmuş olmakla birlikte, ilgili kişi veya sağlık kuruluşunun idari ve hukuki sorumluluklarına ilişkin herhangi bir tazmin yoluna başvurulmadığı anlaşılmaktadır. Ceza kanunları uyarınca suç oluşturmayan eylem ve ihmallere karşı da husumetin yöneltileceği kişiye bağlı olarak, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu uyarınca kusur sorumluluğuna dayalı olarak idareye veya kişilere yönelik idare ve hukuk mahkemeleri önünde, uğranılan zararları tazmin yolları düzenlenmiştir (Bilal Turan ve diğerleri (2), B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 74).

34. Başvuru konusu olayda başvurucunun, hukuki ve idari kanun yollarına başvurma imkânı bulunmasına rağmen ilgili hekim ya da hastanenin idari ve hukuki sorumluluklarına ilişkin herhangi bir kanun yoluna başvurmadığı görülmektedir. Bu nedenle, yapılan tıbbi müdahale açısından ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yolları tüketilmeksizin bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmaktadır. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu bölümünün diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

35. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması ve 250.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

36. Başvuruda tespit edilen, kamu makamlarının eylemlerinden ve soruşturma merciinin kovuşturmaya yer olmadığına dair kararından kaynaklanan hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

37. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında taleple bağlı kalınarak net 250.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Güç kullanımı bağlamında dile getirilen iddialar yönünden kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Zamanında tedavi uygulanmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan eziyet yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin eziyet yasağının ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığına (İhlal kararı Savcılığın 2017/12765 numaralı soruşturma dosyasıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

E. Eziyet yasağının maddi ve usul boyutunun ihlali nedeniyle net 250.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ÖNDER KARATANA

B. No: 2020/27926 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27926

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÖNDER KARATANA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27926)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Hilmi Can TURAN

Başvurucu : Ali Önder KARATANA

Vekili : Av. Fikret Gökberk OSMANAĞAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, lehine tedbir kararı verilen hakkında "şiddet mağduru" ifadesinin kullanılması nedeniyle şeref ve itibar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu ile eşi arasındaki boşanma davası derdest iken başvurucun eşi T.K. tarafından 6284 sayılı Kanun uyarınca başvurucu aleyhine tedbir talep edilmiş, Mahkeme tedbir talebinin kabulüne karar vermiştir. Başvurucunun karara karşı yaptığı itiraz kesin olarak reddedilmiştir. İtiraz merciinin gerekçesinde taraflar arasında boşanma davası ve husumet devam ettiğinden verilen tedbir kararlarının 6284 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (6) numaralı fıkrası gereğince güvenlik tedbiri olarak verildiği ifade edilmiştir.

3. Başvurucu, nihai hükmü 10/8/2020 tarihinde öğrendikten sonra 9/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm

tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları Salih Söylemezoğlu (B. No: 2013/3758, 6/1/2016) ve Erdal Türkmen (B. No: 2016/2100, 4/4/2019) ve S.M. ([GK] B. No: 2016/6038, 20/6/2019) kararlarında incelemiş; uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı gereği itiraz merciince başvurucuların beyan ve delillerinin etkili bir şekilde karşılanması gerektiğini belirterek söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle başvurucuların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

5. Somut olayda başvurucu aleyhine verilen tedbir kararına karşı verdiği itiraz dilekçesinde hakkında iddia edilen agresif tutumların şiddet derecesindeki fiillerin gerçek dışı olduğunu, tedbir talep edenin şiddet mağduru olmadığını, şiddetin var olduğuna yönelik kanaate nasıl ulaşıldığına dair mahkeme gerekçesinde bir açıklama yapılmadığını iddia etmiştir. Mahkeme kararında başvurucunun iddialarıyla ilgili bir gerekçe ortaya konulmamış ve somutlaştırma yapılmamış, itiraz mercii de bu hususa ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır. Bu nedenle yukarıda anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

6. Açıklanan nedenle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Şeref ve İtibar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu gerekçesiz şekilde lehine tedbir kararı verilentarafın şiddet mağduru olduğu ifade edilmek şiddetin gerçekleştirildiği olgusunun ön plana çıkardığını bu bağlamda şeref ve itibar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa Mahkemesi, şeref ve itibar hakkı yönünden olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları S.M. ([GK] (B. No: 2016/6038, 20/6/2019) ve T.K. (B. No: 2017/27041, 11/12/2019) kararlarında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda Anayasa Mahkemesi, şiddet uygulayan tabirinin bu nitelikteki tedbir kararlarında şablon olarak kullanılması yerine her somut olay çerçevesinde mahkeme veya diğer adli makamlarca değerlendirilerek titiz bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğini, kanunda şiddet uygulayan kavramı yer almakta ise de bu tabirin her olayda uygulayıcılar tarafından kullanılmasını zorunlu kılan bir hüküm bulunmadığını belirtmiştir. Nitekim mahkemeler ve ilgili makamlar tarafından verilen bazı tedbir kararlarında şiddet uygulayan yerine şiddet uyguladığı iddia edilen, şiddet uygulama tehlikesi bulunduğu iddia edilen ya da aleyhine tedbir istenen gibi başka uygun tabirlerin kullanıldığı da görülmektedir. Uygulama açısından genel anlamda şiddet uygulayan ibaresinin kişinin maddi ve manevi varlığını etkileyebilecek nitelikte sorunlu bir tabir olduğu görülmektedir.

9. 6284 sayılı Kanun'un terminolojisinde şiddetin suç kavramından daha geniş bir anlam içerdiği ve şiddet mağduru kavramının şiddet uygulanmasa da uygulanma tehlikesi bulunan kişileri de kapsayan teknik bir tabir olsa bile gerekçesiz bir şekilde tedbir kararı lehine verilen kişinin şiddet mağduru olduğu ifade edilmek suretiyle başvurucunun şiddet

uyguladığı yönünde intiba oluşturmuştur. Bu bağlamda somut olayın koşullarında lehine tedbir kararı verilen hakkında şiddet mağduru ifadesinin kullanılmasının başvurucunun kişilik haklarını zedeleyecek nitelikte olduğu ve şeref ve itibar hakkının korumasına ilişkin olarak devletin pozitif yükümlülüklerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

10. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

11. Başvuruda tespit edilen gerekçeli karar hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği itiraz merciince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Ayrıca eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için ihlalin niteliği dikkate alınarak manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Şeref ve itibar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara 1. Aile Mahkemesine (E.2020/3851, D. İş K.2020/4085) iletilmek üzere Ankara 20. Aile Mahkemesine(E.2020/678) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

JİYAN YAĞMUR

B. No: 2020/30060 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30060

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

JİYAN YAĞMUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/30060)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Jiyan YAĞMUR

Vekili : Av. Eshat AKTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, dava konusu edilen atanmama işlemi iptal edilmesine rağmen aynı davada söz konusu işlem nedeniyle mahrum kalınan parasal hakların tazminine dair talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi nedeniyle karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Van'ın Bahçesaray İlçe Devlet Hastanesine hemşire olarak yerleştirilmiştir.

3. Başvurucu hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir.

4. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali ve dava konusu işlem nedeniyle mahrum kaldığı özlük ve parasal haklarının yasal faiziyle ödenmesine karar verilmesi talebiyle 12/10/2018

tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, hakkında açılan herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca adli sicil kaydının bulunmadığını ve mesleğinin kamu güvenliğini ilgilendiren bir yönünün olmadığını da ifade eden başvurucu, bu şartlar altında sadece arşiv araştırması yapılması gerektiğini ileri sürmüş ancak idarenin yetki aşımı yapmak ve kişisel verilerin güvenliğini ihlal etmek suretiyle güvenlik soruşturması yaptığını iddia etmiştir. Başvurucu, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına yol açacak herhangi bir durum olmamasına rağmen haksız ve hukuka aykırı bir şekilde atamasının gerçekleştirilmemesinden yakınmıştır.

5. Ankara 7. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 3/7/2018 tarihinde başvurucu hakkında arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması sonucu yapılan tespitlere istinaden tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, davanın reddi kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş ve istinaf dilekçesinde davaya konu işleme dayanak mevzuat hükmünün Anayasa Mahkemesince iptal edildiğini belirterek dava dilekçesinde ileri sürdüğü itirazlarını yinelemiştir.

7. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi)31/12/2019 tarihli kararı ile dava konusu işlemin iptaline, işlem nedeniyle mahrum kalınan parasal hakların ödenmesine yönelik talep hakkında ise karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Kararda, dava konusu işlemin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bendi hükmüne dayanılarak tesis edildiği, Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararı ile anılan düzenlemenin iptal edilmiş olması karşısında bu düzenlemeye dayanılarak tesis edilen işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı belirtilmiştir. Mahkeme, ayrıca dava konusu işlemin iptal edilmiş olmasının başvurucunun doğrudan atanması sonucunu doğurmayacağını, başvurucunun durumunun davalı idarece makul bir süre içinde yeniden değerlendirmeye tabi tutulabileceğini ve bu değerlendirmenin sonucunda başvurucunun uyuşmazlığa konu kamu görevine atanıp atanamayacağına ilişkin yeniden bir işlem tesis edilebileceğini belirtmiş; bu itibarla dava konusu işlem nedeniyle mahrum kalınan parasal hakların tazminine yönelik talep hakkında bu aşamada karar verilmesine imkân bulunmadığını ifade etmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 16/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 16/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, Mahkemenin özlük ve parasal haklarına yönelik herhangi bir değerlendirme ve inceleme yapmadan karar verdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özünün, davaya konu ettiği talep hakkında verilen kararın uyuşmazlığın çözümüne dair bir değerlendirme içermemesine yönelik olduğu anlaşıldığından başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı yönünden incelenmiştir.

11. Anayasa’nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar. Öte yandan Avrupa

İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkeme hakkı şeklinde genel bir hakkı düzenlediğini kabul etmekte ve bu hakkın karar hakkını da içerdiğini ifade etmektedir (İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019 § 54).

12. Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak davanın sonunda bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 55).

13. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece karar hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, § 56).

14. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür.

15. Bununla birlikte öngörülen yükümlülüğün mutlak olmadığı da belirtilmelidir. Bu bağlamda karar hakkının görülmekte olan bir davanın yargılama usulü kuralları gereğince esasının incelenemeyeceği durumlara özgü olarak neticelenmiş olmasını da (düşme, açılmamış sayılma, karar verilmesine yer olmadığı, süre aşımı vb.) yasaklamadığı belirtilmelidir. Davanın usule ilişkin haklı bazı nedenlerle reddedilmesi, karar hakkı yönünden bir sorun oluşturmaz. Zira söz konusu hakkın sağladığı güvence bakımından önemli olan husus açıldığı sırada davanın -usule ilişkin sorunlar hariç- uyuşmazlığın esasını çözüme kavuşturma potansiyeline sahip olmasıdır (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 56).

16. Diğer yandan adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence

içermemektedir. Anılan hak yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı kapsamında karar hakkının gereği olarak mahkemelerin başvurucunun talepleri ile ilgili olarak etkili bir karar vermeleri zorunlu olup bireysel başvuru kapsamında bu husus irdelenecektir.

17. Başvuruya konu olayda Bölge İdare Mahkemesi, özlük ve parasal hak talebine yönelik olarak dava konusu işlemin iptali ile başvurucunun doğrudan atanması sonucunun doğmayacağı, İdarece başvurucu hakkında yeniden bir işlem tesis edilebileceğini belirterek dava konusu işlem nedeniyle mahrum kalınan parasal haklarının yasal faiziyle ödenmesine yönelik talep hakkında bu aşamada karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

18. Bölge İdare Mahkemesinin gerekçeli kararında atıfta bulunduğu Anayasa Mahkemesinin yukarıda sözü edilen iptal kararında güvenlik soruşturmasının hiçbir şekilde yapılmayacağının değil, güvenlik soruşturması detaylarının kanunda gösterilmesi, kişisel verilerin güvenliğine ve özel hayatın gizliliğine ilişkin güvenceleri sağlayan kuralların kanunda yer alması koşuluyla güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının yapılabileceğinin ortaya konulduğu görülmektedir.

19. Bu durumda, tazminat ödenmesi için gerekli şartların oluşup oluşmadığını somut olayın hukuksal koşulları çerçevesinde değerlendirerek söz konusu talep hakkında bir hükme ulaştığı görülen Bölge İdare Mahkemesinin, yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmediğinden söz edilemez. Bu itibarla adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı yönünden bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRAH UBİÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/31305 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31305

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRAH UBİÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31305)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucular : 1. Emrah UBİÇ

2. Erhan YAPICI

3. Salih GÜN

4. Halil İbrahim VARGÜN

5. Hüseyin SÜRENSOY

6. İsa İPEKLİ

7. Nizamettin ÖZOĞLU

8. Sadık HASAN

9. Sedat ALÇİÇEK

10. Yücel KIZMAZ

Başvurucular Vekili : Av. Şevin KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu ve hükümlü olarak bulunan başvurucuların

verilen yemeği toplu olarak almamalarından dolayı disiplin cezasıyla cezalandırılmaları nedeniyle ifade özgürlüğü ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, olay tarihinde silahlı terör örgütü üyeliği suçundan tutuklu ve hükümlü olarak Kırıkkale F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Aralarında başvurucuların da olduğu tutuklu ve hükümlülerin 15/6/2020 tarihinde sabah dağıtılan ekmek iaşelerini aldıkları fakat öğlen ve akşam iaşelerini almadıkları tespit edilmiştir. Bunun üzerine başvurucular hakkında Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) tarafından 16/6/2020 tarihinde disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Disiplin Kuruluna 30/6/2020 tarihinde sunulan soruşturma raporu sonucunda Disiplin Kurulu 1/7/2020 tarihinde protesto amacıyla idarece verilen yemeği topluca almama eylemine katıldıkları gerekçesiyle başvurucular hakkında bir ay haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası verilmesine karar vermiştir.

5. Başvurucular, Disiplin Kurulunun kararına karşı Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği Disiplin Kurulunca yapılan soruşturmanın kanunda öngörülen süreler içinde tamamlanmadığını değerlendirilerek esasa girmeden disiplin cezasının iptaline karar vermiştir.

6. Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığı İnfaz Hâkimliği kararına itiraz etmiştir. İtirazda disiplin soruşturmasının süresi içinde tamamlandığını belirtmiştir. Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) Cumhuriyet savcısının sunduğu itiraz dilekçesinde ileri sürdüğü itiraz gerekçelerini Mahkemenin de yerinde gördüğünü belirterek itirazın kabulüne, İnfaz Hâkimliği kararının kaldırılmasına ve Disiplin Kurulu Başkanlığı kararının onanmasına karar vermiştir.

7. Başvurucular, nihai kararı 9/9/2020 tarihinde tebliğ aldıktan sonra 8/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucular; koronavirüs salgını nedeniyle Ceza İnfaz Kurumunda alınan tedbirler kapsamında karşılaştıkları zorluklar hakkında tepkilerini şiddete başvurmadan, Ceza İnfaz Kurumunun güvenliğini ve düzenini bozmadan göstermek için yemeklerini topluca almamıştır. Bu nedenle disiplin cezasıyla cezalandırılmaları nedeniyle ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Disiplin cezasına yapılan itirazın incelenmesinde disiplin soruşturmasının kanunda öngörülen sürede tamamlanmamasının dikkate alınmamasının ise adil yargılanma hakkının ihlalini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca verilen disiplin cezasının aileleriyle görüşmenin tek yolu olan telefonla görüşme hakkını sınırladığından aile hayatına saygı hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi haklarının da ihlal edildiğini belirtmiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin somut olayla benzer olaylarda verdiği bazı kararlara, Disiplin Kurulunun ve yargı mercilerinin gerekçelerine yer

verilmiştir. Başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.Anayasa'nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar "söz, yazı, resim veya başka yollar" olarak belirtilmiş ve "başka yollar" ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Emin Aydın, B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 43). Başvuruculara göre yaptıkları eylemle ifade açıklamasında bulunulmuş; idarece verilen yemeğin topluca alınmamasını bir ifade aracı olarak kullanılmıştır. Başvuruculara şikâyetinin özü, ifade özgürlüğü kapsamındaki eylemlerinden ötürü cezalandırılmalarına yönelik iddiaları hakkında herhangi bir yargısal değerlendirme yapılmamasıdır. Dolayısıyla başvuruculara anılan iddiaları -bir bütün olarak- ifade özgürlüğü ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğüyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 12. maddesine göre herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bu genel nitelikteki anayasal düzenleme ile bireylerin kişilik değerlerine yönelen ve zarar veren olumsuz tutum ve davranışlar dışlanmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 5. maddesinde, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, maddi ve manevi varlıklarının geliştirilmesi için gerekli şartların hazırlanması devletin temel amaç ve görevlerinden biri olarak sayılmaktadır. (Ali Çığır [1. B.], B. No: 2015/19298, 8/5/2019, § 32; Erol Kumcu [2. B.], B. No: 2015/18988, 9/5/2019, § 32).

15. Anayasa’nın 40. maddesinde Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmaktadır. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

16. Şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının bulunması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması tek başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49). Diğer bir ifadeyle bir başvuru yolunun gerek

hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 59-61).

17. Bu kapsamda başvurucular, ceza infaz kurumlarının uygulama ve kararlarına karşı olağan başvuru yolu olarak belirlenen ve şikâyet makamı olan İnfaz Hâkimliğine başvuruda bulunabilmişseler de İnfaz Hâkimliği gerekçeli kararında başvurucuların esasa dair talep ve iddialarını dikkate almamış sadece usul kapsamındaki eksiklik nedeniyle itirazın kabulüne karar vermiştir. İtiraz makamı ise infaz hâkimliğinin bu kararını kaldırmasına, diğer bir ifadeyle kanunda öngörülen süreler içinde disiplin soruşturmasının tamamlandığına karar vermesine rağmen davanın esasına girmeden incelemesini başvurucular aleyhine sonuçlandırmıştır. Bu durumda başvurucuların yaptıkları eylemin ifade özgürlüğü kapsamında kaldığına yönelik iddiaları hakkında herhangi bir yargısal değerlendirme yapılmamıştır. Sonuç olarak başvurucuların haklarındaki disiplin cezasına ilişkin olarak ileri sürdükleri esaslı iddialar yargısal denetim kapsamında değerlendirilmemiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesi, somut başvurunun koşullarında şikâyet makamı olan İnfaz Hâkimliğinin etkili bir hukuk yolu olarak işlemediği sonucuna varmaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğüyle bağlantılı 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğü ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile bağlantılıAnayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2020/672 D. İş sayılı karar) iletilmek üzere Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine

(E.2020/1539, K.2020/1583 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM YAĞIZ

B. No: 2020/31562 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31562

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM YAĞIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31562)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : İbrahim YAĞIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, disiplin cezasına karşı infaz hâkimliğine yapılan şikâyette yargısal mercilerce sözlü savunma alınmadan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir

2. Bireysel başvurunun yapıldığı tarih itibarıyla, Kırıkkale F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) aralarında başvurucunun da bulunduğu 76 mahpus hakkında 15/6/2020 tarihinde sabah dağıtılan iaşelerini aldıkları fakat öğlen ve akşam iaşelerini almadıklarından bahisle Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı tarafından (Disiplin Kurulu) 16/6/2020 tarihinde disiplin soruşturması başlatılmıştır.

3. İnfaz Kurumunun görevlendirdiği soruşturmacı tarafından hazırlanan disiplin soruşturması raporu 30/6/2020 tarihinde Disiplin Kuruluna sunulmuştur.

4. Disiplin Kurulu tarafından 1/7/2020 tarihinde aralarında başvurucunun da olduğu mahpuslar hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen "Protesto amacıyla idarece verilen yemeği topluca almama eylemine katılmak" fiilini

işledikleri kabul edilerek bu kişilerin "Bir ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma " disiplin cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

5. Başvurucu anılan disiplin cezasına karşı Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) 17/7/2020 tarihli dilekçeyle şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu, mahkemede yapacağı savunma esnasında Kürtçe veya Yunanca tercüman bulundurulmasını talep etmiştir. Başvurucu ve diğer mahpusların talebini dosya üzerinden değerlendiren İnfaz Hâkimliği 29/7/2020 tarihli kararıyla itirazın kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...öğlen ve akşam iaşelerini almadıklarını nedenle 5275 sayılı kanunun 42/2-a bendi (protesto amacıyla idarece verilen yemeği topluca almamak) kapsamında disiplin cezası verilmiş ise de; disiplin cezasına konu eylemin 15/06/2020 tarihinde gerçekleştiği, soruşturmanın 16/06/2020 tarihinde başladığı, olaya ilişkin muhakkik raporunun ise 30/06/2020 tarihinde yazıldığı anlaşılmış olup, "5275 sayılı Kanunun 47/2-3-4-5. madde ve bentlerinde yer alan "(2) Hükümlülerin diğer disiplin cezalarını gerektiren eylemlerinin öğrenilmesinden itibaren derhal ve en geç iki gün içinde kurum en üst amirince atanan bir görevli tarafından soruşturmaya başlanır. (3) Soruşturma en geç yedi gün içerisinde tamamlanır ve düzenlenen rapor ve ekleri disiplin kuruluna sunulur. Soruşturma süresi eylemin ve soruşturmanın niteliğine göre infaz hakiminin yazılı onayı ile yedi güne kadar uzatılabilir. (4) Savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Haklarında disiplin soruşturması yapılanlara, yüklenen eylemin niteliği ve sonuçları ile üç gün içinde savunmalarını vermeleri, aksi halde bu haklarından vazgeçmiş sayılacakları yazılı olarak bildirilir. Savunma yazılı olarak sunulabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Sözlü savunma tutanakla saptanır. Türkçe bilmeyenlerle, sağır ve dilsizlerin savunmaları tercüman aracılığıyla alınır. (5) Disiplin cezaları disiplin kurulunca evrak üzerinden görüşülerek en geç üç gün içinde karara bağlanır. Disiplin kurulu, yasada yazılı disiplin cezası uygulanmasına veya disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar verebilir. Disiplin kurulu kararları gerekçeli olarak yazılır ve kararda şikayet mercii ve süresi açıkça gösterilir." maddelerinde belirtildiği üzere disiplin cezasının süresinde tesis edilmediği, 15/06/2020 tarihinde gerçekleşen olaya ilişkin soruşturmaya 16/06/2020 tarihinde başlandığı, muhakkik raporunun ise 30/06/2020 tarihinde düzenlendiği, bu nedenle kanunda belirtilen sürenin aşıldığı ve hükümlüler hakkında verilen disiplin cezasının usul yönünden yasaya aykırı olduğu .."

6. Anılan karara karşı Cumhuriyet savcısı tarafından itiraz edilmiştir. Cumhuriyet savcısı itiraz dilekçesinde 16/6/2020 tarihinde başlanan disiplin soruşturmasının yasal süresi içinde, 30/6/2020 tarihinde tamamlandığı gözetilmeden hükümlülerin itirazlarının kabulüne karar verilmesinin usul ve kanuna aykırı olduğunu belirtmiştir.

7. İtirazı değerlendiren Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi), 19/8/2020 tarihinde Cumhuriyet savcısının itirazının kabulüne, şikâyete konu İnfaz Hâkimliği kararının kaldırılmasına ve disiplin cezalarının onanmasına karar vermiştir.

8. Kararın 9/9/2020 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine başvurucu 23/9/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak, geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucu; soruşturmanın hiçbir evresinde ifadesinin alınmadığını, bu durumun hukuka aykırı olduğunu, kendisine verilen disiplin cezasına dayanak teşkil eden mevzuatta değişiklik yapıldığını, söz konusu değişikliklerin 1/9/2020 tarihinde yürürlüğe girmesi gerektiği hâlde derhâl uygulandığını, disiplin cezasının yasal süreler geçmesine rağmen verildiğini belirterek savunma hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca müebbet hapis cezası hükümlüsü olduğundan aldığı cezanın kendisine hücre cezası olarak uygulanacağını ve ikâmetgâhına yakın bir ceza infaz kurumuna nakil hakkının elinden alındığını iddia etmektedir.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, şikâyet başvurusu açısından uyuşmazlığın niteliği itibarıyla Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında suç isnadı veya medeni hak ve yükümlülükler kapsamında görülüp görülemeyeceği hususunun öncelikle değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş ve disiplin soruşturmasının süresi bakımından yapılan değişikliğin İnfaz Hâkimliğinin kuruluş, görev, yetki ve işleyişine ilişkin düzenlemeler kapsamında olup olmadığı hususunun belirlenmesinin gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Somut olayda başvurucunun aldığı disiplin cezasının infazının bir ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucunu doğuracağından buna yönelik şikâyetin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlık kapsamında kaldığı kabul edilmelidir. Dolayısıyla somut olayda Anayasa’nın 36. maddesinin güvencelerinin uygulanması gerekir (Benzer değerlendirmeler için bkz. Talet Şanlı [GK] B. No: 2017/20526, 17/1/2023, § 46).

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, somut başvuru ile benzer nitelikteki ihlal iddialarını Talet Şanlı kararında incelemiştir. Anılan kararda 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu’nun 6. maddesinin ikinci fıkrasında “Disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. Hükümlü veya tutuklu, savunmasını, hazır bulunmak ve vekaletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. İnfaz hâkimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir.” hükmüne yer verildiği belirtilmiş, söz konusu hükmün esas olarak disiplin cezalarına yönelik şikâyetlerin karara bağlanmasından önce ilgilinin savunmasının infaz hâkimi tarafından dinlenmesini ve talep edilen diğer delillerin toplanıp değerlendirilmesini gerektirdiği ifade edilmiştir. Hükümlü ya da tutuklunun mahkeme huzurunda bulunmasının usul hukuku bağlamında duruşma veya farklı yöntemlerle sağlanabileceğine, nitekim anılan Kanun’da infaz hâkiminin söz konusu

savunmayı duruşma açmak suretiyle ya da duruşma yapmaksızın odasında veya duruşma salonunda yahut ceza infaz kurumunda almasına imkân tanındığına işaret edilen kararda, Kanun'da öngörülen söz konusu usuldeki temel amacın disiplin yaptırımı uygulanan hükümlü ya da tutuklunun hâkim karşısında meramını anlatabilmesini, dosyada aleyhine olan delillere etkili bir şekilde karşı çıkabilmesini sağlamak olduğu vurgulanmıştır. Bu tespit ve değerlendirmeler ışığında kararda; 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinde disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyette başvurucuya, savunmasını hâkim önünde bizzat hazır bulunmak suretiyle veya avukatı aracılığıyla dile getirme imkânı tanındığı hâlde İnfaz Hâkimliğinin başvurucunun bu yöndeki talebini dikkate almaksızın şikâyetin esasını dosya üzerinden değerlendirerek karara bağlamasının başvurucunun sözlü yargılanma hakkına yapılan müdahaleyi kanunilik unsurundan yoksun bıraktığı belirtilerek başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Talet Şanlı, §§ 48-69).

18. Somut olayda, İnfaz Hâkimliği uyuşmazlık konusu disiplin cezasının esasına yönelik herhangi bir değerlendirme yapmamış, usuli bir sebeple anılan cezanın iptaline karar vermiştir. Bu iptal kararına Cumhuriyet savcısının itirazı üzerine Ağır Ceza Mahkemesincede herhangi bir gerekçeye yer verilmeksizin İnfaz Hâkimliğinin kararının kaldırılarak disiplin cezasının onanmasına karar verilmiştir. Bu yargısal süreçler içerisinde ise başvurucunun, disiplin cezasına karşı sözlü beyanda bulunma talebini açık ve net şekilde yargılama sürecinde dile getirdiği hâlde itirazla ilgili sözlü beyanda bulunma imkânı tanınmadan, sadece soruşturmaya esas tutanak içeriğine dayanılmak suretiyle karar verildiği anlaşılmıştır.

19. Somut başvuruda, başvurucunun yargısal makamlar önünde sözlü olarak savunma yapmak istediğine dair talebi de bulunmasına rağmen bu hakkın başvurucuyasağlanmadığı görüldüğünden Talet Şanlı kararında açıklanan gerekçelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

21. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun, başvuru konusu kararda henüz yürürlüğe girmemiş mevzuat değişikliğinin uygulandığı iddiasının ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ile miktar belirtmeksizin tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60,

66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin sözlü yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesine iletilmek üzere (2020/672 D.İş) Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine (E.2020/1539, K.2020/1583) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminata ilişkin talebinin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SARI

B. No: 2020/32077 | Karar tarihi: 17.12.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/32077

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SARI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/32077)

Karar Tarihi: 17/12/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Mehmet SARI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun telefon görüşmesinde kullandığı ifadeler nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu olarak Silivri 7 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucu 15/5/2020 tarihinde eşi ile telefonla görüşmüştür. Söz konusu telefon görüşmesinde geçen konuşmalar nedeniyle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Anılan görüşmenin koronavirüs (COVID-19) salgını kapsamında Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleşen olayların başvurucu tarafından değerlendirmesine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

4. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda "kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söyleme veya davranışta bulunma" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında bir ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezasına karar vermiştir. Disiplin Kurulu kararında

başvurucunun "farklı gerekçelerle adli veya idari şikâyet merciilerini kullanmak yerine kamuoyunda gündem yaratmak, ceza infaz kurumu imajını olumsuz yönde etkilemek, kurumda ve kurum dışında kaygı ve panik oluşumu sağlamak, ziyaretçisi aracılığıyla kişi veya kuruluşları olumsuz şekilde yönlendirerek algı oluşturmaya çalışma eyleminde" bulunduğu belirtilmiştir. Yine kararda başvurucunun yapılan telefon görüşmesinde kayıt işleminin gerçekleştirilmesi hususunda ziyaretçiye bildirimde bulunduğu, kurum asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşürdüğü, kurum görevlilerini hedef gösterdiğinden bahisle disiplin cezasının verildiği açıklanmıştır.

5. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği/Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, Disiplin Kurulu kararında bir isabetsizlik bulunmadığından bahisle şikâyetin reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. SilivriAğır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) başvurucunun gerçekleştirdiği görüşmede kullandığı "Telefon kayıt ediyor mu bu ara da, burada milleti öldürmeye niyet var, bunların şuan burda herkesi öldürme niyeti var." şeklindeki sözlerin kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek bir davranış olması nedeniyle yapılan itirazın reddine karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 19/8/2020 tarihinde tebliğ aldıktan sonra 18/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumunda korona virüs salgınına yakalandığını, idarenin gerekli önlemleri almadığını ya da ülkemizde alınan tedbirlerin ceza infaz kurumlarında yeterince yerine getirilmediğini bu konuda ihmallerin bulunduğunu, kendisine hastalığın bulaşmasının da bu ihmaller nedeniyle olduğunu, Ceza İnfaz Kurumunda vakaların mahpuslardan saklandığını, test yaptırma talebinin yerine getirilmediğini bu çerçevede yaptığı başvuruların işleme alınmadığını belirtmiştir. Yazdığı dilekçelerin işleme alınmaması ve ilgili kurumlara gönderilmemesi üzerine ve hastalığının yarattığı psikoloji ile telefon görüşmesinde başından geçenleri eşine anlattığını, bunların kayıt edilmesini ve önce savcılığa sonra da ilgili kurumlara ulaştırmasını istediğini açıklamıştır. Yaptığı telefon görüşmesi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırıldığını, ölümcül bir hastalıkla baş etmeye çalışırken bir de disiplin cezası almasının psikolojisini bozduğunu, yaptığı itirazların gerekçesiz olarak reddedildiğini belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde Anayasa Mahkemesinin somut olayla benzer olaylarda verdiği bazı kararlara ve Disiplin Kurulunun ve yargı mercilerinin gerekçelerine yer verilmiştir. Daha sonra Bakanlık, başvurucunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.

12. Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleştirdiği görüşmesinde kullandığı sözler nedeniyle

başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (benzer yönde bir karar için bkz. Bahtiyar Öztürk, B. No: 2019/29262, 11/7/2024, § 18).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleştirdiği telefon görüşmesi sırasında söylediği sözler nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

15. Müdahaleye dayanak olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

16. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

17. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

18. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No:

2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucununsöylediği sözlerin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

19. Ceza infaz kurumlarının idaresinde, mutlak surette varlığını sürdürmesi gereken görevler bulunmaktadır. Bu görevlerin başında kurumda disiplin ve düzenin sağlanması gelmektedir. Bu görevin yerine getirilmesinde ceza infaz kurumu çalışanları zorluklarla karşılaşmaktadır. Öte yandan çağdaş bir infaz kurumu idaresinde daima göz önünde tutulması gereken görevlerden biri de kurumda tutulan kişiler hakkında uygulanacak yaptırımlar bakımından adalet ve nesafet esaslarının egemen kılınmasıdır (Sinan Bozkurt, B. No: 2019/31782, 13/4/2023, § 27) .

20. Somut olayda Ceza İnfaz Kumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun eşiyle yaptığı görüşmesinde söylediği sözler nedeniyle başlatılan disiplin soruşturmasında başvurucunun kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söyleme veya davranışta bulunma eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca bir ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

21. İlgili idare ve yargı mercilerinin kararları incelendiğinde, başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasına neden olan sözlerinin kurum güvenliği ve disiplini üzerindeki etkileri yönünden hiçbir değerlendirme yapılmaksızın kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söyleme veya davranışta bulunma niteliğinde olduğunun kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bir ceza infaz kurumunda tutulan kişinin kurum görevlilerinin işlemlerine karşı diğer mahpusları etkileyecek ya da galeyana getirecek söz sarf etmesi ya da davranışta bulunması durumunda kurum güvenliği ve disiplininin zafiyete uğrayacağında hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Ancak somut olayda başvurucu eşiyle bir telefon görüşmesi gerçekleştirmektedir. Başvurucunun görüşmede kullandığı söz konusu ifadeleri içinde bulunduğu hastalık nedeniyle yapılan işlemlerin usulüne uygun gerçekleşmediğini anlatmaya yönelik eleştiri niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca başvurucunun söylediği sözleri ilgili makamlara ulaştırmak için telefon görüşmesinin kaydedilmesini istediği yönündeki savunmalarına ilişkin olarak da idare veya yargı yerlerinin kararlarında bir değerlendirmede bulunulmadan bu sözlerin disiplin cezasına konu eylemi oluşturduğu kabul edilmiştir.

22. Öte yandan başvurucunun telefon görüşmesinde kullandığı ve mahpusların ölümüyle ilgili sözlerinin olay sırasında yaşanan salgın hastalığın olası sonuçlarına bir atıf olarak da anlaşılabilecek niteliktedir. Ceza İnfaz Kurumunda koronavirüs salgını kapsamında alınan tedbirler uyarınca bu hastalığa yakalanan mahpuslara uygulanan işlemlerin yerine getiriliş biçimlerine yönelik değerlendirmeler içeren konuşmanın kurumda ne şekilde korku, kaygı ya da panik yarattığının açıklığa kavuşturulmadığı anlaşılmaktadır.

23. Sonuç olarak somut olayda başvurucunun telefon görüşmesinde söylediği sözlerle kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söyleme veya davranışta bulunma eylemini işlediği somut olgulara dayalı olarak ortaya konulamamıştır.

24. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019,

§ 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3), B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve mahkemeler, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne bir ay ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılanma ve manevi zararlarının giderilmesi talebinde bulunmuştur.

27. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumundan tahliye olduğu anlaşıldığından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

28. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğini bilgi için Silivri 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2020/3248, K.2020/3279) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.